
SİYASİ İLİMLER TÜRK DERNEĞİ

**III.
ULUSAL
SİYASET
BİLİMİ
KONGRESİ**

**YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
28-29 EYLÜL 2024**

ÖZET KİTAPÇIĞI

SİYASİ İLİMLER TÜRK DERNEĞİ
III. ULUSAL SİYASET BİLİMİ KONGRESİ 2024
BİLDİRİ ÖZETLERİ

Tunahan Yıldız & İlkin Búke-Okyar
(Yayına Hazırlayanlar)

Yayın Yılı : 2024
Yayın Yeri : İstanbul
Yayın Türü : E-Kitap
E-ISBN : 978-605-399-657-6
Dizgi : Tunahan Yıldız

İLETİŞİM : SİYASİ İLİMLER TÜRK DERNEĞİ
Eski Silahtarağa Elektrik Santrali Mah. No:2/13
PK 34060 Eyúpsultan/İstanbul
bilgi@siyasiilimler.org.tr

**Bu kitaptaki her bir sunum özetinde yazılan görüşler yazarlarını bağlamaktadır.
Siyasi İlimler Türk Derneği hakem sürecinden geçerek kabul edilmiş sunumların içeriğinden
sorumlu tutulamaz.**

GCCRIS

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Sabri Sayarı, Sabancı Üniversitesi (Emeritus)

Prof. Dr. Hasret Dikici-Bilgin, İstanbul Bilgi Üniversitesi

Prof. Dr. Mine Eder, Boğaziçi Üniversitesi

Doç. Dr. Berk Esen, Sabancı Üniversitesi

Doç. Dr. İlkim Büke-Okyar, Yeditepe Üniversitesi

Doç. Dr. S. Barış Gülmez, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

Dr. Tunahan Yıldız, ODTÜ

Bilim ve Danışma Kurulu

- Prof. Dr. Ayhan Kaya, İstanbul Bilgi Üniversitesi
Doç. Dr. Can E. Mutlu, Acadia Üniversitesi, Kanada
Doç. Dr. Diğdem Soyaltın-Colella, Aberdeen Üniversitesi, Birleşik Krallık
Doç. Dr. Emmanuel Szurek, EHESS, Fransa
Doç. Dr. Işık Özel, III. Carlos Üniversitesi, Madrid, İspanya
Doç. Dr. Şebnem Gümüşçü, Middlebury College, ABD
Dr. Alp Yenen, Leiden Üniversitesi, Hollanda
Dr. Öğr. Üyesi Lisel Hintz, Johns Hopkins Üniversitesi, ABD
Dr. Pelin Ayan-Müsil, Uluslararası İlişkiler Enstitüsü, Çekya
Prof. Dr. Aylin Güney, Yaşar Üniversitesi
Prof. Dr. Aylin Özman, TED Üniversitesi
Prof. Dr. Ayşe Ayata, Emekli Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Bahar Rumelili, Koç Üniversitesi
Prof. Dr. Berrin Koyuncu-Lorasdağı, Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Birol Yeşilada, Portland State University, ABD
Prof. Dr. Cenk Saraçoğlu, Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. E. Atilla Aytekin, ODTÜ
Prof. Dr. E. Zeynep Suda, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Emre İşeri, Yaşar Üniversitesi
Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu, Sabancı Üniversitesi
Prof. Dr. Feride Acar, Emekli Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Filiz Başkan, İzmir Ekonomi Üniversitesi
Prof. Dr. Füsün Türkmen, SİTD Eski Başkanı
Prof. Dr. Galip Yalman, Emekli Öğretim Üyesi
Prof. Dr. İlter Turan, SİTD Eski Başkanı
Prof. Dr. Koray Tütüncü, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Prof. Dr. Meltem Müftüler-Baç, Sabancı Üniversitesi
Prof. Dr. Menderes Çınar, Başkent Üniversitesi
Prof. Dr. Ömer Faruk Gençkaya, İstanbul Medipol Üniversitesi
Prof. Dr. Serpil Çakır, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Sultan Tepe, University of Illinois Chicago, ABD
Prof. Dr. Şebnem Oğuz, Emekli Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Şule Kut, SİTD Eski Başkanı
Prof. Dr. Tarık Oğuzlu, İstanbul Aydın Üniversitesi
Prof. Dr. Umut Korkut, Glasgow Caledonian Üniversitesi, Birleşik Krallık
Prof. Dr. Üstün Ergüder, Boğaziçi Üniversitesi Eski Rektörü
Prof. Dr. Yaprak Gürsoy, London School of Economics, Birleşik Krallık
Prof. Dr. Zeynep Somer-Topçu, University of Texas at Austin, ABD
Prof. Dr. Ziya Öniş, Koç Üniversitesi

Siyasi İlimler Türk Derneği

Siyasi İlimler Türk Derneği'nin kökeninde 1952'de kurulan Türk Siyasî İlimler Derneği yer almaktadır. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (SBF) öğretim üyelerinden Prof. Dr. Yavuz Abadan'ın Türkiye'de çağdaş siyaset bilimi yaklaşımlarını yaygınlaştırma çabasının bir sonucu olarak kurulan bu derneğin kurucuları arasında, Abadan'ın yanı sıra siyaset bilimi, hukuk, iktisat ve maliye alanlarının önde gelen profesörleri yer almıştır: Zeki Mesud Alsan, Sadun Aren, A. Suat Bilge Fethi Çelikbaş, Ahmet Şükrü Esmer, Turhan Feyzioğlu, Bedri Gürsoy, Aziz Köklü, Seha L. Meray, Bahri Savcı ve Fadıl Hakkı Sur. Dernek 1961'den itibaren yoğun bir kitap yayın faaliyeti içinde olmuştur. Karşılaştırmalı siyaset, siyasal düşünceler tarihi, siyaset sosyolojisi ve uluslararası siyaset gibi çeşitli alan ve konularda yayınlanan kitapları, aralarında Nermin Abadan Unat, Mete Tunçay, Baskın Oran, Ünsal Oskay, Mümtaz Soysal, Özer Ozankaya, Ülker Gürkan, Türkkaya Ataöv, Emre Kongar, Erdoğan Güçbilmez, Taner Timur ve Arif Payaslıoğlu gibi 1960'lı yıllarda Ankara Üniversitesi SBF'de öğretim üyesi ya da asistan olarak görev yapan, sonraki yıllarda da siyaset biliminin çeşitli alanlarına katkılar yapmaya devam edecek olan isimler Türkçeye çevirmiştir.

1973'te Siyasi İlimler Türk Derneği adıyla tescil edilen dernek 1970'li ve 1980'li yıllarda yayın faaliyetine devam etmiş, İlter Turan, Ergun Özbudun, Deniz Baykal, Tuncer Karamustafaoğlu ve Ersin Onulduran'ın çabalarıyla siyasal davranış ve demokrasi teorisi alanlarında yoğunlaşan eserlerin Türkçe çevirileri yayınlanmıştır.

Derneğin merkezi 2000 yılında Ankara'dan İstanbul'a taşınmıştır. Bu yeni dönemde derneğin yönetim kurulu başkanlığını sırasıyla Prof. Dr. İlter Turan, Prof. Dr. Şule Kut, Prof. Dr. Füsün Türkmen ve Prof. Dr. M. Sabri Sayarı yürütmüştür. Dernek genç araştırmacıları teşvik etmek ve genç nesille deneyimli akademisyenleri bir araya getirmek amacıyla 2003'ten itibaren yıllık periyotlarla SİTD Lisansüstü Konferansları düzenlemektedir.

III. Ulusal Siyaset Bilimi Kongresi

Siyasi İlimler Türk Derneği kuruluşundan bu yana siyaset bilimi alanında ulusal ve uluslararası araştırma ve çalışmalarını teşvik etmeyi, çalışma sonuçlarını kamuoyu ile paylaşmayı hedeflemiştir. Bugün, değerli ev sahibimiz Yeditepe Üniversitesi'nde siyaset biliminin geniş yelpazesini yansıtan farklı konularda çok sayıda sunumun yer aldığı üçüncü büyük ulusal kongremizi düzenlemekten büyük onur duyuyoruz. Siyaset bilimi alanının önde gelen isimlerini genç araştırmacılarla buluşturan ve böylece alandaki tartışma ve fikir alışverişı ortamına katkıda bulunmasını arzu ettiğimiz bu üçüncü kongremize beklentimizin çok üstünde bir katılımın olduğunu görmekten ayrıca mutluluk duyuyoruz.

Önümüzdeki dönemde, köklü bir tarihten beslenen derneğimizin genç araştırmacılar arasındaki tanınırlığını artırmaya yönelik attığımız adımlarda III. Ulusal Siyaset Bilimi Kongresi'nin önemli bir başlangıç noktası teşkil edeceğini umuyoruz.

Siyasi İlimler Türk Derneği

Yönetim Kurulu

PROGRAM AKIŞI

28 Eylül 2024

09.00-09.30: Kayıt (Hukuk Fakültesi Binası Giriş Katı)

09.30-10.00: Açıliő Konuşmaları (İnan Kıraç Salonu)

10.00-10.30: Ara

10.30-12.00: I. Oturum (Hukuk Fakültesi Binası)

12.00-12.15: Ara

12.15-13.45: II. Oturum (Hukuk Fakültesi Binası)

13.45-15.00: Öğle Yemeği Arası

15.00-16.00: Ana Oturum (İnan Kıraç Salonu)

16.00-16.30: Ara

16.30-18.00: III. Oturum (Hukuk Fakültesi Binası)

18.00-20.00: Kokteyl (Hukuk Fakültesi Binası 4. Kat)

29 Eylül 2024

10.00-11.30: IV. Oturum (Hukuk Fakültesi Binası)

11.30-11.45: Ara

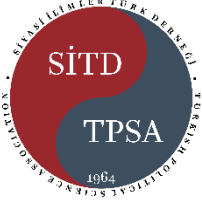
11.45-13.15: V. Oturum (Hukuk Fakültesi Binası)

13.15-14.30: Öğle Yemeği Arası

14.30-16.00: VI. Oturum (Hukuk Fakültesi Binası)

16.00-16.15: Ara

16.15-17.45: Kapanış Paneli (İnan Kıraç Salonu)

SİYASİ İLİMLER TÜRK DERNEĞİ

III. ULUSAL SİYASET BİLİMİ KONGRESİ

I. OTURUM (28 EYLÜL 2024, CUMARTESİ, 10.30-12.00)

Panel 1 (10.30-12.00, Sınıf: 311)

Sosyal ve Siyasal Dinamiklerin Hesaplamalı Analizi

Panel Başkanı: Merih Angın (Koç Üniversitesi)

Bu panel, sosyal ve siyasal dinamiklerin analizinde kullanılan hesaplamalı yöntemlerin sunduğu yenilikçi yaklaşımları incelemeyi amaçlamaktadır. Hesaplamalı sosyal bilimler (HSB) alanındaki gelişmeler, büyük veri ve makine öğrenme tekniklerinin sosyal bilimlerde uygulanabilirliğini artırarak, daha derinlemesine ve kapsamlı analizler yapılmasını sağlamaktadır. Panelde, literatür taraması, ağ analizi, dil modelleri ve veri madenciliği gibi hesaplamalı yöntemlerin çeşitli sosyal ve siyasal konularda nasıl kullanıldığına dair çalışmalar sunulacaktır. Emre Toros ve Umut Yener Kara'nın çalışması, hesaplamalı sosyal bilimlerin literatür taramalarında nasıl kullanılabileceğini ve akademik alanların haritalandırılmasında sağladığı avantajları ele almaktadır. Geleneksel literatür tarama yöntemlerine göre HSB uygulamalarının daha hızlı ve tarafsız sonuçlar sunduğu vurgulanacaktır. Bu çalışma, sosyal bilimlerde literatür taramalarının kapsamlı ve etkili bir şekilde gerçekleştirilmesine olanak tanıyan yenilikçi yöntemlerin kullanımını gözler önüne sermektedir. Didem Gündoğdu'nun çalışması, TBMM'deki kadın ve erkek milletvekillerinin söylemlerindeki toplumsal cinsiyet farklarını hesaplamalı yöntemlerle analiz etmektedir. Latent Dirichlet Allocation (LDA) kullanılarak yapılan konu modellemesi, kadın ve erkek vekillerin gündeme taşıdığı konular arasındaki farkları ortaya koymaktadır. Bu çalışma, siyasal söylemin toplumsal cinsiyet perspektifinden nasıl şekillendiğini ve bu farkların meclisteki tartışmalara nasıl yansıdığını analiz etmektedir. Şükrü Atsızelti'nin çalışması, büyük dil modellerinin (LLM) Türkçe ve İngilizce veri setleri üzerinde tarihsel kamuoyu simülasyonlarında nasıl kullanılabileceğini karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Büyük dil modellerinin, toplumsal grupların geçmiş seçimlerdeki oy tercihlerini başarıyla yordama kapasitesi değerlendirilmiştir. Bu çalışma, tarihsel veriler üzerinden yapılan simülasyonların, büyük dil modellerinin toplumsal eğilimleri yansıtma kapasitesini ortaya koymaktadır. Başak Taraktaş'ın çalışması, sosyal medya verileri kullanılarak hashtag aktivizminin ve çerçeveleme stratejilerinin ağ analizi ile incelenmesi konusuna odaklanmaktadır. Bu çalışma, çevrimiçi platformlarda aktivistlerin seslerini nasıl duyurduğunu ve hangi stratejilerin en etkili olduğunu analiz etmektedir. Hashtag aktivizmi ve çerçeveleme literatürü ele alınarak, sosyal ağ analizi yöntemleri ile aktivizm süreçlerinin nasıl incelenebileceği tartışılacaktır.

**Emre Toros (Bilkent Üniversitesi) ve Umut Yener Kara (Hacettepe Üniversitesi),
Hesaplamalı Literatür Taraması ve Akademik Alan Haritalama**

Hesaplamalı Sosyal Bilimler (HSB) sosyal bilimlerde literatür taramaları ve araştırma haritalandırması için güçlü ve yenilikçi bir araç olarak öne çıkmaktadır. HSB uygulamaları bilgisayar destekli yöntemler ve büyük veri analiz tekniklerini kullanarak, sosyal bilimlerin çeşitli alanlarında daha derinlemesine ve kapsamlı analizler yapılmasına olanak tanıyarak araştırmacıların potansiyelini arttırmaktadır. Bu bağlamda öncelikle HSB'nin geleneksel literatür tarama yöntemlerinin zaman alıcı ve yanlışlık riski taşıyan süreçlerini aşma potansiyeli dikkat çekmektedir. HSB uygulamalarının anahtar terimler, yazarlar ve konular üzerinden programlanarak Google Scholar, Web of Science ve Scopus gibi büyük veritabanlarından ilgili yayınları hızlı ve otomatik şekilde toplaması, kapsamlı ve tarafsız bir literatür koleksiyonu sağlanmasına zemin hazırlar. Bununla beraber toplanan verinin metin madenciliği ve doğal dil işleme teknikleri ile analizi literatür taramalarında akademik makalelerin metin içerikleri hakkında önemli bilgilere erişimi mümkün kılmaktadır. Örneğin, metin madenciliği, büyük hacimli metin verilerini işleyerek, literatürdeki tekrar eden temaları, trendleri ve boşlukları belirleyebilir. NLP ise bağlam, duygu ve ilişkileri anlayarak, daha ayrıntılı analizlerin yapılmasını sağlar. İkinci olarak atıf ağı analizleri, HSB'nin diğer önemli araçlarından biridir. Bu teknik, yayınlar arasındaki atıf ilişkilerini görselleştirerek, birbirine bağlı makalelerden oluşan bir ağ oluşturur. Bu ağlar incelenerek, literatürdeki etkili çalışmalar, ortaya çıkan alanlar ve araştırma konularının zaman içindeki evrimi tespit edilebilir. Gephi veya VOSviewer gibi araçlar, bu atıf ağlarının oluşturulması ve yorumlanmasını kolaylaştırır. Üçüncü olarak HSB'nin konu modelleme algoritmalarının, özellikle Latent Dirichlet Allocation (LDA), büyük belge setlerini farklı konulara ayırmadaki potansiyelinden bahsedilebilir. Bu sayede, bir alan içindeki ana odak noktaları ve bu konuların nasıl geliştiği belirlenebilir. Trend analizi ise belirli konuların zaman içindeki artış ve azalışlarını izleyerek, araştırma ilgi alanlarındaki değişimleri ortaya koyar. Son olarak ise HSB, literatür haritalandırmada görselleştirme araçlarını da etkin bir şekilde kullanır. Özellikle R ve Python programlama dilleri Gephi gibi araçlar ile birleştirilerek interaktif haritalar ve grafikler oluşturulabilir. Bu görselleştirme araçları, karmaşık verilerin daha anlaşılır ve erişilebilir hale getirilmesine yardımcı olarak, önemli desenlerin ve içgörülerin belirlenmesini kolaylaştırır. Tüm bu açılımlar bilimsel literatür tarama ve haritalama sürecinde HSB kullanımının, gelecekte daha da genişleyerek derinleşeceği izlenimi vermektedir. Bu çalışmada yukarıdaki başlıkların Türkiye Güven Araştırması'nda nasıl kullanıldığı ve oluşan sonuçlar paylaşılacaktır.

**Didem Gündoğdu (Koç Üniversitesi/Boğaziçi Üniversitesi), Parlamenter Söylem ve Gündem
Belirleme: TBMM'de Kadın Milletvekillerinin Hesaplamalı Söylemsel Analizi**

Kadınların siyasi alanda giderek artan katılımı, meclisteki tartışmaların şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Günümüzde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yüzde yirmisini kadın milletvekilleri oluşturmaktadır. Ancak bu artışın TBMM'de tartışılan konuları nasıl etkilediği bilinmemektedir. Bu çalışma, hesaplamalı yöntemleri ve sosyal bilimleri birleştirerek TBMM'deki toplumsal cinsiyet dinamiklerini araştırmaktadır. Çalışmada TBMM'de tartışılan konularda kadın milletvekillerinin konuşmalarının içeriği bakımından erkek meslektaşlarından

sistemik olarak farklılık gösterip göstermediğini anlamak için Latent Dirichlet Allocation (LDA) kullanılarak konu modellemesi yapılmış, kadın ve erkek milletvekilleri tarafından ele alınan konular karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Bulgular, TBMM'deki kadın milletvekillerinin aile, aile içi şiddet ve kadın cinayetleri gibi kadın merkezli konulardaki tartışmalara sistemik olarak daha sık katıldıklarını; kadın milletvekillerinin hukuk, sağlık, istihdam ve tarım gibi diğer konulardaki tartışmalara katılımlarının ise erkek meslektaşlarına paralel olduğunu göstermektedir.

Şükrü Atsızelti (Koç Üniversitesi), Büyük Dil Modelleri ile Tarihsel Kamuoyu Simülasyonu: Türkçe ve İngilizce Veriler Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz

Büyük Dil Modelleri'nin yanıtlarında görülen çeşitliliğin eğitim verisinin sonucu olarak ortaya çıktığı ve dolayısıyla gerçek toplumdaki eğilimleri yansıtabileceği görüşünü (Argyle ve diğerleri, 2023) izleyerek çok sayıda anket simülasyonu çalışması yapılmıştır. Büyük Dil Modelleri kullanılarak oluşturulan bu simülasyonların toplumu yansıtmaya kapasitesini başarılı bulan ve bulmayan çeşitli araştırmalar yayınlanmıştır. Büyük dil modellerinin bu alanda kullanımına yönelik temel itirazlar arasında modellerin kimlikleri özcüleştirilmesi ve gerçek dünyada belirli bir grubun elemanları arasında mevcut bulunan görüş çeşitliliğini düzleştirerek grup üyelerini aynileştirilmesi gibi eleştiriler yer almaktadır (bkz. Wang, Morgenstern ve Dickerson, 2024). Bu alanda yapılan çalışmalar Büyük Dil Modellerinin bu kapasitelerini yakın tarihli seçimler hakkında bilgi almak için kullanmıştır. Geleceği yordamaya ilişkin çalışmalar bu modellerin eğitim verisinde bulunmayan bir zamanla ilgili sorular soracakları için kamuoyunun değişim örüntülerini hesaba katmak durumundadır (Kozłowski, Kwon ve Evans, 2024). Uzak geçmiş de gelecek kadar bu alandaki çalışmaların konusu olma durumundadır. Bununla birlikte Büyük Dil Modellerinin kamuoyunu yordama yetisi konulu çalışmalar yakın geçmişin ötesine geçmemektedir. Oysa Büyük Dil Modellerinin geçmiş tarihli verileri kullanarak doğrudan anketlerde sorulmamış soruların yanıtlarını vermesi mümkün olabilir; çünkü Büyük Dil Modelleri belirli alanda verili bilgilerden yola çıkarak hayatın başka alanındaki bilgilere ilişkin çıkarımda bulunabilir (Feldman ve diğerleri, 2022). Bu çalışmada ince ayarlanmamış, Büyük Dil Modelleri'nin (Mistral 7b, LLAMA-3 8B) geçmişi simüle etme yetileri Türk seçim verileri ile Amerikan Ulusal Seçim Çalışmaları (Anes) verisi kullanılarak incelenmiştir. Anes verileri kullanılarak simüle karakterlerin oy verme eğilimleriyle anketteki yanıtları; Türkiye bağlamında şehir bazında seçim sonuçlarıyla 1950 nüfus sayımı baz alınarak oluşturulmuş simüle karakterlerin oy tercihlerinin karşılaştırılması planlanmıştır. Amerikan seçimleri bağlamında ANES veri seti ve NewsWire Amerikan gazeteleri veriseti kullanılarak 1952, 1956, 1960, 1964 ve 1968 yıllarına ait simülasyonlar gerçekleştirilmiştir. Meta-Llama 3.1-8B ve Mistral 7b v.03 modelleri, ilgili tarihler için ilgili tarihlerin gazete verileri kullanılarak ince ayarlanmıştır. Bu 11 model (bir base model, 5 Mistral ve 5 Llama) ile simüle edilen anket kullanıcılarının oy tercihleri logit skorları softmax ile olasılıklara dönüştürülerek gerçekte anketlerde belirtilen oy tercihleriyle karşılaştırılmıştır. Brier puanı ve log loss değerlendirme metrikleri kullanılmıştır. Analiz sonuçları, Llama'nın kimi ince ayarlanmış modellerinde temel modele göre iyileşme görülürken, Mistral modellerinin bazı durumlarda temel modele göre daha kötü performans sergilediğini göstermektedir. Türkiye için, 1950 seçim sonuçları üzerinden yapılan çalışmada,

Cumhuriyet gazetesinin aynı yıla ait sayılarından elde edilen OCR metinleriyle Mistral 7b v.03 modeli ince ayarlanmıştır. TÜİK'in 1950 nüfus sayımı verileri kullanılarak oluşturulan 2000 kişilik simülasyon örneğinde, simüle karakterlerin oy tercihleri sorulmuştur. Bununla birlikte temel model ile ince ayarlanmış modelin çıktıları karşılaştırmaya imkan vermeyecek derecede taraflı çıkmıştır. Bu çalışmanın sonuçları, özellikle Türkiye bağlamında, daha büyük ve daha kaliteli veri setleriyle yapılacak ince ayarlama çalışmalarına ihtiyacı ortaya koymuştur.

Başak Taraktaş (Boğaziçi Üniversitesi), *Hashtag* Aktivizmi ve Çerçeveleme Stratejileri: Sosyal Medya Verilerini Ağ Analiziyle İncelemek

Çevrimiçi platformlar, aktivistlerin seslerini duyurabilmeleri ve harekete geçirmeleri için önemli bir araç haline gelmiştir. *Hashtag* aktivizmi, belirli bir konuya veya harekete dikkat çekmek için sosyal medya platformlarında *hashtag*'lerin kullanılmasını içeren bir aktivizm türüdür. Bu çalışmada, *hashtag* aktivizmi ve çerçeveleme stratejilerini incelemek için ağ analizinin nasıl kullanılabileceğini araştırıyor. Bölümde, çevrimiçi platformlarda aktivizmin önemi ve ağ analizinin bu verileri incelemek için uygun bir yöntem olduğu vurgulanıyor. *Hashtag* aktivizmi ve çerçeveleme literatürü ele alınıyor ve *hashtag* veri kümelerini analiz etmek için ağ analizinin nasıl kullanılabileceğine dair ayrıntılı bir açıklama sunuluyor. Marie Curie Dia-Pol projesi örneğinde, Black Lives Matter hareketi bağlamında ağ analizi kullanılarak *hashtag* aktivizmi inceleniyor. Bu proje, farklı *hashtag* topluluklarını tanımlamak ve çerçeveleme stratejilerini analiz etmek için R paketlerini kullanıyor. Sonuç olarak, ağ analizi, sosyal medya verilerini incelemek ve *hashtag* aktivizmi gibi çevrimiçi aktivizm biçimlerini anlamak için güçlü bir araçtır. Bu yöntem, araştırmacılara *hashtag* aktivizminin nasıl işlediğini ve hangi çerçeveleme stratejilerinin en etkili olduğunu daha iyi anlama imkânı sunar.

Panel 2 (10.30-12.00, Sınıf: 312)

Politik Ekonomi - I

Panel Başkanı: Natalya Ketenci (Yeditepe Üniversitesi)

İlkay Öz (İstanbul Üniversitesi), Kapitalizmin Oluşumundan Günümüze Kırsal-Tarımsal Alanlarda Mülksüzleştirmenin Suretleri

600 yıldan uzun bir süredir var olan kapitalizmin günümüze kadar ulaşmasını sağlayan şu iki ayağının üzerindeki adımlardır: sömürü ve mülksüzleştirme. Bu iki ayağının gücüyle kapitalizm varlığını günbegün yeniden üretebilmektedir. Bu ayaklar, meta sınırları dışında kalan toprak/doğanın ve emeğin metalaştırılmasına, neredeyse tüm mal, hizmet ve varlıklara erişimin piyasa dolayımında gerçekleşmesine de yol açıyor. Bu iki ayaktan bazen sömürü önadım olurken bazen de mülksüzleştirme önadımdır. Ancak bu ikisi birbirinin ardı sıra gelir ve birbirinin eşlikçisidir. Kapitalist sistemde ve kırsal-tarımsal alanlarda mülksüzleştirme yekpare, bir anlık, tek bir tarzda gerçekleşmez. Mülksüzleştirme farklı aktörlerle (devlet, özel kişi/piyasa), farklı yöntemlerle (yasal ya da yasadışı, ekonomik ya da ekonomi dışı), farklı varlıkları hedef alarak (devlet varlıkları, kolektif varlıklar/doğa, özel kişi varlıkları) farklı yoğunluk seviyesiyle, (tamamen mülksüzleşme, kısmi mülksüzleşme, mülksüzleştirme

olmaksızın metalaşma) farklı gerekçe ve olgularla birleşerek gerçekleşebilir. Mülksüzleştirme, yaşanan döneme ve bölgeye, içinde bulunulan sınıfa, taşınan cinsel kimliğe, mensubu olunan dine ya da parçası olduğu varsayılan etnik aidiyete göre farklı suretlere bürünebilir, üretim ve yeniden üretim ilişkileri açısından farklı sonuçlar doğurabilir. Siyasi iktidar ile sermaye ve karşısında konumlanan toplumsal grup, sınıf ve hareketlerin mevcut güç ve kabiliyetleri mülksüzleştirmenin bağlamı, kapsamı ve şiddetinde belirleyicidir. Siyasal iktidar, kapitalizmin sömürü ve mülksüzleştirmeden oluşan iki ayağında da kilit bir rol oynar. Piyasanın “görünmez eli”nden ziyade Araghi’nin ifadesiyle (2009) “görünür ayak” vardır. Devlet, sermayenin kırsal-tarımsal alanın bütününe yayılarak hakimiyetini, mülksüzleştirme ve sömürüyü yaratacak politikaları uygular. Mülksüzleştirme politikaları genelde devletin öncülüğü, yönlendiriciliği veya açık ya da üstü kapalı işbirliğiyle toprak ağaları, tüccar, tefeciler, suç aktörleri, DTÖ-DB-IMF, yerel veya çokuluslu şirketler gibi çok çeşitli aktörlerle gerçekleşmektedir. Marx’ın (1867) da ifade gibi, mülksüzleşmenin tarihi, “farklı ülkelerde farklı renklere” bürünüp “farklı aşamalarını farklı sıralarla ve farklı tarih dönemlerinde” geçirmesi onu dallandırıp budaklandırıyor; bu da mülksüzleşmeyi kategorileştirmede işimizi zorlaştırıyor. İngiltere’de 15-19. yüzyıllardaki ilkel birikim sürecinin, yani kısaca mülksüzleştirme ve proleterleşmenin klasik örneğini görmekteyiz. Ancak mülksüzleştirme politikaları doğrusal ve tek biçimde gerçekleşmemiş, günümüze kadar çeşitli şekiller almış ve farklı sonuçlar doğurmuştur. Keza mülksüzleştirmeyi yalnızca toprak ya da somut varlıklarla sınırlandırmak bu pratiklerin kapsamını ve yarattığı sonuçları yeterince kavrayamamamızla sonuçlanabilir. Oysa mülksüzleştirme elle tutulur, gözle görülür olguların ötesinde somut ya da soyut müştereklerin tahribi, bu müştereklere erişimin tamamen koparılması, zorlaştırılması veya kısıtlanmasını da içerir. Bunun haricinde çeşitli yasalarla zor gücüne dayanan uygulamaların da eşlik ettiği piyasa pratikleri/dayatmalarının, kırsala ve tarımsal üretim ve yeniden üretim ilişkilerine girip onları metalaştıracak şekilde dönüştürmesi ve müşterek pratikleri ortadan kaldırması da mülksüzleştirme kapsamına dahil edilmelidir. Yani mülksüzleşme küçük üreticinin, köylünün ya da genel anlamda insanın geleneksel yeniden üretim ilişkilerinin, metalaşmamış pratiklerinin, geçmişten gelen bilgi, deneyimlerinin ortadan kaldırılması, bunlarla süregelen bağının koparılması ve/veya metalaştırılmasıdır da. Dolayısıyla kırsal-tarımsal alanlarda mülksüzleştirmeyi incelerken altını çizmemiz gereken şey klasik işçileşme olsun ya da olmasın, çok çeşitli mülksüzleştirme pratiklerine günbegün maruz kaldığımız, müşterek varlık, ilişki ve pratiklerimizin tahrip edildiği, piyasa hakimiyetinin kurulduğudur. İşte bir yapbozu andıracak kadar parçalı, karışık ve girift olsa da, bu çalışmada ortaya koyacağımız tablo, kapitalizmin olmazsa olmazı mülksüzleştirmenin suretlerini, mülkiyet rejimi ve/veya kullanım tasarrufu ile emek süreçleri açısından yarattığı değişimleri göstermeyi hedefliyor.

Alpkan Birelma (Özyeğin Üniversitesi), Neoliberal Popülizminin İşçi Hareketleriyle İmtihanı: AKP Vakası

Türkiye'deki emek hareketi literatürüne hakim olan anlatı, hareketin AKP döneminde partinin hem neoliberal hem de otoriter politikaları sebebiyle son derece etkisizleştiği yönündedir. Ancak gerçek bundan farklıdır. Bu bildiri son on yılda gerçekleşen üç ulusal çaplı ve başarılı emek hareketi vakasını ve AKP'nin bunlara verdiği tepkileri incelemektedir. Neoliberal

dönemdeki popülizm biçimleri ve sosyal politikalar ile işçi sınıfı arasındaki ilişki tartışmalarına katkı yapmaktadır. Birinci vaka 2015'te gerçekleşen yasadışı bir grev dalgasıdır. Metal işçilerinin hem işverenlerine hem de otoriter sendikalarına karşı düzenledikleri grevler özellikle dikkat çekmiş ve "Metal Fırtına" şeklinde isimlendirilmişti. Ancak 2015'teki yasadışı grev dalgası Metal Fırtına'yı aşan daha büyük bir dalga idi. Türkiye'deki işçi sınıfı protestolarını inceleyen protesto olay analizi araştırmamıza göre, 2015 yılında yaklaşık 65 bin işçi yasadışı grevlere katıldı. AKP bu grev dalgasına cevaben 2016 yılında asgari ücreti yıllık %9 enflasyona karşı %33 oranında artırdı. GSYH içinde emeğin aldığı pay, bir ülkedeki ücretlerin genel durumunu bölüşümsel bir perspektiften değerlendirmek için en yerinde göstergedir. Asgari ücretteki bu artış, GSYH içinde emek payının 1991'den beri en büyük yükselişine vesile oldu. İkinci vaka taşeron işçi hareketidir. Kamu sektöründe çalışan taşeron işçilerin sayısı 2000'li yıllarda hızla artarak yaklaşık 1 milyona ulaşmıştı. Birkaç istisna dışında sendikalar başlangıçta bu işçilerle ilgilenmedi. Taşeron işçiler de dernekleşme yoluna gittiler. İstanbul Üniversitesi Çapa Tıp Fakültesi'nde kurulan kazanımlar elde eden ilk başarılı derneğin ardından yurt çapında onlarca taşeron işçi derneği açıldı. Bu dernekler birlikte etkinlikler, eylemler yaptı. Yaklaşık on yıl süren bu işçi mobilizasyonu AKP'yi 2018'de bu işçilerin çoğunu düzenli kamu istihdamına geçirmeye itti. Bu, neoliberalizm çağında gerçekleşen büyük bir kamulaştırma örneğiydi. Üçüncü vaka ise emeklilikle ilgilidir. 1999 yılında emeklilik yaşı ilgili yasada bir değişiklik 15 ila 18 yıl artırılmıştı. Bu durum 1999'dan önce çalışmaya başlayan işçiler için geçerli oldu. Bu kuşak işçiler 2010'ların ortalarında 1999 öncesindeki koşullara göre emekli olmak için harekete geçmeye başladı. Dernekler kurdular, eylemler yaptılar, lobi faaliyetleri yürüttüler, çok kitlesel mitingler örgütlediler. 2019'da bu talebi asla kabul etmeyeceğini açıklayan Erdoğan, 2023'te kabul etmek zorunda kaldı. 2023'ün sonunda yaklaşık 2 milyon kişi bu sebeple emekli maaşı almaya başladı ve sayı artmaya devam ediyor. Bu vakalar Türkiye'de emek hareketinin tüm engellere rağmen belli bir düzeyde etkinliğini koruduğunu göstermektedir. AKP'ye atfedilen güç, onun seçimleri kazanmak için bir takım hakları "vermesini" ön plana çıkartmakta, tabandaki işçi sınıfı mobilizasyonlarını görünmezleştirmektedir. Öte yandan incelenen vakaların hepsi esas olarak sendika dışı işçi sınıfı örgütlerinin öncülük ettiği mobilizasyonlardır. AKP sendikalar üzerinde geniş bir hakimiyet kursa da işçi sınıfının hak arayışı kendine başka yollar açmıştır. Vakaların AKP açısından gösterdiği şey ise şudur: AKP'nin işçi sınıfı hareketlerine taviz verme eğilimi ve kapasitesi genelde varsayıldığından fazladır. Neoliberal ve popülist bir iktidar olarak AKP iktidarı türünün en uzun ömürlüsüdür (Tuğal 2022). AKP'nin işçi sınıfı mobilizasyonlarına ve taleplerine yönelik bu duyarlılığı ve esnekliği, AKP iktidarının uzun ömürlülüğünün arkasında yatan önemli bir faktördür. Öte yandan AKP'nin bu tip taleplere belli tavizler verme eğiliminin yeni işçi sınıfı hareketlerini teşvik ettiğini de belirtmek gerekir.

Nurdan Bozkurt-Çakır (Yıldız Teknik Üniversitesi), Türkiye'de Göç ve Göçmen Kadın Emeği Bağlamında Prekaryalaşma

Göç, yalnızca Türkiye'nin değil tüm dünyanın her geçen gün daha fazla karşılaştığı bir olgu olarak, giderek daha fazla araştırılan ve çeşitli alt dallara ayrılan bir alan haline gelmiştir. Bu çalışmada da göç, göçmen kadın emeği ve prekaryalaşma arasındaki ilişkiyi incelenmek

amaçlanmıştır. Prekarya, kavram olarak sosyal haklardan yoksun, düşük ücretlerle, esnek, kısacası güvencesiz işlerde çalışan emek grubu olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda kronikleşen güvensizlik ve güvencesizlik, belirsiz bir geleceği de beraberinde getirmekte ve kırılabilirliği artırmaktadır. Bu emek grubunun önemli bir kısmını da göçmen işçiler oluşturmaktadır. Türkiye örneğinde de göçmenler genel olarak vasıfsız, düşük ücretli ve güvencesiz işlerde istihdam edilmektedirler ve demografik açıdan da Türkiye’de göçmenlerin önemli bir kısmını kadınlar oluşturmaktadır. Ancak her ne kadar literatürde genel olarak göçmen emeği cinsiyetler arasında homojen özellikler gösteriyormuş gibi incelense de, birçok açıdan göçmen kadın emeğinin daha da kırılabilir bir statüde olduğu çeşitli araştırmalarda ortaya konmuştur. Göçmen kadın emeğinin prekaryalaşmasında yalnızca düşük ücretlilik, güvencesizlik, çalışma saatlerinin uzunluğu, kötü barınma koşulları gibi maddi boyutlar etken değildir. Bunun üzerine taciz vakaları, cinsiyetten kaynaklanan hak ihlalleri gibi maddi olmayan ataerki boyutlar da eklenmektedir. Göçmen kadın emeğinin dezavantajlı konumunu toplumsal cinsiyet rolleri, kültürel altyapı, dil becerileri de etkilemekte, bu rollerin bir sonucu olarak da kadınlar ev eksenli işlerde ya da temizlik, bakım işleri, tarımsal üretim gibi kırılabilir sektörlerde yoğunlaşmaktadırlar. Göçmen kadın emeği bu nedenlerle farklılaşmakta ve kendi özneliğinde değerlendirilmesi gereken bir alan haline gelmektedir. Göç ve göçmen istihdamı politikalarının yadsıdığı bu farklılıkları açıklamak ve genel olarak Türkiye’deki göçmen kadın emeğinin durumunu prekaryalaşma bağlamında analiz etmek bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

İlkay Ata-Yıldız (Aksaray Üniversitesi), Gözetimin Ötesinde: Ordo/Neoliberal Bir Yönetim Tekniği Olarak Çin’in Sosyal Kredi Sistemi

Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) Devlet Konseyi, 2014 yılında yayınladığı inşaa planı ile ülkede, “ekonomik ve sosyal yönetimin yeni bir yöntemi” olarak tanımladığı Sosyal Kredi Sistemi’nin (SKS) sistematik inşasına başlamıştır. Söz konusu inşaa planının duyurulmasıyla beraber SKS uluslararası bir ilgi unsuru haline gelmiş ve hem genel kamuoyu hem de akademi tarafından Çin’deki siyasi yönetimin işleyişi bağlamında önemli bir tartışma konusu olmuştur. SKS’ye ilişkin popüler anlatılarda sistemin, Çin hükümeti tarafından toplumun her bir üyesini kesintisiz bir gözetime tabi tutmak ve her bir kişiye davranışlarının ÇKP tarafından güvenilir kabul edilip edilmediğine göre bir puan atamak ve bu puanlara göre de cezalandırma ve ödüllendirmeler yapan bir araç olarak tasarlandığı şeklinde bir portre çizilmektedir. Yani sistem ÇKP’nin toplum üzerindeki mutlak kontrolünü sağlamaya yönelik baskıcı bir gözetim devleti teşekkülü olarak tasvir edilmektedir. Tam da bu tasvirler, bu araştırmanın temel sorunsalının çıkış noktasını oluşturmuştur. Çin’de hâlihazırda gözetim teşekkülü olarak nitelendirilebileceğimiz birçok program varken ve Çin çok gelişkin bir parti ve kamu yönetimi örgütlenmesine sahipken Çin hükümeti tarihin bu momentinde neden böyle bir sistem geliştirme ihtiyacı duymuştur? Diğer bir deyişle, Çin’deki siyasi iktidarın böyle bir program geliştirmekteki niyeti ve amacı ne olmuştur? Bu çıkış noktasından hareketle, ÇHC iktidarının SKS ile neyi amaçladığını anlamak üzere, SKS’ye ilişkin siyasi rasyonalitenin, yani SKS’yi yapılandıran siyasi düşüncenin, ne olduğunun açığa çıkarılması ve SKS’nin ne tür bir politik işlevle donatıldığının açığa çıkarılması bu çalışmanın temel amacı olmuştur. SKS’ye dair yerel ve ulusal düzeylerde yayınlanan siyasa

belgelerinin analizi üzerinden ilerleyen ve Michel Foucault'nun yönetimsellik tartışması çerçevesinde yapılandırılan çalışmada, SKS'nin, Çin'de 1978 yılından itibaren siyasi iktidarın işleyişini yapılandıran bir yönetim akılsallığı olarak neoliberal yönetimsellik bağlamında düşünülmesi gereken bir yönetim tekniği olarak ele alınması gerektiğini öne sürülmektedir. Çalışmada, Çin'de 1978 yılında uygulamaya koyulan reform ve dışa açılma politikalarıyla beraber, devletin siyasi eylemini yapılandıran rasyonalitenin piyasa ve rekabet unsurlarıyla karakterize olan bir yönetimsellik anlayışıyla donandığı ve SKS'nin de bu anlayış çerçevesinde geliştirilen bir yönetim tekniği olarak tasarlandığı, temel işlevinin ise ülkede sağlıklı işleyen piyasalardan menkul bir çevrenin ve öznelerin üretilmesi olduğu gösterilmektedir. Piyasalardan menkul bir toplumsal düzenin ancak devletin müdahaleleriyle sağlanan bir "çerçeve" içinde gerçekleştirilebileceği kabulünden hareket eden neoliberalizmin ordoliberal kanadı tarafından ortaya konan görüşlere paralel bir şekilde SKS de, Çin'de piyasalara yönelik doğalcı naifliğe karşı geliştirilmiştir. Piyasaların kendi başına sorunsuz işleyebileceği şeklindeki doğalcı naifliğe karşın SKS, piyasa oyununa ve aktörlerine yönelik normları somutlaştıran bir düzenek olarak işlev göstermektedir. Bu bağlamda Çin'de piyasalaşmayla birlikte toplumun farklı aktörlerinin tutumlarında görülen güvenilirlik eksikliğinin, ülkenin ekonomik gelişimine sekte vuracağı ve toplumsal istikrarı bozacağı endişesi, piyasa faaliyetlerindeki kuralların uygulanması ve piyasa kurallarına uygun özneler yaratılmasına yönelik SKS projesiyle sonuçlanmıştır. Bu şekilde, ordo/neoliberal bir akılsallıkla biçimlenen SKS, baskı ve denetime yönelik bir gözetim aygıtı olmanın ötesinde, güçlü bir devletin öncülüğünde; bireyleri, ticari işletmeleri ve kamu kurumlarını, yani, toplum-piyasa-devlet arasındaki ilişkileri, piyasanın gereklerine uygun şekilde yeniden biçimlendiren bir yönetim tekniği olarak belirmiştir.

Panel 3 (10.30-12.00, Sınıf: 315)

Lider Analizleri: Politikalar, Temalar, Duygular ve Kampanyalar

Panel Başkanı: Ezgi Elçi (Özyeğin Üniversitesi)

Sinem Eray (Bahçeşehir Üniversitesi), CHP Kurultay Dinamikleri: 1946'dan Günümüze Seçim, Liderler ve Politikaların Analizi

Bu makale, 1946'dan günümüze kadar olan döneme odaklanarak, Türkiye'de Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) liderlik özellikleri ve kongre dinamiklerinin kapsamlı bir analizini yapmayı amaçlamaktadır. Türkiye'nin en eski siyasi partisi olan CHP, özellikle tek parti rejiminden çok partili demokrasiye geçiş sürecinde ülkenin siyasi manzarasının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu çalışmada CHP'nin liderliğinin evrimi, politikalarını etkileyen iç ve dış faktörler, kongre ve seçim sonuçları incelenecektir. Giriş bölümünde CHP'yi Türkiye'nin siyasi tarihi içindeki bağlamına oturtacak, temel ilkelerini ve on yıllar içindeki dönüşümünü vurgulanacaktır. Özet, partinin gelişiminde liderlik ve kongre dinamiklerinin önemini vurgulayarak, çalışmada kullanılan metodoloji ve temel bulguların kısa bir özetini sunacaktır. Literatür taraması, parti liderliğini, seçim stratejilerini ve parti içi demokrasiyi analiz eden çalışmalara odaklanarak CHP hakkındaki mevcut çalışmaları araştıracaktır. Ayrıca CHP örneğine uygulanacak siyasi liderlik ve parti dinamiklerine ilişkin teorik çerçeveler de ele alınacaktır. Metodoloji bölümü, parti kongresi kayıtlarının, seçim sonuçlarının, parti programlarının ve parti üyeleri ve siyasi analistlerle yapılan röportajların analizi de dahil olmak

üzere bu araştırma için benimsenen nitel yaklaşımı detaylandıracaktır. Bu kapsamlı yaklaşım, CHP'nin liderliğinin ve örgütsel yapısının tam olarak anlaşılmasını sağlayacaktır. Makalenin ana kısmı, her biri CHP tarihindeki farklı dönemlere odaklanan çeşitli bölümlere ayrılacaktır. Makalede her dönem için, kilit liderlerin profilleri, liderlik tarzları ve bunların partinin politikaları ve seçim performansı üzerindeki etkileri dahil olmak üzere partinin liderlik özellikleri analiz edilecektir. CHP kurultaylarının dinamikleri de incelenerek partinin gidişatını şekillendiren önemli kararlar, iç çatışmalar ve reformlar vurgulanacaktır. Analizde 1946 sonrası İsmet İnönü liderliğinden çok partili döneme geçiş ele alınacak ve CHP'nin yeni siyasal ortama nasıl uyum sağladığı incelenecektir. Çalışma daha sonra 1980 sonrasına geçerek Bülent Ecevit, Deniz Baykal ve Kemal Kılıçdaroğlu gibi isimlerin liderliklerine odaklanacaktır. Her liderin görev süresi, parti içi zorlukları ele alma ve dış siyasi baskılarla baş etme stratejileri açısından incelenecektir. Makale aynı zamanda CHP'nin seçim stratejilerini ve sonuçlarını da inceleyerek liderlik kararlarının ve kongre dinamiklerinin partinin ulusal ve yerel seçimlerdeki performansını nasıl etkilediğini analiz edecektir. Bu bölüm, zaman içindeki eğilimleri ve değişiklikleri göstermek için kapsamlı sayısal verileri ve grafiksel gösterimleri içerecektir. Sonuç bölümünde, liderlik özellikleri, kongre dinamikleri ve CHP'nin genel siyasi stratejisi arasındaki bağlantıları kurarak bulguların sentezi yapılacaktır. Ayrıca Türkiye'deki siyasi iklim göz önüne alındığında, CHP'nin gelecekteki beklentilerine ilişkin bilgiler de sunacaktır.

Lungta Seki (Kobe Üniversitesi, Japonya), Recep Tayyip Erdoğan'ın Konuşmalarındaki Ana Temaların Zaman İçindeki Değişimi ve Temalar Arasındaki İlişkilerin Analizi

Bu çalışma, Recep Tayyip Erdoğan'ın konuşma metinlerinde hangi ana temaların vurgulandığını ve bu temaların zaman içindeki değişimini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Erdoğan'ın popülist söylemi ve zaman içindeki değişimi hakkında birçok araştırma bulunmaktadır, ancak bu çalışmalar genellikle belirli dönemlere veya olaylara odaklanmıştır. Erdoğan'ın konuşmalarını veri haline getirip sistematik olarak uzun bir dönem boyunca analiz eden çalışmalar oldukça azdır. Özellikle, Erdoğan'ın konuşmalarında iç politika ve dış politika ile ilgili ana temaların ilişkisi, mevcut araştırmalarda yeterince ele alınmamıştır. Erdoğan'ın güç tabanını sağlamlaştırma sürecinde, dış politikayı iç politika için kullandığı belirtilmektedir, ancak bu temaların nasıl birbiriyle ilişkilendiği belirsizdir. Bu çalışmada, Erdoğan'ın yurtiçi ve yurtdışında yaptığı 1600'den fazla konuşma metni, otomatik içerik analizi ile incelenmiştir. Özellikle, konuşma metinlerinden ana temaları çıkarmak için konu modellemesi kullanılmış ve bu temaların zaman içindeki değişimi incelenmiştir. Ayrıca, temalar arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir. Uzunlamasına analizimiz, farklı politika temaları arasındaki ilişkilerin değişimini ortaya koymakta ve Suriye Savaşı, 2016 darbe girişimi ve ultra başkanlık sisteminin getirilmesi gibi ana olaylarla bağlantılı olarak daha milliyetçi ve popülist bir retoriğe kayışı göstermektedir. Özellikle, terörle mücadele ile ilgili temanın milliyetçilik ve başkanlık sistemi ile ilgili temalarla aynı kümede yer aldığını bulduk. Bu çalışma, Türkiye'nin bölgesel dinamikleri ve uluslararası ilişkileri hakkında yeni içgörüler sunmakta ve Erdoğan'ın retoriğinin iç politik amaçlar doğrultusunda dış politikayı nasıl kullandığını anlamamıza yardımcı olmaktadır. Ayrıca, Türkçe siyasi söylemi incelemede otomatik içerik analizinin yenilikçi kullanımını göstererek alanımıza katkıda bulunmaktadır.

**Hüseyin Batuhan Şar (Yeditepe Üniversitesi) ve Emirhan Duran (Yeditepe Üniversitesi),
Toplumsal Tartışmada Liderlerin Duyguları: *Mevzular Açık Mikrofon* Örneği**

Siyaset psikolojisi, liderlerin duygusal ifadelerinin seçmen davranışları üzerindeki etkisini uzun süredir incelemektedir. Marcus (2000), Erisen (2022) ve Erdoğan (2021) gibi araştırmacılar, duyguların seçmenlerin karar verme süreçlerinde ve siyasi tercihlerini şekillendirmede önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Özellikle seçim dönemlerinde liderlerin kullandığı duygusal dil, toplumsal tartışmaları yönlendirebilir ve seçmen algılarını derinlemesine etkileyebilir. Genel olarak baktığımızda liderlerdeki duygu kullanımının incelenmesi liderlerin konuşmalarının yazılı halleri üzerinden yapılmaktadır. Yani liderlerin karşısındaki seçmene geçirmek istediği duyguyu kelimelerini veya kullandığı cümle kalıplarını inceleyerek anlamaya çalışmışlardır. Ancak literatürdeki örneklerinin de kanıtladığı gibi duygular sadece kelimeler ile aktarılmamaktadır. Dumitrescu et, al. (2015) yaptıkları çalışmada konuşma dili kadar jest ve mimiklerinde seçmenlere duygu aktarımında etkili olduğunu göstermiştir. Son yıllarda teknolojik imkânların gelişmesi ile birlikte bilgisayar programları liderlerin mimiklerini ve jestlerini inceleyebilmemizi kolaylaştırmıştır. Bu durum duygu çalışmalarında jest ve mimiklere verilen önemin artmasını sağlamıştır. Bu konuda D'errico & Poggi (2019) tarafından yapılan çalışma, Berlinguer, Aldo Moro, Mujica ve Obama gibi liderlerin jest ve mimiklerini incelemiştir. Benzer bir şekilde Rodriguez –Fuertes et al. (2022) İspanyol siyasetçilerin jest ve mimiklerini incelemiştir. Ancak bu çalışmalarda incelenen konuşmalar liderlerin direk olarak halk karşısında yaptıkları konuşmalar değildir. Ya basın açıklamaları ya da televizyon programlarındaki videoları kullanılmıştır. Son yıllarda Türkiye'de dikkat çeken örneklerden biri, Mevzular Açık Mikrofon'un sağladığı toplumsal tartışma platformudur. Mevzular Açık Mikrofon, geniş bir izleyici kitlesine hitap eden, liderlerin ve kamuoyu öncülerinin görüşlerini paylaştığı bir platform olarak öne çıkmaktadır. Özellikle seçim dönemlerinde bu tür platformlar, liderlerin duygusal mesajlarını kitlelere iletmede kritik bir rol oynar. Mevzular Açık Mikrofon, farklı siyasi görüşlere sahip liderlerin katılımıyla zenginleştirilen tartışma programları ile hem seçmenlerin hem de liderlerin duygusal stratejilerini analiz etmek için değerli bir veri kaynağı sunmaktadır. Bu çalışma, Mevzular Açık Mikrofon'da yapılan toplumsal tartışmalarda liderlerin kullandığı duygusal ifadeleri incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel hipotezi, popülist liderlerin öfke ve korku gibi olumsuz duyguları daha sık kullanırken, diğer liderlerin umut ve güven gibi olumlu duyguları öne çıkardıklarıdır. Bu hipotezi test etmek için, liderlerin yüz ifadeleri ve ses tonlamalarını analiz eden MEXCA (Multimodal Emotion and Expression Analysis) yöntemi kullanılacaktır. MEXCA yöntemi, liderlerin video kayıtları üzerinden yüz ifadelerini ve ses tonlamalarını inceleyerek duygusal durumlarını tespit eder. Bu sayede, tartışma sırasındaki duygusal ifadeler objektif ve sistematik bir şekilde analiz edilebilmektedir. Çalışmada, Mevzular Açık Mikrofon'daki programların transkriptleri ve video kayıtları üzerinden liderlerin duygusal ifadeleri kodlanacak ve bu veriler üzerinden liderlerin hangi duyguları daha sık kullandıkları belirlenecektir. Bu araştırma, duyguların siyasi liderlerin toplumsal tartışmalardaki rolünü anlamak için önemli katkılar sunmayı amaçlamaktadır. Türkiye bağlamında gerçekleştirilecek bu çalışma, liderlerin duygusal stratejilerinin seçim sonuçlarına ve seçmen davranışlarına olan etkisini ortaya koyarak literatüre özgün bir katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda, bu tür duygusal analizlerin diğer ülkelerdeki siyasi tartışmalara

da uygulanabilirliğini göstererek, küresel ölçekte siyasi psikoloji ve iletişim çalışmalarına yeni bir perspektif kazandıracaktır. Bu çalışmanın sonuçları, siyasi iletişim stratejilerinin nasıl geliştirilebileceği konusunda önemli içgörüler sunacak ve duygusal analizlerin politik arenada nasıl kullanılabileceğine dair değerli bilgiler sağlayacaktır. Mevzular Açık Mikrofon örneği üzerinden yapılacak bu analiz, duyguların siyasi tartışmalardaki merkezi rolünü daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.

Özlem Özdeşim Subay (Pamukkale Üniversitesi) ve Şevval Bakırsoy (Pamukkale Üniversitesi), Dijital Propaganda Bağlamında 2023 Genel Seçimleri Cumhurbaşkanlığı Adaylarının Instagram Hesaplarının İncelenmesi

20. yüzyılın sonlarında, dünya endüstri toplumundan bilgi toplumuna doğru önemli bir dönüşüme tanıklık etmiştir. Bu dönüşüm, toplum, ekonomi ve siyasette bilginin kritik bir rol oynamasıyla karakterize edilirken, dijitalleşme ve küreselleşmeyle birlikte ortaya çıkmıştır. Bu dijital dönüşüm seçim süreçlerinde politikacıların propaganda süreçlerini de etkilemiştir. Lasswell'e (1927: 627) göre propaganda, "önemli sembollerin manipülasyonu yoluyla kolektif tutumların yönetimi" olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, siyasi iktidarı hedefleyenlerin seçmenin desteğini elde etmek amacıyla uyguladıkları programlara atıfta bulunmaktadır. Bir propaganda, seçmenlerin taleplerine ne ölçüde uyduğu veya taleplerini değiştirip onları ikna ederek politikacının amacına yönlendirebildiği ölçüde başarılı kabul edilmektedir. Politikacılar, yaygın ve düşük maliyetli dijital iletişim araçlarını kullanarak yerel ve ulusal kamuoyunu organize edebilme ve seçmeni mobilize edebilme olanağına sahiptirler. Dijital propaganda, vatandaşlarla etkileşimde bulunmak, çevrimiçi kampanya yürütmek ve seçim dönemlerinde kamuoyunu ikna etmek amacıyla tasarlanmış bilgisayar ve mobil cihazların kullanımını ifade etmektedir. Son dönemlerde politikacılar, vatandaşlara ulaşmak için interneti ve sosyal ağları propaganda amacıyla kullanmaktadır. Dijital propagandada en önemli kanalları olan Facebook ve X (Twitter) gibi sosyal ağlar ve son dönemlerde Instagram, hızlı ve çok boyutlu etkileşim sağladıkları için hem politikacılar hem de vatandaşlar tarafından tercih edilmektedir. Vatandaşlar, ekonomi, sosyal yaşam, kültür ve politikayla ilgili bilgilenmek için bu ağlarda zaman geçirdiklerinden bu platformlar akademik camia açısından da önem kazanmaktadır. Özellikle 2017 Referandumuyla birlikte Türkiye'de Başkanlık Sistemi'ne geçiş yapılmış olması yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanlığı mevkiine iktidar mekanizmasında önem kazandırmıştır. Türkiye'de 2023 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri için adaylar Recep Tayyip Erdoğan, Kemal Kılıçdaroğlu, Sinan Oğan ve Muharrem İnce olmuştur. 2023 Genel Seçimleri sürecinde Cumhurbaşkanı adayları arasında güçlü bir rekabet oluşmuş ve bu rekabet zaman zaman kutuplaştırıcı ayrımcı söylemin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Alan yazınında kutuplaştırıcı ve ayrımcı söylemin tespit edilmesinde kullanılan yöntemlerden birisi Eleştirel Söylem Çözümlemesinin Viyana Ekolü tarafından geliştirilmiş olan Söylem-Tarihsel Yaklaşımdır. Bu çalışmada Söylem-Tarihsel Yaklaşımın söylem stratejileri kullanılarak seçim sürecinde Cumhurbaşkanı adaylarının Instagram gönderilerinde kullanılan ayrımcı söylemin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Bu amaçla 2023 Mayıs ayı boyunca Cumhurbaşkanı adaylarının Instagram gönderileri bu yöntemle çözümlenecektir.

Aydoğan Kutlu (Kastamonu Üniversitesi), 1980 Cumhurbaşkanlığı Seçim Krizi Bağlamında Başkanlık Sistemi Tartışmaları

1980 Cumhurbaşkanlığı seçimi, iki büyük partinin uzlaşmasına dayanan ve Türkiye’nin 12 Mart Ara Rejimi’nden çıkışını sağlayan 1973 Cumhurbaşkanlığı seçiminin tam aksi bir biçim almış ve onun tam tersi sonuçlar yaratmıştır. 1980 Cumhurbaşkanlığı seçimi, iki büyük partinin liderleri arasındaki husumeti gözler önüne sermiş; bu partilerin tikel çıkarları nedeniyle demokratik sistemin kaderi için bile uzlaşamayacaklarını ortaya koymuştur. AP ve CHP dışındaki partilerin ve parti içi hiziplerin kendi çıkar hesapları ve tabii ordunun emelleri de denkleme dahil edildiğinde bu cumhurbaşkanlığı seçiminin her birleşimi ayrı bir satranç oyunu halini almıştır. Mamafih bu sürecin uzaması, halkın hafızasında yer edecek derin bir siyasal krize de yol açmıştır. Görev süresi 5 Nisan 1980’de dolacak olan Fahri Korutürk’ün yerine yeni cumhurbaşkanını seçmek için 22 Mart 1980’de başlayan ve 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine dek sonuçlanamadan 124 birleşim olarak yapılan seçimler uzadıkça trajikomik bir hal almış ve popüler sanatçılara çıkan oy haberleriyle ciddiyetsizleşmiştir. Öte yandan ülkenin ekonomik krizle ve terör ve siyasal şiddet olaylarıyla uğraştığı bir konjonktürde yeni cumhurbaşkanının seçiminin lakayt bir hal alması, kurumsal demokratik siyasete duyulan güveni bir hayli aşındırmıştır. Burada yaşanan meşruiyet kaybı, tersinden, 12 Eylül askeri müdahalesinin meşruiyetinin güçlenmesine hizmet etmiştir. 1980 Cumhurbaşkanlığı seçimi krizinin yakın dönem siyasal tarihinde darbenin meşrulaştırılmasına hizmet eden genel işlevinin yanı sıra, daha yakından incelendiğinde, Türkiye’deki başkanlık sistemi tartışmaları açısından da önemli bir dönüm noktası olduğu ileri sürülebilir. Dönemin gazeteleri incelendiğinde Cumhurbaşkanlığı seçimi, anayasa değişikliği ve olağanüstü hal yasası tasarıları ile birlikte gündeme gelmiştir. AP sözcülerinin ve AP’ye yakın gazetelerin şikâyetleri, yetki, sorumluluk ve siyasal dengeler içinde hükümetin yeterince kudrete sahip olmadığıdır. Bu şikâyetler, Anayasa Mahkemesi ve Danıştay gibi yüksek yargı organlarının yetkilerinin kısılması, daha istikrarlı bir hükümete imkân sağlayacak seçim sistemi değişikliği, olağanüstü hal kanunu ve DGM’lerin yeniden açılması gibi talepleri karşılayacak bir anayasa değişikliğine yönelmektedir. Burada konumuz açısından daha önemli husus, bu anayasa değişikliklerinin üstüne, doğrudan halk tarafından seçilecek ve ona karşı sorumlu olacak bir cumhurbaşkanlığı modelinin de gündeme getirilmesidir. Nitekim 1980 Cumhurbaşkanlığı seçimi krizinin, adeta bir tür “kontrollü kriz” olarak sürdürülerek bu tarz bir değişikliğe zemin hazırladığı söylenebilir. Bu minvalde AP, 2 Haziran 1980’de bu değişikliği gerçekleştirmek için bir öneriyi meclise getirmiş ancak bu tasarı reddedilmiştir. İşte bu bağlamda 1980 Cumhurbaşkanlığı seçimi, başkanlık sistemi tartışmalarında bir dönüm noktası niteliği taşımaktadır. Daha önce “aşırı” sağ partilerce 1970’lerin başlarında gündeme getirilen başkanlık sistemi önerisi, bu krizde merkez sağ parti tarafından sahiplenilmiş ve bir tasarıya dönüştürülmüştür. Belki de bir tasarıya dönüşmesinden de daha önemli olan husus, Cumhurbaşkanlığı seçiminin tıkanmasının da etkisiyle birlikte başkanlık sistemi tartışmalarının entelektüel düzeyde de dikkate alınmaya başlamasıdır. Tercüman gazetesinin, İstanbul Barosu’yla İUSBF’nin birlikte düzenlediği iki seminer ve Yeni Forum dersinin reform önerisi, bu vesileyle başkanlık tartışmalarını bir

alternatife dönüştürmüştür. Başkanlık sistemi tartışmalarının genel kamuoyuna açılması ise, daha sonra Turgut Özal tarafından gerçekleştirilecektir.

Ebru İlter-Akarçay (Yeditepe Üniversitesi), Nilay Özaydın-Aydın (Yeditepe Üniversitesi) ve Nuran Öksüz (Yeditepe Üniversitesi), Başkanlık Sistemine Geçişin Siyasi Partilere Etkisi: Partilerde Başkanlaşma ve Türkiye Örneği

Siyaset genelinde ve siyasi partilerdeki başkanlaşma eğilimleri (Poguntke ve Webb 2005; Passarelli 2015) 21. yüzyıl siyaset bilimi çalışmalarına damga vurur. Mughan (2000) başkanlaşmayı, kolektif olandan uzaklaşılmasıyla, parti liderinin özerk siyasi güç haline geldiği daha baskın bir yöne doğru hareket edilerek hükümet ve seçim politikalarının kişiselleştirilmesi olarak tanımlamaktadır. Poguntke ve Webb (2005) fiili başkanlaşmayı, parti yapısı içinde lider merkezli seçim süreçleri ile liderin gücü ve özerkliğinin artması şeklinde tanımlarlar. Bu çalışmada partilerdeki başkanlaşma olasılığına odaklandığından, Poguntke ve Webb'in parti yüzü kavramı esas alınır. Parti yüzü, liderin yararına olacak şekilde, parti içindeki güç kaymasını ifade eder. Bu güç kayması, lidere daha fazla resmi güç veren parti kurallarındaki değişiklikleri ve liderin partiden bağımsız davranarak programlar oluşturma kapasitesini içerir. Ayrıca, genel başkanlığın personel ve kaynaklar bakımından büyümesi ile halkoylaması yöntemlerinin siyasi iletişim ve hareketlendirmede kullanılması gibi unsurları da bünyesinde barındırır. Samuels ve Shugart (2010) başkanlık sistemi altındaki kuvvetler ayrılığının, partilerin örgütsel ve davranışsal özelliklerini parlamenter sistemlerdekinden farklı bir şekilde şekillendirmelerini vurgularlar. Siyasi partilerin lider seçimi, kampanya yürütme, kamu politikalarını seçme ve uygulama gibi temel işlevleri, demokratik rejimler arasında dahi çeşitlilik gösterir. Başkanlık sistemlerinde faaliyet gösteren siyasi partilerin başkanlaştıkları, yürütmenin başı veya parti liderine bağımlı hale geldikleri ve böylelikle kişisel kontrol altına alınabildikleri sonucuna ulaşılır (Samuels ve Shugart, 2010). Birleşmiş, disiplinli, hizip barındırmayan ve örgütten bağımsız liderliği olan merkezileşmiş partilerin başkanlaşmaya daha yatkın olmaları beklenir (Passarelli 2015). Başkanlık sistemine geçişin, özellikle seçimlerde mutlak çoğunluk desteğine ihtiyaç duyulan örneklerde, siyasi partilere ideolojik olarak ılımlılaştırıcı ve esneklik kazandıran bir etki yapması öngörülür. Ayrıca, yasama koalisyonlarına duyulan ihtiyaç da siyasi partileri ılımlılaşmaya mecbur bırakan bir etkidir. Temel varsayım, siyasi partilerin başkanlık sistemine geçişle birlikte ideolojik duruşlarından taviz vermeleri ve lider öncülüğünde koşullara göre tepki vermeleridir. Özellikle de yasama ve başkanlık seçimlerinin bir arada veya yakın tarihlerde yapıldığı örneklerde liderin, partinin ideoloji ve programının önüne geçmesi beklenir. Merkez altındaki idari birimlerin sınırlı yetkiye sahip olduğu siyasal sistemlerde bu sonuç daha güçlü gözlemlenir. Liderliğin dikeyleşmesinin önü açılır. Bu çalışmada, tasvir edilen dönüşümün tüm siyasi partiler için geçerli olup olmadığı ve hangi koşulların biraraya gelmesi halinde geçerlilik kazandığına yanıt aranır. Önermeyi test etmek için 2017 tarihli anayasa referandumu öncesi ve sonrasında AK Parti, CHP, MHP ve güncel ismiyle DEM parti program, seçim bildirgesi, tüzük değişiklikleri mercek altına alınır. Bu belgeler, Siyasi Parti Veriseti Projesi (Political Party Database Project) kod kitapçığı esas alınarak incelenir ve Türkiye verisi oluşturulur. Çalışmanın ilk bulguları, literatür ile uyumlu olacak şekilde, Türkiye'deki başkanlık sisteminin siyasi partileri başkanlaştırdığını gösterir.

**Nilay Özaydın-Aydın (Yeditepe Üniversitesi) ve Gülnur Kocapınar (Yeditepe Üniversitesi),
Türkiye’de Başkanlık Sistemine Geçiş ve Hukukun Üstünlüğü: Vatandaşların
Cumhurbaşkanının Yetkilerine ve Hukuk Karşısında Hesap Verebilirliğine Dair Algıları**

Demokratik rejimlerin istikrarı, vatandaşların siyasi sistem hakkındaki algı ve görüşlerinden etkilenebilmektedir. Literatür, partizanlık ve liderin karizmasının, vatandaşların siyasi sisteme olan destek ve memnuniyetlerini şekillendiren faktörler arasında olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgular, demokratik değerlerin ve hukukun üstünlüğünün korunması için vatandaşların siyasi liderler hakkındaki algılarının ve partizan tutumlarının dikkatle değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Türkiye’de 2017 referandumuyla yürürlüğe giren anayasa değişiklikleri sonrasında, Cumhurbaşkanı yetkileri genişletilmiş, yasama organının yürütme üzerindeki denetim gücü azalmış ve literatürde belirtildiği şekilde, demokratik erozyon ile hukukun üstünlüğü konusundaki sorunlar derinleşmiş görünmektedir. Bu durum, Türkiye'nin demokratik normlardan uzaklaşarak otoriterleşme eğilimine girdiğini göstermektedir. Bu çalışma, Türkiye'deki başkanlık sisteminin vatandaşlar tarafından nasıl algılandığını ve bu algıların mevcut siyasi sisteme olan destek ve memnuniyetle nasıl ilişkilendirildiğini incelemektedir. Bununla ilintili olarak, vatandaşların cumhurbaşkanlığı yetkileri ve hesap verebilirlik konusundaki algılarının, siyasi sisteme olan destek ve memnuniyetleri üzerindeki etkisi ele alınmaktadır. Çalışma, karizmatik liderlik ve partizanlık gibi faktörlerin, vatandaşların hukukun üstünlüğüne ve demokratik değerlere olan bakışları üzerinde etkili olabileceğini öne sürmektedir. Bununla bağlantılı olarak, liderlere bağlılığın (leader attachment) ve karizmatik liderliğin özelliklerinin, vatandaşların cumhurbaşkanlığı yetkilerini ve hesap verebilirliği nasıl algıladıklarını belirlemede önemli bir rol oynadığı iddia edilmektedir. Araştırma, Türkiye'deki vatandaşların siyasi sisteme ve hukukun üstünlüğüne yönelik algılarını ölçmek için anket yöntemini kullanmaktadır. Anket soruları, vatandaşların mevcut başkanlık sistemi hakkındaki memnuniyetlerini, hukukun üstünlüğünü nasıl değerlendirdiklerini ve cumhurbaşkanının yetkilerinin sınırlandırılması konusunda ne düşündüklerini anlamaya yönelik tasarlanmaktadır. Bu çalışma, Türkiye'nin mevcut siyasi sisteminin işleyişini ve vatandaşların bu sisteme yönelik algılarını daha iyi anlamamıza katkı sağlayarak, demokratikleşme, otoriterleşme ve hukukun üstünlüğü literatürüne önemli bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

**Selcen Altınbaş-Umut (Trakya Üniversitesi) ve Ömür Aydın (İstanbul Üniversitesi), 27. ve
28. Yasama Dönemi TBMM Genel Kurul Konuşmaları Üzerinden Yeni Anayasa
Tartışmalarının İncelenmesi**

Türkiye'de 2017 yılında yapılan anayasa değişikliği ile parlamenter sistemden cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmesinin ardından, anayasa tartışmaları yeni bir boyut kazanmıştır. Bu bağlamda, anayasa reformları ve yeni anayasa konusundaki söylemler önemli bir araştırma konusu haline gelmiştir. Bundan hareketle çalışma, Anayasa değişikliğini takip eden süreçte, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) 27. ve 28. yasama dönemlerinde gerçekleştirilen genel kurul konuşmaları üzerinden yeni anayasa tartışmalarını incelemektedir. TBMM genel kurulunda yapılan “yeni anayasa” tartışmalarında hangi temalar öne çıkmakta ve bu tartışmalarda partilerin bakışları-argümanları nasıl farklılık gösterdiği sorusu ana soru

olarak belirlenmiştir. Çalışmanın temel amacı, TBMM genel kurulunda yapılan konuşmaların içerik analizi yoluyla yeni anayasa tartışmalarının ana temalarını, partilerin bu konudaki duruşlarını ve yeni anayasa tartışmalarında öne çıkan argümanlarını ortaya koymaktır. Çalışmada veri seti TBMM'nin resmî web sitesinden alınan genel kurul tutanakları kullanılarak oluşturulacaktır. "Yeni anayasa", "anayasa değişikliği", "temel haklar", "hükümet sistemi" gibi anahtar kelimeler kullanılarak analize tabi tutulacak tutanaklar/konuşmalar belirlenecektir. İlgili anahtar kelimelerin geçtiği genel kurul konuşmalarına MAXQDA programı aracılığıyla içerik analizi yapılacaktır. Çalışmanın, yeni anayasa tartışmalarında öne çıkan temaları, partilerin anayasa değişikliği konusundaki tutumlarını ve kullanılan argümanları kapsamlı bir şekilde sunması hedeflenmektedir. Böylece 27. ve 28. yasama dönemlerinde anayasa tartışmalarının hangi konulara odaklandığı ve bu tartışmaların zaman içinde nasıl evrildiği de ortaya konulacaktır.

Panel 5 (10.30-12.00, Sınıf: 302)

**Türkiye’de Siyasi Partiler Üzerine İncelemeler
Panel Başkanı: Sabri Sayarı (Sabancı Üniversitesi)**

**Ömer Ak (TBMM), 27. Yasama Döneminde TBMM'de Grubu Bulunan Siyasi Partilerin
Gündemleri: Karşılaştırmalı Bir İnceleme**

Bu çalışma, 27. yasama döneminde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) grubu bulunan siyasi partilerin politika gündemlerini belirleyerek bunları karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın temel argümanı, seçim ittifaklarının, siyasi partilerin gündemlerinin şekillenmesinde belirleyici bir rol oynadığıdır. Siyasi parti liderlerinin grup konuşmalarında öne çıkardıkları gündem maddelerinin, ittifak içinde yer alan diğer partilerle paralellik göstereceği varsayılmaktadır. Araştırma kapsamında, 27. Yasama Dönemi'nde TBMM'de grubu bulunan beş siyasi partinin (AK Parti, CHP, HDP, İYİ Parti ve MHP) liderlerinin grup toplantılarındaki konuşmaları analiz edilmiştir. Araştırmanın yöntemi, Karşılaştırmalı Gündemler Projesi'nin (KGP) kodlama sistemi kullanılarak MAXQDA programı ile gerçekleştirilen nicel analize dayanmaktadır. Parti liderlerinin grup konuşmaları KGP'nin 21 farklı konu başlığı ve 241 alt konu başlığı altında kodlanarak sınıflandırılmıştır. Toplam 548 grup konuşması incelenmiştir. Bu konuşmaların 64'ü AKP, 140'ı CHP, 121'i HDP, 124'ü İYİ Parti ve 99'u MHP genel başkanları tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın temel bulguları şu şekilde özetlenebilir: Cumhuriyet İttifakı üyesi olan AKP ve MHP'nin grup konuşmalarında ele alınan gündemler arasında paralellik mevcuttur. Aynı şekilde Millet İttifakı üyesi olan CHP ve İYİ Parti'nin gündemleri de paralellik göstermektedir. Bu bulgular, ittifak yapılarının siyasi partilerin gündemlerine de yansıdığını ortaya koymaktadır. HDP ile Millet İttifakı üyesi partilerin gündemleri arasında dikkat çekici bir benzerlik olmaması, HDP'nin Millet İttifakı ile gizli bir ittifak ilişkisi olduğu iddiasını desteklememektedir. AKP ve MHP'nin gündemleri daha çok savunma, güvenlik ve dış politika konularına odaklanmaktadır. İYİ Parti'nin gündeminin ağırlığını eğitim, sağlık ve tarım konuları oluşturmaktadır. CHP bu konulara ek olarak makroekonomi, sosyal refah, işgücü ve istihdam, emeklilik, göç, hukuk ve yolsuzluklar gibi konuları da diğer partilere göre daha sıklıkla gündeme getirmiştir. Genel olarak bakıldığında en geniş gündem yelpazesine sahip partinin CHP olduğu dikkat çekmektedir. HDP'nin insan hakları ihlalleri, etnik ayrımcılık ve cinsiyet

ayrımcılığı, hapisane koşulları ve yürütmenin icraatları konularına odaklandığı görülmektedir. Araştırmanın bulguları genel olarak, ittifak yapılarının siyasi partilerin bağımsız gündem oluşturma süreçlerini sınırlayarak, bu partileri ortak bir söylem ve politika doğrultusunda hareket etmeye yönlendirdiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, siyasi partilerin kendi ideolojik ve politik hedeflerinden ziyade, ittifak içinde uzlaşmaya dayalı bir strateji izlemelerine neden olmaktadır. Dolayısıyla, siyasi partiler, kendi özgül gündemlerini ve hedeflerini yeterince ifade etmekte zorlanmakta ve bu da siyasi rekabetin doğasını değiştirmektedir. İttifakların varlığı, partilerin siyasal iletişim stratejilerini ve seçmenlerle olan etkileşimlerini de şekillendirmekte; bu bağlamda, seçmenlerin beklentileri ve tepkileri üzerinde de önemli etkiler yaratmaktadır. Bu araştırma, siyasi partilerin işleyişini ve rekabetini daha iyi anlamak için gereksinim duyulan analitik bir çerçeve sunarak, siyasi bilimi literatürüne mütevazı bir katkı sağlamaktadır.

Sefa Mertek (Ondokuz Mayıs Üniversitesi), Türkiye’de Yeni Siyasal Arayışlar: Alternatif Olma İddiasından Var Olma Mücadelesine

Literatürde özellikle Gezi Parkı olaylarından itibaren iktidarın günümüze kadar otoriterleşmeye kaydığı sıkça vurgulanmaktadır. Bu açıdan Türkiye’deki demokrasi, illiberal demokrasi (Bechev 2014; Türkmen-Derivoğlu 2015), delegatif demokrasi (Özbudun 2014), ultra-başkanlık (Taş 2015), seçimsel otoriterlik (Konak & Özgür Dönmez 2015), rekabetçi otoriterlik (Özbudun 2015; Esen & Gumuscu 2016; Bakiner 2023), yeni otoriterlik (Somer 2016), Erdoğanizm (Yılmaz & Bashirov 2018), otokratik ülke (Lührmann & Lindberg 2019), neopatrimonyal sultanizm (Kalaycıoğlu 2023, 424), otoriter başkanlık sistemi (Yeşilada 2023), hiper-başkanlık sistemi (Sözen 2019; Balta, Demiralp & Demiralp 2023, 9) ve istismarcı anayasacılık (Özcan & Kimya 2023) şeklinde tanımlanmıştır. Bu çalışmalar iktidarı merkeze alarak Türkiye’deki demokrasi üzerine bir değerlendirme niteliindedir. Ancak Michel Foucault’a referansla söylemek gerekirse iktidarın karşısında bir direniş doğal olarak ortaya çıkar (Foucault, 2007, 73). Bu direniş vurgusunu demokrasilerde ilk olarak muhalefette aramak gerekir. Dolayısıyla muhalefet iktidara alternatif olarak bu direnişin içerisinde yer alır ve otoriterleşmeye karşı koyabilir. Siyasal partiler üzerine olan çalışmalar daha çok seçim ve iktidar odaklı ilerlerken ayrışan partilerin konumu göz ardı edilmektedir. Türk siyasal hayatı son dönemde (kabaca 2016’dan sonra) mevcut siyasal partilerin ilk önce kendilerini dönüştürmeye çalışmaları ve ardından da bu dönüşümü gerçekleştiremeyip yeni bir parti bünyesinde örgütlenmelerine şahit olmuştur. Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) içerisinden Demokrasi ve Atılım Partisi (DEVA) ve Gelecek Partisi (GP), Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) içerisinden Memleket Partisi (MP) ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) içerisinden İYİ Parti (İYİP) ve Zafer Partisi (ZP) çıkmıştır. Literatürdeki bu boşluğa eğilen çalışma, ayrışan partilerin alternatif olma konumlarını ele almayı amaçlar. Son dönemde ayrışan partiler, ayrıştıkları partiye alternatif olabilir mi? Dahası üçüncü bir yol olarak görülebilir mi? Ortaya çıkan yeni partilerin ortak özelliği lider konumundaki kurucu başkanların güdümünde hareket edilmesi olduğundan liderlerin söylemleri ve parti programları oldukça belirleyicidir. Araştırma sorularına cevap verebilmek için çalışmanın yöntemi, söylem ve metin analizine dayanmaktadır. Bu açıdan liderlerin söylemleri ve parti programları analiz edilecektir. Sonuç olarak Türk siyasal hayatı, son dönemde mevcut güçlü partilerin içinden ayrılarak

kurulan partilerin yeni bir arayışlara girdiği ama süreç içerisinde bu çabaların alternatif olma iddiasından var olma mücadelesine doğru evirildiği sonucuna varılmıştır.

Üstüner Okan Çınar (Doğuş Üniversitesi), Türkiye’de Ön Seçimlerin Rekabet ve Temsiliyet Bakımlarından İncelenmesi

Temsili demokrasilerde siyasi partilerin temel işlevlerinden biri, seçimli kamusal makamlar için aday belirlemedir. Her ne kadar seçimlerde bağımsız adaylar faaliyet gösterebilirler de temsil görevini üstlenecek kişilerin belirlenmesi süreci yaygın olarak siyasi partiler tarafından yürütülmektedir. Ancak 1975’ten sonra başlayan siyasi partilerin dönüşümü klasik temsiliyet işlevlerinin sorgulandığı bir aşamaya gelmiştir. Ana akım siyasi partiler rekabet ve temsiliyet bakımlarından düşük düzeyde bir siyasal alan oluşturdukları söylenmektedir. Siyasal alanın parti yönetimleri tarafından bir kartele dönüştürüldüğü ve aday belirleme yöntemlerinin de bu kartelin yönlendirmesi çerçevesinde sonuçlar verdiği iddia edilmektedir (Katz, 2001: 293). Siyasi partilerin seçimlerde aldıkları oylara yönelik büyük bir literatür olmasına rağmen parti içi yarışa ele alan çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Aday belirleme süreci yarışacak adayların ve dolayısıyla milletvekillerinin ideolojik kimlik, siyasal tecrübe, yaş, etniste, toplumsal cinsiyet gibi özellikleri açısından incelenmelere konu olmuştur (Katz, 2001: 277). Parti içi iktidar ilişkilerini ve seçim sistemlerinin siyasi partilerin siyaset tarzını etkilemesine benzer bir şekilde aday belirleme yöntemlerinin siyasetçilerin tutumları üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmak için aday belirleme yöntemlerinin incelenmesi gerekmektedir (Rahat ve Hazan, 2001: 297). Siyasi partiler ile üyelerinin zayıflayan bağları göz önüne alındığında, üyelerin parti yönetimlerinin manipülasyonlarına açık olması sebebiyle katılımcı aday belirleme yöntemlerine demokratikleşme bağlamında kuşku ile karşılanması gerektiği görüşü vardır. Ancak bu kuşkulu bakışın sınırlı bir ampirik gözleme dayandığını söylemek mümkündür. Batı demokrasilerinde siyasi partilerin gerilemesi üzerine yazılan literatürle beslenen bu görüşün, farklı siyasi kültüre sahip ülkelerde farklı sonuçların karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Demokratik aday belirleme yöntemlerinin kurumsallaşması, siyasi partilerin üyeleri ile kurdukları bağı da dönüştürmektedir. Parti içi demokrasi üyelerin kararlara katılımı ana akım partilerin yeni toplumsal kesimlere ve taleplere kendini uyarlamasını sağlayacaktır. Kapsayıcı aday belirleme yöntemleri demokratik bir siyasi kültürün yerleşmesi ile parti üyelerinin daha etkili kararlar alacağı varsayılabilir. Çalışmada parti üyelerinin katıldığı ön seçimin dışlayıcı aday belirleme yöntemlerinden rekabet ve temsiliyet açısından daha demokratik sonuçlar üreteceği savunulmaktadır. Bu kapsamda CHP’nin 2011 ve 2015 Genel Seçimlerinde, İYİ Parti’nin de 2023 Genel Seçimlerinde ön seçim yaptıkları seçim bölgelerindeki katılım, rekabet ve temsiliyet kavramları üzerinden değerlendirilecektir. İlk olarak, kapsayıcı yöntemlerine kuşkucu bakan araştırmalar ışığında aday belirlemenin demokratikleşmesi üzerine yapılan tartışmalar anlatılacaktır. İkinci olarak farklı ülkelerdeki ön seçim uygulamaları ve Türkiye’deki ön seçimler yasal mevzuat ve tarihsel süreç çerçevesinde anlatılacaktır. Son olarak da uzun bir aradan sonra Türkiye’de yeniden ön seçimle aday belirleyen CHP ve İYİ Parti’nin ön seçim sonuçları değerlendirilecektir. Çalışmanın bağımsız değişkeni ön seçimlerdir. Ön seçimin bağımlı değişkenler olan rekabet ve temsiliyet üzerindeki etkileri araştırılacaktır. Çalışmada rekabeti ölçmek için, Hazan ve Rahat (2010) önerdiği

görevde olmayanların (non-incumbent) kazanması, görevde olmayanların ağırlıklı kazanması, oy yoğunlaşması, görevde olmayanların istekliliği endeksleri kullanılacaktır. Temsiliyet ise, kadınlar ve gençler üzerinden ölçülecektir. Karşılaştırmanın sonucunda ön seçimin kurumsal olarak demokratik bir mekanizma olup olmadığı değerlendirilecektir.

M. Tahir Kılavuz (Marmara Üniversitesi) ve Yusuf Magiya (New York Üniversitesi Abu Dhabi), Din İktidarla Buluştuğunda: İslamcı Seçim Avantajının Sınırları

Müslüman çoğunluklu topluluklarda dini temelli partiler iktidar olarak seçimlere katıldıklarında hangi koşullarda kazanırlar? İslamcı avantajı onları halen daha seçmenin gözünde çekici kılabilir mi? İslamcı avantajın örgütleri, hizmet yetkinlikleri, olumlu imajları ve bir kurtuluş noktası olarak muhtelif kaynakları literatürde kapsamlı şekilde tartışılmıştır. Ancak İslamcı avantaj literatürü bugüne kadar dini temelli partilerin muhalif aktörler olarak dezavantajlı pozisyondan seçim rekabetine girmelerine odaklanmış ve iktidar olarak seçimlere katıldıkları koşulları göz ardı etmiştir. Türkiye’de 2018 seçimleri sırasında katılımcılara aday videosu göstererek yapılan inovatif bir konjoint deney ile bu argümanların genellenebilirliğini ölçüyoruz. Bulgularımıza göre İslamcıların kendi tabanları dışında da seçmeni çekebildikleri anlamına genel evrensel İslamcı avantajları (*universal Islamist advantage*) iktidar oldukları koşulda ortadan kalkmaktadır zira İslamcılar seçmeni zikri geçen kaynaklar yoluyla kendilerine çekme yetkinliklerini kaybederler. Buna karşın İslamcılar iki temel faktör sayesinde seçimleri kazanmaya devam edebilirler: iktidar avantajı (*incumbency advantage*) ve yükselen mekânsal oy verme sayesinde devam eden özelleşmiş (*particularistic*) İslamcı avantajı. Bu bulgular çerçevesinde çalışmamız İslamcı avantajın kısıtlarıyla ilgili genelde iddia edilen ancak desteklenmeyen iddialara deneysel ve empirik deliller sunmaktadır.

Panel 6 (10.30-12.00, Sınıf: 303)

Türk Dış Politikası: Kimlik ve Rol

Panel Başkanı: Hazal Papuççular (Fenerbahçe Üniversitesi)

Moritz Koenig (International Institute of Social Studies, Hollanda) ve Didem Kizir (TED Üniversitesi), Resmi Diplomasinin Ötesinde: Erken Cumhuriyet Döneminde Sömürgecilik Karşıtı Söylem ve Türkiye-Güneydoğu Asya İlişkileri (1923-1949)

Bu çalışma, erken dönem Türkiye Cumhuriyeti’nin Avrupa sömürgeciliği ve Asya’daki sömürgelerle olan karmaşık ilişkisini incelemektedir. Bugüne kadar devletin resmi dış politikasına odaklanan çalışmalar, Türkiye’nin Batı dışı dünyaya karşı büyük ölçüde ilgisiz olduğunu öne sürmüştür, bunun sebebinin de Türkiye’nin Batılı uluslarla eşit statüde bir devlet olarak tanınma gayesi olduğunu vurgulamıştır. Bu çalışma, Türkiye’de farklı toplum kesimlerinin Asya siyasetiyle ve sömürgecilik karşıtı hareketlerle yoğun bir etkileşim içinde olduğunu öne sürmektedir. Bu etkileşimi geleneksel olarak Osmanlı İmparatorluğu ile güçlü bağları olan bir bölge olan Müslüman Güneydoğu Asya’ya (Malayca konuşulan Asya) odaklanan bir vaka çalışmasıyla göstermektedir. Bu vaka özelinde Türkiye ve Hollanda devlet arşivleri, Kızılay arşivleri ve dönemin gazetelerinin detaylı bir incelemesi, Türkiye’nin

batılılaşma söyleminin sömürgecilik karşıtı söylemle iç içe geçtiğini, genç cumhuriyetin resmi diplomasisinin büyük bir örgütsel ağlar ve siyasi uzmanlar topluluğu tarafından zaman zaman desteklenip zaman zaman ise ikame edildiğini göstermektedir.

Yakup Şahin (Mersin Üniversitesi), Devlet Kimliğinin Dönüştürülmesinde Dış Politika: Kimlik, Dış Politika ve İç Politika Üçgeninde Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi

Bu çalışmada dış politika, kimlik ve iç politika arasındaki ilişki çerçevesinde Adalet ve Kalkınma Partisi dönemi Türkiye'si incelenecektir. Özellikle de dış politika, kimlik ve iç politika arasındaki ilişki ele alınarak; bir taraftan kimliğin dış politikayı belirlediği bir taraftan da dış politika aracılığıyla kimliğin dönüştürüldüğü, yeniden inşa edildiği ve iç politikanın etkilendiği ileri sürülecektir. Türkiye'yi son 22 yıldan bu yana yöneten AK Partili karar vericiler dış politikaya özel bir önem atfetmişlerdir. Türkiye'nin kendisine yeni bir kimlik tanımlaması gerektiğini savunan karar vericiler, bu kimlik çerçevesinde yeni bir dış politika söylemi ve uygulama alanına gitmişlerdir. Bu dönemde kimlik dış politikanın pusulası gibi görülmüş, dış politika yeni inşa edilmeye çalışılan kimliğin en temel araçlarından birisi olmuştur. Dış politika aracılığıyla "biz ve öteki", "içerisi ve dışarı", "dost ve düşman" gibi tanımlar yapılmıştır. Dış politika ayrıca iç politikanın da bir aracı olmuştur. Dış politika söylemlerinin bahsedilen kimlik inşa ve iç politika süreçlerinde belirleyici bir yönünün olduğu görülmektedir. Kimlik inşası eğitim, bürokrasi, kültür, tarih, dış politika gibi araçlarla yapılabilmektedir. Burada dış politikaya odaklanılacaktır. Dış politika aracılığıyla devlet kimliği dönüştürülmek istenmiş, yeni bir kimlik inşa edilmek istenmiştir. Başka bir ifadeyle müesses nizama karşı yeni bir kimlik arayışı görülmektedir. Dış politika pratikleri ve söylemleriyle iç politika ve kimlik etkilenmiştir. Özellikle de söylemin önemli bir rolü ve etkisi vardır. Bu minvalde dış politikanın belirlenmesindeki etkisi kabul edilen Adalet ve Kalkınma Partisinin karar vericilerinin söylemleri merkeze alınmıştır.

Begüm Özkaya (Altınbaş Üniversitesi), Sosyal Kimlik Teorisi Bağlamında Türk Dış Politikasındaki Tutarsızlıklar: Kimlik ve Stratejik Çelişkiler

Türkiye, kimlik algısı ve kimlik inşası süreçlerini uluslararası arenada önemli değişim ve dönüşümler geçirerek sürdürmektedir. Özellikle, dış politikadaki kimlik inşasında iç ve dış dinamiklerin etkisiyle zaman zaman tutarsızlıklar sergilediği tespit edilmektedir. Bu çalışmanın amacı, Sosyal Kimlik Teorisi bağlamında Türk dış politikasındaki kimlik inşası ve stratejik çıkarlar arasındaki varoluşsal çelişkileri analiz etmektir. Çalışmanın hipotezi, Türkiye'nin dış politikadaki sosyal kimliğinin stratejik çıkarları ile uyumsuz olduğudur. Bu kapsamda 2002-2023 yılları arası çalışmanın dönemi olarak seçilmiş ve "Türkiye'nin 2002-2008 yılları arasında Komşularla Sıfır Politikası", "Türkiye'nin 2008-2016 yılları arasında Ortadoğu'daki rolü" ve "Türkiye'nin 2016'dan günümüze güvenlik bağlamında stratejik çıkarları" şeklinde üç dönem olarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırılan dönemler, nitel içerik analizi yapılarak kimlik inşası, grup dinamiği ve kimlik-strateji ilişkilerini ve karar alma dinamikleri ortaya konmuş ve Sosyal Kimlik Teorisi bağlamında analiz edilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin hem bölgesel hem de uluslararası örgütler üzerinden kendini nasıl konumlandığı ancak zaman içerisinde bu

konumların nasıl birbirleri ile uyumsuz şekilde eklenerek mevcut statükonun korunmaya çalışıldığı da ele alınarak tartışılmıştır.

Panel 7 (10.30-12.00, Sınıf: 304)

Simülasyonlarla Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimi

Panel Başkanı: Murat Arslan (Yeditepe Üniversitesi)

Yükseköğretimde aktif öğretim yöntemlerinden bir tanesi olan simülasyon uygulamalarının kullanılmasını yaygınlaştırma amacı, günümüzdeki öğrenme ihtiyaçlarına karşılık vermesi bakımından değerli ve dikkate değerdir. Teknoloji çağı, bilginin oluşturulması, iletilmesi, saklanması ve paylaşılması için yeni imkânlar sağlamaktadır. Ulaşılabilirliği önemli ölçüde artan bilgi ile bireyin kurduğu ilişki de kaçınılmaz olarak değişmiştir. Öğretenden öğrenciye bilgi akışını temel alan geleneksel ve statik öğretim yöntemleri, birey ile bilgi arasındaki bu yeni ilişkiye cevap vermekte yetersiz kalmaktadır. Her seviyede olduğu gibi yükseköğretim kurumlarında da öğretim yöntemlerinin bilginin kaynağına erişebilme, yararlı bilgiyi ayırt edebilme ve bilgiyi değere dönüştürebilme yeteneklerini geliştirecek biçimde yeniden yapılandırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada öğrenci merkezli öğretim yöntemleri öne çıkmaktadır. Öğrenci merkezli yaklaşım, öğrenme sürecinin yürütücülüğünü öğrenen ve öğrenci arasında paylaştırarak bir sınıfın içindeki geleneksel rollerin değiştirilmesi esasına dayanmaktadır. Öğreten, öğrencileri sınıfta aktif katılımcılar olmaya teşvik eder. Sosyal bilimlerde “yaparak öğrenme”yi temel alan öğrenci merkezli öğretim yöntemi araçlarından önemli bir tanesi simülasyonlardır. Yükseköğretimde siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler öğretiminde simülasyonlar, son 70 senede başta Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olmak üzere Batı’da giderek artan bir yere ve öneme sahip olmuştur. Günümüzde ise simülasyonlar, yükseköğretimde araştırmacıların özellikle dış politika yapımında karar verme kuramlarını test etmelerini ve geliştirmelerini sağlayan deneysel araçlardır. Bunun yanında simülasyonlar, karar vericilerin birden çok olasılığın sonuçlarını değerlendirebilmeleri için öngörücü araçlar olarak da kullanılmaktadır. Son ve bu çalışmanın ana amacına uygun olarak simülasyonlar, uluslararası ilişkiler öğretiminde öğrencilerin uluslararası sistemin nasıl işlediğini ve gerçek dünya sorunlarının çözümlerine ilişkin karar verme kuramlarının nasıl uygulandığını anlamaları için öğrenci odaklı eğitsel bir araç olarak kullanılmaktadır. Siyaset bilimi öğrencileri için ise iç politikadaki siyasi aktörlerin rollerini, karar alma yöntemlerini, dolayısıyla kurumların işleyişini ve politika yapımını anlamada değerli bir araç olmaktadır. Türkiye’de yükseköğretim seviyesindeki uluslararası ilişkiler öğretiminde öğrenci odaklı öğretimin yaygınlaşması ile başta simülasyonların kullanımı da hızla artmaktadır. Uluslararası ilişkiler alanında hem lisans hem de yüksek lisans ve doktora düzeyinde birden çok ders içeriğinde uluslararası ilişkiler teorileri, uyuşmazlık analizi ve çözümü, uluslararası hukuk, dış politika analizi, uluslararası örgütler, uluslararası tarih, Avrupa Birliği tarihi, kurumları ve karar alma mekanizmaları, diplomasi tarihi vb. simülasyonların kullanımı mümkündür ve yaygınlaşmaktadır. Bu panel, simülasyon yönteminin yükseköğretim seviyesinde hem uluslararası ilişkiler hem de siyaset bilimi öğretiminde kullanımına dair yöntemsel, kavramsal ve uygulamaya dair tecrübeleri bir araya getirmektedir. İlk bildiri, 2019-2022 seneleri arasında Avrupa Komisyonu destekli EUDIOC Jean Monnet Modülü kapsamında Selin Türkeş-Kılıç tarafından geliştirilen Avrupa Birliği (AB) karar

alma simülasyonlarından edinilen deneyimleri aktarmaktadır. AB gibi çok katmanlı, dinamik bir yapı ve yasama süreciyle çok sayıda karar vericiye sahip olan bir uluslararası aktörün işleyişini öğrenmek, pek çok öğrenci için zorlu ve karmaşık bir süreçtir. Türkiye bir AB üye ülkesi olmadığı için karar alma mekanizmalarına doğrudan tanık olmayan Türkiye'deki öğrenciler için bu zorluk daha da çetrefil bir hal alırken, Türkiye'nin AB ile olan köklü ilişkileri ve devam eden üyelik müzakere süreci, Türkiye'deki siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler bölümü öğrencileri için AB'nin işleyişini anlamayı daha önemli hale getirmektedir. Bu nedenle, bu bölümde Selin Türkeş-Kılıç ve proje asistanı Kırıl Ataç simülasyon hazırlık ve uygulama aşamasında kullandıkları yöntemleri detaylı bir şekilde aktarmaktadır. Bir sonraki bildiriye Damla Cihangir-Tetik, günümüzde dünya çapında çeşitli lise, lisans ve yüksek lisans öğrencilerinin gönüllü katıldığı, çoğunlukla müfredat dışı bir faaliyet olan Model Birleşmiş Milletler (MUN) simülasyonlarının Türkiye'de yükseköğretimde siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler müfredatlarına zorunlu ve/veya seçmeli ders olarak eklenmesinin gerekliliği, önemi, faydaları ve zorluklarını ortaya koymaktadır. Başta ABD olmak üzere dünyada bu tür derslerin müfredatın bir parçası olarak nasıl tasarlanıp uygulandığına ilişkin bir incelemeyi takiben örnek simülasyon tasarımı paylaşılmaktadır. Üçüncü bildiriye Meltem Ersoy, uluslararası ilişkiler derslerinde simülasyonların uyumsuzluk analizi ve çözümü temalı konularda uygulanaşına ilişkin bir bölüm kaleme almaktadır. Ersoy, müzakere, arabuluculuk gibi temaların eğitiminde yaygın olarak kullanılan simülasyonların diğer yöntemlere kıyasla alanda nasıl bir yere sahip olduğunu tartışmaktadır. Bunu yaparken, gerçeğe yakın senaryoların ya da tamamı kurgu olan oyunların etkin şekilde kullanılması üzerine deneyim aktarımı sağlamaktadır. Son bildiriye Murat Arslan bir siyaset bilimi simülasyon örneğini açıklamaktadır. Yakın dönem Türk siyasi tarihini öğrencilere aktarmada klasik öğretim yöntemlerine bir alternatif oluşturma arayışı olarak sunduğu, gerçek bir olayın – 1970'lerde Ecevit liderliğindeki CHP ve Demirel önderliğindeki AP koalisyon müzakerelerinin - yeniden canlandırılmasına dayalı bu simülasyonla Arslan, öğrencilerin konuya ilgilerinin artırılmasının yanında siyasi kutuplaşma ve önyargıların bertaraf edilmesinin üzerinde durmaktadır. Bu özgün simülasyon örneği, Türk siyaseti alanında şimdiye kadar yaygın kullanımı bulunmayan bu yöntemin kullanımına dair ilham ve fikir vermesi açısından önemli bir katkı sunmaktadır. Nitekim Arslan, bu boşluğa dikkat çekerek simülasyonların Türkiye siyasetinde seçim kampanyalarından açık oturumlara, koalisyon görüşmelerinden anayasa müzakerelerine uzanan geniş bir alanda uygulanabileceğini vurgulamaktadır.

Meltem Ersoy (Bağımsız Araştırmacı), Uyuşmazlık Analizi ve Çözümü Yetkinlikleriyle Simülasyon Kullanımı

Simülasyonlar, bir senaryo ya da kuramsal bir çerçeve dahilinde farklı deneyimlerden gelen aktörlerin gerçek ya da kurgulanmış durumlar için yazılmış olan rolleri canlandırdıkları bir yöntemdir. Uygulamayla iç içe ilerleyen uyumsuzluk analizi ve çözümü alanı, bu yöntemi sık uygulayan disiplinler arasında yer almaktadır. Simülasyonlar, günlük hayatta karşılaştığımız ya da sonuçları bireyi, grupları, şirketleri, ülkeleri etkileyebilecek, dolayısıyla riski yüksek olan farklı durumlarda nasıl davrandığımızı anlamak, daha iyi davranışlar geliştirmek ve bu davranışlara yol açacak yetkinlikleri edinmek için etkili bir eğitim yöntemi olarak

kullanılmaktadır. Uyuşmazlık analizi ve çözümünü alanı, ekonomi, sosyoloji, psikoloji, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler ve işletme alanlarının her biriyle ortak kümeleri olan, eklektik bir alandır. Dolayısıyla bir simülasyonun gerektirdiği çok katmanlı, çok unsurlu, uyuşmazlıkların dünyadaki tezahüründeki gibi karmaşık olan yapısını taşıyabilecek araçlar barındırmaktadır. Hem yapısal hem algıyla ilgili unsurları değerlendirmelerinin içine dahil ederek bireyin karşılaştığı ikilemler ve kendine bakışı üzerine de değerli bir bilgi seti kullanmaktadır. Uyuşmazlığa ya da Türkçe’de daha çok kullanılan kavram olan çatışmaya içkin şartları ve dış faktörleri incelerken, algıda seçicilik, bilişsel çarpıtmalar, güven oluşturma gibi unsurları da analize dahil etme imkânı barındırmaktadır. Süreçlerin dinamik olduğunu, dolayısıyla dönüştüğünü, değiştiğini ve ‘siyah beyaz’ düşünceyle ya da sabit kategoriler ve unsurlarla incelenemeyeceğini baştan kabul etmektedir. Uyuşmazlıkların çok boyutlu yapısının, algı, duygu ve davranışa dair yansımalarının ve altında yatan nedenlerin her birinin önemine işaret etmektedir. Teorik yapısını deneyimle birleştiren bir alan olarak, bu çok boyutluluğu da göz önüne aldığımızda, bilgilerin ve kavramların içselleştirilmesine giden yolu açma potansiyelini taşımaktadır. Bu potansiyeli gerçekleştiren araçların arasında da deneyim ve uygulama için kullandığı yöntemler bulunmaktadır. Böylelikle bu çalışma, uyuşmazlık analizi ve çözümünü alanında simülasyonların ne şekilde kullanıldığını, hangi hedefler için faydalı olduğunu, diğer yöntemlere kıyasla nasıl bir yere sahip olduğunu incelemeyi hedeflemektedir. Simülasyonlar, müzakere, arabuluculuk ve alanın ele aldığı pek çok temanın eğitiminde oldukça yaygın işlenen bir yöntemdir. Bu çalışma, gerçeğe yakın senaryoların ya da tamamı kurgu olan oyunların, bir eğitim öncesinde belirlenen konular çerçevesinde kavranması ve pratiğe geçirilmesinde nasıl bir katkı sağladığı, simülasyonların nasıl etkili bir araç haline gelebileceği, hangi senaryoların hangi durumlara uygun olduğu ve simülasyon senaryoları üretmenin öğrenmeye etkisi üzerine odaklanmaktadır.

Murat Arslan (Yeditepe Üniversitesi), 1970’ler Türkiye’sinde Siyasal Hayat Simülasyonu: Krizlerin Yeniden İnşası ve Anlamlandırılması

Türk Siyasal Hayatı’nda 2000’li yıllar öncesinde yaşanan gelişmeler, öğrenciler tarafından zaman zaman başka bir yüzyıla dair bir tarih anlatısının parçaları olarak görülmektedir. Bu sorun, özellikle lisans düzeyindeki sınıflarda ortaya çıkmakta, koalisyonlardan askeri darbeler ve hatta Soğuk Savaş’a uzanan birçok kavramın yeterince anlaşılmasına sebep olmaktadır. Geleneksel ders anlatım yöntemlerinin fotoğraflar, kısa videolar ve belgesellerle zenginleştirilmesi öğrencilerin derse yönelik ilgilerini kaybetmemeleri açısından büyük önem taşımaktadır. Covid-19 salgını sonrasındaki dönemde söz konusu tekniklerin kullanımı artarken, simülasyonlar da özellikle siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanında daha sık yer bulmaya başlamıştır. Bu çalışmanın amacı, Türk Siyasal Hayatı’nın önemli bir dönemini yeniden canlandırarak, öğrencilerin kavramlara ve söz konusu çağın ruhuna aşinalık kazanmalarını sağlamaktır. Kutuplaşma ve siyasal şiddet Türkiye’nin 1970’li yıllarını tanımlarken akla gelebilecek belki de en önemli iki kavram olarak öne çıkmaktadır. 1973 ve 1977 Genel Seçimleri’nin ardından ortaya çıkan parçalı meclis yapısı kaçınılmaz olarak koalisyonlara ve iki milliyetçi cephe hükümetine neden olmuştur. Meclisteki derin fikir ayrılıkları sokağa sağ-sol çatışması ve siyasal şiddet olarak yansımıştır. Özellikle dönemin ikinci yarısı boyunca

kamuoyunda oluşan Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi arasında bir büyük koalisyon beklentisi gerek Soğuk Savaş'ın etkisi gerekse Süleyman Demirel ve Bülent Ecevit'in kişisel hırsları nedeniyle gerçekleşmemiş ve 1970'ler 12 Eylül 1980 darbesiyle son bulmuştur. Bu simülasyonda başta Demirel ve Ecevit olmak üzere dönemin siyasi liderleri öğrenciler tarafından yeniden canlandırılacak ve müzakere etmeleri istenecektir. Bu çalışma ile öğrencilerin söz konusu dönem hakkında fikir sahibi olmalarının yanı sıra Türk Siyasal Hayatı'ndaki belli başlı krizlere de çözüm getirebilmeleri hedeflenmektedir.

Panel 8 (10.30-12.00, Sınıf: 308)

Güvenliği Yeniden Okumak: Güvenlik Çalışmalarında Kavramlar, Aktörler ve Güncel Konular

Panel Başkanı: Harun Arıkan (Çukurova Üniversitesi)

2024 yılının Nisan ayında "Yetkin Yayınları"ndan çıkan "GÜVENLİĞİ YENİDEN OKUMAK: Güvenlik Çalışmalarında Kavramlar, Aktörler ve Güncel Konular" adlı kitabımızın aşağıda belirtilen bölümleri ile panel düzenlemek istemekteyiz. Panel konusu genel olarak şu şekildedir: Küreselleşme ile birlikte güvenliğin referans nesnesi ve öznesi konusunda yoğun bir tartışma yaşanmaktadır. 20. yüzyılın başlarından 1980'lere kadar güvenlik çalışmalarının Batı merkezli bir çerçeveden stratejik ve askeri kavramlar üzerinden daha çok kolektif ve ulusal güvenlik gibi konular üzerine yoğunlaştıkları görülmektedir. 1980'ler sonrası küreselleşmenin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel boyutlarının önem kazanması ve bu sürecin küresel/bölgesel alt sistemleri ve aktörleri yoğun bir şekilde etkilemesiyle birlikte, güvenlik kavramının nesne ve öznelerinde önemli değişim ve dönüşümler ortaya çıkmıştır. Bir başka ifadeyle ideolojik rekabete dayanan Soğuk Savaş'ın sona ermesinden itibaren yeni küresel sistemin referans kaynakları ve süjeleri de tartışılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda Soğuk Savaş döneminde büyük ölçüde ana akım teoriler çerçevesinde analiz konusu yapılan ve referans nesnesi devlet olan geleneksel güvenlik çalışmaları sorgulanmaya/eleştirilmeye başlanmış ve küreselleşmenin ortaya çıkardığı karşılıklı bağımlılık ve yaygınlaşma etkileri ile söz konusu alanda farklı paradigmlar ve yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Bu eksende eleştirel güvenlik yaklaşımları güvenliği askeri boyutun ötesine taşıyarak, birey, toplum, çevre, ekonomi, insan hakları, kimlik ve duygular gibi konuları da kavramsal, kuramsal ve aktör boyutlarıyla güvenlik çalışmalarına dahil etmişlerdir. Örneğin, son yıllarda Postkolonyal Güvenlik Çalışmaları, Feminist Güvenlik Çalışmaları, Kopenhag Okulu, Paris Ekolü, Aberystwyth (Galler) Ekolü gibi yaklaşımlar güvenlik çalışmalarında ön plana çıkmışlardır. Nitekim, Kopenhag Okulu'nun toplumsal ve insani güvenliği referans nesnesi olarak alması, Aberystwyth (Galler) Ekolünün güvenliği yeniden inşa etmeyi incelemesi ve Paris Ekolünün güvenliğin disiplinler arası boyutuna ve ampirik çalışmalara vurgu yapması, güvenlik çalışmalarının değişen, farklılaşan ve dolayısıyla zenginleşen boyutlarını göstermektedir. Söz konusu panel ile de, kavramsal, kuramsal ve aktör boyutlarıyla güvenliğin güncel konuları eleştirel bir perspektiften ele alınarak ilgili literatüre katkı sunmak amaçlanmaktadır. İlk bildiri de, "Soğuk Savaş Sonrası Dönemdeki Uluslararası Güvenliğin Dönüşümü Dinamiklerinde Ortaçağlaşma İzleri: Vestfalya Öncesi Düzen ile Karşılaştırmalı Bir Analiz" başlıklı çalışmada Erhan Büyükakıncı, çatışma ve savaş olgularının öncülü olarak değerlendirildiği güvenlik algısı kavramının aktörler ve araçlar

düzeylerinde geçirdiği dönüşümü devlet aktörünün tarihsel evreleriyle paralel değerlendirilmesini ele alacaktır. İkinci bildiri, “Güvenliğin Sosyolojisi: Güvenliği ‘Risk Toplumu’ Çerçevesinde Düşünmek” başlıklı çalışmada Cahit Aslan, risk fikrine dayalı bir güvenlik tanımı yaparak, çözüm yollarının ‘negatif’ ve ‘pozitif’ yönleriyle sosyolojik olasılıklarını tartışacaktır. Üçüncü bildiri, “Enerji Güvenliği Önceliği Adil ve Kapsayıcı Dönüşüme Engel Midir? Kritik Mineral ve Nadir Toprak Elementleri Vakası” başlıklı çalışmalarında Emre İşeri ve Sami Kaan Şen, Antroposen’de (İnsan Çağı) enerji dönüşümü/geçiş dinamiklerini analiz konusu yaparak, jeopolitiğin kritik mineraller ve nadir toprak elementleri (KMNTE) üzerinde yarattığı baskıları inceleyeceklerdir. Dördüncü bildiri ise, “Güvenlik ve İletişim Sorunsalına Yeni Bir Ceph: Bilgi Düzensizlikleri” başlıklı çalışmada Arda Umut Saygın, dezenformasyon, mezenformasyon ve malenformasyon kavramları çerçevesinde bilgi düzensizliği kategorilerini açıklayacak ve devletlerin/uluslararası örgütlerin bilgi düzensizliğine yönelik bir dizi politikalarını inceleyecektir.

Emre İşeri (Yaşar Üniversitesi) ve Sami Kaan Şen (Yaşar Üniversitesi), Enerji Güvenliği Önceliği Adil ve Kapsayıcı Dönüşüme Engel Midir? Kritik Mineral ve Nadir Toprak Elementleri Vakası

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Antonio Guterres’in “insanlık için bir hayatta kalma kılavuzu” olarak nitelendirdiği Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli Sentez Raporu (IPCC, 2023), küresel ısınmanın 1,5°C ile sınırlandırılması için sera gazı salımlarının 2030’a kadar yarı yarıya azaltılması gerektiğini belirtmektedir. Ancak, mevcut enerji sisteminin yaklaşık %80’i fosil yakıtlara bağımlıdır. Bu durum, emisyon azaltımının aciliyetini ve “adil ve kapsayıcı” bir enerji dönüşümünü zorunlu kılmaktadır. Buradan hareketle çalışma, küresel enerji sisteminin başat devletleri ve devlet dışı aktörlerinin enerji dönüşümüne ilişkin tutum ve söylemleri resmi raporları üzerinden -yenilenebilir enerji teknolojilerinde hayati öneme sahip olan kritik mineraller ve nadir toprak elementlerine referansla- inşacı bir yaklaşımla incelemiştir. Aktörlerin söylemleri dört çerçevede tasnif edilmiştir: Yeni Merkantilizm, Piyasa Liberalizmi, Çevrecilik ve Eşitlikçilik. Söylem analizinin neticesinde ise ilgili aktörlerin enerji güvenliğine dair baskın söylemlerinin “Yeni Merkantilizm” ve “Piyasa Liberalizmi” olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, “adil ve kapsayıcı” bir dönüşüm için gerekli olan “Çevrecilik” ve “Eşitlikçilik” söylemlerinin ise sınırlı kaldığını göstermektedir. Sonuç olarak, çalışmamız enerji dönüşümünün “adil ve kapsayıcı” boyutunun eksikliğini ortaya koymuştur. Sonuç olarak, enerji sisteminin başat devlet ve devlet dışı aktörlerinin “Merkantilizm” (yani devlet merkezli) ve “Piyasa Liberalizmi” (yani neoliberal) söylem ve tutumlarının devam etmesi durumunda insanlığın, Guterres’in ifadesiyle, “elindeki son şansı” da heba edeceği öngörüsünde bulunmuştur.

Panel 9 (10.30-12.00, Sınıf: 309)

Uluslararası Politikada Dönüşümün Kavramsal ve Kuramsal Tartışması: Sistem, Düzen ve Kutupluluk

Panel Başkanı: Ziya Öniş (Koç Üniversitesi)

Uluslararası politikanın dönüşümü ele alınırken gündelik gelişmeler, olaylar ve krizlerin yorumlanmasının ötesine geçecek kavramsal ve kuramsal yaklaşımlar gerekmektedir. Bu panelin amacı, farklı perspektiflerle meseleyi tartışabilmektir. Dönüşüm çerçevesinde bu panelde sistem, düzen ve kutupluluk kavramları ön plana çıkarılmaktadır. Sistem açısından en önemli tartışma, Soğuk Savaş sonrası tek kutuplu sistemin dönüşüp dönüşmediğidir. Kimi Realist yazarlar tek kutupluluğun varlığını koruduğunu ileri sürmekte; buna karşılık farklı kuramsal yaklaşımlara sahip yazarlar ise Rusya ve Çin gibi bölgesel güçleri kutup olarak varsaymakta veya kutupluluk kavramını göz ardı ederek kutupsuzluk sonucuna varmaktadır. Bundan dolayı temel tartışma, sistemin kaç kutuplu olduğu, kutuplu mu yoksa kutupsuz mu olduğu üzerinedir. Sistem ile birlikte ele alınan diğer önemli sözcük, düzendir. Tek kutuplu sistemin Amerikan liberal düzenine göre işlediği göz önüne alındığında, hegemonik karakteri yansıtan uluslararası liberal düzeninin zayıflayıp zayıflamadığı tartışılmaktadır. Ziya Öniş, 2008 küresel ekonomik krizini bir kırılma noktası olarak gören ve uluslararası liberal düzenin dönüşme emareleri gösterdiğini ileri süren yazarlardandır. Öniş'e göre Batı'nın geri çekildiği, buna karşılık Çin gibi yeni güç merkezlerinin yükseldiği Batı-sonrası bir uluslararası düzene (post-western order) geçiş süreci yaşanmaktadır. Uluslararası düzen kavramı, ekonomik, mali, siyasi ve hukuki mekanizma ve kurumları içeren kapsamlı bir kavramdır. Sistemdeki kural koyucu hangi büyük güç ise düzeni de onun inşa ettiği kabul edilmektedir. Dolayısıyla konunun, uluslararası politik ve ekonomik kapsamı geniştir. Düzen kavramı, aynı zamanda küreselleşme, kuzey-güney ayrımı, hegemonya ve istikrar tartışmalarıyla da ilişkilidir. Düzenin dönüşümünde geleneksel büyük güçler dışındaki farklı bölgesel güçler ve diğer aktörlerle birlikte iklim, göç ve eşitsizlik gibi konu başlıkları da gündeme gelmektedir. Ziya Öniş'in panel başkanlığında, üç panelistin farklı yaklaşımları sunulmaktadır. Tarık Oğuzlu, "Çok Kutupluluk, Küresel Güney ve Uluslararası Düzen Tartışması" başlıklı bildirisinde uluslararası politik sistemin tek kutupluluktan çok kutupluluğa evrildiğini, bu dönüşümün ise Küresel Güney örneğinde olduğu gibi devletler arasındaki belirgin gruplaşmaların ortaya çıkmasıyla kendini gösterdiğini ileri sürmektedir. Bu çerçevede özellikle Küresel Güney tanımlanmakta ve bu kategori, sistemik dönüşümle ilişkilendirilmektedir. Didem Buhari, "Dünya Düzeninde Kutupluluğun Evrimi: Deglobalizasyon Çağında Kutupsuzluk" başlıklı bildirisinde İnşacı kuramsal perspektifle kutupluluk yerine kutupsuzluk kavramını koymaktadır. Dünya ekonomik krizi, mülteci krizleri ve küresel pandeminin etkileriyle yaşanan küreselleşmenin yavaşlaması sürecinin bir tür kutupsuz sistem ortaya çıkardığı ileri sürülmektedir. Buna göre Realist yazarların iddia ettiğinin aksine yükselen güçlerin statü kaygıları ile devlet-dışı aktörlerin ulus-aşırı taleplerinin geleneksel olmayan bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerekmektedir. Baybars Ögün, "Tek Kutuplu Siyaset Teorisine Göre Yükselen Güçler ve Çok Kutupluluk Tartışması" başlıklı bildirisinde Neorealizmin kuramsal perspektifini kullanarak, kutupluluk kavramının disiplin içinde nasıl ele alınması gerektiğinden hareket etmektedir. Son yıllarda uluslararası politik sistemin tek kutupluluktan çok kutupluluğa dönüşüp dönüşmediği ele alınırken bazı Neorealist yazarların görüşleri karşılaştırılmakta ve Nuno Monteiro'nun teorisindeki dört alt soru

cevaplanmaktadır. Buna göre sistemik ve sistem içi değişkenlerin birbirlerinden ayırt edilmesi gerektiğinden hareketle uluslararası politik sistemin, Soğuk Savaş'tan günümüze hala tek kutuplu olduğu ortaya konulmaktadır.

Tarık Oğuzlu (İstanbul Aydın Üniversitesi), Çok Kutupluluk, Küresel Güney ve Uluslararası Düzen Tartışması

Bu çalışmanın ana argümanı son yıllarda uluslararası sistemin doğasında yaşanan değişikliklerin anlaşılmasında ve ölçülmesinde Küresel Güney ülkeleri olarak tarif edilen ülkelerin dış politika kimlik, çıkar ve davranışlarına bakılmasının önemli veriler sunacağıdır. Küresel Güney'in ne olup olmadığı, bu kategori altında anılan ülkelerin hangi noktalarda örtüşüp örtüşmediği, bu tarz bir yapılanmanın ortaya çıkmasında uluslararası sistemdeki güç dağılımının etkili olup olmadığı, bu kimlikle anılan ülkelerin uluslararası sistem ve düzenin yeniden oluşturulmasındaki etkilerinin ne olabileceği bu çalışmanın cevaplamaya çalışacağı sorulardır. Çalışmanın temel varsayımı, uluslararası sistemin çok-merkezli, çok-aktörlü ve çok-kutuplu olmaya başlamasıyla tek-kutuplu ve iki-kutuplu sistemlerde pek mümkün olmayacak ülke gruplarının ve dış politika davranışlarının daha belirgin ve görünür olmaya başladığı, bu durumun da en açık şekilde Küresel Güney diye tarif edilen kimliksel kategori çerçevesinde anlaşılabilir. Küresel Güney, uluslararası sistemin yapısında yaşanan değişimlerin hem bir sonucu hem de süreç içinde başka olası uluslararası sistem ve düzenlerin ortaya çıkmasında katalizör rolü oynayabilecek bir unsur olabilir.

Didem Buhari (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi), Dünya Düzeninde Kutupluluğun Evrimi: Deglobalizasyon Çağında Kutupsuzluk

Bu çalışma özellikle 2008 sonrası deglobalizasyon dönemine odaklanarak dünya düzeninin statüsel, sektörel ve teritoryal düzlemlerde deneyimlediği değişimleri kutupluluk-kutupsuzluk açısından inceleyecektir. İnşacı perspektiften, kutupsuzluk (non-polarity) kavramının değişen dünya düzenini anlamak için nasıl faydalı olabileceğini tartışmaktadır. Uİ literatüründe realist yaklaşımlar, uluslararası sistemi açıklarken hem küreselleşmeyi es geçmekte hem de kutupsuzluk durumunu görmezden gelmektedir. Dünya ekonomik krizi, mülteci krizi ve pandemiyle birlikte küreselleşmenin yavaşlaması yani sınırların daha sıkı korunmasına yönelik politikaların artışı ve uluslararası iş birliğinin birçok sektörde azalması, deglobalizasyon çağına girdiğimiz iddiasını popülerleştirmiştir. Deglobalizasyon hem mevcut hegemonik ilişkileri hem de yükselen güçleri doğrudan ancak farklı biçimde etkilemektedir. Dünya düzeninin dönüşümüne yönelik üretilen realist senaryolar, bu süreçleri görmezden gelerek Soğuk savaş dönemine ait kutupluluk lensleriyle dünyaya bakmaya devam etmektedir. İnşacı perspektiften kutupsuzluk hem yükselen güçlerin statüsel kaygılarını hem de devlet dışı aktörlerin sektörel ulus-aşırı etkileşimlerini göz önünde bulundurmayı gerektirir. Bu çalışmada dünya düzenindeki değişimlerin hem devlet merkezci teritoryal zeminde hem de sektörel ve statüsel düzlemlerde nasıl haritalandırıldığı da gösterilerek teorik ve yöntemsel tartışmalara yer verilecektir.

Baybars Ögün (Ahi Evran Üniversitesi), Tek Kutuplu Siyaset Teorisine Göre Yükselen Güçler ve Çok Kutupluluk Tartışması

Uluslararası politikada son yılların en çok tartışılan konu başlıklarından bazıları; ABD'nin Afganistan'dan çekilmesi, Rusya'nın Putin döneminde yakın çevresinde saldırgan dış politika uygulamaları ve özellikle 2022 yılında Ukrayna'nın işgali, Çin'in ekonomik-ticari olarak durdurulamaz yükselişi ile Soğuk Savaş sonrasında tarihin sonunu temsil ettiği ileri sürülen liberal düzenin zayıflamasıdır. Bu tartışmalara odaklanıldığında şu soru ortaya çıkmaktadır: SSCB'nin dağılmasıyla uluslararası politik sistemde oluşan Amerikan tek kutupluluğunun yerini çok kutupluluk almış mıdır veya almakta mıdır? Bir başka deyişle John Mearsheimer'in varsaydığı gibi yaklaşık olarak 2016'dan itibaren Çin ve Rusya'nın birer kutup oldukları çok kutuplu sistemi mi tecrübe etmekteyiz? Bu çalışma, yukarıdaki soruları Nuno Monteiro'nun *Theory of Unipolar Politics*'teki çeşitli varsayımlarını tartışarak ve neorealist yazarların katkılarıyla genişleterek cevaplamayı amaçlar. Öncelikle Neorealizmin kurucu yazarı Kenneth Waltz'un *Theory of International Politics*'teki yapısalcı perspektifine sadık kalınarak, ancak kendisinin Soğuk Savaş sonrasındaki metinlerindeki tek kutupluluğun kısa ömürlü olacağına yönelik öngörülerine aykırı olarak, 1991'den günümüze kadar hala tek kutuplu sistemin varlığını koruduğu iddia edilmektedir. Ancak bu iddianın, tek başına anlamı yoktur. Tek kutuplu sistemin tanımlanması ve uluslararası politika tartışmalarının kavramsal bir zemine oturtulması gerekir. Bu amaçla çalışmanın da kapsamını sınırlamak için Monteiro'nun öne çıkardığı dört alt soruya odaklanılmaktadır: 1) Uluslararası politik sistemin tek kutupluluğu nasıl tanımlanır? 2) Tek kutupluluk, barışçıl (*peaceful*) mıdır? 3) Tek kutupluluk, uzun ömürlü (*durable*) müdür? 4) ABD'nin tek kutupluluğunun başarıyla sürdürülebilmesi için uygulaması gereken büyük strateji (*grand strategy*) ne olmalıdır? Birinci soru, sistemin kavramlaştırılmasıyla ilgilidir. Diğer üç soru ise sistemin içeriğini sorgular. Waltz, uluslararası politik sistemin yapısını, düzenleyici ilke olan anarşi ile güç dağılımını ifade eden kutupluluk kavramlarıyla tanımlar. Anarşi bir sabit olduğundan, sistemin yapısının değişimi ancak kutup sayısının değişmesine bağlıdır. Ancak kutup olabilmek için toplam güç unsurlarının ve özellikle askeri-politik yeteneğin küresel düzeydeki karşılığı dikkate alınmaktadır. Buna göre sadece nüfusa, GSMH'ye veya yüzölçümüne dayanarak kutup öngörülmaz. Ayrıca sistemin dönüşümü için önemli olan, kutup sayısının değişmesidir. Sistem içi değişimlere, örneğin bazı liderlerin karizmasına, nükleer silahlara sahip olmaya veya uluslararası ticaretteki artan marka sayılarına bakılarak yapısal değişim ileri sürülmez. Tek kutupluluk, sistemik istikrar yaklaşımına göre barışçıldır. Tek kutup olan ABD'yi dengeleme ihtimali olmadığından, güç dengesi oyunu bölgesel rekabetle ilişkilidir. Çatışmalar, merkezde değil çevrede ve simetrik değil asimetrik olarak gözlemlenir. Bundan dolayı tek kutupluluğun doğası, esasında anarşik yapının rekabete yol açan doğasından etkilendiği için özünde çatışmalardan yoksun değildir. Tarihte ilk defa tecrübe edilen tek kutuplu sistem, yaklaşık 35 yıldır varlığını sürdürmektedir. Soğuk Savaş'ın yaklaşık 45 yıl ömrü olduğu hatırlandığında, tek kutuplu sistemin ömrünün kısa olduğu iddia edilemez. Tek kutupluluğun istikrar anlamında barışçıl ve uzun ömürlü olmasının bağlı olduğu en önemli değişken, Robert Jervis'in tabiriyle "nükleer devrimdir". Monteiro'ya göre barışçıl ve uzun ömürlülüğü sağlayan diğer etken ise ABD'nin büyük strateji tercihidir. Eğer ABD, sistemdeki bölgesel büyük güçlere ekonomik, ticari ve politik manevra alanı bırakırsa düzen kurması ve kurumsal regülasyonu sağlaması kolaylaşmaktadır. Tek kutupluluğun barışçıl ve

uzun ömürlü olması, ABD'nin diğerlerine karşı alan açıcı tavrıyla ilgilidir. Çin'in ekonomik-ticari yükselişi, bu çerçevede değerlendirilebilir. Monteiro, bu büyük stratejiyi "defansif hakimiyet (*defensive dominance*)" olarak isimlendirir. ABD'nin daha iştahlı ve saldırgan büyük stratejiler tasarlaması halindeyse, meydan okuyucu büyük güçleri ortaya çıkarması öngörülmektedir.

Panel 10 (10.30-12.00, Sınıf: 323)

2024 Avrupa Parlamentosu Seçimleri: Aşırı Sağın Avrupa Siyasetinde Artan Rolü ve AB Politikalarına Yansımaları

Panel Başkanı: Selcen Öner (Bahçeşehir Üniversitesi)

Dünyada artan tehdit ve artan belirsizliklerle birlikte Avrupa'nın özellikle 21.yy'da yaşadığı özellikle finansal kriz, göç krizi ve Brexit gibi krizlerin de etkisiyle dünyada olduğu gibi Avrupa'da da popülizm ve aşırı sağın etkisi artmakta ve normalleşme süreci devam etmektedir. Neoliberal politikalar, ekonomik belirsizlikler, işsizlik, barınma maliyetlerinde artışlar, gençlerin artan gelecek kaygıları ve merkez sağ ve merkez sol partilerin sorunlara çözüm üretmekte başarılı olamaması gibi nedenlerle popülist aşırı sağ partiler seçmenler tarafından alternatif olarak algılanabiliyor. Bu partiler bu sorunlara somut çözümler üretmek yerine genellikle başta Avrupa dışından gelen ve Müslüman düzensiz göçmenler olmak üzere yeni 'günah keçileri' yaratarak ve toplumdaki kutuplaşmayı artırarak destek oranları artırabiliyor. 2000'de Haider'in liderliğindeki FPÖ, koalisyon ortağı olduğunda AB ülkelerinde çok büyük tepki uyandırmış, protestolar yapılmıştı. Yıllar geçtikçe aşırı sağ partilerin koalisyon ortağı olması giderek normalleşiyor. Özellikle İtalya'da Meloni'nin koalisyonun büyük ortağı olması, Hollanda seçimlerinde Wilders'in partisi PVV'nin birinci olması ve koalisyon hükümetinde yer alması ve son olarak da Haziran 2024 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde Fransa'da Marine Le Pen'in partisinin genç lider Bardella ile girdiği seçimde birinci parti olması ve Cumhurbaşkanı Macron'un Meclisi fesh ederek 30 Haziran ve 7 Temmuz tarihleri için erken seçim kararı alması, Almanya'da daha da aşırı sağ olarak görülen ve AP'de ID grubundan Marine Le Pen'in öncülüğünde çıkartılan AfD'nin muhalefetteki Hristiyan Demokratların ardından ikinci parti olması aşırı sağın hem ulusal hem de Avrupa siyasetindeki etkisini yansıtması açısından önemli göstergelerdir. Bu panelde hem AP seçim sonuçlarının genel değerlendirmesini yapmayı hem de özellikle AP'deki aşırı sağ gruplar içindeki özellikle Meloni'nin partisinin ağırlıkta olduğu ECR ve Marine Le Pen'in partisinin ağırlıkta olduğu ID grupları arasındaki Rusya-Ukrayna Savaşı sonrası daha da belirginleşen dış politika yaklaşımları arasındaki farklılıklar, kırılmalar, merkez sağla işbirliği potansiyelleri ve AB politikalarına etkileri tartışılacaktır. Aşırı sağın özellikle ID grubuyla yakın ilişkileri olan Rusya'ya karşı aşırı sağ partilerin bakışı ve Rusya-Ukrayna Savaşı değişen anlatı ve politikaları tartışılacaktır. Bu partilerin AP içindeki oy verme davranışları karşılaştırılacaktır. Bunlar yanında bu partilerin Avrupa siyasetinde artan etkisinin özellikle AB'nin göç politikalarına ve Yeşil Mutabakat'ın uygulanma sürecine muhtemel etkileri değerlendirilecektir.

Çiğdem Nas (İktisadi Kalkınma Vakfı/Yıldız Teknik Üniversitesi), AB'nin Geleceği Tartışmaları ve Aşırı Sağın Etkisi

Avrupa'da aşırı sağ veya popülist sap olarak adlandırılan partilerin kamuoyunda etkinliğini artırması ve seçimlerdeki başarı oranlarını yükseltmeleri genellikle aşırı sağın yükselişi olarak tanımlanmaktadır. 1980'li yıllardan itibaren gördüğümüz bu olgu son yıllarda daha da güçlenmiştir. Özellikle AB içindeki kilit ülkelerde aşırı sağ olarak adlandırılan partilerin iktidara gelmeleri veya iktidara yönelik ciddi bir muhalefet oluşturmaları bu akımın AB üzerindeki etkilerini de önemli bir araştırma konusu haline getirmiştir. İtalya'da İtalya'nın Biraderleri Partisi'nin Başbakan Meloni ile iktidara gelmesi, Almanya'da AfD'nin oylarını artırması, Fransa'da Ulusal Birlik Partisi'nin önemli bir muhalefet hareketi haline gelmesi ve iktidarı ciddi biçimde alternatif oluşturması, Belçika'da Flaman Yararı, İsveç'te İsveç Demokratları, Finlandiya'da Fin Partisi gibi partilerin siyasi arenda güçlerini artırmaları genel olarak şairi sağın yükselişini daha da görünür hale getirmiştir. 6-9 Haziran 2024 tarihlerinde yapılan Avrupa Parlamentosu seçimleri sonucunda da aşırı sağ partiler AP'de çoğunluğu ele geçiremede de, oy oranlarını artırmıştır. Fransa'da birinci partinin Ulusal birlik olması karşısında Cumhurbaşkanı Macron Parlamentosu feshederek seçime gitme kararı almıştır. Belçika'da da benzer bir gelişme yaşanmıştır. Almanya'da AfD Hıristiyan Demokratların arkasından ikinci parti olmuştur. Genel olarak liberal sağ ve yeşillerin oylarında azalma yaşanmıştır. Aşırı sağ partilerin AB'ye yönelik yaklaşımlarına gelince çoğunun tamamen AB'den çıkmaya ya da AB'nin sonunu getirmeye yönelik politikaları bırakarak, AB'yi içerden değiştirme yaklaşımını benimsedikleri görülmektedir. AB'yi kendi görüş ve tercihleri yönünde daha farklı bir yapıya dönüştürmek istemektedirler. Bu bildiride aşırı sağ partilerin Avrupa nosyonları ve AB'nin geleceğine ne yönde şekil vermek istedikleri ele alınacaktır. Ulusal Birlik, almanya için Alternatif, Flama Yararı, İsveç Demokratları gibi örnek vakalar üzerinden gidilerek, bu partilerin AB'ye yaklaşımı özellikle derinleşme ve genişleme politikalarına yönelik görüşleri dikkate alınarak incelenecektir. Liderlerin konuşmaları ve seçim bildirgeleri esas alınacaktır. Bu şekilde AB'ye yönelik yaklaşımları ve nasıl bir AB inşa etmek istedikleri ortaya koyulacaktır.

Mustafa Çağatay Aslan (İstanbul Üniversitesi), Avrupa Parlamentosu Parti Gruplarının İç Bütünlüğü ve Karar-Alma Sürecine Etki Kapasitesi

1980lerin ortalarından itibaren belli başlı AB ülkelerinde dikkat çekici seçmen desteği alan radikal sağ partilerin ulusal ve AB seviyesinde siyasal sisteme olan etkilerinin sınırlı düzeyde olduğu literatürde sıklıkla diler getirilen bir görüştür. Bununla birlikte, 2010 yılından sonra küresel düzeyde radikal sağ ve / veya popülist grupların seçmen desteğindeki artışın devam etmesi, bu grupların kimi ülkelerde iktidar ortağı olması ya da olma ihtimalini güçlendirecek oranda seçmen desteği kazanmaları demokratik siyasal rejime olan etkilerinin sınırlı düzeyde kalmayabileceğini de göstermektedir. Avrupa ülkeleri özelinde, bu grupların özellikle Avrupa Parlamentosu seçiminde önemli başarılar elde etmesi, Avrupa entegrasyonu sürecinde hükümetler-arası yaklaşımın öne çıkacağına ve hatta, entegrasyonun bir dağılma sürecine girebileceğine dair görüşlerin yakın zamanda yayınlanan çalışmalarda yer almasına neden olmuştur. Bununla birlikte, bu çalışmalar, Avrupa Parlamentosu'nda yer alan siyasi grupların kendi grupları içerisinde tam bir bütünlük halinde hareket edebileceğini varsaymaktadır.

Radikal sağ ve entegrasyona şüpheyle yaklaşan grupların, entegrasyon sürecine olan etkileri hakkında sağlıklı bir öngöründe bulunabilmek için Avrupa Parlamentosu'nda yer alan siyasi grupların ne derece bütünlük içerisinde hareket edebildiklerinin karşılaştırmalı olarak analiz edilmesi gereklidir. Bu çalışmada, 2019 – 2024 döneminde, Avrupa Parlamentosu'nda yapılan oylama sonuçları üzerinden, siyasi grupların bütünlük içerisinde hareket edebilme kapasitesi analiz edilecek ve Avrupa Birliği karar alma mekanizmasında AP'nin rolü dikkate alınarak, 2024 seçimlerinde önemli bir başarı elde eden radikal sağ ve entegrasyona şüpheyle yaklaşan grupların entegrasyon sürecine negatif yönde etki edebilme ihtimalini tartışılacaktır.

Veli Özdemir (Marmara Üniversitesi), Aşırı Sağın Avrupa Tahayyülleri ve Rusya

Krizlerin normalleşmesi, aşırı sağ söylemlerin istikrarlı bir şekilde yaygınlaşması ve artan kamuoyu desteği ile karakterize edilen bu dönemde aşırı sağ/sağ popülist partiler söylemleriyle sosyal olguları yeniden inşa etmekte ve gündemi belirlemektedir. 2024 AB Parlamentosu seçimleri de AB'nin geleceğini içeride aşırı sağ/sağ popülist partilere olan yaklaşım, dış bağlamda ise Savaş, ekonomi ve göç konuları belirleyeceğini daha net ortaya çıkarmıştır. Bu konuların başında ise aşırı sağ/sağ popülist partilerin Rusya'ya ve Ukrayna Savaşına yaklaşımı gelmektedir. Nitekim aşırı sağ/sağ popülist partilerin Avrupa Tahayyülleri ile Putin Rusya'sına yaklaşımları arasında ilişki bulunmaktadır. Avrupa'da yer alan aşırı sağ/sağ popülist partiler ülkelerinin tarihlerinden, krizlerden ya da siyasi kültürlerinden kaynaklanan nedenlerden dolayı birbirlerinden farklılaşsalar da Putin Rusya'sı ile bugüne kadar aralarında giderek artan bir yakınlaşma olduğu bilinmektedir. Bu ilişkinin her iki taraf için de Putin'in siyasi rejiminin uluslararası alanda meşrulaştırılması ve aşırı sağ/sağ popülist partilerin hem ulusal hem de Avrupa düzeyindeki iktidar mücadelesine uluslararası destek sağlanması gibi faydaları bulunmaktadır. 2014'te Kırım'ın ilhakını destekleyen Avrupa'daki aşırı sağ partiler, Ukrayna savaşından sonra Rusya yanlısı tutumlarını değiştirmek zorunda kalmışlardır. Popülist söylemler, entegrasyon karşıtlığı ve radikal sağ ideolojinin bir karışımına dayanan bu ilişki Ukrayna'daki savaşla kesintiye uğramıştır. Savaş, aşırı sağ/sağ popülist liderlerin Putin hayranlığında bir kırılma ve söylemlerinde belirsizlik yaratmıştır. Savaşın uzamasıyla birlikte aşırı sağ/sağ popülist partiler, Rusya karşısındaki yeniden konumlanışını meşrulaştırmak için yeni ve muğlak söylemsel stratejiler geliştirmeye başlamıştır. Bu bağlamda Rusya'ya yönelik tarihsel anlatılar, özellikle kolektif hafıza politikaları ve tarihin siyasallaştırılması konularının kesiştiği noktalarda kapsamlı olarak birçok araştırmada incelenmiştir. Öte yandan, aşırı sağın Avrupa anlatıları üzerine yapılan araştırmalar, aşırı sağın Avrupa'yı ulusal kimliği güçlendiren tamamlayıcı bir unsur olarak algıladığını, ancak aynı zamanda "rakip, çelişkili bir kimlik" olarak tanımladığını ortaya koymuştur. Bu durum, idealize edilen Avrupa ile AB entegrasyonunun gerçekliği arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Bu çalışma, Rusya'nın aşırı sağ/sağ popülist partiler tarafından Avrupa'nın geçmişinde, bugününde ve geleceğinde bir aktör olarak nasıl tasvir edildiğini inceleyerek yapılan araştırmaları genişletmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda 2014 Kırım'ın ilhaki, Ukrayna Savaşı (2014-16/2022-24) ve son dönem gelişmeler araştırma dönemi olarak belirlenmiş, Fdl, Fidesz ve RN analiz için seçilmiştir. Seçilen partiler Hanspeter Kreisi tarafından oluşturulan coğrafi kategorizasyona göre sınıflandırılacak ve Sofia Vasilopoulou tarafında oluşturulan Avrupa kategorizasyonuna göre karşılaştırmalı olarak

analiz edilecektir. Veriler seçim bildirgelerinden, parti programlarından, liderlerin kamuya açık konuşmalarından, Avrupa Parlamentosu'ndaki konuşmalardan, TV ve gazetelerdeki röportajlardan toplanacaktır. Anlatı analizi ve Derlem destekli Söylem Analizi kullanılarak, aşırı sağın Rusya'yı ve ilişkilerini tarihsel anlatılarda ve Avrupa tahayyüllerinde nasıl (yeniden) tahayyül ettiği ve bu anlatıların kamuoyunda ne ölçüde yankı bulduğu araştırılacaktır. Rusya'nın aşırı sağın idealize ettiği Avrupa vizyonunda farklı boyutlarda nasıl konumlandırıldığını ve Ukrayna Savaşı sonrasında bu anlatıların nasıl yeniden inşa edildiğini gösterecektir. Böylece araştırma, sosyal olguları anlamanın hegemonik yollarını ifade etme, pekiştirme ve yeniden inşa etme kapasitesine sahip temel bir güç alanı olarak söylemin etkisini vurgulayacaktır.

Selcen Öner (Bahçeşehir Üniversitesi), 2024 Avrupa Parlamentosu Seçimleri Sonrası Aşırı Sağ İçindeki Farklılıklar ve Avrupa'daki "Değişim Rüzgarları"?

AP seçim sonuçlarına göre merkez partiler ağırlığını korusa da AP'de yer alan Identity and Democracy (ID), European Conservatives and Reformists (ECR) AP içindeki milletvekili sayılarını 2019 gibi bu seçimde de artırmıştır. Diğer yandan henüz bir grubu bulunmayan Orban'ın partisi Fidezs ve AfD'nin hangi grupta yer alacağı da aşırı sağın Avrupa siyasetindeki etkisi açısından önemlidir. Tek bir aşırı sağdan ziyade AB içinde farklı düzeyde aşırılıkları olan, farklı dış politika yaklaşımları olan farklı aşırı sağlardan söz etmek mümkündür. Bu ayrımları detaylı değerlendirmeden sadece aşırı sağ yükseliyor değerlendirmesini yapmak yetersizdir. AP'deki aşırı sağ partileri bir araya getiren en önemli unsurun göç politikaları olduğu, özellikle göçün güvenleleştirilmesi ve göç yönetiminin dışsallaştırılması olduğu görülmektedir. Aşırı sağın etkisinin merkeze doru kaymasıyla birlikte, aşırı sağın özellikle ECR grubunun AP seçimlerinde 1. Parti olan merkez sağ (EPP) grubuyla da özellikle göç politikaları ve göç yönetiminin dışsallaştırılması konusunda işbirliği yapması muhtemeldir. Diğer yandan Rusya-Ukrayna Savaşı sonrası aşırı sağın temel ayırım noktalarının başında dış politika yaklaşımlarının olduğu görülmektedir. Marine Le Pen'in partisi National Rally, Salvini'nin Lega'sının da içinde olduğu ID grubu, Rusya-Ukrayna Savaşı sonrası bir ölçüde mesafeli durmaya çalışsalar da Putin'e yakinken, Meloni'nin partisi Brothers of Italy ve Polonya'nın eski hükümetinin başındaki PiS'in de içinde yer aldığı ECR grubu NATO'ya daha yakın ve Ukrayna politikası açısından AB'nin dış politikası ile daha uyumludur. Ancak zaman zaman bazı konularda bu parti grupları içinde de partiler arasında farklı tutum alanlar olabilmekte ve AP'de farklı oy verme davranışı gösterebilmektedirler. 2023 sonu Hollanda seçimlerinde Wilders'in partisi PVV'nin birinci parti olması sonrasında koalisyon ortağı olması ve 2024 AP seçimlerinin ardından Avrupa'da 'değişim rüzgarları' ve 'Yeni Avrupa' tartışmaları daha fazla gündeme gelmeye başlamıştır. Bu seçimler sonrasında Fransa Cumhurbaşkanı Macron'un meclisi fesh ederek erken seçim kararı alması ve aşırı sağ bir Başbakan'ın seçilme ihtimali de bu tartışmaları artırmaktadır. Bu çalışmada Avrupa'da aşırı sağ partiler arasındaki farklılıklar özellikle ID ve ECR'ın parti programları, liderlerinin söylemleri ve dış politika yaklaşımları açısından değerlendirilerek AB'nin özellikle göç ve dış politikası üzerine muhtemel yansımaları analiz edilecektir.

Adviye Damla Ünlü-Bektaş (İstanbul Üniversitesi) ve Ceren Melis Kıcıroğlu (İstanbul Üniversitesi), Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden AB'nin Silahların Kontrolü ve Yayılmasının Önlenmesine Yönelik Politikaları

Uluslararası sistem, hızla tırmanan bir silahlanma yarışı ile bu silahların kontrol edilmesi ve yayılmasını önleme çabalarının bir arada bulunduğu paradoksal bir duruma sahne olmaktadır. Bu paradoks, küresel güvenliğe ilişkin belirsizliğin artmasına yol açmış ve silahsızlanma hedefinden uzaklaşılmasına neden olmuştur. Geleneksel olarak silahlanma ve silah kullanımının maskülenite ile sıkı sıkıya ilişkilendirilmesi (Enloe 1989; Eichler 2014) silahsızlanma politikalarının toplumsal cinsiyet boyutunun göz ardı edilemeyeceğini açıkça ortaya koymaktadır. Silahların kontrolü ve yayılmasının önlenmesine ilişkin engellerle mücadele edebilmek için güç politikalarına gömülü kurumsallaşmış toplumsal cinsiyet normlarını anlamak zorunludur. Buradan hareketle, bu çalışmada, Avrupa Birliği (AB)'nin silahların kontrolü ve yayılmasının önlenmesine yönelik politikaları; i) silahların toplumsal cinsiyete dayalı etkileri, ii) kadınların silah kontrolü, silahların yayılmasını önleme ve silahsızlanma süreçlerine katılımı, iii) feminist dış politika ile silahların kontrolü ve yayılmasını önleme politikaları arasındaki uyumluluk konularına odaklanılarak toplumsal cinsiyet perspektifinden bir incelemeye tabii tutulmuştur. AB, uzun yıllardır kendisini dış ilişkilerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik eden ve toplumsal cinsiyet perspektifinin ana akımlaştırılmasını amaçlayan, etkin çok taraflılık ve silahsızlanma gündemini ilerletmeye kararlı bir küresel aktör olarak nitelendirmektedir. Ancak bugüne kadar geliştirilen program ve projeler, kapsamlı bir toplumsal cinsiyet merceğinin varlığından ziyade politika yapıcı kurumlar ve çeşitli forumlarda kadın katılımının güçlenmesi biçiminde gerçekleşmiştir (Brown and Considine 2022: 1253). Oysa, silahların kontrolü ve yayılmasının önlenmesine ilişkin geliştirilecek kapsamlı bir toplumsal cinsiyet perspektifi için “kadınları eklemek” yeterli değildir, çünkü, “esas sorun toplumsal cinsiyete dayalı normlar, özellikle de şiddet içeren ve militarize edilmiş erkeklikler ve toplumsal cinsiyet kimlikleri arasındaki yapısal güç dengesizliğidir” (Acheson 2021: 28). Bu nedenle, silahların kontrolü ve yayılmasının önlenmesine ilişkin bir toplumsal cinsiyet perspektifi, silahlanma politikalarının tam da merkezinde yer alan toplumsal cinsiyet ilişkilerinin ve silahlanma politikalarını şekillendiren toplumsal cinsiyet normlarının analizini gerektirmektedir. Nitel masa başı araştırması ve belge analizi yöntemleri kullanılarak yapılan inceleme sonucunda AB'nin silahların kontrolü ve yayılmasının önlenmesi konusunda bir toplumsal cinsiyet perspektifinin geliştirmesinin önündeki en önemli engelin AB üye devletlerinin meseleye dair farklılaşan tutumları olduğu sonucuna varılmıştır. Örneğin AB'de son yıllarda ivme kazanan bir yaklaşım olan FFP (feminist foreign policy, FFP), alternatif bir güvenlik anlayışı sağlama ve silah kontrolü ve yayılmanın önlenmesi politikalarını ilerletmek için erkeklik normlarını hedef alan yapısal bir dönüşümü mümkün kılma potansiyeli ile öne çıksa da üye devletlerin farklılaşan politikaları, AB'nin FFP yaklaşımını geliştirmesinin önünde önemli bir engel teşkil etmektedir. Feminist dış politika yaklaşımını benimseyen AB üye devletlerinden İsveç, Fransa ve Almanya'nın silah kontrolü ve yayılmanın önlenmesi politikalarının eleştirel bir perspektiften incelenmesi sonucunda

görülmüştür ki bu devletlerin silahlanma politikaları bile FFP'nin temel ilkeleriyle çelişkiler taşımaktadır. Sonuç olarak, AB'nin toplumsal cinsiyet perspektifi geliştirmesi, silahların kontrolü ve yayılmasının önlenmesi için söylemsel düzeyde bir destek sağlasa da AB üye devletlerinin farklı tutumları nedeniyle uygulanması zorlu bir alan olmaya devam etmektedir. Bu engeli aşmak ve kapsamlı bir toplumsal cinsiyet perspektifi geliştirmek için AB, silahların kontrolü ve yayılmasının önlenmesi alanında geleneksel kurumsallaşmış erkeklik normlarını hedef almalıdır.

Esra Akgemci (Selçuk Üniversitesi), Meksika'da "Dördüncü Dönüşüm" Döneminde Sol Parti-Toplumsal Hareketler İlişkisi: Feminist Dış Politika Örneği Üzerinden Bir İnceleme

Bu bildirin amacı, Meksika'da ilk kez iktidara gelen sol hükümetin toplumsal hareketlerle ilişkisini incelemektir. Andrés Manuel López Obrador (AMLO), 2018'de tam da Latin Amerika genelinde "pembe dalga" olarak anılan sol/ilerici/post-neoliberal siyasetin ivme kaybettiği ve sağcıların seçim kazanmaya başladığı bir dönemde iktidara gelmiştir. Meksika tarihi açısından da önemli bir dönüm noktasına işaret eden bu süreçte AMLO hükümeti, "Dördüncü Dönüşüm" (Cuarta Transformación / 4T) olarak adlandırılan yeni bir tarihsel evrenin inşasına başlamıştır. Buna göre, 4T dönemi, Meksika'daki ABD hegemonyasını geriletecek, neoliberalizmin yol açtığı toplumsal adaletsizlik ve eşitsizliği ortadan kaldıracak ve katılımcı mekanizmalarla demokratik pratikleri genişletecek post-neoliberal bir tahayyüle dayanmaktadır. Ne var ki bu süreç, ülkedeki iki önemli toplumsal hareketle hükümet arasında çatışma alanlarının oluşmasına yol açmıştır. Bunlardan birincisi, AMLO'nun "Tren Maya" gibi ulusal kalkınma projelerinin bölgede yaşayan ve yerleşim alanlarını ekstraktivist politikalarla korumaya çalışan yerli topluluklar tarafından reddedilmesiyle ortaya çıkmıştır. Ekosistem üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle eleştirilen "Tren Maya" projesi, 2006 seçimlerinden bu yana gerilimli bir ilişki içinde olan AMLO ile Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu'nu (EZLN) bir kez daha karşı karşıya getirmiştir. İkincisi ise bu bildirin konusunu oluşturan kadın hareketi ile AMLO arasındaki gerilimli ilişkidir. Son dönemde Latin Amerika genelinde "Ni Una Menos" (Bir Kadın Daha Eksilmeyeceğiz) eylemleriyle giderek yükselen kadın hareketi, Meksika'da da kadına yönelik şiddetle mücadele ve kürtaj hakkı başta olmak üzere siyasetin ilgi alanına girmeyen meseleleri ülke gündemine sokarak siyasal olanı belirleme gücünü ortaya koymuştur. Meksika'daki kadın örgütleri ve feminist aktivistlerin AMLO'ya yönelik en temel eleştirisi, hükümetin kadın cinayetlerine (femicidios) karşı etkisiz kalmış olmasıdır. Dünyada kadın cinayeti oranlarının en yüksek olduğu ülkelerden biri olan Meksika'da her gün ortalama 12 kadın öldürülmekte, kadınların ve kız çocuklarının yüzde 70'i şiddetin belirli bir biçimine maruz kalmaktadır. Meksikalı feministlere göre, giderek yükselen kadın cinayetlerinin önüne geçebilmek için kadın hareketinin karar alma süreçlerine aktif olarak katılması gerekmektedir. Ancak AMLO, kadın hareketinin taleplerine karşılık vermediği gibi feministleri hükümetine karşı komplo kurmakla suçlamıştır. AMLO'nun feministlere karşı kullandığı sert retorik, hükümetin 2020'de uygulamaya başladığı feminist dış politika ile ilgili olarak da bazı soru işaretleri doğurmuştur. Zira dünyada ilk kez 2014'te İsveç'te uygulanan feminist dış politika, ulusal güvenlik yerine insani güvenliği ve insan haklarını temel alan, özellikle de kadınların ve kız çocuklarının haklarını ve güvenliğini sağlamayı en temel öncelik olarak belirleyen bir dış politika anlayışı

olarak öne çıkmaktadır. Meksika’da kadın cinayetlerinin yüksek olması ve kadın hareketlerinin karar alma süreçlerinden dışlanması, feminist dış politikayı tartışmalı ve çelişkili bir hale getirmektedir. Feminist dış politikayı sorunlu hale getiren bir diğer unsur, AMLO döneminde militerleşmenin hızla tırmanmış olmasıdır. Ateşli silahlara erişimin kolaylaşması, silahlı kuvvetlerin bütçesinin yaklaşık yüzde 50, askeri personel sayısının yüzde 25 artması, ordunun devriyeler ve tutuklamalar gibi bazı kamu güvenliği görevlerini devralması, feminist ilkelerle ters düşmektedir. Buradan hareketle, bildirinin temel sorunsalı, feminist dış politikanın uygulanma sürecinde kadın hareketinin katılımı için hangi imkânların sağlandığını tespit etmek ve böylelikle 4T döneminde AMLO’nun vaat ettiği katılımcı mekanizmaların ne ölçüde hayata geçirildiğini sorgulamaktır. Bildirinin temel savı, Meksika’da, sol iktidarın geleceğinin toplumsal hareketlerle ilişkisine bağlı olduğu ve genel olarak Latin Amerika solunun toplumsal hareketlerle etkileşimi temelinde incelenmesi gerektiği yönündedir. Bu doğrultuda, bildiride, 4T sürecinin kapasitesi, sınırları ve çelişkileri, AMLO hükümetinin toplumsal hareketlerle ilişkisi üzerinden incelenmiş ve AMLO hükümetinin feminist bir dış politika benimsemesine rağmen kadın hareketinin dış politikada karar alma süreçlerine katılımı için gerekli mekanizmaları hayata geçirmediği öne sürülmüştür.

Tuğçe Ersoy-Ceylan (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi), Modernite ve Din Arasında: İsrail ve Türkiye’de Kadın Vatandaşlık

Vatandaşlık, ulusal aidiyetin sınırlarını ve karakterini çerçeveleyen merkezi bir kurum olarak cinsiyetçi bir yapı üzerine inşa edilmiştir, bununla beraber aynı zamanda çeşitli etnik, kültürel ve dini semboller ve anlamlar içerir. Bu anlamda, din ve vatandaşlık arasındaki ilişki, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık konusunu daha da karmaşık hale getiren bir boyutu oluşturur. İsrail ve Türkiye bağlamında, din ulusal aidiyetin önemli bir bileşeni olarak ortaya çıkar ve bu durum vatandaşlık yaklaşımını etkilemiştir. Hem Yahudilik hem de İslam, kamu ya da özel hayatın birçok yönünü domine etmeye çalışır; bu nedenle, İsrail ve Türkiye’de kadın vatandaşlık statüsü kaçınılmaz olarak dini kurumların rolü ile iç içe geçmiştir. Bu çalışma, İsrail ve Türkiye’de vatandaşlığın milliyetçilik, ailecilik ve din ile şekillendiğini ve bunun, cinsiyetçi vatandaşlığın ortaya çıkışına yol açtığını ileri sürmektedir. Bu durum, sadece erkek-egemen vatandaşlık anlayışından değil, aynı zamanda her iki ülkenin çoklu gerilimler ve çatışmalara tabi olan özel sosyo-politik bağlamlarından kaynaklanmaktadır. Bu çalışma, bu ülkelerde din ve cinsiyetin vatandaşlıkla nasıl bağdaştığını karşılaştırmalı bir şekilde anlamayı amaçlamaktadır.

Panel 12 (10.30-12.00, Sınıf: 328)

Alaladenin Harikuladeliği: 21. Yüzyıl Türkiye’sinden Gündelik Hayat Kesitleri – I Panel Başkanı: Kadir Dede (Hacettepe Üniversitesi)

Türkiye’de 2000’li yıllar üzerine konuşmak ister istemez Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarını ve AKP hükümetlerinin doğrudan ve dolaylı etkisindeki siyaseti, ekonomiyi ve toplumu konuşmak anlamına gelmekte. Ülkenin yeni milenyum ile açtığı yeni sayfanın AKP’li yıllar ile örtüşmesi yaşanan gelişmelerin, dönüşüm ve çekişmelerin failiği noktasında ister

istememez iktidar partisini ve liderini ön plana geçiriyor. Sosyal bilimlerin geneli ile siyaset bilimi ve sosyoloji gibi disiplinlerin içinde yaşadığımız zaman dilimine dönük üretimi de kaçınılmaz olarak bu durumu yeniden ve yeniden üretiyor. Rejim ve anayasa tartışmaları, demokratikleşme ve sivilleşme, temel hak ve özgürlüklerin pekiştirilmesi, dış politikada dönüşüm ve AB'ye tam üyelik, ekonomik istikrar gibi anahtar sözcükler ile açılan tartışmalar yerlerini oldukça kısa bir zaman zarfında otoriterlik, popülizm, yaşam tarzını müdahale, rant ekonomisi, dinselleşme ve Batı'dan kopuş üzerinden betimlenebilecek yeni bir Türkiye'ye ve onun yeni yüzyılına bırakıyor. Ancak 2000'li yıllar dünya genelinde yaşanan ve önceki on yılların deneyimleri ile kıyaslanamayacak dönüşümlere de yataklık etmekte. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi ve ulaştığı nokta; üretim, tüketim ve dolaşımın her birini tarihin hiçbir döneminde gözlenmemiş ölçüde hızlı, çeşitli ve kapsamlı kılıyor. İnternetin iletişim alanında yarattığı devrim aynı zamanda siyasetin anlamını ve siyaset etme biçimlerini, idejilerin konumunu, kimlik, aidiyet ve inanışları etkileyip dönüştürebiliyor. Dahası yaşanan değişim ve dönüşümlerin kapsam ve hızı, sürecin failliği konusundaki alışlageldik değerlendirmeleri gözden geçirmeyi gerektiriyor. Bir yanıla katı olan herşeyin buharlaşması durumu tekerrür ediyor. "Aleladdenin Harikuladeliği" başlığı altında toplanan ve iki oturumdan oluşan bu panelin çıkış noktasını yukarıda özetlenen iki boyutlu manzara oluşturmakta ve sunumların geneli bu manzarayı yorumlayabilmek adına bir tür metodolojik müdahaleyi hedefliyor. Evrensel düzeyde deneyimlenen ve insanlık tarihi adına olumlu ve olumsuz bir çok gelişmeler içeren bir çağdaki Türkiye'yi ele almada siyasetin ve siyaset biliminin gündeminin siyasal iktidar ile ve onun doğrudan etki alanı ile sınırlandırılmasının akademik açıdan yarattığı kısıtlılığı ve kısırlığı aşmak noktasında odağı sıradan olana kaydırmayı ve sıradanlığın sunduğu sıradanlığı ön plana geçirmenin sunduğu potansiyele işaret etmeye çalışıyor. Panelin alt başlığının gündelik hayat ve onunla ilişkili kesitlere dair içeriği de benzer bir bakışla irtibatlı. Featherstone'un ifadesiyle "derli toplu düşünceye uymayan sıkıntı verici ufak tefek herşeyin tikiştirilabildiği artık bir kategori" olarak gündelik hayat, bu panel kapsamında siyasetin makro konuları ve ilişkileri yerine mikroya yapılan göndermelerin bir aracı olma vasfını yükleniyor. Buradan hareketle paneli oluşturan bidirilerin konuları, ilk bakışta siyasal aktörler ve kurumlar üzerinden şekillenen bir ilişkinin dışında kalan/görülen ve bu mesafe ile bir tepeden imecilikten çok "kendiliğindenlik" çağrıştıran bir alan tekabül ediyor ve bunu daha geniş ve kısıtsız bir değerlendirmeyi mümkün kılışı ile önemsiyor. Bu yönüyle bireyin tüketim davranışlarını, moda ve beğeni tarzını, boş zaman etkinliklerini, din ve inanç biçimlerini, sanatla ve yaşamla kurduğu bağı ele alırken artık sıradanlaşmış pratiklerin aslında sıradanlaştıkları ölçüde anlam arz ettiklerine işaret ediyor. Aynı zamanda söz konusu sıradanlığın salt mikro değil makro düzeyde de siyasal yaşamla irtibatını vurgulamaktan geri kalmıyor. Nitekim inşaat, rant ya da faizden ibaret olmayan bir ekonomi tartışmasını, tarihi dizilerin ya da Yeni Osmanlıcı göndermelerin ötesinde bir sanat anlayışını, Diyanet İşleri Başkanlığı ya da din kurumlarına ekler ve şerhler düşen bir sekülerizm tartışmasını, başörtüsü tartışmalarının sınırlarını genişleten moda perspektifini, itibardan tasarruf olmayan bir dönemde gösterişçi tüketimim ele almayı vaat ediyor.

Erdem Çolak (ODTÜ), Kültürel Hepçillik Çağında Bayağılığın Siyasal Estetiği

Bu çalışma 21. yüzyıl Türkiye'sinde kültür ve sanatın gündelik hayat ölçeğinde üretim ve tüketim pratiklerinin izini örnek olaylar üzerinden sürmektedir. Teknolojinin ve tüketim ivmelendiği bu çağda yüksek kültür ve popüler kültür arasındaki ayrımın giderek belirsizleşmesi sanatın 1970'lerde Pierre Bourdieu'nun kültürel kapital üzerine yaptığı çalışmaları güncellemeyi amaçlayan sayısız araştırmaya yol açtı. Özellikle sosyal medya vasıtasıyla görsel/işitsel içeriklerin hem üreticisi hem de tüketicisi konumuna gelen sıradan birey, bu ikili konumunun gündelik hayatının önemli bir parçası olmasıyla Robert A. Peterson'un kültürel hepçillik kavramıyla karşıladığı yeni bir beğeni geliştirmeye başladı. Bu durumu Türkiye'deki görsel sanat piyasasının ve gündelik siyasetin dönüşümü üzerinden tartışmayı amaçlayan bu çalışmanın öne sürdüğü temel argüman, Türkiye'de toplumun sadece alt-orta gelir grubuna mensup kişilerini değil üst gelir grubuna ait olanlarını da ortak bir paydada buluşturan bayağı bir görsel dilin yükselişe geçtiğidir. Sanat fuarları, bienaller, sanat galerileri, online müzayedeler ve sanat içerikli sosyal medya hesapları insanların beğeni anlayışını yönlendiren önemli etkenler olarak öne çıkarken farklı siyasal pozisyonların (örneğin muhafazakar kesimlerin) sanat alanına dahil de, birtakım içerik farklılığına karşın, aynı görsel/işitsel pazarlama tekniklerine yaslanarak gerçekleşmektedir. Bu bayağı görsel dilin nasıl üretildiği, hangi araçlar, kurumlar ya da platformlar yoluyla dağıtıldığı ve farklı sosyal statülere sahip kişiler tarafından nasıl tüketildiği ise farklılıklar göstermektedir. Sanat içerikli sosyal medya hesaplarından sanat galerisi sahiplerinin profillerine, Hande Fırat'ın yakın zamanda devlet erkanının katılımıyla açılan sergisinden Yeditepe Bienali'ne kadar farklı örnek olaylar üzerinden sürdürülecek olan bu çalışma, Guy Debord'un elli küsür yıl önce gösteri toplumu olarak kavramsallaştırdığı olgunun günümüz Türkiye'sindeki biçimlerini ve bu durumun siyaset ve sanat alanlarındaki izdüşümlerini tartışmaktadır.

Candaş Ayan (Hacettepe Üniversitesi), Bir Gündelik Hayat Pratiği Olarak "Ölümü Gömmek"

Bu bildirinin en temel gayesi, Eugene Enriquez'in *Sürüden Devlete: Toplumsal Bağ Üzerine Psikanalitik Deneme* adlı kitabında bugünün toplumsal yapısına nasıl ulaşıldığına dair yürüttüğü psikanalitik süreklilikten esinle, gündelik hayatın bu en karmaşık meselesi olan 'ölümün gündelik hayatı' üzerine düşünmek ve okuyucuları bu mesele üzerine düşünmeye davet etmektir. Ben de benzer bir metotla, modern insanın sürüden devlete ulaşırken biriktirdiği toplumsal bilinçaltının peşine düşecek ve bu çerçevede, gündelik hayatın vazgeçilmesi imkânsız bir pratiği olan ölümden bahsedeceğim. Bu minvalde, Türkiye toplumunun gündelik hayatı içerisinde ölümün, belki de en seküler olgulardan bir tanesi olduğunu iddia ediyorum. Yaşama, ölüme ve ölümden sonraki hayata atfedilen olanca İslami motiflere karşın, ölümün toplumumuzun en seküler süreci olduğunu, ölüme dair bütün pratiklerden az da olsa bahsederek anlatmaya çalışacağım. Modernleşme paradigmasının derinleşerek toplumsal dokuda yer etmeye başladığı 18. yüzyıla kadar ölümün gündelik hayatın, şimdiden çok daha olağan bir parçası olduğunu söyleyebiliriz. Ancak modernleşme paradigması ile birlikte kışanının, fabrikanın, hastanenin, kliniğin, hapishanenin ve bunların hepsini meşru bir zemine yerleştiren hukukun neredeyse eş zamanlı olarak ortaya çıkması ve burjuva sivil toplum içerisinde yükseltilmesi neticesinde Devlet, toplum ve ölüm arasındaki

ilişki değişerek tam tersi bir modele evrilmiştir. Eskiden insanını öldürerek toplumu terbiye etmeyi düstur edinmiş olan Kralın yerini, 'modern' hukuk düzenlemeleri eliyle insanını yaşatarak topluma yeniden kazandırmayı ödev bilen bir Devlet almıştır. Böylece bütün modern dünya ölümün saklanması üzerine kurulur. Aydınlanmacı anlayıştan yola çıkarak sonsuz bir iyiliği, sonsuza doğru gitmeyi hedef aldığınız bir hikâyede ölüme yer yoktur. Ölümle baş etmek temelde böyle bir yapıya dayanmaktadır. Bugün, modern insanın kendisini dağın zirvesinde gördüğü andan itibaren, o sarsılmaz egosunu zedeleyen bir düşkünlük olarak görmeye başladığı ölümün halının altına süpürüldüğü bir toplum yapısı içinde yaşıyoruz. Temel fark, öncesinde dini inançlarda, göklerdeki bir tanrıya duyulan sevgi şeklinde cisimleşen dayanak arayışının kökenlerinin, modernite ile birlikte dünyevileştiği ölçüde yer yüzünde yürüyen bir ataya duyulan sevgiye dönüşmesidir. Aydınlanma ile birlikte bu dayanak, göklerden yeryüzüne indirilmiş, toplumsal yaşamın en uhrevi olgusu olan ölüm ile pozisyonlanmalar sekülerleştirilmiştir. İşte bu bastırmanın ve bastırılmış olanın daha güçlü geri gelişinin çarpıştığı bir ortamda, biz insanlar, ölüme karşı, son derece ritüelleşmiş davranış kalıplarına bürünerek pozisyon alırız. Aslında ölüm karşısında çelişkili bir tutum takırız. Ölümü, kabullenmek yerine, yaşamdan ayırmaya çalışarak kendi ölümümüze inanmıyormuş gibi yapmaya çalışırız. Referansın göklerden yerlere indirildiği bir toplumsal yapıda ölüm anı ile başlayan kültürel ritüeller, öte dünyaya ait olmaktan çok uzak, doğrudan ve sadece bu dünyaya ait olan bürokrasi-vari inşa ilişkileri yumağına dönüşüverirler. Bu adeta kültürel bir doku halini alan gereklilik, bilinç altımızın bir inşası neticesinde ördüğümüz en temel ölümle başa çıkma pratiğimizdir. Son tahlilde ölümü modern gündelik hayattan koparmak, aşağılara bastırmak için sarf edilen çaba, bir toplum olmanın kültürel motifi olarak takip edilen ritüellerde kendisini var eder. Sürü halinde gezen ilk insanlardan, cenazede pide yaptırıp gelenlere dağıtan bir topluma varan bu sürece baktığımızda ölümün ve ölüm sonrasında yaşanan bürokratik ve içsel/ilişkisel süreçlerin nice kitaplı dinlere ait motiflere rağmen, gündelik hayatın en seküler süreçlerinden birisi olduğu görülmelidir.

Haktan Kalır (Hacettepe Üniversitesi), Bıyıklık Özlemi: Bıyığın AKP'nin Yeni Türkiye'sindeki Konumu

Bu bildiriye, önderin bedeninin ve özellikle yüzünün nasıl popülist bir temsil kaynağına dönüştüğüne bakmak için AKP'li milletvekilleri arasında özellikle 2016-2017 yıllarında yoğunlaşan ve bu tarihten sonra seçim ve atama dönemlerinde tekrar etmeye başlayan bıyık bırak(tır)ma süreçlerine bakacağım. Bu yazının temel argümanı, AKP'de bıyığın popülist bir özneleştirme olduğudur; bıyık, özellikle de 1990'larda reddedilen ve AKP'nin Anadolu'luk, zenci Türklük, Müslümanlık... gibi kavramlarla sahipleniyor gibi yaptığı belirli bir görünüşün gösterevidir. Bu çerçevede bıyık, AKP'de birkaç katmandan oluşan bir kimlik önerisi içerir: Öncelikle bıyığın nasıl kesileceğine cevap olarak süregelen bir muhafazakâr suret seçilir, böylece bıyık doğrudan doğruya Türkiye'deki muhafazakâr hareketi simgeleyen bir sıfat var eder. Bu muhafazakâr hareket kendisine Türkiye'de bir tarihsellik kurar ki bu tarihsellik İslam'ın kamusal alandan ve kendisini temsil hakkından dışlandığı üzerine kurulu bir hakkaniyet ve mağduriyet hafızası içerir. Bıyık, böylece aynı anda hem bir sıfat hem de bir suret olur: Suret olarak kamusal alanın hakkaniyet karinesindeki sahiplerinin bir kopyası olarak

kamusal alanda dolaşır ve sıfat olarak bu yüzü kimi görevlerle, konumlarla ve yükümlülüklerle kuşatır. Bu muhafazakâr hareket kendisine Türkiye’de bir tarihsellik kurar ki bu tarihsellik İslam’ın kamusal alandan ve kendisini temsil hakkından dışlanması üzerine kurulu bir hakkaniyet ve mağduriyet hafızası içerir. Bıyık, böylece aynı anda hem bir sıfat hem de bir suret olur: Suret olarak kamusal alanın hakkaniyet karinesindeki sahiplerinin bir kopyası olarak kamusal alanda dolaşır ve sıfat olarak bu yüzü kimi görevlerle, konumlarla ve yükümlülüklerle kuşatır. AKP, yüklü anlamlarla çıktığı kamusal alanı bu anlamları diğer tüm önerilerin üstünde bir kaideye dönüştürerek tanımlar ve böylece kamusal alanın halihazırda bir işgal alanı sayıldığı bir toplumsallaşma ortaya çıkar. AKP’de bıyık Yeni Türkiye’de eril bir yüz tahayyülü ya da doğrudan milletin yüzünün ideal hali olarak bu toplumsallaşmaya bir örnek olarak sunulabilir. Bıyiksızlık özlemi tam da bu oldukça ahlaki, tek taraflı bıyıklaştırma siyasetinin karşısında belli bir arayışı niteler.

Evin Sevgi Baran (Hacettepe Üniversitesi), Gündelik Hayatın Bir ‘Başka’sı: Gece ve Onun Çocukları

Kuaförler diğer sosyal mekânlardan farklı olan, birbirini tanımayan insanların sınırlar olmaksızın özel hayatı, cinselliği ve gündelik hayatı rahatça konuşabildiği nadir mekânlardan birisidir. Ankara’daki gece kuaförleri ise, diğer sosyal mekânlardan farklı olan gündüz kuaförlerinden de farklıdır. Gece kuaförleri, adını bir zaman diliminden almış olsa da açık olduğu net bir zaman dilimi yoktur. Çünkü bu mekânların müşterileri pavyonda, gece kulüplerinde çalışan, geceye bu mekânda hazırlanan kişilerden ya da seks işçilerinden oluşmaktadır. Dolayısıyla gece kuaförleri, geceye hazırlık yapılabilmesi için hem gece hem de gündüz açıktır. Genelde pavyonların ve gece kulüplerinin çeperinde konuşlanmışlardır. Çünkü buralarda çalışan kadınlar işe başlamadan önce veya çalışma aralarında buraya gelip bakım yaptırmaktadırlar. Kısacası gece kuaförlerini gece kuaförü yapan şey açık olduğu zaman dilimi değil, gece çalışan ve yaşayan insanların buluşma ve karşılaşma mekânı olmasıdır. Bu yüzden de diğer kuaförlerden farklıdır. Gece kuaförleri bireyler, toplumsal gruplar, ötekileştirilen kimlikler, altkültürler tarafından deneyimlenip, dönüştürülebilir bir özgürlük ve karşılaşma alanı olabilir. Önünden geçip dışarıdan öylece baktığımız bu gece mekânına bir de içerden bakmak ve aynı zamanda bu mekânın içinden de dışarıya bakmak önemlidir. Adını bir zaman diliminden alan bu mekânda bir gündelik hayat akışı söz konusudur. Gündelik hayatın akışı, eril egemen zihniyet için, düzenli bir iş ve aile hayatı olan ve böylece sıradan ve ‘huzurlu’ bir rutine sahip olan kişisindedir. Bu bildiride ise bunu tersine çevirerek, toplumun dışına itilmiş ve normun dışında kalmış olanın gündelik hayat akışındaki yerlerini göstermek amaçlanmaktadır.

Hakan Erdagöz (İstanbul Medeniyet Üniversitesi), Rus Ruhu ve Rus Politik Kültüründe Güçlü Devlet Vurgusu

Yerli ideolojiler ve fikir akımları uluslararası ilişkilerde ülkelerin ben idrakini nasıl şekillendirir? Rus siyasi düşüncesinin ve tarihsel kolektif hafızasının hangi öğeleri Rusya'nın dünya siyasetindeki pozisyonuna yön vermektedir? Bu çalışma Rusya'nın uluslararası ilişkilerde ben idrakini ve onur kavramını şekillendiren yerli ideolojileri ve bu ideolojilerin tarihsel kökenlerini incelemektedir. Anglo-Amerikan temelli anaakım uluslararası ilişkiler teorilerinin 'herkese uyan tek beden' varsayımları, batı-dışı dünyada farklı siyasi gelişim tecrübesine sahip devletler için yeterince açıklayıcı olmayabilmektedir. Bu minvalde, bilhassa Rusya bağlamında muhafazakarlık ve medeniyetçilik gibi fikir akımları modern Rusya'nın dünya siyasetindeki yerini anlamak için kilit öneme sahiptir. Çalışma çarlık, Sovyet ve Sovyet-sonrası dönemlerden örneklerle ve Rus Ruhu metaforunu Max Weber'in statü ve prestij hakkındaki fikirleriyle bağdaştırarak yerli milliyetçi fikirlerin Rusya'da devletin güç ve prestij anlayışını nasıl beslediğini amaçlamaktadır.

Aykut Karahan (Bağımsız Araştırmacı), Siyaset Psikolojisi Bağlamında Duygu ve Biliş Arasında Ulus Bilinci Oluşturma: Suudi Arabistan ve Muhammed Bin Selman Örneği

Siyaset psikolojisi geçmişte çok eski olmayan bir alan olmanın yanında daha çok nicel araştırmalar üzerinden yürüyen bir çerçeve içinde ele alınmıştır. Oysa yarım asır önce yazılan siyaset bilimi kitaplarında daha nitel çerçeveler ön plana çıkmaktaydı. Üstelik bu çerçevede felsefe ve psikoloji birbiriyle daha bağlantılı bir kültürel çerçevenin alanları olarak ele alınmaktaydı. Duyuş ve biliş öğrenmenin ve bilmenin iki farklı ama ilişkili yüzleri olarak görülüyordu. Bugün gelinen noktada her ne kadar alan yapay zekâ ve diğer teknolojik gelişmelerin de etkisiyle nicel olana yönelmiş olsa bile duyuş ve biliş arasındaki ilişki daha psiko-felsefi bağlamda ele alınmalıdır. İşte tam da bu psiko-felsefi arka planı Suudi Arabistan'ın gittikçe teolojik olandan daha seküler olana doğru yapılanmaya çalışan yeni bir seküler ulus bilinci oluşturmasını okuyabilmek mümkündür. Bir bilinç özellikle de eskiden ayrışıp yeni bir bilinç oluşturma çabaların arkasında buna halk desteği de sağlamanın yegâne yolu duyguları ve bilişleri bu yönde harekete geçirecek eylemlerin olması gerektiğidir. Suudi veliaht prens Muhammed Bin Selman'ın birçok spor yıldızı ve etkinliklerini ve Suudi Arabistan futbol ligine yapılan devlet destekli yıldız transfer politikası bunun göstergesi olarak okunabilir. Yine Roger Federer ve Rafael Nadal gibi tenis dünyasının yaşayan efsaneleri ile yapılan iş birlikleri ve bu tenisçilerin Suudi Arabistan'ın arayışına cevap vermek olarak değerlendirdiklerine dair beyanları bunu delillendirmektedir. Bu durum daha sert sekülerleşme adımları yerine spor ve kültür gibi daha az tepki çeken hatta dünya yıldızlarının kolaylaştırıcılığı sayesinde daha yumuşak bir sürece işaret etmektedir. Üstelik Muhammed Bin Selman'ın radikal görüşlü özellikle selefi içtihad din adamlarına daha sert davranması ve hatta onları adeta ülke dışına çıkmaya zorlayacak psikolojik eylemleri düşünüldüğü vakit; bu daha seküler ulus oluşturma

düşüncesi daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Ancak bütün çabalar fikri arka planı zayıf olduğu için ne kadar başarılı olabilir kuşkusunu zihinlere taşımaktadır. Çünkü bu tür şekli modernleşme/sekülerleşme çabalarının başarısız olduğuna dair dünyada birçok örnek barındırmaktadır. Suudi Arabistan'a göre demokrasi tecrübesi çok daha eski ve köklü olmasına rağmen Türkiye dahi bu başarısız çabaların örneklerinin barındırmaktadır.

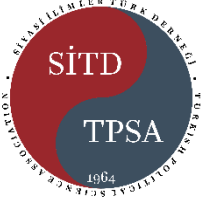
Kartal Batuhan Olkan (Bağımsız Araştırmacı), Sri Lanka'nın Postkolonyal Devlet İnşası Sürecini Oluşturan Faktörler

Sri Lanka'nın postkolonyal devlet inşası, akademik yazında çok katmanlı ve karmaşık bir süreç olarak ele alınmıştır. Bu süreçteki temel unsurlar bu çalışmada, terör örgütü Tamil Eelam Kurtuluş Kaplanları (LTTE) ve LTTE'nin devlet inşası girişimleri, Sri Lanka İç Savaşı sonrası yeniden yapılanma, güç paylaşımı ve yönetim biçimleri tartışmalarının yanı sıra "Sri Lankalılık" kimliği bağlamında ulus inşası olarak incelenmiştir. Bu faktörlerin her birinin ayrı başlıklar altında incelendiği bu çalışma kapsamında ayrıca bu unsurların literatürdeki yansımalarına da dikkat çekilmiştir. Özellikle LTTE'nin devlet inşası girişimleri, postkolonyal dönemde Sri Lanka siyasetini şekillendiren en önemli faktörlerden birisidir. Sri Lanka hükümetinin azınlık Tamillere uyguladığı politikaların yarattığı ayrışma iddiasıyla ortaya çıkan ve yaklaşık otuz yıl süren iç savaş sürecinde aktif bir rol oynayan LTTE, Sri Lanka'nın kuzey ve doğu bölgelerinde bağımsız bir Tamil Eelam devleti kurma amacıyla devlet inşası faaliyetlerinde bulunmuş, bu süreçte fiili bir devlet yapılanması oluşturmuş ve çeşitli yönetim mekanizmaları geliştirmiştir. 2009 yılında Sri Lanka ordusu tarafından mağlup edilen LTTE'nin bu dönemdeki devlet inşası faaliyetleri, Sri Lanka'nın toprak bütünlüğünü tehdit etmiş ve devletin egemenliğini zayıflatmıştır. Sri Lanka'nın postkolonyal devlet inşası literatüründe LTTE'nin terör örgütü olarak tanımlanması ve bu tanımlamanın Sri Lanka siyaseti üzerindeki etkileri de tartışılmıştır. Uluslararası toplumun LTTE'yi terör örgütü olarak nitelendirmesi LTTE'nin siyasi meşruiyetini zayıflatmış; ancak askeri kapasitesini ve bölgesel etkisini ortadan kaldırmamıştır. Postkolonyal dönemde LTTE'nin devlet inşası girişimlerinde demokratik temsil ve yönetim mekanizmaları geliştirme çabaları olsa da bu girişimler genellikle otoriter ve teknokratik eğilimlerle sınırlı kalmıştır. Sri Lanka'nın devlet inşası sürecindeki güç paylaşımı ve yönetim biçimi tartışmaları da literatürde önemli bir yer tutmuşlardır. Bu çalışmada, LTTE'nin özerklik talepleri ve bu taleplerin Sri Lanka hükümeti tarafından nasıl karşılandığı incelenmiştir. Özellikle 2003 yılında LTTE'nin özerklik girişimi ve bu girişim bağlamındaki teklifleri, bazı kesimlerce Sri Lanka'daki etnik çatışmanın çözümü için bir fırsat olarak değerlendirilmiş; ancak merkezi hükümetin LTTE'ye olan kuşkucu yaklaşımı ve iç siyasi dinamikler nedeniyle süreç tıkanmıştır. Ulus inşası bağlamında "Sri Lankalılık" kimliğinin oluşturulması ve bu kimliğin etnik ve siyasi farklılıklar üzerindeki etkileri ise Sri Lanka'nın postkolonyal devlet inşası sürecini oluşturan son faktör olarak ele alınmıştır. Postkolonyal dönemde Sri Lanka'daki ulus inşası çabaları, farklı etnik grupların taleplerini ve kimliklerini nasıl bütünleştirebileceği sorunu etrafında şekillenmiştir. Bu süreçte, etnik temelli siyasetin merkezde olduğu ve terörle mücadele retoriğinin bu siyaseti nasıl etkilediği de tartışılan bir diğer husus olmuştur. Sonuç olarak bu çalışmanın temel iddiası, karmaşık bir süreç olan Sri Lanka'daki postkolonyal devlet inşasının hem içsel hem dışsal faktörler tarafından şekillendirildiğidir. Bu bağlamda bu çalışmada Sri Lanka'nın postkolonyal dönemdeki devlet

inşası süreçleri ve bu süreçleri etkileyen temel faktörlerin neler oldukları araştırma sorusuna cevap aranmıştır. LTTE'nin devlet inşası girişimlerinin ve Sri Lanka hükümeti ile olan ilişkilerinin bu sürecin en belirleyici unsurları arasında yer aldığını vurgulayan bu çalışma, Sri Lanka'daki devlet inşası literatürünün eksikliklerini ve Sri Lanka'daki postkolonyal devlet inşası sürecinin literatürde daha fazla incelenmesinin gerekliliğini belirtmiştir.

Feyza Kalav-İdrisoğlu (Çankırı Karatekin Üniversitesi), Yunanistan'da Dinin Örgütlenmesi ve Din Hizmetinin Kamusal Niteliği: Dinin Regülasyonu Perspektifinden Bir İnceleme

Bu bildiriye, Yunanistan'da çoğunluk dini olan Ortodoks Hristiyanlığın örgütlenmesi ve din hizmetlerinin kamusal niteliği, dinin regülasyonu (*religious regulation*) perspektifi çerçevesinde tartışmaya açılacaktır. Bu perspektif, tarihsel süreç içerisinde devletin dini ve dinin kurumsal yapısını oluşturan kiliseyi regüle ederken (düzenlerken), iltimas (ayrıcalıklandırma) ve kontrol mekanizmalarının nasıl iç içe geçtiğini göstermek açısından işlevsel görünmektedir. Devletin dinin regüle edilmesindeki geleneksel rolü, Yunanistan'da dinin örgütlenmesi ve din hizmetlerinin kamusal bir nitelik kazanmasında belirleyici olmuştur. Yunanistan Kilisesi, 1833 yılında devlet inşası sürecinin bir parçası olarak devlet elitleri ve din adamlarından oluşan bir komisyon tarafından İstanbul Ekümenik Patrikhanesi'nden bağımsız bir yapı (otosefal) olarak dizayn edilmiştir. Öte yandan, büyük ölçüde modern Yunan Devleti'ne bağımlı kılınmıştır. 1975 Anayasası ile kilisenin özerkliği güçlendirilmiştir. Hemen ardından gelen başka bir düzenleme ile de kilise kamu yararını sağlamak üzere devlet ile iş birliği içerisinde hareket eden bir kamu tüzel kişiliği haline getirilmiştir. Günümüzde Yunanistan'da din-devlet ayrılığının tesisi halen tartışılmaya devam etmektedir. Özellikle, (din hizmetlerinin kamusal niteliğinin göstergelerinden olan) kiliseye bağlı din görevlilerinin maaşlarının devlet tarafından ödenmesi bu tartışmanın önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Tartışmanın tarihsel arka planına yer verilecek olsa da, bildirinin zamansal odağını 2000'li yıllar oluşturmaktadır. Bu yıllarda Avrupa entegrasyonu, neoliberal kemer sıkma politikaları ve büyük ölçüde homojen olan dini demografiyi etkileyen göç dalgası gibi kritik gelişmeler, Yunanistan'da din-devlet ilişkileri açısından bir takım sonuçlar yaratmıştır. Bu süreçte kilise yeniden yapılanma sürecine girmiş, kiliseye bağlı sosyal refah birimleri, kendi mali ve sosyal kaynaklarıyla daha kapsayıcı ve profesyonel hizmetler sunan kilise temelli (*church based*) sivil toplum örgütlerine dönüştürülmüştür. Bu dönüşüm literatürde daha çok Yunanistan'da kilisenin rolünün ne ölçüde değiştiği üzerinden tartışılmaktadır. Dinin regülasyonu perspektifinden bakıldığında ise, – dolaylı ve sınırlı ölçüde de olsa- devletin kiliseyi regüle etme kapasitesinin kısmen zayıfladığı ve devlet-kilise arasındaki iş birliğinin yeni bir içerik kazandığı söylenebilir. Diğer bir deyişle, kilisenin geleneksel kurumsal yapısı dışında örgütlenmesi sonucunda, devletin kilise üzerindeki kontrolü azalırken, kilisenin ayrıcalıklı statüsünü meşru bir zemine oturtma fırsatı yakaladığı düşünülmektedir.

SİYASİ İLİMLER TÜRK DERNEĞİ

III. ULUSAL SİYASET BİLİMİ KONGRESİ

II. OTURUM (28 EYLÜL 2024, CUMARTESİ, 12.15-13.45)

Panel 14 (12.15-13.45, Sınıf: 311)

HSB ile Siyasal Gündem Belirleme, Söylem Analizi ve Seçmen Davranışları Araştırmaları

Panel Başkanı: Merih Angın (Koç Üniversitesi)

Bu panel, siyasal gündem belirleme, söylem analizi ve seçmen davranışları konularında yapılan hesaplamalı sosyal bilimler (HSB) çalışmalarını bir araya getirmektedir. Panelde, büyük veri ve doğal dil işleme tekniklerini kullanarak siyasal iletişim ve söylem analizine yeni bir bakış açısı sunan araştırmalar yer alacaktır. Çalışmalar, ekonomik kriz algısı, seçim dönemi Twitter gündemi dinamikleri, toplumsal cinsiyet farklılıkları ve seçim tahminleri gibi konuları ele almaktadır. Merih Angın, Batuhan Hökelek ve Işık Topçu'nun çalışması, Türkiye'deki ekonomik kriz algısını Twitter verisi üzerinden duygu analizi yöntemi ile incelemektedir. Sosyal medya kullanıcılarının ekonomik krizle ilgili duygu ve düşüncelerinin nasıl şekillendiği ve zamanla nasıl değiştiği analiz edilmiştir. Çalışmada, Kübler-Ross yas modeli kullanılarak Erdoğan ve AKP'ye olan seçmen sadakati açıklanmakta ve bu seçmenlerin yas modelinin aşamalarında nasıl sıkışıp kaldıkları incelenmektedir. Bu yaklaşım, Türkiye'deki siyasi liderliğe olan destek dinamiklerini anlamak için psikolojik bir perspektif sunmaktadır. Ahmet Kurnaz'ın çalışması, geniş dil modelleri kullanarak zamana bağlı siyasal gündem örüntülerinin nasıl ölçülebileceğini araştırmaktadır. Türkiye'deki ana akım gazetelerden toplanan veriler üzerinde yapılan analizler, siyasal gündemin zaman içerisindeki değişimini gözler önüne sermektedir. Bu çalışma, siyasal iletişimin zaman içindeki evrimini anlamak için büyük veri ve dil modelleri kullanmanın önemini vurgulamaktadır. Nihat Muğurtay, Yasemin Tosun ve Onur Varol'un çalışması, Seçim2023 veri seti kullanılarak Türkiye'deki seçim dönemi boyunca Twitter'da konuşulan konuların ideolojik konumlara göre nasıl şekillendiği ve manipüle edildiği analiz edilmiştir. Çalışma, sosyal medyada gündem belirleme dinamiklerini ortaya koymaktadır. Bu çalışma, seçim dönemlerinde sosyal medya platformlarının ideolojik manipülasyon ve kutuplaşma üzerindeki etkisini incelemektedir. Uzay Çetin'in çalışması, sosyal medya kullanıcılarının dikkatini neye verdiğini ve toplumsal dikkatin zamana göre nasıl değiştiğini ölçen bir sosyoskopun nasıl inşa edilebileceğini tartışmaktadır. Bu çalışma, yapay zeka destekli yazılımlar kullanarak toplumsal dikkat ve gündem belirleme süreçlerini analiz etmektedir. Çelikhan Baylan'ın çalışması, makine öğrenme kullanarak seçim anketlerindeki sağ kanat oylarının eksik tahmin edilmesi sorununu çözmeyi amaçlamaktadır. Türkiye ve diğer ülkelerdeki seçim anket verileri kullanılarak sağ kanat oylarının eksik tahmin edilmesi problemini analiz eden modeller sunulmuştur. Bu çalışma, seçim anketlerinin doğruluğunu artırmak için makine öğrenme tekniklerinin nasıl kullanılabileceğini tartışmaktadır. Anketlerin düşük performansı özellikle sağ ve sol olarak iki ana aday

veya tarafın olduğu ve yakın yarış beklenen seçimlerde gözlemlenen bir durumdur. Bu çalışma için iktidar yarışında olması beklenen ülke partileri veya adayları kendilerinin veya koalisyonlarının pozisyonlarına göre “sağ” ve “sol” olarak gruplandırılmış ve seçimden önce yayınlanan anketlerin isabeti bu grupların gerçek seçimlerde aldıkları sonuçlarla karşılaştırılmıştır.

Nihat Muğurtay (Sabancı Üniversitesi), Yasemin Tosun (Sabancı Üniversitesi) ve Onur Varol (Sabancı Üniversitesi), Seçim2023 Veriseti Üzerinden Twitter Gündem Dinamiklerinin Analizi

Sosyal medya, Türkiye'de sosyal ve siyasi konulardaki tartışmaların şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda, siyasetçilerin kendi gündemleri doğrultusunda farklı siyasi gruplara kolaylıkla nüfuz etmesini kolaylaştırarak siyasi kutuplaşmanın artmasına ortam hazırlamaktadır. Halihazırda oldukça kutuplaşmış bir ülkede, çoğunlukla hükümet tarafından belirlenen bu gündemler bazen gerçek sorunlarla ilgili olsa da bazen de suni gündemler olabilmektedir. Halkın gerçek gündemleri dışında, hükümetin belirlediği bu gündemler de toplumun dikkatini çekmekte ve tartışmaların ana konusu haline gelmektedir. Bu çalışma, seçim dönemi boyunca sosyal medyada öne çıkan konuları ve bu konuların nasıl manipüle edildiğini incelemektedir. Bu kapsamda, öncelikli olarak temsili bir örnekleme elde edilmiş anket verileri kullanılarak Türkiye'nin en önemli sorununu soran açık uçlu soruya verilen cevaplardan gündem konuları belirlenmiştir. Bu konuların #Seçim2023 veri setinden yararlanılarak Twitter ortamında konuşulma sıklığı ve katılımcıların ideolojik özellikleri bir arada incelenmiştir. Bu veri setinde, Temmuz 2022 ile Temmuz 2023 arasında Twitter'da yer alan trend konu başlıkları, belirli konulara göre şekillendirilmiş bilgi akışları, farklı partilerden siyasetçilerin takip ve takipçi ağları ile Türkiye'deki medya kuruluşlarının hesapları incelenmektedir. #Seçim2023 veri seti sayesinde, araştırmada ekonomi, politika, terör ve cinsiyetle ilgili belirli konuların Twitter evreninde nasıl yansıtıldığını ortaya konulmaktadır. Böylece, sosyal medyada konuşulan (1) en belirgin konular sınıflandırılmakta, (2) politikacıların, partilerin, parti destekçilerinin, medya kuruluşlarının ve bot hesaplarının tweetleri kategorize edilmekte ve (3) bu belirgin konularla ilgili yayılım örüntüleri incelenmiştir. Bu çalışma, sosyal medya konuşulan konuların nasıl şekillendiğini ve hükümetin bu mecrayı nasıl kullandığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, sosyal medya üzerinden yayılan mesajların analizi, toplumdaki kutuplaşmanın dinamiklerinin gündem belirlemede ne kadar etkili olduğunun anlaşılmasında önemli bir araç olacaktır.

Çelikhan Baylan (Koç Üniversitesi), Makine Öğrenme ile Seçim Anketlerindeki Sağ Kanadın Düşük Tahminlerini Düzeltme

Anketlerin düşük performansı özellikle sağ ve sol olarak iki ana aday veya tarafın olduğu ve yakın yarış beklenen seçimlerde gözlemlenen bir durum. Bu çalışma için iktidar yarışında olması beklenen ülke partileri veya adayları kendilerinin veya koalisyonlarının pozisyonlarına göre “sağ” ve “sol” olarak gruplandırıldılar ve seçimden önce yayınlanan anketlerin isabeti bu grupların gerçek seçimlerde aldıkları sonuçlarla karşılaştırıldı. Makine öğrenme modelini

beslemek için yaratılan veri setinde iki ana aday veya tarafın olduğu, toplam 7 eklenme koşulundan geçen ülkelerin yakın geçmişteki seçimleri yer alıyor. Veri seti toplamda 8 ülkeden 20 seçim ve 1350 anket sonucu içeriyor. Bu 1350 anket sonucu için anketle ilgili 7 değişken, seçimle ilgili de 15 değişken mevcut. Seçimle ilgili değişkenler ülkenin seçim yılı GSYH'si, etkin parti sayısı (ENEP) gibi değişkenlerken anketle ilgili değişkenler her anketteki "sağ" oyu, "sol" oyu, anket örnekleme vb. değişkenlerdir. Modelin amacı anketlerin "sağ" tahminleri ve "sağ"ın gerçek seçim sonuçları arasındaki farkı anket ve seçime özel değişkenleri kullanarak açıklayabilmektir. Böylece diğer seçimler için bu modeli kullanarak elde edilen anket ve seçimle ilgili özelliklerin girdileriyle beraber ankete "düzeltici" bir sonuç çıktısı beklenmektedir. Bu çalışmada Python kullanılmıştır.

Uzay Çetin (Galatasaray Üniversitesi), Sosyoskop ile Dijital Sosyal Evrene Bakış ve Toplumsal Dikkatin Ölçümü

Dijital sosyal evreni incelemeye yarayan ağıta Sosyoskop diyoruz. Bu tür yeni nesil yapay zeka destekli yazılımlar, sosyal medya verisini toplamanın yanı sıra, toplanan veriyi kategorize ederek araştırma yapmayı da kolaylaştırıyorlar. Böylece sosyal bilimciler dijital sosyal evreni incelemek için çok önemli bir araca kavuşmuş oluyorlar. Bu araçlardan biri olan Summarify (<https://summarify.io/>) tarafından geliştirilmiş olan socialmeter (<https://app.socialmeter.com.tr/>) ile 7 farklı konuda belirli bir zaman diliminde toplumun neler düşündüğünü irdeleyerek karşılaştırmalı bir analiz yapacağız. Seçilen konular, [1] kuzeyde ve [2] güneydeki savaşlar, [3] ekonomik durum, [4] sığınmacı sorunu, [5] bayram tatili, [6] yapay zeka ve [7] futbol ile sınırlandırılmıştır. Farklı konularda, Twitter kullanıcılarının ne düşündüğünü, hangi olayların kullanıcıların dikkatini nasıl tetiklediğini ölçümlemek istiyoruz. Toplumun bir alt örnekleme olan Twitter kullanıcılarının dikkatini neye verdiğini ve toplumsal dikkatin zamana göre nasıl değiştiğini ölçümlemek istiyoruz.

Panel 15 (12.15-13.45, Sınıf: 312)

Politik Ekonomi - II

Panel Başkanı: Elif Erişen (Yeditepe Üniversitesi)

Taşkın Toprak İpek (İstanbul Bilgi Üniversitesi), Mega Etkinliklerde Ulusötesi Polisliğin İzleri: 2022 Dünya Kupası Örneği

Ulusötesi polislik (*transnational policing*) farklı örneklerle gelişmeye devam etmektedir. BM Ortak Polis Gücü en belirgin örnek olsa da ulusötesi polislik ulusal polis kurumlarının ortaklaşa etkinlikleriyle de etkisini yaymaktadır. II. Dünya Savaşı sonrası dönemde ulusal istihbarat kurumlarının iş birliği, polis ağlarının evrimi ve ortak polis operasyonları gelişen polislik faaliyetlerinin göstergesidir. Bununla birlikte, 2000'lerden itibaren polisin büyük çaplı etkinliklerdeki rolü giderek daha baskın hale gelmektedir. Mega etkinlik polisliği (*mega-event policing*) farklı hükümetlerin güvenlik alanındaki ortaklıklarında bir dönüm noktası yaratmıştır. Öyle ki 2022'de Katar'da düzenlenen Dünya Kupası her iki kavramın kesişimi bakımından değerli bir model sunmaktadır. Bu çalışma ulusötesi polisliğin yeni bir aşamasını, 'polis ihracı',

Katar Dünya Kupası örneği üzerinden incelemektedir. Çalışma, ikincil kaynaklar üzerinden nitel metodoloji kullanmakta; bu bağlamda, farklı haber kaynakları, hükümet açıklamaları ve ticari istatistikleri temel almaktadır. Bu çalışma, ulusötesi polisliğin mega etkinlikler aracılığıyla yeni bir biçim kazandığını iddia etmektedir. Söz konusu biçim, uluslararası liberal düzene uygun olarak polis faaliyetlerinin, güvenliği sağlamanın yanı sıra, sermayenin çıkarları doğrultusunda yönlendirildiğini göstermekte; bu doğrultuda, ulusal polis birimlerinin ulusötesi failer olarak yeniden tanımlanmasına ortam hazırlamaktadır.

Azer Kılıç (İstanbul Bilgi Üniversitesi), Teknolojik Değişim Karşısında Sosyal Politika Tercihleri: OECD Bulguları Işığında Türkiye'den Yaklaşımlar

Bu sunum 2020 ve 2022 OECD Risks that Matter anketleri çerçevesinde derlenmiş olan mikro veriyi inceleyerek, Türkiye'nin risk algısı ve politika tercihi açısından OECD ülkeleri arasında nasıl özel bir konumda olduğuna odaklanmaktadır. Anket bulguları teknolojik risk algısının Türkiye'den katılımcılar arasında en yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Bir diğer deyişle, katılımcılar arasında teknolojik değişimin iş güvencesi üzerindeki olası etkileri konusunda kaygılar olduğu görülmektedir. Bu kaygılar çalışma hayatında otomasyon, platformlaşma ve yeni teknik becerilere duyulabilecek ihtiyaç çerçevesinde ifade edilmektedir. Ayrıca ankette Türkiye'nin OECD ülkeleri arasında temel gelir konusunda en yüksek destek düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Bu bulgu, iş güvencesizliği, gelir eşitsizlikleri ve ekonomik belirsizlikler ile mücadele amacıyla sosyal politika müdahalelerine güçlü bir destek olduğunu göstermektedir. Pasif transferleri öncelikleyen bu sosyal politika tercihleri, Türkiye'de sosyal koruma ve emek piyasasına ilişkin kurumların görece daha zayıf olması ile ilişkilendirilebilir. Anket bulguları teknolojik değişim bağlamında sosyal politika tercihlerine odaklanan güncel literatür çerçevesinde ve OECD bağlamında karşılaştırmalı olarak düşünülüp, Türkiye'de teknolojik risk algıları ve özellikle temel gelir gibi sosyal politika önerileri konusundaki toplumsal talepleri anlamamıza yardımcı olmaktadır. Böylece, teknolojik değişim karşısında ne gibi sosyal koruma stratejileri izlenebileceğine dair politika tartışmalarına katkıda bulunulması amaçlanmaktadır.

Cenk Aygül (Ondokuz Mayıs Üniversitesi), Türkiye ve AB'ye Suriyeli Göçü: Ya da Her Zamanki Gibi Kapitalizm

Dünya ekonomisinde malların, hizmetlerin ve emeğin akışının hızlanması bütün sorunlara rağmen bir vakıa olmaya devam etmektedir. Ne var ki, küreselleşme çalışmaları, Leo Panitch gibi bazı istisnalar dışında, emekten çok sermayeyi öne çıkarmayı tercih etmiştir. Giderek önem kazanan göç araştırmaları, göçü kapitalizmin ayrılmaz bir parçası olarak almak yerine, engellenmesi gereken bir güvenlik sorunu olarak ele alma eğilimindedir. Bu konuda dünyada ve Türkiye'de son derece değerli çalışmalar üretilmiş olmasına rağmen, siyasi alanda göçmen karşıtı söylemlerle başarılı bir şekilde mücadele edilememiş, göçmen karşıtlığı Avrupa'da ve maalesef Türkiye'de de giderek artmıştır. Avrupa Birliği ülkelerinde göçmen karşıtlığı işçi sınıflarının belirli kesimlerine de sıçrayarak, popülist aşırı sağcı partilerin seçim başarılarını beslemiştir. Ancak göçe karşı giderek artan tepkilerin varlığı, Avrupa'da, Kuzey Amerika'da ve

hatta işsizlik oranının hayli yüksek olduğu Türkiye’de de, en azından bazı kesimler tarafından göçe ihtiyaç duyulduğu gerçeğini ortadan kaldırmaz. Bildiride vurgulayacağımız gözlemimiz, göç karşıtı tüm sert söylemlere rağmen emek akışlarının azalmadığıdır. Ancak her yeni gelen göçmen/mülteci kuşağı, bir öncekine kıyasla daha da güvencesiz bir biçimde gelmekte, ve böylelikle yapılan uluslararası göçle birlikte yeni gelenleri savunmasız konumlara kilitleyecek bir katmanlaşma gerçekleşmektedir. Bu yazıda AB ile Türkiye arasındaki göç kontrolü konusunda yapılan anlaşmalar ve düzenlemeler incelenecektir. Türkiye ile AB arasında göç konusundaki ilişki, ABD ile Meksika arasındaki ilişkiye benzetilebilir. Her iki durumda da, göçün asıl olarak yönlendiği ülkeler, ABD ve AB ülkeleri, transit ülkelere, Meksika ve Türkiye, yerli halkların yanı sıra üçüncü ülke vatandaşlarını da içeren karmaşık bir göç düzenlemesi empoze etmeye çalışmaktadırlar. 2016 yılında Türkiye ile AB arasında imzalanan “AB-Türkiye Göç Mutabakatı”nda da, güç dengesi açıkça AB tarafına doğru ağır basmaktadır. Yazı Türkiye ve AB ülkelerine gerçekleşen Suriyeli göçünü kontrol altına almak için imzalan bu mutabakatın ve sonraki düzenlemelerin, hem Türkiye’de, hem de AB’deki yabancı işçi tabakalaşması üzerindeki etkilerini inceleyecektir.

Ecem Gacener (İzmir Ekonomi Üniversitesi), Yeşil Politikaları Korumak: Çevre Politikalarında Demokratik Gerilemenin Mücadelesi

İklim krizi günümüz siyasetinin önemli gündem konularından birini oluşturmaktadır. Dünya genelinde yaşanan bu değişimler bize yeni normalin nasıl olacağına dair sinyaller veriyor. Bu noktada hükümet politikaları belirleyici rol oynuyor ve aslında tartışma noktası da burada başlıyor. Geçmişten günümüze çoğu araştırmacı, demokrasinin iklim değişikliğiyle mücadele etme ihtimalinin yüksek olduğunu savundu. Ancak dünyanın farklı yerlerindeki ülkeler, aşırı sağ partilerin yükselişiyle birlikte demokratik gerilemeyle karşı karşıya kalmakta. Bu bağlamda sağ parti liderleri, ekonomik ilerleme ve sanayilerin gelişmesi adına doğal yıkımı görmezden gelen, inkar eden, mazur gören ve teşvik eden yasal reformlar geliştiriyorlar. Tüm bunlar kapsamında araştırmacının cevaplamak istediği sorular şunlardır: Çevre savunuculuğunu teşvik eden güçlü demokratik kurumlar ve yüksek düzeyde vatandaş katılımı daha sürdürülebilir uygulamalara yol açar mı? Dahası, daha az demokratik değerlerin ön planda olduğu rejimlerdeki liderler, uzun vadeli çevre korumanın acil mali kazançtan daha önemli olduğunu mu düşünüyor? Bu farklı yaklaşımlar temel araştırma sorusunu gündeme getiriyor: Demokrasi şu anda karşı karşıya olduğumuz çevre krizine en iyi çözüm mü?

Panel 16 (12.15-13.45, Sınıf: 315)

**Edebiyat ve Siyaset: Erken Cumhuriyet Dönemi’nden Günümüze
Panel Başkanı: Özgür Emrah Gürel (Bağımsız Araştırmacı)**

Kurtuluş Cengiz (Ege Üniversitesi) ve Özgür Emrah Gürel (Bağımsız Araştırmacı), İnkılap, İnkışaf, İnkıraz: Karaosmanoğlu, Tahir ve Pamuk Romanlarında Kemalizm Davası

Bu çalışma Modern Türk Edebiyatı kanonunda üç farklı döneme yoğunlaşarak Cumhuriyet’in kuruluş felsefesini yeniden yorumlamayı hedeflemektedir. Tartışmamız sırasıyla Yakup Kadri

Karaosmanoğlu'nun *Ankara* (1934), Kemal Tahir'in *Yol Ayrımı* (1971) ve Orhan Pamuk'un *Cevdet Bey ve Oğulları* (1982) romanlarında kuruluşun temel tezlerini değerlendirerek yazarların Kemalizm'e yükledikleri anlamları ve eleştirileri açığa çıkarmayı amaçlıyor. Buradan hareketle, *Ankara*'nın kurucu Kemalist anlatısı, *Yol Ayrımı*'nin anti-Kemalist eleştirisi ve *Cevdet Bey ve Oğulları*'nın post-Kemalist yorumu, Cumhuriyet'in ilk asrının üç önemli uğrak noktası ve tarihsel analizi olarak okunacaktır. Ele alınan romanlar, Cumhuriyet'i devrim (inkılap), *Bildung* (inkışaf) ve çöküş (inkıraz) kavramları bağlamında değerlendirirken, Kemalizm'i bir kurtuluş ve kuruluş davası – ideolojik bir iyi hayat İdeası – olarak anlamının önündeki imkânlar ve engeller vurgulanacaktır. Çalışmamız, post-post-Kemalist eleştirinin de vurguladığı üzere Cumhuriyet'in kuruluşuyla ilgili tartışmaların yeniden değerlendirilmesinin gerekliliğini işaret ederek, kuruluşun normatif eleştirisini bu romanlar üzerinden karşılaştırmalı olarak geliştirmeyi hedeflemektedir. Sonuç olarak bu çalışma modernliğin felsefi söylemini kendi kuruluş anlatısının merkezine yerleştiren Kemalizm'in, bir iyi hayat projesi olarak Aydınlanma ideolojisini/davasını yorumlayışı hakkındaki eleştirel bakışın, bu üç romanda tarihsel bir izlek olarak devam ettirildiğini ve bu çoğul yorum girişimlerinin Cumhuriyet'in kuruluşuna ilişkin belki de fazlasıyla atlanmış diyalektiğin rehabilitasyonunu mümkün kılabileceğini iddia etmektedir.

Nurhayat Kavrak (İstanbul Bilgi Üniversitesi), Türkiye'de Kimlik Politikaları ve Modernleşme Sarmalı: *Karıncaların Gün Batımı* Üzerinden Bir İnceleme

Bu makale, Ermeni yazar Zaven Biberyan'ın "*Karıncaların Gün Batımı*" romanını merkeze alarak Türkiye'deki kimlik politikaları ve hızlı modernleşme sürecinin getirdiği sorunları incelemektedir. Biberyan, bu romanda 1940'lı yıllarda yaşayan Ermeni bir ailenin trajik hikayesini anlatarak, kimlik krizleri ve yabancılaşma temalarını ustalıkla işler. Çalışmanın amacı, Türkiye'nin modernleşme sürecinin ve bu sürecin dayattığı yeni değerlerin, Ermeni kimliği üzerindeki etkilerini analiz etmektir. Bununla beraber varlık vergisi gibi kimlik politikalarının mikro düzeyde yansımalarını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Biberyan'ın romanı, hem içsel bir felaketle mücadele eden hem de modern Türk toplumunun yeni değerleriyle yüzleşen karakterler üzerinden, kimlik krizinin ve çift yönlü yabancılaşmanın örneklerini sunar. Biberyan'ın öz yaşamöyküsünü de içermesi nedeniyle bu eser, felaketlerin birey üzerindeki etkilerini ve bunların edebiyat yoluyla nasıl anlatılabilir hale geldiğini ve edebiyatın bu bağlamda üstlendiği önemli rolü göstermektedir. Bu inceleme, interpretatif söylem analizi yöntemiyle yapılacak olup, kimlik ve modernleşme kavramlarının tanımlarıyla başlayarak, romanın tarihsel arka planı ve karakter analizi üzerinden devam edecektir. Biberyan'ın eseri, Türkiye'deki kimlik ve modernleşme tartışmalarına önemli bir katkı sunmakta ve bu iki kavramın birbiriyle nasıl iç içe geçebileceğini göstermektedir.

Ezgi Yaren Akyol (Yeditepe Üniversitesi), Adalet ve Kalkınma Partisi'nin İlk Döneminde Kamusal Entelektüellerin Siyasi Tutumları: Orhan Pamuk Örneği

Özellikle son yıllarda, başlangıcının aksine, AKP'nin demokratikleşme vaadinden uzaklaşması ve hatta tersine Avrupalılaşma süreci olarak adlandırılabilir rekabetçi otoriterliği, AKP'yi

İktidara getiren toplumsal dinamiği inceleyen çalışmaların sayısında artışa yol açmıştır. Bu çalışma, Orhan Pamuk'un bir kamusal entelektüel olarak Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) ilk dönemindeki siyasi konumunu analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu analiz, siyasal İslam temsilcilerinin iktidara gelmesiyle, vaat ettikleri demokratikleşme açısından, Türkiye siyasi tarihinin dönüm noktası olarak kabul edilen bir dönemde, kamusal entelektüellerin oynadığı kilit rolleri anlamak açısından önemlidir. Çalışmada AKP'nin ilk dönemi, reformist dönemi olarak adlandırılan, 2002-2011 arasındaki dönem, yani partinin ilk iktidara gelme ve 2011 genel seçimlerindeki başarısı arasındaki dönem incelenmiştir. Bu dönem kamusal entelektüelleri arasından Orhan Pamuk'un bu çalışmaya konu edilme nedeni, Orhan Pamuk'un AKP öncesi dönemde de bir kamusal entelektüel kimliğini benimsemiş ve bu rolü icra eden bir tutum içinde olması, ayrıca Avrupalılaşıma ve demokratikleşme konularında sık sık demeç vermesidir. Edebi eserleri bu çalışmanın kapsamı dışında olmakla birlikte, eserlerinde de başlıca modernleşme ve Batılılaşma temalarına yer vermektedir. Çalışmada yazarın tüm edebi ve kurgu eserleri kapsam dışında tutulmuştur. Analizde iki farklı metodoloji bir arada kullanılmıştır; ilki Orhan Pamuk'un medyada yer alan demeçlerinin söylem analizi, diğeri ise edebiyat dışı makalelerinin içerik analizidir. Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kamusal entelektüel tanımı yapılacak, entelektüelin kamusal alandaki yeri ve bu tanımın Türkiye'deki karşılığı tartışılacak ve son olarak da Türkiye'de entelektüel kişinin rolüne ilişkin tartışmalara yer verilecektir. İkinci bölümde, Orhan Pamuk'un kurgu dışı metinlerindeki görüş ve söylemlerinden hareketle bir kamusal entelektüel portresi çizilecek ve onun Batılılaşma, kimlik, askeri vesayet, Kemalizm, siyasal İslam gibi Türkiye siyasetindeki temel tartışmalara ilişkin genel görüşleri aktarılacaktır. Son bölümde ise bir kamusal entelektüel olarak, Orhan Pamuk'un söylemlerinden yola çıkarak AKP'nin ilk döneminde siyasi atmosferi şekillendiren olaylarda nasıl bir tutum sergilediği ortaya koyulacak, Türkiye'de siyaset ve topluma dair söylemleri nedeniyle başlattığı tartışmaların izleri sürülecektir. Çalışmanın sonucunda, Orhan Pamuk'un AKP'nin reformist dönemi olarak adlandırılan ilk dönemindeki siyasi tutumunun arkasındaki motivasyon ve yazarın düşünce hayatıyla olan ilişkisi ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Panel 17 (12.15-13.45, Sınıf: 301)

Karşılaştırmalı Siyaset

Panel Başkanı: Hasret Dikici-Bilgin (İstanbul Bilgi Üniversitesi)

**Adil Usturalı (Altınbaş Üniversitesi), İki Dünya: Demokratik ve Otoriter Rejimlerde
Vatandaşların Siyasi Kavramlara Yönelik Tutum Farklılıkları**

Demokrasilerde ve demokratik olmayan rejimlerde vatandaşlar siyasi kavramları, özellikle de demokrasi ve siyasi katılıma ilişkin aynı kavramları farklı algılamakta, yorumlamakta ve bu kavramlara yönelik farklı tutumlara sahip olmaktadır. Bu sav, her iki rejim türünü kapsayan araştırmalar üzerinde yapılan çalışmalarla ampirik olarak desteklenmektedir. Bildirinin amacı, bu durumun teorik olarak açıklanmasına ilişkindir. Bu sava göre sözü edilen yorumlama ve tutum farkını açıklamada, siyasi kültür, hegemonik söylem, ideoloji ve politik psikoloji gibi teorik çerçeveler yetersiz kalmakta, demokrasi kavramını ve onun vatandaşla olan ilişkisini merkeze alan bir teorik çerçeve tercih edilmelidir. Önceki bir çalışmada WVS verilerini

kullanarak demokratik olan ve olmayan ülkelerde siyasi kurumlara güvenin seçim dışı siyasi katılıma etkisini ölçmüştük (Kutuk & Usturali, 2023). Bu çalışmanın sonucunda ortaya konan iki ülke grubu arasındaki farklılıklar, söz konusu iki değişken arasındaki ilişkinin demokratik olan ve olmayan ülkelerde farklı gerçekleştiği anlamına geliyordu. Bu sonuç kendi başına ilginç olmakla birlikte açıklanmaya muhtaç başka bir soruya da yol açtı. Demokratik olan ve olmayan ülkelerde insanlar demokrasi, siyasi katılım, siyasi kurumlara güven, meşruiyet, adalet vb. kavramları birbirinden ciddi ölçüde farklı biçimlerde algılıyor, tanımlıyor ve yorumluyorsa bunun altında yatan sebep ne olabilirdi? Bu soruyu yanıtlamak için farklı teorik yaklaşımlar değerlendirilecektir. Bunlardan birincisi siyasi kültür yaklaşımıdır. Almond ve Verba'dan (1963) beri özellikle demokratik ve otoriter rejimler arasındaki farklılıkları açıklamada anaakım kuramsal çerçeveler arasında yer alan siyasi kültür yaklaşımı yukarıdaki soruyu yanıtlama konusunda yetersizdir. Siyasi kültür yaklaşımı genellikle açıklanan değil açıklayan, yani bağımlı değil bağımsız değişken olarak kullanılmaktadır. Aynı şekilde siyasi kültür, tanımı gereği bir toplumda yerleşik siyasi pratik ve değerlerini belirleyen uzun vadeli ve değişmesi zor bir unsur temsil ettiğinden, rejim değişikliğine kısa vadede yanıt vermesi beklenmemektedir. Bir diğer teorik yaklaşım "ideoloji" yaklaşımıdır. Mannheim ve güncel literatürde Freedon'un temsil ettiği gelenek perspektifinde ideoloji, özünde tartışmalı kavramlara belli bir siyasi program dahilinde tanımlar atfeder ve bu tanımları toplumda genel kabul gören tanım haline getirmek için uğraşır (Freedon, 2006; Mannheim, 2013). İdeoloji yaklaşımı da demokrasi ve otoriterlik arasındaki zıtlığın doğasının yalnızca ideolojik olmaması nedeniyle söz konusu soruyu yanıtlamak için ideal teorik çerçeve değildir. Üçüncü olarak hegemonik söylem kuramı değerlendirilmektedir. Laclau ve Mouffe (1985) tarafından geliştirilen ve ideoloji yaklaşımına yakın bir çerçeve olan hegemonik söylem kuramının ideolojiden ayrıldığı nokta, söylem üzerinde hegemonya kurma mücadelesinin materyal ilişkilerle temellendirilmesi ve siyasetin özüne bu antagonizmayı koymasındadır. Hegemonik söylem kuramı da ideoloji yaklaşımı gibi rejim farkının siyasi kavramlara yönelik tutum farklılıklarını tam olarak açıklayamamaktadır. Son olarak siyaset psikolojisi yaklaşımları değerlendirilecektir. Yukarıdaki genelleme teorik anlatılardan farklı olarak siyaset psikolojisi, araştırma konusu olan spesifik konulara yönelik tatmin edici yanıtlar verebilmektedir. Ancak siyaset psikolojisinin bu bildiri sorunsallaştırılan konu için yetersiz olmasının nedeni mikro ölçeğe odaklanması ve konuyu yalnızca birey perspektifinden ele alarak demokrasi-otoriterlik ayrımına gereken ilgiyi göstermemesidir. Sonuç olarak, yukarıda incelenen teorik yaklaşımlar yerine demokrasinin varlığı ve yokluğunun insan algı ve tutumlarına etkisini açıklamak için yeni bir yaklaşımın gerekliliği ortaya konmaktadır. Pateman'dan (1970) da ilham alarak, demokrasi ve otoriterliğin yalnızca sistemsel veya kurumsal bir faktör değil, insan deneyimini dönüştüren ve şekillendiren, insan özüne dair bir pratik olduğu vurgulanarak birey ve demokrasi arasındaki ilişkiyi odağa koyan bir teorik yaklaşım önerilmektedir.

Gülşen Doğan (Koç Üniversitesi), Sağ Popülizmdaki Farklılıklar: Türkiye ve Brezilya Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma

Sağ popülizmin küresel yükselişi karşısında, iktidardaki sağ popülistlerin nasıl farklılaştığına dair ilginç bir soru ortaya çıkmaktadır. Bu bildiri, Türkiye'de Erdoğan'ın İslamcı sağ popülizmi

ile Brezilya'da Bolsonaro'nun asker yanlısı sağ popülizminin karşılaştırmalı bir analizini yaparak iktidardaki sağ popülizmin farklılıklarını ortaya koymaktadır. Metodolojik olarak, çalışma bu konuya ışık tutmak için vaka içi süreç takibi ve karşılaştırmalı vaka analizi kullanmaktadır. Çalışma temel olarak her iki yönetimin de iktidarlara sırasında ekonomik zorlukların, siyasi istikrarsızlıkların ve muhalefet koalisyonlarının üstesinden gelmek için karizmatik liderliğe ve kutuplaşmaya başvurduğunu savunmaktadır. Bununla birlikte, sağ popülizm kategorisinde analiz edilen Türkiye ve Brezilya, parti örgütlerinin kurumsal desteği ve sosyal politikalar konusunda önemli ölçüde farklılaşmaktadır.

Ersagun Kocabaş (Sabancı Üniversitesi), Dünyada Barış, Hükümette Siviller: Birleşmiş Milletler Barış Operasyonlarına Yapılan Askerî Personel Katkılarının Ordunun Siyasete Dahliyle İlişkisi Üzerine

Birleşmiş Milletler (BM) barış operasyonlarına yapılan askerî personel katkıları tedarikçi ülkelerdeki sivil-asker ilişkilerini nasıl etkilemektedir? Mevcut literatür, BM barış operasyonlarına katılmanın personel tedarikçisi ülkelerde darbe önleyici bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bazıları bu katılımın her ülkede yeknesak bir etkisi olduğunu öne sürerken, diğerleri bu etkinin gayridemokratik rejimlerde farklılık gösterdiğini bulmuştur. Fakat ordunun siyasete dahli, darbe gibi nadir olayların ötesinde daha geniş bir etkileşim yelpazesini kapsamaktadır. Bu çalışma, ülkelerin BM barış operasyonlarına yaptığı askerî personel katkılarının kendi ordularındaki aktif subayların kabine rolleri üstlenmesi üzerindeki etkisini araştırarak tedarikçi ülkelerdeki sivil-asker ilişkilerine dair mevcut bilgiyi iletmektedir. 1992'den 2008'e kadar uzanan verilerin analizi, yoğun personel gönderen ordulardaki aktif subayların kendi ülkelerindeki kabine pozisyonlarında daha az yer aldığını ortaya koymaktadır. Çalışma, bu etkinin arkasında iki potansiyel mekanizmayı işaret etmektedir. İlk olarak, BM barış operasyonlarına katılarak elde edilen finansal faydalar, subayların hükümette yer alma sâiklerini ortadan kaldırabilir. İkinci olarak, BM barış operasyonlarına katılım, profesyonelleşmeyi teşvik ederek subayların siyasete katılma istekliliğini azaltabilir.

Halime S. Atalay (İstanbul Medipol Üniversitesi), Bir Madalyonun İki Yüzü Olarak Türkiye ve İtalya (2001-22): Parti Organizasyonel Varyansının Karakteri ve Kapsamı

Bu sunumda amaç, iki Akdeniz ülkesi olarak Türkiye ve İtalya örneklerinde “parti organizasyonel varyansı”nın karakterini ve kapsamını mukayeseli olarak görüntülemektir. Bu çalışmanın gerekçesi, demokratik sistemlerin ana aktörü olan ve iki farklı kurumsal kontekstte yer alan siyasi partilerin ampirik ve yapısal mukayeselerini literatüre kazandırmaktır. Bu bağlamda, bu çalışmada araştırma sorusu, Türk ve İtalyan sistemlerinde yer alan rekabet etme kapasitesine sahip (parlamento temsil becerisi olan) siyasi partilerin iki on-yıllık dönemdeki parti organizasyonel varyansının karakterini ve kapsamını fotoğraflamaktır. 2001-22 zaman aralığında belirlenen 6 zaman işareti (*time marker*), iki siyasal sistemde yirmişer sene içindeki 6 seçim dönemine karşılık gelir. PPDB metodolojisi, veri toplama ve analiz konusunda temel referanstır, bu bağlamda 2018 tarihli Round 2 Kod Kitabı'ndan belirlenen 33 soru, her iki ülkeye de sorulmuştur. Bu araştırmanın iki zaman işaretinin (*time marker*) sonuçlarına

dayanan ön bulguları, parti organizasyonel varyansı karakterinin, karşılaştırılan iki örnekte, bir madalyonun iki yüzü gibi bir görünüm sunar. “Yapı” ve “Öz” boyutları, Türkiye örneğinde neredeyse aynı kalırken, İtalya örneğinde siyasi partilerin en dinamik tarafı olarak görünmektedir. Diğer taraftan, “Kaynaklar” ve “Temsili Stratejiler” boyutları, Türk siyasi partileri için en yüksek salınımlı olanlarken, İtalyan partileri için en statik tarafı simgelemektedir. Bu durum, PPDB metodolojisine referansla, boyutların tecessümünde bir madalyona benzemektedir.

Volkan İpek (Yeditepe Üniversitesi) ve Gülnur Kocapınar (Yeditepe Üniversitesi), Bağımsız Afrika’da Bağımsız Cumhurbaşkanları

Başkanlık ve yarı başkanlık sistemleriyle yönetilen ülkelerde siyasi partilerin adayları cumhurbaşkanı olabilmek için halkın oyuna ihtiyaç duyarlar. Ne var ki, cumhurbaşkanı adayları her zaman bir siyasi parti üyesi olmayabilirler. İlgili literatürde makam olarak cumhurbaşkanlığı genellikle siyasi partiler ve bu partilerin gösterdikleri adaylar temelinde incelenirken herhangi bir partiye üye olmayan (bağımsız) siyasetçilerin devlet başkanı olmaları ve sonrasında ülkelerinin iç siyaseti üzerine bıraktıkları etkileri yeterince incelenmemiştir. Literatürdeki bu boşluğun doldurulabilmesi için öncelikle bağımsız cumhurbaşkanlarının göreve nasıl geldiği veya görevden nasıl ayrıldığı gibi konuların detaylı olarak incelenmesi gerekmektedir. Bu çalışma, Afrika bölgesinde bulunan ülkeleri 1953-2024 tarihleri için inceleyerek bağımsız cumhurbaşkanlarının bir tipolojisini çıkarmayı hedeflemektedir. Bağımsız devlet başkanlarının göreve gelme ve görevden ayrılması konusunda Afrika ülkeleri incelendiğinde, bağımsız siyasetçilerin cumhurbaşkanlıkları altı temel kategoride toplanabilir görünmektedir: (1) görevlerine ordu tarafından getirilmiş bağımsız cumhurbaşkanları, (2) görevlerine seçimle gelmiş bağımsız cumhurbaşkanları, (3) bir ülkede yeni rejimin ilk hükümetinin liderliğini yapmış bağımsız cumhurbaşkanları, (4) cumhurbaşkanlık görevlerinden ordu tarafından azledien bağımsız cumhurbaşkanları, (5) görevlerinden istifa etmiş bağımsız cumhurbaşkanları, (6) kısıtlı zaman da olsa mevcut cumhurbaşkanı istifa edince veya o cumhurbaşkanına olan halk tepkisi artınca ortaya çıkan siyasi krizi üstlenmiş bağımsız cumhurbaşkanları. Bu kategorilerle bağlantılı olarak, bazı ülkelerde (örneğin, Madagaskar, Morityus ve Komorlar) bağımsız cumhurbaşkanlarının görev süreleri 6-50 gün gibi kısa dönemleri kapsarken bazılarında (örneğin, Cezayir, Benin, Etiyopya ve Mısır) bu sürelerin çok daha uzun olduğu görülmektedir. Afrika ülkelerinde bağımsız devlet başkanlarının göreve gelmesini, görev süresini ve görevden ayrılmasını etkileyen faktörler arasında ülkelerin ana partileri, parti sistemi, parti ve parti sistemi kurumsallaşması, askeri müdahaleler ve rejim türü önemli görünmektedir. Tam demokrasi kategorisinde bulunmayan fakat seçimsel/sandıksal demokrasi veya seçimsel/sandıksal otoriter rejimlerde halk oyu ile seçilen bağımsız devlet başkanlarının ordu tarafından göreve getirilen bağımsız cumhurbaşkanlarına göre daha uzun süre görevde kalması olasıdır.

Murat Kasapsaraçoğlu (İstanbul Aydın Üniversitesi), Türkiye-NATO İlişkileri Üzerine Cumhuriyet Senatosu Tartışmaları Üzerinden Bir Analiz

Cumhuriyet Senatosu iki darbe arası dönemde (1960-1980) Türk siyasetinin en önemli kurumlarından biri olmasına rağmen bu konuda yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Yapılan çalışmalar ise senatonun iç yapısına, üyelerine ve yasal dayanaklarına odaklanmaktadır. Bu çalışmanın amacı senato tutanakları ışığında ve söylem analizi yöntemini kullanarak Türkiye-NATO ilişkileri hakkında senatoda yapılan çalışmaları analiz ederek literatüre bir katkı sunmaktır. 1961 Anayasası ile kurulan senatonun hedefleri arasında meclis tarafından alınan kararların denetlenmesi ve yasama faaliyetlerinin daha sağlıklı bir şekilde yürütülmesi yer almaktadır. Üye profili incelendiğinde senatonun halk tarafından seçilen ve atanan sivil ve asker siyasetçileri bir araya getiren eklektik ve karmaşık bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde senatonun demokratik siyaset üzerindeki vesayet yapılarından biri olduğu söylenebilir. Seçimlerle gelen temsilcilerde Adalet Partisi'nin (AP), Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) çoğunluğu elde ettiği 1977 seçimleri haricinde belirgin bir üstünlüğe sahip olduğu görülmektedir. Senatoda bu iki parti dışında, Yeni Türkiye Partisi (YTP), Güven Partisi (GP) (daha sonra Milli Güven Partisi (MGP) ve Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP)), Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) (daha sonra Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)), Milli Selamet Partisi (MSP) ve Türkiye İşçi Partisi (TİP) gibi siyasi partilerin yanı sıra Milli Birlik Komitesi (MBK) ve cumhurbaşkanı tarafından seçilen kontenjan senatörleri yer almıştır. Senatoda Türkiye'nin önemli iç ve dış meseleleri tartışılmış ve tüm gruplar bu meseleleri kendi açılarından değerlendirmiştir. Bu dönemde senatoda tartışılan en önemli dış politika konuları Türk-Amerikan ilişkileri, Kıbrıs, Ortak Pazar ve Ortadoğu olmuştur. Türk-Amerikan ilişkileri bağlamında Türkiye-NATO ilişkileri de senatodaki dış politika tartışmalarının en önemli bileşenlerinden birini teşkil etmektedir. Tartışmalar incelendiğinde NATO'ya ve Türkiye'nin NATO'daki yerine ve görevine yönelik üç temel eğilim ortaya çıkmaktadır. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve cumhurbaşkanı tarafından atanan ve çoğunluğu eski CHP üyelerinden oluşan kontenjan senatörleri Türkiye'nin NATO üyeliğinden çıkmasını savunmamakla birlikte ilişkilerde Türkiye lehine esaslı düzenlemeler yapılması gerektiğini belirtmişler fakat Soğuk Savaş şartlarında bunun nasıl yapılabileceği konusunda bir yol haritası sunmamışlardır. Bu durum CHP'nin Soğuk Savaş'ın başından itibaren sürdürdüğü Amerikan yanlısı olmakla birlikte orta yolcu olarak da adlandırılabilir politikasında bir devamlılığa işaret etmektedir. Başta AP olmak üzere sağ partiler NATO üyeliğine neredeyse kayıtsız şartsız destek vermişlerdir. Bunun en önemli nedeni sağ ideolojik akımların politikalarını hem iç siyasette hem de dış siyasette komünizm ve SSCB karşıtlığı üzerine inşa etmiş olmalarıdır. Senatonun asker üyelerinden oluşan Milli Birlik Komitesi (MBK) grubu ise NATO'ya karşı en sert eleştirileri getirmiş ve neredeyse ittifaktan ayrılmaya kadar varacak düzeyde karşıt tavır takınmışlardır. Asker üyelerin askeri bir ittifaka karşı çıkmaları da bu dönemde hem MBK içinde yaşanan ayrışmadan hem de özellikle 1960'lı yılların sonunda dünyada ve Türkiye'de yükselen solun MBK üzerinden etkilerinden kaynaklanmaktadır. Çalışmada elde edilen bir başka sonuç ise 1966 ve 1968

yıllarında yapılan seçimlerinde senatoya birer temsilci gönderen TİP'in bu konuda herhangi bir açıklamasına rastlanmamış olmasıdır.

Ozan Kuyumcuoğlu (İstanbul Bilgi Üniversitesi), Milli Görüş'ten AK Parti'ye Dış Politikada Millet-i Hâkime Anlatısı

Adalet ve Kalkınma Partisi kurulduktan sonra kendisini Milli Görüş geleneğinden ayıştırmış ve liberal uluslararası sistemle uyumlu bir dış politika izleyeceğini ilan etmiştir. İktidarının ilk yıllarında öncülü Milli Görüş partilerinden farklı olarak Batı ile iyi ilişkiler geliştiren Ak Parti, ilerleyen yıllarda Türkiye'nin İslam dünyasında "düzen kurucu" bir rol oynayabileceği iddiasıyla hareket etmiştir. Söz konusu iddia Milli Görüş Hareketi'nin "lider ülke Türkiye" anlayışının devamı niteliğindedir. Milli Görüş Hareketi Türklerin İslam dünyasındaki düzenleyici, kurucu ve koruyucu rolünü vurgulayan bir söylem benimsemiştir. Bu söylem köklerini 19.yüzyılda Osmanlı seçkinleri tarafından üretilen Millet-i Hâkime anlatısından almaktadır. Osmanlı'nın Türk-İslam karakterini vurgulayan ve Türklerin İslam dünyasındaki tarihi misyonunu öne çıkaran bu anlatı Cumhuriyet yıllarında da etkisini sürdürmüş; özellikle Türklüğün ulus-devlet sınırları içerisinde "hapsedilmesine" karşı çıkan çevrelerce sahiplenilmiştir. Milli Görüş Hareketi bu anlatının bayraktarlığını üstlenmiş; hareketin ardılı Ak Parti ise özellikle Davos krizi ve Arap baharının ardından Millet-i Hakime anlatısını yeniden tedavüle sokarak Türklerin/Türkiye'nin İslam dünyasındaki üstünlüğü düşüncesini dış politikasına yansıtmıştır.

Efe Can Müderrisoğlu (Doğuş Üniversitesi), Türkiye'deki İktidar Bloğu'nun AB Söylemindeki Benzerlikler ve Farklılıklar: 2017 Referandumu Bir Kırılma Noktası Mı?

Bütünselci İnşacılık, hem ülkelerin iç yapısına hem de uluslararası sisteme bakarak dış politika tercihlerini anlamaya çalışmaktadır. Bu teori ışığında doktora tezinden üretilen söz konusu çalışma, " Türkiye'de iktidar bloğunu oluşturan iki majör partinin (AK Parti ve MHP) birbirlerine rakip oldukları son seçim olan 2015 seçimleri ile ittifak bloğu olarak girdikleri ilk seçim olan 2018 seçimlerinde AB'ye yönelik geliştirdikleri söylemlerde AB'ye yükledikleri niteliklerde nasıl süreklilikler/dönüşüm göstermiş ve bu süreklilikler/dönüşüm üzerinden kendi kimlik tanımlamalarında nasıl değişimler meydana gelmiştir?" sorusuna cevap aramaktadır. Analize tabii Cumhur İttifakı partileri olan Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), kuruldukları tarihten bugüne kadar geçen uzun dönem boyunca hem yerel hem de uluslararası sistemdeki farklı kimliklerle etkileşime girmiş ve bu sayede kimlik temelinde dönüşüme maruz kalmışlardır. İnşacılık söylem ile eylemi bir bütün olarak gördüğü için partilerin eylemlerindeki ve kimliklerindeki dönüşümler söylemlerinden bağımsız bir şekilde ele alınamamaktadır. Bu çerçevede söz konusu çalışmada, AB'den uzaklaşma sürecine girerken Türkiye'de iktidarı oluşturan Cumhur İttifakı'nın 2015 Seçimleri ile 2018 Seçimleri arası dönemdeki AB'ye yönelik söylemleri ele alınarak, bahsi geçen uzaklaşma sürecinin nedenleri incelenmektedir. Bu çerçevede araştırmanın yöntemini Eleştirel Söylem Analizi (CDA) oluşturmaktadır. CDA, toplumun farklı alanlarındaki söylem ile kültürel ve toplumsal gelişmeler arasındaki ilişkileri inceleyen bir söylem analizi yöntemidir. CDA, farklı dallara ayrılmaktadır ve bu çalışmada da CDA içerisinde Wodak'ın başı çektiği "söylemsel-tarihsel

yaklaşım (DHA)” esas alınacaktır. Zira DHA, söylemin tarihselliğini ön plana çıkardığı için bu çalışma tarafından temel alınmaktadır. DHA ile analiz edilecek veriler ise iki partinin 2015-2018 yılları arasında yaptıkları seçim konuşmalarından oluşmaktadır. Bu çerçevede söylemlere dair bilgiler şu şekildedir: 7 Haziran 2015 Genel Seçimlerinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’a dair 74, 1 Kasım 2015 Genel Seçimlerinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’a dair 56, 16 Nisan 2017 Halkoylamasında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’a dair 105, 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Genel Seçimlerinde Cumhurbaşkanı ve AK Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan’a dair 141, 7 Haziran 2015 Genel Seçimlerinde Devlet Bahçeli’ye dair 65, 1 Kasım 2015 Genel Seçimlerinde Devlet Bahçeli’ye dair 16, 16 Nisan 2017 Halkoylamasında Devlet Bahçeli’ye dair 20, 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Genel Seçimlerinde Devlet Bahçeli’ye dair 31 konuşma toplanmıştır. Tüm bu analizler neticesinde yerel ve sistemik düzeydeki gelişmeler çerçevesinde AK Parti’nin AB taraftarı tutumunu terk ederek muhafazakâr-milliyetçi kimlikle; MHP ise milliyetçiğe muhafazakârlığı eklemleyerek milliyetçi-muhafazakâr kimlikle sert AB şüphecisi söylem geliştirdiği ve böylece Cumhur İttifakı’nı oluşturan iki büyük partinin sert AB şüpheciliği söylemde buluşabildiği ileri sürülmektedir. Bu benzerliğin ise Cumhur İttifakı’nın ortaya çıkmasını sağlayan 2017 referandumu ile başlamadığı, 2015 Seçimlerinde temellerinin atıldığı iddia edilmektedir.

Panel 19 (12.15-13.45, Sınıf: 303)

Uluslararası İlişkilerde Kuramsal Tartışmalar – I

Panel Başkanı: Ali Balcı (Sakarya Üniversitesi)

Ali Balcı (Sakarya Üniversitesi), Küçük Ülkeler Nereye Gider: Ürdün Üst Düzey Liderlerinin Ziyaret Motivasyonları

Bu çalışma, küçük ülkelerin dış politika yönelimlerini anlamak amacıyla Ürdün’ün üst düzey diplomatik ziyaretlerini analiz etmektedir. 1989’dan 2023’e kadar olan yüksek düzey ziyaretleri kapsayan geniş bir veri seti kullanarak, Ürdün’ün dış politika önceliklerini ve bu önceliklerin belirleyicilerini incelemektedir. Çalışma, Ürdün’ün dış politikasının temel olarak dört ana faktör tarafından şekillendirildiğini öne sürmektedir: ulusal hayatta kalmayı sağlama, rejim güvenliğini koruma, ekonomik yardım sağlama ve Müslüman ülkelerle dayanışma gösterme. Araştırma, Ürdün’ün Kralı, Başbakanı ve Dışişleri Bakanı tarafından gerçekleştirilen tüm resmi, gayri resmi, çok taraflı ve özel ziyaretleri kapsamaktadır. Bu ziyaretler, Ürdün’ün dış politika önceliklerini ve uluslararası ilişkilerdeki yerini daha iyi anlamak için analiz edilmiştir. Araştırmada, ziyaretlerin sıklığı ve coğrafi dağılımı ile ziyaret motivasyonlarının belirlenmesi için lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Devlet güvenliği, rejim güvenliği, ekonomik bağımlılık ve dini-kültürel dayanışma gibi değişkenler analiz edilerek, Ürdün’ün dış politika davranışlarının hangi faktörler tarafından yönlendirildiği incelenmiştir.

Yüksel Yasemin Altıntaş (Bilkent Üniversitesi), Kriz Dönemlerinde İzleyici Maliyetinden Kaçınma Yolları: Müttefikini Günah Keçisi İlan Etmek

Liderlerin, uluslararası arenada karar verirken uluslararası ve devlet seviyelerinde farklı faktörleri göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Devlet seviyesindeki faktörler arasında (state level), özellikle demokratik devletlerde, kamuoyu öne çıkmakta ve kamuoyunun beklentilerini karşılayamayan liderlerin mevcut konumlarını korumaları güçleşmektedir. Liderler çeşitli sebeplerle halklarına taahhütte bulunabilirler. Bu taahhüt söylemlerine seçim zamanlarında daha çok rastlanmakla birlikte, liderlerin bölgesel ya da uluslararası kriz dönemlerinde halklarına belli taahhütlerde bulunabildiği görülmektedir. Kriz dönemlerinde verilen sözler krizleri fırsata çevirmek için yapılan blöfler olabileceği gibi, bazen liderler kendilerini birtakım sorumluklar, taahhütler içinde bulabilir. Liderler halklarına verdikleri sözleri yerine getiremezlerse halkları tarafından cezalandırılarak siyasi güçlerini kaybederler (Fearon, 1994; Tomz, 2007; Schlesinger ve Levy, 2019). Bu bakımdan liderler için izleyici maliyeti (audience cost) karar alma süreçlerinde etkili bir yere sahiptir. Bu sebeple liderler izleyici maliyetiyle karşılaşmamak adına verdikleri taahhütleri yerine getirmeye, yerine getiremedikleri taahhütler içinse halkın dikkatininim dağıtarak izleyici maliyetini azaltmaya çalışırlar. Lakin belli durumlarda liderlerin verdikleri sözleri yerine getirmeleri ya da halkın talep ettiği aksiyonların alınmasının sonuçları hayli maliyetli olabilir. Bu maliyetlerden kurtulmak için liderler, müttefiklerini kritik kriz anlarında kendilerini desteklemedikleri için suçlayarak verdikleri taahhütlerden geri adım atabilir ve bu şekilde seyirci maliyetlerinden kaçınabilirler. Böylelikle halk verilen taahhütlerin yerine getirilememesinden liderlerini değil, müttefikini sorumlu tutar. Makale, müttefiklerin günah keçisi ilan edilmesine ilişkin bir teorinin ana hatlarını çizerek şu sorulara yanıt aramaktadır: hangi tür devletler müttefikini sorumlu göstererek izleyici maliyetinden kaçabilir? Bu durum hangi koşullar altında ve neden yaşanabilir? Makalede vaka çalışması olarak Türkiye'nin 1964'te Kıbrıs'a müdahale edememesi vakası analiz edilmiş, bu kapsamda 1963 Aralık-1964 Haziran arasında İnönü Hükümeti'nin kararları, Türk halkının beklentileri ve Amerika'nın tutumu analiz edilmiştir.

M. Turan Çağlar (Altınbaş Üniversitesi) ve Fulya Aksu (Altınbaş Üniversitesi), Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerinin Çatışma Bölgelerindeki Faaliyetlerinin Haklı Savaş Kuramı Çerçevesinde Analizi

Geleneksel olarak devletlerin temel görevleri arasında görülen askeri ve güvenlik işleri, 1980'lerde Batı dünyasında ortaya çıkan özelleşme dalgasından etkilenmeye başlamış ve ilerleyen on yıllarda bu görevler, özel askeri ve güvenlik şirketleriyle paylaşılmaya ve hatta bu şirketlere devredilmeye başlamıştır. Soğuk Savaşın bitişi, 11 Eylül saldırıları sonrası küresel terörizme karşı savaş ve 2011 sonrası dünyanın farklı bölgelerinde ortaya çıkan yeni çatışma bölgeleri, özel askeri ve güvenlik şirketlerini uluslararası ve ulusal güvenliklerin parçası haline getirmiştir. Devletlerin çatışmaların maliyetlerini devretme arzusu, bu şirketlerin çatışma sahalarında daha fazla yer almasına sebep olurken, başta BM olmak üzere uluslararası ve bölgesel örgütler de artan oranlarda bu şirketleri, çatışma bölgelerinde farklı görevlerde kullanmaya başlamıştır. Fakat özel askeri ve güvenlik şirketlerinin hukuki çerçevesinin belirli olmaması, sebep oldukları insan hakları ihlalleri ve yol açtıkları şiddet olayları, bu şirketlerin

faaliyetlerinin sorgulanmasına yol açmıştır. Bu bağlamda özellikle 2008 yılında ortaya çıkan ama bağlayıcı olmayan Montreux dokümanı, özel askeri ve güvenlik şirketleriyle sözleşme imzalayan devletler, şirketlerin faaliyet gösterdiği devletler ve şirketlerin merkezinin bulunduğu devletler için çeşitli iyi uygulamaların derlemesini içerirken aynı zamanda uluslararası insancıl hukuk ve insan hakları hukukuna saygıyı teşvik etmeyi amaçlamıştır. Fakat özel askeri ve güvenlik şirketlerinin faaliyetleri, özellikle çatışma alanlarında bu amacın uzağında kalmaya devam etmiştir. Bu yaşanan gelişmeler bağlamında bu çalışma, özel askeri ve güvenlik şirketlerinin çatışma alanlarındaki faaliyetlerinin haklı savaş kuramı çerçevesinde incelenmesini amaçlamaktadır. Her ne kadar özel askeri ve güvenlik şirketleri, haklı savaş kuramının bir ayağı olan savaş açma hakkına (jus ad bellum) sahip olmasa da kuramın diğer ayağı olan savaşın adil idaresi (jus in bello) ile bu şirketlerin faaliyetleri doğrudan ilişkilendirilebilir. Bu çerçevede bu çalışmada devletler, uluslararası örgütler ve hatta özel şirketler ve bireyler tarafından sözleşme imzalanabilen bu şirketlerin faaliyetlerinin haklı savaş kuramında nereye oturdukları, faaliyetlerinin haklı savaşın kriterleriyle ne kadar uyumlu oldukları ve daha da uyumlu olup olamayacağı sorularına cevap aranacaktır. Bu sorulara cevap aranırken tarihsel örneklerin yanı sıra 2001 sonrası ABD'nin Irak'ta sözleşme imzaladığı özel askeri ve güvenlik şirketlerinin faaliyetleri, Rusya'nın çeşitli çatışma bölgelerinde kullandığı Wagner şirketinin faaliyetleri ve BM tarafından aktif çatışma bölgelerinde kullanılan şirketlerin faaliyetleri analiz edilip karşılaştırılacaktır.

**Cavit Emre Aytekin (Kafkas Üniversitesi), Barış Çalışmalarında Normatif Önyargılar:
“Liberal Olmayan Barış” Konseptine Eleştirel Bir Bakış**

Uluslararası barış süreçlerine yönelik araştırmalarda yaygın olarak normlar ve değerler çerçevesine başvurulmaktadır. Son yıllarda geleneksel normlar ve değerler çerçevesine alternatif oluşturan yaklaşımlar da barış inşası ve çatışma çözümünde önemli bir yer edinmektedir. Ancak bu gelişmeleri konu edinen çalışmalarda basitleştirme, ikili karşıtlık ve normatif önyargılardan kaynaklanan önemli kavramsal sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma, uluslararası barış süreçlerini liberal ve liberal olmayan (illiberal) olarak ikili bir çerçevede tanımlamanın yol açtığı sınırlamaları eleştirel bir bakış açısıyla incelemektedir. Çatışma çözümü ve barış inşası gibi süreçlere ilişkin politikaları liberal uluslararası politikalar bağlamında etiketlenmenin normatif sonuçlarını tartışan çalışma, söz konusu ikili mantığın getirdiği önyargıları ve aşırı basitleştirmeleri ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Barış çalışmaları literatüründe yer alan bu yaklaşımın teorik temellerini ve pratik sonuçlarını yapısöküme uğratarak bağlama duyarlı yaklaşımların teşvik edilmesi bu çalışmanın temel amaçları arasındadır. Çalışmada, uluslararası barışa ilişkin süreçlerin ve politikaların çeşitliliği vurgulanarak, indirgemeci tutumla açıklanan yöntemlerin meşruiyeti ve etkinliği ortaya koyulmaktadır. Yürütülen tartışmada ileri sürülen temel argüman, birçok barış sürecinin liberal ya da liberal olmayan kategorilerine tam olarak uymadığı ve liberal-liberal olmayan ikiliğinin genellikle liberal barış modellerinin normatif üstünlüğünü ima ettiği gözlemini içermektedir. Bu bağlamda araştırmada, kapsayıcı diyalog yaklaşımları, istikrar odaklı çatışma yönetimi, kalkınmacı barış ve az taraflı diplomasi gibi alternatif barış kavramsallaştırmaları incelenmektedir. Bu alternatifler üzerinden yapılan incelemeyle barış süreçlerinin liberal ve

illiberal ikileminden açıklanmasının ve barış inşası politikalarının liberal ve liberal-sonrası yaklaşımlar olarak çerçevenmesinin yol açtığı kavramsal sınırlılığın aşılması önerilmektedir. Sonuç olarak bu çalışma, barış çalışmaları alanındaki güncel çalışmaların indirgemeci liberal-illiberal ikiliğine meydan okuyarak farklı perspektifleri tanıyan daha kapsayıcı ve uyarlanabilir bir yaklaşım önermektedir.

Panel 20 (12.15-13.45, Sınıf: 304)

Uluslararası Siyasette Güncel Meseleler

Panel Başkanı: Melih Görgün (Yeditepe Üniversitesi)

**Vuslat Nur Şahin-Temel (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi), Japonya'nın FOIP İnisyatifi:
Ekonomik Güvenlikten Ontolojik Güvenliğe**

Japonya, 2016 yılında "Özgür ve Açık Hint-Pasifik" (Free and Open Indo-Pacific - FOIP) projesini duyurdu. Bu proje, genellikle Amerika ve Çin arasındaki hegemonya mücadelesi bağlamında ele alınsa da, Japonya'nın bu projedeki motivasyonlarının daha derin ve çeşitli olduğu düşünülebilir. Bu çalışmada, Japonya'nın FOIP projesini, ontolojik güvenlik çerçevesiyle değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Japonya, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra geleneksel askeri güvenlik yerine ekonomik güvenliği önceliklendiren bir yaklaşıma sahip oldu. Yoshida Doktrini olarak bilinen bu strateji, Japonya'nın ekonomik kalkınmayı ana hedef haline getirmesini sağladı. Bu yaklaşım, Japonya'nın kendine özgü güvenlik anlayışını oluşturdu ve geleneksel bir ordu yerine ekonomik gücü ve uluslararası işbirliğini temel alan bir güvenlik stratejisi benimsedi. Son yıllarda, Çin'in ekonomik yükselişi, Japonya'nın ekonomik güvenliğini tehdit eder hale geldi. FOIP projesi, bu tehdide karşı Japonya'nın stratejik bir yanıtı olarak görülebilir. Ancak bu projenin yalnızca ekonomik güvenliği sağlamak amacıyla değil, aynı zamanda Japonya'nın kimliğini ve varlığını koruma endişesiyle de bağlantılı olabileceği düşünülmektedir. Ontolojik güvenlik, bir devletin kendi kimliğini ve varlığını sürdürme kapasitesini ifade eder. Japonya, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kendini ekonomik liderlik ve barışçıl bir kimlikle tanımlamıştır. FOIP projesi, sadece Çin'in ekonomik yükselişine karşı bir denge unsuru olarak değil, aynı zamanda Japonya'nın bu kimliği ve varlığını koruma çabası olarak da görülebilir. Japonya'nın FOIP projesi, ontolojik güvenlik bağlamında değerlendirildiğinde, bu projenin sadece ekonomik değil, aynı zamanda kimliksel bir savunma mekanizması olduğu anlaşılabilir. Bu çalışma metodolojik olarak tarihi analizin yanı sıra elit mülakatlarını da içermektedir. Japon ekonomi elitleri ile yapılan görüşmelerde, ekonominin yanında kimlik endişelerinin de dile getirildiği gözlemlenmiştir. Bu elitler, Japonya'nın ekonomik liderlik konumunu sürdürme çabasının yanı sıra, ülkenin barışçıl ve ekonomik kalkınma odaklı kimliğini koruma isteğini de vurgulamaktadır. Bu bağlamda, FOIP projesi, Japonya'nın sadece ekonomik çıkarlarını değil, aynı zamanda ontolojik güvenliğini de sağlama amacını taşıyan bir girişim olarak değerlendirilebilir. Sonuç olarak, Japonya'nın FOIP projesini ontolojik güvenlik perspektifinden değerlendirmek, ülkenin stratejik hamlelerinin ardındaki motivasyonları daha kapsamlı bir şekilde anlamamıza yardımcı olabilir. Japonya'nın ekonomik güvenliği kadar, kimliğini ve varlığını koruma çabalarının da bu proje kapsamında önemli bir yer tuttuğu sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda, FOIP projesinin sadece hegemonya mücadelesi değil, aynı zamanda

Japonya'nın kendini yeniden tanımlama ve koruma çabası olarak da anlaşılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Emre Erdemir (Antalya Bilim Üniversitesi), Orta Doğu'da AB-Çin Enerji Rekabetinin Analiz Seviyeleri Yardımıyla Değerlendirilmesi

Bu çalışma, “çok kutupluluğa dönüşmekte olan uluslararası sistemde AB ile Çin’in enerji güvenliği politikalarının Orta Doğu’da bir rekabet yaratıp yaratmadığı” temel araştırma sorusuna yanıt aramıştır. Günümüzde uluslararası sistemin çok kutuplu bir yapıya doğru evrilmesi büyük güçler arasındaki mücadeleyi daha görünür hale getirmiştir. Bu mücadele içerisinde AB ile Çin, var olan yetenekleri ve kapasiteleriyle ön plana çıkmış olan iki büyük güçtür. AB ile Çin’in enerji görünümleri, tarafların enerji kaynaklarına ihtiyaç duyduklarını göstermiştir. Bu ihtiyaçlarının karşılanmasında AB ile Çin’in enerji rezervleri ve enerji kaynakları üretimlerinin yetersiz olması tarafların enerji ithalatı yapmalarını zorunlu kılmıştır. AB ile Çin’in enerji güvenliği politikalarının bu benzerliği, iki büyük gücün Orta Doğu’da enerji rekabetine girip girmediklerinin araştırılmasına yol açmıştır. Orta Doğu’da AB-Çin enerji rekabetinin olup olmadığını değerlendirmek için çalışmanın teorik çerçevesi neo-klasik realizm olarak seçilmiştir. Teori, AB ile Çin’in hem yerel hem de sistemik baskılarının anlaşılmasının yanında üye devletler ve bazı bölge ülkelerinin de analize dahil edilmesi nedeniyle kullanılmıştır. Neo-klasik realizmin açıklama gücünden hareketle çalışma, Kenneth Waltz’un literatüre kazandırdığı analiz seviyelerinden (imajlardan) yararlanılmıştır. Birey, devlet ve sistem düzeyi olarak ayrılan imajlar, AB-Çin enerji rekabetinin Orta Doğu’da olup olmadığının cevaplanmasına yardımcı olmuştur. Sonuç olarak AB ile Çin’in Orta Doğu’da rekabet yaşadıkları veya iş birliği yaptıkları gibi kesin yargılara varmanın mümkün olmadığı sonucuna varmıştır. Bunun yerine çalışma, “AB ile Çin’in Orta Doğu’da neo-klasik realizmin öngördüğü çıkarlar dengesi sayesinde politikalarının anlaşılabilirliği” argümanına ulaşmıştır.

Murat Jane (İstanbul Aydın Üniversitesi), İkinci Karabağ Savaşı Sonrası Ermenistan’ın Çok Vektörlü Diplomasisinde Türkiye’nin Yeri

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)’nin dağılması eski Sovyet coğrafyasında birtakım sorunları ortaya çıkarmıştır. Söz konusu sorunlardan biri sürüncemede kalmış ihtilaflardır. Bu ihtilafların en önemlilerinden biri Karabağ Sorunu’dur. SSCB’nin dağılmasından sonra Ermenistan, Azerbaycan’a ait olan Karabağ’ı ve çevresindeki yedi rayonu işgal ederek sürüncemede kalmış ihtilafı uluslararası hukuka aykırı olarak lehine çözmüştür. Bu durum 27 Eylül-10 Kasım 2020 tarihleri arasında gerçekleşen İkinci Karabağ Savaşı’na kadar sürmüş, savaşı Azerbaycan kazanmış ve Ermenistan işgal ettiği bölgelerden çekilmiştir. Bu gelişmeye kadar Karabağ Klanı’nın uzlaşmaz politikalarının etkisiyle sıfır toplamlı bir dış politik tavrı sergileyen Ermenistan, savaştan sonra görece ılımlı politikalar yürütmüştür. Savaştan sonra tarihsel müttefiki Rusya Federasyonu (RF) ile ilişkileri bozulan Ermenistan; Hindistan, Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) ve Fransa başta olmak üzere pek çok bölgesel ve bölge dışı aktörle diplomatik ilişkilerini geliştirmiştir. Türkiye de söz konusu bölgesel aktörlerden biridir. 1915 olaylarına ilişkin bakış açısı farklılıklarına rağmen İkinci Karabağ Savaşı’ndan sonra

Ermenistan'ın Türkiye'yi çok vektörlü politikasının önemli parçası haline getirmeye başladığı görülmektedir. Çalışmamızda Ermenistan'ın çok vektörlü diplomasisinde Türkiye'nin rolü, İkinci Karabağ Savaşı'nın süreci ve sonuçları ışığında analiz edilecektir.

Panel 21 (12.15-13.45, Sınıf: 308)

Avrupa Çalışmaları – I

Panel Başkanı: Deniz Sert (Özyeğin Üniversitesi)

Müge Aknur (Dokuz Eylül Üniversitesi), Avrupa Birliği Ülkelerinin Gazze Krizi'ne Yönelik Politikalarının Analizi: Kültürel ve Rasyonel Seçim Yaklaşımları

7 Ekim 2023 tarihinde Hamas'ın İsrail'e saldırısı ile başlayan ve bugüne kadar 40,000 Filistinlinin ölümü ile sonuçlanan Gazze Krizi'ne yönelik Avrupa Birliği ülkeleri farklı politikalar izlemişlerdir. AB ülkeleri Gazze krizine yönelik ortak bir dış ve güvenlik politikası izlemeyi başaramamış ve kriz başladığından beri üç kampa bölünmüşlerdir. Bu kampın içerisinde Almanya, Avusturya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan'ın bulunduğu İsrail yanlıları, krizin başlamasıyla hükümet binalarında İsrail bayrağı dalgalandırmışlar, İsrail'in askeri saldırılarını yaptıkları yürüyüşlerle desteklemişler ve İsrail'in binlerce Filistinli sivil öldürmesini eleştirmekten kaçınmışlardır. Barıştan yana olduğunu iddia eden ve içerisinde Belçika, İspanya ve İrlanda'nın ve zaman zaman Fransa'nın da bulunduğu ülkeler ise Hamas'ı şiddetle kınamalarına rağmen ateşkes çağrısında bulunup, İsrail'i uluslararası insani hukuku ihlal etmekle suçlayarak Filistin yanlı politikalar izlemişlerdir. İçinde İtalya'nın da bulunduğu ve zaman zaman Fransa'nın da dahil olduğu ortadaki grup ise olayların gidişatına göre politikalarını değiştirmişlerdir. Bu çalışma Avrupa Birliği ülkelerinin Gazze krizine karşı izledikleri bu farklı politikaları ülkelerin iç siyasetine bakarak dış politika analizleri yaklaşımları ile açıklayacaktır. Bunların arasında iç ve dış yanısıra psikolojik ve operasyonel çevre kavramlarından operasyonel çevrenin bir bölümü olan kültürel analizlere yönelecektir. Bu bağlamda çalışma, Almanya ve Avusturya'nın İsrail yanlı politikalarını İkinci Dünya Savaşı'nda yahudilere karşı işledikleri suçlar dolayısıyla sahip oldukları tarihi sorumlulukları yerine getirmek amacıyla izledikleri argümanını kültürel açıdan açıklayacaktır. Her iki ülkenin liderleri Hamas saldırısının hemen akabinde İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu'ya yaptıkları ziyaretlerinde İsrail'in güvenliğinin Almanya'nın ve Avusturya'nın varoluş nedeni olduğunu ve öyle kalacağını ifade etmişlerdir. Ancak diğer ülkelerde ise realizmin bir argümanı olan rasyonel seçimlerin ülkelerin dış politikalarını şekillendirdiği görülmektedir. Örneğin, Macaristan lideri Viktor Orban'ın İsrail yanlılığı daha çok İsrail başbakanı Netanyahu ile paylaştığı ortak çıkarlar yani rasyonel seçimlerden kaynaklanmaktadır. Çek Cumhuriyeti ise yahudilere olan tarihi bağları yanı sıra yine İsrail ile ortak çıkarlar paylaşmak suretiyle hem kültürel hem de rasyonel seçimleri dolayısıyla İsrail'e yakın olmayı tercih etmiştir. Diğer yandan İrlanda ve İspanya ise tarihsel ve kültürel nedenlerle İsrail yanlı politikalar izlemektedirler. İspanya'nın Filistin yanlı olma nedeni tarihinde Araplarla birlikte yaşamının verdiği kültürel bir yaklaşım iken, İrlanda'nın Filistin yanlı politikalar izlemesinin nedeni ise yıllarca İngiltere tarafından sömürülmeleri dolayısıyla İsrail altında ezilen Filistinlilere empati duymalarından kaynaklanan başka bir tarihsel kültürel nedenden ortaya çıkmaktadır. Belçika'nın Filistin yanlı politikalar izlemesi ise daha rasyonel seçimi bir politikadan, tarihten

gelen Filistin'i kontrol edebilen ülke durumunda olma isteğinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle İspanya başbakanı Pedro Sanchez ve Belçika Başbakanı Alexander de Croo Kasım 2023'te İsrail Başbakanı Netanyahu'yu ziyaret ederken, Batı Şeria'da Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas'ı da ziyaret etmeyi ihmal etmemişlerdir. Biraz ortada olup zaman zaman Filistin yanlısı olan Fransa ise sahip olduğu 6 milyon müslüman ve 500.000 yahudi nüfus ile kendi milli çıkarlarını korumak için rasyonel kararlar alıp iki tarafla da ilişkilerini aynı seviyede tutma çabasında olmuştur. Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron bir yandan İsrail'e destek verirken diğer yandan da Gazze'de öldürülen sivillere karşı eleştirel bir tavır sergilemiştir. Benzer ikili politikayı İtalyan başbakanı Giorgia Meloni'de uygulamıştır. Bir yandan İsrail'e tam destek verip diğer yandan da Gazze'de sivil ölümlerinin artmasına tepki göstererek rasyonel seçim yaklaşımı doğrultusunda davranmıştır.

Mehmet Rifat Tınç (Yeditepe Üniversitesi), Avrupa Birliği'nde Hukukun Üstünlüğü

AB Hukukunda hukukun üstünlüğü ilkesi, seksenli yıllarda, soğuk savaş döneminin bitiminden önce, henüz "Birlik" yerine "Avrupa Topluluğu (AT) Hukuku" kavramı kullanılırken, "Hukuk Devleti" biçiminde dillendirilmeye başlamıştır. Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) içtihadında, bir yandan AT'nin bir "hukuk topluluğu" olduğunu (1986 Yeşiller kararı) bir yandan da üye devletlerin de hukuk devleti ilkesine uymaları gerektiğini belirtmiş (1986 Johnston ve Heylens), dolayısıyla hukuk devleti ilkesi bir Avrupa Birliği Genel Hukuk İlkesi (ABGHİ) olarak karşımıza çıkmıştır. Bundan da anlaşılacağı gibi AB'de hukukun üstünlüğü ilkesi ilk olarak içtihat yoluyla, ABAD'ın emsal kararlarıyla ortaya koyulmuştur. Bir bakıma yargı gücü, kendisinin en temel dayanağı olan ilkeyi, hukukun üstünlüğü ilkesini kendi eliyle ortaya atmıştır. Bunu yaparken de hâkim sözleşmelerin lafzına değil, yani sözleşmeleri yazan egemen üye devletlerin açık arzu ve iradelerine değil, sözleşme hükümlerinin kendisi tarafından yaptığı yorumlarına dayanmıştır. AB'nin hukuk devleti yolunda gelişimi yakın zamanda ise üye devletlerde ortaya çıkan krizlerle gerçekleşmiştir. Göç baskısı sonucu sağ ve aşırı sağ Macaristan, Polonya ve Romanya'da başa geldi ve bu ülkeleri "illiberal" demokrasilere çeviren muhafazakâr yönetimlerin yaptıkları "adalet reformları" ABAD önünde AB hukuk devleti ilkesi ihlali olarak değerlendirildi. Yargıç, savcı ve noterlerin atama, emeklilik, disiplin cezaları, maaşları, gibi konularda baskıcı bir sistem ortaya koyan bu reformlar, adalet sistemleri üzerinde bir tür siyasi vesayet, baskıcı düzen kurdular. Bunun üzerine de AB Komisyonunun açtığı ihlal davaları ya da gerçek kişilerin iç mahkemelerde açtıkları davalarda hakimlerin yönelttikleri ön-karar sorularıyla ya da Macaristan ve Polonya'nın AB'nin kısıtlayıcı önlemlerine karşı açtıkları iptal davalarında ABAD çeşitli kararlar verdi ve esasen 2020'lerden itibaren, AB üye devletlerinin iç hukuklarında da hukuk devleti ilkesinin korunmasını sağlayan yerleşik bir içtihat ortaya çıkardı. Ancak hukuk devletinin bu gelişimini yalnızca ABAD içtihadına bağlamak doğru olmaz. Hukukun üstünlüğünü temel alan sayısız birincil hukuk hükmü yanında (örn. ABS, 2. madde; 19. madde, 21. madde, §1 ile §2 b); ABİS içinde hukuk yollarına dair maddeler: 259-281 arası; AB Temel Haklar Şartı, Giriş Bölümü 2. fıkra ve 47. madde), ikincil hukukta 2021'den itibaren "koşulluluk tüzüğü" adında yeni bir mevzuat üye devletlerin AB bütçesinden yararlanabilmelerini AB hukukuna özellikle de hukukun üstünlüğüne riayet şartına bağladı. Bu şekilde yetersiz kalan ABS 7. madde cezalandırma prosedürüne alternatif ve üye devletler açısından etkililiği kendini

kanıtlanmış yeni bir mekanizma ortaya konmuş oldu. Son yıllarda, bu mekanizmanın iyi işleyişi ile sorumlu Avrupa Komisyonu başka denetim ve destek mekanizmaları da yaratarak hukukun üstünlüğü ilkesine büyük ölçüde etkinlik kazandı. Tüm bu çabalara rağmen, ilkenin AB hukuku çerçevesinde hukuk devleti ile ilgili her türlü sorunu çözebileceğini savunmak mümkün değildir. Yüksek yargı organları, özellikle iç hukuk anayasa mahkemeleri ve ABAD arasındaki bazı yorum ihtilafları, hukukun üstünlüğü ilkesinin sistemsel çatışmalar karşısında yetersiz kalabileceğini göstermektedir. Ancak tam da bu nokta da AİHM'in de konu ile ilgili içtihatları, özellikle adil yargılama hakkının AB hukuku açısından ele alınması, iç hukuk ve ulus-üstü hukuklar arasında bir bağ oluştuğunu ve hukukun üstünlüğü ilkesinin bu üçgen içerisinde ilerlediğini, geliştiğini ve hiç durmadan güçlendiğini göstermektedir.

Merve Zorlu (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi), Avrupa Birliği'nin Ontolojik Güvenlik/Güvensizlik Serüveni: Güvenlik Belgeleri Üzerine Bir İnceleme

Bu çalışma, Avrupa Birliği'nin (AB) ontolojik güvenlik arayışını ve bu arayışın yıllar içindeki dönüşümünü incelemektedir. 2000'li yıllardan itibaren AB, kıta ötesi göçler, popülizmin yükselişi, mali krizler, Brexit, terörizm, Putin'in saldırgan politikaları ve bölge ülkelerindeki istikrarsızlıklar gibi pek çok krizle karşı karşıya kalmıştır. Bu krizler, AB'nin fiziksel güvenliğinin ötesinde, vatandaşlarının geleceğine dair belirsizlik ve kaygı yaratmış ve ontolojik güvenlik arayışını tetiklemiştir. Ontolojik güvenlik, bireylerin ve toplumların kendilerini ve dünyayı anlamlandırma ve belirsizliklere karşı güvende hissetme çabasıdır. Bu bağlamda, AB'nin bu belirsizlikler karşısında geliştirdiği rutinler ve anlatılar, ontolojik güvenliğin sağlanmasında kritik bir rol oynamaktadır. Mevcut literatür AB çerçevesinde özellikle kriz dönemlerinde ontolojik güvensizliğin oluşumuna odaklandığı için süreç içerisinde dönüşüm keşfedilememiştir. Bu kapsamdaki boşluğun giderilmesine yönelik beklentiyle yapılan bu çalışmada AB'nin 2003 Avrupa Güvenlik Stratejisi, 2016 Avrupa Küresel Güvenlik Stratejisi ve 2022 Stratejik Pusula metinleri analiz edilerek, AB'nin ontolojik güvenlik arayışının nasıl dönüşüme uğradığı ortaya koyulmaktadır. Çalışmada, ontolojik güvenliğe ilişkin kaygı nedenleri, ontolojik güvenlik arayışında rutinler ve anlatılar olmak üzere üç ana kategori üzerinden bir ampirik çerçeve oluşturulmuştur. Bu belgeler, MAXQDA programı kullanılarak tamamlayıcı araştırma deseni stratejisiyle önce nitel akabinde sayısallaştırılarak nicel içerik analizi ile incelenmiştir. Söz konusu üç kategori altında AB ve AB'nin ontolojik güvenliği literatürüne dayanarak tümdengelimsel yöntemle ilk olarak MAXQDA analiz aracı ile otomatik kodlama yapılmış, akabinde kodlu alanlar güvenilirliği ve geçerliliği gözden geçirilerek düzenlenmiş ve gruplandırılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda, AB'nin ontolojik güvenlik arayışında rutinlerin ve anlatıların rolü derinlemesine incelenmiştir. Bulgular, AB'nin krizler ve tehditler karşısında ontolojik güvenliğini sağlama çabasının, zamanla evrildiğini ve bu süreçte geliştirilen rutinlerin ve anlatıların değişim gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, AB'nin ontolojik güvenlik arayışının dinamik ve sürekli bir süreç olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 2003'te belirgin bir arayış saptanamazken diğer yıllarda bu arayışın arttığı görülmüştür. Rutinlerin belgelerin dönemleriyle ilişkili olarak değiştiği tespit edilmiştir. Bu rutinlerin kimi zaman kesintiye uğrayan eylemleri yeniden üretme kimi zaman da ontolojik güvenliği temin edebilmek için yeni rutinler üretme üzerine kurulduğu gözlemlenmiştir. AB'nin rutinler

konusunda dış politikaya olan eğilimi dikkat çekmiştir. Bu bağlamda AB'nin öznelarası kuracağı etkileşimden ontolojik güvenlik üretme çabasında olduğu anlaşılmaktadır. Anlatılar üzerine yapılan analizde ise 2016 belgesindeki artış, AB'nin 2010 yılından itibaren siyasi aktörleri tarafından dile getirilen varoluşsal krizini destekler nitelikte olmuştur. 2022 yılında anlatılara gereken önemin verilmemesi AB'nin hem pandemi sonrası hem de Ukrayna'nın işgali gibi ciddi fiziksel güvenlik problemlerinin atmosferinde oluşturulmasından kaynaklanması muhtemeldir. AB'nin ilk kez bu belgede tanımladığı "çok kutuplu" dünyada nasıl bir güvenlik konumunda duracağına ilişkin öngörüler elde etmemizi sağlamaktadır. Nitekim anlatılara gereken önemin verilmemesine rağmen yoğun bir rutinler kodunun varlığı, rutinelere ilişkin atılacak adımlarda meşruiyet kaygısının derin olmadığı sonucuna ulaşmamıza neden olmaktadır. Bu AB üye devletlerinin benzer tehditleri paylaştığı ve fiziksel güvenlik arayışı konumunda birleştiklerini göstermektedir. Böylece 2016 yılındaki ontolojik güvensizliğin 2022 yılında fiziksel güvenlikle de birleşerek şiddetlendiği yorumu yapılabilecektir. Çalışma, AB'nin karşı karşıya olduğu krizler ve tehditler karşısında ontolojik güvenliğini sağlama çabalarını daha iyi anlamak için önemli bir katkı sunmaktadır. Gelecek çalışmalar için ise söylem analizi gibi diğer yöntemlerle uygulanabilecek ve geliştirilebilecek bir çerçeve sunulmaktadır. Bu bağlamda, AB'nin gelecekteki güvenlik politikalarının şekillendirilmesinde ontolojik güvenlik arayışının dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır.

Atakan Çiftçi (Galatasaray Üniversitesi), Radikalleşmenin Dinamikleri: Katalonya ve İskoçya'da Bağımsızlık Girişimleri

Azınlık milliyetçisi partilerin teritoryal stratejilerindeki değişimler ve/veya süreklilikler nasıl açıklanabilir? Yapısal ve öznel faktörler, bu stratejilerin oluşumuna ne ölçüde katkıda bulunmaktadır? Azınlık milliyetçisi partilerin parti sistemlerinde küresel ölçekte artan önemine rağmen, çokuluslu demokrasilerde bu partilerin stratejik yörüngelerine ilişkin anlayışımız şaşırtıcı derecede sınırlı kalmaktadır. Bu çalışma, iki azınlık milliyetçisi partiyi inceleyerek bu sorulara cevap aramaktadır: Katalonya'dan Convergència Democràtica de Catalunya (Katalonya'nın Demokratik Kavuşumu, CDC) ve İskoçya'dan Scottish National Party (İskoç Ulusal Partisi, SNP). Her ikisi de uzun zamandır kendi milliyetçiliklerinin farklı eğilimlerini bir araya getiren buluşma noktaları ve ana akım partiler olmuştur. Dahası, her iki parti de hem teritoryal hem de sosyo-ekonomik kırılmalarda nispeten ılımlı, kurumsal ve barışçıl siyasi pozisyonları temsil etmiştir. Ancak ironik bir şekilde, her iki ülkenin tarihinde bağımsızlığa yönelik en radikal ve somut girişimler bu iki partinin liderlik ettiği bölgesel hükümetler döneminde gerçekleşmiştir. SNP 2014 yılında iki taraflı ve bağlayıcı bir bağımsızlık referandumu düzenlerken, CDC önce 2014 yılında bağlayıcı olmayan katılımcı bir süreç olarak, ardından da 2017 yılında koalisyon ortaklarıyla birlikte tek taraflı ve bağlayıcı bir biçimde bağımsızlık referandumları düzenle girişimlerinde bulundu. Dolayısıyla, her iki parti de aynı dönemde ancak farklı değişkenlerin etkisi altında bir radikalleşme süreci geçirmiştir. Bu çalışma, bu partilerdeki radikalleşme yönündeki stratejik değişimlerin arkasındaki dinamikleri anlamayı amaçlamaktadır. Katalonya ve İskoçya çeşitli açılardan önemli benzerlikler paylaşmaktadır. Her iki ülke de bağımsız bir devlet geçmişine ve güçlü ulusal kimliklere sahiptir. Her ikisi de uzunca bir süredir demokratik ve adem-i merkezîyetçi devletlerin birer parçasıdır.

Ayrıca, her iki ülke de on yıllardır kendi milliyetçi partilerine ve uzun bir süredir de özerk parti sistemlerine sahiptir. Ayrıca, farklı anayasal bağlamlarına rağmen, gerek İspanya gerekse Birleşik Krallık muğlak tanımlanmış bir teritoryal örgütlenmeye sahip olmakta ve bu da merkez ile çevre arasında dinamik ve süreğen pazarlık süreçlerini tetiklemektedir. Bununla birlikte, referandumların arifesinde, her iki vakada da kayda değer farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu farklılıklardan ilki merkez-çevre dinamikleri ile ilgilidir. Hem İspanya'da hem de Birleşik Krallık'ta merkez sağ, muhafazakâr hükümetler iktidarda olmasına rağmen, merkez hükümetlerin çevreden gelen bağımsızlık referandumu taleplerine karşı tutumları tamamen farklıdır. Birleşik Krallık'ta David Cameron yönetimi İskoçya'nın bağlayıcı bağımsızlık referandumuna onay verirken, İspanya'da PP hükümeti Katalan yönetimi ile müzakerelere tüm kapıları kapattı. İskoçya'da "pazarlık için artan siyasi fırsatlar" SNP'yi ayrılma hedefini somutlaştırmaya itti ve beklenmedik bir şekilde İskoçya'da bağımsızlığa olan desteği artırdı. Buna karşılık, Barselona ve Madrid arasındaki "pazarlık sürecinin çökmesi" Katalonya'da bağımsızlığa yönelik kamuoyu desteğini tarihi zirvelere çıkardı ve CDC'yi kademeli olarak ayrılıkçı bir pozisyona doğru sürükledi. İkinci önemli fark ise ayrılıkçı aktörlerin bileşiminde, dolayısıyla parti sisteminde yatmaktadır. İskoçya'da, küçük müttefikleri olmasına rağmen ayrılıkçı hareket içerisinde SNP'nin hegemonyası ve tek başına iktidarı öne çıkmıştır. Buna karşılık Katalonya'daki ayrılıkçılık parçalı ve uyumsuz bir yapıya sahipti. İskoçya'da ayrılıkçılığın SNP'nin güçlü ve uyumlu liderliği altında temsil edilmesi, bağımsızlığa yönelik kamuoyu desteğini inandırıcı ve uygulanabilir bir seçenek olarak yükseltti. Katalonya'da ise milliyetçi partiler arasındaki yoğun rekabet ve bağımsızlık talebiyle örgütlenen güçlü toplumsal hareket, bu partileri söylem ve stratejilerini radikalleştirmeye sevk etti. Süreç izleme yöntemine ve her iki ülkedeki siyasi elitler ve aktivistlerle yapılan mülakatlara dayanan bu çalışma, azınlık milliyetçisi partilerin teritoryal stratejilerin oluşumunu ve/veya evrimini araştırmaktadır.

Panel 22 (12.15-13.45, Sınıf: 309)

Türkiye'de ve Avrupa'da Aşırı Sağ

Panel Başkanı: İbrahim Saylan (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Muhterem Merve Altıntaş (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi), Türkiye'de Aşırı Sağın Yükselişi: Zafer Partisi ve Yeniden Refah Partisi Örnekleri

Son senelerde Avrupa, Amerika, ve Küresel Güney'de aşırı sağın yükselişte olduğu görülüyor. Üstelik iktidarda olma ya da ana muhalefet aktörü olma başarısını elde edememiş, oy oranı ya da meclisteki temsil kabiliyeti düşük olan aşırı sağ partiler de politik gündeme yön verme ve ana akımdaki partilerin belirli meselelerdeki konumlanmasını etkileme yetenekleri ile siyasi etkilerini arttırmayı başarmışlardır. Çalışmalar bunun sebeplerini önemli ölçüde özellikle krizler döneminde seçmen beklentilerinin karşılanmaması ve buna bağlı alternatif arayışı olarak gösteriyor. Küresel anlamda artan göç dalgaları ile eş zamanlı ekonomik, toplumsal ve siyasal krizlerin baş göstermesi de, yabancıları toplumsal sorunların başlıca sebebi olarak gösteren retorikler ile seçmene seslenen aşırı sağ temsilcisi siyasi partileri destekleme eğiliminde yabancı karşıtlığını en önemli unsur haline getiriyor. Bahse konu yabancı karşıtlığı Türkiye'de artışta olan popülasyonu, gündelik yaşamda daha belirgin hale gelmeleri, ve toplumda 'misafir' konumunda olduklarına dair inancın azalması ile belirgin olarak Suriyeli

karşıtlığı şeklinde tezahür etmekte. Bu çalışma, aşırı sağın Türkiye'deki önemli ve görece yükselişte temsilcileri Zafer Partisi ve Yeniden Refah Partisi'nin toplumda bulunduğu karşılığı, ve ötekileştirdiği grupları incelemektedir. Küresel trendlere uygun olarak, asıl vurgusu milliyetçilik olan ve politikalarını yabancı karşıtlığı üzerinden geliştiren, seküler milliyetçi anlayıştaki Zafer Partisi'nin yanı sıra, din vurgusunu daha baskın şekilde yapan Yeniden Refah Partisi'nin de toplumda önemli bir alternatif kabul edilerek yükselişe geçtiğini 2023 Genel Seçimleri ve 2024 Yerel Seçimleri göstermektedir. Diğer bir deyişle, uzun süredir devam etmekte olan ekonomik zorluklar ve toplumsal ve kültürel alanlardaki hoşnutsuzluğun etkisiyle aşırı sağ partilerin oy oranları dünyadaki diğer örneklerde olduğu gibi Türkiye'de de artarken, popülist siyaset üretmedeki benzerliklerine rağmen politika oluştururken önceliklendirdikleri meseleler ile sekülerizm, cinsiyet, LGBTİ+ gibi güncel toplumsal meselelerdeki bakış açıları önemli farklılıklar gösteren bu iki hareket, aşırı sağın Türkiye'deki yükselişinde milliyetçiliğin yanı sıra dini değerler odaklı yaklaşımın da etkili olduğunu somutlaştırmıştır. Bu çalışma, bunun nedenlerini hem siyasi yapının ve aktörlerin arzı, hem de toplumdaki talepler ışığında açıklamayı amaçlamaktadır. Türkiye'yi de etkisi altına alan yükselen milliyetçi, güvenlikçi, statüko ve düzen karşıtı duruşun yanı sıra, uzun süredir iktidarda olan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin siyaset arenasını domine eden tutumu ile siyasi tarih ve kültürdeki farklılıklar bunun nedenleri olarak tartışılmaktadır.

Ezgi Elçi (Özyeğin Üniversitesi), Günümüz Türkiye'sinde Aşırı Sağ Partiler ve Toplumsal Cinsiyet Politikaları

Türkiye'de son dönemde yaşanan otoriterleşme eğilimi, ağırlıklı olarak iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) özelinde akademik çalışmaların popülizme daha fazla odaklanmasına yol açmıştır. Bununla birlikte, seçim yasasında 2017 yılında yapılan değişiklik, küçük ama etkili aşırı sağ partilerin koalisyon potansiyelini artırmıştır. Bu çalışma Türkiye'deki üç aşırı sağ partiyi incelemektedir: Yeniden Refah Partisi (YRP), Hür Dava Partisi (HÜDAPAR) ve Zafer Partisi (ZP). Analiz üç bölümden oluşmaktadır: birincisi, bu partilerin tipik aşırı sağ özellikleri taşıyıp taşımadıklarını değerlendirirken ikinci bölüm, toplumsal cinsiyet politikalarındaki duruşlarını incelemekte ve üçüncü bölüm ise Türkiye İstatistik Kurumu verileri ve OLS regresyon modelleri kullanılarak toplumsal cinsiyet eşitsizliği göstergeleri ile oy oranları arasındaki ilişkiyi analiz etmektedir. Bulgular, HÜDAPAR'ın anti-demokratik duruşu nedeniyle uç sağ sınıflandırmasına uyarken, YRP ve ZP'nin aşırı sağın özelliklerini sergilediğini ortaya koymaktadır. Özellikle ZP, diğer iki partiye kıyasla toplumsal cinsiyet konularında nispeten liberal görüşlerle ayrılmaktadır. Ayrıca, bu partilerin toplumsal cinsiyet politikalarının küresel aşırı sağ hareketlerle nasıl örtüştüğünü veya zıtlaştığını araştıran çalışma, YRP ve HÜDAPAR'ın toplumsal cinsiyet ve LGBTQ hakları konusundaki aşırı muhafazakârlığının İslamcı ideolojileriyle derinden iç içe geçtiğini belirtmektedir. Buna karşılık, ZP'nin seküler ancak katı göçmen karşıtı duruşu, Avrupalı aşırı sağ partilerle daha benzer bir uyum göstermektedir. Niceliksel analiz ayrıca ZP ve HÜDAPAR'ın ağırlıklı olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliği göstergelerinin birbirine zıt olduğu illerden destek aldığını ortaya koymaktadır. Bu çalışma, Türkiye'deki aşırı sağ içindeki heterojenliği vurgulayarak ve toplumsal cinsiyet politikalarını küresel aşırı sağ söylemler içinde konumlandırarak daha geniş bir literatüre katkıda

bulunmakta ve böylece Türkiye'deki aşırı sağ ideolojiler ile toplumsal cinsiyet politikaları arasındaki etkileşime dair incelikli bir anlayış sunmaktadır.

Esra Dilek (Kadir Has Üniversitesi) ve Fulya Hisarlıoğlu (Kadir Has Üniversitesi), Türkiye ve Yunanistan'da Göçmen Karşıtı Aşırı Sağ Etnopopülist Siyasi Partilerin Yükseliş: Karşılaştırmalı Bir Analiz

Türkiye ve Yunanistan son yıllarda göçmen krizinin merkezinde olan iki ülke konumunda olmuştur. Her iki ülke, coğrafi pozisyonları sebebiyle Orta Doğu ve Afrika'dan Avrupa'ya yönelik göçün merkezinde bulunmaktadır ve bu göç dalgasından toplumsal, siyasi ve ekonomik olarak etkilenen başlıca ülkelerdir. Bununla bağlantılı olarak, her iki ülkedeki yükselen göç dalgası iç siyaseti derinden etkilemiştir ve göçmen-karşıtı siyasi söylemin benimsenmesine yol açmıştır. Avrupa'daki aşırı siyasi partilerin yükselişini temel alan karşılaştırmalı analizler çokça yapılırken, Orta Doğu ve Afrika'dan Avrupa'ya göç gerçekleşen kitlesel göçler bağlamında iki ana transit ülke olan Türkiye ve Yunanistan'daki siyasi dönüşümler karşılaştırmalı olarak derinlemesine incelenmemiştir. Bu çalışma, Türkiye ve Yunanistan'da yükselen göç karşıtı siyasi partilerin siyasi stratejileri, ideolojileri ve toplumsal karşılıklarını incelemektedir. Karşılaştırmalı söylem analizi kullanarak bu çalışma bu siyasi partilerin ekonomik sorunları, kültürel kaygıları ve ulusal kimliğe yönelik tehdit algılarını seçim stratejilerinde ne şekilde kullandıklarını incelemektedir. Çalışmanın ön bulguları göçmen karşıtı etnopopülist siyasi söylemin her iki ülkede de toplumsal huzursuzluk duygularına hitap edecek şekilde şekillendiğini ve göçmenleri kriminalize ederek katı göç kontrol politikalarının uygulamaya konulmasını savunduğunu göstermektedir. Ayrıca, bu partilerin düşük seçim başarılarına rağmen ana akım siyasi söylemi şekillendirmede başarılı oldukları gözlemlenmektedir. Bu durum, hem iki ülkedeki toplumsal uyum (social cohesion) hem de Avrupa Birliğinin uyguladığı genel politikalar çerçevesinde iki ülke arasındaki ikili ilişkilerin göç bağlamında şekillenmesiyle ilgili önemli bulgulara işaret etmektedir.

Gökçen Yavaş (Kocaeli Üniversitesi), İtalya'da Aşırı Sağ ve Dış Politikanın Avrupalılaşması

Bu çalışmanın temel amacı, Avrupa Birliği'nin kurucu üyelerinden biri olan İtalya'da, özellikle son on yılda oy oranlarını arttırarak iktidara gelen aşırı sağ parti, İtalya'nın Biraderleri'nin dış politika alanındaki 'Avrupalılaşma' sürecini ele almaktır. Genel olarak, aşırı sağ popülist partiler, AB'yi 'seçkin', 'demokratik olmayan kurumlara sahip' ve 'ulusal kimliklerin daha az belirgin olduğu' bir yapı olarak tanımlamaktadır. Bu çalışmanın özel amacı, 2022 genel seçimlerinde en fazla oyu alan İtalya'nın Biraderleri Partisi lideri ve mevcut Başbakan Giorgia Meloni'nin dış politikayla ilişkilendirdiği göç ve göçmenlere yönelik söylemleri ile bu alandaki politikaları incelemektir. Çalışmada, İtalya'nın dış politikasının, göçün dışsallaştırılması, Rusya'nın Ukrayna'yı işgali sonrası politikalar bağlamında ticaret ve enerji işbirliği gibi konularda AB'nin dış politikalarıyla uyum içinde olduğu ve Avrupalılaşma süreciyle örtüştüğü ileri sürülmektedir. Teorik çerçeve ise, Foucault'un 'siyasi rasyonalite' ve 'yönetimsellik' kavramlarını temel alan post-yapısalcı ve feminist yaklaşımlara dayanan eleştirel bir bakış açısıyla oluşturulmuştur. AB ve İtalya'nın birbirleriyle olan ilişkilerinde, küreselleşme ve neo-

liberal düzen içinde dönüşen 'normatif' kavramlar, sınırların ve göçün güvenlikleştirilmesi, göçün dışsallaştırılması ve ticaret ile enerji alanlarındaki bölgesel yaklaşımlar temel araştırma konularını oluşturmaktadır. Özellikle göç ve toplumsal cinsiyet alanlarında bazı görüş ayrılıkları olsa da, her iki tarafın, Avrupalı olmayan ve Akdeniz'den gelen 'düzensiz' göçmenler konusunda, örneğin AB Sığınma ve Göç Antlaşması çerçevesinde, benzer yaklaşımlara sahip olduğu ileri sürülebilir.

Panel 23 (12.15-13.45, Sınıf: 323)

Küresel Kadın, Barış ve Güvenlik Gündemi

Panel Başkanı: Burcu Özdemir-Sarıgil (TED Üniversitesi)

'Küresel Kadın, Barış ve Güvenlik Gündemi' başlıklı bu panel hem gelişmekte olan 'Kadın, Barış ve Güvenlik' (KBG) literatürüne katkı sunmayı hem de Türkiye'de KBG gündemini ve Uluslararası İşkilerde (Uİ) toplumsal cinsiyet perspektifini daha geniş kitlelere tanıtmayı amaçlamaktadır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 2000 yılında bir ilke imza atarak 'Kadın, Barış ve Güvenlik' başlıklı 1325 sayılı kararını almış ve bu gündemi devam eden yıllardaki dokuz pekiştirici kararla derinleştirmiştir. Bu gündem daha sonraki yıllarda 'Gençlik, Barış ve Güvenlik', 'İklim Değişikliği, Barış ve Güvenlik' küresel gündemlerinin oluşturulmasına da ilham kaynağı olmuştur. Sivil toplumun alt yapısını hazırladığı ve BM'nin öncülük ettiği KBG gündemi, bir yandan savaşların ve krizlerin kadınlar üzerindeki derin etkilerini açıkça kabul ettiği ve güvenlikleştirdiği, diğer yandan da toplumsal cinsiyet eşitliği ekseninde kadınların barış ve güvenliğin tesisinde katkılarına teşvik ettiği için küresel siyasette çığır açıcı bir etkiye sahiptir. Bu ivme sayesinde geçtiğimiz 24 yılda, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın hakları, anlamlı temsil, insan güvenliği anlayışı barış ve güvenlikle alakalı küresel siyasetin bir çok alanına sirayet etmiştir. KBG gündemi, kadınlara yönelik cinsel şiddet suçlarının çatışmalarda bir silah olarak kullanılmasına son verme, kriz ve çatışma ortamlarında kadınları koruma, şiddetten etkilenen kadınlara insani yardım sağlama ve kadınların söz sahibi olarak siyasi süreçlere katılımını artırma yönünde somut adımlar atılmasını sağlamıştır. KBG gündemi bugün, bölgesel, ulusal ve yerel eylem planları ile küresel bir yayılım kazanmıştır. Birleşmiş Milletler yanında, 107 devlet ve içlerinde Avrupa Birliği, NATO, ASEAN, Afrika Birliği'nin de olduğu uluslararası örgütler KBG gündemini benimsemiş ve hayata geçireceklerini eylem planlarıyla taahhüt etmişlerdir. Kadın hareketi ise hala KBG gündemini beslemekte ve geliştirmektedir. Küresel siyaseti şekillendirmesine paralel olarak, KBG gündemi üzerine zengin bir literatür de oluşmuştur. Bu eleştirel literatür, Uİ disiplini içinde dış politikayı, barışı ve güvenliği yeniden tahayyül etmemizi sağlamış, disipline 'kadınlar nerede?' sorusunu ve toplumsal cinsiyet perspektifini taşımış, teorik ve ampirik katkılar sunmuştur.

Müge Dalkıran (Koç Üniversitesi), Mülteci Kadın Liderlerin Barış için Norm Girişimcileri Olarak Değerlendirilmesi

Silahlı çatışmalardan en çok etkilenen grup olarak kadın ve kız çocukları ile ilgili yapılan çalışmalar, ağırlıklı olarak korumaya odaklanmaktadır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1325 Sayılı Kararı'nın kabul edilmesinden bu yana kadınların barış çalışmalarına katılması,

çatışma sırasında ve sonrasında kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve bu konularda tedbir alınırken kadınların karar alma, uygulama ve hesap sorma süreçlerine katılımına ilişkin sivil toplumda artan talepler doğrultusunda bu konu üzerine yapılan çalışmalarda da artış görülüyor. Kadın mültecilerin kendi sesi olmayan kurban temsilinden, etkin aktörlere dönüştürülmesi açısından bu çalışmalar oldukça büyük önem taşıyor. BMGK'nın 1325 Sayılı Kararı'nın uygulanmasında ulusal eylem planları ve sivil toplum kuruluşları (STK) rolü bu çalışmalarda öne çıkmaktadır. Halbuki, kadın hareketinin ve STK'ların yanı sıra, son senelerde çeşitli uluslararası platformlarda bireysel olarak adı öne çıkan mülteci kadın liderlerin "değişim" talepleri de daha sık gündeme gelmekte ve liderlikleri öne çıkmaktadır. Ancak bu konuda fazla çalışılmamış ve literatürde boşluk meydana gelmiştir. Buradan yola çıkarak; bu çalışma, mülteci kadın liderlerin gerek uluslararası kamuoyunda gerekse toplumlarında barış ve güvenliği teşvik etmede norm girişimcileri olarak oynadıkları rolü araştırmaktadır. Değişim için katalizör görevi gören bu kadınlar, yerinden edilmiş nüfuslar arasında barış içinde bir arada yaşama ve güvenliğin teşvik edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu araştırma, mülteci kadın liderlerin barışı savunmak için kullandıkları belirli yolları, uyguladıkları stratejileri ve karşılaştıkları zorlukları tespit etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın bulguları, kadın liderlerin barış inşası çabalarındaki önemli etkisini vurgularken, aynı zamanda sınırlı kaynaklar, kültürel engeller ve güvenlik tehditleri gibi karşılaştıkları engelleri de ortaya koymaktadır. Çalışma, kadınların lider ve norm girişimcisi olarak üstlendikleri ikili rolü anlamının yanı sıra, barış ve güvenliğin daha geniş bağlamına ilişkin bilgi sağlamayı hedeflemektedir.

Burcu Özdemir-Sarıgil (TED Üniversitesi), Balkanlar'da Kadın, Barış ve Güvenlik Gündeminin Yerelleşmesi: Bosna Hersek ve Sırbistan Örnekleri

Küresel Kadın, Barış ve Güvenlik (KBG) gündeminin yerelleşmesi ve yerel eylem planlarının hazırlanması, son on yılda özellikle sıcak çatışma ve kriz bölgeleri olarak kabul edilen Balkanlar, Doğu Avrupa, Kafkasya'da giderek artan bir ivme kazanmıştır. Yerelleştirme girişimleri, KBG bölgesel eylem planları ve ulusal eylem planlarının genellikle soyut ve vadeli olan amaçlarını somut ve gündelik faaliyetlere dönüştürmeyi, daha geniş ve çeşitli paydaşların katılımlarına imkân tanımayı ve ulusal eylem planları tarafından ele alınan konuları genişleterek yerel ihtiyaçlara odaklanmayı hedeflemektedir. Bu çalışma, KBG gündeminin yerelleştirilmesi çabalarının ilk örnekleri olarak kabul gören Balkanlar'daki Bosna Hersek ve Sırbistan pratiklerine odaklanmaktadır. Bosna Hersek ve Sırbistan'da geliştirilen yedi yerel eylem planı ve beş ulusal eylem planının nitel tematik içerik analizine dayanan bu çalışma, yerelleştirmeye yönelik farklı ve özgün yaklaşımları, KBG gündeminin ortaya çıkan yeni temalarını ve ulusal ve yerel eylem planlarının uyumluluğunu incelemektedir. Çalışmanın bulguları göstermektedir ki her iki ülkenin ulusal ve yerel eylem planları 'insan güvenliği' anlayışı ekseninde şekillenmiştir. Yerelleşme kamu otoritelerinin desteğiyle, aşağıdan yukarıya (bottom-up) yerel aktörlerin (örneğin cemaat liderleri, kadın sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler) talep ve faaliyetleri doğrultusunda katılımcı ve kapsayıcı olarak şekillenmiştir. Bu özgün özellikleri nedeniyle Bosna Hersek ve Sırbistan KBG yerelleştirme örnekleri toplumlararası ve toplumsal cinsiyete duyarlı kalıcı barış inşası için özgün bir model sunmaktadır.

İpek B. Karaman-Yılmazgil (Bilkent Üniversitesi/Medipol Üniversitesi), Ulusal Eylem Planlarının Ötesinde: Türkiye'de Kadın, Barış ve Güvenlik Gündeminin Yerel Kaynaklarını Keşfetmek

Bu çalışma temel olarak, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı 1325 (Kadın, Barış ve Güvenlik Gündemi) üzerine yoğunlaşmaktadır. KBG Gündemi, uluslararası barış ve güvenliğin kadınların barış ve güvenliği ile ilişkisini vurgulayan en önemli belgelerdendir. Bu alanda yapılan çalışmaların çoğu KBG Gündemi'nin gelişimini ve uygulanmasını araştırırken Ulusal Eylem Planları'na (UEP) odaklanmaktadır. UEP'ler her ne kadar devletlerin KBG Gündemi'ne olan tutumunu gösterse de, bu makale, UEP'lerin KBG Gündemi'ni uygulamanın tek göstergesi olup olmadığını sorgulamaktadır. Bu sorgulamadan hareketle, bu çalışma Türkiye gibi 1325 Kararı'nı onaylamamış ülkelerde özellikle KBG Gündemi'nin alternatif kaynaklarını ve uygulamalarını keşfetmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, devlet dışı aktörlerin, özellikle de kadın hareketlerinin rollerini inceleyerek, bu grupların KBG gündeminin ilerlemesinde ve uygulanmasında önemli bir yere sahip olduğunu savunmaktadır. Türkiye'deki üç anne hareketi - Cumartesi Anneleri, Barış Anneleri ve Diyarbakır Anneleri - üzerinden yapılan nitel vaka çalışmasıyla, bu çalışma, bu hareketlerin feminist hedeflerle açıkça uyumlu olmasa da barış çabalarına ve barış ve güvenliğin cinsiyetlendirilmesine etkili bir şekilde katkı sağladığını göstermektedir. Bu araştırma, resmi politika mekanizmalarının ötesinde KBG gündemi uygulamasının önemini vurgulayarak, özellikle kadın hareketlerini KBG gündemi uygulayıcıları olarak tanımanın önemini ortaya koymaktadır.

Panel 24 (12.15-13.45, Sınıf: 324)

Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları - II

Panel Başkanı: Meral Uğur-Çınar (Bilkent Üniversitesi)

Meral Uğur-Çınar (Bilkent Üniversitesi), Patriarki ve Siyaset

Patriarki genellikle erkek egemenliği olarak düşünülse de siyasal hayat içerisinde çok geniş yansımaları olan ve siyasi sonuçları doğrudan etkileyen bir faktördür. Bu bağlamda ben de bu bildiride patriarkinin siyasal hayatın çeşitli alanlarındaki işleyişi ve etkileri üzerine konuşacağım. Bunu yaparken çalışma alanlarımdan hareketle Türkiye'den ve dünyadan örnekler sunacağım. Ele alacağım konular arasında patriarki-neopatrimonyalizm ilişkisi, patriarkal anlatılar ve popülizm: komplo teorileri, aşırı sağ ve patriarki gibi konular bulunmaktadır. Bu bildiri toplumsal cinsiyet çalışmalarını karşılaştırmalı siyasette ve özellikle devletler, siyasi rejimler, siyasi partiler ve toplumsal hareketler gibi konuların incelenmesinde ön plana çıkarmayı amaçlamaktadır. Devlet teorileri şimdiye kadar feminist literatürün bulgularından yeterince yararlanmamışken, feminist teori de devlet oluşumu teorilerini yeterince kapsamamıştır (Adams 2005, 32–3). Bildiride toplumsal cinsiyet çalışmalarının yalnızca erkek egemenliğinin incelenmesi olarak görülmesi yerine, genel olarak siyaset bilimi ve özel olarak karşılaştırmalı siyaset çalışmalarında neden merkezi bir yere sahip olması gerektiğini anlatılacaktır. Bu alandaki bulgularına dayanarak, ataerkilliğin neopatrimonyalizm, popülizm ve aşırı sağ siyasette oynadığı hayati rolü ortaya koymayı hedeflemekteyim. Otoriterlik ile ataerkillik arasındaki bağlantıyı anlamının siyasetteki otoriter dinamikleri

anlamanın anahtarı olduğunu göstermeyi amaçlayan bu çalışma, daha demokratik, çoğulcu ve kapsayıcı siyasi geleceklere hayal etmede patriarkinin hegemonyal rolünü anlamanın hayati bir sıçrama tahtası görevi görebileceğini göstermektedir.

Bezen Balamir Coşkun (TED Üniversitesi) ve Burcu Asena-Salman (TED Üniversitesi), Filenin Sponsorları: Kadın A Milli Voleybol Takımı ve Cumhuriyet'in 100. Yılında İdeal Türk Kadını İmgesi

1920'li yıllarda kadınlar Türkiye'de başlatılan çağdaşlaşma sürecinin neferleri olarak ön saflara sürülmüştü. Cumhuriyet'in 100. yılına gelindiğinde ise antropolojik olarak erkeklik ve erkeklığın ispatıyla bağdaştırılan, eril bir alan olan ve çoğunlukla futbol ile özdeşleştirilen sporda, Kadın A Milli Voleybol Takımı çeşitli uluslardan rakiplerini farklı şampiyonalarda yenilgiye uğratarak, dikkatlerin kadınlar üzerine yoğunlaşmasına sebep oldu. Kadın A Milli Voleybol Takımı'nın başarısı, alınan sponsorluklara ve dolayısıyla 2023-2024 yıllarında çekilen reklam filmlerine de yansdı. Sosyal ve ana akım medyada kendine futbol kadar yer açan voleybol büyük markalar için hem sponsorluk hem de reklam ve halkla ilişkiler alanlarında büyük bir rekabet alanı olmaya başladı. Kadın milli voleybolcuların oynadığı reklam filmlerinde, firmaların vizyonlarını genel olarak Türkiye'de yaşayan kadınlarla ilgili konular üzerine kurgulamaya başladığı görülmektedir. Sponsorluğun, marka adını yerleştirme, markayı görünür kılma, itibar artırma, kurumsal kimlik oluşturma gibi amaçlara yönelik olarak yapıldığı düşünüldüğünde Kadın A Milli Voleybol takımına sponsorluk yapan firmaların sloganlarında ve kadın voleybolcuların yer aldığı reklamlarda müsabık kadının kutuplaşmaya karşı demokratikleşme yönünde araştırdığı gözlemlenmektedir. Türkiye Kadın A Milli Voleybol Takımı'nın başarıları üzerinden, Türk kadınına benimsetilmek istenen bir takım mesajlar ve imajın propagandası niteliği taşıyan, dokunaklı, anlaşılması kolay görseller yinelenerek gösterilmektedir. Bu araştırma, Türkiye A Milli Voleybol Kadın ve Erkek takımları kurumsal sponsorlarının 2023-2024 yılı reklam filmlerini ve fotoğraflarını kadınların kurgudaki temsilinin bir ölçüsü olarak kullanılan Bechdel Testini kullanarak karşılaştıracak ve reklam filmlerindeki söylem bağlamını da ele alınacaktır. Araştırma, Türkiye A Milli Voleybol takımları sponsor reklamları aracılığıyla yeniden inşa edilmekte olan ideal Türk kadını imgesini tartışmaya açacaktır.

Gülay Doğan (Hitit Üniversitesi) ve Aykut Öztürk (Glasgow Üniversitesi, İskoçya), Sendikalarda Kadın Üyelerin Katılımlarını Artırmada Kampanya Mesajlarının İçeriklerinin ve Etkilerinin Değerlendirilmesi

Kadınların siyasete ve sivil toplum faaliyetlerine katılımının düşük olması Türkiye'de ve dünyada hala önemli bir sorundur. Literatürde 2000'li yıllara kadar kadınların siyasi ve sivil faaliyetlere katılmamasının temel nedeni olarak ev ve aile içi sorumluluklar gösterilmekteydi. Ancak son zamanlarda, toplumsal cinsiyete dayalı siyasi ve sivil sosyalleşme süreçlerindeki ilgi ve hırs eksikliği, kadınların düşük katılım düzeyini açıklayan birincil neden olarak ön plana çıkmıştır. Kadınların katılım eksikliğinin nedenlerini çok boyutlu olarak tartışan geniş bir literatür olmasına rağmen çözüm önerilerini test eden çalışmalara rastlamadık. Çalışmamız,

bu boşluğu ele alarak kadınların sivil topluma katılımını nasıl artırabileceğimizi araştırıyor. Çocukluk yaşlarından itibaren içselleştirilmiş toplumsal cinsiyet normlarının, kadın rol modellerin sayısını artırarak üstesinden gelinebileceğine dair bulgulara erişilmiştir (O'Brien vd., 2017; Cushman, 2018; Bos vd., 2020). Erkek egemen alanlarda kadın sayısının artmasıyla ortaya çıkan görsel ve işlevsel mesaj, bu alanlarda kadınlara da yer olduğudur. Kadın adaylara karşı sistematik ayrımcılığa ilişkin ampirik kanıt eksikliğine rağmen seçimli bir göreve aday olmayı düşünen kadınlar, bir cinsiyet yanlılığı olduğuna ve seçilmek için erkeklerden daha zorlu koşullarla karşı karşıya olduklarına inanırlar (Lawless ve Fox, 2010). Oysa video mesajlarından oluşan bir bilgilendirme kampanyasıyla, kadınlarla erkekler rekabet ettiğinde kadınların kaybedeceği yönündeki geleneksel algının yerinden edilebileceğine, bu tarz çalışmaların toplumsal hafızada uzun süreli belleğe yerleştiğine dair kanıtlara ulaşılmıştır (Dowling&Miller, 2015). Kadınlara yönelik radyo programlarına daha fazla maruz kalmanın kadınların seçim katılımını artırdığına ve bunun da kadın adaylar için daha fazla oy payı anlamına geldiğine dair nedensel kanıtlar sunan bir araştırma, mesajın doğrudan kadınlara yönelik düzenlenmesinin Japonya'da cinsiyete dayalı sosyal normların değişmesinde rol oynadığı sonucuna ulaşmıştır (Okuyama, 2020). Haziran 2024'te, bir kamu çalışanları sendikaları konfederasyonu olan Türkiye Kamu-Sen'in kadın ve erkek üyeleriyle ön kayıtlı bir anket deneyi gerçekleştirdik. Türkiye'nin tüm illerinden yaklaşık 1.700 kadın üye araştırmamıza katıldı ve onları rastgele iki deney ve bir plasebo videosundan birine atadık. İlk uygulama videosuna atanan katılımcılar, Türkiye Kamu-Sen'in üyelerine yönelik hizmetlerini ve hangi yollarla sendikal etkinliklere ve yönetime katılabileceklerini anlatan, üyeleri sendikal faaliyetlere aktif katılıma çağıran üç dakikalık bir tanıtım videosu izlemiştir. İkinci seçeneğe atanan katılımcılar aynı içeriğe sahip ancak sadece kadınlara yönelik bir video izlemiştir. Plasebo koşulundaki katılımcılar ise sendikaların tarihi hakkında bir video izlemiştir. Araştırmamızda iki ana hipotezi test ettik: "Sendikal faaliyetlerin önemine ilişkin tanıtım mesajları kadınların sivil katılımını artırmada etkilidir." ve "Tanıtım mesajları doğrudan kadınlara hitap ettiğinde kadınların sivil katılımını artırmada daha etkilidir." Çalışmamız önemli bulgular ortaya koymuştur. İlk olarak, deneyden önce yapılan anket, kadın ve erkek üyeler arasında bir "hırs farkı" olduğunu, erkek üyelerin sendikal faaliyetlere katılmaya ve yönetici pozisyonu almaya daha istekli olduğunu doğrulamaktadır. Buna dayanarak, deneyimiz genel bir kitleye konuşmak yerine doğrudan kadınlara hitap etmenin kadınların sendikal faaliyetlere daha aktif katılım istekliliğini artırdığını göstermiştir. Ayrıca bu etkinin, kadınların kendilerini sendikalar konusunda daha yetkin ve bilgili hissetmeleri nedeniyle gerçekleşmiş olabileceğini bulduk.

Rahime Süleymanoğlu-Kürüm (Bahçeşehir Üniversitesi) ve Nuran Öksüz (Yeditepe Üniversitesi), Evlilik Yoluyla Elitlik ve Siyasi Etki: Elit Statüsüne Kavramsal Bir Yaklaşım

Bu çalışma, Elit Sosyolojisi literatüründe göz ardı edilen ve evlilik bağı aracılığıyla edinilen elit statüsüne odaklanmaktadır. Siyasi ve bürokratik elit çalışmalarında eşlerin politika oluşturma ve siyasi bağlantılar kurmadaki etkisi ifade edilmektedir. Ancak bu kişiler, dillerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden üretimindeki önemli rolü nedeniyle genellikle kadın eş olarak nitelendirilmektedir. Statü bakımından belirsiz olan bu bireyler "Diplomatik Eş" (Diplomatic Wife) (Enloe, 1990), ya da "First Lady" gibi kavramlarla nitelendirilmektedir. Bu çalışma

literatürdeki bu kavramsal boşluğu doldurmak için “Matrielit” terimini öne sürer. Böylece, evlilik yoluyla edinilen elit statüsünü toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirmeyi, sadece kadın değil erkek eşleri ve bu evlilikten doğacak çocukları da kapsayacak şekilde cinsiyet ayrımı barındırmayan Matrielit kavramını literatüre kazandırmayı amaçlar. Matrielit kavramı birkaç nedenle önemlidir. Birincisi, feminist tarihte kadın eşlerin devletlerarası ilişkilerin yönetilmesindeki etkin rolünü ifade edilmektedir. Bu etki, 19. Yüzyıldan önce dahi eş, anne, kız evlat ve 2 kız kardeş sıfatı ile saraylararası yazışmalar üzerinden kanıtlanmıştır (McCharty, 2014; Sluga & James, 2015). İlaveten evlilik kurumu, Bizans İmparatoriçesi Theodora, Rus Çariçesi Büyük Catherine ve Jeanne d’Arc gibi tarihe imza atan kadınları ve Çinli prenseslerin “Diplomat Gelin” sıfatıyla “Kültürel Temsilci” olmaları için de kritik bir araç olmuştur. Günümüzde ise başkanlık sistemlerinde “First Lady”ler çeşitli kültürel etkinliklere katılma ve rol model olma gibi kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir (Watson, 2000; Barrett, 2002; Ibrahim, 2004). Ancak bu çalışmalar, anılan kadınların ve evlilikten doğan çocukların elit kavramı içinde konumlandırılmalarını sağlamamış, kavramsal boşluğu dolduramamıştır. Benzer şekilde evlilik yoluyla edinilen bu etki erkek eşleri kapsamamıştır. Bu, erkeklerin herdaim biricil, kadınların ise ikincil rollerde olduğunu içselleştirir ve akademik yazımda cinsiyet eşitsizliğini derinleştirir. Evlilik, sosyal hiyerarşi içinde bir kişinin konumunu koruma veya yükseltme aracı olarak hizmet eder. Bu çerçevede, evliliğin elit ağları oluşumunda ve sürekliliğinde oynadığı önemli rolü ve aile ittifaklarının sosyal sermaye nüfuzunu artırabilme potansiyelini dikkate alır.. Bu çalışma, anılan kavramsal boşluğu Anderson’un dil kaçırmaya (linguistic hijacking) ve Kazanov ve Yi’nin (2024) dil yanlışlıkları (linguistic imposters) kavramlarıyla açıklamakta ve bu boşluğu doldurmak üzere, servet, güç ve doğuştan gelen ayrıcalıklarla değil, evlilik yoluyla elde edilen elit statüsünü tanımlamak üzere ileri sürmektedir. Bu kavram elit toplulukların bir alt kümesi olarak, sosyal, ekonomik ve politik statülerini evlilik yoluyla pekiştiren ve yükselten tüm bireyleri kapsamaktadır.

Panel 25 (12.15-13.45, Sınıf: 328)

Ulusötesi Perspektiften Köken Devlet ve Göçmen Politikaları: Türkiye Örneği
Panel Başkanı: Damla B. Aksel (Bahçeşehir Üniversitesi)

Uluslararası göç, modern devletlerin oluşumuyla birlikte daha karmaşık bir hal almış ve devletler göç süreçlerinin şekillenmesinde kritik rol oynamıştır. Tarihsel olarak sömürgecilik, savaşlar, siyasi baskı ve ekonomik nedenlerle şekillenen göç hareketleri, günümüzde belirli göç koridorları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Modern devletler uluslararası göç süreçlerinin yönetiminde kritik bir rol oynarken, bu süreçlerin yönetimi pek çok ülkenin politika ve kamuoyu gündeminde ön sıralarda yer almaktadır. Son yirmi yılda, akademik literatürde ve politika yapımcılar arasında yurtdışında yaşayan vatandaşlar ve diaspora politikalarına yönelik artan bir ilgi gözlemlenmektedir. Bu ilginin ardında geçmişteki yaklaşımın aksine köken devletlerin (ve uluslararası kuruluşların) göç süreçlerini özellikle köken ülkelerin kalkınma süreçlerine etkisi bağlamında değerlendirmesi, köken ülkelerin de yurtdışındaki vatandaşlarını artık kaybedilen nüfuslar olarak değil, ulusötesi sosyal, ekonomik ve politik sermaye kaynakları olarak görmesi yatmaktadır. Bu doğrultuda, diaspora kapsama politikaları, özellikle Küresel Güney ülkelerinde yaygınlaşmakta, yurtdışından seçimlere katılım gibi genişleyen vatandaşlık

hakları, bu ilişki ağının pekişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, “göç devletleri” literatürü ve son yıllarda gelişen “göç veren devletler” literatürü, göç politikalarının tarihsel, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarını vurgulayarak, devletlerin diasporalarını ekonomik ve siyasi sermaye olarak görme ve onlarla daha yakın ilişkiler kurma çabalarını incelemektedir. Göçmenlerin ikamet ettikleri ülkelerde kazandıkları sermayeyi köken ülkelerinde kullanabilmelerini sağlamak ve genişleyen vatandaşlık haklarından yararlanmalarını mümkün kılmak, bu çabaların önemli bir parçasıdır. Göçmenlerin bağlılıklarını koruma veya yeniden inşa etme, köken devletler için ekonomik, politik ve kültürel stratejilerin merkezinde yer almaktadır. Bu panel, ulusötesi perspektiften köken devletlerin göçmen politikalarını, özellikle Türkiye örneği üzerinden analiz etmeyi amaçlamaktadır. Türkiye’nin köken devlet olarak göçmenlerle kurduğu dinamik ilişkiler, diaspora politikaları ve göçmenlerin entegrasyon süreçleri, tarihsel ve güncel bağlamlarda ele alınacaktır. Panelde sunulacak bildiriler, ikili anlaşmaların, derneklerin, vatandaşlık ve dönüş politikalarının göçmen hareketliliği ve sınır ötesi üyelik üzerindeki etkilerini incelemektedir. Ayrıca, köken devletlerin yurtdışındaki vatandaşlarına yönelik genişleyen vatandaşlık hakları ve bu hakların göçmenlerin siyasi katılımı üzerindeki etkileri tartışılacaktır. Türkiye örneği, ulusötesi vatandaşlık haklarının dönüşmesi ve diaspora kapsama politikalarının gelişimi açısından önemli bir vaka sunmaktadır. Türkiye’nin bu alandaki politikaları, diaspora ile ilişkileri pekiştirme çabaları ve yurtdışındaki vatandaşlarına yönelik geliştirdiği stratejiler, panelin ana konularından olacaktır. Panelde ülkeden göç, yurtdışında yaşayanlara yönelik kapsama politikalarına ve geri dönüş politikalarına dair yaklaşımlar değerlendirilirken, devlet ile göçmenler arasındaki bağların ulusal ve uluslararası siyasi boyutları ele alınacaktır. Panel, uluslararası literatürde yoğun tartışmalara konu olan ulusötesi devlet politikalarını Türkiye’deki siyaset bilimi araştırmacılarının ilgisine sunmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede, Türkiye’nin göçmen politikalarına dair yapılmış orijinal ampirik çalışmalar içeren bildiriler, panelin temel katkısı olacaktır. Panelde yapılacak tartışmalar, göçmen politikalarının geleceği ve ulusötesi vatandaşlık haklarının genişlemesi konusunda yeni perspektifler sunmayı hedeflemektedir.

Ayşe Betül Nuhoglu-Korkut (Yeditepe Üniversitesi), Fransa’daki Türk Derneklerinin Köken Ülke ile İlişkileri Güçlendirmedeki Rolü

Avrupa ülkeleri, ekonomik büyümelerini hızlandırmak ve ekonomilerini hızla yeniden inşa etmek amacıyla uluslararası işçi göçü hareketlerini teşvik etmişlerdir. Türkiye’den göç, 1950’lerin sonunda başlamış ve 1960’lar ile 1970’ler boyunca özellikle Almanya, Fransa ve Hollanda’ya doğru devam etmiştir. Göçmenlerin çoğu başlangıçta geçici işçi olarak ülkelerini terk etmişlerse de, Alman ve Fransız hükümetlerinin izlediği aile birleşimi politikalarının da etkisiyle kısa zamanda kalıcı göçmenlere dönüşmüşlerdir. Fransa’daki Türk diasporasının kökleri de 1965 yılında imzalanan ve Türkiye’den Fransa’ya geçici işgücü akışını öngören ikili bir anlaşmaya dayanmaktadır. Bu anlaşmanın imzalanmasından sonra Türk göçmenlerin sayısı hızla artmıştır: 1968’de 7.628 iken 2020’de yaklaşık 700.000’e ulaşmıştır. Fransa, Almanya’dan sonra ikinci en büyük Türk diasporasına ev sahipliği yapan ülke haline gelmiştir. Zaman içerisinde kalıcı hale gelen Türk diasporasının Fransa’da kurmuş oldukları dernekler, orada yaşayan Türkiye kökenlilerin gerek sosyal gerekse siyasal hayatlarında etkili olmaya

başlamışlardır. Ulusötesi sosyal yapılardan biri olan dernekler, göçmenlerin sosyal ağlarının şekillenmesinde ve güçlenmesinde önemli rol oynamaktadırlar. Sosyal sermaye, ulusötesi bağların gelişimini ve bireylerin siyasi ve sosyal davranışlarını, bunun devamında da katılımlarını etkilemektedir. Dernekler, sosyal ağların ve ulusötesi bağların oluşturulmasında kritik bir rol üstlenmektedir. Bu çalışmanın amacı, Fransa'da yaşayan Türk diasporası tarafından kurulan derneklerin Türkiye vatandaşlarının köken ülke ile entegrasyonlarına katkısını nitel araştırma yoluyla analiz etmektir. Köken ülke Türkiye ile ilişkilerin hangi alanlarda (siyasi, sosyal, finansal, eğitimsel vb.) kurulduğu ve nasıl şekillendiği ortaya konmaktadır. Çalışma, 2022 yılında TÜBİTAK Bosphorus Projesi kapsamında gerçekleştirilen saha araştırması sırasında Türkiye kökenli göçmenler tarafından kurulan 16 dernekle yüz yüze derinlemesine görüşmeler yoluyla elde edilen verilerin analizine dayanmaktadır. Yüz yüze mülakatlar sonucunda elde edilen veriler ile derneklerin Fransa'daki Türk diasporasının köken ülke ile ilişkilerinin nasıl korunduğu ve geliştirildiği ortaya konmaktadır.

Damla B. Aksel (Bahçeşehir Üniversitesi), Köken Devlet ve Ev Sahibi Devletler Arasındaki İlişkisellik: İkili Anlaşmalar Üzerinden Türkiye'nin Yurtdışına Yönelik Göç Politikalarını Değerlendirmek

Son yıllarda sosyal bilimlerde yapılan araştırmalar, köken devletlerin göç eden vatandaşlarıyla nasıl etkileşimde bulunduğu giderek daha fazla odaklanmaktadır. Bu genişleyen literatür, köken devletlerin politikaları aracılığıyla egemenlik, millet ve vatandaşlık kavramlarını yeniden şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu politikalar köken devletleri ile diğer ülkeler ve küresel yönetim kurumları arasındaki ilişkileri de etkilemektedir. Bu bildiri, göçmen hareketliliği bağlamında köken devletler ve ev sahibi devletler arasındaki dinamik ilişkileri keşfetmeyi amaçlamakta ve özellikle ikili anlaşmaların analizine odaklanmaktadır. Köken devletler ve ev sahibi devletler arasındaki ikili anlaşmaların, göçmen hareketliliği ve sınır ötesi üyelik yönetiminde yarattığı etkileri incelenirken, köken devlet olarak Türkiye'ye odaklanılmaktadır. Çalışmanın verileri, 2022'de başlatılan Yurtdışı Göçmen Politikası Rejimleri (EMIGPOL) araştırma projesi kapsamında geliştirilen EMIGPOL veri tabanına dayanmaktadır. EMIGPOL, UN DESA verilerine göre 1990'dan bu yana yurtdışında en büyük göçmen nüfusa sahip 21 köken ülkedeki çıkış politikaları, yurtdışı göçmen/diaspora politikaları ve dönüş politikalarını araştırmaktadır. Proje kapsamında elde edilen verilerden faydalanan bu bildiri Türkiye'ye dair verilerin elde edilmesinde, makro düzeyde ekonomik, siyasi, demografik verilerin yanı sıra, ikincil literatür, DEMIG, IMISEM, EUDiF, ILO, UN Treaty Series gibi mevcut veritabanları ve devlet kurumlarına ait kaynaklar üzerinden ulusal mevzuat, ikili anlaşmalar ve çok taraflı işbirliklerine dair kaynaklardan faydalanılmaktadır. Çalışma, göç araştırmalarında yaygın olarak görülen Küresel Kuzey önyargısının (*Global North bias*) üstesinden gelebilmek amacıyla Küresel Kuzey ve Küresel Güney ülkelerine dair politikaları bir arada değerlendirmeyi ve yurtdışına giden göçmen politikalarına dair tipolojiler çıkarmayı hedeflemektedir.

Gülece Şenel (ODTÜ), Göçmenlerin Psikolojik Dayanıklılığının Bir Belirleyicisi Olarak Yasal Yapı: Türkiye'ye Dönen Yüksek Nitelikli Göçmenler Örneği

Nitelikli iş gücünü çekmek için yarışan ülkelerin sayısı arttıkça ve diasporaların beşeri sermaye olarak potansiyelinin kabulü yaygınlaştıkça, köken devletler için yurt dışında yaşayan yüksek nitelikli vatandaşlarının ülkeye dönmelerini teşvik etmek önemli bir politika hedefi hâline gelmiştir. Köken ülkelerin dönüş göçünü düzenleyen mevzuat ve politikaları, yurt dışında yerleşik yüksek nitelikli vatandaşları ülke için bir değer olarak görmekte ve daha yüksek maaş veya daha düşük vergi gibi çeşitli planlarla onların ülkeye dönüşlerini kolaylaştırmaya odaklanmaktadır. Ancak bu mevzuat ve politikalar, dönen yüksek nitelikli bireylerin yeniden entegrasyonlarına ilişkin hususlarda genellikle sessiz kalmaktadır. Bu yasalar ve politikalar, yüksek nitelikli göçmenlerin bilgi, deneyim ve uluslararası ağlarıyla ülkelerine katkıda bulunmaya hazır üyelerden oluşan homojen bir grup olduğunu varsayımı üzerine kuruludur. Yüksek nitelikli göçmenler, değişikliklere kolaylıkla uyum sağlayan, devlet desteğine ihtiyaç duymayan, psikolojik olarak dayanıklı ve kendi kendine yeter bireylerdir. Bu çalışma bu varsayımı eleştirel bir gözle yaklaşmaktadır. Türkiye'ye dönen yüksek nitelikli göçmenler örneği üzerinden, bu araştırma "Köken devletlerin dönüş göçünü düzenleyen yasal yapısı göçmenlerin psikolojik dayanıklılığını nasıl etkiler?" sorusunu yanıtlamayı amaçlamaktadır. Yasalar, politikalar, uluslararası ve ikili anlaşmaların detaylı bir analizi üzerinden Türkiye'nin yasal yapısı ortaya konmuştur. Dönüş göçünü düzenleyen yasal yapı ile dönenlerin psikolojik dayanıklılığı ve yeniden entegrasyon deneyimleri arasındaki ilişkiyi anlamak için 45 yarı yapılandırılmış mülakat gerçekleştirilmiştir. Bulgular, yasal yapının yeniden entegrasyon, özellikle psikolojik yeniden entegrasyon konusunda sessiz kaldığını ve genel kanının aksine dönen yüksek nitelikli bireylerin mevzuat ve politikaların dikkat etmesi gereken kırılğanlıklara sahip olduğunu göstermektedir.

Gizem Kolbaşı-Muyan (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi), Türkiye'nin Diaspora Politikalarında Vatandaşlık: Çifte Vatandaşlık, Mavi Kart ve İstisnai Vatandaşlık

Vatandaşlık, hak ve sorumluluklardan oluşan hukuki statü olmanın yanı sıra sosyo-siyasal kimlik şekli, var olan ya da vatandaşlık politikaları ile yaratılan toplumun üyesi olmak şeklinde değerlendirilmektedir (Heater, 2004). Gamlen (2008) birinci hali ile vatandaşlığı diasporanın entegrasyonu bağlamında ele alırken, ikinci kullanımının diaspora inşası çerçevesinde tartışmıştır. Devletlerin vatandaşlık anlayışının şekillenmesinde de vatandaşlık ve diaspora politikalarının oluşturulmasında da ulus anlayışı, tarihsel geçmiş ve göç doğrudan ilişkilidir. Bu çalışmada vatandaşlığın diaspora politikaları ile nasıl ilişkilendirildiği tartışılmaktadır. Konu Türkiye'nin diaspora politikası bağlamında, çifte vatandaşlık, Mavi Kart ve İstisnai Vatandaşlık çerçevesinde ele alınmaktadır. Günümüzde Türkiye, diasporasını yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları ve Mavi Kartlıların yanı sıra soydaş ve akraba toplulukları da kapsayacak şekilde tanımlamaktadır (YTB, 2019). Vatandaşlık politikasının uygulanışı da bu diaspora bakış açısını yansıtmaktadır. 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununa göre vatandaşlık doğum yoluyla ve sonradan olmak üzere iki şekilde kazanılmaktadır. Vatandaşlık Kanununa göre "Türkiye içinde ve dışında Türk babadan olan ya da Türk anadan doğan çocuklar doğumlarından başlayarak Türk vatandaşdır. Bu çerçevede işgücü göçüyle yurtdışına giden vatandaşlarımız ve alt soyları

Türk vatandaşı olarak kabul edilmektedir. Türkiye'nin onlara yönelik geliştirdiği çifte vatandaşlık, Mavi Kart (eski adıyla Pembe Kart) mevzuatları ve uygulamaları diaspora politikasının uzantısı olarak değerlendirilmektedir. Türk vatandaşlığının sonradan kazanılmasında istisnai olarak tanımlanan üç gruptan biri de İskan Kanunu'na göre göçmen olarak kabul edilen kişilerdir. Temeli 1926 yılına dayanan ve günümüzde de geçerliliğini koruyan İskan kanununda Türkiye'ye göç etme ve yerleşme hakkı yalnızca Türk soyundan gelen ve Türk kültürüne bağlı kişilere tanınmıştır. Bunlar, diaspora politikaları çerçevesinde soydaş akraba olarak tanımlanan gruplardır. Bu çalışmada diaspora politikaları ve vatandaşlık arasındaki ilişki şu başlıklar altında ele alınmaktadır: Türkiye'de vatandaşlığa bakış, Türkiye'nin göç ve diaspora politikası, çifte vatandaşlık, mavi kart ve İskan kanunu çerçevesinde Türk vatandaşlığının kazanılmasına yönelik yasal mevzuat, ve uygulamalar. Çalışma, yasal mevzuat, politika belgeleri, YTB, TİKA ve Dış İşleri Bakanlıklarının açıklamaları, faaliyet raporları, TBMM Tutanakları gibi birincil kaynaklar ile ikincil kaynaklara dayanmaktadır. Çalışmada Türkiye'nin "nerede bir vatandaşımız soydaşımız varsa biz oradayız" mottosuyla hareket eden diaspora politikasının tarihsel, etnik ve dini anlamda topluma üyelik anlamına gelen vatandaşlık perspektifine dayandığı sonucuna varılmıştır.

Panel 26 (12.15-13.45, Sınıf: 330)

Kolonyalizm ve Postkolonyal Yaklaşımlar

Panel Başkanı: İlkim Büke-Okyar (Yeditepe Üniversitesi)

**İlkim Büke-Okyar (Yeditepe Üniversitesi) ve Mine Nur Küçük (Yeditepe Üniversitesi),
Popüler Kültür Aracılığıyla "Sömürgeleştirilenlerin" Öznelliğini Geri Kazanmak: *Al-Mudhik
al-Mubki* Örneği**

Avrupa merkezli dünya siyaseti anlatılarında "Batı" ve "Diğerleri" arasındaki özcül ikilikleri sorgulamak ve Batılı olmayan aktörlerin öznelliklerini yeniden kazanmak, postkolonyal araştırmaların Uluslararası İlişkiler (UI) disiplinine sunduğu iki önemli içgörüdür. Bu makale, bu tartışmalara popüler kültürü inceleyerek katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bunu yaparken, iki dünya savaşı arasındaki karmaşık yıllarda Fransız mandası altındaki Suriye'de üretilen, öne çıkan ancak az çalışılmış bir siyasi hiciv gazetesi olan *al-Mudhik al-Mubki* ve onun siyasi karikatürlerine odaklanmaktadır. Sömürgeleştirilen aktörleri "düşünen özneler" olarak ele alarak, çalışma onların sömürge deneyimlerini nasıl ifade ettiklerini, temsil ettiklerini ve yönlendirdiklerini analiz ediyor. Siyasi karikatürlerin analizi, sömürgeleştirilenlerin öznelliğinin baskın temsillerin ötesine geçen üç tezahürünü ortaya koyuyor. Birincisi, Fransız Mandası altındaki Suriyeli milliyetçilerin ifade özgürlüğü hakkının ihlalini vurgulayarak sömürgecinin ikiyüzlülüğünü ortaya çıkarmaları. İkincisi, meclisi ve anayasayı yeniden sahiplenerek sömürgecinin siyasi özgürlüğü inkarına meydan okumaları. Üçüncüsü, üstünlük ve aşağılık içeren sömürge ilişkilerini alaya alarak eşitlik eksikliğini eleştirmeleri. Makale, önce sömürgeci ve sömürgeleştirilen arasındaki ikili düşüncenin sorgulanmasının ve sömürgeleştirilenlerin öznelliklerinin dünya siyasetinde geri kazanılmasının önemini ve bunu yapmada popüler kültürün sağladığı fırsatları tartışıyor. Ardından, dönemin siyasi önemini, özellikle basın ve sansüre odaklanarak tanıtıyor. Son olarak, görsel söylem analizi kullanarak, Fransız mandası altındaki Suriye'nin en tartışmalı siyasi hiciv gazetesi *al-Mudhik al-Mubki*'yi inceleyerek

sömürgeleştirilen aktörlerin öznelliklerinin siyasi karikatürlerde nasıl ifade edildiğini gösteriyor.

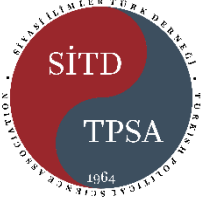
Hacer Elmacı (Leeds Üniversitesi, İngiltere), İngiltere’de Kullanılan Tarih Ders Kitaplarında Kadınlık, Kolonyalizm ve Milli Kimlik: Eleştirel Bir Söylem Analizi

Bu çalışmada İngiliz tarih ders kitaplarında kadınlık, kolonyalizm ve milli kimliğin temsili araştırılmaktadır. Bu bağlamda, İngilteredeki ortaokul tarih ders kitaplarında kadınlık, sömürgecilik ve ulusal kimlik nasıl temsil edilmektedir ve tarih ders kitaplarındaki karakterlerin, imgelerin, anlatıların ve söylemlerin 'kadın' kategorisini üretme ve yayma biçimleri nelerdir sorularına yanıt aranmaktadır. Niteliksel araştırma metoduna bağlı olunan bu çalışmanın verilerini İngiltere’de ortaokullarda güncel olarak kullanılan ve özellikle İngiliz kolonyal döneme ait tarihi anlatıları içeren farklı yayınevlerine ait altı adet ders kitabı oluşturmaktadır. Ders kitapları eleştirel söylem analizi ve eleştirel görsel analiz yöntemleri ile analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda pek çok bulgu elde edilmiştir. İlk olarak İngiltere’de kullanılan tarih ders kitaplarında kadınlar anne, eş, vatandaş, işçi ve lider olarak tasvir edildiği görülmüştür. İkinci olarak ders kitapları ideolojik mesajlar açısından incelendiğinde, sömürgeciliğin özellikle beyaz İngilizlerin yaşamları üzerinde olumlu bir etkisi olduğu görülmektedir. Bu çerçevede İngiliz tarih ders kitapları kolonyal tarihle ilgili söylem ve anlatılar aracılığı ile tarihi süreçteki kolonyal faaliyetlerini yalnızca meşrulaştırmakla kalmayıp aynı zamanda teşvik eden bir nitelik göstermektedir. Ayrıca İngiliz imparatorluğu, kolonileştirdiği ulus ve ülkelerin sadece doğal kaynakları gibi zenginliklerini ele geçirmekle kalmamış, aynı zamanda bu ülkelerin insanlarını da işgücü olarak sömürmüştür. Ancak bu işgücünün sömürülmesi de geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde yapılmıştır. Bu bağlamda öncelikle kadınlar ya annelikle ya da çocuk bakmak gibi rollerle ilişkilendirilmektedir. Aile önemlidir ve anne, baba ve çocuklardan oluşur. Kadınlar ancak kraliyet ailesinden geliyorsa liderlikle ilişkilendirilmektedir ve ders kitaplarında tek gerçek kadın liderler kraliçelerdir fakat alegorik liderlik özelliği gösteren kadınlara da yer verilmiştir. Irk, milliyet ve etnisite ise öne çıkan diğer konulardır. Kolonilerle ilgili anlatılar, beyaz İngiliz kadınları kolonileştirilmiş ulusların erkeklerinden üstün olarak tasvir etmektedir.

Tuncer Beyribey (Altınbaş Üniversitesi), Haziran 2015 Seçimleri Sonrasında AKP’nin Terörle Mücadele Söyleminin Postkolonyal Analizi

Türkiye’de terörizm çalışmaları, terörle mücadeleyi tarihsel bağlamı sabitlenmiş bir özneye karşı girilen bir mücadele olarak ele alınmaktadır. Buna göre, teröristler tarihsel bağlamın tamamen dışında her zaman ve mekânda bulunabilecek bir dışsallaştırılmış özneye gönderimde bulunmaktadır. Bir başka deyişle, terörist özneye oldukça özcü bir yaklaşım hakimdir. Bu çalışma, terörist öznenin inşasına postkolonyal bir analizle yaklaşmayı önermektedir. Buna göre, teröristler belirli bir mekânda yürütülen özneleştirme süreçleri çerçevesinde merkezin hegemonya girişimlerine yönelik ortaya çıkan karşı tutumları ifade etmek için inşa edilmişlerdir. Kısacası, terörle mücadele merkezin belirli bir çevre üzerinde yürüttüğü hegemonya mücadelesinde nüfus kontrol teknolojisidir. Terörist özne, bu

mücadelede özneleşmiştir. Bu çalışma, 2015 Haziran seçimleri sonrasında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde güvenlik güçleri ile PKK arasında artan siyasi şiddet ortamında AKP hükümetlerinin terörle mücadele söyleminin postkolonyal bir analizini yapma amacını taşımaktadır. Bu çerçevede, AKP hükümetlerinin terörle mücadele söyleminde yer alan iç sömürgeleştirme ve (siyasi) özneleştirme süreçlerine odaklanılacaktır. İç sömürgeleştirme, bir yandan ekonomik sömürü düzeninin devamını, diğer yandan ise bu düzene destek sağlayan baskıcı güvenlik mekanizmasının teşekkülünü ifade etmektedir. Özneleştirme ise iç sömürgeleştirme sürecinde sömürülen toplumsal kesimlerin mevcut konumlarını meşrulaştıran ve buna rıza üreten özne konumlarının üretimine gönderimde bulunur. Buradan hareketle, bu çalışma, terörle mücadele adıyla iç sömürgeleştirmeyi sağlama alan ve özneleştirme yoluyla bunu çeşitli ifadelerle (terörist, isyancı vb.) dışsallaştıran söylemleri analiz etmeyi amaçlamaktadır. 2015 Haziran Seçimleri sonrasında ortaya çıkan şiddet ortamı ve akabinde devletin güvenlik mekanizmasını mobilize etmesi, AKP'nin inşa etmeye çalıştığı hegemonik ulusal kimliğe (Türk-İslam Sentezi) yönelik bir tehdidin söylemsel olarak inşa edilebilmesiyle mümkün kılınabildi. Neticede, bir yandan PKK ile yurtiçinde yürütülen silahlı çatışma şiddetlenirken, diğer yandan PKK'nın Suriye kolu olan YPG'nin Kuzey Suriye'de mevzi kazanması neticesinde sınır-ötesi operasyonlar başlatıldı. Ülke içinde siyasi olarak merkezin kontrolünün sağlanması (kayyum atamaları, şehirlerin neredeyse yıkılarak yeniden düzenlenmesi vs.) ve ülke dışında askeri operasyonlarla alternatif politik varoluşların yok edilmesi (mülteci güvenli bölgeleri önerileri, işgal bölgelerine vali/kaymakam atamaları vs.) yoluyla siyasi tahakküm sağlanmaya çalışıldı. Bu yapılırken terörist öznenin AKP'nin hegemonik ulusal kimlik tahayyülüne karşıt olarak inşa edildiğini görmek mümkündür. Dolayısıyla, bu çalışma AKP'nin bölgede tesis etmeye çalıştığı hegemonya projesinin bir devamı olarak terörle mücadele pratiklerinin devreye sokulduğu iddiasındadır. Bir başka ifadeyle, AKP'nin devlet içinde kurumsallaştırdığı öznelliğin devamı olarak terörle mücadele, AKP'nin hegemonik ulusal kimlik tahayyülünü güvence altına alan bir teknik olarak ele alınabilir. Analiz postkolonyal çalışmaların özneleştirme, siyasi tahakküm ve şiddet arasındaki bağlantılarına dair kuramsal yaklaşımları terörle mücadele söylemi çerçevesinde inceleyerek başlayacaktır. Ardından, Kürt meselesinin tarihsel bağlamı ve AKP'nin buna dair 'çözüm' yaklaşımı bahsedilen kuramsal düzlemde ele alınacaktır. Burada AKP'nin hegemonik ulusal kimlik tahayyülü ve bu çerçevede Kürt meselesine yaklaşımı tartışılacaktır. Son bölümde, 2015 Seçimleri sonrası ortaya çıkan siyasi şiddet ortamında, AKP'nin terörle mücadele söyleminin postkolonyal analizi yapılacaktır. Bu çerçevede, AKP'nin hegemonik ulusal kimlik tahayyülünün terörle mücadele çerçevesinde bölgedeki siyasi tahakkümün bir parçası olarak nasıl mobilize edildiği ve nihayetinde terörle mücadelenin aslında (neo)kolonyal stratejinin bir parçası olarak ele alınabileceği tartışılacaktır. Bunun için TBMM Tutanakları ve gazete haberleri analiz edilecektir.

SİYASİ İLİMLER TÜRK DERNEĞİ

III. ULUSAL SİYASET BİLİMİ KONGRESİ

III. OTURUM (28 EYLÜL 2024, CUMARTESİ, 16.30-18.00)

Panel 27 (16.30-18.00, Sınıf: 311)

Kimlik, Ekonomi ve Siyaset

Panel Başkanı: Çiğdem Boz (Bağımsız Araştırmacı)

Çiğdem Boz (Bağımsız Araştırmacı), Sermayenin Kimliği: Alevi Burjuvazisi

Kentlere görece geç bir tarihte gelmiş olmalarının yanında zanaat, ticaret becerilerinden ve sermaye birikiminden yoksun oluşları Alevilerin iktisadi olanaklarını olumsuz etkilemiştir. Hakim dini anlayışın dışında kalmaları nedeniyle hem devlet hem de toplumun geri kalanıyla aralarında oluşan mesafe Alevileri iş dünyasında da dezavantajlı bir konuma itmiştir. Genel olarak Türkiye burjuvazisinin gelişim koşullarına bakıldığında bu sınıfın arkasında büyük bir devlet desteği olduğunu görürüz. Alevi kimliği ise bu devlet desteğini engelleyici bir unsur olarak karşımıza çıkar. Bu çalışmada Alevi iş insanlarının hikayelerinden yola çıkılarak bu patronların dezavantajlı konumlarıyla nasıl başa çıktıkları, sermaye birikiminin kaynakları ve iş yapma zihniyetleri sorgulanacaktır.

Mehmet Ertan (Düzce Üniversitesi), Kimliğin Tarihyazımı: Alevi Araştırmacı Yazarların Kaleminden Süzülen Alevilik

Türkiye 1990'larda Alevi hareketinin doğuşuna tanıklık etti. Alevi derneklerinin açılması, Alevi yayın organları ve radyo istasyonlarının faaliyete geçmesi ve Alevi ulularını anmak için kamuya açık anma törenlerinin düzenlenmesinin yanısıra Alevi araştırmacı yazarlar tarafından kaleme alınan ve Aleviliğin inançlarını, tarihini ve Alevilerin taleplerini ele alan onlarca kitap Alevi hareketinin görünürlük kazanmasının temel unsurları oldular. Popüler nitelikli bu kitaplar ağırlıklı olarak sözlü kültür üzerine bina edilen Aleviliğin yazılı kültüre aktarılmasında kritik bir rol oynadılar. Bu kitapların yazarlarıysa, Alevi araştırmacı-yazarlar olarak Aleviliğin tarihyazımına ve taleplerinin formülasyonuna katkıda bulundular ve Alevi hareketinin aktörlerinden oldular. Bu bildiri Alevi araştırmacı yazarlar tarafından kaleme alınan popüler nitelikli kitaplarda Aleviliğin nasıl farklı şekillerde tanımlandığı ve tarihinin farklı yazıldığını tartışmaya açacaktır. Öncelikle Alevi araştırmacı yazarların sosyal kökenlerine değinecek, onların bir kimlik hareketinin doğuşuna paralel olarak sosyalist aktivizmden bir kimliğin kamusal entelektüelleri haline dönüşümünü anlamaya çalışacaktır. Ardından bu yazarların çalışmalarında Aleviliği nasıl tanımladıkları, tarihini nasıl yazdıkları ve güncel siyasete nasıl eklemeye çalıştıkları detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

Sinem Bağçe (Yeditepe Üniversitesi), Türkiye İşgücü Piyasasında Romanlar ve Sosyal Yardım Dinamikleri: Betimsel Bir Analiz

Bu araştırma, Türkiye'deki Roman nüfusunun işgücü piyasasına katılımı ve sosyal yardım programlarına dahil olma durumlarını betimsel bir analizle incelemektedir. 2018 yılında, Türkiye'nin 12 ilinde yüz yüze görüşmeler yoluyla yapılan araştırma, 1.568 kişiden alınan yanıtları kapsamakta olup 6.445 Roman hanesini temsil etmektedir. Bulgular, Romanların karşılaştığı sosyo-ekonomik koşulların kapsamlı bir görünümünü sunmakta ve işgücü piyasasına katılım ile sosyal yardım programlarına bağımlılık arasındaki etkileşimi vurgulamaktadır. Yaygın inanışların aksine, betimleyici istatistikler, işgücü piyasasına katılım ile sosyal yardımlardan yararlanma arasında önemli bir korelasyon olmadığını göstermektedir. Bunun yerine, gelir ve eğitim düzeyleri, işgücü piyasasına ve sosyal yardım programlarına ortak katılım ile anlamlı bir negatif ilişki sergilemektedir. Ayrıca, analiz, Roman topluluğundaki hanehalkı gelir farklılıklarını değerlendirirken mesleki ayrışmanın önemini vurgulamaktadır. Sonuçlar, mesleki ayrışmanın, hanehalkı gelir varyasyonlarını açıklamada cinsiyet, medeni durum ve bölge gibi değişkenlere kıyasla daha az önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. En yoksul Romanlar için, inşaat ve tekstil gibi sektörlerdeki emek yoğun enformal işlerin gelir artırıcı etkisi, ticaretteki işlere kıyasla daha güçlüdür; en yüksek gelir grubundaki Romanlar için ise ticaretteki işler en yüksek gelir getirisini sağlamaktadır. Çalışma ayrıca, işgücü piyasasındaki ayrımcılığın, en yüksek gelir grubundaki Romanlar hariç tüm gruplarda gelir üzerinde önemli bir faktör olduğunu, en büyük etkiyi ise en yoksul Romanlar üzerinde gösterdiğini vurgulamaktadır. Roman toplumuna özgü geleneksel anlamda ayrışan meslekler, Roman nüfus içindeki gelir farklılıklarını tam olarak açıklayamamakla birlikte mağruz kalınan ayrımcılık düzeyinin gelir üzerinde olumsuz etkisi gözlemlenmiştir.

Çiğdem Boz (Bağımsız Araştırmacı) ve İhsan Koluçak (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi), Bana Bir Kimlik Uydur Baba: Koçgiri'nin İtaati

Cumhuriyet'in şafağında adı bir "isyan" ve katliamla tarihe geçen Koçgiri hem bir coğrafyayı hem de bir aşireti imler. Bir kimlik olarak "Koçgirililik" ise Kürt ve Alevi olmak anlamına gelir ve bu bağlamda Dersim ile benzerlik taşır. Dolayısıyla bu kimliğin Cumhuriyet ve devletle mesafeli bir ilişkisi olduğu söylenebilir. En azından kamuoyunda ve literatürde hakim olan görüş böyledir. Ancak bu ilişkiye dair daha derinlikli bir analiz yapmak amacıyla doğrudan Koçgirililerle yaptığımız görüşmelerde yaygın görüşün aksine bulgular tespit edilmiştir. Sivas-İmranlı köylerinde konuştuğumuz Koçgirili insanların çoğu geçmişleri ve kimlikleri ile ilgili olarak tam da resmi ideolojinin argümanlarını savunur biçimde Kımanci/Kürtçe konuşmalarına rağmen kendilerinin Alevi-Türk olduğunu, yüzyıllardır Kürtlerin arasında kalarak Kürtleştiklerini ifade ettiler. İşte bu bildiride Koçgiri köylerinde yaptığımız derinlikli mülakatlar özetlenerek, araştırma bulgularımız tartışmaya açılacak, cumhuriyet ideolojisinin (modern devletin) kimlik bilinci oluşturmadaki önemi Koçgirililer üzerinden değerlendirilecektir.

Cemal Salman (İstanbul Üniversitesi), Kent Kimliğine Politik Müdahale: Kaydolan ve Kaybolan Adlar Rehberi

Geleneksel kültürel coğrafya ve klasik toponomide yer/mekân ve sokak adları, işlevsel-pratik işaretler olarak ele alınmıştır. Burada yer, sorunsuz bir coğrafi kavram olarak görülürken yer adları coğrafi, doğal, yerel-bölgesel, kültürel izleri yansıtan pasif ya da nötr işaretler olarak kabul edilmiştir. Adlandırma, asıl olarak yön belirtme, bir yerin coğrafi özelliğini gösterme, mekânı haritalandırma gibi işlevlere dayandırılmıştır. 18. yüzyıldan itibaren uluslaşma-ulus kimlik inşası, köklü rejim değişiklikleri, bağımsızlığın kazanılması, hegemonya tesisi gibi dayanaklarla anma amaçlı sembolik-politik adlandırma yaygınlaşır. Sonraki iki yüz yılda iktidarlar, hegemonik yapılarını somutlaştırmak üzere, bir yandan istenmeyen geçmiş unutturma bir yandan seçilen tarihi figür ya da olayları hatırlatma aracı olarak yer ve sokak adlarını da kültürel politikanın bir aracı haline getirecektir. Bu, özellikle kent meydanlarında, sokak-cadde adlarında ve diğer kent içi yollarda, kentsel mekânlarda göze çarpar. Öncesinde sıradan coğrafi yönlendirme işlevi gören yerel-geleneksel sokak adları yerine tarihi olaylar ve şahsiyetleri, seçilmiş sembolik figürleri öne çıkaran, anma amaçlı-politik adlandırma, Azaryahu'nun tespitiyle modern zamanlara özgüdür. Adlandırmanın bu anma-unutturma dinamiği, eleştirel toponimi ve eleştirel coğrafyada "yerin kültürel üretiminin ve adlandırma pratiğinin politik analizi" çerçevesinde tartışılmıştır. Modern Türkiye tarihinde sokak adlandırmasının seyri de ilk yerel yönetim deneyimlerinden itibaren pratik işlevden politikleşmeye doğrudur. Bu çalışma, Türkiye'de adlandırmanın kültürel politliğini, erken Cumhuriyet döneminde yer-sokak adlarına yönelik ilk kapsamlı düzenleme ve müdahalelerin ürünü olan Osman Nuri Ergin'in İstanbul Şehri Rehberi üzerinden ele alıyor. Dönemin önde gelen belediye bürokratlarından Ergin yönetiminde yürütülen çalışmalar neticesi sadece İstanbul'da 10 bin civarında sokağın 6 bin küsuru yeniden adlandırılmıştır. Tekrar, gülünç ve müstehcen adları değiştirmenin yanı sıra bu kapsamlı müdahale temelde 'millileştirme' amacına dayanmıştır. Bütün bu çalışmaların toplandığı İstanbul Şehri Rehberi, İstanbul'da bir yanıla kent mekânı ve hafızasına dönük kapsamlı bir kayıt, öte yandan mekânsal ve toplumsal hafızada bir tahribat ve kayıp belgesi niteliğindedir.

Panel 28 (16.30-18.00, Sınıf: 312)

**Türkiye'de Siyaset Bilimi Çalışmalarına Yeni Bakışlar
Panel Başkanı: Edip Asaf Bekaroğlu (İstanbul Üniversitesi)**

Alperen Yavuzer (Doğuş Üniversitesi), Niyazi Berkes ve Osmanlı Toplum Yapısı

Niyazi Berkes'in tarihe bakışı, başta "The Development of Secularism in Turkey" ve "Türkiye İktisat Tarihi" isimli eserleri başta olmak üzere çalışmalarından takip edilebilir. Yazarın söz konusu eserlerde ele aldığı mesele daha çok Osmanlı'dan cumhuriyete uzanan bir modernleşme eğrisine işaret etmektedir. Bu noktada Berkes'in çalışmaları genel olarak bir modernleşme tarihi olarak ele alınsa da esasında yazarın konuya dair Marksist bir analiz yaptığı ileri sürülebilir. Eserin özellikle Osmanlı toplum ve toprak yapısını ele aldığı kısımlarda yazarın ATÜT ve Feodalizm üzerine tartışmaları da dikkat çekmektedir. Bu noktada söz konusu tartışmalar, yazarın Türkiye'nin neden "demokratikleşemediği" ya da Türkiye'nin neden

“kalkınamadığı” gibi iddialı tezlerine temel oluşturması amacıyla ele alınmıştır. Berkes’in iddiasına göre “doğu ve batı toplumları” tarihsel süreç içerisinde birbirlerinden ayrı yollar izlemiş ve bu sebeple de iki uç arasında belirleyici bir toplumsal yapı farkı oluşmuştur. Batıda özel mülkiyetin doğuya kıyasla daha “belirleyici” etkisi, yazara göre iki farklı toplumsal yapının ortaya çıkmasındaki en büyük etkidir. Batılı toplumlarda mülkiyet en başta toprağa bağlı zenginler ortaya çıkarmış ve söz konusu zenginler, daha sonra gelen kapitalizmin “dinamosu” olmuşlardır. Doğu ise mülkiyetle batıya benzer bir ilişki kurmamış bunun yerine Berkes’in “savaş girişimciliği” olarak adlandırdığı bir ekonomik model ortaya çıkmıştır. Buna göre doğulu toplumlarda savaş yoluyla elde edilen ekonomik kazanımlar batıdaki gibi üretime dönüşmemiş ve savaşlardan elde edilen yüksek gelirlere el koymayı başarabilen hem siyasi hem de ekonomik anlamda çok güçlü sınıflar ortaya çıkmıştır. Marksist metotlardan ve Marksist terminolojiden de sıklıkla yararlanmış olmasının etkisiyle yazar, Osmanlı’nın toplumsal yapısına yönelik tartışmalara Marksist bir boyut kazandırmıştır. Analizinde ele aldığı unsurların genel itibariyle altyapıyı oluşturan ekonomik unsurlar olmasının yanı sıra Osmanlı ve Batılı devletler arasında kurduğu örüntüde de iki farklı coğrafya arasında yaşanan gelişmelerin belirlenmesinde ekonomik faktörlerin başat aktör olması yine yazarın analizindeki Marksist tınıyı bizlere göstermektedir. Yazar Asya Tipi Üretim Tarzı ve Feodal Üretim Tarzı’nı kıyasladığı tartışmaları genel olarak Osmanlı İmparatorluğu üzerinden gerçekleştirmiş ve son kertede Osmanlı’nın toplum yapısını ne feodal ne de Asya Tipi Üretim Tarzı olarak ele almıştır. Bunun yerine kendi kavramsallaştırmasını yapan yazar döneminin ünlü ATÜT/FÜT tartışmasına da önemli bir katkı sağlamıştır. Değinilen noktalardan da yola çıkılarak, bu çalışmada Niyazi Berkes’in Marksist bir metodoloji ile yaptığı Osmanlı tahlilinde, yazarın feodalizmi ve haliyle ATÜT’ü nasıl değerlendirdiği ele alınarak, ismin 1960 ve 1970’lerdeki ünlü ATÜT/FÜT tartışmasına katkısı irdelenecektir.

Meryem Çakır-Kantarcioglu (Dicle Üniversitesi) ve İmren Pınar Dülger (Gümüşhane Üniversitesi), Osmanlı Devleti’nden Cumhuriyet’in Kuruluşuna Bürokrasi: Bir Yaklaşım ve Yöntem Eleştirisi

Modern bürokrasinin gelişiminin Osmanlı-Türkiye serüveni, ekonomik gelişimin kapitalist aşamasına geçilmekte olduğu 19. yüzyıldan günümüze gelişen inişli çıkışlı bir süreçtir. Süreç siyasal ve ekonomik kırılmalar ya da belirli dönüşüm evreleriyle kesişen hukuksal düzenlemelerle gerçekleşmiştir. Kapitalizmin coğrafi yayılımıyla devletin modernleşmekte olduğu koşullar, bürokratik örgütlenmenin inşa edildiği toplumsal zemini oluşturmuştur. Sosyal bilimlerin farklı dallarında birçok boyutuyla inceleme konusu edilen Osmanlı Türk modernleşme süreci ve bürokrasinin gelişimi, bu çalışmada ele alınışında ağırlığını sürdürmekte olan bir yaklaşım ve onu içkin yönetsel tutumlar odağında ele alınmaktadır. Weberyen ve Avrupa merkezci düşüncelerin bütünleştirilmesinden oluşan bu eklektik yaklaşım, Osmanlı-Türkiye bürokrasisi olgusunu, 18. yüzyıldan başlayarak 19. yüzyıl boyunca süren tarihsel kesit üzerine temellendirerek açıklar. Bu açıklamalardaki temel vurgu, sürecin belirleyicisinin dış dinamikler ve içerideki yönetici elitin bununla uyumlanan Batılılaşma ve modernleşme istekleri olduğudur. Yaklaşımında, iradeden soyutlanmış bir toplum ve toplumdan soyutlanmış bir devlet algısı yer almaktadır. Weberyen ve Avrupa merkezci yaklaşımın,

Osmanlı toplumuna ve siyasal yapısına uyarlanmasından doğan açıklama biçimleri, 19. yüzyıl bürokrasisinin inşa sürecini yokluklarla kavrar. Bu süreci, Batı'daki bürokrasinin geçirdiği aşamalardan farklı olarak "eski düzen" ile yeninin çok boyutlu bir dizi karşı karşıya gelmesinin yokluğuyla karakterize olarak tarifler. Dönem Osmanlı'sında bu geleneksel bürokrasi, modern bürokrasinin şekilsel özelliklerini barındırmakla birlikte devletin özüne atfedilen bir temele yaslanır. Bu durumda yasal-ussal bürokrasinin gelişimi de bir yokluk konusu olmuştur. Söz edilen açıklama biçimlerinde -kimi zaman oryantalist öğelerin ön plana çıkarılması pahasına- Osmanlı'nın modern anlamda saf bir bürokratik örgütlenmeye hiçbir zaman sahip olmadığı iddia edilir. Batı ve Batılı olmayan ayrımı, üzerine temellendirilecek tüm fikirleri baştan bir dikotomi üzerine yerleştirmek anlamı taşır. Bu tür bir analiz, Batı'da olanları hareket noktası olarak belirlediği için diğer toplumlarda olması gerekenin yokluğu ve bunun sebebi anlaşılmaya çalışılır. Bu çalışmada, Türkiye'de modern bürokrasinin inşa sürecine ilişkin merkez- çevre ikiliğinden geliştirilen (*bürokratik*) *devlet geleneği* menşeiili yaklaşımlar mercek altına alınmaktadır. Weberyen yaklaşımların Osmanlı-Türkiye uyarlamasını yapan ve bu olguyu aktarımcı biçimde ele alan açıklamaların daha genel ölçekte devleti, özel ölçekte ise bürokrasiyi ele alış biçimlerine odaklanılarak bu açıklama tiplerinin, yöntemsel birer yaklaşım sorunu barındırdığı savlanmaktadır. *Şablonlaştırma, dikotomi kurma ve normatifleştirme* olarak saptanan yöntemsel sınırlılıkların beslediği yaklaşımların değerlendirdiği tarihin ve yerin özgün zeminini yakalayamadığı öne sürülmektedir. Söz edilen sınırlılıklar ise toplumsal gerçekliğe ilişkin doğru veriyi ortaya koymayı önleyerek bilgi düzleminde de yanılsamalara neden olmaktadır. Çalışma, Osmanlı-Türk bürokratik gelişim sürecini çözümlenmede hâkim konumda olan bu yaklaşımların yöntemsel çerçevede bir analize tabi tutulması, böylece mezkur gelişim sürecinin analizinde sorgulanarak yeniden düşünülmesine yönelik bir hatve atılması hedeflemektedir.

Cana Tülüş-Türk (Sabancı Üniversitesi) ve Cem Özel (Sabancı Üniversitesi), 1980 Yılından Günümüze Türkiye'de Siyaset Bilimi Alanında Çıkan Yayınların Bibliyometrik Analizi

Türkiye'de siyaset bilimi alanında yapılan çalışmaların hangi alan ve konuları kapsadığı, tarih içerisinde uluslararası literatürde ne derece yer bulduğu ve yıl bazında bu durumun nasıl değiştiği, bu yayınların araştırmacılar ve üniversiteler bazında nasıl bir dağılım sergiledikleri hem alanın gücünü hem de gelecekteki potansiyelini görmek açısından önem arz etmektedir. Bu çalışma, Türkiye'de siyaset bilimi alanında çıkan yayınların makale bazında bibliyometrik analizini kapsamaktadır. Web of Science'ta 1980'den günümüze olan kısmını içerecek şekilde konu kategorisi siyaset bilimi sonuçların verdiği üniversite sıralaması, makalelerin basıldığı dergiler, demokrasi, siyasi partiler gibi alt alanların kırılımları sunulmaktadır. Aynı zamanda bu çalışma kapsamında incelenecek yayınların aldığı toplam atıfların disiplinler arası etki değerlerine de bakılacaktır.

Fahriye Begüm Yıldızeli (Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi), Değişen Paradigmalar Ekseninde Türkiye'deki Siyasi Tarih Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Günümüzde ülkelerin küresel ve toplumsal sorunları öncelikli olarak siyaset platformunda çözümlenirken, bugünü anlamak ve gelecek politikalara yön vermek için geçmişin değerlendirilmesi hayati önem taşımaktadır. Bu minvalde Siyasi Tarih disiplini, siyasal süreçlerin gelişimini geleneksel devlet merkezli yaklaşımlardan çok daha geniş bir bakış açısıyla ele almaktadır. Özellikle 1970'li yıllardan itibaren post-modern eğilimlerin etkisiyle sivil toplum, medya ve uluslararası örgütler gibi aktörlerle değişen ekonomik, sosyal ve kültürel yapıları araştırmaya başlamıştır. 21. yüzyılda ise bilimsel ve teknolojik gelişmelerle tarih çalışmalarında dijitalleşme hız kazanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde başlayan ve ulus ötesi 20. yüzyıl tarih yazma pratikleri ile devam eden Türkiye'de siyasi tarih çalışmaları her ne kadar uluslararası ilişkiler ve diplomatik vakaları incelese de Türk Siyaset Tarihi ve Siyaset Bilimi ile büyük ölçüde ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu nedenle, Türkiye'de Siyasi Tarih çalışmalarındaki etkin paradigmalar tartışmaya açıktır. Bu çalışma, Oral Sander, Fahir Armaoğlu, Hikmet Özdemir, Ömer Kürkçüoğlu, Rifat Uçarol, İlber Ortaylı, Çağrı Erhan ve Bilal Şimşir gibi Türkiye'nin önde gelen siyasi tarihçilerinin eserlerinin üzerinden Türkiye'de siyasi tarih çalışmalarının etkilendiği yaklaşımları analiz edecektir. Bu bağlamda, eserlerde kullanılan kaynakların tespit ve analiziyle birlikte çalışmaların odak noktaları ile kavramsal özellikleri değerlendirilirken dünyadaki siyasi tarih yazımı metodolojileriyle yapılan karşılaştırmalar neticesinde benzerlik yahut farklılıklar ortaya konulacaktır.

Yiğit Balkuş (İstanbul Üniversitesi), "Biz Hiç Laik Olmadık"

Post-Kemalizm (Aytürk, 2015), liberal sol/ sol liberalizm (Savran, 1986) (Yalman, 2002) ve ikinci cumhuriyetçilik (Altan, 1992) tarifleriyle anılan entelijansiya, seksenlerden beri Türkiye'de siyasal düşüncenin ana hatlarından birini meydana getirmektedir. Taraftarlığı kadar aleyhtarlığı da kuvvetli olan bu siyasal düşüncenin köşe taşları, yirminci asrın son çeyreğinde belirginleşmiştir. Bu dönem, aynı zamanda Türkiye'de ve dünyada refah devleti kapitalizminin geri çekilişine ve neoliberalizmin bir kurucu fenomen olarak belirmesine denk düşer. Siyasal düşüncelerin ortaya çıktıkları dönemlerin ürünü olduğu ön kabulünden hareket edildiğinde seksenlerde belirginleşen yeni entelijansiya ile neoliberalizmin yükselişini rabitalandırmak, mümkün gözüktür. Bu rabita, neoliberalizme karşı verilen bir reaksiyondan ziyade onun dönüştürücülüğüne ve kuruculuğuna edilen gıptayı yansıtır. Neoliberalizmin refah devletin kapitalizminin krizine yanıt olarak "devletin geri çekilmesini" talep etmesi ve bu geri çekilmenin krizi ortadan kaldıracığı iddiası, siyasal ve sosyal sorunlarda da devletin sınırlandırılmasının nihai bir reçete olarak görülmesine vesile olur. Bu ilişkilendirmenin en doğrudan gözlemlenebileceği konulardan biri, Post-Kemalist paradigmanın laiklik eleştirileridir. Post-Kemalist paradigmaya göre Türkiye Cumhuriyeti, "din ve devlet işlerinin ayrılması" anlamında hiçbir zaman laik olmamıştır. Aksine "Kemalizm", İslamcılığı sürekli "tekinsiz" bir hal olarak konumlandırarak meşruluğunu ve hükmetme kapasitesini korumuştur. Hatta bu Osmanlı İmparatorluğu'ndan bu yana süre gelen bir alışkanlıktır. Bu anlamda Cumhuriyet idaresi, söyleminin aksine siyasal mirasının bir taşıyıcısı olarak görülür. Kemalist modernleşme projesi geniş kesimlere refah ve mutluluk getirmediği için toplum,

laikliği gereksiz bir mesele olarak konumlandırmış ve demokrasi-laiklik ikileminin her seferinde laiklik lehine çözümlenmesine tepki göstermiştir. Cumhuriyet'in kuruluşundan seksenlere kesintisiz bir Kemalist iktidar var sayan bu anlatıya göre laiklik, ancak devletin din işlerinden elini çekmesiyle; yani İslami cemaatlerin bir sivil toplum olarak varlığının kabul edilmesiyle mümkün olabilir. Bir başka deyişle "zorba", jakoben laiklik terk edilmeli ve Anglosakson, "bırakınız yapsınlar bırakınız etsinlerci" bir laiklik mümkün kılınmalıdır. Bu motivasyondan hareketle yeni entelijansiyanın en çok üzerinde durduğu konulardan biri, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın lağvedilmesidir. Bu çerçevede devleti laikleştirmek ile devleti özelleştirmek, hür teşebbüs ile İslamcı sivil toplum eşlenir. Bütün sorunların devletin geri çekilmesiyle düzeleceğini varsaymanın ve bunun meydana getirdiği sivil toplum fetişizminin ulaştığı boyutları görebilmek adına Diyanet İşleri Başkanlığı tartışması, kıymetli bir örnektir. Öte yandan Post-Kemalist paradigma, laiklik adına dile getirilen hassasiyetleri kaybedilmekte olan siyasi, ekonomik ve kültürel iktidarın ardından yakılan ağıtlar olarak görür ve ciddiye almaz. Bu çalışmada Post-Kemalist entelijansiyanın varlığını gösterdiği ironik mekanlardan biri olan *Cumhuriyet Gazetesi'nin* Hasan Cemal'in genel yayın yönetmenliğini yaptığı 1981-1992 yılları arasındaki yayınlarından hareketle Post-Kemalist laiklik eleştirilerinin oluşumu ve bu eleştirilerinin neoliberal dönüşümle ilişkisi irdelenmiştir. Bu dönemde *Cumhuriyet'te* laiklik hakkında görüşlerine ulaşılabilen isimler arasında Hasan Cemal, Nilüfer Göle, Fikret Başkaya, Fehmi Kuru, Murat Belge, Şahin Alpay, Doğu Ergil, Şerif Mardin, Ruşen Çakır, Ahmet İnsel, Levent Köker ve Etyen Mahçupyan sayılabilir. Farklı siyasi geleneklerden gelen bu entelektüeller, "Türkiye'nin demokratikleşememe problemine koydukları teşhis ve tedavide ortaklaşma" (Aytürk, 2019:6) kıstasına çalışmanın konu edindiği dönem itibarıyla uymakta ve Post-Kemalist paradigmanın varlığını doğrulamaktadır.

Panel 29 (16.30-18.00, Sınıf: 315)

Demokratik Gerileme ve Kamusal Alan: Gerçeklik Ötesi Toplumda Bilgi Üretimi ve Hafıza Siyaseti

Panel Başkanı: Mine Eder (Boğaziçi Üniversitesi)

Bu panelin amacı gerçeklik ötesi (post-truth) toplum koşullarında kamusal alanı işlevsizleştiren siyasal tercihlerin demokratik gerilemeye etkilerini tartışmaya açmaktır. Demokratik gerileme teorileri otoriterleşmenin uzun süreçlere yayıldığını vurgular. Bu süreçlerin erken sinyallerini kamusal alanda yapılan tartışmaların değersizleştirilmesinde, üretilen bilginin niteliksizleştirilmesinde, düşünce ve ifade özgürlüğünün kısıtlanmasında ve nihayet demokratik aidiyetin yerini siyasal ve toplumsal kutuplaşmaya bırakmasında gözlemliyoruz. Böylelikle yıpratılan kamusal alan, demokratik katılıma imkan sağlayan bir platform olmaktan çıkarak iktidar sahiplerinin kararlarına meşruiyet zemini sağlayan bir araca dönüşmektedir. Panelimizin öncelikli hedefi, dünya genelinde farklı aşamalarını gözlemlediğimiz bu demokratik gerileme süreçlerinin kamusal bilgi üretimi ile ilişkisine farklı örnekler ışığında teorik bir çerçeve sunmaktır. Bu doğrultuda ilk panelistimiz Gaye İlhan Demiryol, gerçeklik ötesi toplum koşullarının teorik çerçevesini çizerken, demokratik siyaseti tehdit eden iki temel sorunu, dezenformasyon ve kutuplaşmayı mercek altına alacak. İkinci panelistimiz Volkan Çıdam, Almanya özelinde hafıza siyasetinin demokratik yetersizliğinin Jürgen Habermas'ın

öncülüğünü yaptığı post-ulusal kimlik tartışmalarına getirdiği kısıtlamaları incelerken, bu kısıtlamaların yeni bir etnik-milliyetçiliğe kapı araladığını savunuyor. Son olarak Mine Eder Türkiye’de yaşanan yüksek öğretim krizine odaklanarak, yüksek öğretim kurumlarının piyasa ve siyasetin baskılarına boyun eğen kurumlara dönüşmesi ve akademik bilgi üretiminin niteliksizleştirilmesinin gerçeklik ötesi toplum ve demokratik gerilemeye katkılarını inceliyor.

Gaye İlhan-Demiryol (Boğaziçi Üniversitesi), Gerçeklik-Ötesi Toplumun Demokrasi Sorunu

Yalan ve propaganda her zaman siyasi gücün elinde değerli bir araç olmuş olsa da, kutuplaşmış çağdaş toplumlarımızda gerçeklik her zamankinden daha fazla tartışmalı. Post-truth (hakikat-ötesi / gerçeklik-ötesi dönem, bireylerin ve toplulukların, doğruluğu kanıtlanmış bilgilere dayalı kararlar yerine, duygusal etkileşim ve kişisel inançlara dayalı kararlar almasını ifade etmek için kullanılıyor. Oxford İngilizce Sözlüğü’nün 2016 yılında yılın kelimesi olarak post-truth'u seçmesinden bu yana (ki seçim de 2015 yılında bu kelimenin bir önceki seneden 2000 kez daha fazla kullanılmasına dayanıyordu) siyasi yorumcular dünyanın dört bir yanında hakikat-ötesi siyasetinin yükselişini analiz ediyor. Bu analizlerin ortak noktası, kamusal alanda hakikatin düşüşü ile demokratik yönetimin kalitesi arasında bir ilişki olduğu. Eğer bu gözlem doğruysa ve eğer hakikat sonrası siyaset gerçekten de kamusal alanın parçalanmasında bir rol oynuyorsa, o zaman modern liberal demokrasilerde hakikat tartışmalarına ciddiyetle eğilmek gerekiyor. Bu noktadan hareketle bu bildiri de gerçeklik-ötesi dönemin demokratik siyasal düzene getirdiği meydan okumalar teorik bir çerçeveden ele alınacaktır. Bildiri de gerçeklik-ötesi toplumun demokratik düzenle olan ilişkisi iki temel konu üzerinden incelenecektir: dezenformasyon ve polarizasyon. Gerçeklik-ötesi dönemin demokrasiye çıkardığı birinci zorluk vatandaşların siyasi kararlarını verirken doğru ve güvenilir bilgiye erişimidir. Bu durumun iki farklı yüzü ele alınacaktır. Birincisi geleneksel medyanın doğruluk ve tarafsızlık ilkelerine bağlı kalarak kamuoyunu bilgilendirme görevinden uzaklaşması, ikincisi de sosyal medya ve diğer dijital platformlar yaygınlaşması ile yanlış bilgilerin hızla ve geniş kitlelere ulaşmasını mümkün olmasındır. İkinci olarak, gerçeklik-ötesi dönemin, kutuplaşma ile olan ilişkisi ele alınacaktır. Eğer modern demokratik süreçler, farklı görüşlerin kamu yararına yüksek sesle temsil edilmesi ve bu görüşler arasında uzlaşma sağlanması esasına dayanıyorsa, o zaman gerçeklik-ötesi dönemin demokratik sorunu farklı görüşlerin ve düşüncelerin birbirleriyle etkileşiminin azalması ve toplumun farklı kesimleri arasında ortak dil ve anlayışın zayıflaması olarak tezahür etmektedir.

Volkan Çıdam (Boğaziçi Üniversitesi), Post-Ulusal Kimlik ve Hafıza Siyaseti: Almanya Örneği

Bu bildirinin amacı Jürgen Habermas’ın kavramsallaştırdığı müzakereci demokrasi anlayışının tamamlayıcı unsurları olan post-ulusal kimlik ve anayasal yurtseverlik kavramlarını, Almanya’da yeniden alevlenen demokratik hafıza siyaseti tartışmaları ışığında yeniden değerlendirmektir. Habermas, günümüz çokkültürlü toplumlarında demokratik aidiyetin, siyaset öncesi verili kabul edilen din, dil, kültür ve etnisite temelinde bir birliktelik üzerinden değil, siyasal kültür aracılığıyla sağlanması gerektiğini öne sürer. Somut ifadesini kamusal alanda yapılan tartışmaların belirleyici olduğu anayasal düzende bulan siyasal kültür,

yurttaşların farklı alt-kültürlere bağlılıklarının ötesinde, post-ulusal, birleştirici bir üst-kimlik sunar. Post-ulusal kimliğin belirleyici unsurları yurttaşların demokratik mücadeleler sonucu edindikleri deneyim, kamusal alanda ahlâki değerlerin evrensel bir yaklaşımla değerlendirilmesini gerektiren öğrenme süreçleri ve yurttaşları kolektif iyi yaşam tasavvurlarını eleştiri süzgecinden geçirmeye zorlayan karşılaşmalardır. Siyasal kültür, yurttaşların demokratik karar alma süreçlerine katılımlarını sağladığı, yani kapsayıcılaştığı ölçüde demokratikleşir. Bu çerçevede tüm yurttaşlardan beklenen çoğunluğun siyaset öncesi kültürüne değil, siyasal kültüre uyum sağlamalarıdır. Almanya’da sağın sıklıkla dile getirdiği, Alman toplumunun egemen bir kültüre (Leitkultur) sahip olduğu ve (göç geçmişine sahip) yurttaşların bu kültürle uyum içinde yaşaması gerektiği görüşüne karşı Habermas’ın sunduğu çerçeve, çokkültürlü demokratik toplumun güçlü bir savunusunu ifade ediyor ve Almanya’nın siyasal düzeninin şekillenmesinde halen belirleyici bir konuma sahip. Ancak 7 Ekim sonrası İsrail’in Gazze’ye yönelik saldırılarının ardından Alman kamuoyunda düşünce ve ifade özgürlüğüne getirilen sınırlamalar ve bu sınırlamaların, başarısı günümüze kadar örnek gösterilen hafıza siyaseti özelinde, siyasal kültüre atıfla meşru kılınmaya çalışılması, Habermas’ın kuramsal çerçevesinin geçerliliğini sorgular nitelikte. Konuşmamda bahsedeceğim sorunlardan ilki Almanya’nın geçmişle yüzleşme deneyiminin bir sonucu olarak sunulan ve İsrail devleti ile dayanışmayı Alman devletinin varlık nedeni olarak saptayan Devlet-Aklı (Staatsräson) kavramına odaklanıyor. İddiam bu kavramın hem yanlış anlaşılmalı bir hafıza siyasetinin ürünü olduğu hem de bir demokratik gerilemeye işaret ettiği. Habermas’ın kuramsal çerçevesini sorgulamıza olanak veren bir diğer olguysa, İsrail devletine dair devletin resmi görüşünü benimsemeyen yurttaşlara, siyasal kültüre entegre ol(a)madıkları suçlamasının yöneltildiği oluşu. Bu yurttaşların önemli bir çoğunluğunun göç geçmişine sahip yurttaşlar olmaları, üst-kimliğin kurgulanışında etnik temelli bir ulusal kimliğin belirleyici olmayı sürdürdüğü ve siyasal kültür kavramının ideolojik bir işlev gördüğü şüphesini beraberinde getiriyor. Hatırlama siyasetinin bu kapsayıcı olmayan, dar yorumunun AFD gibi aşırı-sağ bir parti tarafından dahi benimseniyor oluşu hem bu şüpheyi doğrular nitelikte, hem de yeni bir (Ersatz-)etnik-milliyetçiliğin habercisi. Bu iki sorun ışığında konuşmamı, siyasal kültürün / post ulusal kimliğin önemli bir boyutunu oluşturan hatırlama siyasetinin demokratikleşmesine dair birkaç öneriyle bitireceğim.

Mine Eder (Boğaziçi Üniversitesi), Türkiye’deki Yüksek Öğrenim Krizi Üzerinden Demokratik Gerileme Teorilerini Yeniden Düşünmek

Demokratik gerileme teorileri, bir ülkede demokrasi çökmelerinin, darbeler ya da siyasal sistemin aniden yıkılması yerine, çoğu kez uzun bir süreye yayılan otokratikleşme süreçleri olduğunun altını çizmesi açısından değerlidir. Otokratikleşmenin “erken” sinyallerini verir bizlere bir anlamda. Üniversiteler ve yüksek öğretimde bu erken sinyallerin bazılarını şöyle özetlemek mümkündür: a) Yürütme erkinin üniversiteleri iktidarın bir uzantısı haline getirme çabalarıyla “tek boyutlu” üniversite hayali (kurumsal çöküş); b) “Her ile bir üniversite” sloganı ile kentsel dönüşüm odaklı kurulan piyasa baskılarına yenik düşen, artan özel üniversitelerle eşitsizleşen yüksek öğrenim (ekonomi-politik); c) Hızlı akademisyen üretme telaşı ile nitelik kaybeden akademi ve üniversitelerin özerk kurumlar olarak yok oluşu (gibi yapmak siyaseti);

d) Bilim, gerçek ve eleştirel düşüncenin sönümlenmesi (gerçek-ötesi yaklaşım); e) Tüm bu çöküş süreçlerin, “büyük bir başarı” olarak gerçek ötesi şekilde çerçevelenmesi. Bu yazıda, üniversite sayılarının üçe katlanmaya başladığı 2009 yılından itibaren yaşanan ve üniversitelerin kurumsal yapılarını bire bir etkileyen yasal değişiklikler ve yüksek öğretim politikaları üzerinden üniversitelerdeki kurumsal çözülüşün bir haritası çizilecek ve demokratik gerileme tetikleyicilerinin bu kurumsal yıkım süreçlerini neden ve ne şekilde hızlandırdığı gösterilecektir. Meclis tutanakları üzerinden üniversitelerde yaşanan değişimlerin nasıl meşrulaştırıldığı, nasıl “gibi yapılarak” rıza üretildiği, tartışılacak, “gibi yapmak” siyasetinin getirileri gözler önüne serilecek ve gerçek ötesi siyaset anlayışının nasıl üniversitelerin ölümüne yol açtığı tartışılacaktır.

Panel 30 (16.30-18.00, Sınıf: 301)

2024 Yerel Seçimi Sonrası Türkiye Siyaseti

Panel Başkanı: Berk Esen (Sabancı Üniversitesi)

Ziya Öniş (Koç Üniversitesi), 2024 Yerel Seçimleri Türkiye Siyasetinde Yeni Bir Dönemin Başlangıcı Olabilir mi?

Özge Kemahlıoğlu (Sabancı Üniversitesi), Yerel Siyaset ve Seçimler

Berk Esen (Sabancı Üniversitesi), 2024 Seçimleri Sonrası Muhalefet Siyaseti: Riskler, Fırsatlar ve Engeller

Şebnem Yardımcı-Geyikçi (Bonn Üniversitesi, Almanya), 2024 Yerel Seçimleri Sonrası Türkiye'de Muhalefet ve İktidar İlişkisi

Hakan Yavuzyılmaz (Başkent Üniversitesi), Türkiye Parti Sistemine Süreklilik ve Değişim Dinamikleri

Panel 31 (16.30-18.00, Sınıf: 302)

Yeni Diploması: Araçlar, Temalar ve Aktörler

Panel Başkanı: Selver Şahin (SDG5 Network)

Nur Seda Temur (ODTÜ), Eğitim Diploması Çerçevesinde Erasmus+ Programı ve Yükseköğretimde Uluslararasılaşma: Türkiye'deki Araştırma Üniversiteleri Örneği

Türk Yükseköğretim Kurumları Erasmus+ hareketliliklerine, ortaklıklarına ve AB projelerine katılmaya başladıkça, birçok kişi Türkiye ile Avrupa arasındaki diplomaside bir gelişme olacağını öngördü. Bu yorumla ilgili olarak, bu çalışma aşağıdaki ana soruyu inceleyecektir: Erasmus+ Programı 2015-2023 yılları arasında Türk yükseköğretiminin uluslararasılaşmasına nasıl katkıda bulunmuştur ve bu katkı eğitim diplomasisi kapsamında nasıl analiz edilebilir? Bu temel araştırma sorusuyla ilgili olarak temel savı ise; Erasmus+ Programının öğrenme hareketliliği yoluyla Türk yükseköğretiminin uluslararasılaşmasına katkıda bulunduğu ve katkının eğitim diplomasisinin üç boyutu olan kültürel değişim; akademik iş birliği; diplomatik ilişkiler ve ulus inşası altında analiz edilebileceğidir. Bu çerçevede analiz, görüşmeler ve resmi

belgelerin incelenmesi yoluyla yapılacaktır. Türkiye'deki araştırma üniversiteleri arasından her düzeyden üç üniversite örneklem olarak analiz edilecektir. Bu üniversiteler Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ege Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi olacaktır. Erasmus+ hareketlilik programına katılmış öğrenciler, Erasmus+ hareketlilik programına katılmış akademik personeller ve Erasmus Ofislerinde çalışan personel ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular, Erasmus+ programının Türk yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşma sürecine katkısına ve bu katkının eğitim diplomasisi teorik çerçevesinden analizine ışık tutacaktır. Resmi belgeler ve ikincil kaynaklar, Türkiye'nin uluslararasılaşma politikaları ve süreci ile Avrupa ile ilişkileri hakkında ayrıntılı bilgi sağlayacaktır. Bu noktalar göz önünde bulundurulduğunda, bu araştırmayı diğer çalışmalardan ayıran, birincil kaynaklara dayanması ve vakayı Uluslararası ilişkiler perspektifinden analiz etmesidir. Bu çalışma, Erasmus+ programının Türk yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşma sürecine katkısını ortaya koyarak ve eğitim diplomasisi çerçevesinden katkıyı inceleyerek literatüre katkıda bulunacaktır. Aynı zamanda, bu çalışma, bir tür saha çalışması yaparak ve araştırma üniversitelerine odaklanarak bu uygulamaların bir örneğini sunacaktır.

Cansu Güleç-Aras (MEF Üniversitesi), Türkiye'nin Bir Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Dijital Diplomasi Uygulamaları: Fırsatlar ve Zorluklar

Küreselleşen dünyanın karmaşık ve birbirine bağlı yapısı içinde diplomasi ve dış politikanın da çok daha fazla konuyu, aktörü ve sorunu kapsadığı görülmektedir. 21. yüzyıla beraber dijital diplomasi, kamu diplomasisinin önemli bir parçası haline gelmiştir. İnternet teknolojilerinin kamu diplomasisi amacıyla kullanılması, politika yapıcılarının da dikkatini giderek daha fazla çekmektedir. Dijital teknolojilerinin gelişmesi network oluşturma, iş birliği yapma, iletişim kurma ve benzer ihtiyaç ve arzulara sahip neredeyse sınırsız sayıda insanla bağlantı kurma konusunda çeşitli fırsatlar sunmaktadır. Dijital Diplomasi, bir ülkenin dış politika hedeflerine ulaşmak ve kamu diplomasisini uygulamak için Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin ve sosyal medya platformlarının giderek daha fazla kullanılmasını içermektedir. Artık bir elçilik ve Dışişleri Bakanlığı, Twitter hesabı aracılığıyla takipçileriyle çift yönlü iletişim kurabilmekte, diplomatlar ve siyasetçiler yalnızca televizyon aracılığıyla izleyicilere konuşmak yerine yabancı halkların sosyal medya profillerindeki gönderilere yanıt vererek sohbet edebilmektedir. Artan çift yönlü iletişim, yabancı halklarla etkileşim için daha fazla fırsat sunmakta; bu türden bir katılım kitleler arasındaki ilişkilerin güçlenmesini de kolaylaştırabilmektedir. Özellikle COVID-19 salgınının ortaya çıkmasıyla birlikte başta devletler olmak üzere tüm uluslararası aktörler, dijital teknolojilerin diplomasi bir unsuru olarak kullanımının önemini giderek daha fazla farkına varmaya başlamıştır. Dijital diplomasi artık Uluslararası ilişkilerin yönetiminin bir parçası olsa da ortaya çıkan bilgi savaşı medya sistemlerinin sömürülmesi veya bir silah haline getirilmesini de beraberinde getirmektedir. Dijital diplomasi sunduğu fırsat ve kolaylıklar propaganda, dezenformasyon, sahte bilgi ve haberler gibi yöntemlerle test edilmektedir. Dijital teknolojilerin bu tekniklerle toplumlara giderek daha fazla yol açtığı tehditlerin doğasının ve kapsamının daha iyi anlaşılması da bir gereklilik haline gelmektedir. Tüm bu hususlar dahilinde, bu çalışmanın amacı Türkiye'nin dijital diplomasi faaliyetlerini bir yumuşak güç ve kamu diplomasisi unsuru olarak nasıl kullandığını analiz etmektir. Bu bağlamda dijital

diplomasi kavramı açıklandıktan sonra Türkiye'nin dijital diplomasi faaliyetleri ilgili örneklerle analiz edilecektir. Daha sonra, COVID-19'un Ankara'nın dijital diplomasi stratejisi üzerindeki etkisi ve özellikle dezenformasyona karşı mücadele politikaları, zorluklar ve sınırlamalarla birlikte tartışılacaktır.

Ahmet Cemal Ertürk (İstanbul Kültür Üniversitesi) ve Nur Sinem Kourou (İstanbul Kültür Üniversitesi), Rekabetçi-Uyumsuzluk Altında Kısıtlı Yerel Yönetişimde Yolların Açılması: İstanbul Örneği Üzerinden Paradiplomasi'nin Keşfi

Küreselleşmenin karmaşası ve yeniden yükselen küresel korumacılık arasında, paradiplomasi alt-devlet politikalarında hayati bir rol oynamaktadır. Bu makale, üniter ve merkezîyetçi bir devlet yapısında, 2019 seçimleri sonrasındaki Türkiye yerel yönetimini ele almaktadır. 'Rekabetçi-uyumsuzluk' kavramıyla, belediye başkanlarının merkezi otoritelerle yaşadıkları gerilimleri nasıl dış diplomasi yoluyla yönettiklerini incelemektedir. 2019'dan 2024'e kadar olan siyasi faaliyetleri analiz eden bu çalışma, alt-devlet aktörlerinin uluslararası arenada çıkarlarını savunmak için kullandıkları stratejileri ortaya koymaktadır. İstanbul'a odaklanarak, paradiplomasi'nin otoriter yönetim yapıları ve gelişen şehir diplomasisi içindeki rolüne dair içgörüler sunmaktadır. Bu bulgular, paradiplomasi'nin dayanıklılığını ve uyum yeteneğini vurgulayarak, son derece merkezîyetçi siyasi ortamlarda yerel ve ulusal hükümetler arasındaki gerilimleri yönetmek için kritik olduğunu göstermektedir.

Gizem Alioğlu-Çakmak (Yeditepe Üniversitesi) ve Mustafa Furkan Durmaz (Yeditepe Üniversitesi), Bilim Diplomasisi Aracılığıyla Arktik İstisnacılığının İnşası: Arktik Konseyi'nin Çevresel Sürdürülebilirlik ve İş Birliği Stratejileri

Bilim diplomasisi, uluslararası ilişkilerde bilimsel işbirliği ve bilgi paylaşımı yoluyla devletler arası köprüler kurarak işbirliğini teşvik etmektedir. Özellikle iklim değişikliği ve çevresel sürdürülebilirlik alanlarında önemli bir rol oynamakta olup, Arktik bölgesi bilim diplomasisinin öne çıktığı ana sahalardan biri olarak kabul edilmektedir. Bu çalışma, Arktik bölgesinde çatışma riskinin olmadığı varsayımı üzerine kurulu Arktik istisnacılığı kavramını ve bilim diplomasisinin rolünü incelemekte, ayrıca Arktik Konseyi'nin çalışmalarına odaklanmaktadır. Arktik Konseyi, çevresel sorunları bilim diplomasisi aracılığıyla ele almakta ve bölgenin çevresel sürdürülebilirliğine ve iklim değişikliğiyle mücadelesine önemli katkılarda bulunmaktadır. Bu çalışma, 1996'dan 2021'e kadar olan Arktik Konseyi raporlarını ve 2000'den 2021'e kadar olan SAO raporlarını içerik analizi yöntemiyle ele almakta, Arktik'teki işbirliği çabalarını ve bilim diplomasisinin rolünü detaylı bir şekilde gözler önüne sermektedir. Bu çalışmada aynı zamanda işbirliği konularının zaman içinde nasıl evrildiği ve çeşitlendiği analiz edilmektedir. Böylece, Konsey'in sadece sürdürülebilir kalkınma ve çevre koruma gibi temel konulardan yenilenebilir enerji gibi daha geniş ve çeşitli sorunlara doğru nasıl evrildiği ortaya koyulmaktadır. Bu da Konsey'in değişen önceliklere ve ortaya çıkan zorluklara ne kadar duyarlı ve uyumlu olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, bu çalışma bilim diplomasisinin Arktik'teki işbirlikçi yönetimi nasıl kolaylaştırdığını ve bu sürecin, bölgenin benzersiz çevresel sorunları ve jeopolitik önemini göz önünde bulundurarak nasıl bir zorunluluk haline geldiğini vurgulamaktadır. Arktik

Konseyi'nin girişimleri, yerel ve günlük sorunların ötesinde, küresel iklim değişikliğinin anlaşılması ve yönetilmesine de katkıda bulunmakta ve bölgenin istisnacılığını pekiştirmektedir.

Emel Yılmaz (Kırklareli Üniversitesi), Arktik Denklemi: Barış ve İş Birliğinde Bilim Diplomasinin Rolü

Küresel çevre sorunları, ekosistemlerin karmaşık ve birbirine bağlı yapısı göz önüne alındığında, tüm insanlığın sağlığını, güvenliğini ve refahını etkileyebilecek önemli bir tehdittir. Örneğin, su ve hava kirliliğiyle mücadele, biyolojik çeşitliliğin korunması ancak insanlığın ortak çabalarıyla, küresel iş birliğiyle sağlanabilir. Bu bağlamda, bilimin rehberliği ve birleştiriciliği elbette inkâr edilemez. Bilim, insanlığın bugün karşı karşıya olduğu ve gelecekte de karşılaşılabileceği pek çok zorluğun ve problemin çözümünde kilit bir role sahiptir. İnsanlık yalnızca bilim ve iş birliği çatısı altında daha barışçıl, müreffeh ve istikrarlı bir dünya yaratabilir. Bu, günümüzün mevcut ekonomik, siyasi ve sosyal yapılarının çoğuna meydan okuyan bir formül gibi görünse de tarihsel tecrübenin, güncel verilerin ve bilimsel bilginin ortaya koyduğu bir çözümdür. Son dönemde yaşanan Covid-19 salgını, sınırları aşan sorunların çözümünde bilimin ve iş birliğinin hayati önem taşıdığını kanıtlamıştır. Küresel sorun ve zorluklar devletlerin diplomatik faaliyetlerini de etkilemektedir. Artık devletlerin dış politikalarında bilim ve diplomasinin melez bir kullanımını, bilimsel bilgiden yararlanma, bilimi teşvik etme veya diplomasini amaçlı farklı versiyonlarını görüyoruz. Ancak temelde bilim diplomasisi, iş birliğinin yanı sıra rekabet olasılığını da içeren iki kutuplu bir kavramdır. Ulusal çıkarların ön planda olduğu bir rekabet ortamı, küresel ortak çıkara odaklanılarak çözüme kavuşturulabilecek olan problemlerin yanıtız kalmasına sebep olabilmektedir. Oysa ki, çatışmanın, savaşın olmadığı, barışın ve iş birliğinin hâkim olduğu bir dünya, her türlü sorunla daha güçlü baş edebilir, refaha kavuşabilir. Bu çalışmada, çevre ve iklim değişikliği bağlamında, bilim diplomasisinin barışın sağlanmasında bir rolü olup olmadığı sorusuna yanıt arıyorum. Bu soruyu cevaplamak için de çevre ve iklim krizi açısından kritik önem taşıyan, aynı zamanda bilimsel iş birliklerinin ön plana çıktığı, çatışmaların ve savaşların olmadığı, nispeten barışçıl bir bölge olan Arktik'e odaklanıyorum. Bu bakımdan, bilim diplomasisinin Arktik denklemine yeşil teoriyi tamamladığını ve dolayısıyla pozitif toplamı sonucun barışı da içereceğini savunuyorum. Bu araştırmada hem ikincil kaynakları hem de birincil kaynakları (ilgili anlaşmalar) kullanıyorum. Tek vaka çalışması olarak Arktik'i seçmemin nedeni, uzay ve siber uzay gibi diğer potansiyel vakalarla karşılaştırıldığında, bilimsel ve diplomatik olarak barış konusunda daha yerleşik bir tarihsel arka plana sahip olması ve hem çok taraflılık hem de iş birliği açısından belirgin bir örnek teşkil etmesidir. Buna göre çalışmanın organizasyonu şu şekilde olacaktır: İlk bölümde yeşil teoriyi ve onun küresel müşterekler kavramını açıklayacağım, Arktik bölgesini bu perspektiften inceleyip barış ve iş birliği mekanizmasını tartışacağım. Daha sonra bilim diplomasisini tanımlayacağım ve Arktik bölgesini bilim diplomasisi açısından ele alacağım. Böylece Arktik denklemine bilim diplomasisini de ekleyeceğim. Ardından, sonuç bölümünde araştırma soruma cevap olarak bulgularımı paylaşacağım. Ayrıca Uluslararası İlişkiler disiplininde nispeten yakın zamanda gelişen bilim diplomasisine ilişkin literatürün sınırlı olduğunu da belirtmek isterim. Mevcut çalışmalar arasında Arktik bölgesindeki bilim

diplomasisini inceleyen araştırmalar da bulunmaktadır. Ancak bölgede özellikle yeşil teori perspektifinden bilim diplomasisine odaklanan bir çalışma bulunmuyor. Bu çalışmadaki temel amacım bu anlamda literatüre katkıda bulunmaktır.

Panel 32 (16.30-18.00, Sınıf: 303)

Dış Yardımlar: Aktörler, Dinamikler ve İç Siyaset

Panel Başkanı: Volkan İpek (Yeditepe Üniversitesi)

Ceren Melis Kıcıroğlu (İstanbul Üniversitesi), Helin Sarı-Ertem (İstanbul Medeniyet niversitesi) ve Erman Ermihan (Kadir Has Üniversitesi), Olumlu Narsisizm ve Dış Yardımlar: Türkiye'nin Afrika ile İlişkilerine Dair Psikanalitik Bir İnceleme

Türkiye'nin Afrika'ya yönelik dış yardımları, Uluslararası İlişkiler (UI) literatüründe giderek daha çok dikkat çekmektedir. Yapılan çalışmaların önemli bir kısmı geleneksel yaklaşımlara dayanmakta ve bu yardımların Afrika lkeleriyle diplomatik ve stratejik ilişkileri güçlendirmek, siyasi ve ekonomik işbirlikleri kurmak, kalkınma ve refah için insanı yardım sağlamak, yumuşak güç kapasitesini pekiştirmek ve küresel siyasette statü artırmak gibi çeşitli politik, ekonomik ve stratejik motivasyonlar taşıdığına vurgu yapmaktadır. Meselenin duygu duruma dayalı, psikolojik boyutu ise çoğu zaman göz ardı edilmektedir. Türkiye'nin bu yardımlarının ardında yatan psikolojik ve sosyal dinamiklerin de dahil edildiği analizlerin sayıca artması, konunun çok daha geniş ve tutarlı bir şekilde ele alınmasına olanak sağlayacaktır. UI'de devletin insansılaştırılması (*anthropomorphizing the state*) konusunda farklı görüşler mevcuttur (Wolfers, 1962; Wendt, 2004; Jackson, 2004; Oprisko & Kaliher, 2014). Bu alışma, devletlerin birer insan gibi ele alınabileceği; tıpkı insanlar gibi onların da korku ve kaygı gibi temel duyguları olduğu ve bunlarla baş edebilmek için çeşitli savunma mekanizmaları geliştirdikleri varsayımına dayanmaktadır. Çalışmada, Türkiye'nin Afrika'ya yönelik dış yardımlarının, Amerikalı Psikanalist Heinz Kohut'un narsisizm teorisi çerçevesinde ele alınabileceği iddiasıyla yola çıkılacaktır. Hem gündelik hayatta hem akademik alanda narsisizmi benlikle ilgili patolojik bir durum olarak ele alma eğilimi yaygın olsa da Kohut, Sigmund Freud'un da etkisiyle narsisizmi, sağlıklı bir psikolojik işleyişin olumlu ve normal bir yönü olarak değerlendirmektedir (Kohut 1977; Kohut & Wolf, 1978; Evans, 1998). Yüksek z-saygı, tek başına var olabilme ve sınır koyabilme nitelikleri sağlıklı ya da olumlu olarak nitelendirilebilecek bir narsisizme işaret eder ki, bu var olmanın ideal biçimidir (Alderete, 2022; Wilson 2023). Buradan hareketle çalışmada, Afrika'yla ilişkilerinde hedef koyan ve hedeflerinin önündeki zorluklarla baş etmenin yollarını arayan ve kendisi kadar diğerlerinin de saygıyı hak ettiğinin bilincinde olan Türkiye'nin bölgeye yönelik yardımlarının Türkiye için öz saygıyı teşvik edici bir rol oynayan, olumlu narsistik niteliklerden kaynaklandığını ne sürülmektedir. Bu iddiayı test etmek için, başta hükümet temsilcilerine ait resmî açıklamalar olmak üzere, dış yardımların koordinasyonundan sorumlu Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) ile çeşitli kamu kurumları ve STK'ların politika belgeleri söylem analizi yöntemi ile incelenecektir. Çalışma sonucunda elde edilecek ıktılar, Türkiye'nin dış yardım stratejileri ve bu yardımların uluslararası alandaki yerinin daha doğru anlaşılmasını kolaylaştıracak; uluslararası ilişkilerde devlet gibi kolektif aktörlerin duygularını inceleyen ilgili literatüre de özgün bir katkı sağlayacaktır.

Feride Aslı Ergül-Jorgensen (Ege Üniversitesi) & Knud Erik Jørgensen (Aarhus Üniversitesi, Danimarka), Realizm Ne Kadar Gerçek? "Ebedi Bilgelik" İmajına Meydan Okumak

Bildirisi, her biri ana iddianın sonuçlarını inceleyen üç bölüm halinde yapılandırılmıştır. İlk bölümde "gerçek/real" kavramı ve teorinin gerçeklik algısının sınırları incelenmektedir. Realizmin kendisini -diğer teorilerden farklı ve daha avantajlı bir şekilde- "gerçekleri" ele alan bir teori (hatta "tek" teori) olarak görmesi algısı, teorinin araç ve amaçları ile yeniden değerlendirilecektir. Teori güç dinamikleri ve ulusal çıkarlara odaklandığından, Realizmin temelindeki teorik açılımın bir "gerçeklik algısı" olarak değil, bir "güç siyaseti teorisi" olarak görülme potansiyeli sorgulanacaktır. İkinci bölümde, Realizmin tarihsel doğası ele alınacak ve teorinin aslında nasıl 1848 devrimleri ile II. Dünya Savaşı arasındaki dönemde Kıta Avrupası'ndaki entelektüel hareketlerin bir devamı olduğunun ana hatlarını çizilecektir. Realist geleneğin entelektüel temellerinin binlerce yıl öncesine dayandığına dair yaygın fikir tartışılacaktır. Realist teorinin tarihsel kökenlerinin Thucydides, Hobbes ve Machiavelli gibi klasik düşünürlerle dayandıran yaygın görüşün aksine; bu çalışmada Realizmin kurucularının yaşadığı dönem ve kavramsal dünyaları göz önünde bulundurularak, gerçek entelektüel temellerinin 1848 devrimleri ile II. Dünya Savaşı arasındaki, Alman tarihçiliği, Machtschule, sosyal Darwinizm ve İtalyan sosyolojik analizler gibi entelektüel hareketlerin, Realizmin, güç, realpolitik ve raison d'état gibi temel kavramlarının şekillenmesinde etkili olduğu öne sürülmektedir. Bildirini son bölümünde, Realizmdeki "ebedi bilgelik" ve "gerçeklik" üzerindeki hakimiyet anlayışının, teorinin güncel ayak uydurması ve yenilikçi yaklaşımı konusundaki durağanlık riskine nasıl dönüşebileceği konusu ele alınacaktır. Bir teorinin zamanın ötesinde bir gerçeklik algısına sahip olduğu ön kabulünün, durağanlığı teşvik ettiği ve bilimsel titizlikten ziyade pratik bilgiyi tercih ettiği düşünülebilir. Bu durum, Realizmin yeni küresel zorluklara ve değişimlere yanıt verme motivasyonunu azaltır. Realizmin öz-imağının ve teorik iddialarının ontolojik ve epistemolojik temellerinin sorgulanması ile elde edilecek bir eleştirel yaklaşımın, Realizmin uluslararası ilişkilerdeki rolünü yeniden değerlendirmeye ve daha çoğulcu ve dinamik bir teorik yaklaşıma davet edebileceğine inanılmaktadır.

Celil Yiğit (Yıldız Teknik Üniversitesi), Bir Teori İnşa Etmek: Küresel Realizm Denemesi

Türkiye'deki uluslararası ilişkiler çalışmalarının teori geliştirme ve kavram üretme hususlarında bir hayli çekingen olduğu birçok çalıştay ve çalışmada üzerinde durulan bir konu olmuştur. Özellikle Batıda üretilen teori ve kavramların birer tüketicisi haline gelen akademi, yaptığı analizleri de halihazırdaki yaklaşımlarla meşrulaştırmaya çalışmaktadır. Bu meşrulaştırma girişiminin ardındaki sebeplerden bazıları da hem yurt dışında hem de yurt içinde, üretilmiş özgün teorinin kabul görmeyeceği ve araştırmacının kendine olan güvensizliği yahut nasıl üretileceğini bilmemesi olarak sıralanabilir. Bu çalışma bu ikinci kısımdaki eksikliği gidermek adına Yapısal Realizmi baz alarak onu yeniden yorumlamış ve Küresel Realizm adında bir teori üretme denemesi yapmıştır. Buna göre Kenneth N. Waltz'un Yapısal Realizmi estetik,

epistemolojik ve pratik açıdan olmak üzere üç noktadan eleştirilmiştir. Yapılan eleştiriler çerçevesinde daha sade, zamansal ve mekânsal olarak da daha kapsayıcı bir teoriye ihtiyaç duyulduğu belirlenmiştir. Küresel Realizm, Yapısal Realizmin analiz seviyesi olan sistemik seviyeyi daha yukarı çekerek küresel analiz seviyesinden kurgulanmıştır. Teori, iki varsayım üzerine inşa edilmiştir. Bunlar, irrasyonel aktörlerin düzenleyici olarak doğa düzeni ve sistemik etkilerin doğa düzeni ile olan etkileşiminin varlığıdır. Bu varsayımlar bir hipotezle desteklenmiştir. Yapısal Realizmin devletlerin nihai hedefinin güvenlik olduğu hipotezi yerine Küresel Realizm, devletlerin birer barış mücadelesi içinde olduğunu öne sürmektedir. Nitekim bu çalışma ile Küresel Realizmle izlenen bu teori inşa denemesini Türkiye uluslararası ilişkiler akademisinin değerlendirmesine sunulması amaçlanmaktadır.

Selman Emre Gürbüz (Sabahattin Zaim Üniversitesi), Küresel Uluslararası İlişkiler’de “Küresel” Ne Anlama Geliyor? Uzman Mülakatlar Işığında Bir Değerlendirme

Uluslararası ilişkiler (Uİ) disiplininde paradigma-sonrası meta-teorik yaklaşımlar dikkate alındığında, Küresel Uluslararası İlişkiler (Küresel Uİ-*Global IR*) isimli entelektüel hareket, akademik açıdan özellikle Avrupamerkezcilik eleştirileri çerçevesinde ciddi bir ilgi ve farkındalığına sebep olmuştur. Ayrıca, Amitav Acharya ve Barry Buzan önderliğinde “Batı-Dışı” Uİ teorisinden ilham alan Küresel Uİ, bilgi üretimindeki dar-görüşlülüğe meydan okumaktadır. Bu bağlamda, disiplindeki “Avrupamerkezci” ve “Batımerkezci” ana-akım hegemonyasına karşı; “çeşitlilik”, “çoğulculuk”, “diyalog” ve “kapsayıcılık” gibi temel kavramların önemi günden güne artmaktadır. Her ne kadar Küresel Uİ’yle alakalı temel metinler bu alanda ciddi akademik çalışmalar üretse de, Küresel Uİ’yi tanımlayan “küresel” terimi/kavramı üzerine pek çalışılmamış veya verili kabul edilmiştir. Bu aşamada, Amitav Acharya da dahil olmak üzere, alandaki uzman akademisyenlerle yapılan seksen-bir çevirim-içi mülakattan alınan veriler, Küresel Uİ’yi ihtiva eden “küreselin” hem maddi hem de söylemsel olarak taşıdığı farklı ontolojik anlamların ortaya çıkmasına imkan sağlamaktadır. Daha özeldir, Küresel Uİ hakkında “yetkinliği” bulunan uzman akademisyenlere mülakatlar esnasında şu soru sorulmuştur: “Küresel Uİ’de küresel kavramını nasıl yorumlarsınız?” Bu soruya verilen cevaplar, çalışmanın bulgularını net bir biçimde ortaya çıkarmaktadır. Şöyle ki, mülakat verilerinin tablolar halinde olumlu (*evrenselcilik, kapsayıcılık vb.*) ve olumsuz (*söylemsel dayatma, neoliberal küreselleşme vb.*) olarak kategorize edilmesi ve tematik olarak yapılandırılması, Küresel Uİ’nin sahip olduğu artı-değerler ve sınırlılıklar hakkında berrak bilgiler sunmaktadır. Bu bakımdan çalışma, kavramsal/kuramsal tartışmalarla birlikte uzman mülakatlarının bilimsel araştırmalarda metodolojik açıdan sahip olduğu potansiyeli de gözler önüne serecektir.

Nil Dikmengil (İzmir Ekonomi Üniversitesi), Küresel Sivil Toplum Aktörleri; Ne Kadar Küresel?

1990’lardan beri, ulus sınırları dışında faaliyet gösteren sivil toplum aktörleri uluslararası gündemde daha çok yer almakta ve etkili olmaktadır. Bu alanda yapılan çeşitli araştırmalarda, uluslararası, ulusaşırı ve hükümet-dışı gibi farklı tanımlar kullanılabilir. Bunların yanında uluslararası sivil toplum örgütleri ve ulusaşırı savunuculuk ağları gibi kavramlar sıklıkla

karşımıza çıkmaktadır. Küresel sivil toplum çalışmalarında tüm bu farklı unsurlar “küresel” şemsiyesi altında incelenmektedir. Küresel sivil toplum literatüründe, küresellik aktörlerin bir özelliği olmaktan ziyade alanın bir sıfatı ya da ele alınan kavramların evrenselliği olarak değerlendirilmektedir. Bu tür bir yaklaşım da kendi içinde fikir ayrılıklarına neden olmaktadır. Aktörlerin neler olduğuna dair görece bir fikir birliği bulunmasına rağmen normatif açıdan “sivillik”, “sivil olmayan toplum” gibi konularda hemfikir olunamamaktadır. Bu araştırmada aktörlerin nitelikleri üzerinde durulması amaçlanmaktadır. Benzer aktörleri tanımlamak için kullanılan hükümetdışı, kar amacı gütmeyen, uluslararası, ulusaşırı, küresel, medeniyetler arası gibi kavramlar bu unsurların farklı özelliklerine değinmektedir. Ancak bu kavramlar arasında kesişmeler çok fazla bulunmakta ve bu çalışmaların ortaklaştırılmasını engellemektedir. Bu tür bir ortak şemsiyede inceleme yapılamaması, alanın, özellikle küresel yönetim açısından, bütünsel bir şekilde incelenmesinin önüne geçmektedir. Bu çalışmada, bu farklı kavramların vurguladıkları özelliklere değinildikten sonra “küresel” sıfatı üzerinde durulacaktır. Tarrow ve della Porta'nın (2005) çalışmasına dayanılarak sivil toplum aktörleri, destekçileri (üye) ve faaliyet gösterdikleri bölgeler olarak iki alt başlıkta incelenecektir. İlk bölümde sivil toplum aktörlerinin merkezlerinin bulunduğu ülkeler ile destekçilerinin (üye) vatandaşı olduğu ülkeler incelenecektir. Bu bölümde aynı zamanda *dot causes* gibi varlığının çoğu dijital olan aktörlerin nasıl ele alınması gerektiği üzerinde durulacaktır. İkinci bölümde ise ele alınan aktörün faaliyetleri incelenecektir. Bu faaliyetlerin aktörün merkezinin bulunduğu ülkede ya da başka coğrafi bölgelerde yapılıp yapılmadığı incelenecektir. Bu inceleme yapılırken uluslararası ilişkiler analiz seviyelerinden yararlanılacaktır. Bu iki başlık incelendikten sonra herhangi bir aktörün ulusal, uluslararası ya da küresel olup olmadığı değerlendirilecektir. Bu yaklaşımın, sivil toplum aktörleri üzerinde yapılan çalışmalarda ulusal olmayan aktörlerin ele alınmasında yardımcı olacağı savunulmaktadır.

Panel 34 (16.30-18.00, Sınıf: 308)

Avrupa Çalışmaları – II

Panel Başkanı: Müge Aknur (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Ayşe Ezgi Gürcan (Beykent Üniversitesi), Avrupa Hukukunda Yasal Karadelikler: Dışsallaşan Göç Yönetimi ve İnsan Hakları İhlalleri

Özellikle son 10 yılda artan insan hareketliliğine paralel olarak, göç kontrollerinin dışsallaşması dünya çapında giderek yaygınlaşmaktadır. Göç veren bölgelere coğrafi yakınlıkları, daha gelişmiş ekonomik olanakları ve / veya refah devleti uygulamalarının ‘cömertliği’ sebebiyle başlıca çekim alanlarına dönüşen Avrupa Birliği’nde de – çatışan ulusal menfaatler ve önceliklerin de etkisiyle – göç yönetimi gittikçe dışsallaştırılmış ve Avrupa sınırlarının dışarıdan korunması teşvik edilmiştir. Her ne kadar, göç kontrollerinin ve uluslararası koruma yükümlülüklerinin dışsallaştırılması üzerine birçok çalışma olsa da konu çoğunlukla “güvenlik”, “sınırlar” ve “insan hareketliliğini kısıtlama” çerçevesi üzerinden değerlendirilmekte ve de dışsallaştırma genellikle göçmenlerin devlet topraklarına düzensiz girişini engellemek olarak anlaşılmaktadır. Diğer bir ifade ile uluslararası insan hakları normları ile dışsallaşma politikaları ve pratikleri arasındaki çatışmalar çoğunlukla göz ardı edilmektedir. Bu noktadan hareketle bu çalışma uluslararası hukukta “dışsallaşma” ve “ayrılma hakkı” normları arasındaki ilişkiye

odaklanmaktadır. Çalışma üç kısımdan oluşur. Birinci kısım çalışmanın genel teorik girişini ve göç yönetişiminin dışsallaşmasının kavramsallaştırılmasını ve de dışsallaştırmayla ilgili temel hukuki tartışmaları içerir. Yazının ikinci kısmı 1990'dan bugüne Avrupa Birliği mevzuatında göç politikalarını şekillendiren prensiplerin irdelenmesini kapsar. Bu çerçevede, geri itmeler, kıyı dışı işlemler, vize rejimleri, taşıyıcı yaptırımları, geri çekmeler ve güvenli ülke düzenlemeleri, özellikle AB-Türkiye ve Libya başta olmak üzere AB-Afrika göç mutabakatları gibi konuları ele alır. Çalışmanın üçüncü kısmı uluslararası hukukta dışsallaşma ve ayrılma hakları ilişkisi üzerine içtihatlarla odaklanır ve konu ile ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Avrupa Adalet Divanı kararlarını inceler. Düzensiz göç kontrolünün üçüncül ülkeler üzerinden yapılmasının ortaya çıkardığı yeni göç diplomasinin yarattığı yeni ilişkilerin ve yeni uygulamaların hem uluslararası hem de bölgesel hak rejimleri ile ne derece uyumlu olduğunu sorgular. Çalışma, uluslararası hukukta, ülkelerin "hak ihlali önleme" yükümlülüklerinin tarihsel olarak teritoryal sınır anlayışı ile şekillendiğini ve dışsallaşma ile ortaya çıkan yeni "sınır" anlayışının hali hazırdaki normların uygulanmasında limitler yarattığını göstermektedir. Buna ek olarak, hak yükümlülüklerindeki muğlaklığın ve üçüncül ülkelere atfedilen yükümlülüğün, hak ihlallerini arttırdığını iddia eder. Çalışma, tarihsel süreç izleme, içerik analizi ve nicel veri analizi gibi farklı metotları bir arada kullanmaktadır.

Melek Aylin Özoflu (Özyeğin Üniversitesi) ve Yunus Barış Ertürk (Vrije Üniversitesi, Hollanda), Meydan Okuyucular mı Stratejik Aktörler mi? Macaristan ve İtalya Başbakanlarının AB Göç Kontrolünün Dışsallaştırılmasına İlişkin Eleştirel Söylem Analizi

2015'teki Avrupa mülteci krizinin akabinde, göç yönetimi Avrupa Birliği (AB) üye devletleri arasında kritik bir ayrışma ve politik kaygı kaynağı haline gelmiştir. Bu nedenle, literatür çoğunlukla göçmen karşıtı aşırı sağcı Avrupa şüpheli partilerin yükselişine ve/veya krize verdikleri tepkilere çeşitli çerçeveler üzerinden odaklanmaktadır. Aşırı sağ partiler, AB'nin göç ve dış politika tercihlerinin başlıca karşıtları olarak ele alınırken, duruşlarının yalnızca 'oyuna meydan okuyanlar' olarak tepeden inme [*top-down*] bir şekilde tanımlanması, farklı perspektiflerden ve bağlamlardaki analizlerin yetersiz kalmasına yol açmıştır. Bu noktadan hareketle, aşırı sağ partilerin AB'nin göç politikası yapımına ilişkin karmaşık pozisyonlar edinmesi olgusunun çözümlemek amacıyla, bu araştırma Macaristan Başbakanı Victor Orban ve İtalya Başbakanlarının Giorgio Meloni'nin AB'nin üçüncü ülkelere dışsallaştırılmasına stratejisine ilişkin siyasi duruşlarını, politik algılarını ve meşruiyet dayanaklarını incelemektedir. Bu amaçla, Orban ve Meloni tarafından, Meloni'nin göreve başladığı 2022'den itibaren, bu konuda yapılan kamusal konuşmaların eleştirel bir söylem analizi yapılacaktır. Çalışma, göç uygulamalarının dışsallaştırılmasının dinamiklerini anlamlandırmak için asil-vekil teorisinin [*principal-agent theory*] temel amaçlarını benimsemektedir.

**Ayda Sezgin (Gebze Teknik Üniversitesi), Avrupa Birliği Üye ve Aday Ülkelerde
Sürdürülebilirlik Politikalarının Çok Değişkenli Analizi: Çevresel, Ekonomik ve Sosyal
Boyutların Nitel ve Nicel Verilerle İncelenmesi**

Bu bildiriye, Avrupa Birliği üyeleri ve aday ülkelerde sürdürülebilirlik politikaları çevresel, ekonomik ve sosyal boyutlarda ele alınacaktır. Çalışmada nihai olarak, Avrupa Birliği üye ve aday ülkelerindeki sürdürülebilirlik politikalarının etkinliğini daha net anlamak, politika önerileri ve iyileştirmeler için temel veriler sunmak, çevresel, ekonomik ve sosyal boyutlarda sürdürülebilirlik için en etkili politika stratejilerini tartışmak ve belirlemek, sürdürülebilirlik ve çok değişkenli istatistiksel uygulamaları alanında literatüre katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Çalışmada AB üye ve aday ülkeler için Eurostat tarafından sağlanan en güncel veriler kullanılarak sürdürülebilirlik bileşenlerini temsil eden göstergelerden hareketle çok değişkenli istatistiksel analizin ön bulgularına yer verilecektir. "Avrupa Birliği üye ve aday ülkelerinin çevresel, ekonomik ve sosyal boyutlarda sürdürülebilirlik politikaları ve stratejilerinin çok değişkenli istatistiksel yöntemlerle nicel ve nitel veriler doğrultusunda kapsamlı bir analizi nasıl yapılabilir?" sorusuna cevap aramak için karma bir araştırma stratejisi benimsenmiştir. Nihai çalışmada, sürdürülebilirlik göstergelerine faktör analizi uygulanacak ve kümeleme analizi yapılarak benzer özelliklere sahip ülkeler belirlenecek ve sürdürülebilirlik profilleri karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir. Bu analizler sayesinde, araştırmanın bir sonraki aşaması olan nitel metodoloji için daha somut ve analitik bir çerçeve ortaya konmaya çalışılacaktır. Nitel analizde ise, nicel analiz bulgularının derinleştirilmesi ve sürdürülebilirlik politikalarının geliştirilmesi için uzman görüşlerinin alınması amaçlanmaktadır. Veri analizinin analitik çerçevesi ve ön bulgularının ele alınacağı bu bildiri özetinde temel olarak şu 3 alt araştırma sorusu derinlemesine tartışılacaktır: 1) AB üye ve aday ülkelerde çevresel boyutta sürdürülebilirlik politikalarının analizi için hangi değişkenler kullanılabilir? Bu değişkenler arasındaki ilişkiler ve çevresel faktörler nelerdir? 2) AB üye ve aday ülkelerde ekonomik boyutta sürdürülebilirlik politikalarının analizi için hangi ekonomik değişkenler kullanılabilir? Bu değişkenler arasındaki ilişkiler ve ekonomik faktörler nelerdir? 3) AB üye ve aday ülkelerde sosyal boyutta sürdürülebilirlik politikalarının analizi için hangi sosyal değişkenler kullanılabilir? Bu değişkenler arasındaki ilişkiler ve sosyal faktörler nelerdir? Sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilirlik konuları son yıllarda giderek daha önemli hale gelmiştir. Sürdürülebilirlik için önerilen çözüm vizyonu, çevresel, ekonomik ve sosyal boyutları içeren bütüncül bir yaklaşımı benimsemektedir. Bu vizyon, doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanılması, ekonomik büyümenin çevresel sürdürülebilirlikle uyumlu hale getirilmesi, yoksullukla mücadele, eşitsizliklerin azaltılması, toplumsal adaletin sağlanması ve eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimin artırılması gibi hedefleri içermektedir. Bu doğrultuda, gittikçe popülerleşen sürdürülebilirlik konsepti ve politikaları, bu çalışmada eleştirel literatüre de yer verilerek, interdisipliner ve kapsamlı bir şekilde incelenecektir. Sonuç olarak, nicel ve nitel analiz bulgularının entegre bir şekilde değerlendirildiği çalışmada, Avrupa Birliği'nin sürdürülebilirlik politikaları ve çok değişkenli istatistiksel analiz uygulamaları alanında literatüre farklı bir perspektifle katkı sağlanacak ve politika yapımcılar, iş dünyası ve sivil toplum kuruluşları için karar alma süreçlerinde kullanabilecekleri temel veriler sunulmaya çalışılacaktır. Ayrıca, Avrupa Birliği üye ve aday ülkelerindeki sürdürülebilirlik politikalarının etkinliği, politika önerileri ve mevcut stratejilerde iyileştirmeler sağlayabilecek dinamikler

tartışılacaktır. Bu tartışmalar içerisinde Türkiye'nin bölgesel ve yerel dinamiklerine ve mevcut durumuna dair değerlendirmelere yer verilecektir.

Panel 35 (16.30-18.00, Sınıf: 309)

**Eşikteki İran: Değişen İran Siyasetine Yeni Yaklaşımlar
Panel Başkanı: Ezgi Uzun-Teker (Yeditepe Üniversitesi)**

Bu panel, 21. yüzyılda gerek dünya siyaseti gerekse bölge siyasetinde adından sıklıkla söz ettiren İran İslam Cumhuriyeti'nin son yıllarda içinden geçtiği dönüşümleri bunlara eşlik eden temel konular ve kavramlar eşliğinde çok-disiplinli bir perspektiften tartışmayı hedeflemektedir. 1905-1907 yıllarındaki Anayasa Devrimiyle başlayan modern İran tarihi, 1925-1979 yıllarında ibreyi Batı modernleşmesine çeviren Pehlevi monarşisi ve nihayetinde seçime dayalı bir teokratik sistemin kurulmasıyla sonuçlanan 1979 İran İslam Devrimi ile alternatif modernleşme ekolleri ve radikal dalgalanmalarla seyreden bir demokratikleş(eme)me serüveninin eşlik ettiği bir ülke panoraması sunar. Bu panoramanın en belirgin özelliği ise elli - altmış yıl gibi kısa bir tarihsel süreç içerisinde İran'ın toplumsal yapısı, siyasi fikir akımları, kurumsal yapısı ve dış siyasetini ilgilendiren keskin dönüşümlerdir. Bugün, İran yeni bir eşikte durmaktadır. Bir ilke imza atarak kurduğu ve modern dönemde daha önce denenmemiş seçime dayalı teokratik sistemi hem bu sistemin yarattığı iç siyasi, kurumsal ve ekonomik sorunlardan muzdarip hem de dönüşen küresel dünyanın dönüştürücü sosyo-kültürel ve ekonomik etkilerinden muaf kalamayan İran toplumu arasında giderek genişleyen bir uçurum yaratmıştır. 2017'nin sonunda patlak veren sistem ve hükümet karşıtı halk protestoları sosyo-ekonomik gelişme, siyasi adalet, iyi yönetim, kadınlar için zorunlu baş örtüsü başta olmak üzere temel hak ve özgürlükler ve siyasi meşruiyet kavramlarının hem toplum hem de sistem tarafından yeniden sorgulanmasını beraberinde getirmiştir. Bu süreçte, İran seçmeninin sistemin "sadıkları" ve "karşıtları" olmak üzere ikiye bölünmesi hem ülke içerisinde artan toplumsal kutuplaşmaya hem de ülkenin siyasi yelpazesini anlamlandırmak adına kullanılan "reformcu" ve "muhafazakar" gibi hizipsel kategorilerin bulanklaştığına işaret etmektedir. Seçim dönemlerinde seçmen davranışını kestirmenin zorlaştığı, askerinin siyasette güç kazandığı ve yenilik yanlısı halk protestolarına karşı sistemsel ultra-muhafazakarlık hız kazanırken uzun bir aradan sonra yeniden reformcu bir cumhurbaşkanının iş başına geldiği bu son döneme, son otuz yıldır Ayetullah Hamaney'in yürüttüğü devrim rehberliğinde gerçekleşecek olan bir liderlik değişimi de eşlik etmektedir. Böylelikle İran İslam Cumhuriyeti belirsizliklerin had safhada olduğu yeni bir dönemin eşliğinde durmaktadır. İran siyasetinin ayırt edici bir diğer niteliği ise iç ve dış siyaset arasındaki derin ve doğrudan etkileşimdir. Öyle ki, bugün iç siyasi krizlerine çözümler üretmeye çalışan İran, süregelen küresel ve bölgesel siyasi dönüşümler içerisinde kendisine yeni manevra alanları yaratmaya ve kendi konumunu bulmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda, 2015 yılında imzalanan nükleer anlaşmanın 2018 yılında bozulmasıyla birlikte ağırlaşan ekonomik yaptırımlar, küresel güç geçişi ekseninde ABD'ye karşı Çin, Hindistan ve Rusya gibi küresel güçlerin Orta Doğu'ya girişi ve Arap Baharı'ndan sonra yakın coğrafyanın iki büyük çatışma kaynağı olan II. Karabağ Savaşı ve Hamas-İsrail Savaşı İran dış politikasındaki son dönem dönüşümlerin temel konularını oluşturmaktadır. Eşikteki İran'ı bütüncül olarak anlamak, bu alana çok-disiplinli bir perspektiften derinlemesine bakmayı

gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, panel İran'ın düşünce tarihi, iç siyaseti ve dış siyasetine farklı disiplinler gözlükler ve farklı kavramlar çerçevesinde bakan İran araştırmacılarını bir araya getirerek bu alan üzerine bütüncül bir diyalog kurmayı hedeflemektedir. İlk olarak Turgay Şafak, sunduğu siyasi düşünce tarihi araştırmasında 1979 devrimi arifesinde yükselen Batı karşıtlığına Fahreddin Şadman, Celal âl-i Ahmed ve Daryuş Şayegan'ın eserleri üzerinden ışık tutmakta ve bu tarihi düşünce akımlarının mevcut siyasi sistemdeki yansımalarını ele almaktadır. Serhan Afacan, İran siyasi yelpazesini anlamak için kullanılan "reformcu" ve "muhafazakar" kavramlarını yeniden incelediği çalışmasında, özellikle 2009'dan bu yana değişen siyasal ortamda muhafazakarların ve reformistlerin kendi içinde yaptığı tartışmalara değinmekte ve her iki cenahta değişen toplumsal talep ve dinamikler karşısında yeni bir konum alma çabalarını analiz etmektedir. Ezgi Uzun-Teker, İran'ın biri 2011 Arap Baharı diğeri de 2020 Karabağ Savaşı sonrası "yeniden yapılandırma" safhasına giren Orta Doğu ve Güney Kafkasya bölgelerine yönelik siyasetini güncel transit koridor tartışmalarını odak noktasına alarak "jeolojistik" ve "rekabetçi bağlantısallık" perspektiflerinden incelemektedir. Son olarak, İsmail Sarı 2020'deki İkinci Karabağ Savaşı'nın ardından İran'ın Güney Kafkasya'ya yönelik pasif politikalarını daha geniş bir perspektiften ABD siyaseti, Rusya-Ukrayna Savaşı, Hindistan-Pakistan rekabeti ve Hamas-İsrail Savaşı eksenlerinde incelemektedir.

Turgay Şafak (İstanbul Medeniyet Üniversitesi), Muhammed Rıza Pehlevi Döneminde Batı Karşıtı Düşünürler ve Temel Argümanları

Modern İran tarihinde on dokuzuncu asrın ilk yıllarında Rusya karşısında alınan yenilgi ile başladığı kabul edilen batılılaşma tarihi boyunca aydınlar büyük oranda batıcı ve modernleşmeci isimlerden oluşmaktaydı. Kaçarlar döneminde halkı ve devlet yönetimini etkileyen Feth Ali Ahundzade, Mirza Melkum Han, Mirza Ağahan Kirmani, Abrürrahim Talibof ve Yusuf Han Müsteşarüddeve gibi aydınlar kanun, anayasa, alfabe değişikliği ve eğitim gibi konularda batının örnek alınmasını istemişler ve bu konuların İran toplumunda tartışılmasının önünü açmışlardır. Kaçar Dönemi aydınları batı medeniyetini kendilerine örnek almışlar ve Hasan Takizade gibi bazı aydınlar tepeden tırnağa batılılaşmanın gerektiğini savunmuşlardır. Birinci Pehlevi (Rıza Şah) döneminin etkin olan aydınları arasında yer alan kişilerin çoğunluğu Kaçarların son döneminde yetişmiş, Meşrutiyet hareketlerine destek vermiş kişilerden oluşmaktaydı. Pehlevi döneminin toplumun batılılaşmacı uygulamaları karşısında batı karşıtı aydınların ve batı karşıtı hareketlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Batı karşıtlığı her ne kadar batılılaşma ile birlikte ortaya çıkmış olsa da belli başlı düşünürlerinin ortaya çıkması ve kavramsallaşması Pehlevi döneminin ikinci yarısına denk gelmektedir. Batı karşıtlığının temeli sömürgecilik karşıtlığına dayanmaktaydı. Batı karşıtlığı ve batı kültürü ile doğu kültürünün uyumsuzluğunu ilk kez kaleme alanlar arasında 1947 yılında kaleme aldığı "Teshîr-i Temeddün-i Frengî" (Frenk Medeniyetinin Kuşatılması) eseri ile tanınan Fahreddin Şadman ve 1961 yılında "İlel-i bedbahtî-yi mâ ve ilâc-ı ân" (Talihsizliğimiz ve çözümü) adlı eserini yayınlayan Hasan İsfendiyari'dir. İran'da batılılaşmayı teknolojisi ile birlikte eleştiren Ahmed Ferdid olup her ne kadar yazılı eseri olmasa da verdiği konferans ve yaptığı konferanslarla dönemin aydınlarını etkilemiştir. Ahmed Ferdid'in batı karşıtı düşüncelerini halk kitleleri arasında popüler hale getiren kişi ise Garbzedegi adlı eserini 1962 yılında yayınlayan Celal âl-i Ahmed olmuştur.

İran’da Devrim öncesi batı karşıtı önemli aydınlardan bir diğeri ise Daryuş Şayegan’dır. Şayegan 1977 yılında yayınladığı *Batı Karşısında Asya* adlı eseri ile batı karşısında Asya ülkelerinin imkanlarını tartışmıştır. Bu tebliğde modern İran’da batı karşıtlığının tarihsel yönü ele alınarak Fahreddin Şadman, Celal Âl-i Ahmed ve Daryuş Şayegan’ın adı geçen eseri üzerinden batıya bakış açıları ele alınacaktır.

Serhan Afacan (Marmara Üniversitesi), İran Siyasetinde “Reform” ve “Muhafaza” Kavramlarını Yeniden Düşünmek

İran siyaseti genel olarak reformist-muhafazakar ikilik çizgisinde analiz edilmektedir. İç politika, dış politika, ekonomi ve kültür gibi siyasetin müdahil olduğu hemen her alana ilişkin zıt değilse de farklı yaklaşımları olan bu iki siyasal cenah, fikri zeminde devrimin ilk evrelerinden itibaren var olma gelmiştir. Özellikle İran-İrak Savaşı’nın bitimi ve Ayetullah Humeyni’nin ölümüyle İran siyasal ve entelektüel elitleri arasındaki ihtilaflar daha belirgin hale gelmeye başlamış ve 1997’de Muhammed Hatemi’nin cumhurbaşkanı seçilmesi o zamana kadar bir fikir olarak var olan reformist siyaseti iktidara taşımıştır. Elbette bu iktidar, Veliyy-i Fakih yahut Devrim Rehberi olarak adlandırılan makama İran İslam Cumhuriyeti Anayasası’nın rejime hakim olma konusunda verdiği mutlak yetkinin izni ölçüsünde bir iktidar olmuştur. Nihai kertede Hatemi’nin siyasi mirası iktidardaki performansından daha kalıcı olmuş ve reformistler İran’da önemli bir siyasal odak haline gelmiştir. Takip eden yıllarda da 2009’daki Yeşil Hareket ve 2013-2021 yılları arasındaki Hasan Ruhani hükümetleri döneminde reform yanlısı hareket gündemde önemli bir yer işgal etmiş ve böylece siyasal mücadeledeki sertlik düzeyi artmıştır. Bu noktada iki hususun üzerinde durmak gerekmektedir. Bunlardan ilki İran’da bu iki siyasal kutbun birbirini var eden boyutları diğeri ise bizatihi muhafazakar cenahın kendi içinde önemli tartışmalar ve hatta çatışmalar olduğudur. Bu tebliğ, söz konusu iki kavramı İran bağlamında tekrar ele alıp özellikle 2009’dan bu yana değişen siyasal ortamda muhafazakarların ve reformistlerin kendi içinde yapılan tartışmalara değinecek ve özellikle muhafazakar cemahta değişen toplumsal talep ve dinamikler karşısında yeni bir konum alma çabalarını analiz edecektir. Beyt-i Rehberi adı verilen Devrim Rehberi Ofisi’nden Devrim Muhafızları Ordusu’na, medyadan akademiye ve nihayet taşrada ve merkezde bulunan siyasal elitlerden entelektüellere kadar geniş bir çevreden oluşan muhafazakar cenah içinde geride kalan yıllarda önemli kopuşların olduğu ve “devrim değerleri” dahil birçok konunun bu kopuşlara bağlı olarak yeniden yorumlandığı bu tebliğin temel tezini teşkil etmektedir. Tebliğin bununla bağlantılı olan bir diğer iddiası da muhafazakarlar arasındaki söz konusu dinamizmin dönem dönem reformistlerle özdeşleşmiş bazı söylem ve vaatleri de içerecek noktaya geldiği ve bunun da İran’da reformist siyasetin alanını daralttığıdır.

Ezgi Uzun-Teker (Yeditepe Üniversitesi), Jeopolitikten Jeolojistiğe: “Rekabetçi Bağlantısallık” Perspektifinden İran Dış Politikası

2010 yılında patlak veren Arap Baharı ve akabinde bölge geneline yayılan iç çatışmaların sonlanmasıyla birlikte Orta Doğu bölgesi bir “yeniden yapılandırma” sürecine girdi. Bu sürecin politik ayağını bir kısmı ABD önderliğinde İsrail ve Körfez ülkeleri arasında, diğer kısmı ise

bölgenin birbirleriyle jeopolitik rekabet içerisinde İran, Suudi Arabistan, Türkiye ve Suriye gibi orta ölçekli güçleri arasında devam eden bir siyasi normalleşme projesi oluşturmaktadır. Bu sürecin daha az tartışılan ikinci ayağını ise özellikle Çin'in altyapı inşası ve ulaştırma projeleri aracılığıyla Orta Doğu'daki varlığını artırmasıyla görünürlük kazanan ekonomi temelli bir bağlantısallık projesi oluşturur. Benzer bir durum, II. Karabağ Savaşı sonrası hem siyasi hem de ekonomik düzlemde bir yeniden yapılandırma sürecine giren ve İran'ın bir diğer yakın coğrafyası olan Güney Kafkasya'da da gözlemlenmektedir. BRICS'in üç büyük gücü olan Çin, Rusya ve Hindistan her iki bölgeyi kapsayan ve birbirine rakip transit koridor projeleriyle bu iki bölge siyasetinin seyrini etkilemektedir. Jeopolitik konum itibarıyla hem Orta Doğu hem de Güney Kafkasya bölgelerinin kesişim noktasında yer alan İran bu transit koridor projelerinin de tam ortasında yer almaktadır. Peki Direniş Eksenini gibi askeri ittifak ağları ve normalleşme anlaşmaları ile her iki bölgedeki siyasi-askeri bağlantısallığını artıran İran'ın ekonomik bağlantısallık projelerindeki konumu nedir ve bu bölge ülkeleriyle ilişkilerini nasıl etkilemektedir? Bu çalışma, bu soruya "rekabetçi bağlantısallık" ve "jeolojistik" kavramları üzerinden yanıt aramaktadır. Çalışma, maksimum baskı politikası ile ağır ekonomik yaptırımlara maruz kalan İran'ın lojistik bağlantısallığını artırma yoluyla ekonomik yaptırımların etkisini bertaraf etmeyi hedeflediği, ancak her iki bölgede Türkiye başta olmak üzere çeşitli bölge ülkeleriyle transit koridorlar üzerinden jeolojistik bir rekabete girdiğini savunmaktadır. Çalışmanın ilk bölümü, İran'ın Kuşak ve Yol Projesi, Uluslararası Kuzey-Güney Ulaştırma Koridoru, IMEC ve bunların bölgesel uzantıları olan Zangezur Koridoru, Kalkınma Yolu ve Çabahar Limanı gibi her iki bölgenin kapsama alanına giren ulaştırma projelerindeki konumu incelemektedir. Çalışmanın ikinci bölümü, İran'ın her iki bölge ülkeleriyle ilişkilerini rekabetçi bağlantısallık kavramı üzerinden değerlendirmektedir. Çalışma, İran dış politikasına büyük ölçüde göz ardı edilen ekonomi-politik perspektifinden bakarak ilgili literatüre katkı sağlamanın yanı sıra bölgesel işbirliği alanlarına ilişkin politika odaklı öngörüler de sunmaktadır. Çalışma metodolojik olarak İranlı siyasi elitlerin Kafkasya ve Avrasya entegrasyonuna ilişkin söylemlerinin analizi, tarihsel analiz ve süreç takibi gibi çeşitli nitel araştırma yöntemlerine dayanmaktadır.

İsmail Sarı (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi), II. Karabağ Savaşı Sonrası İran'ın Güney Kafkasya Politikası: Değişen Jeopolitik Dinamikler ve Artan Tehdit Algıları

Bu çalışma, 2020'deki İkinci Karabağ Savaşı'nın ardından Güney Kafkasya'nın yeni bir jeopolitik ve jeoekonomik düzene geçişini, özellikle İran'ın bu yeni dönemdeki politikalarına odaklanarak incelemektedir. Bölgesel aktörler etki alanlarını genişletmek ve önemli roller üstlenmek için yarışırken İran'ın pasifliği dikkat çekicidir. Geniş sınırlara sahip olmasına ve bölgenin güvenlik dinamiklerinden doğrudan etkilenmesine rağmen, İran'ın izolasyonu uluslararası baskılara ve bölgesel siyasi vizyon eksikliğine bağlanmaktadır. Bu çalışma, İran'ın Ortadoğu jeopolitiğine odaklanması ve ABD politikalarının etkisiyle Güney Kafkasya gibi çevresel alt sistemlerde pasif kalışının ardındaki nedenleri araştırmaktadır. Sovyetler Birliği'nin çöküşü bölgesel güçlere Güney Kafkasya'da aktif roller üstlenmeleri için fırsatlar sunmuştur; ancak İran'ın varlığı ve komşu ülkelerle ilişkileri sınırlı kalmıştır. Özellikle İran, Ermenistan ile olan ilişkisi dışında Azerbaycan ve Gürcistan ile yakın ilişkiler kuramamıştır. 1990 sonrasında Türkiye, İsrail ve

Azerbaycan arasındaki ittifak İran ve Rusya tarafından tehdit olarak algılanmış ve Türkiye-İsrail-Azerbaycan-Gürcistan ortaklığına karşı İran, Rusya ve Ermenistan arasında gayri resmi bir ittifak kurulmasına yol açmıştır. İran'ın işgal altındaki topraklardaki Şii Azerileri ve Müslüman Çeçen ayrılıkçıları destekleme konusundaki isteksizliği, İslam Devrimi'ni ihraç etme konusundaki eylemsizliğiyle birleştiğinde, dış politikadaki ideolojik motivasyonlarından ziyade jeopolitik ve pragmatik motivasyonlarının altını çizmektedir. Çalışma aynı zamanda Rusya'nın Ukrayna'ya karşı savaşıyla hızlanan İkinci Karabağ Savaşı sonrası Güney Kafkasya'daki siyasi düzen ve güç dengesindeki önemli değişiklikleri de tartışmaktadır. İran'ın Güney Kafkasya'daki statükoyu korumak için Moskova'ya olan bağımlılığının ve İkinci Karabağ Savaşı'nın ortaya çıkardığı bu bağımlılığın sınırlarının altını çizmektedir. Ayrıca, bu geçiş sürecinde yükselen aktörler olarak Hindistan ve Pakistan'ın rolleri ve etkileri, Rusya ve Türkiye ile karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Her ne kadar Rusya ve Türkiye'den daha az etkili olsalar da Hindistan ve Pakistan'ın rolleri kayda değer sınırlamalar ve zorluklarla karşı karşıyadır. İslamabad'ın Ermenistan'ı tanımaması, Pakistan'ı son otuz yılda Türkiye ve İsrail'in yanı sıra Azerbaycan'ın stratejik ortağı olarak konumlandırmıştır. Ancak Pakistan'ın İsrail'i tanımaması, Bakü'nün üç müttefikleriyle "dörtlü ittifak" kurmasını engellemiştir. Çalışmada ayrıca, 7 Ekim 2023'te başlayan İsrail-Hamas çatışmasının ve Ortadoğu'daki müteakip gelişmelerin Azerbaycan, Türkiye ve İsrail arasında kurulabilecek üçlü ittifak ve İran'ın bölgesel yaklaşımı üzerindeki etkisi de analiz edilmektedir. Bu bağlamda çalışmamızda yukarıda genel ve soyut olarak aktardığımız çerçevede İkinci Karabağ Savaşı Sonrası İran'ın Güney Kafkasya Politikası analiz edilecektir.

Panel 36 (16.30-18.00, Sınıf: 323)

Cinsiyet, Eşitsizlik ve Normatif Zarar

Panel Başkanı: Hüsrev Tabak (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Cinsiyet temelli eşitsizliklerle mücadelede küresel ve akademik gündem, eğitim, iş hayatı, siyaset ve aile içi ilişkiler gibi pek çok alanda kadınların, gerek fırsatlara erişimde gerekse hak ve ayrıcalık dağıtımında, sistematik olarak dezavantajlı hale gelmesine yol açan ve cinsler arasında doğallığı kültürel, siyasal ve ekonomik olarak meşrulaştırılmış hiyerarşileri üreten ve sürdüren toplumsal normların açığa çıkarılmasında önemli katkılar sunmuştur. Bu süreç, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin altında yatan yapısal ve kültürel dinamiklerin ve bu eşitsizliklerin meşrulaştırılması temelinde bireyler üzerinde oluşan normatif zararın anlaşılmasına yardımcı olurken, bu eşitsizliklerle etkin bir şekilde mücadele etmek için gerekli pratik ve normatif stratejilerin, gerek küresel gerekse ulusötesi yönetim uygulamaları kapsamında, geliştirilmesine olanak tanımıştır. Buna karşın toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikler sürmeye devam etmekte dahası bu eşitsizlikle mücadele için geliştirilen/oluşturulan mekanizmalar da yer yer negatif anlamda eşitsizliklerin sürmesine katkı sunmaktadır. Bu panel ile bu mekanizmaların incelenmesi amaçlanmaktadır. Buna göre Gonca Oğuz Gök ve Rahime Süleymanoğlu Kürüm toplumsal cinsiyet eşitsizliği endeksleri ve ölçüm kriterlerinin, özellikle Küresel Güney'de, toplumsal cinsiyete dayalı bilgi ve deneyimleri yansıtmama durumunu incelerken, Hüsrev Tabak Birleşmiş Milletler zararlı geleneksel uygulamalar (*harmful traditional practices*) gündemin yerel ve küresel arasında ikincisi lehine ürettiği kolonyal hiyerarşiyi ve normatif zararı, Muharrem Doğan toplumsal cinsiyet

karşıtlığından ve buna karşı eşit yanlısı tutumlardan yerli ve göçmen kadınların etkilenme/faydalanma düzeyleri arasında göçmen kadın aleyhine ortaya çıkan eşitsizliği, Gökhan Sırmalı ise demokratik sistemlerde parlamenter ve parti içi yapılarda eril tahakkümün oluşumunu ve sürdürülmesi sürecini incelemektedir.

Not: Gonca Oğuz Gök ve Rahime Süleymanoğlu Kürüm'ün bildirisi ile Hüsrev Tabak'ın bildirisi, panelistlerin yürüttükleri TUBITAK 1001 projelerinin [öncül] bulgularını paylaşmaktadır.

Gonca Oğuz-Gök (Marmara Üniversitesi) ve Rahime Süleymanoğlu-Kürüm (Bahçeşehir Üniversitesi), Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endekslerinde Bilgi Adaletsizliği: Yerel ve Küresel Bağlam

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, diğer eşitsizlik türlerine kıyasla dünya çapında daha kalıcı bir sorun olmaya devam etmektedir. Uluslararası toplumsal cinsiyet eşitsizliği endeksleri, yerel bilgiyi küresel düzeye taşımaya hedefler; ancak Küresel Kuzey ve Küresel Güney arasındaki toplumsal cinsiyete dayalı bilgi oluşumunda ve yayılımındaki dengesizlikler nedeniyle eleştirilmektedir. Bu dengesizlikler, endekslerin epistemik adaletsizliğini ortaya koymakta ve meşruiyeti sorunsalını tartışmaya açmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini azaltma çabalarını değerlendirmek için bu endekslerin kavramsal arka planını, metodolojilerini ve akademik uygulamalarını incelemek ve eleştirmek önemlidir. Bu makale, bu endekslerin epistemik adaletsizlik üretme biçimlerini incelemekte ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusundaki disiplinler arası tartışmayı kavramsallaştırma, ölçüm ve kullanım açısından ilerletmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, mevcut uluslararası endekslerin kavramsal çerçevesi ve metodolojilerini karşılaştırmalı olarak ele almaktadır. Ayrıca UNDP, Dünya Bankası ve AB gibi uluslararası ve bölgesel toplumsal cinsiyet istatistik uzmanlarıyla ve Türkiye'deki ilgili STK temsilcileri ve akademisyenlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerin içerik analizlerini sunmaktadır.

Hüsrev Tabak (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi), Normatif Zararın Normatif İhtilaflılıkları – Birleşmiş Milletler Zararlı Geleneksel Uygulamalar Gündemini Türkiye'de Tartışmak

Bu çalışma, geleneksel zararlı uygulamalar (HTP) üzerine küresel normatif gündemin Türkiye'deki yansımalarını, uluslararası normatif gündeme erişimi olan parlamenter, kurumsal ve sivil toplum süreçlerinin ürettiği olumlama ve ihtilaflılıklar ile yerel gündelik anlamlandırmalar üzerinden incelemeyi ve Türkiye'deki bu anlamlandırmaların ve ihtilaflılıkların uluslararası normatif zarar gündemi ve yazını açısından sonuçlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda çalışmada BM HTP gündeminin küresel ölçekte yarattığı normatif anlamın Türkiye'deki şekillenişini ve ülkenin küresel normatif gündeme verdiği tepkileri ele almakta, bunu yapabilmek içinse, küresel normatif süreçlere erişimi olan kurumlar ve sivil toplum kuruluşlarının HTP'ye ilişkin ürettikleri olumlama (*validation*) ve/veya ihtilaflılık (*contestation*) çerçevelerini ve bunların yerel gündelik hayatta nasıl anlaşıldığını açığa çıkartmaya çalışmaktadır. Bu noktada çalışmanın temel motivasyonu zararlı geleneksel uygulamalar çerçevesinin Türkiye'deki kullanımdaki anlamını/anlamalarını (*meaning-in-use*)

açık etmek, buna paralel olumlama ve ihtilafılık üretme süreçleriyle gelişen bu yerel anlamların konuya ilişkin yerel ve küresel gündem açısından zarar üretici sonuçlarını (*implication*) tartışmaya açmaktır.

Muharrem Doğan (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi), Avrupa'da Göçmen Kadınlara Yönelik Toplumsal Cinsiyet Karşıtlığı Söylemleri

Bu çalışma, toplumsal cinsiyet karşıtlığı (anti-gender) yaklaşımlarının Avrupa'da yaşayan göçmen kadınları öteki olarak temsil etme biçimlerini ele almaktadır. Avrupa'da toplumsal cinsiyet karşıtı söylemler ve kampanyalar, toplumsal cinsiyetin insan hakları olarak tanınmasına ve ana akımlaştırılması politikalarına bir karşı duruş olarak ortaya çıkmıştır. Bu söylem ve kampanyalar, toplumsal cinsiyeti, ulusal ve/ya dinî normlara ve değerlere yönelik küresel bir tehdit olarak tanımlamaktadır. Fransa, Avusturya, Almanya, Polonya ve Macaristan gibi ülkelerde toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler toplumsal cinsiyet eşitliğini, cinsellik ve üreme haklarını ve toplumsal cinsiyete dayalı psikolojik ve/ya fiziksel şiddetle mücadeleyi toplumsal değerlere, aile kurumuna ve ulusun devamlılığına zarar verdiği gerekçesiyle reddetmektedir. Muhafazakâr dini gruplar, popülist siyasî partiler ve sivil toplum aktörleri tarafından takip edilen toplumsal cinsiyet karşıtlığı yaklaşımı, Avrupa'da yaşayan göçmen kadınlar özelinde ise cinsiyetçilikle ırkçılığın iç içe geçtiği bir form olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupa'da yaşayan yerli kadınlar toplumsal cinsiyet karşıtlığı söylem ve kampanyalarına karşı yerleşik sosyal ve yasal sistemler içerisinde daha fazla destek bulabilirken göçmen kadınlar yasal statüleri, dil engelleri ve toplumsal ağlarının eksikliği gibi faktörler nedeniyle daha savunmasız olabilmektedir. Özellikle göçmen kadınları hedef alan giyim tarzı, evlilik normları ve aile içi roller gibi stereotipik temsiller bazı siyasî partiler ve medya organları aracılığıyla yayılmakta ve göçmen kadınlar marjinalleştirilmektedir. Ayrıca toplumsal cinsiyet karşıtı aktörler, aileye ve ulusal topluluğa yönelik çeşitli toplumsal ve politik kaygılarını, endişelerini ve güvensizliklerini demografik kaygılar nedeniyle Avrupa'da yaşayan göçmenlere özellikle de göçmen kadınlara yönlendirmektedir. Böylece feminist hareketin iddialarını gayri meşru hâle getirmek ve toplumsal cinsiyetle ilgili yasa ve politikalara karşı çıkmak için karşı anlatılar üreten toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler göçmen kitleleri de güvenlikleştirme politikalarının bir aracı hâline getirmektedir. Daha çok ulusal güvenlik ve ekonomik argümanlara dayanan göçmen karşıtı politikalar ile kültürel ve dinî değerler üzerinden meşrulaştırılan toplumsal cinsiyet karşıtı politikalar göçmen kadın üzerinde birleşmektedir. Dolayısıyla göçmen kadınlar hem cinsiyetleri hem de etnik kökenleri nedeniyle çift yönlü bir ayrımcılığa maruz kalmakta ve kültürel ve dinî değerlerinden kaynaklanan ötekileştirme toplumsal cinsiyet karşıtlığı politikaları bağlamında da ortaya çıkmaktadır.

Gökhan Sırmalı (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi), Eşitlik Karşıtlığı Olarak Eril Tahakküm ve Siyasal Görünümü

Eril tahakküm, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir yansıması olarak parlamentolarda kendini göstermektedir. Tahakküm pratikleri, kadınların siyasi alanda temsil edilme oranlarının düşük olmasına, politik karar alma süreçlerinde marjinalize edilmelerine ve cinsiyetçi söylemlerin

yaygınlaşmasına yol açmıştır. Parlamentolarda eril tahakkümün belirginleşmesinde birkaç faktör belirleyici rol oynamıştır. Bunların başında, toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargıları, kadınların siyasi alana katılımını kısıtlanması gelmektedir. Geleneksel olarak erkeklerle atfedilen liderlik ve karar verme yetkinlikleri, kadınların siyaset arenasında yer almasını zorlaştırmıştır. Kadınlar çoğunlukla özel alanla özdeşleştirilirken, erkekler kamusal alanın ve dolayısıyla siyasetin doğal aktörleri olarak görülmüştür. Bu durum, siyasi partilerin aday belirleme süreçlerinde erkek adayları tercih etmelerine de neden olmuştur. İkinci olarak ise, parlamentoların işleyiş biçimi ve çalışma koşulları da eril tahakkümü pekiştirmiştir. Uzun çalışma saatleri, düzensiz toplantılar ve yoğun seyahat programları, özellikle aile sorumlulukları bulunan kadınlar için büyük engeller teşkil etmiştir. Dahası kadın milletvekilleri sık sık cinsiyetçi söylemler ve davranışlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu karşılaşmalar onların parlamentodaki etkinliklerini ve motivasyonlarını olumsuz etkilemektedir. Üçüncü olarak, siyasi kariyer basamaklarında ilerleme sürecinde kadınlara yönelik ayrımcı uygulamalar ve engeller mevcuttur. Mentorluk ve ağ kurma fırsatlarına erişimdeki kısıtlamalar, kadınların siyasi liderlik pozisyonlarına gelmelerini zorlaştırmıştır. Siyasi partiler içindeki erkek egemen yapı, kadınların seslerini duyurmasını ve etkili olmasını engellemiştir. Bu faktörler, parlamentolarda eril tahakkümün sürmesine ve kadınların siyasi temsilde yetersiz kalmasına neden olmuştur. Bu durumu aşmak için cinsiyet kotaları, cinsiyet eşitliği eğitimi ve kadınların siyasi katılımını teşvik edici politikalar teşvik edilmeye çalışılmaktadır. Bu çalışmada milletvekili adaylığı sürecindeki kadınların adaylık süreçlerinde karşılaştıkları mentorluk ve ağ kurma fırsatlarının kısıtlılığı, cinsiyetçi tutumlar ve tepkiler, siyasi partilerde erkek egemen yapı, seçim sistemi ve aday belirleme süreçlerine ilişkin tecrübeleri üzerinden bir değerlendirme sağlamaktadır.

Panel 37 (16.30-18.00, Sınıf: 324)

Aleladenin Harikuladeliği: 21. Yüzyıl Türkiye'sinden Gündelik Hayat Kesitleri – II
Panel Başkanı: Kadir Dede (Hacettepe Üniversitesi)

Türkiye'de 2000'li yıllar üzerine konuşmak ister istemez Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarını ve AKP hükümetlerinin doğrudan ve dolaylı etkisindeki siyaseti, ekonomiyi ve toplumu konuşmak anlamına gelmekte. Ülkenin yeni milenyum ile açtığı yeni sayfanın AKP'li yıllar ile örtüşmesi yaşanan gelişmelerin, dönüşüm ve çekişmelerin failliği noktasında ister istemez iktidar partisinin ve liderini ön plana geçiriyor. Sosyal bilimlerin geneli ile siyaset bilimi ve sosyoloji gibi disiplinlerin içinde yaşadığımız zaman dilimine dönük üretimi de kaçınılmaz olarak bu durumu yeniden ve yeniden üretiyor. Rejim ve anayasa tartışmaları, demokratikleşme ve sivilleşme, temel hak ve özgürlüklerin pekiştirilmesi, dış politikada dönüşüm ve AB'ye tam üyelik, ekonomik istikrar gibi anahtar sözcükler ile açılan tartışmalar yerlerini oldukça kısa bir zaman zarfında otoriterlik, popülizm, yaşam tarzını müdahale, rant ekonomisi, dinselleşme ve Batı'dan kopuş üzerinden betimlenebilecek yeni bir Türkiye'ye ve onun yeni yüzyılına bırakıyor. Ancak 2000'li yıllar dünya genelinde yaşanan ve önceki on yılların deneyimleri ile kıyaslanamayacak dönüşümlere de yataklık etmekte. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi ve ulaştığı nokta; üretim, tüketim ve dolaşımın her birini tarihin hiçbir döneminde gözlenmemiş ölçüde hızlı, çeşitli ve kapsamlı kılıyor. İnternetin iletişim alanında

yarattığı devrim aynı zamanda siyasetin anlamını ve siyaset etme biçimlerini, ideojilerin konumunu, kimlik, aidiyet ve inanışları etkileyip dönüştürebiliyor. Dahası yaşanan değişim ve dönüşümlerin kapsam ve hızı, sürecin faillliği konusundaki alışlageldik değerlendirmeleri gözden geçirmeyi gerektiriyor. Bir yanıyla katı olan herşeyin buharlaşması durumu tekerrür ediyor. “Aleladdenin Harikuladeliği” başlığı altında toplanan ve iki oturumdan oluşan bu panelin çıkış noktasını yukarıda özetlenen iki boyutlu manzara oluşturmakta ve sunumların geneli bu manzarayı yorumlayabilmek adına bir tür metodolojik müdahaleyi hedefliyor. Evrensel düzeyde deneyimlenen ve insanlık tarihi adına olumlu ve olumsuz bir çok gelişmeler içeren bir çağdaki Türkiye’yi ele almada siyasetin ve siyaset biliminin gündeminin siyasal iktidar ile ve onun doğrudan etki alanı ile sınırlandırılmasının akademik açıdan yarattığı kısıtlılığı ve kısırlığı aşmak noktasında odağı sıradan olana kaydırmayı ve sıradanlığın sunduğu sıradılışı ön plana geçirmenin sunduğu potansiyele işaret etmeye çalışıyor. Panelin alt başlığının gündelik hayat ve onunla ilişkili kesitlere dair içeriği de benzer bir bakışla irtibatlı. Featherstone’un ifadesiyle “derli toplu düşünceye uymayan sıkıntı verici ufak tefek herşeyin tıktırılabilirdiği artık bir kategori” olarak gündelik hayat, bu panel kapsamında siyasetin makro konuları ve ilişkileri yerine mikroya yapılan göndermelerin bir aracı olma vasfını yükleniyor. Buradan hareketle paneli oluşturan bidirilerin konuları, ilk bakışta siyasal aktörler ve kurumlar üzerinden şekillenen bir ilişkinin dışında kalan/görülen ve bu mesafe ile bir tepeden inmecilikten çok “kendiliğindenlik” çağrıştıran bir alan tekabül ediyor ve bunu daha geniş ve kısıtsız bir değerlendirmeyi mümkün kılışı ile önemsiyor. Bu yönüyle bireyin tüketim davranışlarını, moda ve beğeni tarzını, boş zaman etkinliklerini, din ve inanç biçimlerini, sanatla ve yaşamla kurduğu bağı ele alırken artık sıradanlaşmış pratiklerin aslında sıradanlaştıkları ölçüde anlam arz ettiklerine işaret ediyor. Aynı zamanda söz konusu sıradanlığın salt mikro değil makro düzeyde de siyasal yaşamla irtibatını vurgulamaktan geri kalmıyor. Nitekim inşaat, rant ya da faizden ibaret olmayan bir ekonomi tartışmasını, tarihi dizilerin ya da Yeni Osmanlıcı göndermelerin ötesinde bir sanat anlayışını, Diyanet İşleri Başkanlığı ya da din kurumlarına ekler ve şerhler düşen bir sekülerizm tartışmasını, başörtüsü tartışmalarının sınırlarını genişleten moda perspektifini, itibardan tasarruf olmayan bir dönemde gösterişçi tüketimim ele almayı vaat ediyor.

Merin Sever (İstanbul Üniversitesi), “Benzersiz Bir Gastronomi Deneyimi Yaşamaya Ne Dersiniz?": Yerel Gastronominin Yükselişi ve Deneyim Ekonomisi

“Deneyim” satın alınabilen bir şey midir? Her şeyin metalaştırılabildiği bir çağdan bahsederken deneyim, tecrübe gibi kavramların dahi ekonomize edileceğini düşünmüş müydük bilemiyoruz, ancak bugün birçok konunun bir etkinliğe dönüştürülerek “x deneyimi” kalıbıyla sunulduğuna şahit olabiliyoruz. Bunun en öne çıkan alanlarından biri de şüphesiz yeme-içme alanı ve gastronomi kültürüne dahil olanlar. Yeme-içmenin bir zenginlik ve ayrışma konusu oluşu, ama bu esnada da “bolluk”tan “ince zevk”e kayışı, bilhassa 1700’lerden itibaren ayırt edici bir özellik oldu. Soyluluktan burjuvaziye devreden değerler kapsamında, neyin neyle iyi gittiğini bilmek, miktardan ziyade “uyum”u yakalamak önemli bir mesele haline geldi. İletişim imkanlarının artışı, küreselleşme, seyahatin ön plana çıkması ve nihayetinde sosyal medyanın etkisiyle, tüm bunların kesiştiği noktada bulunan gastronomi de bundan nasibini aldı.

Restoranlar ve şefler dünyasında, 2000'lerden itibaren küreselleşmenin getirdiği aynılaştırmadan kaçmak için yerel mutfaklara ilgi artarken, 2015'ten itibaren artık "yeni standart", yerel mutfak tekniklerini ve bölgesel malzemeleri uluslararası mutfak standartlarıyla birleştirmek oldu. Bu durum, bir anlamda bilgi hiyerarşisini tersine çevirdi: "Okullu şefler" köylere indi, hasatlara katıldı, yerel otların adını öğrendi, "bin bilse de bir bilene danıştı" ve ortaya çok daha etkileşimli, demokratik, yerele değer veren bir yeni mutfak çıktı. Bu "yeni mutfağın" şehirlerdeki tüketiciler tarafından bilinmiyor oluşu, şeflere ikinci bir paye kazandırdı: Yerel mutfağın tanıtım elçileri olmak. Söz konusu yerel yemekler ve malzemeler "ünlü şefler" tarafından anlatılınca, kısa sürede beyaz yakalıları kenger, fellah köftesi, kavut gibi yöresel yemekler peşinde koşarken, rhubarb'ın burada da "ışkın/ışgın" adıyla mevcut olduğunu öğrenirken bulduk. Online alışverişin gelişmesi, pandeminin zaten var olan sağlıklı yaşam trendini müthiş hızlandırmasıyla yerel, doğal, hatta organik kelimelerinin havada uçtuğu bir zaman dilimine girildi. Pandemi döneminde "bağışıklık güçlendiren", "bağırsak florasına iyi gelen" birçok gıda yeniden keşfedildi, tarhana ve turşu gibi fermente gıdalara itibarı iade edildi, ekşi maya altın çağını yaşadı. Ancak pandeminin sona ermesiyle, özellikle kazancı pandemi koşullarından etkilenmeyen (hatta belki eskisi gibi dışarıda harcama yapamadığı için birikim dahi yapabilen) beyaz yakalı kesim başta olmak üzere, birçok kişi adeta bir özlem duygusuyla kendisini restoranlara, barlara, cafelere attı. Fakat hem kendilerinde artan gastronomi ilgisiyle birleşen deneyim başka tür bir seçicilik getirdi, hem de sosyallığe duyulan özlemi fark ederek düzenlenen etkinlikler, "Her arz kendi talebini yaratır," misali, tüketicilerin artık para harcarken "başka bir şey" aramasını teşvik etti. Yeme-içme müşterisinin günlük ihtiyaç giderme harcaması ile "gastronomik deneyim yaşamak için" ayırdığı bütçe birbirinden ayrıştı. Bu özel etkinlikler de en çok "deneyim (satın) alma" ile paketlenildi ve bu da bir nevi ince zevk belirteci oldu: Lüks bir restorana gidip yeni yemekler denemeyi, parası olan herkes yapabiliyordu. Ama gastronomik bilgiler eşliğinde bir tadım deneyimi yaşamak, şüphesiz daha ince zevkli, işin kültürel yanına da önem veren kişilerin zaman ve bütçe ayıracağı bir işti. Bu önerme tümüyle yanlış değil elbette, ancak sorun, birçok konuda olduğu gibi, kağıt üzerinde iyi olan bir fikrin uygulaması esnasında çıktı: Bu etkinliklerde gerçekten gastronomik bilgiler veriliyor muydu? Verilen bilgiler ne derece güvenilirlikti? Yapılan şey bilgi edindirmeden çok, hikaye anlatıcılığına mı kayıyordu? Anlatanlar, ne kadar konunun uzmanıydı? Bilginin metalaştırılmasında bilhassa dijital pazarlamanın öne çıkışı, dolayısıyla gastronomiye gerçekten artan ilgiyi tetkik ederken bu noktaları da sorgulama ihtiyacını beraberinde getiriyor.

Damla Doyuran (Hacettepe Üniversitesi), Postmodern Zamanlarda Bir Sembolik Tüketim Nesnesi Olarak Poşet

İktisadi bir kavram olarak değerlendirilse de diğer disiplinlerden ayrılamayan tüketim olgusu salt marjinal eğilimi göstermenin ötesinde, insanlar ve toplum arasında yadsıyamayacağımız dönüşüm alanlarına işaret etmektedir. Ekonomik, sosyal, siyasal değişimleri içeren dönüşüm alanlarına yakından bakmak, kuşkusuz gündelik hayattaki tüketim pratiklerinin değişimini anlamlandırma sürecini de beraberinde getirmektedir. Bir başka deyişle insanların ihtiyaçlarını karşılaması olarak tanımlanan tüketim pratiğinin dönüşümü; içinde yaşadığımız ekonomik,

politik ve sosyal değişimleri yeniden anlamlandırmanın bir başka yolu olarak ifade edilebilir. Dolayısıyla araştırmanın sorunsalı; bugünün tüketim pratiklerinin nasıl bir toplumsallığa işaret ettiği, bu toplumsallığın nasıl bir tüketim toplumu ortaya çıkardığı, modernden postmoderne geçişin tüketim pratiklerinde nasıl farklılaştığına dairdir. Bu nedenle Bauman'ın tüketim toplumu kavramsallaştırması ve Baudrillard'ın sembolik tüketim bağlamında markalı mağaza poşet tüketiminin yeniden anlamlandırılması amaçlanmaktadır. Bu yönde bir analizin içinde yaşanan dönemi başlıklandırma / anlamdırmayı ve mahiyeti değişen tüketim toplumu içerisinde benlik ve toplum nasıl inşa edildiği sorularını yanıtlamayı anlamlı hale getireceği düşünülmektedir. 17. yy'a kadar geri götürülebilen modern dönem kuşkusuz Reform, Rönesans, Sanayi Devrimi ve ihtilaller ile odağını insan doğasına çeviren ve kendini bilen bir bilincin belirgin hale gelmesiyle karakterize edilmektedir. Özellikle Weber, Durkheim, Marx'ın çalışmalarında gördüğümüz; tüketimin ve üretimin toplumsal bağlamda ele alındığı süreç kapitalizme özgü fabrika artışları, işçi göçleri, emeği üreten işçi ve tüketici arasındaki ayrımla yabancılaşmayı da imleyen tüketim pratiğini ifade etmektedir. Tüketim ve ulusal pazarların niteliği hakkındaki siyasal tartışmaların devamını ise Frankfurt Okulu'nun kapitalizm eleştirisinde görmek mümkündür. Metaların genişlemesi ve farklılaşması, kişisel beğeni ve farklılaşma çerçevesinde arz ve talebi yaratırken, Veblen, Simmel'den hareketle tüketimin yoksun bireyselliği kamufle etmenin bir aracı olduğu iddiasını güçlendirmektedir. Bireylerin kesin olmayan sınırlarda dolaştığı, imajın önemli rol oynadığı, zamanın şizofrenik parçalanmasıyla geçici anlara dönüştüğü postmodern dönemin tüketim pratikleri ise tüketim toplumu kavramının geçerliliğini güçlendirmektedir. Dolayısıyla kitle iletişim araçlarındaki yaygınlaşma, medya ve göstergeler tüketilen nesnelerin kullanım değerinden ziyade sembolik niteliğine dikkat çekmekte, sahip olunan şey değil sahip olunan şeyin sembolik niteliği önemszenmektedir. Bugün, çevrim içi satışı yönelik uygulamalar üzerinden satışı yapılan lüks markalı mağaza poşetleri modern döneme kıyasla değişen tüketim pratiklerinin örneği olarak görülebilir. Artık önemli olan ihtiyaç ya da tüketme arzusundan çok sembolik bir arzudur. Esas fark, postmodern dönemde bir şeyi tüketmek için kredilere başvuran, borç altına giren bireyin "alışveriş yapıyorum, öyleyse varım" dan "alışveriş yapmış gibi görünüyorum öyleyse varım"a doğru kestirme bir yol bulmasıdır. Bugün lüks mağazalardan alışveriş yapmayan bireylerin tüketim arzusu, satın alınan boş markalı poşetler aracılığıyla kişiselleştirmeye, benlik inşasına dayalı bir tüketim kültürünün uzantısı haline gelir ve ben kimim sorusundan ziyade kim olmak istiyorum sorusuna odaklanan sembolik tüketimin bir örneğini sunar. Tüketen ile satıcı arasındaki sahte ilişki, mağazalardan alışveriş yapmamasına rağmen bireylerin poşetin kendisini satın almasıyla kamusal alanda benlik inşasını tekrar üretmelerine yardımcı olur ve bir gruba ya da bir yere ait olma hissiyle tüketimin mahiyetini değiştirmektedir. Piyasanın ayartmalarına cevap verebilme yani tüketebilme pratiği ile karakter kazandığı dönemde bireyin sembolik markalı poşet tüketimi içinde yaşadığımız dönemi tanımlayacak şekilde kullanılıp atılan, postmodern dönemin bazı özelliklerine uygun ancak daha farklı bir poşet kimliği çağıdır. En mühimi, toplumdaki eşitsizliklerin tüketime araç olan nesnelere görünmez kılınma tehlikesini içermesi, yüzeysel ve geçici benlik inşalarının hali hazırda aşınmış tüketim toplumunun bağlarını temelden sarsmasıdır.

Hasret Dikici-Bilgin (İstanbul Bilgi Üniversitesi), Siyasal İslamın Sınıfsallığı ve Toplumsal Cinsiyet Meseleleri

Siyasal İslamın sınıfsal tabanı hem Müslüman çoğunluklu ülkelerde hem de Müslüman azınlığın yaşadığı ülkelerde yoksul alt sınıflarla özdeşleşmiştir. Ancak İslami yardım kuruluşları ve sivil toplum örgütleri üzerine özellikle 2000 yılından itibaren Türkiye, Mısır, Ürdün ve Yemen gibi ülkelerde yapılan çalışmalar İslamcı hareketlerin yeni orta sınıfı entegre etmeyi öncelik haline getirdiğini göstermektedir. Bu durum iktidara gelen İslamcı partilerin ekonomik ve sosyal politikalarında da gözlenmektedir. Bir yandan yoksul ve muhtaç olanın ekonomik ve kültürel temsilcisi olma iddiası devam ederken, hükümet politikaları esasında sermaye yanlısı bir çerçeveyi izlemektedir. Bu çalışmada bu ikili sınıf politikası Türkiye örneği üzerinden ele alınacaktır. Yirmi yıldan uzun bir süreye yayılan Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarı bir yandan söyleminde söz konusu sınıfsal temsili sürdürürken, kendinden önceki ekonomik politikaları sermaye lehine genişleterek sürdürmüş ve İslamcı değerleri ön plana çıkaran sermaye gruplarının büyümesini ve hegemonik hale gelmesini sağlamıştır. Dolayısıyla çalışmanın birinci sorusu bu ikili sınıf siyasetinin sürdürülebilmesinin dinamiklerine odaklanmaktadır. Öte yandan, partinin toplumsal tabanından gelen tepkiler daha görünür hale gelmektedir. Bu görünürlük ve eriyen toplumsal destek ise Müslüman kadınların gündelik yaşamları üzerinden değerlendirilecektir.

Panel 38 (16.30-18.00, Sınıf: 328)

Kadın Güçlenmesi: Ekonomik, Sosyal, Siyasal ve Hukuki Alanlarda Eşitlik ve Dönüşüm
Panel Başkanı: Esra İşsever-Ekinci (Bilkent Üniversitesi) ve Cansu Yetimoğlu (Bilkent Üniversitesi)

Kadınların güçlenmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Bu panel, kadınların güçlenmesine ilişkin literatürün ekonomik, sosyal, siyasal ve hukuki alanlarındaki çalışmalarını bir araya getirmeyi ve kapsamlı bir akademik tartışma yapmayı hedeflemektedir. Panelde, kadınların ekonomik katılımı, eğitim ve sağlık erişimi, siyasal temsil ve liderlik, hukuki haklar ve toplumsal cinsiyet temelli şiddetin önlenmesi gibi konular ele alınacaktır. Ayrıca, sivil toplum kuruluşlarının bu süreçteki rolü ve etkisi de tartışılacaktır. İlgili literatür bu konuyu dört farklı temel alanda ele almaktadır: Ekonomik güçlenme kadınların işgücüne katılımı, girişimcilik ve kadın işletme sahipliği, mikro finans ve kredi erişimi ve eşit ücret ve işyeri ayrımcılığı, teknoloji ve dijital ekonomiye erişim, kadın kooperatifleri ve ortak iş yapma modelleri konularına odaklanmaktadır. Sosyal güçlenme konusundaki çalışmalar ise kadınların eğitim erişimi ve nitelikli işlere katılımının artırılması, kadınların sağlık hizmetlerine erişimi, üreme sağlığı hakları ve sosyal refah programlarına katılımı, toplumsal cinsiyet temelli şiddetin önlenmesi ve mağdurlara destek sağlanması ve cinsiyet rollerinin yeniden tanımlanması ve kadının toplumsal konumunun güçlendirilmesi için kültürel değişim, kadınların medya ve bilgiye erişimi, spor ve kültürel faaliyetlere katılımı konularını kapsar. Siyasal güçlenme üzerine yapılan çalışmalarda, kadınların siyasal katılımı ve temsil oranları, cinsiyet kotaları ve politik reformlar, kadın liderliği ve karar alma mekanizmalarında kadın siyasetçilerin rolü, yerel yönetimlerde kadın katılımı, barış süreçlerinde kadınların rolü gibi konulara ağırlık verir. Son

olarak, hukuki güçlendirme ise yasal reformlar, aile hukuku ve miras hakları, adalete erişim ve hukuki destek ve uluslararası sözleşmeler ve anlaşmalar gibi konuları ele almaktadır. Bu dört ana alanın her birinde sivil toplum kuruluşlarının (STK) kadının güçlendirilmesinde oynadığı rol üzerine odaklanan çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalar, toplumsal farkındalık yaratma, eğitim ve kapasite geliştirme, savunuculuk, ekonomik destek, psikolojik ve hukuki danışmanlık gibi çeşitli alanlarda faaliyet gösteren STK'ları ve etkilerini inceler. Panelimiz, yukarıda bahsedilen dört ana alanda bildiriler beklemektedir. Panel bildirilerinin, kadınların güçlenmesi konusunda kapsamlı bir tartışma ortamı oluşturmasını hedefliyoruz. Bu doğrultuda, paneldeki bildirilerin, kadınların güçlenmesi konusunun çeşitli boyutlarını ele alarak, karşılaşılan zorlukları ve gelecekte atılacak adımları tartışmasını bekliyoruz.

**Cansu Yetimoğlu (Bilkent Üniversitesi) ve Esra İşsever-Ekinci (Bilkent Üniversitesi),
Toplumsal Cinsiyet Temsili: TBMM'de Kadın Emegi ve İstihdamı Üzerine Ampirik Bir Analiz**

Bu çalışma, Türkiye örneğinde Toplumsal Cinsiyetin Kurucu Temsili (Constitutive Representation of Gender- CRG) üzerine ampirik bir çalışma yapmayı amaçlamaktadır. Bu çalışmanın temeli, Kadınların Niteliksel Temsili (Substantive Representation of Women-SRW) ile Toplumsal Cinsiyetin Kurucu Temsili (CRG) arasındaki karşılaştırmaya dayanmaktadır. Bu karşılaştırma, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki (TBMM) parlamento tartışmalarının ampirik incelenmesine odaklanmaktadır. Parlamento tartışmaları, kadın emegi ve istihdamını düzenleyen yasalara ilişkin tartışmalarla sınırlıdır. 1990 yılı, kadın emegi ve istihdamını düzenleyen kanun düzenlemelerinde kritik bir eşik olarak görülebilir. Türkiye'de kadınların işe girerken eşlerinden izin alma zorunluluğunu kaldıran kanuni düzenleme, 1990 yılında yapılan Medeni Kanun değişikliği ile gerçekleşmiştir.. Bu değişiklik, kadınların çalışması için eşlerinin iznini alma zorunluluğu ortadan kaldırılmıştır. Bu düzenleme, kadınların çalışma hayatına katılımını teşvik eden ve kadınların ekonomik, toplumsal ve sosyal anlamda güçlenmesinin önünü açan bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir. Türkiye bağlamında Toplumsal Cinsiyetin Kurucu Temsilinin incelenmesi, kadın emegi ve istihdamına yönelik temsiliyet iddialarının (*representative claims*) Batı dışı bir bağlamda nasıl şekillendiği hakkında önemli bir perspektif sunmaktadır. Ayrıca, toplumsal cinsiyet eşitliğinin düşük olduğu bir ülkede kadın emegi ve istihdamı meselesinin nasıl oluşturulduğu hakkında da bilgi vermektedir. Türkiye, kadınların işgücüne katılım oranı bakımından dünya ortalamasının gerisinde kalmaktadır. Örneğin, Dünya Ekonomik Forumu'nun 2023 yılı Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Raporu'nda Türkiye, toplumsal cinsiyet eşitliği göstergelerinde 146 ülke arasında 129. sırada yer almıştır. Türkiye'nin ortalama sıralaması 129 iken, ekonomik katılım ve fırsatta 146 ülke arasında 133. sırada yer almaktadır. Eğitimsel kazanımlar, sağlık ve hayatta kalma ve siyasal güçlenme sıralamaları sırasıyla 99., 100. ve 118. sıradadır. Bu bağlamda önerilen makale, kadın emegi ve istihdamı konusuna odaklanmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede ilgili çalışma, parlamentodaki kanun tartışmalarını inceleyerek 1) parlamenterlerin kadınlık ve toplumsal cinsiyet ilişkileri kavramlarını nasıl inşa ettiği (toplumsal cinsiyetin kurucu temsili) ve 2) “kadınlar için” nasıl harekete geçtiklerini ve “kadınlar için” hangi politika taahhütleri geliştirmeye çalıştıklarını (kadınların niteliksel temsili) analiz edecektir. Araştırma metodu olarak bu çalışma, kadın emegi ve istihdamını düzenleyen yasalar üzerine milletvekillerinin parlamento konuşmalarını

tematik analiz yoluyla analiz edecektir. Parlamento konuşmalarının derinlemesine tematik analizi, kadınlar hakkında yapılan temsiliyet iddialarının ve kadınlar için yapılan politika taahhütlerinin ayrıntılı olarak incelenmesi açısından önemli bir perspektif sağlamaktadır. Elde edilecek bulguların, parlamenterlerin kadınların emek ve istihdam konusundaki ikincil konumuyla ilgili ve kadınların toplumsal cinsiyet çıkarlarına ilişkin söylemlerinde farklı çerçevelere sahip olmalarının temel nedenlerinin, a) parlamenterlerin kendi ideolojik kimlikleri, b) parti kimlikleri ve c) farklılaşan feminist bakış açıları ile açıklanabileceğini göstermesi beklenmektedir.

Burcu Özdemir-Sarıgil (TED Üniversitesi) ve Zeki Sarıgil (Bilkent Üniversitesi), Türkiye’de Yakın Partner Şiddetine Yönelik Kamuoyu Tutumlarının Deneysel Analizi

Ataerkil toplumlarda cinsiyet eşitliğinin ve kadınların sosyal, politik ve ekonomik güçlenmesinin önündeki engellerin başında yakın partner şiddeti ve kadın cinayetlerinin geldiği yaygın olarak saptanmıştır. Ancak, kadın haklarının gösterdiği tarihsel gelişim ve akademik literatür ataerkinin statik olmadığını, sosyal olarak inşa edilen, dolayısıyla farklı dönemlerde dönüşüm gösterebilen sosyal yapılar olduğunu ortaya koymuştur. Dönüşüm süreçlerinde kadınlık, erkeklik rolleriyle birlikte ayrımcılığa ve şiddete karşı gösterilen tutumlar da değişkenlik gösterebilmektedir. Günümüzdeki gibi bir yandan kadın hareketi, medya ve yasal haklar aracılığıyla eşitlik bilincinin arttığı ve küresel olarak yayıldığı, diğer yandan ise toplumsal cinsiyet karşıtı tepki hareketlerinin gözlemlendiği bir dönemde, toplumsal cinsiyet temelli yakın partner cinayetlerine karşı geliştirilen tutumların incelenmesi önem arz etmektedir. Bu çalışma, güçlü ataerkil değerler ve yaygın aile içi şiddet ile karakterize edilen Türkiye bağlamında, toplumsal cinsiyet temelli yakın partner cinayetlerine (homicide) yönelik kamuoyu tutumlarını incelemektedir. Çalışma şu soruları gündeme getirmektedir: Failin cinsiyeti, yakın partner cinayetine yönelik kamuoyu tutumlarını ne ölçüde ve nasıl şekillendirir? Daha spesifik olarak, ataerkil değerler, kadın faile yönelik ayrımcı tutumlara yol açar mı? Bu soruları ele almak için, çalışma, üniversite öğrencilerinden oluşan bir örneklem (N=425) ile yapılan çevrimiçi anket deneyi ve ulusal düzeyde temsili bir örnekleme (N=7240) yapılan anket deneyinden elde edilen orijinal deneysel verileri kullanmaktadır. Çalışma, erkek denekler arasında da geçerli olan kadın faile yönelik nispeten daha olumlu bir tutum gibi bazı beklenmedik bulgular ortaya çıkarmıştır. Çalışma, kadınların güçlenmesi açısından olumlu görülebilecek bu bulguyu yorumlamak açısından ‘erkeklik’ (masculinity) kavram ve teorilerinin daha faydalı olduğunu önermektedir.

Gülçin Özge Tan (Gaziantep Üniversitesi), Feminist Popülizm ve %99 için Siyasal Katılım ve Karar Alma Süreçlerinde Eşit Temsil

Çağdaş siyaset tartışmaları içerisinde büyük bir alan kaplayan popülist siyaset literatürü, feminist siyaset literatürü ile yakınlık kurma olasılığına sahip olmasına rağmen ilgili yazında kendisine gerekli alaka gösterilmemiştir. Oysa bugün, feminist hareketin sınırları aşan muhtevasına, ülke bazlı yapılanmasına ve dahası feminist ideolojinin “feminizmi herkes için” gören yaklaşımına bakılırsa feminist hareket içerisindeki popülist damar kolayca fark edilir.

Ancak popülist literatürdeki tartışmalara paralel olarak, bu iki alanı kaynaştırmada önemli bir ikili ayırmadan bahsedilmelidir. Bu ayırım, “popülist feminizm” ve “feminist popülizm” şeklinde ifade edilebilir. Bunlardan ilki olan popülist feminizm, bilhassa kapitalist toplumsal ilişkilerin neticesi olarak büyüyüp gelişmektedir. Neoliberalizmle tehlikeli bir flört yaşayan bu feminizmde, feminizm bir ideoloji ya da akım olarak değil, popüler bir olguya kadınları eklemleme biçimi olarak gelişmiştir. Örneğin, erken dönem politikalarına feminist demek mümkün olmasa bile Adalet ve Kalkınma Partisi, özellikle küresel ekonomik gündeme eklemleme hevesiyle ve mirasçısı olduğu Millî Görüş çizgisinin izlerini silme gayesiyle, etrafına çektiği kadınlarla birlikte popülist feminist bir anlayışa meyletmiştir. Başörtülü kadına hak temelli bir yaklaşım göstermek yerine duygusal mobilizasyonu tercih eden parti, “kendinden olmayan”, öteki kadınlar için de çeşitli politik hamlelerde bulunmuştur. Söz konusu gündemi, eşitlik amacı gütmeyen “kadın hakları” boş göstereni etrafında toplayan parti, böylelikle popülist feminist izleğiyle farklı görüşlerden birçok kadın arasında bir eşdeğerlik zinciri kurmuştur. Feminist popülizmde ise durum oldukça farklıdır. Kimliğe dayalı bir siyaset tarzı olmaksızın, radikal ve dönüştürücü bir yol olarak beliren feminist popülizmde, kadınlar, öteki antikapitalist ve sistem karşıtı hareketlerle birleşmenin zorunluluğunu, bu nedenle hareketin %99 için feminizm olması gerektiği iddiasını öne sürer. Onlar için feminizmin başarıya ulaşmasının yöntemi, hareketin ırkçılık karşıtı, çevreci, emek ile göçmen hakları alanında çalışan aktivistlerle birlikte yol almaktan, eklemlemekten, dahası geride kalan %1’in “feminizmine” kayıtsız kalmaktan, başka bir deyişle %1’in feminizmini antagonize eden halkı inşa etmekten geçer. Böylelikle yeni feminist hareket, kimlik siyaseti ile sınıf siyaseti arasındaki gerilimi aşarak ancak tikel talepleri de yadsımadan evrensel bir iddiada bulunabilecektir. Elit ve eril bir ötekine karşı feminist enternasyonalizmi hedeflediği gözlemlenen feminist popülizmin, Türkiye kadın hareketindeki yeri ise çözülmeyi bekleyen sorunlarla karşı karşıyadır. Türkiye’deki güncel muhalif hareketlerin en sesli ve aktif biçimi olan feminist hareket, bugün bir yandan devlet ve piyasa tarafından desteklenmiş/desteklenen popülist feminizm ile mücadele etmekte diğer yandan ise kadına yönelik şiddet meselesine takılı kalarak bahsedilen türden bir politik inşayı gerçekleştirememektedir. Artan şiddet olayları ve kadın cinayetleri sebebiyle ilgisini ve eylemliliğini şiddet alanına çeviren kadın hareketi, mücadelesini başarıya kavuşturacak olan temel hususu yani siyasete ve karar alma süreçlerine eşit katılımı ve temsili bu sebeple gözden kaçırmaktadır. Bu noktada bu bildiri ile vurgulanmak istenen temel konu, egemen eril zihniyetin, toplumsal yapının ve erkek şiddetinin sürmesini sağlayan ve kadınların çözüm mekanizmalarına erişimini engelleyen şeyin, siyasete ve karar alma süreçlerine eksik katılım olduğudur. Kadınlar sivil, sosyal, siyasal ve ekonomik yaşamda karar alıcı pozisyonlarda yer almadıkça kadın hareketi belirli konularla sınırlı kalacak ve kadınların güçlenmesi için gerekli adımlar atılamayacaktır. Ki bu, popülist feminizmin bir yankısı olarak görülebilir. Bahsedilen sınırların aşılması ve kadınlar için bir güçlenme ilişkisinin kurulması ise feminist popülist politik mantığın işaret ettiği üzere, hareketin, sistem karşıtı, antikapitalist, neoliberal politikalarla iş birliği içinde olmayan diğer taleplerle eş değerlilik zinciri oluşturması ve bu taleplerin karşılık bulacağı mekanizmaları yaratarak kadınları karar alma süreçlerine dahil etmesiyle gerçekleşecektir.

Panel 39 (16.30-18.00, Sınıf: 330)

Enerji Politikaları ve Ekolojik Dinamikler

Panel Başkanı: Natalya Ketenci (Yeditepe Üniversitesi)

Bu panel, enerji politikaları, yenilenebilir enerjiye geçiş, ekolojik ayak izi ve doğal afetlerin sosyo-ekonomik etkileri üzerine odaklanmaktadır. Katılımcılar, devletlerin enerji piyasalarındaki rollerini, yenilenebilir enerji teşviklerinin piyasa dinamikleri üzerindeki etkilerini ve ekolojik sürdürülebilirlik konularını ele alacaktır. Ayrıca, makine öğrenmesi yöntemleriyle deprem sonrası iş gücü kayıplarının ve ekosistem etkilerinin tahmini üzerinde durulacak, enerji krizlerinin alternatif enerji kaynaklarına geçiş hızına etkisi tartışılacaktır. Panel, stratejik enerji politikalarının ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin bölgesel etkilerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Çağrı Levent Uslu (Yeditepe Üniversitesi), Türkiye ve Avrupa'da Devletin Elektrik Alım Fiyatlarının Piyasa Üzerindeki Etkisi ve Yenilenebilir Enerji Politikaları

Bu çalışma, Türkiye ve Avrupa'da devletlerin, yenilenebilir kaynaklardan üretilen enerjiye verdiği fiyatların enerji piyasalarına etkisini incelemektedir. Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artırılması, enerji arz güvenliğinin sağlanması ve çevresel sürdürülebilirlik hedefleri doğrultusunda belirlenen hükümet politikalarının piyasadaki dinamikleri nasıl şekillendirdiği analiz edilmektedir. Çalışma, Türkiye ve Avrupa'daki politika farklılıklarını vurgulayarak, yenilenebilir enerji teşviklerinin ve geri bildirim fiyatlarının piyasa dengesi üzerindeki etkilerini karşılaştırmalı bir perspektifle ele almaktadır. Sonuçlar, enerji piyasalarındaki fiyat oluşumunun yenilenebilir enerji yatırımlarını nasıl etkilediğini ve bu durumun uzun vadeli enerji politikalarına yönelik çıkarımlarını sunmaktadır. Bu bağlamda, politika yapıcılar için önerilerde bulunulmakta ve enerji sektöründe sürdürülebilir büyümeye katkı sağlayacak stratejiler tartışılmaktadır.

Ayşe Sevensan-Akçabelen (Yeditepe Üniversitesi), Ekolojik Ayak İzinin Belirleyicileri: 1990-2020 Döneminde 165 Ülkenin Panel Analizi

Bu çalışma, 1990-2020 yılları arasında 165 ülkeyi kapsayan bir panel veri seti kullanarak ekolojik ayak izi üzerindeki etkileri incelemektedir. Bağımlı değişken olarak ekolojik ayak izi alınmış, bağımsız değişkenler olarak ise gelir, karbon emisyonları, azot emisyonları, demokrasi, eşitsizlik ve enerji kullanımı seçilmiştir. Analiz, bu faktörlerin ekolojik ayak izi üzerindeki etkilerini değerlendirmeyi amaçlamakta ve sonuçlar, sürdürülebilir kalkınma politikaları oluşturulmasında rehberlik edebilecek önemli bulgular sunmaktadır. Çalışmamız, farklı sosyoekonomik ve politik koşullarda bu değişkenlerin ekolojik etkilerini anlamaya yönelik önemli katkılar sağlamaktadır.

E. Özge Yurdakurban (Yeditepe Üniversitesi/İstanbul Üniversitesi), Kahramanmaraş Depremi'nin Hatay Üzerindeki Etkileri: Ekonomik Kayıp ve İş Gücü Perspektifinden Bir İnceleme

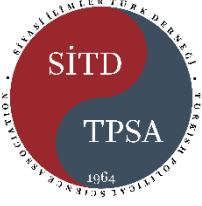
Bu çalışma, 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş depreminin Hatay ili üzerindeki ekonomik ve iş gücü kayıplarını ele almaktadır. Çalışmada depremin Hatay'ın sanayi, tarım ve ticaret sektörleri üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri incelenmiştir. Ayrıca göç hareketleri ve işgücü verimliliği üzerindeki etkiler analiz edilmiştir. Hatay, depremin ardından sanayi tesislerinin zarar görmesi, liman faaliyetlerinin kesintiye uğraması ve tarım alanlarının yok olması gibi büyük çaplı ekonomik kayıplar yaşamıştır. Çalışma, deprem sonrası Hatay'da tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinde işgücü kayıplarının yüksek olduğunu, özellikle kadın istihdamının ciddi oranda azaldığını vurgulamaktadır. Hatay'ın tarımsal üretim ve imalat sanayi alanlarında önemi dikkate alındığında, bu kayıplar Türkiye genelindeki ekonomik dengeleri de etkilemiştir. Özellikle bölgenin ekonomik toparlanma sürecindeki zorluklar, iş gücüne katılımın azalması ve göç eğilimleri incelendiğinde Hatay'ın ekonomik toparlanma için bölgesel olarak daha planlı desteklere ihtiyacı olduğu saptanmıştır. Depremin Hatay'daki işgücü piyasasına verdiği zarar, sanayi ve hizmet sektörlerindeki iş kayıplarıyla daha da derinleşmiştir. Yapılan saha araştırmaları, bölgedeki işletmelerin büyük bir kısmının faaliyetlerini durdurduğunu ve üretim kapasitelerinin büyük oranda azaldığını ortaya koymuştur. Bölgesel raporlardan çıkan sonuca göre özellikle iş gücü piyasasında göç ve işsizlik gibi krizler derinleşmiş durumdadır. Bu çalışma ile deprem sonrası Hatay'da işsizlik oranlarının bölgedeki diğer illere göre çok fazla yükseldiği, özellikle mikro ve küçük ölçekli iş yerlerinin zarar gördüğü ve iş gücü piyasasındaki daralmanın en somut nedeninin göç olduğu sonucu ortaya konulmuştur. Çalışma, bu sektörlerdeki toparlanmanın uzun yıllar alabileceğini ve bölgenin yeniden yapılandırılmasının ulusal ekonomi için kritik olduğunu öne sürmektedir. Çalışmada ayrıca, deprem sonrası bölgede göç ve demografik değişimlerin uzun vadeli sosyoekonomik etkileri tartışılmıştır. Bu bağlamda, Hatay ilinin ulusal ekonomideki stratejik rolünün yeniden kazanılması için yapılması gerekenler önerilmiştir. Son olarak, deprem bölgesindeki işletmelerin toparlanma sürecinde karşılaştıkları zorlukları ele alınmış, ekonomik yeniden yapılanma için akut ihtiyaçlar ortaya konulmuştur. Bu bağlamda, bölgesel kalkınma ve istihdam politikalarının yeniden şekillendirilmesi ve Hatay'ın ekonomik faaliyetlerinin yeniden canlandırılması için kapsamlı planlamaların gerekliliği belirtilmiştir.

Natalya Ketenci (Yeditepe Üniversitesi), Avrupa'nın Enerji Geçiş Süreci: Hız, Çeşitlilik ve Türkiye'nin Rolü

Bu çalışma, Ukrayna-Rusya savaşı bağlamında Avrupa'nın enerji krizine yanıt olarak alternatif enerji kaynaklarına geçiş hızını incelemektedir. Çalışma, Avrupa'nın mevcut enerji politikalarını değerlendirerek, bu geçişin umulduğu kadar hızlı olup olamayacağını sorgulamaktadır. Ayrıca, Avrupa ülkelerinin enerji dönüşümünde gösterdiği hız ve çeşitlilik de incelenmektedir. Türkiye'nin bu süreçteki rolü ve enerji krizinden etkilenip etkilenmediği analiz edilerek, hükümetin bu alandaki politikaları ele alınmaktadır. Bu kapsamda, hem Avrupa hem de Türkiye için stratejik enerji politikalarının sürdürülebilir kalkınma ve enerji güvenliği üzerindeki

etkileri değerlendirilmektedir. Çalışmanın sonuçları, enerji geçiş süreçlerinin hızlandırılması ve etkin politikaların geliştirilmesi için öneriler sunmaktadır.

GCCRIIS

SIYASI İLİMLER TÜRK DERNEĞİ

III. ULUSAL SIYASET BİLİMİ KONGRESİ

IV. OTURUM (29 EYLÜL 2024, PAZAR, 10.00-11.30)

Panel 40 (10.00-11.30, Sınıf: 311)

Toplumsal Hafıza ve Siyaset

Panel Başkanı: E. Zeynep Suda (İstanbul Üniversitesi)

Bu panel oturumunda, sosyal bilimler ve tarih alanında uzun süredir ilgi gören toplumsal hafıza çalışmalarına odaklanarak dört araştırmayı sunmayı amaçlıyoruz. Oturumdaki sunumlar, toplumsal hafızanın nasıl oluştuğunu/oluşturulduğunu, farklı biçimlerini ve siyasetle olan karmaşık ilişkisini ele alacak ve bu alana dair teorik bir çerçeve oluşturacaktır. Toplumsal hafızanın siyasetle kurduğu ilişki ve kendi başına siyasal bir alan olması tüm sunumlarda vurgulanacaktır. Farklı disiplinlerden ve yaklaşımlardan gelen sunumlar, toplumsal hafızanın nasıl inşa edildiğini ve bu sürecin hangi faktörlerden etkilendiğini inceleyecektir. Bu bağlamda, siyasi ve ideolojik güçlerin, kültürel normların ve medya gibi aktörlerin rolü sorgulanacaktır. Sunumlarda, bireysel ve kolektif hafızanın yanı sıra ulusal, diasporik ve azınlık hafızası gibi farklı toplumsal hafıza biçimleri de ele alınacaktır. Bu farklı hafıza türlerinin nasıl etkileşime girdiği ve birbiriyle nasıl kesiştiği analiz edilecektir. Toplumsal hafızanın siyasetle olan karmaşık ilişkisi, panelin ana temalarından biri olacaktır. Sunumlarda, siyasi aktörlerin geçmişi nasıl kullandıkları, kimlik inşa süreçlerinde hafızanın rolü ve hafıza üzerinden yapılan siyasi mücadeleler gibi konular incelenecektir. Bu oturumda, farklı alanlardan ve yaklaşımlardan gelen sunumlar yöntemsel çeşitlilik gösterecektir. Tarihsel araştırma, edebiyat analizi, görsel analiz, sözlü tarih çalışmaları ve kentsel hafıza çalışmaları gibi çeşitli yöntemler kullanılacaktır. Ancak sunumlar arasında ortaklaşılan bazı temel noktalar da bulunacaktır: Toplumsal hafızanın bir inşa olduğu ve bu insanın tarihsel ve bağlamsal faktörlerden etkilendiği fikri tüm sunumlarda vurgulanacaktır. Siyasi ve ideolojik güçlerin, kültürel normların ve medya gibi aktörlerin toplumsal hafızanın oluşumundaki rolü detaylı bir şekilde analiz edilecektir. Farklı toplumsal hafıza biçimlerinin ve bunların siyasetle olan ilişkilerinin derinlemesine ele alınması sağlanacaktır. Panelde sunulacak çalışmalar tarih, edebiyat, kentsel hafıza, görsel imgeler ve fotoğrafik bellek gibi geniş bir yelpazeye yayılacaktır. Bu disiplinler arası yaklaşım, toplumsal hafıza olgusunun karmaşıklığını ve derinliğini anlamamıza katkı sağlayacaktır. Bu panel oturumu, toplumsal hafıza çalışmalarına dair güncel bakış açılarını ve araştırma bulgularını akademisyenler ve araştırmacılarla paylaşarak, bu alandaki tartışmalara yeni bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, toplumsal hafızanın siyasetle ve bilhassa milliyetçilik ve ulus-devlet inşası süreçleriyle olan kompleks ilişkisini ve günümüz toplumlarındaki rolünü daha iyi anlamamıza yardımcı olacak bir platform oluşturması beklenmektedir.

E. Zeynep Suda (İstanbul Üniversitesi), Kraliyet ve Soylu Aile Albümleri: Girit'te Prens Yorgos'un Fotoğraf Albümü

Çalışmam özellikle Girit'te, özel bir dönemde toplumsal hafızanın fotoğraflar aracılığıyla nasıl oluşturulduğu ve yayıldığı konusu ile ilgilidir. Bu özel dönem, tarihsel olarak bir geçiş dönemi olarak da düşünebileceğimiz, Girit adasının Osmanlı yönetiminden ayrılıp Yunan Krallığı ile birleştiği döneme tekabül eder. Çalışma Prens Yorgos'un adaya yüksek komiser olarak atandığı ve bu görevi sürdürdüğü 1898-1906 yılları arasında özgül fotoğrafçılar tarafından oluşturulan toplumsal hafızaya odaklanmaktadır. Prens Yorgos adada görev yaptığı ilk yıllarda resmi gezi ve günlük faaliyetlerini kayda geçirmek istemiş, bu dönem ağırlıklı olarak resmi fotoğrafçısı Perikles Diamantopulos tarafından kayda alınmış ve çekilen fotoğraflar bir albümde toplanmıştır. Adanın siyasal açıdan bir geçiş dönemi yaşadığı yıllara tanıklık eden bu değerli dokümantasyon bir tarihsel belge niteliği taşımaktadır. Çalışmada Girit'in Doğu Akdeniz bağlamında biraz da kenarda kalan konumu, stratejik öneminin keşfi ve Doğu Sorunu ile bağlantılı olarak bir paylaşım alanı haline gelmesi ile oryantalizm ve arkeolojik bulgular açısından önemi ve bu bulguların temsili ve anlamlandırılmasını karşılaştırmalı olarak tartışmak istiyorum. Diğer yandan Prens Yorgos'un fotoğraf albümü bağlamında kraliyet aile albümlerinin siyasal ve imgesel işlevi, oluşturulma biçimleri ve bu imgelerin yaygınlaştırılması açısından diğer, daha bilinen örneklerle karşılaştırma yapmak yararlı olur kanısındayım. Girit bu bağlamda minör bir örnek olmakla birlikte Osmanlı Devleti'nden Yunan Krallığı'na geçiş aşamasında Girit milliyetçiliğinin oluşumu ve temsili bağlamında özgün veriler sunmaktadır. Araştırmanın amacı görsel malzemelerin bize ne söylediği, gösterdiği ve gizlediğinin tarihçiler, siyaset bilimciler ve hafıza çalışmaları açısından taşıdığı önemi bu örnek olay üzerinden göstermeye çalışmaktır.

Aytek Soner Alpan (Simon Fraser Üniversitesi, Kanada), "Altına Hücum", Define Söylemi ve Erken Cumhuriyet Döneminde Ulus İnşası: "Veliefendi Çayırında Mühim bir Define Varmış"

Bu çalışma, erken cumhuriyet döneminde ortaya çıkan "define arama çılgınlığı" olarak adlandırabileceğimiz sürecin ortaya çıkışı ve gelişimi üzerine odaklanmakta ve bu konuyu ulus inşası süreçleri ile hafıza arasındaki ilişki bağlamında kavramsal çerçeveye oturtmayı amaçlamaktadır. 1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi'ne tabi olarak Rumların anavatanlarından ayrılırken geride bıraktıkları gömüleri çıkarmak üzere Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne yaptıkları başvurular, 1930'larda Türkiye ve Yunanistan arasındaki diplomatik yumuşama ile artmıştır. Bu durum karşısında İcra Vekilleri Heyeti, 1935 yılında bu başvurulara verilecek izin ve bulunan gömülerden Türkiye Cumhuriyeti Hazinesi'ne bırakılacak pay hakkında yasal düzenlemeler yaparak süreci kolaylaştırır. Rumlara verilen izinlerin ve define faaliyetlerinin basında yer almasını takiben büyük kentlerin merkezleri de dahil olmak üzere ülkenin pek çok noktasından benzer haberler gazete sayfalarını doldurmaya başlar. Bir süre sonra basında "altına hücum", "define hastalığı" vs. olarak tanımlanmaya süreç 1930'ların ikinci yarısı boyunca ve 1940'ların başında devam eder. Defineler ve definecilik üzerine olan çalışmaların pek çoğunun dikkat çektiği üzere defineler, yalnızca piyasa değeri olan maddi nesnelere saklamak ve geri getirmekle ilgili değildir. Defineler ve definecilik kriz anlarının, tarihsel kırılmaların ve kopuşların dışavurumlarıdır. Defineler, büyük kriz dönemlerinde,

insanların mekânsal ve zamansal kopuşlar yaşadıkları süreçlerde keşfedildikleri zaman sunî bir süreklilik yaratmak amacıyla da gömülür. Buna arkeolojik ve dinî alanların tahrip edilmesi boyutlarına varan şâyialara ve efsanelere, bunlara ilham kaynağı olduğu düşünülen ya da bunlarla birleşerek anlam yüklenen düşlere, hayallenmelere ve bunları gören, kerametler gösteren kişilere dair söylentiler ulus ve ulus-devlet inşa süreçlerine eşlik eden bilinçdışı tarihselleştirme faaliyetleri olarak görülebilir. "Define söylemi" içinde gömüler zaman zaman görkemli bir geçmişin ilânihâye kaybı için yas tutan nostaljik bir bakışın ifadesi olarak ortaya çıkarken, kimi durumlarda da milliyetçi anksiyetelerin bir yansıması olarak mütemâdî bir fetih ihtiyacının izdüşümü şeklinde de hayat bulabilir.

Christina Zenginoğlu (Heybeliada Ruhban Okulu Kütüphane Arşivi), Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Hafıza ve Hatırlama Biçimleri: Hayri İrdal, Burada

Hafızanın toplumsal bağlamını kavramak pek çok koşula bağlı kaldığından hatırlamanın nasıl gerçekleştiğini izah etmek sorunlu olmuştur. Hatırlama ve unutma durumunu inceleyen disiplinler bahse konu süreçleri tanımlamada bazen mutabık kalmış bazense birbirlerine ters düşmüşlerdir. Edebiyat dünyası da hafızanın oluşumu üzerine düşünmüş, iz bırakmış bir olayın kurgu yoluyla yapılandırılmasını mümkün hale getirmiştir. Yazarların doğrudan yaşanmış veya öğrenme yoluyla edinilmiş bir gerçeği kurmaca üzerinden sosyal dolaşıma sokmaları edebi türlerin sınırsız olanaklarına dikkat çekmektedir. Bu da fiktif bir gerçekliğin insanı yaralamış ve hatırasını zedelemiş dönümleri ve dönemeçleri yapay fakat yeni bir doğada kurabileceğini göstermiştir. Türkçenin ve bu edebiyat tarihinin kült eserlerinden olan Saatleri Ayarlama Enstitüsü gerek anlatısal gerekse biçimsel olarak anılara dayanmaktadır. Romanın ana karakteri olan Hayri İrdal'in hatırladıkları hatırlama pratikleri hakkında önemli duraklar oluşturmaktadır. Çocukluğu Abdülhamid döneminde Edirnekapı'da geçmiş kahramanın aktardıkları sadece saatlerin ayarlandığı muvakkithanelerden ibaret değildir. Osmanlı döneminde ve sonrasında meydana gelenleri hatırlaması, siyasal ve toplumsal aksaklıkları paylaşması Türkiye toplumunun düşünme ve üretme alışkanlıklarını da haritalandırmaktadır. Değerler bocalamasını gülmece bir teknikle ortaya koyan Tanpınar, burjuvaziye ve ömürlerini kahvehanelerde geçiren aydınlara getirdiği eleştirilerle "tahsil görmüş bir cehaletin" zarar verebileceği kurumları ve mekânları işaretlemiştir. Bu bildiri hayatının büyük bölümünde siyasetle hemhal olmuş yazarın ülkeyi ve gündemini betimleme çeşitlerine, bunu yaparken de çerçevede olduğu hatırlama şekillerine bakılacaktır. Mezkûr minvalde, romanın yakın okumasıyla Hayri İrdal'in hatırlamaya ve hatırlatmaya giriştikleri gibi unutmaya veya büsbütün silmeye çalıştıkları tespit edilmeye çalışılacaktır. İmparatorluktan ulus devlete kırılan ya da tamamen kaybolan unsurları tartışacağımız metin ferdin susmayan vicdanını İrdal özelinde ileri sürecektir.

Hande Tatoğlu Tür (İstanbul Üniversitesi), Hafıza ve Mekân: Cemil Topuzlu'nun Hatıralarında Geç Osmanlı İstanbul'unun Değişimi

Bu çalışma, 1912-1914 ve 1919-1920 senelerinde iki kez İstanbul Şehreminiği yapmış olan Cemil Topuzlu'nun *İstibdat-Meşrûtiyet-Cumhuriyet Devirlerinde 80 Yıllık Hatıralarım* başlıklı

anılarını inceleyerek geç Osmanlı dönemi İstanbul'una hafıza kılavuzluğunda bakmayı amaçlamaktadır. Bu çalışmanın odaklandığı geç Osmanlı döneminde, modernleşmenin ideolojik olarak benimsenmesiyle başlayan bir dizi siyasal değişim, sadece toplumun, kurumsal yapının, ekonomik mekanizmaların değil, kamusal alanın mekânsal düzeydeki değişimini de kaçınılmaz hale getirmiştir. Bu çalışma, toplumsal ilişkilerin deneyimlendiği yer olması bakımından mekânın ve mekâna atfedilen anlamların, mekâna dair anlatıların hafıza ile ilişkisine dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda, biyografik metinlerin, anıların veya yaşam öyküsü anlatılarının nelere dikkat edilerek okunması gerektiğine ve bize neler söyleyebileceğine dair yöntemsel bir çerçeve çizilecektir. Bu çerçevede değerlendirilecek olan Cemil Topuzlu'nun anılarında ise özellikle kent ölçeğindeki müdahalelerin izi sürülecek ve İstanbul'un bir imparatorluğun yönetim merkezinden Cumhuriyet'in ilk metropolüne dönüşümüne tanıklık eden Topuzlu'nun İstanbul'a dair izlenimleri tematik olarak ele alınacaktır. Modernleşme, kent kültürü ve pratiklerinin değişimi, semt ve/veya mahalle tiplerinin dönüşümü, kamusal alan ve kamusal alanın dönüşümü gibi başlıca temalar göz önünde tutularak, Topuzlu'nun tarif ettiği hâkim İstanbul imgesi ortaya konulacaktır. Bu çalışma, İstanbul tarihini ele alan ana akım çalışmaların veya popülerleşmiş İstanbul anlatılarının, aslında tarihin her çağda nasıl yeniden yazıldığını, yorumlandığını veya icat edildiğini göstermek açısından iyi birer örnek teşkil ettiğini de ortaya koymaktadır.

Panel 41 (10.00-11.30, Sınıf: 312)

Dönüşen Batı ve Türkiye Bağlamında Popülizmin Çeşitleri

Panel Başkanı: Emre İşeri (Yaşar Üniversitesi)

Freedom House (2024), üst üste on sekizinci yıldır, elli iki ülkede siyasi haklar ve sivil özgürlüklerin azalması nedeniyle küresel özgürlüğün de azaldığını belirtti. Aynı rapor, silahlı çatışmalar ve kusurlu seçimlerin yanı sıra farklı siyasi fikirlere, dinlere veya etnik kimliklere sahip insanların barış içinde bir arada yaşamasına imkân verilmemesi nedeniyle 2023'te çoğulculuğun dramatik bir düşüş yaşadığını tespit etti. Tüm bu eğilimler, (liberal) demokrasiye zarar veren bir siyasi atmosferi teşvik ederken, başta Macaristan, Hindistan, Rusya, Türkiye ve Venezuela gibi ülkelerde "üçüncü otoriterlik dalgası" beraberinde getirdir. Otokratik popülist liderler, demokratik olmayan popülistler, diktatörler ve sapkın diktatörler olarak etiketlenebilecek siyasi aktörler tarafından yönetilen bu ülkelerde demokrasiye yönelik tehditler her geçen gün daha da artmaktadır. Günümüzde demokrasilerle ilişkilendirilen popülizm kavramının herhangi bir coğrafi veya dönemsel sınırlaması yoktur ve on dokuzuncu yüzyılın ortalarından bu yana akademik tartışmaların konusu olmaktadır. Rusya'da 1860'larda Narodnikler, Tayland'da Thaksin Shinawatra ve ABD'de Donald Trump ve Brexit süreci, literatürün popülizmin varlığı konusunda hemfikir olduğu birkaç örnektir. Geniş bir tanımlanma ve çeşitlenme yelpazesine sahip olan popülizmin temeli kendisini konumlandığı ikililiktir. Popülist siyaset, toplumu 'halk/biz' ve 'yozlaşmış elitler/onlar' şeklinde iki kutba ayırırken; bu kutupların kimlerden oluştuğu ve kimler tarafından temsil edildiği ayrımı gerçekleştiren siyasi aktör tarafından tanımlanır. Dolayısıyla benzerlikler/ortaklıklar barındırmakla beraber; bağlam, vaka ve aktör perspektiflerinden popülizm pek çok farklı biçime sahip olabilmekte, bünyesinde barındırdığı 'biz vs. onlar' ikiliği kavramın tanımlı

değişebilmektedir. Popülizmin keskin sınırlarının olmayışı ve tıpkı demokrasi gibi doğası gereği tartışmalı bir kavram olması tanımlanabilirliğini zorlaştırmaktadır. Literatürdeki bu tarz durumlarda temelinde tartışmalı olan kavramların tümünün tanımlanabilirliği üzerine uğraşmaktansa; kavramın belirli özelliklerini taşıyan 'azaltılmış alt türler' üzerinden gidilmesinin, kavramın anlaşılabilirliği açısından kolaylaştırıcı olduğuna ilişkin yazına istinaden popülizm, farklı sınıflandırmalara maruz kalmıştır. Örneğin, Margaret Canovan popülizmi; tarımsal popülizm ve kentsel popülizm olarak iki ana tema altında sınıflandırmıştır. Mudde ve Kaltwasser ise popülizmi biçimsel olarak sınıflandırmış ve onu dışlayıcı ve kapsayıcı olmak üzere iki kategoride gruplandırmışlardır. Bu sınıflandırmaya göre araştırmacılar, Avrupa popülizminin, azınlık hakları ve mültecilere olan yaklaşımları nedeniyle dışlayıcı olarak tanımlanabileceğini; Latin Amerika popülizminin ise toplumun tamamını -mümkün olduğunca- 'halk' olarak tanımlama eğiliminde oldukları için kapsayıcı olarak sınıflandırılabilirliğini belirtmişlerdir. Avrupa'da Demokratik Etkinlik ve Popülizmin Çeşitleri'nin (DEMOS) yayınladığı basın bülteninde ise Avrupa'da; radikal sağ popülizm, radikal sol popülizm, liberal olmayan popülizm ve düzen karşıtı popülizm olmak üzere dört farklı popülizm türünün tespit edildiğinden bahsedilmiştir. Ekonomik Araştırma Forumu ise popülizmi 'ekonomik', 'politik' ve 'kültürel' olmak üzere üç alt başlık altında sınıflandırmıştır. Sermayenin dağılımını orta ve düşük gelirli gruplara ağırlık verecek şekilde planlayan ekonomi politikalarının izlendiği oluşuma ekonomik popülizm; 'halkın iradesinin' kurumların önünde tutulduğu ve kurumların sistematik bir şekilde baltalandığı duruma siyasi popülizm; ırkın, dilin, mezhebin, sınıfın veya dinin toplumu ayrıştırmada belirleyici olduğu durumlara ise kültürel popülizm denilmiştir. Bunun yanında popülizm bir strateji veya ideoloji olarak tanımlanmıştır. Müller, halkın doğasında bulunan heterojenliğin reddedilerek, homojen bir bütün olarak ele alındığı ve bu bütünün tek temsilcisinin popülist bir lider olduğu durumları bir strateji olarak ele almaktadır. Mudde ise, popülizmi diğer ideolojilerle ilişkilenebilen ve daha kapsamlı bir siyasi program haline gelebilen 'ince bir ideoloji' olarak tanımlamıştır. Popülistlerin siyasetteki rolü yazında kapsamlı bir şekilde incelenmiş olsa da anti-popülistlerin rolü büyük ölçüde göz ardı edilmiştir. Popülist liderlerin ve politikaların demokrasiye verdiği tahribatın onarılması için uğraşan anti-popülistler; Ostiguy ve mesteklaşlarına göre, popülist yaklaşımların ortaya çıkmasına sebep olan temsili demokrasi krizlerini çözmek için şu adımları izlemek gerekir: 1) Halkın kaygılarını anlamak 2) Demokrasinin araçlarını kullanmak 3) Performansa ve söyleme odaklanan stratejiler geliştirmek. Böylece, demokrasiye olan güveni yeniden tesis ederek, popülist hareketlerin doğmasına neden olan krizleri aşılabilir. Stavrakakis ise, anti-popülizmin, popülizm ile mücadele sürecinin de kendi içerisinde demokratik sorunlar yaratabileceğini, dolayısıyla toplumdaki kutuplaşmayı artırabileceğini; bu yönüyle anti-popülist hareketlerin, popülizmi marjinalize edişi sırasında dikkatli olunması gerektiğini belirtir. Anti-popülizme ilişkin tüm bu sınırlandırmalar araştırmacının yürütüldüğü bağlam ve araştırmacıların yaklaşım metodolojilerine göre değişkenlik göstermektedir. Farklı alanlarda farklı araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiş alt kategorilendirmelerin birbirleriyle etkileşimde bulunmaları da söz konusudur. Örneğin literatür sıfatlarla detaylandırılmamış sağ ve sol popülizm ayırımına da sahiptir ve yukarıdaki çalışmanın çıktılarında da gözlemlenebileceği üzere farklı koşullar altında farklı sıfatlarla birbirlerine eklenilebilirler. (Sosyal) medyanın bilginin erişimine olan katkısı ise, sosyo-politik katılımı yeniden şekillendirerek; toplumsal dinamikleri etkiledi ve medya kuruluşlarının varlık gösterdiği dijital platformların yarattıkları 'yankı odaları' ve 'filtre

baloncukları' algoritmalarıyla kutuplaşmayı şiddetlendirdi. Dolayısıyla, (sosyal) medyanın, (anti-)popülist yaklaşımlar için bir üreme alanı oluşturması, literatürdeki çalışmaların odağının kendisine çekilmesine sebep oldu. Yukarıdaki popülizme ilişkin kavramsal tartışmaları ışığında ilgili panel, popülizmin farklı sınıflandırmalarının ve biçimlerinin demokrasi ile arasındaki ilişkiyi irdeleyen çalışmaların teşvik üzere tasarlanmıştır. Aşağıdaki konularla sınırlı kalınmaksızın, popülizm üzerine bildiri önerileri beklenmektedir: Popülizm/anti-popülizm ve demokrasi üzerine eleştirel perspektifler; siyasi elitlerin (anti-)popülizmin yaygınlaşmasındaki rolü; dış politikada popülizm; (sosyal) medyanın popülist siyasetteki rolü; güncel uluslararası/ulusal meselelerin popülist perspektiften değerlendirilmesi.

Emre İşeri (Yaşar Üniversitesi), Ezgi Su Mete (Yaşar Üniversitesi) ve Metin Ersoy (Doğu Akdeniz Üniversitesi), 2023 Türkiye Cumhurbaşkanlığı Seçim Kampanyalarında Twitter'daki (X) Popülist Çerçevesel Yelpazesi

Son yirmi yılda küresel popülizm yükselişe geçti, zamanın ruhu (*zeitgeist*) üzerindeki etkisine ilişkin tartışmaları ateşledi ve demokratik normların aşınmasına ve otoriterliğe doğru sürüklenmeye katkıda bulundu. Bu eğilim, yönetim eksikliklerine rağmen gerçekleri manipüle etmek ve destek toplamak için sosyal medyayı kullanma konusunda usta 'güçlü adamlar' (*strong men*) ve 'gündem yaratan diktatörler'i (*spin dictators*) öne çıkarıyor. Bu çerçevede, rekabetçi bir otoriter rejim bağlamında gerçekleşen 2023 Türkiye cumhurbaşkanlığı/parlamento seçim kampanyasını, bir vaka çalışması olarak kutuplaştırıcı (otoriter) popülizmin dinamiklerine odaklanarak inceliyoruz. Görevdeki sağ popülist ve ana muhalefet partisinin adayı Recep Tayyip Erdoğan ile sol popülist Kemal Kılıçdaroğlu'nun resmi Twitter (X) hesaplarında paylaşılan Tweetleri popülist çerçeveleri kullanarak niteliksel içerik analiziyle inceliyoruz. Bulgular, demokrasiden rekabetçi otoriterliğe ve potansiyel olarak tam gelişmiş otoriterliğe kadar uzanan yelpazedeki ülkelerin gidişatına ilişkin perspektifler sunarak ileriye dönük popülizm ve siyasal iletişim çalışmalarına bilgi sağlıyor. Otoriter popülizmin yükselişini ve popülizm, kutuplaşma ve demokrasi arasındaki ilişkiyi anlamak amacıyla yapılan bu araştırmada, Türkiye'nin otoriter lideri ile muhalefet adayının 2023 Türkiye seçim kampanyası sırasında Twitter'da paylaştığı tweetlerin karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Bu bağlamda, Batı odağı dışından güncel verilerle, siyasi aktörlerin popülist iletişim stratejilerinin kutuplaşmış toplumlarda çoğulcu demokrasiye nasıl zarar verdiğini ortaya çıkarılmıştır. Böylece sağ popülizmi kullanan siyasi aktörlerin her türlü zorluğun var olduğu bir bağlamda bile seçim kazanabileceğine dair literatüre veri sağlanmıştır. Ayrıca sağ popülizm ve sol popülizm kavramları Türkiye örneği üzerinden yeniden değerlendirilmiş ve rekabetçi otoriter rejimlerde sol popülizmin her zaman sağ popülizmin panzehiri olamayabileceği sonucuna varılmıştır. Bulgularımız, demokrasiden rekabetçi otoriterliğe ve potansiyel olarak tam anlamıyla otoriterliğe kadar uzanan ülkelerin gidişatına dair perspektifler sunarak ileriye yönelik popülizm ve siyasal iletişim çalışmalarına ışık tutmuştur.

**Filiz Başkan (İzmir Ekonomi Üniversitesi) ve Özde Aslı Akbay (Viyana Üniversitesi,
Avusturya), Popülist Hareketler ve Anti-Elitizm: Erdoğan'ın Elit Karşıtlığının Mukayeseli
Analizi**

Cumhurbaşkanı ve iktidar ortağı Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) lideri Recep Tayyip Erdoğan, siyasi pratiği ile 'Popülizm Çağı'nın dikkate değer bir örneği olarak öne çıkıyor. İktidara geldiği 2002 yılından bu yana, istikrarlı şekilde siyasi, bürokratik, ekonomik ve kültürel elitleri hedef aldı ve bu politikasına devam ediyor. Bu yirmi iki yılda, farklı elit gruplarını hedef tahtasına oturtmakla birlikte değişen siyasi dinamiklere göre hedef grupların dönemsel olarak değiştiğini tespit etmek mümkün. Erdoğan'ın elit karşıtlığı, aşağılama, tehditler ve bazı durumlarda hapis cezasına varan yasal tedbirlerle geniş bir yelpazeye yayılmakta. Dolayısıyla, Erdoğan'ın elitlere yönelik düşmanca tutumu, yalnızca sözlü saldırılarla sınırlı kalmayıp, hükümet kontrolündeki yargının da yardımıyla AKP karşıtı siyasi, bürokratik ve kültürel elitleri yok etmek için mevcut tüm araçları kullanma noktasına gelmiş durumda. Bu çalışmanın amacı, Erdoğan'ın çeşitli elit gruplara yönelik düşmanca tutumunu araştırmak ve iktidara geldiği günden bu yana hangi farklı elit grupların hedefe alındığını ortaya koymaktır. Bu amaçla şu soruları yanıtlamaya çalışacağız: Erdoğan hangi elit grupları düşmanlaştırmıştır? Erdoğan'ın elitizm karşıtı söylemi 2002'den bu yana nasıl evrilmiştir? Bu sorulara yanıt ararken, Erdoğan'ın sağ ve sol popülist hareketler içinde özel bir yere sahip olup olmadığını gösterebilmek için Viktor Orban, Hugo Chavez, Podemos ve SYRIZA gibi çeşitli örneklerle karşılaştıracaktır. Bu sayede, popülist hareketler arasında elit karşıtlığı bağlamında benzerlikler veya farklılıklar olup olmadığını belirleyerek, Erdoğan'ın özel bir örnek mi olduğu yoksa diğer benzerleri gibi davranan ortalama bir popülist lider mi olduğu sorusuna cevap bulmayı umuyoruz.

**Umut Can Adısönmez (İzmir Ekonomi Üniversitesi) ve Serhun Al (İzmir Ekonomi
Üniversitesi), Beka'dan Gaza'ya mı? Türkiye'nin Yeni Ontolojik Güvenlik Rejimi ve Dünya
Siyasetinde Neo-Emperyal Aktör Olma Hedefi**

Türkiye'nin iç ve dış politika gündemi on yıllar boyunca devletin bekası siyasetinin ("Beka Meselesi") gölgesinde şekillenmiştir. Bu 'hayatta kalma' anlayışı o kadar etkili olmuştur ki, erken Cumhuriyet döneminin başlangıcından bu yana kolektif kaygılar ve bunların yeniden üretimini mümkün kılmıştır. Bu savdan hareket eden çalışma iki iddiada bulunuyor. İlk olarak, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarında Türkiye'nin benlik imajına ilişkin alternatif yorumların ortaya çıktığı ileri sürülüyor. AKP elitleri, özellikle Osmanlı ihtişamına duyulan nostalji duygusunu araçsallaştırarak ülkenin dünya siyasetindeki konumunu yeniden tahayyül ettiler. Parti seçkinleri, bu yeni öz imajı ve onun etrafında şekillenen 'Yeni' Türkiye'yi inşa ederken 'Eski' Türkiye'nin beka kodlarını olumsuz referans noktaları olarak ele aldılar. Son dönemde 'Türkiye Yüzyılı' söylemi etrafında şekillenen bu revize edilmiş dünya görüşü ve öz imajıyla birlikte, Türkiye'nin Osmanlı'nın emperyal coğrafyası ve ötesiyle kurduğu tarihi, siyasi ve sosyokültürel bağların tekrar gelişeceği, ülkenin uluslararası ilişkilerde gündem belirleyici rolünün geri kazanılacağı iddia edildi. İkinci olarak, 'Yeni' Türkiye'nin dış politika alanında beka anlayışına dayalı yaklaşımı geride bırakıp saldırgan-müdahaleci bir emperyal duruşa doğru yöneldiği iddia ediliyor. Bu dönüşümde bir yandan uluslararası düzenin değişen doğasının, yani çok kutupluluğa geçişin ve yükselen illiberalizmin etkili olduğu savunulmaktadır. Öte yandansa

Türkiye'nin 2015 sonrası gerçekleriyle yakından bağlantılı olan Türk askeri-sanayi kompleksinin etkili olduğu iddia edilmektedir. Çalışma bu argümanları açarken ontolojik güvenlik teorisinde ortaya atılan 'öz düşünümSELLİK' yaklaşımından yararlanmaktadır.

Elif Çetin (Yaşar Üniversitesi/UNESCO Uluslararası Göç Kürsüsü), Avrupa Birliği'ndeki Popülist Sağ Partilerin Söylemlerinin Göç Politikalarına Etkilerinin İtalya Örneği Üzerinden İncelemesi

1990'lı yıllardan itibaren Avrupa Birliği'nin (AB) oluşturmaya çalıştığı ortak göç, sığınma, sınır kontrol ve vize politikalarının odağında, göçün ağırlıklı olarak bir güvenlik tehdidi şeklinde algılanması yer almaktadır. Bu çerçevede, bir yandan Schengen Anlaşması ile AB'nin içindeki sınırlar silikleşirken bir yandan da AB'nin göç kontrol politikalarında AB'nin dış sınırlarının özellikle düzensiz göçmen girişlerine karşı olarak korunması ve göçün dışsallaştırılması (externalisation of migration) vurgusunun yükselişe geçtiği görülmektedir. Özellikle, 2015 senesinin yazında Ege'de yaşanan göçmen ve sığınmacı krizinin etkisiyle birlikte AB'nin düzensiz göçle mücadeleye yaptığı vurgu artmış ve bu bağlamda düzensiz göçmenlerin menşei ülkeleri ile transit geçiş noktası olarak kullanılan Libya ve Türkiye gibi ülkeler ile de göçün dışsallaştırılmasına örnek teşkil eden düzensiz göçmenlerin bu ülkelere geri kabulünü amaçlayan antlaşma ve mutabakatlar siyasi gündemde daha fazla yer bulmaya başlamıştır. Göç ve göçmen olgularının AB ve Üye Devletler tarafından temelde bir güvenlik sorunu olarak algılanmaya başlanmasında özellikle popülist sağ partilerin kullandıkları göç ve göçmen karşıtı dil etkili olmaktadır. AB'de yükselişe geçen popülist sağ partilerin söylemlerinde göçmen karşıtlığına ek olarak aynı zamanda AB karşıtlığı da yer almaktadır. AB'yi, kontrolsüz ve düzensiz göçün ortaya çıkmasındaki başat aktör olarak eleştirerek göç karşıtı sağ partiler böylelikle söylemleri aracılığıyla hem elit karşıtlığını hem de göçmenlerin ötekileştirilerek düşmanlaştırılması pratiğini ortaya koymaktadırlar. Bu çalışma, Avrupa Birliği'ndeki popülist sağ partilerin söylemlerinin göç politikaları üzerine etkilerini İtalya örneği üzerinden inceleyerek ele almaktadır. Orta Akdeniz göç rotasının kilit göç alan ülkesi konumunda olan İtalya, özellikle 2016 yılında AB-Türkiye arasında gerçekleşen mültecilerin geri kabulü esasına dayanan mutabakat ile Ege'deki düzensiz göç hareketliliğinin göreceli kontrol altına alınması ile birlikte, 2017 ve sonrasında popülerliği artan bir varış noktasına dönüşmüştür. Medya aracılığı ile kamuoyu nezdinde görünürlüğü oldukça yüksek olan deniz aşırı yollarla düzensiz şekilde gelen sığınmacılar İtalyan halkının göçe ilişkin güvenlik kaygılarını arttırırken, özellikle popülist sağ partilerin, oy tabanlarını genişletme amacıyla kullandıkları söylemlerle de bu kaygıları kemikleştirmiştir. İlgili çalışma, 2022 yılında Giorgia Meloni liderliğinde, *Fratelli d'Italia* (Brothers of Italy), *Lega Nord* (Northern League) ve *Forza Italia* (Go Italy) ortaklığında İtalya'da kurulan koalisyon hükümetinin göç ve göçmen olgularına yönelik kullandıkları söylemleri inceleyerek bu söylemlerde vurgu yapılan ana temaların, koalisyon hükümetinin göç kontrol politikalarının içeriğini ne ölçüde ve nitelikte şekillendirdiğini analiz etmektedir. AB içindeki göç alan kilit ülke örneklerinden biri olan İtalya'ya odaklanarak gerçekleştirilen bu araştırmayla, Birlik içindeki farklı üye ülkelerde yükselişe geçen ve bazen de iktidara gelen diğer popülist sağ partilerin söylemlerinin buldukları ülkelerdeki göç kontrol politikaları üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik çabalara katkı sunması amaçlanmaktadır.

Panel 42 (10.00-11.30, Sınıf: 315)

Dijitalleşme Çağında Emegın Yeni Yüzleri ve Özgürleşim

Panel Başkanı: Alihan Gök (Marmara Üniversitesi)

“Sosyalizm Fikri”nde Axel Honneth, son birkaç on yılda sosyo-ekonomik duruma ve çalışma koşullarına dair huzursuzluğun muazzam derecede arttığına, diğer taraftan da bu "kitleleşim infial"de, bir normatif yön hissini ve eleştirinin hedefine dair tarihsel bir sezginin eksik olduğuna dikkat çekiyordu (Honneth, 2016). Kapitalizmin geçmiş evrelerinde olduğu gibi günümüzde de ücretli emek “toplumsal acıları” ve “adaletsizlik deneyimleri”ni beslemeye devam ediyor (Renault, 2004, ss. 327-363). Ne var ki bunun tetikleme beklenen özgürleşim (*emancipation*) mücadelesi ile emek arasındaki ilişki eskisi kadar bariz değil. Hatta dijital dönüşüm yapay zekadaki atılımlarla devam ederken iş dünyası ile ilgilenen “fütürist” yazarların sıkça dile gertirdiği gibi, öngörüler pek yakında yok olacak mesleklerin sıralanmasından ibaret. Oysa gerçekte, çalışanlar değişimin etkilerini şimdi ve burada çalışma etkinliği sırasında doğrudan deneyimiyorlar. Günümüzde kitle kaynak kullanımı ile oluşturulan dijital pazarlar, emek ile sermayeyi kolayca ve hızlıca buluştururken işi kapitalizmin ulaştığı gelişmişlik düzeyinin gerektirdiği yasal düzenlemelerden muaf tutuyor. Amazon Mechanical Turk (AMT), Clickworker, Appen gibi parça başı işin 10 sent’in altında ücretlendirilen mikro görevlere bölündüğü dijital emek piyasasında kaynağı ve karakteri her zamankinden daha hayali görünen keyfi sözleşmelerle parçalanmış emek ile mikro sermaye arasındaki değişimin hızı artıyor ve bu hızın yarattığı baskı yeni nesil işçilerin omuzlarında daha fazla hissediliyor. Tüm bunlar, dot-com döneminde yalnızca ekonomik riskler olarak kutlanan ve doğallaştırılan, hatta bazıları tarafından kariyer için gerekli ve kaçınılmaz olarak değerlendirilen yeni ve fark edilmesi zor sosyal riskler ortaya çıkarıyor. Tıkla siparişleri gerçekleştiren teslimatçıların kapımızı gerçekten çalmalarına rağmen görünmez kaldığı günümüzde, dijital platformlar aracılığıyla yapılan sözleşmeler, işin mahiyetini ve koşullarını bilmemizi sağlayacak şeffaflıktan yoksun durumda. Yaratılan kazan-kazan hissiyle, risklerin paylaşımında bir eşitlik ilüzyonu (Rose-Myrlie, 2017) yaratan bu çalışma biçimlerinin masum görünümü, aslında emekçilerin ekonomik, sosyal ve psikolojik dünyasını istila eden, güvencesizliği pekiştiren ve meşrulaştıran bir geçicilik mantığını besliyor. Tüm bunların şüphesiz çalışanların duygu durumu, hayattan beklentileri ve etkinliklerine yükledikleri anlama ilişkin önemli etkileri vardır. Dijitalleşmeyle artan teknik kapasite, çalışanların dünyasında maddi/fiziksel olduğu kadar duygusal / sezgisel / psikolojik değişikliklere sebep olmaktadır. Emek süreçlerindeki bireyselleşme / yalnızlaşmayı pekiştiren bu değişimler, sürekli kaçınılmaz olarak yeniden ürettiği tepkiyi aynı zamanda kısmen sönmüleyen telafi mekanizmaları ile gerçekleşmektedir. Bilimsel ve teknik olmanın ötesinde siyasal bir mesele olan iş organizasyonunun (Donaggio, 2022, s. 67) beslediği tahakküm / kulluk dinamikleri kısıncasında bu yeni dünyanın “kırılgan” emekçileri, sadece biraz para biriktirme amacıyla "geçici" olarak gördükleri pek de "kariyer" vaatmemeyen işlerde kendilerini borçlandırılmış ve neticede belirsiz bir süre için çalışmaya devam etmek durumunda bulmaktadır. İçine girilen emek süreçlerinde yaşanan olumsuz deneyimlerin tekil kalması patolojilerin çaresiz görünmesine yol açmaktadır. Fakat bunun yanı sıra emekçilerin kendilerini koruma olanakları, normatif beklentilerini kolektif ve politik bir dile çevirmek için örgütlenme ve direnme araçları da elbette yok değildir. Yakın gelecekte dijital dünyanın emekçilerinin,

özgürleşim mücadelesinde içinde buldukları kendi emek süreçleriyle nasıl bir ilişki kuracakları şimdilik belirsiz gibi görünse de karmaşık algoritmaların organik uzantısı olmayı reddederek hak ve tanınma eksenli bir mücadele hattını örmeye ihtiyaç duyduklarını açıkça gözlemlemek mümkün. İş etkinliğinin pratik akışında hergün yeni direniş alanlarının keşfi, yaratıcılığın ve işbirliğinin sahiplenilmesi çabaları, emekçilerin örgütlenme mücadelesi ve alternatif arayışları değişim ve kolektif özgürleşim için fırsatların her zaman var olduğunun kanıtıdır. Meslek örgütleri ve sendikalar arasında 2022'deki kurye eylemleri döneminde sınırlı olarak gelişse de işbirliği ve istişarenin zayıf kalmasının da gösterdiği gibi (KHD, 2023, s.47) bugün örgütlenme ve kolektif mücadelelerin önünde ciddi engeller vardır. Tüm bunlar dijital dünyanın yeni tahakküm yöntem ve biçimlerine eşlik eden gönüllü kulluk ilişkisinden kolektif özgürleşimin yöntemlerinin hazırda bulunmadığını ve emekçiler ile emeğin özgürleşmesinden yana olan toplumsal güçlerin özgün bir arayış içinde bulunması gerektiğini gerektiriyor. Bu arayışa bir katkı umuduyla bu panel, farklı alanlardaki platform çalışanlarının içinde buldukları çalışma koşullarının analizine odaklanmakta; sömürünün ve yabancılaştırmanın aldığı yeni biçimlere karşı direniş imkanlarını tartışmaya açmayı amaçlamaktadır. Emek sürecindeki kontrolün dışsal ve yabancı bir hal almasına karşı söyleyecek sözü olan emekçilerin sesine kulak vermek, bu alandaki demokratik siyasi girişimlere yakından bakmak bu amaç doğrultusunda tercih edilen yöntemsel yaklaşım olacaktır. Çalışma sosyolojisi ve sosyal felsefenin kesişen kavramsal araç ve yöntemlerini de kullanarak etnografik saha çalışmaları ile platform çalışanlarının mevcut durumunun tahliline ilişkin değerlendirmeler paylaşılacak ve değişiminden yana fakat gerçekçi bir yaklaşımın kılavuzluğunda değişen emek dünyasının sömürü ve yabancılaştırma ile olduğu kadar özgürleşimle ilişkisi ele alınacaktır. Hızla değişen üretim ilişkilerinin emek ve genel olarak pandemi sonrası toplum üzerindeki etkilerini anlamaya çalışmak adına bunun önemli bir çaba olduğunu düşünmekteyiz.

Alihan Gök (Marmara Üniversitesi), Platform Emeği: Sömürü ve Fırsatlar

Emekçinin bir araca dönüştürülmesinin hikayesi olarak kapitalizmin ve daha spesifik olarak ücretli emeğin tarihi boyunca süregelen başat durum, emeğin kendisine dışsal bir amaç tarafından belirlenen bir etkinlik olarak kalması oldu. Kapitalizmin geçirdiği fordist, post-fordist, vb. evrelere rağmen değişmeyen bu olguyu destekleyen yapıların başında ise “şirket” geliyordu. İşverenin kendi belirlediği amaçlar doğrultusunda “gönüllü” bir rıza ile boyunduruk altına aldığı “özgür” emek gücünü kiralamasıyla gerçekleşen özel ilişkinin hiyerarşik mekanı ve kurumsal çatısı olarak şirket sayesinde işçi, emeğin mevcut koşullarında çalışmayı kabul ediyordu. Yok olmak şöyle dursun, çalışan için iktisadi bağımsızlığa açılan bir pencere olarak görülen şirketin, günümüz ultra-modern koşullarında ise özgürlükle eş anlamlı bir varoluş biçimine evrilmesi söz konusu. “Kendi işinin patronu ol!”, “Kendi start-up’ını kur!”, “İşinde özgür ol!” gibi sloganlarla öne çıkan girişimci mantığı, klasik şirketlerin yerini alan yeni bir “şirket”in varlığına işaret ediyor. Ücretli emek ile sermaye arasındaki boyunduruk ilişkisinin belgeleyen iş sözleşmesinin yerini tek tip olmayan, daha gevşek, belirsiz ve değişken bir özerklik içeren iş ilişkileri alıyor. Algoritmik teknolojilerin emekçi ile müşteri arasındaki aracılığı ile işin örgütlenmesinde açılan kısmi alan emekçiler arasındaki rekabetin pekişmesi ile çoğu zaman sermaye lehine sınırlanıyor. Platform kapitalizmi ile çalışma süresinin parçalanması, iş

yerinin tekilliğini ve hatta fizikselliğini yitirmesi gibi özellikler öne çıkarken kapitalizmin eski biçimlerinden arta kalan parça başı işin yeniden moda olması el ele giderken tüm bu değişimler bizi emekçinin değer üretme sürecinde iş ile kurduğu ilişkiyi yeniden sorgulamaya itiyor. Çalışma zamanıyla serbest zaman arasındaki farkın eskisi kadar belirgin olmadığı bu çalışma dünyasında işin, küresel konumlandırma sistemlerinin uygulama içi paylaşımlı kullanımları ile teslimat emekçilerini daha hızlı olmaya sevk etmesi gibi giderek performatif bir hal aldığını gözlemliyoruz. Yine de iş yerinin dışında olumlu/olumsuz tanınma ilişkileri üreten bu yeni çalışma biçimlerinin sadece sermayenin emek üzerindeki kontrolünü güçlendirdiğini iddia etmek, yeni nesil emekçilerin hali hazırda çalıştıkları işler dolayısıyla kendilerine değer atfetmedikleri anlamına gelmiyor. Başta platform emekçileri olmak üzere bu işlerin yoğun sömürü altında çalışan dijital dünyanın işçilerine hızlı kazanç vaadiyle yabancılaşma deneyimi dışında hiçbir şey vaat etmediği doğru değil. Yeni bir profesyonel ve kişisel bir kimliğin inşasında içinde buldukları etkinliğin dijital dünyanın emekçileri için anlamını ve önemini kavramak dışsal ve yargılayıcı bir bakış açısından farklı olarak emekçilerin anlam dünyasını yakından tanımaktan geçiyor. Bu sunumda tüm çelişkilerine rağmen bu yeni çalışma biçimlerinin daha çok olumlu duygulanımlara dayanan aşırı çalışmaya karşı dayanıklılık, aile için üstlenilen roller, kazanılan özerklik, işin performatif/sportif boyutu, işin tanımına katkıda bulunabilme ve başarı yolunda dikey hiyerarşik ilişkilerin giderek zayıflaması gibi faktörler üzerinden emekçilerin işle kurduğu ilişkiye etkileri değerlendirilecektir. Aynı zamanda elbette iş ilişkisindeki emir-komuta yapısının görünürdeki yok oluşu ile değil fakat emekçilerin, işin tanımı ve amaçların belirlenmesinde karar alma mekanizmaları üzerinde açılan boşluğu tartışmacı ve demokratik bir biçimde doldurmak için var olan olumlu tanınma ilişkilerini özgürleşim mücadelesi ekseninde geliştirebilecekleri varsayımından hareketle ortaya çıkan fırsatlar da tartışmaya açılacaktır. Çalışmanın değeri üzerine yürütülen tartışmayı merkeze alarak bir fırsatı temsil eden platform kooperativizmi de çalışmanın demokratikleştirilmesi ve özgürleşim imkanları açısından değerlendirilecek ve tartışılacaktır.

Ladin Bayurgil (Türk-Alman Üniversitesi), Dijital Platform Çağında Değişen Hizmet Emegİ İlişkileri

Dijital platformlar, taksicilik, bakım, online freelance çalışma ve yemek ve gıda teslimatı gibi birçok farklı sektörü yeniden yapılandırmaktadır. Dijital emek platformları, emek alım satım ve ödeme süreçlerini dijitalize ederek tam zamanlı ve 'şirket' çatısı altında performe edilen emekten önemli bir farklılık göstermektedir. Zira dijital emek platformları hem müşterilerin hem de işçilerin uymak zorunda olduğu şartları ve kuralları dijital mekanizmalar aracılığı ile yönetmektedir. Örneğin platformlar işgücü arzını yönetmek için algoritmik yönetimsellik metotları kullanarak önce işi etkin bir şekilde tahsis edip ardından da işçilerin performansını ve verimliliğini değerlendirip ve yönlendirmektedir. Platform ekonomisi literatürüne göre, platformları geleneksel tam zamanlı istihdamdan farklı kılan, hem işçilerin işe erişimini hem de işgücü performansının kalitesini kontrol etmek ve işgücünü yönetmekte algoritmik teknolojilere giderek daha fazla başvurulmasıdır. Ancak, çoğu geleneksel şirket ve istihdam modelleri de işgücünü düzenlemek ve değerlendirmek için halihazırda çeşitli yöntemler kullandığından emeğin belirlenmiş şart ve koşullara bağlılığını denetlemek özünde yeni bir şey

elbette değildir. Bu sebeple, platform literatürü platformlarda ‘yeni’ olanın ne olduğunu sorgulamaktadır. Zira yirmi birinci yüzyılda çalışma koşulları, platformlaşma ve dijitalleşmeden bağımsız olarak erozyona uğramakta ve yine istihdam statüsü platformlardan bağımsız olarak tam zamanlı çalışmadan gevşek, belirsiz, parça başı ve prekarya emeğe kaymaktadır. Bu araştırma, platform ekonomisi literatüründeki akademik odağı algoritmalarından platform emeğindeki ilişkiselliğe kaydırmayı hedeflemektedir. Yeni dijital teknolojilerin yaygınlaşması ile birlikte hizmet sağlayıcı ve alıcı arasındaki ilişkinin değişen doğası bu araştırmanın odağını oluşturmaktadır. Bu araştırma, dijital platformlar ile ‘yeni’ olanın, platformların sağladığı standart, anonim ve homojen hizmet karşılaşmaları olduğunu öne sürmektedir. Bir diğer deyişle, platformlar algoritmalar aracılığı ile organize edilen tek seferlik hizmet karşılaşmalarını standartlaştırarak, ödeme ve bahşis sistemlerini dijitalleştirerek ve dolayısıyla ekonomik işlemleri ve kişisel ilişkileri minimize ederek, hizmet emeğinin gerçekleştiği koşulları yeniden yapılandırmaktadır. Böylece bu araştırma, şimdiye dek hizmet emeğinin ilişkiselliğine odaklanmamış platform ekonomisi literatürüne ilişiksel emek (relational work) analizi ile yeni bir çerçeve sunmaktadır. Etnografik araştırma metotlarına dayanan çalışma ile ampirik olarak büyük kentlerde teslimat hizmeti emeğinin asgari ücretli ve sigortalı kapıcıların sağladığı servislerden dijital platformlar aracılığı ile yönetilen prekarya kuryelerin sağladığı servislere olan dönüşümü incelenmektedir. İstihdam modeli olarak kapıcıların verdiği hizmet emeğinin artık platform çalışanları tarafından sağlanması, asgari ücretli ve tam zamanlı emekten parça başı ücret alan prekarya işçiliğe bir geçiştir. Bu dönüşümle beraber hizmet veren ile alan arasındaki ekonomik ve parasal ilişki ve pazarlıklar ya da müzakereler de kişisellikten çıkıp dijitalleşip görünmez hale gelmektedir, zira platformlarda ödeme ve bahşis de gayri şahsi gerçekleşmektedir. Aynı binayı ve mahalleyi paylaşmaktan doğan kişiselleşmiş apartman sakini-kapıcı ilişkisinin aksine, platformlar emeği ve ekonomik ödemeleri dijitalize ve homojenize etmektedir. Hizmet emeği gayri şahsi ve dijital bir biçimde sağlandığında, hizmet alıcısını kişisel yükümlülüklerden, sınıflar arası gerilimlerden ve kültürel çatışmalara gömülü olan rahatsızlıktan kurtarmaktadır. Kısacası platformlar, teslimat hizmetlerini tek seferlik karşılaşmalarla standartlaştırarak, ödeme ve bahşis sistemlerini dijitalleştirerek ve dolayısıyla hizmet sağlayıcı ile alıcı arasındaki yüz yüze ekonomik işlemi en aza indirerek hizmet ilişkilerinin gerçekleştiği koşulları ve ortamları yeniden yapılandırmaktadır. Bu vesile ile platformlar, sınıfsal karşılaşmaları azaltmakta ve emek ilişkisini ve buna içkin eşitsizlikleri de görünmez kılmaktadır.

İlkan Öz (Galatasaray Üniversitesi), Platform Kapitalizminde “Zinde Bedenler”: Yaya ve Bisikletli Kuryeler

Dijital kapitalizmin savunucularının teknolojik gelişmelerin insan emeğini azaltacağı kabulüne ve platform şirketlerinin (otonom robot ve drone ile teslimat) tanıtımlarına rağmen özellikle teslimat işinin son zamanlarda giderek artan bir şekilde doğrudan/salt insan bedenine dayandığını görmekteyiz. Şirketler arabalı ve motorlu teslimat seçenekleri dışında yaya ve bisikletli olarak teslimat yapabilecekleri bir model oluşturmak için hareket geçti. Platform şirketleri işe giriş bariyerlerini (ehliyet sahibi ve araç sahibi olmak) kademeli şekilde düşürerek bu yeni teslimat yöntemleriyle, üniversite öğrencileri başta olmak üzere daha fazla kişiye iş

imkânı yaratmayı, yakın mesafeli siparişlerin yürünerek ve bisikletle teslim edilmesini sağlayarak karbon salınımını azaltmayı ve çevreye olan etkisini minimize etmeyi, yoğun saatlerde bölgesel gecikmeleri azaltmayı ve teslim sürelerinin kısalmasını sağlamayı hedeflediklerini açıkladı. Bu çalışmamızda platform şirketlerinin işe giriş maliyetlerini giderek düşürerek -neredeyse sıfırlayarak- oluşturduğu bu yeni teslimat opsiyonlarının ne “yüce gönüllü” geniş bir istihdam girişimi, ne de yürüyerek veya bisikletle teslimatın karbon salınımını azaltmayı ve çevreye olan etkisini minimize etmeyi hedefleyen “yeşil kapitalist” bir model olduğunu iddia ediyoruz. Tüm bu iddiaların aksine çalışmamızda bu yeni teslimat opsiyonlarını, şirketlerin maliyetleri düşürmek, tüm sorumluluğu kuryeye yüklemek ve örgütlenmelerini engellemek için geçtikleri Esnaf Kurye modelinin yeni bir sürümü olarak değerlendirebileceğimizi, geniş ama parçalı kurye havuzuyla bir taraftan kuryelerin aldığı teslimat başı ödemeleri istediği düzeyde tutabilmesi adına şirketlerin elini güçlendirdiğini, diğer taraftan “asi işgücünü” olası kolektif eylemlerde birbirlerinin yerine sürebileceğini savunuyoruz. Yaya ve bisikletli kuryelerin asgari yaşam şartlarını sağlayacak kadar gelir elde etmek için yüksek miktarda sipariş teslimatı yapması gerekir ki bu bir günde daha fazla yol kat etmeleri gerektiği anlamına gelir. Doğrudan insan bedenini teslimat aracı olarak kullanan bu tür çalışma şeklinin (sırtında yemek paketiyle günde kilometrelerce, her türlü hava koşulunda yol kat etmenin yaratacağı sağlık sorunları) uzun bir dönem *sürdürülemez* ve *tahammül edilemez* olacağını söyleyebiliriz. Paradoksal bir şekilde aslında sürdürülebilirlik adına şirketlerin yerleştirmeye çalıştığı bu teslimat modelleri bedenlerini kullanan teker teker kuryeler için sürdürülemez olacakken, işe giriş bariyerlerini düşük tutmalarının ve işin mümkün olduğunca az vasıf gerektirmesinin geniş kitleleri toplayabilmesi ise bu teslimat modellerini şirketler için sürdürülebilir kılacaktır. Bu çalışma ile şirketlerin kârlılık ve emek kontrolü ile ilgili krizlerle başa çıkma girişimi olarak sisteme “zinde beden” olarak dahil ettikleri yaya ve bisikletli kuryeler üzerinden platform kapitalizminde teslimat işinde emek sürecinin ve mücadelesinin gidişatına bir projeksiyon tutmayı ve platform kapitalizmi üzerine yeşermeye başlayan literatüre katkıda bulunmayı amaçlamaktayız.

Ahmet Önder (Haliç Üniversitesi), E-Spor Endüstrisinde Sermaye Birikimi ve Emek Görünümleri

Özellikle 2000’lerin başından itibaren, enformasyon ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen hızlı ilerlemenin sonucunda ortaya çıkan fenomenlerden birisi de E-spor olarak adlandırılan elektronik sporlardır. Çeşitli bilgisayar oyunları aracılığıyla gerçekleşen bu faaliyet başlangıçta arkadaşlık ilişkilerine dayanan, coğrafi ve ticari açıdan daha kısıtlı bir varoluşa sahipken, teknolojik ilerleme ve tüketiminde meydana gelen yükselişe paralel olarak hizmet veren şirketlerin artışı ve yeni emek biçimlerinin ortaya çıkmasıyla birlikte sermaye birikimine olanak sağlayan bir endüstri olarak her geçen gün daha fazla gelişmektedir. Öyle ki 2000’li yılların başlarında yararsız bir faaliyet olarak değerlendirilirken zaman için kariyer hedefi olarak belirlenen bir işe dönüşümü dikkat çekicidir. E-spor medya, eğlence ve spor gibi birbiriyle ilişkili çok sayıda endüstrinin bir araya gelmesiyle karakterize edilir. Bunların başında oyun geliştiriciler, oyuncular, takımlar, organizatörler, sponsorlar, yayıncılar ve izleyiciler gelir. Bu alanlar gerçekleşen ürün satışları, turnuva ve lig benzeri organizasyonların yanında izleyici

sayısı ve niteliğine bağı olarak sponsor ve reklam verenler aracılığıyla ticari bir nitelik kazanır. Temel olarak dört farklı boyutu olmakla birlikte, ilk olarak yazılım, oyun üretimi ve oyunun sürekli geliştirilmesini gerektirir. İkinci olarak üretilen oyunun E-Spor aracılığıyla dağıtımı ve dolaşımı gerçekleşir. Bu aşamaya ayrıca geleneksel ve yeni medya araçları eşlik eder. Üçüncü olarak E-spor faaliyetinin gerçekleşmesini mümkün kılan oyuncu evleri (*gaming house*), antrenman mekanları (*gaming room*), etkinlik mekanları (turnuva ve lig organizasyonları) gerekir. Son olarak ise E-Spor faaliyetine yönelik olarak düzenleyici ve denetleyici yerel ve uluslararası otoriterler yer alır. Bu bakımdan E-spor endüstrisi ancak yer alan aktörlerin karşılıklı ilişkilerinin sermaye birikimi ve emek süreçleri açısından bütünsel olarak ele alınmasıyla anlaşılabilir. Bu çalışmada yukarıda ifade edilen dört alanın sermaye birikimi ve emek süreçleri açısından öne çıkan özellikleri ele alınmakla birlikte, ağırlıklı olarak E-Spor takım ve oyuncularına, Twitch ve YouTube gibi platformlar aracılığıyla gerçekleşen yayıncılık faaliyetine ve izleyici kitlesinin reklam gelirlerindeki işlevine odaklanılacaktır. Bu doğrultuda yaygın olarak dijital emek ve platform kapitalizmi tartışmalarında yer alan ücretli ve ücretsiz emek formu ayrımları, E-Spor faaliyeti kapsamındaki çeşitli çalışma biçimleri dolayımında ele alınacaktır. Özellikle E-Spor oyuncularının çalışma koşullarının yanında istihdam süreçlerinin kısa süreli oluşundan kaynaklı belirsizlikler ve riskler göz önünde bulundurulduğunda, buna karşı ne tür öznellik pratikleri geliştirdikleri çalışmanın temel sorularındandır.

Panel 43 (10.00-11.30, Sınıf: 301)

Kompo Teorileri: Sebepler ve Siyasal Etkiler

Panel Başkanı: Cengiz Erişen (Yeditepe Üniversitesi)

Mustafa Karahöyük (İstanbul Beykent Üniversitesi), İdeolojiler Çağının Bitişi ve Kompo Teorileri

18. yüzyıldan beri varlığını sürdürmelerine karşın komploculuk 21. yüzyıldan beri güçlenen, gündün güne yayılan, yaygınlaşan ve kabul görmeye başlayan bir olgu haline geldi. Birkaç on yıl öncesine kadar ciddiye alınmayan kompo teorisyenleri, artık sadece dünyanın düz olduğunu ya da hükümetlerin başında başka alemlerden gelmiş insan görünümü sürüngenimsi canlıların var olduğunu iddia eden marjinaler olmaktan çıkıp, ana akımdan gelen her şeyi reddeden, 'olan her şeyin açıklamasının aslında gizlenen başka bir şey olduğunu söyleyen kanaat önderlerine dönüştüler. Bu nitelikleriyle seçimleri dahi etkileyerek kitlelere ulaşmaktalar. Bu çalışma, Komplolara inananların kiteselleşmesinin nedeni olarak modern bireyin etrafına örülü olan gerçekliğin erimesini ve bu boşluğun kompo teorileriyle dolduğunu iddia etmektedir. Bu iddiayı savunurken antik çağlardan bugüne gelen paradigmalardan değişimini çözümlene yöntemi olarak kullanmaktadır. Bu bağlamda siyasal düşünce, din ve ideoloji, olayları açıklama kapasitesine sahip büyük anlatılar olarak değerlendirilmekte, post modern saldırılarla yıkılan bu büyük anlatıların yerini artık komploların aldığı iddia edilmektedir.

Mert Can Bayar (Washington Üniversitesi, ABD), Partizan ve Partizan Olmayan Komploların Siyasal Katılım Üzerindeki Ayrışan Etkileri

Hem tarihsel hem de çağdaş çalışmalar, komplo teorilerinin (KT'ler), ulusların inşası, siyasal rejimlerin pekiştirilmesi süreçlerinde ve özellikle son yıllarda liberal demokrasiye karşı gelişen sosyal ve politik hareketlerdeki rolünü belgelemiştir. Bu bilimsel görüş birliğine karşın, son dönem ampirik araştırmalar, komplo teorilerine inanan kişilerin siyasete katılma olasılığının daha düşük olduğunu öne sürmektedir. Ancak, bu ampirik çalışmalar yalnızca sınırlı sayıda komplo teorisini incelemiş ve örneklem olarak Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkeleriyle sınırlı kalmıştır. Bu makale, tüm komplo teorilerinin katılım üzerinde aynı etkiye sahip olduğu varsayımını sorgulamaktadır. Partizan ve partizan olmayan komplo teorileri arasındaki ayrımı ve bunların bireylerin siyasi faaliyetlere katılma eğilimleri üzerindeki zıt etkilerini araştırmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde (n=1200) ve Türkiye'de (n=1500) gerçekleştirilen iki anketi (en farklı sistem tasarımına yaklaşan iki vaka) kullanarak, partizan KT'lerine olan inançların vatandaşları siyasete katılmaya teşvik ettiğini, partizan olmayan KT'lerine olan inançların ise siyasi katılım üzerindeki etkisinin bireyin siyasi aidiyetine bağlı olarak değiştiğini bulmuştur.

Seda Demiralp (Işık Üniversitesi), Aykut Öztürk (Glasgow Üniversitesi, İskoçya) ve Uğur Özdemir (Edinburgh Üniversitesi, İskoçya), Türkiye'de Bir Propaganda Aracı Olarak Dezenformatif ve Komplocu Haberlerin Etkisi

Bu çalışma, dezenformatif ve komplocu haberlerin, özellikle bilgi kaynaklarının hükümet tarafından yoğun bir şekilde kontrol edildiği otoriter sistemlerde, propaganda açısından nasıl bir rol oynadığını, Türkiye özelinde inceleyecektir. Yalan haberlerin yayılması otokratik liderlerin oyun kitabında yaygın olsa da, bu tür haberlerin otokratların güçlerini pekiştirmelerine nasıl yardımcı olduğu konusu daha iyi anlaşılmalı beklenmektedir. Çalışma, bu konuyu kavramsal ve teorik bir tartışma ile ele alacak ve bu tartışmayı, özgün bir anket çalışması ve nicel yöntemlerle yapacağı ampirik incelemelerle destekleyecektir. Seçmenlerin sahte ve propagandist haberleri nasıl değerlendirdiğini incelemek amacıyla aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır: 1. Politikacılar ve partizan medya kanalları tarafından paylaşılan sahte haberler muhalif seçmenlerin inançlarını değiştirebilir mi? Yoksa bu tür haberler yalnızca yandaş grupların taleplerini karşılamaya ve bu kilit seçmenlerle yakınlık ve güven ilişkisini artırmaya mı hizmet etmektedir? 2. Sahte veya propagandist haberlerden ne zaman daha çok etkileniriz? Konuyla ilgili ön bilgi veya kişisel deneyim yeterince fark yaratır mı? Sahte haberler partizan olmayan konularla ilgili olduğunda daha mı inandırıcı olurlar? Bu haberler bize "sıradan" vatandaşlar aracılığıyla iletildiklerinde onları daha ikna edici mi buluruz? 3. Alıcıların sahte ve propagandist haberlere inanıp inanmadıkları konusu bir yana, bu tür haberler onların iktidar veya muhalefet aktörlerinin gücü veya sevilebilirliği hakkındaki tutumlarını değiştirir mi? Bu tür haberler alıcıların siyasi etkililik algısını olumlu ya da olumsuz yönde etkiler mi? Dezenformasyonun propaganda etkisi, alıcıların gerçekleri arama iştahını nasıl etkiler?

**Cengiz Erişen (Yeditepe Üniversitesi) ve Hüseyin Batuhan Şar (Yeditepe Üniversitesi),
Türkiye’de Komplo Teorilerinin Sonuçları: Kurumsal Güven ve Amerikan Karşıtlığı**

Halihazırda internetin yayılışı ile birlikte artan komplo teorileri, Kovid-19’un gelişi ile birlikte bambaşka bir boyuta ulaşmıştır. Günümüzde, komplo teorileri önyargı (Swami et al. ,2012), düşük siyasi katılım (Jolley ve Douglas,2014), aşı karşıtlığı (Salali ve Uysal, 2020) ve sağlık ile ilgili koruyucu tedbirlere uyum (Erişen, 2022) gibi çok ciddi sonuçlar doğurabilecek konularda etkili olmaktadır. Buna bağlı olarak, bu makalede komplo teorilerinin Amerikan karşıtlığı üzerindeki rolü incelenmiştir. Amerikan karşıtlığının sebep olduğu gruplar arası mücadele kapsamında, bu çalışmanın teorik altyapısını Sosyal Kimlik Teorisinin varsayımları (Tajfel ve Turner, 1979) oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, milliyetçiliğin, kurumlara güvenin ve demografik faktörlerin (siyasal ideoloji, eğitim seviyesi, cinsiyet ve gelir düzeyi) etkisi de bu çalışmada ele alınmaktadır. Türkiye’den temsili bir örneklem (n= 1250) üzerinden gerçekleştirdiğimiz anket çalışmamızın sonucuna göre komplocu zihniyet Amerikan karşıtlığının ana belirleyicisidir. Eğer bir insan komplo teorilerine daha fazla inanma eğilimindeyse daha fazla Amerikan karşıtı tutum benimsemektedir. Buna ek olarak, milliyetçiliğin Amerikan karşıtlığı üzerinde de etkili diğer bir değişken olduğu söylenebilir. Kurumlara güven açısından bakıldığı zaman ise bu çalışma ilginç sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Avrupa Birliği(AB)’ne güven ve Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)’ne duyulan yüksek güven Amerikan karşıtlığını düşürürken, orduya ve Cumhurbaşkanlığına duyulan yüksek güvenin Amerikan karşıtlığını arttırdığı görülmektedir. Bu çalışma, Türkiye’deki komplocu zihniyetinin sonuçları, Amerikan karşıtlığının belirleyicileri ve genel olarak bir ülkedeki komplocu zihniyet ile Amerikan karşıtlığı ilişkisinin özellikleri açısından önemli çıkarımlar sunmaktadır.

Panel 44 (10.00-11.30, Sınıf: 302)

**Karşılaştırmalı Siyasette Yeni Yaklaşım Önerileri
Panel Başkanı: Başak Taraktaş (Boğaziçi Üniversitesi)**

**Ulaş Erdoğan (Northwestern Üniversitesi, ABD), Neredeyse Gerçekleşen Vakalar:
Karşılaştırmalı Teori Geliştirme İçin Negatif Vaka Seçimine Yeni Bir Yaklaşım**

Siyaset bilimciler, eyaletler arası savaşlar ve iç savaşlar, devrimler, darbeler, kitlesel protestolar, soykırımlar, devletin çöküşü ve demokratik çöküşler gibi nadir olayları araştırmaya önemli zaman ve kaynak ayırırlar. Belirli bir anda, ülkelerin büyük çoğunluğu bu olayları yaşamıyor ve olumsuz vakaların sayısı (savaş yaşamayan ülkeler, devrim yaşamayan ülkelere vs) olumlu vakaların sayısından çok daha fazla. Bu eşitsizlik göz önüne alındığında, nadir olayların incelenmesindeki temel zorluk, negatif vakaların nasıl seçileceği, özellikle de negatif vakaların ilgisiz vakalardan nasıl ayırt edileceğidir (Mahoney ve Goertz 2004). Bunun teori geliştirme ve test etme açısından önemli sonuçları olduğu negatif vaka seçimi üzerine çok az şey yazıldı. Bu makale, olumsuz vaka seçimi sorununu hafifletmek için neredeyse gerçekleşen vakalar yöntemini öneriyor geliştirmektedir. Bu çerçeveye göre bağımlı değişkenimiz veya kavramımız, Venn diyagramları ile görselleştirilebilen mantık ve set-teorik ilişkilerle sembolize edilebilen birden fazla gerekli koşuldan oluşur. Dolayısıyla bu set-teorik ilişkiler, gerekli koşullar ve bunların bir vakada bulunmaması, negatif vakaların seçiminde araştırmacılara yol

gösterebilir. Benim çerçevem Mahoney ve Goertz (2004) tarafından geliştirilen “olasılık ilkesi”nden esinlenmiştir ancak ondan farklıdır ve ona göre avantajlara sahiptir. Mahoney ve Goertz’in sistemine sağlam teorik beklentilerin ve ilgilenilen sonucun gerçekleşmesine neden olan ve/veya engelleyen bağımsız değişkenlerin bilinmesini gerektirir. Bunun aksine, benim önerdiğim çerçeve, bağımsız değişkenlere ilişkin sağlam teorik beklentiler öngörmüyor; yalnızca bağımlı değişkenin kavramsallaştırılmasına dayanıyor. Bu nedenle bu çerçeve, araştırmacıların teorileri tümevarımsal (inductively) olarak daha sistematik bir şekilde geliştirmelerine yardımcı olabilir. İkinci olarak ve bununla bağlantılı olarak, önerdiğim çerçevenin bazı sosyal bilimcilerin, özellikle de teorileri tümevarımsal ve teoriyle-vaka arasında gidip-gelerek geliştirenlerin, halihazırda dolaylı olarak yaptıklarını ileri sürüyorum. Üçüncüsü ve bununla bağlantılı olarak, iç savaş, devrim ve siyasi rejimler/otoriterlik literatüründeki birçok etkili çalışmayı tartışarak, negatif vaka seçimine yönelik bu yaklaşımın, literatürü önemli ölçüde ilerleten hem kavramsal hem de teorik yeniliğe yol açtığını gösteriyorum. Son olarak, negatif vaka seçimine ilişkin kendi kurallarımı minimum varsayımlarla, yani insan eyleminin hem kapasite hem de eyleme niyeti gerektirdiğini varsayarak gevşeterek, yeni teoriler geliştirmek için bu mantığını nasıl daha fazla kullanabileceğimizi tartışıyorum.

**Melike Ayşe Kocacık-Şenol (Sabancı Üniversitesi) ve Aylın Ece Çiçek (İstanbul Üniversitesi),
Bakanlık Bildirileri ve Kararlar: Dünya Ticaret Örgütü'nde Yakınsayan Ekonomi Politikalarını
Değerlendirmek İçin Metin-Olarak-Veri Yaklaşımı**

Bakanlık bildirileri zaman içinde nasıl değişiyor? Bakanlar toplantıları, dünya ticaretinde nasıl ilerleneceğini tartışmak için WTO'da en etkili toplantılardan biridir. Bu toplantılar, devletlerin toplantılar sırasında gündemlerini önermeleri bakımından önemlidir. Bu açıklamaların zaman içinde nasıl değiştiğini ve ülkelerin açıklamaları arasında yakınsama veya ayrışma olup olmadığını incelemek, WTO'nun dönüşümü hakkında bilgimizi artıracaktır. Bakanlık açıklamalarının bakanlık kararlarından ne kadar uzak olduğu araştırmanın ikinci kısmını oluşturur. Bakanlar toplantılarında bazı hükümetler, dünya serbest ticaretiyle ilgili belirli konuları tartışmak için toplantıları şekillendirmek için daha uygun olabilirler. Ancak ülkeler, her zaman gündemi belirlemede ve diğer ülkeleri önerdiklerine karar vermeye zorlamada başarılı olamazlar. Açıklamaların ve bakanlık kararlarının benzerliklerini tanıtmak, bize WTO'nun yönetimini kimin şekillendirdiğini ve bu durumun zaman içinde nasıl değiştiğini değerlendirmemize yardımcı olacaktır. Dünya Ticaret Örgütü'nde ticaret politikası pozisyonlarının değişikliklerini ve ana gündem belirleyicilerinin kimler olduğunu araştırmak için, nicel metin analizi kullanarak yeni bir veri kümesi oluşturacağım. 1996'dan 2017'ye kadar bakanlık bildirileri ve bakanlık kararlarını kullanarak, açıklamaların politika önerilerini ölçebilecek ve bu açıklamaların birbirinden ve bakanlık kararlarından nasıl farklı olduğunu değerlendireceğim. Farklı ülkeler tarafından ele alınan farklı serbest ticaret konularını modellemek ve kategorize etmek için Ekonomi ve Ticaret Politikası Sözlüğü'nü kuracağım. Metin-olarak-Veri, detaylı bir şekilde politik verilerin temel ve en değerli kaynaklarından biri olan metinleri anlamının yenilikçi bir yolunu sunar. Ayrıca, zaman ve mekân boyutlarında ekonomi politikası kararlarının değişikliklerini karşılaştırıp karşılaştırmak, küresel ticaret yönetiminin dönüşümünü çözmek için önemli bir ampirik araştırmadır.

Didem Türkoğlu (Kadir Has Üniversitesi), Türkiye'de Toplumsal Hareketler, Politika Kazanımları ve Siyasi Aracılık Teorisi

Türkiye üzerine yapılan çalışmalarda son yılda toplumsal hareket çalışmalarına karşı artan bir ilgi var. Bununla birlikte bu çalışmalar çoğunlukla (işçi hareketleri, feminist hareket gibi) birkaç toplumsal hareket alanına odaklanmaktadır. Bu yüzden birkaç istisna dışında belirli bir politika alanına odaklanan vaka çalışmaları literatürde ağırlık kazanmaya başladı. Bu durum ne yazık ki Türkiye'de toplumsal hareket çalışmalarının dar bir alana hapsolmasına, dahası makro siyasi dinamiklerle olan ilişkisinin gözardı edilmesine sebep olmaktadır. Bu sorunu gidermek adına bu makalede, 3000'den fazla haberin niceliksel ve niteliksel analizine dayanarak 2017-2021 yılları arasındaki kollektif eylem olaylarını ve bunların siyasi politikalara etkisini analiz ederek Türkiye toplumsal hareket araştırmalarında siyasi aracılık teorisinin (*political mediation model*) yeniden uyarlanması öneriyorum.

Sema Akboğa (İstanbul Medipol Üniversitesi), Türkiye'de Göçmen Karşıtı Tutumlar ve Demokrasi Anlayışları

Araştırmalar kişilerin demokrasi tanımlarının birbirinden farklı olduğunu ortaya koymuştur. Kişilerin çoğu demokrasiyi serbest seçimler, bağımsız yargı sistemi ve insan haklarının korunması ile ilişkilendirir. Bazıları demokrasiyi ekonomik gelişme ve kaynakların eşit dağılımı açısından tanımlar. Diğerleri ise demokrasiyi sivil hükümetin askeri ve dini otoritelere tabi olması ya da vatandaşların ülke yöneticilerine itaati gibi aslında demokrasinin tam tersi olan kavramlarla ilişkilendirir. Otoriter rejimler dünya çapında güçlenirken, insanların demokrasiden ne anladığı günümüzde ve gelecekte küresel siyaset için önemli bir konudur. Zira vatandaşların demokrasiyi nasıl tanımladıkları ve dolayısıyla demokrasiden ne bekledikleri demokrasinin performansını nasıl değerlendirdiklerini, demokrasiye yönelik taleplerini ve desteklerini, sivil ve siyasi davranış ve tutumlarını belirler. Bu araştırma, Türkiye'de kişilerin demokrasi kavramsallaştırmalarının onların göçmenlere karşı olan tutumlarını nasıl etkilediğini incelemektedir. Farklı isimlerle de olsa, son dönem çalışmalarında üç demokrasi anlayışı öne çıkmaktadır: prosedürel, yeniden dağıtımcı ve otoriter. Norris (2011) tarafından tanımlandığı şekliyle, prosedürel demokrasi kavramsallaştırması temsil, hak ve özgürlükler ve hukukun üstünlüğü gibi liberal demokrasiyle en yakından ilişkilendirilen temel ilke, kurum ve süreçleri vurgular. Norris'in araçsal olarak adlandırdığı yeniden dağıtımcı kavramsallaştırma, ekonomik refah, kamu mal ve hizmetlerinin sağlanması ve yoksulluğun azaltılması gibi yönetim sonuçlarına vurgu yapar. Otoriter demokrasi kavramsallaştırması ise liberal demokrasinin temel ilkelerini göz ardı eder ve askeri ve dini otoritelerin demokratik süreçlere müdahalesini meşru görür. Bu araştırma, bu üç demokrasi kavramsallaştırmasının kişilerin göçmenlere karşı olan tutumları üstündeki etkisini incelemiştir. Beklenenin aksine, bu araştırma prosedürel ve yeniden dağıtımcı demokrasi kavramsallaştırmalarının kişilerin göçmenlere karşı tutumları üstünde olumsuz bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Diğer taraftan, otoriter demokrasi kavramsallaştırmasının kişilerin göçmenlere karşı tutumları üstünde olumlu bir etkisinin olduğu görülmüştür. Örneğin, demokrasiyi prosedürel açıdan tanımlayanlar diğer

şekillerde tanımlayanlara göre göçmenlerin toplumsal çatışma, suç oranları, terörizm ve işsizlik üstündeki etkisine dair daha olumsuz tutumlara sahiptir.

Panel 45 (10.00-11.30, Sınıf: 303)

Çok Partili Dönemde Türk Siyasal Hayatı, 1948-1980

Panel Başkanı: Ertuğrul Meşe (Giresun Üniversitesi)

Mustafa Ceyhan Tufan (Bilkent Üniversitesi), Simbiyoz İçinde Aşırı Sağ: Millet Partisi Örneği, 1948-1954

Millet Partisi, Türkiye'de çok partili siyasetin ilk yıllarının "üçüncü partisi" olarak karşımıza çıkmaktadır. 1948-1954 yılları arasında faaliyet gösteren parti, aktif olduğu dönemdeki kurumsal kısıtlamalar ve siyasi partilerin dini söylemler konusundaki eylemlilikleri açısından açıklayıcı bir örnek teşkil etmektedir. Demokrat Parti laiklik açısından ılımlı bir pozisyona sahipken ve Türkiye'nin dindar kesimi içinde popülerlik kazanmak için politikalar uygularken, MP buna kıyasla Türkiye'de dinin rolü ve dini kurumların kapsamı konusunda aşırı bir tutum sergilemiş, dini tarikatların güçlendirilmesini, üniversitelerde İlahiyat bölümlerinin kurulmasını ve ilk ve orta dereceli okullarda daha kapsamlı bir din eğitimi verilmesini savunmuştur. Din söylemleri MP içindeki farklı grupların yanı sıra partiye bağlı milliyetçi ve İslamcı entelektüeller tarafından da farklı derecelerde desteklenmektedir. Bu durum, Türkiye'de aşırı sağ siyasi geleneğin ortaya çıkışını incelemek için zengin bir zemin sunmaktadır; zira daha sonra ortaya çıkan Ülkücü Hareket ve Milli Görüş hareketi, bu farklı milliyetçi geleneklerin Millet Partisi içinde iç içe geçmesinden doğmuştur. Parti aynı zamanda Türkiye'deki aşırı sağ hareketin hem laik kurumlar hem de iktidardaki merkez sağ siyasi partilerle nasıl simbiyotik bir ilişki sürdürdüğüne dair çok sayıda kanıt sunmaktadır. Bu simbiyotik ilişki, aşırı sağ konuların ve politikaların iktidarın gündemine girmesini, iki hareket arasındaki siyasi aktörlerin dönüşümünü ve geniş milliyetçi koalisyonların kurulmasını içeriyor. Bu etkileşimler, milliyetçi muhafazakârlık ve komünizm karşıtlığının karşılıklı olarak paylaşılan siyasi dil aracılığıyla mümkün kılınmaktadır.

Süleyman Gökçe (Bilkent Üniversitesi), Demokrat Parti Dönemi (1950-1960): Türkiye Siyasetinde İlk Rekabetçi Otoriterlik Uygulaması

Demokrat Parti (DP) çok partili hayata geçiş sürecinin başından itibaren özgürlüklerin genişletilmesini ve demokratikleşmeyi savunmuştur. Ancak, iktidar sahibi olmasının ardından giderek otoriterleşmiştir. 1950'deki ilk serbest seçimlerin ardından DP dönemi boyunca erken cumhuriyetten miras kalan dengeleyici/önleyici siyasi kurumsallaşma yetersiz kalmıştır. Bu çalışma, Steven Levitsky ve Lucan Way tarafından geliştirilen rekabetçi otoriterlik kuramını (2002, 2005, 2006, 2010, 2020) DP dönemine uyarlamaktadır. Çalışmanın yeniliği ve önemi, siyaset bilimcilerin çok ilgi göstermediği DP dönemini siyaset biliminin yaklaşımlarıyla açıklaması, rekabetçi otoriterlik kuramını ilk kez bu amaçla uyarlaması, Türk sağının siyaset pratiklerinin kuruluş aşamasını güncel kavram setlerinden yararlanarak yeniden yorumlamasıdır. Rekabetçi otoriterlik ölçütlerinin (Levitsky ve Way, 2010) tamamı DP

döneminde mevcuttur. Bu dönemde genel oy hakkı vardır, seçimle işbaşına gelmiş vesayet aktörleri yoktur. Seçimlerin adil olmayan koşullarda düzenlenmesi, temel hak ve özgürlüklerin ihlali, eşit olmayan şartlarda rekabet kistaslarının en az birinin varlığı aranırken, DP döneminde bunların tamamı çok sayıda örnekte görülmektedir. DP'nin rekabetçi otoriter yapısı, görünüşteki istikrarına karşın, gerçekte krizlere karşı dirençsizdir. Özü itibarıyla kriz üretmeye yatkındır, dengesizdir ve güçsüzdür. Siyasi, askeri ve ekonomik buhran dönemlerinin (seçim, basın ve siyasi partiler kanunlarında yapılan değişiklikler yoluyla hak ve özgürlüklerin ihlali, siyasi kısıtlamalar ve yasaklar, basının denetlenmesi ve baskılanması; Kıbrıs krizi, 6-7 Eylül olayları, mali moratoryum, yargı, akademi ve bürokraside siyasi amaçlı tasfiyeler, Vatan Cephesi girişimi, Tahkikat Komisyonu) örnekleri incelendiğinde, DP iktidarının bu özellikleri ortaya çıkmaktadır. Güncel Türkiye siyaseti çalışmaları (Özbudun, 2015; Esen ve Gümüşçü, 2016, 2018, 2020; Castaldo, 2018; Çalışkan, 2018; Arslantaş ve Kaiser, 2022; Uğur-Çınar, 2023) vesayet aktörlerinin yokluğunda, uygun dış koşulların ve kurumsal zafiyetin mevcut olması halinde, Türk sağının rekabetçi otoriter uygulamalarını benzer çerçevede tartışmaktadır. Burada önerilen çalışma ise, Türk sağının güncel rekabetçi otoriter pratiklerinin çok daha önceleri, çok partili demokratik siyasetin başlangıcında DP döneminde kurulduğunu iddia etmektedir.

Gülperi Aslaner (Bağımsız Araştırmacı), Milli Birlik Komitesi'nin Türkiye'si

Bu çalışmada 27 Mayıs 1960 askeri darbesini gerçekleştiren subayların, özelde Milli Birlik Komitesi'nin ideal dünya tasavvurları, onların din ve kültür politikalarına yoğunlaşarak anlatılacaktır. Yeni rejimin yöneticileri Anayasa yapımı, devlet kurum ve kadrolarının yeniden düzenlenmesi, ekonomi gibi birçok meselenin yanında din ve dini alanın tanzimi ile de yakından ilgilenmiş, dini-kültürel alanla ilgili fikir veya politikalar üretmek tahakküm kurmanın ve genişletmenin peşine düşmüşlerdir. Çoğunlukla Anadolu'yu hedef alan yoğun propaganda sürecinin en temel başlıklarını dinde reform, anadilde ibadet, Türkçe ezan, kılık kıyafet gibi tartışmalar/uygulamalar oluşturmuştur. Bu sebeple, erken dönem Cumhuriyet ile süreklilik barındıran "Türk milletini modern medeniyetler seviyesine çıkarmak ve Atatürk reformlarını en uzak köylere kadar yaymak" şeklinde özetlenebilecek makbul bir din yaratma amacı ile Anadolu'da muazzam bir propandaya girişilmiştir. Milli Birlik Komitesi nasıl bir Türkiye hayal etmektedir? Komiteyi oluşturan subaylarının anlatıları incelendiğinde her biri farklı hususlara temas etseler de hemfikir oldukları en temel konu laiklik prensibinin ihlali ve Atatürk reformlarının uygulanması konusunda geriye gidiştir. Kemalizm, daha da önemlisi devrimci ve modernleşmeci ideoloji, DP döneminde ihlal edilmiş, iktidarın en önemli organlarından biri olduğunu düşünen ordu, bu devrimci dinamığe sahip çıkmıştır. Dolayısıyla yeniden üretilmeye/tamir edilmeye ihtiyaç duyulan bu devrimci dinamik/damar Milli Birlik Komitesinin en önemli amaçlarından biridir. Bu çalışmanın amacı, 27 Mayısçı subayların gözünden Cumhuriyet nasıl olmalı sorusunu yanıtlamak Komitenin din ve dini alanla ilgili görüşlerini daha detaylı bir incelemeye tabi tutmak ve bu ilişkinin mahiyetinin ne olduğu konusunda literatüre katkı sağlamaktır.

Türkiye’de Seçmen Davranışı ve Siyasal Parti Sistemi
Panel Başkanı: Özge Kemahlıoğlu (Sabancı Üniversitesi)

Türkiye siyasetinde seçmenlerle parti arasındaki ilişki iktidardaki güç dağılımını belirlemek anlamında halen önemli bir role sahiptir. Bu aşamada seçmenlerin parti kimliklerini, seçimlerdeki oy davranışlarını ve duygusal parti bağlılıklarını nasıl oluşturdukları siyasal parti sistemini de belirleyen unsurlardan olmaktadır. Bu paneldeki dört farklı çalışma seçmen davranışı ile parti sistemi arasındaki ilişkiyi farklı açılardan yaklaşılarak anlamlandırmaya çalışmaktadır. 2023 yılında gerçekleşen seçimde AKP’nin tekrar seçilmesinin ve bu şekilde Türkiye siyasetinde eşi benzeri görülmemiş sürdürülebilir bir seçim başarısı yakalamış olmasının arkasında yatan sebepleri araştırırken AKP’nin patronaj ilişkilerine odaklanan Başkan’ın makalesi seçim sürecinin kişiselleşmesini ortaya koymaktadır. Aynı seçimle ilgili Moral vd.’nin yazdığı bir başka makalede depremin etkisiyle afet bölgesindeki seçmenin seçimlere katılım oranıyla AKP oyları ilişkilendirilmiştir. Bu anlamda deprem afetinin nasıl bir siyasal etki yarattığı araştırılmaktadır. Kemahlıoğlu ve Ataş’ın makalesinde ise çevre duyarlılığının siyasal tercihler konusunda nasıl bir etki yarattığı ve ne gibi koşullara bağlı olarak değişiklik gösterdiği araştırılmaktadır. Ecevit ve Kocapınar ise konuya bir başka yönden yaklaşılarak seçmenin oylarıyla şekillenen parti sisteminde hangi partilerin bu oylar için rekabet edebildiğini araştırmakta. Son 20 yılda partilerinden ayrılarak oluşturulan partilerin parti sistemindeki varlıklarını nasıl sürdürdüklerini araştırmaktadır.

Mert Moral (Sabancı Üniversitesi), F. Serkant Adıgüzel (Sabancı Üniversitesi), Evgeny Sedashov (Milli Araştırma Üniversitesi, Rusya), Emre Toros (Bilkent Üniversitesi) ve Onur Varol (Sabancı Üniversitesi), 6 Şubat Depremlerinin Mayıs 2023 Milletvekili Genel ve Cumhurbaşkanlığı Seçimlerine Etkileri

6 Şubat 2023'te meydana gelen Kahramanmaraş merkezli iki yıkıcı deprem, 50.783'ten fazla ölüme, 107 binden fazla yaralanmaya ve beş milyon civarında vatandaşın deprem bölgesinden göç etmesine neden olmuş ve bölgedeki seçmen kompozisyonunu kayda değer ölçüde değiştirmiştir. Deprem felaketine büyük ölçüde hazırlıksız yakalanılmış olması ve depremlerin hemen ertesindeki arama-kurtarma ve yardım çalışmalarının ağır ve etkisiz kalmış olması, iş başındaki Erdoğan ve Ak Parti hükümetini ağır eleştirilerle karşı karşıya bırakırken; Cumhurbaşkanı Erdoğan depremin hemen ertesinde depremden en çok etkilenen 11 ilin yeniden imar edileceğini söylemiş ve belki de bu sayede Mayıs 2023'teki Milletvekili Genel ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde deprem bölgesindeki seçmen desteğini ciddi oranda düşürmemeyi başarmıştır. Hafif, orta ve ağır hasarlı ve yıkılan binalara ve seçim sonuçlarına ilişkin resmî veriler, coğrafi olarak kodlanan deprem şiddeti, zemin yer değiştirmesi ve gece ışıkları verileri ve mahalle düzeyinde deprem öncesi ve sonrası nüfus ve sosyoekonomik kalkınma verilerinden yararlanılan çalışma, Şubat 2023 depremlerinin Mayıs 2023'teki ikiz seçimlerdeki katılım ve oy verme davranışları üzerindeki etkilerine dair ilk sistematik araştırmadır. Karşılaştırmalı siyaset ve ekonomi alanındaki geçmiş çalışmaların birçoğunda seçmenlerin benzer doğal afetler sonrasında mevcut hükümetleri cezalandırdıkları öne sürülürken, kimi çalışmalarda hükümet partilerinin bu tür afetlerden güçlenerek çıktıkları ve

doğal afetlerden etkilenen seçmenlerin sağ ve muhafazakâr partileri destekleme temayülünde oldukları ortaya konmaktadır. Bir araya getirdiğimiz kapsamlı veri seti, ülkemizde yaşanan deprem felaketinin kayıtlı ve oy kullanan seçmen sayılarına ve Şubat 2023'te görev başındaki Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Cumhur İttifakına verilen seçmen desteği üzerindeki nedensel etkilerini incelememize ve bu çelişkili kuramsal beklentileri tahlil edebilmemize imkân sağlamaktadır.

Toygar Sinan Baykan (Kırklareli Üniversitesi), Türkiye’de 2023 Seçimleri Üzerinden Çağdaş Melez Rejimler ve Siyasetin Profesyonelleşmesi Arasındaki İlişkiye Dair Bazı İlk Gözlemler

Bu tebliğ, iktidar partisi için son derece elverişsiz ekonomik, sosyal ve politik koşullar altında, Erdoğan ve AKP'nin 2023 Türkiye genel ve cumhurbaşkanlığı seçimlerindeki zaferini açıklamayı amaçlamaktadır. 6 Şubat 2023 depremlerinin yarattığı büyük tahribata, rekor düzeydeki enflasyona, milyonlarca göçmene ve yükselen göçmen karşıtlığına ve AKP'nin popülaritesindeki belirgin düşüşe rağmen, Erdoğan cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanmayı başardı ve AKP liderliğindeki koalisyon parlamentoda açık bir çoğunluk elde etti. Bu tebliğ seçimlerde oluşan sonucu birbiriyle ilişkili üç faktör aracılığıyla açıklamaya çalışıyor: Her şeyden önce, 2023 Türkiye seçimleri, muhalefet için belirgin bir şekilde eşitsiz bir oyun alanı yaratan AKP'nin medya ve kamu kaynakları üzerindeki sıkı kontrolü altında yapıldı. İkincisi, AKP'nin iktidarda geçirdiği uzun süre, toplumda klientelistik ve kayırmacı uygulamaların genişlemesi nedeniyle tercihlerini değiştirmeyi göze alamayan tutsak bir seçmen kitlesinin oluşmasına yol açtı. Üçüncüsü, muhalefetin sınırlı kaynakları, görece olarak zayıf bir örgütlenme ve kampanya ile sonuçlandı ve muhalefeti en iyi profesyonel siyasi hizmetlerden etkili bir biçimde yararlanmaktan mahrum etti. Genel olarak, AKP'nin zaferi ve muhalefetin 2023 Türkiye seçimlerindeki başarısızlığı, yatay hesap verebilirliğin etkili mekanizmalarının yokluğunda kamu ve ekonomik kaynaklar üzerinde baskın bir partinin kontrolü ile karakterize edilen siyasi ortamlarda seçim sonuçlarında siyasi-yapısal faktörlerin önemini bir kez daha göstermektedir. Bu tebliğin daha genel teorik çıkarımları da söz konusudur: çağdaş rekabetçi otoriter rejimlerde ortaya çıkan eşitsiz oyun alanının, modern profesyonel kampanyalarla ilişkili kaynaklar ve operasyonlar için de etkileri mevcuttur. Bazıları seçim sonuçları açısından oldukça belirsiz ve dikkate değer derecede rekabetçi olma eğiliminde olan çağdaş rekabetçi otoriter siyasi ortamlarda ekonomik kaynaklar üzerindeki kontrol, yaygın kayırmacı bağlantıları sürdürmenin yanı sıra profesyonel kampanyaların daha yetkin bir şekilde yürütülmesiyle de sonuçlanmaktadır. Ayrıca seçim meşruiyetine 20. yüzyıldaki otoriter ve/veya melez rejimlerle kıyaslandığında çok daha fazla muhtaç olan çağdaş melez rejimler için baskının düzeyi çok daha düşük olmak durumundadır. Bu rejimler seçimlerde belirli bir düzeydeki belirsizliği muhafaza etmek konusunda çok daha heveslidirler. “Belirsizliğe muhtaçlık” çağdaş melez rejimlerin seçim belirsizliğini yönetmek için profesyonel siyaset teknikleri üzerinde çok daha kapsamlı bir kontrol geliştirmesini gerektirir. Bu alandaki kontrol ve beceri pek çok melez rejimde başa baş seçim rekabetlerinde sonuçların ortaya çıkmasında kayda değer bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla bu tebliğ çağdaş melez rejimlerde siyasetin profesyonelleşmesinin etkileri ve fonksiyonu üzerine karşılaştırmalı bir araştırma gündeminin ilk adımı olarak da görülebilir.

Özge Kemahlıoğlu (Sabancı Üniversitesi) ve Ayşegül Ataş (Sabancı Üniversitesi), Akkuyu Santral Açılışı ve Seçmenler

Türkiye’de seçmenlerin çevre konusunda genel olarak çok fazla bilgiye sahip oldukları söylenemez. Partilerin bu konudaki öneri ve pozisyonları da seçmenler tarafından çok bilinmemektedir. Enerji konusunda ise seçmenler ülkenin bağımsızlığının desteklenmesi örneğinde olduğu gibi genel bir pozisyona sahip olabilseler de nükleer enerji santrallerinin enerji ve çevre politikasındaki yeri gibi daha özel konularda çok fazla bilgi sahibi olmayabilmektedir. Hükümetteki partilerin ise bu konularda yatırım yaptıklarında bunun seçmen tarafından (olumlu şekilde) değerlendirilmesini istemelerini bekleyebiliriz. Seçim kampanya döneminde nükleer santral açılışı yapmak da bu doğrultuda bir strateji olarak düşünülebilir. Bu çalışmada 2023 Türkiye genel seçimleri öncesinde yapılan Akkuyu nükleer santral açılışının seçmenlerin AKP’nin bu konudaki pozisyonu hakkındaki bilgileri ve kendi pozisyonları üzerindeki etkisi Regresyon Süreksizlik Tasarımı yöntemi ile incelenmektedir.

Yüksel Alper Ecevit (Bahçeşehir Üniversitesi) ve Gülnur Kocapınar (Yeditepe Üniversitesi), Türkiye’de İktidar veya Muhalefet Partilerinden Ayrılarak Kurulan Partilerin Özellikleri, Seçim Başarıları ve Devamlılıkları

Yeni siyasi partilerin ortaya çıkışını inceleyen çalışmalarda altı çizilen konular arasında seçkinler düzeyinde verilen kararlar önemli bir yer tutmaktadır. Bu karar verme süreçlerinde etkili olan faktörler arasında siyasi alana girmenin maliyeti, makamın getirileri ve seçmen desteği alma olasılığı gibi konuların etkili olduğu belirtilmektedir (Cox, 1997; Tavits, 2006). Siyasi arenaya girme maliyeti düşükse (kurumsal yapılar açısından), getirileri yüksekse ve iktidar partileri kısa süredir iktidardaysa (böylece yeni partilerin oy çekme olasılığı yüksekse), yeni partiler daha sık ortaya çıkabilmektedir (Tavits, 2006: 99). Türkiye’de yeni siyasi partilerin kurulması, 2002 sonrasında etkisini gösteren predominant ve baskın parti sistemlerine rağmen, oldukça yaygındır. Aynı zamanda, farklı partilerden ayrılarak parti kurulması da yaygın olarak gözlemlenebilmektedir. Yukarıdaki faktörler dikkate alındığında, Türkiye’de özellikle birinci faktörün (siyasi arenaya girme maliyeti) yeni siyasi partilerin kurulmasında etkili olabileceği görülmektedir: Siyasi Partiler Kanunu’nun 8. Maddesi’nde belirtilen, partilerin kurulması şartları dikkate alındığında, partilerin kurulma süreci ve dolayısıyla siyasi alana girme maliyeti görece düşüktür. Fakat sadece siyasi arenaya girmiş olmak bu partilerin sürdürülebilir olmasını veya seçimlerde yarışmasını garanti etmemektedir. Örneğin, yeni kurulan partilerin bir kısmı yeterli derecede teşkilatlanamadığı için seçimlere katılma yeterliliğine sahip olamamakta ve bu sebeple seçimlerde yarışmamaktadır. Bu çalışma, Türkiye’de 2002-2024 arasında yeni kurulmuş olan siyasi partilerin bir tipolojisini çıkarmayı hedefleyen daha geniş bir çalışmanın parçası olarak tasarlanmıştır. Bu tarih aralığında yeni kurulan partilerin oluşturduğu farklı kategoriler incelendiğinde, daha önce iktidar, ana muhalefet veya mecliste bulunan diğer muhalefet partilerinde görev almış, siyasi kariyeri ve tecrübesi yüksek bazı siyasetçiler tarafından kurulan yeni partilerin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Bu kategorideki partiler, aynı zamanda kurulduktan kısa süre sonra yeterli teşkilat sayısına erişerek seçimlerde

yarışmaya da başlamaktadır. Fakat, seçmenleri mobilize etme/seçmen desteği alma konusunda bekledikleri hedeflere yaklaşma konusunda zorluklar yaşadıkları gözlemlenmektedir. Aynı zamanda, bu partilerin bir kısmının kendini feshettiği de gözlemlenmiştir. Bu çalışma, 2002-2024 arasında, iktidar veya muhalefet partilerinden ayrılarak kurulan yeni siyasi partileri parti liderlerinin profili, ideolojik spektrumdaki pozisyonları, ulusal ve yerel seçime katılım ve performansları, diğer partilerle ittifak kurma, üye sayısı, siyasi parti faaliyetine devam edip etmeme gibi konular açısından incelemeyi ve karşılaştırmayı hedeflemektedir. Böylece, farklı siyasi partilerden ayrılan, siyasi tecrübesi yüksek liderler tarafından kurulan yeni siyasi partilerin niçin seçmenleri bekledikleri ölçüde mobilize edemediğine yönelik cevapların aranması planlanmaktadır.

Panel 47 (10.00-11.30, Sınıf: 308)

Türk Dış Politikası: Araçlar, Gündemler ve Dinamikler

Panel Başkanı: Murat Arslan (Yeditepe Üniversitesi)

Z. Aslı Elitsoy (Kopenhag Üniversitesi, Danimarka), Diplomatik Baskı Aracı Olarak Göç: 18 Mart AB-Türkiye Mutabakatı Örneği

Türkiye'nin Avrupa'ya geçmek isteyenler için "açık kapı politikası" uygulayacağını duyan yüzlerce sığınmacı, 28 Şubat 2020'de Yunanistan sınırına doğru harekete geçti. Ertesi gün Cumhurbaşkanı ve Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) lideri Recep Tayyip Erdoğan, dönemin Almanya Şansölyesi Angela Merkel'in verdiği söze rağmen Avrupa Birliği'nin (AB) mülteciler için ödeyeceği 25 milyon euro'yu göndermediğinin altını çizerek şunları söyledi: "Aradım tekrar Merkel'i dedi ki para hazır. Ben de bu para bize ulaşmıyor dedim. Gönderecekseniz bu parayı direkt bize gönderin ya da ben mültecileri size göndereyim. İnanmadılar bizim bu söylediğimize. Biz de dün ne yaptık? Kapıları açtık." Sığınmacıları AB'ye karşı bir siyasi pazarlık kozu olarak kullanmak ne Erdoğan'ın ilk kez başvurduğu bir yöntemdi ne de dünya diplomasi tarihindeki ilk örnekti. Greenhill, 1951 Birleşmiş Milletler Mülteci Sözleşmesi'nden bu yana kırktan fazla yerinden edilmiş grubun zorlayıcı planlanmış göç (*coercive engineered migration*) aracı olarak kullanıldığı 56 vaka tespit etmiştir. Ancak göçün politikacılar tarafından araçsallaştırılması ya da Greenhill'in ifadesiyle "askeri olmayan baskı unsuru" olarak kullanılması üzerine yapılan akademik çalışmalar sınırlı kalmıştır. Mevcut çalışmalar ise bu stratejinin uluslararası sebep ve sonuçlarına odaklanmaktadır. Örneğin, Türkiye'nin AB ile imzalanan göç mutabakatını diplomatik pazarlık kozu olarak kullanmasının esas olarak AB'nin güvenleleştirilmiş ve dışsallaştırılmış göç politikalarından kaynaklandığını ortaya koyan çalışmalar mevcuttur. Ancak zorlayıcı planlanmış göçün, göçü araçsallaştıran ülkedeki siyasi koşullarla ilişkisine dair bağlamsal bir analiz yapılmamıştır. Oysa zorlayıcı planlanmış göç sadece hedef ülkede değil, bu stratejiyi benimseyen ülkede de güvenlik politikalarını meşrulaştırma, siyasi kutuplaşmayı derinleştirme ve yasama gündemini etkileme potansiyeline sahiptir. Bu çalışma göçün ve göçmenlerin uluslararası ilişkilerde diplomatik baskı unsuru olarak kullanılmasının ulusal siyasi tartışmalara nasıl yansımalarını ortaya koymayı amaçlayan keşfedici bir çalışmadır. Bu kapsamda uluslararası düzensiz göçü yönetmek amacıyla 18 Mart 2016 tarihinde imzalanan AB-Türkiye Göç Mutabakatının Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) gündeminde siyaset yapımcılar tarafından nasıl çerçevelendirildiğine

odaklanılacaktır. “Türkiye parlamento gündeminde AB-Türkiye Göç Mutabakatı nasıl çerçevelenmekte ve bu çerçevelenmeler mutabakatın bir diplomatik baskı aracı olarak kullanılmasını nasıl etkilemektedir” sorusuna yanıt aramak için 2016 ve 2024 yılları arasında TBMM’ye sunulan yazılı soru önermeleri ve meclis tutanakları nitel içerik analizi yöntemiyle incelenecektir. Çalışmanın amacı Greenhill’in zorlayıcı planlanmış göç teorik çerçevesini kullanarak, Türkiye’de siyaset yapıcılar arasında AB-Türkiye Göç Mutabakatına yönelik tartışma kalıplarını tespit etmek ve bunların Türkiye’nin uluslararası göç yönetimi politikalarına olan etkilerini ortaya koymaktır.

Pınar Sayan (Beykoz Üniversitesi), Türkiye'nin Dağlık-Karabağ Çatışmasına Yönelik Dış Politikası

Bu makalede Türkiye’nin 1990’lardan beri Dağlık-Karabağ’a yönelik uyguladığı dış politika, dış politika değişimi literatürü temelinde tartışılacaktır. Türkiye, Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra 16 Aralık 1991’de Ermenistan dahil bağımsızlığını kazanan tüm devletleri resmi olarak tanımıştır. Ancak Dağlık Karabağ Savaşı, Türkiye ile Ermenistan arasında ilişkilerin daha da gelişmesini engellemiş, Türkiye, 1993 yılında Ermenistan’la sınırlarını tek taraflı olarak kapatmış ve diplomatik temsilcilik kurmama kararı almıştı. Ancak Ermenistan ile Türkiye arasında özellikle 1990’lı yılların sonu ile 2000’li yılların başı arasında Dağlık Karabağ meselesine doğrudan ve dolaylı olarak değinecek normalleşme çabaları yaşanmıştır. 2020 yılındaki İkinci Dağlık Karabağ Savaşı sonrasında Türkiye ve Ermenistan arasında yeni bir normalleşme süreci başlamış ve iki taraf tarafından görüşmeleri sürdürmek üzere özel temsilciler atanmıştır. Buna ek olarak bakanlar ve devlet ve hükümet başkanları da bir araya gelmektedir. 2021’den beri devam eden görüşmelerin ana unsurlarından biri yine sınırın açılmasıdır. Bu kapsamda 2022 yılında sınırın üçüncü ülke vatandaşlarına açılması kararı alınmış fakat bu konuda henüz somut bir adım atılmamıştır. Son olarak ise 6 Şubat 2023’de yaşanan Kahramanmaraş depremleri sonrasında Ermenistan’ın gönderdiği yardım araçları 30 senedir kapalı olan Alican/Margara sınır kapısından geçerek Türkiye’ye ulaşmıştır. Niteliksel yöntemlerin kullanıldığı araştırmada röportajlar, hatıratlar, medya ve parlamento kayıtlarının incelemesi yoluyla ulaşılan resmi açıklamaların yanı sıra derinlemesine görüşme ve odak gruplarına dayanan üç veri seti de kullanılmaktadır. İlk veri seti, 2018 ve 2020 yılları arasında sivil toplum barış inşası girişimlerinde bağışçı, organizatör veya katılımcı olarak yer alan 40 kişiyle yapılan yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelere; ikinci veri seti ise 2020’deki İkinci Dağlık Karabağ Savaşı’ndan sonra, 2021 ile 2022 yılları arasında, Ermenistan ve Türkiye arasında sivil toplum barış inşası girişimlerinde organizatör veya katılımcı olarak yer alan bireylerle 12 yarı yapılandırılmış görüşme ve iki odak grubuna dayanmaktadır. Üçüncü veri seti ise 2022-2023 yılları arasında Kars ve Iğdır’da yapılan saha çalışmasına dayanmaktadır. Makalede, Dağlık Karabağ’a yönelik Türk dış politikasının 2016’dan itibaren değiştiğini fakat bu değişikliğin hedef değişikliğinden ziyade program değişikliği temelli olduğunu, dolayısıyla hedeflerinin çatışmanın ilk günlerinden bu yana benzer kaldığını ileri sürmekteyim.

Fazlıcan Altuntaş (İstanbul Kent Üniversitesi), Geçmişten Günümüze Türkiye Katar İlişkilerinin Sürdürülebilir Dinamikleri ve Katar'daki Türk Varlığı

Sistemik olarak Körfez bölgesinde küçük bir güç konumunda bulunan Katar devleti ile bölgesel bir güç olma yolunda ilerleyen Türkiye'nin karşılıklı olarak birbirleriyle yakınlaşmasını sağlayan temel dinamiklerin geçmişten günümüze ilerlemesi için oluşturulan politik adımların tarihsel ve dış politika adımlarıyla incelenmesi kendi özgün sebeplerini barındırmaktadır. Bu araştırmada 1971'de kurulan Katar Devleti ile Türkiye'nin yakınlaşma sürecini oluşturan temel gelişmelerin ne olduğundan ve sürdürülebilir dinamiklerini sağlayabilen etmenlerin varlığından bahsedilerek günümüzde hala Türkiye ve Katar ilişkilerinin yakın dış politik adımlarla seyredilebileceğinin mümkün olup olmadığı irdelenecektir. Araştırma neo-klasik realist teoriyle, söylem analizleriyle ve ikincil veri kullanımı ile yürütülmektedir. Araştırma sonucunda 2024 sonrasında sürdürülebilir ilişkilerin hangi alanlarda olup olmayacağı tartışılacaktır. Türkiye ve Katar ilişkilerinin gelişen seyrinde devam edip edemeyeceği konusunda araştırmacılara farklı politik noktalarda araştırma alanları sunmak hedeflenmektedir. Bu araştırmanın sonucunda Türkiye ve Katar'ın ekonomi ve güvenlik alanlarında işbirliklerinin süreceği bulgusuna ulaşılmıştır.

Abdurrahim Sıradağ (Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi), AK Parti Hükümetlerinin Sahra-Altı Afrika Politikasını Etkileyen Faktörler ve Dinamikler Nelerdir?

Afrika ile stratejik ilişkiler geliştirmek AK Parti hükümetlerinin dış politikasının en önemli önceliklerinden birisi olmuştur. 2005 yılını Afrika yılı olarak ilan eden AK Parti hükümeti, bu tarihten sonra siyasi, ekonomik ve sosyal ilişkilerini güçlendirmek için çok yoğun bir diplomasi yürütmeye başlamıştır. Önceki yıllarda Türk dış politikasında Afrika yeterli ilgiyi görmemiş ve Afrika ülkeleri ile ikili ilişkiler yeterli düzeyde gelişmemiştir. 1998 yılında dönemin koalisyon hükümeti tarafından hazırlanan kapsamlı bir "Afrika Açılım Eylem Planı" hazırlanmış fakat dönemin siyasi ve ekonomik şartlarından dolayı bu eylem planı uygulamaya geçirilememiştir. 2002 yılında iktidara gelen AK Parti hükümeti 1998 yılında hazırlanan bu eylem planını uygulayarak ve genişleterek Türk dış politikasının çeşitlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. AK Parti hükümetleri, Afrika ile stratejik ilişkileri geliştirmek için siyasi, ekonomik ve sosyal mekanizmaları kurarak ve geliştirerek kıta ülkeleri ile ilişkilerin kurumsallaşmasına önemli bir katkı sağlamaktadır. Siyasi ilişkilerin gelişmesinde yüksek düzeyli ziyaretler son derece önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin Cumhurbaşkanı Erdoğan 2005 yılından beri 33 Afrika ülkesine resmi ziyaret düzenlemiştir. Aynı şekilde Afrika ülkelerinin devlet başkanları ve dış işleri bakanları da Türkiye'ye çalışma ziyaretleri ile karşılıklı ilişkilerin gelişmesine katkı sağlamaktadırlar. Ayrıca 2009 yılına kadar Türkiye'nin tüm kıtada 12 büyükelçilik temsilciliği bulunurken bugün bu sayı 44'e ulaşmış ve bugün Türkiye, Afrika kıtasında en fazla temsil edilen ülkelerden birisi olarak öne çıkmıştır. Türkiye, kıta ülkeleri ile de ticari ve ekonomik ilişkilerin gelişmesinde de bu dönemde çok aktif rol oynamaktadır. Örneğin 2003 yılında Afrika ülkeleri ile toplam 5 milyar olan ticaretimiz bugün 40 milyar doları aşmıştır. Türkiye aynı zamanda Yunus Emre Merkezleri, Maarif Okulları, TİKA ve sivil toplum örgütleri ile de Afrika toplumları ile iletişim kurarak Türkiye-Afrika ülkelerinde sosyal ve kültürel ilişkilerin güçlenmesinde de önemli adımlar atmaktadır. Özellikle Türkiye'nin Afrika

açılımında Türk sivil toplum örgütlerinin aktif rol oynayarak Türkiye-Afrika ilişkilerinde siyasi ve ekonomik ilişkilerin gelişmesine çok önemli katkılar sunduğunu vurgulamak gerekir. Türkiye'nin Afrika'daki kurumlarının kapasitelerinin güçlendirilmesi ve kıtadaki yeni jeo-politik gelişmelere göre yeni stratejik planlamaların yapılması Türkiye-Afrika ilişkilerin geleceği açısından çok önemlidir. Bu çalışma AK Parti hükümetlerinin geleneksel dış politikayı Türkiye'nin tarihi ve coğrafi potansiyeline göre yeniden tanımlayarak Batı dışı coğrafyalarda daha aktif bir dış politika geliştirdiğini vurgulamaktadır.

Panel 48 (10.00-11.30, Sınıf: 309)

Uluslararası Hukuk ve İsrail'in Gazze Saldırıları

Panel Başkanı: İlkim Büke-Okyar (Yeditepe Üniversitesi)

Hakkı Caşın (Yeditepe Üniversitesi), Uluslararası Hukuk İsrail'in Gazze Saldırılarında İşlediği Soykırım ve Savaş Suçlarına Karşı Barışın Tesisini Mümkün Kılabilir Mi?

Hamas'ın 7 Ekim'de İsrail'e saldırması ve ardından gelen misilleme, her iki tarafa da savaş suçu iddialarının yöneltmesine yol açmıştır. 8 Ekim'de İsrail, "Demir Kılıçlar" adlı büyük bir askeri operasyonun başladığını resmen duyurmuştur. Ancak, İsrail'in eylemlerine dikkatle bakıldığında mümkün olduğunca Gazze halkını kitlesel olarak yok etmeyi, sağ kalan halkı ise ölüm ile ülkeden kaçmak arasındaki keskin çizgide, Gazze topraklarından Mısır'a doğru kitlesel göçe zorlamayı amaçladığını uluslararası toplum gözlemlemektedir. İsrail Ordusu, önce Gazze Şeridi'nde yoğun bir hava saldırıları başlattı, ardından ağır topçu ateşi altında kara operasyonları izledi. Netanyahu'ya göre, saldırının birincil askeri hedefleri, kamuoyuna açıkladığı gibi, Hamas'ı hükümet işlevleri de dahil olmak üzere tamamen yok etmek ve İsraili rehinelere serbest bırakılmasını sağlamaktır. Geçen 11 aya rağmen halen ateşkesin sağlanamadığı İsrail ve Filistin'i içine alan mevcut çatışma, uluslararası hukuk ve politika açısından önemli sorunları gündeme getirmektedir. Bu saldırılar, Uluslararası Hukuk, Savaş Hukuku ve Uluslararası Ceza Hukuku kurallarını, Uluslararası Ceza Mahkemesi kararlarını, Cenevre ve Lahey Sözleşmelerini, BM Konvansiyonel Silahlar Sözleşmesi'ni, İnsan Hakları İzleme Örgütü raporlarını ve insanlık vicdanını ihlal etmektedir. İsrail'in hızlı mukabil saldırısının, uluslararası hukuk bağlamında kasıtlı bir soykırım olarak tanımlanabilecek bir noktaya ulaşıp ulaşmadığı sorunsalı, uluslararası yargıya intikal etmiştir. Birleşmiş Milletler 'in en üst mahkemesi olan Uluslararası Adalet Divanı (UAD), Güney Afrika Cumhuriyeti'nin herkese karşı hak ilkesi çerçevesinde 29 Aralık 2023 tarihli başvurusu üzerine, İsrail'in soykırım suçlamasıyla yargılanmasına karar vermiştir. Mahkeme, İsrail'e uluslararası hukukta bağlayıcı yasal yükümlülükler olan altı geçici tedbiri uygulamasını emretti. 1948 tarihli BM Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi uyarınca ve mahkeme tüzüğü'nün 63. maddesi uyarınca, Türkiye, Küba ve İspanya Davaya müdahil ülke olarak iştirak etmişlerdir. UAD, İsrail'e, Gazze'nin en güneyindeki Refah kentinde ve tahminen 1,5 milyon yerinden edilmiş Filistinlinin sığındığı askeri saldırısını durdurmasını emretmiştir. UAD, 26 Ocak 2024, 28 Mart 2024 ve 24 Mayıs 2024'te yayınlanan geçici tedbirlerle ilgili kararlarında belirtilen yasal yükümlülüklerine "tam olarak uyması" ve özellikle komisyonun soruşturma yürütmek için Gazze'ye erişimine izin vermesi çağrısında bulunulmuştur. Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM), İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu ve Savunma Bakanı Gallant'ın yanı sıra Hamas liderleri Yahya Sinwar,

Muhammed Daif ve İsmail Haniye hakkında savaş suçları ve insanlığa karşı suçlardan tutuklama emri çıkarmak için harekete geçmiştir. Uluslararası suçlar, nerede ve kimler tarafından işlendiğine bakılmaksızın bireysel sorumluluk gerektiren ve faillerinin herhangi bir devlet tarafından yargılanması mümkün olan suçlardır. İsrail'in Gazze saldırıları sırasında Gazze topraklarında işlenmiş olması muhtemel uluslararası suçların nasıl kovuşturulabileceği ve yargılanabileceğidir. Bu da doğal olarak sadece İsraililerin değil aynı zamanda mesela Hamas militanlarının da sorumlu tutulabileceği ihlallerin varlığının mümkün olduğuna işaret etmektedir. Uluslararası suçların işlendiği çatışmalarda bu tür suçların varlığı genelde bağımsız raporlar ve BM gibi uluslararası kuruluşların ihtisas komisyonlarınca tespit ve belgelenir. Mayıs 2024'te yayınlanan BM İnsan Hakları Örgütü raporunda: "İsrail, Gazze'deki Filistinlilerin fiziksel olarak yok edilmesine yol açacak şekilde hesaplanan ve bu amaçla öldürülen, ciddi şekilde zarar veren ve yaşam koşullarına maruz bırakılan soykırım eylemleri gerçekleştirdi" değerlendirilmesinde bulunulmuştur. BM Bağımsız Uluslararası Soruşturma Komisyonu, Haziran 2024 tarihli raporunda İsrail makamlarının "bir savaş yöntemi olarak açıklıktan öldürme, cinayet veya kasten öldürme, sivillere ve sivil nesnelere yönelik kasıtlı saldırılar düzenleme, zorla nakil, cinsel şiddet, işkence ve insanlık dışı veya zalimce muamele, keyfi gözaltı ve kişisel haysiyete yönelik saldırılar" gibi savaş suçlarından sorumlu olduğuna karar vermiştir. İsrail'in BM Güvenlik Konseyi ve UAD kararlarını hiçe sayan saldırıları devam ederken, BM Güvenlik Konseyi, 10 Haziran'da aldığı 2735 (2024) sayılı Karar ile Gazze'de acil ateşkes çağrısında bulunmuştur. ABD, tarafından tasarlanan metin 14 lehte oyla ve Rusya'nın çekimser kalması ile kabul edilmiştir. Karar her iki tarafın da kararı "gecikmeden ve koşulsuz" tam olarak uygulanmasını talep etmektedir. Rusya'ysa İsrail'in kararda tam olarak neleri yükümlendiğinin açıkça belirtmemesi nedeni ile çekimser kaldığını beyan etmiştir. BMGK "Bu savaşa kalıcı bir son vermenin tek yolu" İsrail ile Hamas arasında bir ateşkes anlaşmasıdır diye vurgulamıştır. Netanyahu hükümeti, geçen yılın başlarında kurulduğundan beri yargının bağımsızlığına saldırmıştır. İsrail Yüksek Mahkemesi yargıçları ve üst düzey kolluk kuvvetleri yetkilileri IDF tarafından işlendiği iddia edilen savaş suçlarını etkili bir şekilde soruşturmadı. Saldırıları, gerek BM Güvenlik Konseyi'nin Ateşkes kararı ve gerekse, UAD ve UCM kararlarına rağmen, devam eden savaş suçlarını durdurmakta yetersiz kalmaktadır. Bu çalışmada, uluslararası barış ve istikrarı tehlikeye atan İsrail-Gazze savaşının uluslararası hukuk bağlamında çözüm arayışlarının, olası bir ateşkes sonrası, Gazze ve Filistin halkının geleceğine ışık tutabilecek siyasal ve hukuki gelişmelerin analizi ve geleceğe yönelik alınması gereken derslerin mercek altına alınması hedeflenmiştir.

Ahmet Gedik (İstinye Üniversitesi), Fransız Dış Politikası Perspektifinden Filistin Sorunu

Fransa'nın İsrail-Filistin çatışmasına yaklaşımı tarihsel bağlar, diplomatik çıkarlar ve gelişen jeopolitik düşüncelerin bir karışımı ile şekillenmiştir. Avrupa Birliği'nin önde gelen bir üyesi ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin daimî üyesi olarak Fransa, İsrail ve Filistin arasında uzun süredir devam eden çatışmayı çözmeyi amaçlayan uluslararası diplomatik çabalarda önemli bir rol oynamaktadır. Tarihsel olarak, Fransa'nın Orta Doğu ile ilişkisi sömürge dönemine kadar uzanmakta olup, Lübnan ve Suriye'de kayda değer bir varlığı bulunmaktaydı. Bu tarihsel ilişki, Fransa'nın İsrail-Filistin çatışmasına bakış açısını etkilemiştir. Fransa

geleneksel olarak iki devletli bir çözümlü savunmuş ve hem bağımsız bir Filistin devletine hem de güvenli bir İsrail'e olan ihtiyacı vurgulamıştır. Bu duruş Avrupa Birliği'nin daha geniş politikalarıyla uyumludur ve Fransa'nın uluslararası hukuk ve insan haklarına olan bağlılığını yansıtmaktadır. Fransa'nın özellikle Gazze'ye yönelik politikası insani kaygılar, güvenlik mülhazaları ve diplomatik çabaların bir araya gelmesiyle şekillenmektedir. Gazze'de tekrarlayan çatışmalar, ablukalar ve ekonomik zorluklarla daha da kötüleşen insani kriz, Fransa'yı çeşitli uluslararası yardım girişimlerini desteklemeye sevk etmiştir. Fransa, sivililerin yaşam koşullarını zorlaştırdığı ve ekonomik kalkınmayı engellediği gerekçesiyle Gazze üzerindeki ablukanın kaldırılması için sürekli çağrıda bulunmuştur. Fransa'nın Gazze'ye yönelik politikasının şekillenmesinde güvenlik kaygıları da önemli bir rol oynamaktadır. Fransa İsrail'in meşru güvenlik kaygılarını kabul etmekte ancak aynı zamanda tehditlere karşı orantılı ve ölçülü yanıtlar verilmesini savunmaktadır. Gazze'de Hamas gibi grupların yükselişi Fransız diplomasisi için karmaşık bir zorluk teşkil etmektedir. Fransa şiddet ve terörizmi kınamakta ve tüm tarafları diyalog ve barışçıl müzakerelere katılmaya çağırmaktadır. Bu dengeli yaklaşım, sürdürülebilir bir barış sürecini teşvik ederken hem İsraililerin hem de Filistinlilerin güvenliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Fransa, diplomatik açıdan İsrail-Filistin çatışmasında arabuluculuk yapmaya yönelik uluslararası çabaların aktif bir katılımcısı olmuştur. Çeşitli Birleşmiş Milletler kararlarını desteklemiş ve Madrid Konferansı, Oslo Anlaşmaları ve Annapolis Konferansı gibi barış girişimlerine katılmıştır. Son yıllarda Fransa, duraklayan barış süreci ve iki devletli bir çözüme doğru ilerleme kaydedilmemesi konusundaki endişelerini dile getirerek müzakerelerin yenilenmesi için de baskı yapmıştır. Fransa'nın diplomatik çabaları genellikle Avrupalı ortaklarıyla koordine edilmekte ve çatışma çözümüne yönelik çok taraflı bir yaklaşım vurgulanmaktadır. Orta Doğu jeopolitiğindeki değişen dinamikler, büyük küresel güçlerin değişen politikaları ve İsrail ile Filistin'deki iç siyasi gelişmeler gibi güncel zorluklar Fransız dış politikasını etkilemeye devam etmektedir. Örneğin, Abraham Anlaşmaları kapsamında İsrail ve bazı Arap devletleri arasındaki ilişkilerin normalleşmesi Fransa için hem fırsatlar hem de zorluklar sunmaktadır. Bu anlaşmalar bölgesel istikrara katkıda bulunabilecek olsa da Fransa, İsrail-Filistin barış süreci ve Gazze'nin geleceği üzerindeki etkileri konusunda temkinli davranmaya devam etmektedir. Fransa'nın Gazze ve Filistin'e yönelik dış politikası iki devletli çözüme bağlılık, güvenlik kaygılarına dengeli bir yaklaşım ve aktif diplomatik angajman ile karakterize edilmektedir. Fransa'nın tarihsel bağları, stratejik çıkarları ve değişen jeopolitik ortamı, politikalarını ve eylemlerini şekillendirmektedir. İsrail-Filistin çatışması çözümsüz kalmaya devam ederken, Fransa'nın kilit bir diplomatik aktör olarak rolü, bölgede adil ve kalıcı bir barışa ulaşma çabalarında hayati önem taşımaya devam etmektedir. Bu çalışma, tarihsel bağlamı, stratejik çıkarları ve güncel zorlukları vurgulayarak Fransa'nın Gazze ve Filistin'e yönelik dış politikasının karmaşık dinamiklerini incelemektedir.

Panel 49 (10.00-11.30, Sınıf: 323)

Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Biliminde Yöntem ve Eğitim

Panel Başkanı: Cana Tülüş-Türk (Sabancı Üniversitesi)

Rahime Süleymanoğlu-Kürüm (Bahçeşehir Üniversitesi), Selin Türkeş-Kılıç (Yeditepe Üniversitesi) ve Esra Çengel (ODTÜ), Elit Mülakatlarında Konumsallık ve Düşünümsellik: Türkiye'nin AB Bürokrasisi Üzerine Bir İnceleme

Sosyal bilimlerde oldukça sık kullanılan bir yöntem olarak elit mülakatları, araştırmacının ilgilendiği konuda "içeriden bilgi" almasını sağlayan ve politika yapım ve gerçekleştirme süreçlerine ilişkin birincil tanıklıklara başvurmasına imkân veren bir yöntemdir. Elit mülakatlarında "yukarı" ile mülakat yapmanın getirdiği kendine özgü zorluklar ve gereklilikler vardır. Görünürlüklerinin yüksek olması sebebiyle erişilmesi kolay gibi görünen elitlere ulaşmak aslında oldukça zordur. Güven kazanıp bilgi vermelerini sağlamak daha da zorlu olabilir. Bu mülakatlar, içerdiği güç ilişkileri nedeniyle bir hayli karmaşıktır. Araştırmacılar tarafından bu güç ilişkisini ve diğer zorlukları aşmak için çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Bu bildiri, elit mülakatlarının bu farklılıklarını anlamaya ve zorluklarını aşmaya yardımcı olacak pratik ve uygulamaları paylaşacaktır. Çalışma, 122K720 nolu ve "Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Politika Yapım Sürecini Anlamada Elit Sosyolojisinin Rolü" başlıklı TÜBİTAK 1001 projesinin bir çıktısıdır ve bu proje kapsamında gerçekleştirilen bürokratik elit mülakatlarının verilerine dayanmaktadır. Türkiye-AB ilişkilerine yönelik politika yapım sürecinde yüksek derecede kontrol ve görünürlüğe sahip bürokratlar hedeflenmiştir. Uzman yardımcısından müsteşar ve emekli büyükelçilere kadar uzanan bir spektrumda çeşitli kıdemlerden bürokratlarla yapılan görüşmelerin, farklı kıdem, cinsiyet, tecrübe ve yaş gruplarından araştırmacıların mülakat yapacak araştırmacılara sunduğu olasılıklar ve kısıtlamalar tartışılacaktır. Ayrıca, mülakatları gerçekleştiren ekibin farklı cinsiyet ve kariyer basamaklarından kişilerden meydana gelmesi konumsallık ve düşünümsellik kavramlarını da yeniden ele almamıza olanak vermektedir.

Şeyma Caner (Yeditepe Üniversitesi) ve Cengiz Erişen (Yeditepe Üniversitesi), Bilimsel Düşünme ve Yöntem Derslerinin Öğrencilerin Analitik, Bilimsel ve Akademik Düşünebilme Becerilerine Olan Etkisinin İncelenmesi

Bu araştırma "Bilimsel Düşünme ve Yöntem Derslerinin Öğrencilerin Analitik, Bilimsel ve Akademik Düşünebilme Becerilerine Olan Etkisinin İncelenmesi" başlıklı TÜBİTAK projesinin ilk aşama çıktıları ile hazırlanmıştır. Araştırma projesinin amacı "Bilimsel Düşünme ve Yöntem" dersini alan sosyal bilimler alanındaki öğrencilerin, bu dersin kazanımları neticesinde, bilimsel araştırma yapma faaliyetinin niteliklerini özümsemeleri noktasında bir değerlendirmede bulunmaktadır. Bilimsel araştırma yapma faaliyetinin; bilimsel ölçütlere göre yapılabilmesi, bilimsel bilginin özelliklerinin saptanması ve araştırma sürecinde kullanılacak araştırma yöntemlerinin biliniyor olması bilimsel araştırmanın temel dinamiklerini oluşturmaktadır. Bu sebeple sosyal bilimlerde bilimsel bir araştırma yapma faaliyetinin de bu ölçütlere göre değerlendirilmesi beklenmektedir. Fen bilimleri ile bilimsellik yönünden sürekli bir kıyasa tabii tutulan sosyal bilimlerde de araştırma yapmanın yukarıda sayılan ölçütlere aynen sahip olduğu fikri bu projenin çıkış noktasıdır. Dolayısıyla sosyal bilimlerdeki öğrencilerin bu bilimsel araştırma faaliyetinin özünü kavraması ve bilimsel düşünmenin gereği olan analitik bakış açısını kazanmaları ve bu kazanımın bilişsel muhakemeyi analiz edebilecek sorularla ölçmesi (Pennycook et al., 2016) projenin amacını ve aynı zamanda özgün tarafını oluşturmaktadır. Araştırma projesinin ana hipotezini ise "Bilimsel Düşünme ve Yöntem dersi, öğrencilerin

analitik ve bilimsel düşünebilme yetisine katkı sağlar ve öğrencilerin bilimsel araştırma yapma motivasyonunun artmasına yardımcı olur” fikri oluşturmaktadır. Araştırma projesinin yönteminde hipotezde bahsedilen yetilerin değişimini gözlemlemek üzere *pre-post survey* (önce / sonra test) yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle bir tanesi 2023 Bahar ve Güz dönemleri ile 2024 Bahar dönemlerinin başında, diğeri ise bu dönemlerin sonunda olmak üzere “Bilimsel Araştırma Yöntemleri” dersini alan öğrencilere iki adet anket uygulanmıştır. Öğrencilerin anket sorularına dönem başında ve dönem sonunda verdikleri cevaplarda ilgili dersin yaptığı kazanımlar arasında analitik düşünebilme, karmaşık olaylar hakkında daha çözüm odaklı olabilme ve sentez yapabilme becerilerine dair bir artışın olduğu gözlenmiştir. Özellikle öğrencilere açık uçlu sorularda, dersin yaptığı katkılara dair sorulan sorular karşısında “yeni fikirler üretebilme ve analiz yeteneğinin kazanılması neticesinde olaylara sistematik bir şekilde yaklaşmayı öğrenebilme” yanıtlarının verilmiş olması bu araştırmayı bir sonraki safhaya taşımak için motivasyon oluşturmaktadır. Bu araştırmanın, çağın getirdiği değişiklikleri yakalayabilen ve bu değişiklikleri analitik filtrelerden geçirerek sosyal bilimlerin gelişimine uygulayabilen bir sosyal bilimci popülasyonunun gerekliliğine dikkat çekmesi yönüyle literatüre katkı sunması hedeflenmektedir

Emre Feyzi Çolakoğlu (İstanbul Rumeli Üniversitesi), Sinem Yüksel-Çendek (İstanbul Rumeli Üniversitesi) ve Reyhan Bayramoğlu (İstanbul Rumeli Üniversitesi), Vakıf Üniversitelerinde Uluslararası İlişkiler Eğitimi: İmkânlar, Sınırlılıklar ve Sorunlar Üzerine Bir Değerlendirme

Uluslararası İlişkiler (Uİ) eğitimi dünyada tarihsel olarak her ne kadar farklı disiplinler altında çok daha önceleri verilmeye başlanmış olsa da Uİ'nin münferit bir akademik disiplin olarak ortaya çıkışı, I. Dünya Savaşı sonrasında Aberystwyth Üniversitesi'nde kurulan ilk Uİ kürsüsüyle ilişkilendirilmektedir. Söz konusu disiplinin esas anlamda kurumsallaşması ise II. Dünya Savaşı'ndan hemen sonra Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) açılan bölümlerin yaygınlaşmaya başlamasıyla gerçekleşmiştir. Disiplinin Türkiye'deki gelişimi de dünyadakine benzer bir süreçten geçmiştir. Türkiye'de de ilk olarak farklı disiplinler altında verilmeye başlanan Uİ eğitimi, II. Dünya Savaşı'nın ardından kendisini diğer disiplinlerden ayırtırmaya başlamıştır. Bununla birlikte, münferit Uİ bölümlerin yaygınlaşması ise ancak 1981 yılında Yüksek Öğretim Kurulu'nun (YÖK) kurulmasının ardından mümkün olabilmektedir. Bu tarihten itibaren Uİ eğitimin verildiği Uİ ya da Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (SBUİ) bölümlerinin sayıları önceki yıllara göre hızlı bir artış göstermiştir. 1984 yılında kurulan ilk vakıf üniversitesinin ardından söz konusu bölümlerin arasına vakıf üniversitelerinde kurulan Uİ ve SBUİ bölümleri de eklenmeye başlamıştır. Nihayetinde, 2024 yılı YÖK verilerine göre Türkiye'de devlet üniversitelerinde Uİ eğitimi verilen 54 Uİ ve 20 SBUİ bölümünün yanında vakıf üniversitelerinde de 18 Uİ ve 30 SBUİ bölümü bulunmaktadır. Bu çalışma Türkiye'de vakıf üniversitelerinde lisans düzeyinde verilen Uİ eğitimine odaklanmaktadır. Literatürde Türkiye'de verilen Uİ eğitiminin tarihsel kökeni, gelişimi ve güncel durumu hakkında çeşitli çalışmalar yapılmış olsa da bunlar söz konusu eğitimin devlet ya da vakıf üniversitelerinde verilmesi anlamında herhangi bir ayrıma gitmemişlerdir. Esasında vakıf üniversiteleri ve bu kurumlarda sürdürülen eğitim-öğretim faaliyetleri ilkesel anlamda devlet üniversitelerinden herhangi bir farklılık taşımamaktadır. Ancak vakıf üniversitelerinin sahip oldukları kurumsal

yapı ve işleyiş, gerçek anlamda bu faaliyetlerde birtakım farklılıkların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada özel olarak vakıf üniversitelerinde Uİ eğitimi verilen bölümlerinin sahip oldukları imkânlar, sınırlılıklar ve sorunlar ele alınacaktır. Çalışmanın temel amacı vakıf üniversitelerinde lisans düzeyinde verilen Uİ eğitiminin genel niteliği ve çıktılarını ortaya koymaktır. Bununla birlikte, Türkiye'deki vakıf üniversitelerinin ya da Uİ eğitiminin genel bir fotoğrafını çekmek, bu konuda tarihsel ya da ampirik bir analiz yapmak bu çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Bu nedenle çalışmada yalnızca vakıf üniversitelerinde Uİ eğitimi verilen bölümlerinin güncel akademik kadro ve müfredat planlamaları, araştırma olanakları, istihdam hedefleri, öğrenci profilleri ve akademik personel memnuniyeti gibi konularda bir çözümlenmeye çalışılacaktır. Çalışmada vakıf üniversitelerindeki Uİ ve SBUİ bölümleri ile bu bölümlerde verilen lisans eğitiminin genel nitelikleri ve çıktılarını ortaya koymak adına, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanılacağı karma bir yöntem benimsenecektir. Bunun için çalışmanın ilk aşamasında nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniğine başvurulacaktır. Bu aşamada hazırlanan bir anket formu 48 vakıf üniversitesinin Uİ ve SBUİ bölümlerinde görev yapan öğretim üyelerine yöneltililecektir. Bu yolla kendilerinden eğitim-öğretim faaliyetleri, çalışma koşulları, kariyer planlamaları ve kurumsal memnuniyetleri hakkında çeşitli veriler elde edilecektir. Çalışmanın ikinci aşamasında, anket tekniği kullanılarak elde edilecek verilerin zenginleştirilmesi ve derinleştirilmesi adına, nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine mülakat tekniğine başvurulacaktır. Bu aşamada, vakıf üniversitelerindeki Uİ ve SBUİ bölümlerini yöneten bölüm başkanları ile söz konusu bölümlerin sahip oldukları imkânlar, sınırlılıklar ve sorunlar üzerine derinlemesine mülakatlar yapılacaktır. Nihayetinde, anket ve derinlemesine mülakat tekniklerinden elde edilen veriler karşılaştırmalı bir analize tabi tutularak Türkiye'de vakıf üniversitelerinde verilen Uİ eğitiminin genel bir bilançosu çıkartılmaya çalışılacaktır.

Derya Aydın-Okur (İstanbul Üniversitesi), Uluslararası İlişkiler ve Uluslararası Hukukun Disiplinlerarası İlişkisindeki Zorluklar

Bu çalışma, uluslararası ilişkiler (Uİ) ve uluslararası hukuk (UH) arasındaki etkileşimde disiplinlerarasılığın nasıl tanımlandığını, nasıl uygulandığını ele almakta ve konuya ilişkin teorik ve pratik zorlukları incelemektedir. 1920'lerde ortaya çıkan bir yaklaşım olan disiplinlerarasılık, II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa ve ABD'de yaygınlaşmıştır. Disiplinlerarasılığın savunucuları, akademik çalışmaların çoğunlukla dar ve yapay disiplin sınırları içinde kaldığını ve bu sınırların, farklı fenomenler arasındaki önemli bağlantıları görmeyi engellediğini ileri sürmektedir. Ayrıca, artan uzmanlaşma sebebiyle araştırmaların yalnızca kendi alanlarına odaklanı hale gelmesinin bilgi alışverişini ve bilimsel ilerlemeyi kısıtladığını ileri sürmektedir. Disiplinlerarasılığın kesin bir tanımının olmaması, kavramsal belirsizlikler ve yöntemsel farklılıklar bulunması, Uİ ve UH arasında sağlıklı bir diyalog kurulmasını zorlaştırmaktadır. UH ve Uİ disiplinlerinin tarihsel süreçleri ve disiplin kimlikleri farklılıklar göstermektedir. II. Dünya Savaşı sonrasında realizm ve neo-realizmin etkisiyle UH'ye yönelik eleştiriler yoğunlaşmış, UH'ciler bu eleştirilere karşı çeşitli savunmalar getirmişlerdir. Realist akımlar "güç" kavramına odaklanırken, UH'ciler "değer"lerin de uluslararası ilişkilerde kritik bir rol oynadığını ileri sürmüşlerdir. Farklı kuramsal yaklaşımlar, UH'nin uluslararası siyasetteki rolü konusunda farklı

görüşler ortaya koymuştur. Bilimsel çalışmalarda disiplinlerarasılığın teşvik edilmesi, sıklıkla bir disiplinin diğerine kendi kuramlarını ve yöntemlerini kabul ettirmesiyle sonuçlanmaktadır. Uİ'nin ampirik yöntemlere dayalı analizleri ile UH'nin normatif ve öğretiyeye dayalı yaklaşımları arasında önemli epistemolojik farklılıklar bulunmaktadır. Hukuk biliminin ampirik yöntemlere karşı direnci ve kendine özgü yapısı, Uİ ile birlikte çalışmasını zorlaştırmaktadır. Disiplinlerarası çalışmalarda kavram ve terimlere ortak bir anlam verilmesi ve yöntem farklılıklarının giderilmesi önemli zorluklar arasındadır. Örneğin "Hukuk" kavramı, Uİ ve UH'nin farklı kuramsal çerçevelerinde farklı anlamlar taşımaktadır. Ayrıca disiplinlerarasılık, derinlemesine bilgi incelemesi yerine yüzeydeki bağlantılarla hızlı sonuçlara ulaşma tehlikesini de barındırdığından, disiplinlerarası çalışmalarda bu hususlara da dikkat edilmesi gerekir. Sonuç olarak, Uİ ve UH'nin etkileşiminde disiplinlerarasılığın önemli bir rolü önemli olmakla birlikte, bu etkileşimin beraberinde getirdiği çeşitli teorik ve pratik zorlukların titizlikle ele alınması gerekmektedir. Disiplinlerarasılığın sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi için disiplinler arasındaki kavramsal ve yöntemsel farklılıkların giderilmesi özellikle önem taşımaktadır.

Panel 50 (10.00-11.30, Sınıf: 324)

Çok Taraflılık ve Barış: Güvenlik, Kalkınma ve İnsan Hakları

Panel Başkanı: Selver Şahin (SDG5 Network)

Temmuz 2023 tarihinde Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Antonio Guterres'in uluslararası kamuoyu ile paylaştığı "Barış İçin Yeni Gündem" başlıklı raporu, iç savaşlar ve çatışmalar, nükleer silahlanma, terörist grupların şiddet eylemleri gibi uluslararası güvenliği tehdit eden risklere ilaveten, yeni teknolojiler, iklim değişikliği, kadın halklarında gerileme gibi kalkınma meselelerin "yeni çok tarafılık" ilkesine dayalı uluslararası işbirliği çerçevesinde, hükümetlerin insan hakları ve kapsayıcı bir siyasi tutum temelinde kendi inisiyatif ve öncülüğünde geliştirecekleri "barış için ulusal altyapıları" oluşturmalarına vurgu yapmaktadır. Devletlerin artan şekilde "stratejik bağımsızlık" arayışına girdiği küresel düzende, hükümetlerarası işbirliğinin kolaylaştırılması için ortaya atılan "yeni çok tarafılık" yaklaşımının temel itici gücünün diplomasi olması gerektiği ayrıca vurgulanmaktadır. Dışarıdan dayatılan müdahaleler ve yaklaşımlar yerine, içeriden geliştirilecek yöntem ve stratejilerin altının çizildiği raporda, donör ülkelerin "Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri"nin gerçekleştirilmesine engel teşkil eden yapısal zorlukların ortadan kaldırılması için somut destek sağlamasına ilişkin çağrıda bulunmaktadır. Hükümetler ve hükümet dışı aktörler tarafından BM ve bölgesel çok taraflı örgütlerin izlemesi için önerecekleri stratejik yaklaşımların, Eylül 2024'de Guterres'in ev sahipliğinde düzenlenecek olan "Gelecek Zirvesi"nde ele alınması planlanmaktadır. Bu panelde, BM ve diğer çok taraflı uluslararası örgütlerin kalıcı barış şartlarının tesisine yönelik üye ülkelerin güvenlik, kalkınma ve insan hakları alanında işbirliğine dayalı kapasite geliştirilmesi sürecinde karşılaşılan fırsatlar ve zorluklar, kavramsal ve eylemsel düzeyde yapılar ve aktörler açısından incelenecektir.

Selver Şahin (SDG5 Network), Kapitalist Kriz Yönetimi ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karşıtlığı: İstanbul Sözleşmesi Örneği

“Ataerkil geri tepki” kavramı, son dönemde Türkiye ve diğer ülkelerde (Macaristan, Polonya, Hırvatistan gibi Doğu Avrupa ülkelerine ilaveten, liberal demokratik olan tanımlanan Batılı ülkeler dahil olmak üzere küresel düzeyde) yoğunlaşan toplumsal cinsiyet eşitliği karşıtı hareketlerin analizinde sıklıkla kullanılan bir çerçeve olarak karşımıza çıkmakta. Gerek politikalar literatüründe gerekse akademik külliyatta yaygın şekilde kullanılan bu kavramsal yaklaşım, Birleşmiş Milletler sözleşmelerinde ifade edildiği üzere, diğer eşitsiz toplumsal güç ilişkilerinde olduğu gibi kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizliğin sürdürülmesinde araçsal hizmet eden kadına yönelik şiddetin önlenmesi için İstanbul Sözleşmesi gibi çok taraflı hukuki açıdan bağlayıcı nitelikteki mekanizmaların siyasi karar verici elitler tarafından çoğunlukçu, kültürel kodlarla tanımlanan demokrasi söylemi temelinde ortadan kaldırılmaya çalışıldığını vurgulamaktadır. Kadın hakları alanında elde edilen kazanımların küresel liberal demokratik kriz bağlamında geriye gittiğini vurgulayan bu kavramsal yaklaşım, “ataerkil sürdürülebilirlik” olarak tanımlanan toplumsal cinsiyet rejiminin ideolojik kökenlerini detaylandırmakla birlikte, İstanbul Sözleşmesinden çıkılması ya da imzalanmaması / onaylanmaması gibi ataerkil düzenin devamına hizmet eden kararlarla kendini gösteren siyasi alanı şekillendiren toplumsal düzendeki maddi güç ilişkileri boyutunu göz ardı etmektedir. Bu bildiride, Gramsci’nin bütünlük devlet-toplum kuramı ve yapısal politik-ekonomi ilişkilerine odaklanan bir analitik yöntem kullanılarak yükselişe geçen toplumsal cinsiyet eşitliği karşıtı hareketlerin kavramsallaştırılması amaçlanmıştır. Mevcut toplumsal ve siyasi eğilimin derinleşen paylaşım krizi bağlamında ele alınması gerektiği iddia edilmektedir. Bu argüman, Türk hükümetinin hiçbir çekince koymadan 2012 yılında taraf olduğu İstanbul Sözleşmesinden, liranın hızlı değer kaybı ile kendini iyice hissettiren yapısal ekonomik krizin derinleştiği COVID-19 salgını sırasında Mart 2021’de aldığı çekilme kararına giden süreç incelenerek somutlaştırılacaktır.

**Senem Aydın-Düzgit (Sabancı Üniversitesi) ve Ebru Turhan (Türk-Alman Üniversitesi),
Almanya’nın Türkiye’de Hukukun Üstünlüğü ve Temel Haklar Desteği: Statükocu Bir Güç?**

Federal Almanya Cumhuriyeti’nin kuruluşundan bu yana, ardışık Alman hükümetleri, insan haklarının, demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün teşvikine Alman dış politikasının temel ilkeleri olarak atıfta bulunmuştur. Öte yandan, Almanya’nın hem bireysel olarak hem de bir AB üye devleti olarak üçüncü ülkelerde hukukun üstünlüğüne ve temel hakların desteklenmesine olan bağlılığı ve tavrı, ampirik olarak yeterince incelenmemiş ve kuramsallaştırılmamıştır. Türkiye, bir yandan demokratik gerileme yaşayan bir AB adayı olması nedeniyle, diğer yandansa çeşitli politika alanlarında Almanya ve AB için stratejik bir ortak olarak görülmesi nedeniyle, Almanya’nın dış hukukun üstünlüğü ve temel hakların desteği alanındaki aktörlüğünü çok düzeyli bir ortamda incelemek için önemli bir vaka olarak öne çıkmaktadır. Bu makale, “statükocu güç” kavramını temel alarak 2016-2023 yılları arasında Almanya’nın Türkiye’de hukukun üstünlüğü ve temel haklar ihlallerine ilişkin söylemlerinin ve fiili uygulamalarının analizini gerçekleştirmektedir. Makale bu amaçla önce Almanya’nın AB’deki güç durumunun bugüne kadar nasıl kuramsallaştırıldığını ve kavramsallaştırıldığını, özellikle de normlar ve Alman dış politikasıyla ilgili tartışmalara odaklanarak tartışıp “statükocu bir gücün” üçüncü ülkelerle ilişkilerini kavramsallaştırmaktadır. Ampirik kısımda ise, Avrupa Komisyonu’nun 2016-2023 yılları arasında yayımladığı yıllık raporlarda vurgulanan önde gelen

ihlallere ilişkin Almanya'nın söylemleri ve fiili uygulamaları, Almanya Başbakanı, Dışişleri Bakanı ve özellikle muhalefet olmak üzere Alman Federal Meclisi'nin önde gelen üyelerinin resmi açıklamaları ve belgeleri üzerinden analiz edilmektedir. Veriler ayrıca, Dışişleri Bakanlığı, Savunma Bakanlığı yetkilileri ve AB genişlemesi ve/veya Almanya'nın Türkiye'ye yönelik dış politikasıyla ilgili konulardan sorumlu federal meclis üyeleriyle yapılan yaklaşık on beş adet yüz yüze görüşmenin bulgularını da içermektedir. Bulgularımız, Almanya'nın AB'de oynadığı 'statükocu güç' rolünün, Almanya'nın üçüncü ülkelerde hukukun üstünlüğü ve temel hakları destekleme politikalarına da rehberlik ettiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Almanya'nın gerek sölemsel gerek fiili uygulamaları, ancak Türkiye'deki anti-demokratik süreçler Almanya'nın ve AB'nin halihazırdaki düzenini ve statükosunu derinden etkilediği dönemlerde yoğunlaşmıştır.

Panel 51 (10.00-11.30, Sınıf: 328)

Avrupa'daki Aşırı Sağ Ablukasını Anlamak

Panel Başkanı: Selman Saç (Kütahya Dumlupınar Üniversitesi)

İkinci Dünya Savaşı sonrası dünya, faşizmin yenilgisine ve refah devleti uygulamalarına bağlı olarak büyük bir iyimserlik içine girmiştir. Ancak bu 'olumlu' hava *30 şanlı yılın* geride kaldığını gösterir şekilde 1970'lerin sonlarına doğru yaşanan bir dizi krizle dağılmış, yeni dünya, tarihin sonu iddialarının gölgesinde neoliberal politikaların bütün küreye yayılmasıyla damgalanmıştır. Öte yandan, esasen, 1980 sonrası yeni dünya düzeni, var ettiği toplumsal eşitsizliklerle büyük bir 'kaybedenler' topluluğu yaratmış, böyle oldukça da mevcut düzene dair memnuniyetsizlikler, toplumsal kereden siyasi kerteğe hızlıca yayılmıştır. Bu dönem aynı zamanda, bütün bu sorunlara bağlı olarak, 68 Hareketi'nin tetiklediği kimlik meselelerinin daha da görünür olduğu, çeşitli ülkelerde kurumsal siyaset içinde sağda konumlanan aşırı sağ aktörlerin ivme kazandığı bir momente de işaret etmektedir. Fransa gibi başat örneklerde istikrarlı bir görünüm sergilese de belli gelgitleriyle o tarihten itibaren aşırı sağ hareketler adından söz ettirmeye devam ettirmiştir. Ülkelerin birçoğunda iktidar sahipleri, faşizm deneyiminin yarattığı korkuyla bu hareketlere karşı önleyici suni çözümler sunarken; ironik şekilde bu hareketleri var eden toplumsal-ekonomik koşulları daha da ağırlaştırmışlardır. Üstelik bu hareketler henüz iktidar olmaktan uzak oldukları 1980'li yıllardan itibaren kurumsal siyasetin geleneksel aktörlerinin politikaları üzerinde etkili olmuşlardır. Böylece 'fikri iktidarda' bir gelenek olarak kısa bir zaman içinde dünyanın birçok yerinde 'şeytanlaştırmadan' çıkararak önemli meşru aktörler haline gelmişlerdir. Donald Trump'ın başkan seçilmesi, Brexit ve bir dizi başka gelişmeyle birlikte akademik-entelektüel dünya, aşırı sağ dalga üzerine yeniden kafa yorarken sonrasında yaşanan kimi aksi gelişmeler (ABD'de Trump'ın seçimi kaybetmesi, Fransa'da neoliberal düzenin sadık ismi Emmanuel Macron'un seçilmesi vb.) dalganın sona erdiğine dair bir iyimserliğe kapı aralmıştır. Ancak İtalya ve Arjantin örneğinden sonra, 2024 Avrupa Parlamentosu seçimlerinin de gösterdiği üzere aşırı sağa ilişkin görece durgunluk, daha büyük bir dalga için kısa süreli bir geri çekilmeden ibaret kalmıştır. Mevcut durumda, özellikle bir dizi aşırı sağ iktidarla birlikte, Fransa'da Le Pen'in taşıyıcısı olduğu hareketin de iktidara göz kırpması örneğinde olduğu üzere, özellikle Avrupa'da aşırı sağ yükselişini sürdürmekte, birçok ülkede uzun yıllar dışlandığı sistemi ele geçirmeye yaklaşmaktadır. Dolayısıyla dünya zamanı

bu aşırı sağ aktörlerin belirleyici olacağı bir döneme girmişe benziyor. Bu anlamda da bu aktörlerin analizi özellikle Batı küresinin yakın gelecekte alacağı biçimi öngörmek ve kavramak açısından da önemli görünmektedir. Yukarıda çerçevesi çizilen bağlamdan hareket eden bu panel, aşırı sağ olgusunun temel sacayaklarını görünür kılacak şekilde bir dizi tema etrafında şekillenen çeşitli sunumlardan oluşmaktadır. İlk panelist olan Sibel Utar, neredeyse tek başına aşırı sağın bütün hatlarını görünür kılacak bir meseleyi, yurttaşlığı odağına almaktadır. Bu bağlamda paneliste göre, aşırı sağ, yurttaşlığı millileştirerek modern yurttaşlık anlayışında büyük bir aşınmaya-kırılmaya neden olmaktadır. Panelin ikinci konuşmacısı Celal Oral Özdemir, özellikle 1980 sonrası ortaya çıkan ve 2008 finans krizi sonrası ivme kazanan aşırı sağ yeni toplumsal hareketler ışığında serimlenmektedir. Panelist bu doğrultuda, lider ve parti ayaklarını da ihmal etmeden yükselişin arkasındaki toplumsal dinamikleri göstermeye çabalamaktadır. Üçüncü panelist Selman Saç, aşırı sağ aktörleri (hareket, parti, lider), temsilcisi oldukları sınıflarla ilişkisi bağlamında odağa almaktadır. Panelist böylelikle, bilhassa, aşırı sağın hakim eğilimi içindeki popülist stratejiye dayalı halk kategorisini yapısöküme uğratmaya çabalamaktadır. Panelin son konuşmacısı Gülçin Özge Tan ise aşırı sağ hareketleri toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında sorunsallaştırmaktadır. Panelist bu doğrultuda aşırı sağın temelde cinsiyetçi bir söyleme ve eylem pratiğine sahip olmasına rağmen kadınların desteğini kazanmak için kadın haklarını milliyetçi ve dışlayıcı şekilde yeniden çerçevelediğini, femonasyonalizm tartışmaları etrafında, ileri sürmektedir.

Sibel Utar (Kütahya Dumlupınar Üniversitesi), Aşırı Sağın Yurttaşlık Tahayyülü: Yurttaşlığı Etnik Zeminde Yeniden Millileştirmek

Modern yurttaşlık, bireyin devletle olan ilişkisinde haklar ve yükümlülüklerle sınırları çizilen hukuki statüsünün ifadesidir. Üyesi olunan ulus-devlete sadakat ve bağlılık yükümlülüğünü de içinde barındıran modern yurttaşlık olgusu yasal eşitlik ve kapsayıcı katılım ilkeleriyle bir toplumsal uzlaşma zemini yaratmakta ve bireyleri belirli bir ulus tasavvuru çerçevesinde bütünleştirmektedir. Modern yurttaşlık son kırk yılda göç, bölgeselleşme ve küreselleşme gibi ulus aşırı etkenlerin baskısıyla büyük bir dönüşüme uğramıştır. Bu dönüşümün bayraktarlığını ise ulus-devletlerin miadını doldurduğu iddiasının en güçlü kanıtı olarak sunulan Avrupa Birliği yapmıştır. Küreselleşme sürecinde hızlanan göç hareketlerinin uluslararası göçün geleneksel merkezleri olan Avrupa ülkelerinin çok etnili ve çok kültürlü heterojen toplumsal yapısını pekiştirmesiyle birlikte yurttaşlığı ulusla özdeşleştiren ve bu bağlamda azınlıklara ve göçmenlere karşı dışlayıcı bir niteliğe sahip olan yurttaşlık rejimlerinin liberalleştirilmesi talebi gündeme gelmiştir. Bu bağlamda 1990'lardan itibaren Avrupa ülkelerinde yurttaşlık rejimlerinin liberalleştirilmesine yönelik politikalar hız kazanmış ve yurttaşlık etnik ve/veya ulusal temelden kopartılarak göçmenlere ve göçmen kökenli azınlıklara yönelik entegrasyon politikalarının bir unsuru haline getirilmiştir. Bu minvalde "çifte vatandaşlık" uygulamaları yaygınlaştırılmış ve "çok kültürlü yurttaşlık" anlayışı çerçevesinde etnik azınlıkların ve göçmenlerin kültürel farklılıklarının tanınması ve temsili politikalarına hız verilmiştir. Avrupa ülkelerinde milli kimlik ile yurttaşlık statüsünün bağını aşındıran bu dönüşüm 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması sonucu AB ülkeleri vatandaşlarına "Avrupa vatandaşlığı" statüsünün tanınması ile yeni bir boyut kazanmıştır. Nitekim ulus ile yurttaşlığın bağının

dramatik bir biçimde kopuşunu simgeleyen ve yurttaşlığın ulus-devlet örgütlenmesi dışındaki imkanlarına dair bir referans noktası olarak gösterilen Avrupa yurttaşlığı, bir yandan ulus devlet aidiyetini ve mekânsal sınırları sorgulayan küresel yurttaşlık ve kent yurttaşlığına dair tartışmaları tetiklerken öte yandan yükselen milliyetçi endişeler ve yeni göçmen dalgalarına karşı duyulan korku Avrupa Birliği'nin siyasi bütünleşmesine karşıt olan ve Birlik içindeki devletlerin ulusal egemenliklerinin yeniden güçlendirilmesini, milli kimliği, etnik/kültürel homojenliği savunan aşırı sağ ideolojiye yönelik ilgiyi arttırmıştır. Öyle ki özellikle son 20 yılda hem ulusal parlamentolarında hem de Avrupa Parlamentosu'nda (AP) sandalye sayılarını sürekli arttıran aşırı sağ partiler 2024 yılındaki son AP seçimlerinin galibi olmuşlardır. Aşırı sağ ideolojinin modern yurttaşlığa ilişkin tahayyülüne odaklanılacak olan bu çalışmada aşırı sağın yurttaşlığı kültürel benzerliğe dayanan dışlayıcı bir ulusallık anlayışıyla etnik zeminde yeniden millileştirme savı tartışılacaktır. Yekpare bir ideoloji olmayıp içine doğduğu toplumun korku, öfke ve hınç duyguları üzerinden duygulanımsal bağlar üreten ve de ayrımcı ve şiddet yanlısı bir siyasal hat izleyen aşırı sağ ideoloji Avrupa'da göçmen karşıtlığı zemininde yükselmiştir. Aşırı sağın retoriğinde ırk kavramına ikame olarak kullanılan göçmenlik olgusu Avrupa'daki ekonomik krizin, güvenlik tehditlerinin, toplumsal sorunların ve artan eşitsizliğin başlıca sebebi olarak gösterilmektedir. Bu bağlamda özellikle müslüman göçmenleri ve etnik azınlıkları hedef alan aşırı sağ, İslamcı terör örgütleri ile bu göçmen topluluklar arasında doğrudan bağ kurmakta, göçmen azınlıkların yaşadığı sosyal uyum sorunlarını İslam kültürü çerçevesinde tartışmaktadır. Aşırı sağı ideolojik olarak Balibar'ın ifadesi ile "ırksız ırkçılık" içinde konumlandırılan bu anlayış, bireylerin tutumlarını ve yeteneklerini kan bağı ya da genlerle değil kültürel aidiyetleri ön plana çıkartarak açıklamakta ve bu bağlamda özellikle müslüman kökenli göçmenlerin yurttaşlık statüsü elde etmiş olsalar dahi Batı kültürüne uyumlarının ve Avrupa uluslarına aidiyetlerinin imkansızlığına vurgu yapmaktadır. Aşırı sağın kültürel ırkçılığının yurttaşlığı yeniden millileştirmek vaadiyle bir araya geldiğinde Avrupa'daki göçmen kökenli yurttaşlara yönelik olarak ne tür tehditler yarattığı bu bildirinin bir diğer temel tartışma konudur.

Celal Oral Özdemir (Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi), Lider, Parti ve Hareket Üçgeninde Aşırı Sağ

Sanayi devrimi sonrası kente göç eden ve fabrikalarda çalışmaya başlayan işçilerin kendi haklarını savunmak üzere bir araya gelerek hak mücadelesi başlatması, klasik toplumsal hareketler olarak tanımlanmaktadır. 1800'lü yıllarda, sanayileşmenin getirdiği yeni ve kurlsız çalışma koşulları karşısında hem çalışma koşullarını düzenleme talebi hem de siyasal hakları elde etme mücadelesinin incelenmesiyle başlayan toplumsal hareket literatürü, 1968'de Fransa'da başlayan öğrenci hareketlerinin dünyaya yayılmasıyla birlikte başka bir boyut kazanmıştır. Klasik literatür, sınıfsal eylemleri birer hareket olarak ele alınırken, 1968 sonrasında ortaya çıkan yeni toplumsal hareketler ise sınıfın yerine kimlikleri merkeze koymuştur. Klasik toplumsal hareketler, daha ziyade işçi sınıfı hareketleri olarak tanımlanmış, sendikal mücadele ile birlikte değerlendirilmiştir. Bu hareketler 1900'lü yılların ilk yıllarından itibaren Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde siyasal partilere dönüşmüştür. Dolayısıyla klasik toplumsal hareketleri işçi partilerinin ve/veya sosyalist partilerin öncülü olarak ele almak

mümkündür. Yeni toplumsal hareketler olarak tanımlanan öğrenci hareketleri, toplumsal cinsiyet hareketleri, ekolojik hareketler gibi belirli bir toplum grubunun tikel taleplerini merkeze alan hareketler, Yeşil partiler gibi liberal ve sol partilerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Öte yandan bilhassa 1980'lerden sonra hegemonikleşen neoliberal ekonomi politikalarının ve 1990larda yükselen küreselleşme trendinin neden olduğu ulusalcı düşüncenin gerilemesine tepki olarak aşırı sağ hareketler ve bu hareketleri temsil eden siyasi partiler de ortaya çıkmıştır. Ancak yeni toplumsal hareketlerin bir sonucu olarak ortaya çıktığı iddia edilebilecek olan aşırı sağ partilerin lider merkezli olduğunu da not etmek gerekmektedir. Aşırı sağ siyasetin kurumsal arkaplan incelendiğinde, parti, lider ve hareketten oluşan bir yapı olduğu görülmektedir. Sistem karşıtı, etnik ve dinsel aidiyeti kuvvetli, güçlü bir lider, hareketin ve partinin taşıyıcısı olmakta ve zayıf örgüt yapısına sahip partiyi bir arada tutmaktadır. Öte yandan hareketin politizasyonunu da yine lider sağlamaktadır. Parti, bu politikleşme sürecinin bir kurumu olarak karşımıza çıkmakta; hareket ise, değerler etrafında bir araya gelen ancak liderin müdahalesiyle taleplerini siyasallaştırabilen bir yapı konumundadır. Bu çalışma, 2008 finans krizi sonrası Avrupa'da destekçisi artan ve yüzyılın ikinci çeyreğine birçok ülkede iktidar ya da iktidar adayı olarak başlayacağı görülen aşırı sağ partilerin yeni toplumsal hareketlerin bir parçası olarak ortaya çıktığını iddia edecektir. Avrupa'da aşırı sağın güç kazanmasını sağlayan toplumsal, kültürel, siyasal, ekonomik ve psikolojik nedenler, bu hareketlerin kimlik inşasında güçlü biçimde kullandığı etnik, dinsel ve ekonomik öğeler üzerinden incelenecektir. Aşırı sağın yükselişinin toplumsal ya da ekonomik kriz dönemlerine denk geldiği tartışılacaktır. Demografik yapıda değişime yol açan etkilerin arttığı toplumsal kriz dönemlerinde, aşırı sağ partilerin, dönüşüme neden olan unsurların yapısına göre etnik ve/veya dinsel kimliği koruma refleksini öne çıkarması ve ekonomik kriz dönemlerinde anti-sistemik bir hareket olarak radikal çözüm önerileriyle öne çıkmasının seçmen nazarında takdir toplayabilmesini sağladığı iddiası tartışılacaktır.

Selman Saç (Kütahya Dumlupınar Üniversitesi), Sınıfı Bölen Bir Jest Olarak Halkın Birliği: Aşırı Sağ ve Toplumsal Sınıflar

Ortaçağ sonrası dünyada, bir dizi toplumsal sarsıntıyla hakim toplumsal formasyonun yerini bir başkasına bırakmasıyla burjuvaziye ekonomik egemenliğin yanısıra siyasi egemenliğin de kapıları açılmıştır. Burjuvazi, hegemonya sağladığı ölçüde önceki yüzyıllarda sahip olduğu devrimci rolünü terk etmiş, yeni düzenin sürmesi uğruna alt sınıfları baskılamak için büyük bir mücadelenin içine girmiştir. 1848'in şafağında tarih sahnesine bir özne olarak çıkan işçi sınıfı ise bu tarihten sonra çeşitli toplumsal hareketler, sendikalar ve bunların tetiklediği modern politik partilerle mücadele yürütmüştür. Zaman içinde liberal demokrasi 'zafer'ini ilan etmiş olsa da kapitalist toplumsal formasyonun temel iki sınıfı arasındaki mücadeleler belirleyici olmaya devam etmiş, neticede tarihsel olarak çok farklı devlet biçimi hayata geçmiştir. Engels'in vurgusuyla "bütün tarihsel mücadeleler tarihsel sınıf mücadelelerinin belirgin ifadesi"yse günümüz aşırı sağ hareketlerini layıkıyla anlamanın düğüm noktası da bir kez daha toplumsal sınıflar olmaktadır. Siyasetin öldüğüne, sağ sol ayrımının sona erdiğine dair 80'lerde ivme kazanan anlayış örtük olarak sınıfsal çelişkilerin de anlamsızlaştığı imasını içinde barındırmaktaydı. Oysa özellikle küresel gelişmelere, neoliberalizmin kendini yeniden

üretmede içine girdiği krize bağlı olarak 2000'lerden sonra sınıflar arası farklar olabildiğince katlandı. Bugün dünya servetinin ağırlıklı bölümü bir grup azınlığın elinde toplanmış görünüyor. Bu büyük eşitsizlik halinin yakın dönemde kapanması ötesinde daha derinleşmesi olasıdır. Özellikle 2008 krizi sonrası dönem süreklileşmiş bir kriz çağına işaret etmektedir. Diğer birçok krizle birlikte Covid 18 pandemisi döneminde kristalize olduğu üzere otoriter neoliberalizm çağında yaşanan krizler toplumun en kırılğan kesimlerini, alt sınıflarını etkilemektedir. Tam da bu yüzden dünyanın birçok yerinde sıradan halk katmanları sisteme yabancılaştıkları ölçüde öfkelerini daha radikal uçlara kanalize etmektedirler. Üstelik dünyanın çeşitli yerlerinde ortaya çıkan çatışmalar modern proleterler olan göçmenlerin sayısını hızla arttırmakta, dünya küresel bir göç olgusuyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum aşırı sağ hareketler için önemli fırsat yapılarına yol açmaktadır. Toplumsal sorunlara dair iktidarlar çözüm üretemeyip bu sorunları katladıkları ölçüde aşırı sağ çözüme dair bir alternatif sunmasa dahi öfkeyi yönlendirebilecek somut günah keçilerini işaret etmektedir. Böylece içinde bulunduğu toplumda çoğunlukla alt sınıfa mensup olan göçmenler kendi sınıfına ait olsa bile içinde buldukları ülkenin alt sınıfları tarafından bile nefret unsuru haline gelmektedirler. Aşırı sağın küreselleşmenin kaybedenleri arasında olan bu sınıflar üzerindeki etki gücü özellikle çarpıcıdır. Bu açıdan bir süredir yükselişinden bahsedilen aşırı sağ aktörleri özellikle sınıfsal pozisyonları ve toplumsal sınıflarla olan ilişkileri bağlamında analiz etmek yükselmekte olan dalganın hatlarını görünür kılacaktır. Aşırı sağ, kimi istisnai örneklerde sosyal devlet yanlısı, korumacı, özelleştirme karşıtı, kamu hizmetlerinin iyileştirilmesi doğrultusunda savunular geliştirse (örneğin Fransa'da Ulusal Birlik (RN)) ve bu yüzden sosyal popülist olarak adlandırılrsa da hâkim eğilim dışlayıcı, otoriter bir sosla neoliberal ekonomik politikaların savunulmasıdır. Bu savunular temelde bu hareketlerin lider odaklı, güçlü devlet yanlısı ve eşitlik karşıtı bir özelliğe sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu pozisyon aşırı sağ aktörleri sıklıkla ultra milliyetçi olmalarına da bağlı olarak toplumu sınıfsız bir entite olarak tasarlamalarına, üstün nitelikli gerçek halk varsayımına dayalı bir siyaset yürütmelerine neden olmaktadır. Homojen bir halk varsayımı sınıflararası sınırları bulanıklaştırırken büyük bir mistifikasyona da yol açmaktadır. Ulusal birlik vaazı toplumsal gerçeklikte yerlilğin sınırları belirlemesiyle esasen toplumu dil, din, ırk gibi farklılıklarla büyük kompartımanlara bölmekte, böylelikle bütün problemlerin yükünü belli günah keçilerine yüklemektedir. Neticede daha iyi bir yaşamın imkanı ağırlıklı kesimi alt sınıftan olan yabancılardan, göçmenlerden arındırılmaya bağlanmaktadır. Proletaryanın yurdu yoktur şiarı bugün pratikte ulusun hakiki proleterleri öz yurdunda parya iddiasına yenilmiştir. Bu zeminden ve de tespitlerden hareketle sunumda, belli coğrafyalarda rahatlıkla gözlemlenebileceği üzere, aşırı sağ hareketler/partiler toplumsal sınıflarla ilişkileri bağlamında odağa alınacak, özellikle Avrupa örnekleri üzerinden serimlenmeye çalışılacaktır.

Gülçin Özge Tan (Gaziantep Üniversitesi), Aşırı Sağın Cinsiyetçilik Damarı ve Büyüyen Femonasyonalizm

Neoliberal dönemin neticesi olarak yaşanan ekonomik krizin sebep olduğu öfke, Ortadoğu'daki savaşların etkisiyle yoğunlaşan ve Akdeniz'e ve Avrupa'ya doğru yönelen göçmen akışıyla birleşince, aşırı sağa yönelik büyük bir desteği açığa çıkmıştır. Yerel ve ulusal siyasette ve

Avrupa Parlamentosu'nda yer alan aşırı sağ siyasi partilerin oy oranlarındaki artışın yanı sıra aşırı sağ destekleyen sivil örgütlerin ve hareketlerin artışı, bugün aşırı sağ, yükselişi durdurulması güç bir siyasi fenomen haline getirmiştir. Sosyo-ekonomik endişelerin sosyo-kültürel sebeplerle açıklanarak büyütülen aşırı sağ, sadece gelir dağılımındaki bölüşüm krizinin değil aynı zamanda başta mülteci krizi olmak üzere siyasi temsil krizi, kimlik krizi, iklim değişikliği, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık, artan kriminal şiddet gibi birçok soruna solun yanıt üretmemesiyle politik gücünü ve etki alanını genişletmiştir. Bütün siyasi ideolojiler gibi aşırı sağ da cinsiyetlendirilmiş bir yapıdadır. Eşitlikçi bir toplumsal cinsiyet yaklaşımına sahip olmayan aşırı sağın cinsiyetlerle kurduğu ilişki tek boyutlu değildir. İnsanlar arasındaki eşitsizlikleri doğal gören ve bunun devlet politikalarıyla desteklenmesi gerektiğini savunan aşırı sağ ideoloji, bazı birey ve grupları ön plana çıkarırken yerli kültürün, bir "güvenlik tehdidi yaratan" yabancı kültüre karşı savunulmasında kadınlar için son derece cinsiyetçi bir görev tanımlamasında bulunur. Cinsiyetçi söylemlerle kuşatılmış bir pratik siyaset içinde "aileciliği" savunarak ulusun yeniden üretimi için kadını annelikle eşitleyen aşırı sağ, piyasa dengeleri için kadınların çalışma hayatına ya da kamusal katılımına izin verse de kadın için biçilen temel rol, anneliktir. Cinsiyetçiliğin izlerinin, daha da koyulaştığı aşırı sağın sivil yansımalarında (Aryan Milletleri, Incel, Hristiyan Kimlik Hareketi, Neo-Naziler/Dazlaklar, gibi) kadınlar ve özellikle feminist kadınlar, "cinsiyet ideolojisi" ile büyük bir tehdit oluşturdukları ve aileyi yok etmeyi planladıkları vb. sebeplerle doğrudan bir terör saldırısının hedefi haline gelir. Siyasi partilerce ve politik hamlelerle desteklenen bu gruplar için, feminist ve queer hareket, bir iktidar şebekesi olarak işleyen aileye yani ulusun bekasına yönelik bir saldırdır ve yerellik iddiasını tehdit etmektedir. Merkezinde erkek üstünlüğünün yer aldığı aşırı sağ ideoloji, kürtaj karşıtlığı ve radikal dincilikle kurduğu yakınlıkla cinsiyetçiliğini perçinlemektedir. Bu anlamda muhafazakâr partilerin cinsiyetçi önyargılarını ve kalıp fikirlerini paylaşan aşırı sağın, cinsiyet konusunda kompleks bir konuma yerleştirilme sebebi ise aşırı sağ hareket ve partilerdeki yüksek kadın katılımıdır. Aşırı sağcı parti ve grupların içinde giderek artan sayıda kadının yer alması dahası bu parti ve hareket içinde kadınların lider konumuna yükselmiş olması son zamanlarda sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Geleneksel Avrupa aşırı sağının hem lider hem seçmen bazlı beyaz Avrupalı erkek oluşumunu farklılaştıran çağdaş Avrupa aşırı sağı, kadın hakları söylemini ve feminizm içindeki bazı kavramsallaştırmaları kendi retoriğine dahil eder. Esasında göçmen karşıtlığını kadın hakları söylemine yedirerek kullanan bu yaklaşım, aşırı sağın milliyetçilikle olan iç içeliğinin ve kadın hakları ile neoliberal uygulamaların yakınlaştırılmasının sonucu olarak yeni bir birlikteliğin ismini açığa çıkarır: "femonasyonalizm". Sara R. Farris tarafından kavramsallaştırılan ve açıklanan femonasyonalizm, aşırı sağın kimi feminist argümanları kullanarak daha milliyetçi hatta ırkçı, göçmen karşıtı ve İslamofobik çizgideki feminizm ve milliyetçilik yaklaşımını ifade etmektedir. Bu bağlamda, bu bildiride, aşırı sağın toplumsal cinsiyet ile kurduğu ikili yapı, öncelikle aşırı sağın cinsiyetçi özellikleri etrafında betimlenecek; akabinde ise aşırı sağ destekleyen ve temsil eden kadınların bu siyasanın içinde yer alma sebepleri femonasyonalizm çerçevesinde tartışılacaktır. Böylece toplumsal cinsiyet meselesinin aşırı sağ için sembolik bir konu değil siyasi rasyonalitesinin merkezinde yer alan bir husus olduğu iddia edilecektir.

Panel 52 (10.00-11.30, Sınıf: 330)

Toplumsal Cinsiyet Karşıtlığı ve Zararlı Normatif Pratikler

Panel Başkanı: Hüsrev Tabak (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi) ve Sinem Bal (Boğaziçi Üniversitesi)

Son yıllarda toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler küresel ölçekte yükselişte. Bu akımların hedefinde, geleneksel cinsiyet rollerini ve queer toplulukların haklarını reddeden dini ve milliyetçi muhafazakar normların hem küresel yönetim mekanizmalarında hem de bireysel devletlerde kurumsallaştırılması yer alıyor. Buna gerekçe olarak geleneksel aile ve onun erkeklik ve kadınlık kodlarının cinsiyet eşitliği ve cinsiyet kimliği paradigmatlarıyla bozulduğu gösteriliyor. Düzenli olarak yürütülen toplumsal cinsiyet karşıtı eylemlerde cinsiyet ikiliğinin ve çekirdek aile modellerinin evrenselliği, dolayısıyla heteropatriyarkal ailenin kutsallığı ve eşcinsellik ve hemcins evliliklerin sapkınlığı vurgulamaktadır. Dahası anlatılar sık sık küresel toplumsal cinsiyet ana akımlaştırma çabalarının ürettiği sözde sömürgecilğe benzer dayatmalar üzerine inşa edilirken ve cinsiyet eşitliği hareketlerinin toplumsal ve kültürel özgünlükleri yok etmekle ve dolayısıyla gelecek nesillerin kültürel sürdürülebilirliğini engellemekte olduğu ileri sürülüyor. Nihayetinde bu söylemler ve bunu takip eden aktivizm, Avrupa genelinde ve dünyanın pek çok yerinde sağ muhafazakar hükümetlerin elinde demokrasiyi geriletici ve insan haklarına karşı geri tepmelere sebep olucu bir araca dönüşüyor. Bu süreci anlamaya ve sonuçlarını açık etmeye uğrayan akademik çalışmalar cinsiyet-karşıtı söylemleri, politikaları ve hareketleri çevreleyen birçok dinamiği ayrıntılı olarak ele almıştır. Açığa çıkarılan yönler arasında, örneğin, küresel cinsiyet ana akımlaştırma çabalarının ve cinsel ve üreme haklarının insan hakları olarak kademeli olarak tanınmasının rolü, küresel eşitlik kampanyalarını hedef alan ulus ötesi karşı mobilizasyonlar, muhafazakar ve aşırı sağ siyasi partilerin siyasi ve toplumsal cinsiyet karşıtı mobilizasyonlarının ve hareketlerinin oluşumu ve ulus ötesi yayılmasındaki rolü, dini grupların, Vatikan gibi dini otoritelerin ve sağcı hükümetlerin cinsiyet karşıtlığının kurumsallaşması ve kurumsal yayılmasındaki rolü, popülist hareketlerin cinsiyet karşıtı mobilizasyonlarındaki ahlaki ve heteronormatif korku yayma stratejileri veya toplumsal cinsiyet kartışı gruplarının ve hareketlerinin insan hakları söylemlerini taklit ederek davalarını savunmaları ve buna bağlı olarak kadın haklarına yönelik küresel yönetim mekanizmalarına katılma ve etkileme çabaları yer almaktadır. Türkiye'deki toplumsal cinsiyet karşıtlığı deneyimini anlamaya çalışan araştırmalar ise ideolojik olarak muhafazakar gruplar tarafından toplumsal cinsiyet karşıtı anlatılarının ve stratejilerinin oluşturulmasını ve kullanılmasını, popülist ve otoriter yapısal, sivil ve siyasi süreçler aracılığıyla toplumsal cinsiyet karşıtı koalisyonu ve sivil toplumun oluşumunu ve gelişimini, kurumsal karşıtlığı sıradan insanların günlük yaşamları üzerindeki sonuçlarını veya sosyal medyanın toplumsal muhafazakar, homofobik ve ataerkil cinsiyet-karşıtı tepkilerini kitlesel olarak kolaylaştırmasını ve kamuoyundaki derin günlük kutuplaşmayı nasıl kullandığını incelemişlerdir. Görüldüğü üzere, küresel gündeme paralel şekilde Türkiye'de toplumsal cinsiyet karşıtlığı tartışmalarına olan akademik ilgi artmış ve mevcut çalışmalar tarafından birçok önemli konu ele alınmıştır. Bu paneldeki sunumlarla bu akademik uğraşa katkı sunmak ve yer yer yeni bakış açıları getirmek amaçlanmaktadır. Sinem Bal'ın ve Hüsrev Tabak ve Marella Bodur-Ün'ün çalışmaları toplumsal cinsiyet karşıtlığının tarihselliğini irdedeleyecek, Hasan Çağlar Başol ve Marella Bodur-Ün'ün çalışmasıyla Seda Dönmez Doğan'ın çalışması ise

bu tarihsel normatif yükün günümüzdeki söylemsel, eylemsel ve legal dışı vurumlarını inceleyeceklerdir.

Hüsrev Tabak (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi) ve Marella Bodur-Ün (Çukurova Üniversitesi), Zararlı Pratiklerin Dolaşımı: Türkiye'de Cinsiyet Karşıtı Normativite ve Savunuculuk Uygulamaları

Bu çalışma, güncel muhafazakâr cinsiyet karşıtı hareketlerin, eşitlik politikalarına karşı yeni bir muhalefet biçimini temsil ettiği görüşünü eleştirmekte, bununla birlikte, cinsiyet karşıtlığının dünya genelinde ortaya çıkışının esas olarak cinsiyet karşıtı normatif çerçevelerin ulusötesi yayılımından kaynaklandığı fikrine de meydan okumaktadır. Bu yaklaşımlara alternatif biçimde çalışma, cinsiyet karşıtı normatif çerçevelerin, cinsiyet karşıtı pratik topluluklarının (communities of practice) olduğu ülkelerde uzun süredir var olduğunu savunmakta, ilgili pratiklerin eşzamanlı ve izomorfik ortaya çıkışını, küresel olarak yayılan yeni anti-normlardan değil, önceden var olan cinsiyet karşıtı normatif çerçeveleri hayata geçiren pratiklerin yayılmasından (practice diffusion) kaynaklandığını öne sürmektedir. Çalışmanın bu argümanı şu gözleme dayandırılmaktadır: toplumsal cinsiyet karşıtı çerçeveler, kadın haklarına ve eşitlik taleplerine yönelik onlarca yıllık karşıtlık yoluyla, modernleşme ve daha sonra küreselleşme süreçlerinin bir parçası olarak kurulmuştur. Bu perspektifi teorik olarak açıklayabilmek için, makale Uluslararası İlişkilerde pratik odaklı (practice-oriented research) yaklaşımları kullanmaktadır. Buna göre pratik temelli yaklaşım, normların oluşturulması ve yayılmasından ziyade pratiklerin üretilmesi ve yayılmasına odaklanarak, küresel normatif pratik benzerliklerini ve küresellik iddialarını norm yayılımı kalıplarının dışında analiz etmeyi imkanı kılmaktadır. Pratik toplulukları ve pratiklerin öğrenilmesi dinamiklerini de analiz aracı olarak kullanan çalışma, pratik-odaklı bir yaklaşımın anti-norm anlatılarının ve uygulamalarının yayılımındaki ulusötesi dinamikleri de incelemektedir.

Hasan Çağlar Başol (Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi) ve Marella Bodur-Ün (Çukurova Üniversitesi), Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Harekete Yönelik Söylem ve Eylem Pratikleri

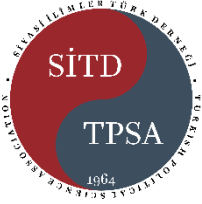
Batı'da ve Batı dışındaki ülkelerde artan sağ popülist söylemler, Batı'nın norm oluşturucu rolüne bir tepki olarak ortaya çıkmaktadır. Batı'nın küresel norm olarak sunduğu liberal demokratik sistemin vaat ettiği ekonomik refah, çoğulcu demokrasi ve bireysel özgürlüklerden faydalanamayan kitleler, bu sisteme başkaldırı olarak etnik, dinsel veya kültürel kimliklerine yönelmektedir. Batı'da bu durum, göçmenlerin Batılı değerleri kötüye kullandığı algısıyla yerelde sağ popülizmin yükselmesine neden olurken, Batı dışındaki ülkelerde Batı'ya tepki olarak sağ popülizmin artmasına yol açmaktadır. Batı dışındaki ülkelerde giderek otoriterleşen rejimler, kendi tabanlarını konsolide etmek ve iktidarlarını sürdürmek için Batılı normlara alternatif olarak yerel norm inşasını desteklemektedir. Desteklenen yerel norm girişimcileri, Batı'nın seküler modern ve demokratik toplumlar tarafından kabul edilen çoğulcu demokrasi, toplumsal adalet ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi normlara karşı kendi normlarını oluşturmayı ve yaymayı amaçlamaktadır. Otoriterleşen siyasi iktidarlar ve destekledikleri yerel norm

girişimcileri, Batı'nın norm oluşturucu rolüne karşı demokrasi, insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın hakları gibi kavramları yapı bozuma uğratmakta, yeniden tanımlamakta ve bu tanımlamaların yaygınlaşması için medya dahil çeşitli araçları kullanmaktadır. Bunun en belirgin örneği dilde ve söylemlerde ortaya çıkmaktadır. Bunun bir sonucu olarak Türkiye gibi ülkelerde demokrasi kavramı minimalist bir anlayışla seçimlere, adalet kavramı dini referanslara, toplumsal cinsiyet eşitliği ise fitrata dayalı cinsiyet adaleti anlayışına indirgenmektedir. Tüm bu gelişmeler karşısında sağ, popülist ve muhafazakar norm girişimcilerinin çabalarına ve söylemlerine karşı Batılı liberal normları savunan ve yerel girişimler tarafından hedef alınan norm alıcılar nasıl bir tepki vermektedir? Bu çalışma, bu sorudan hareketle Türkiye'deki toplumsal cinsiyet eşitliği karşıtı hareketin yerleştirmeye çalıştığı normlara karşı tehdit olarak gördüğü LGBTİ+ hareketine karşı benimsediği söylem pratikleri ve eylem repertuarı ile, LGBTİ+ hareketinin bu yeni normlara karşı yürüttüğü söylem pratikleri ve eylem repertuarını incelemektedir. Bu kapsamda, ayrıca, son 20 yılda siyasi iktidarın etkisini gözlemlemek amacıyla bu hareketi temsil eden aktörlerin söylemleri ve bu söylemlerdeki değişim analiz edilmektedir.

Seda Dönmez-Doğan (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi), Türkiye'de İstanbul Sözleşmesi'nin Feshi Kararı Öncesi ve Sonrası Tartışmaları

Bu çalışma, resmi adıyla Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi olarak bilinen ve toplumsal cinsiyet karşıtlığının odağı haline gelmiş olan İstanbul Sözleşmesi'nin Türkiye'deki sosyalleşme sürecini, Sözleşme'nin kabulü, içselleştirilmesi ve nihayetinde feshi kararına odaklanarak incelemektedir. Çalışma, Sözleşme'nin Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nin feshi kararından sonra kadına yönelik şiddete ilişkin uluslararası norma sosyalizasyon sürecinin devam edip etmediğini araştırmayı amaçlamaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve kadına yönelik şiddetin önlenmesinin artan önemi, uluslararası normları hukuki ve siyasi söylemde ön plana çıkarmıştır. İstanbul Sözleşmesi, bu bağlamda önemli bir normatif çerçeveyi temsil etmektedir. Nitel bir yaklaşım kullanan bu çalışma, İstanbul Sözleşmesi metnini, yasama belgelerini, hükümet politikalarını ve TBMM Kadına Yönelik Şiddeti Araştırma Meclis Komisyonunun rolünü analiz etmektedir. Veri kaynakları arasında resmî gazeteler, parlamento kayıtları ve ilgili politika belgeleri yer almaktadır. Analiz, Sözleşme'nin kabulü, uygulanması ve geri çekilmesine ilişkin zaman çizelgesine odaklanmakta ve bu süreçte çeşitli siyasi aktörlerin ve kurumların rolünü de incelemektedir. Araştırma aşağıdaki soruları ele almaktadır: İstanbul Sözleşmesi Türk iç hukukunda nasıl içselleştirilmiştir? Fesih kararının kadına yönelik şiddetle ilgili normların sosyalizasyonu üzerinde ne gibi bir etkisi olmuştur? Bulgular, uluslararası normlar ile iç politika arasında karmaşık bir etkileşim olduğunu göstermekte ve siyasi değişimler karşısında normatif düzenlemenin ortadan kaldırılmasına karşın içselleştirilmiş normun de-sosyalizasyonunun zorlukları vurgulamaktadır. Bulgular, İstanbul Sözleşmesi'nin başlangıçta memnuniyetle karşılandığını ve kadına yönelik şiddetle mücadeleyi amaçlayan önemli yasal değişikliklerle birlikte Türk iç hukukuna entegre edildiğini ortaya koymaktadır. Ancak, Sözleşme'nin feshi kararı bir dönüm noktası olmuş ve daha önce içselleştirilmiş normların tam olarak ortadan kaldırılmadığına işaret etmiştir. Meclis Kadına Yönelik Şiddeti Araştırma

Komisyonu'nun rolü, daha geniş siyasi dinamikleri yansıtan bu geçişte çok önemli görünmektedir. İstanbul Sözleşmesi'nin feshi kararı, norm sosyalleştirme süreçlerinin ne denli kalıcı etkiler yarattığını ve geri alınmasının normatif düzenlemenin ortadan kaldırılmasıyla mümkün olmadığını göstermektedir. Analiz aynı zamanda uluslararası insan hakları anlaşmaları ve bunların farklı siyasi bağlamlarda uygulanması açısından daha geniş kapsamlı sonuçlara işaret etmektedir. Aynı zamanda Sözleşme'nin feshi ile normların de-sosyalizasyonunun teoride mümkün görünse de pratikte o kadar kolay olmadığı bulgusuyla sonuçlanmaktadır. Bulgulara göre uluslararası normların içselleştirilmesi daha kolay bir süreci ifade etmektedir. Sonuç itibarıyla çalışma devlet eliyle iç hukuka ve sosyal yaşama entegre olmuş yani sosyalize olmuş normu ortadan kaldırmak ya da yerini doldurmak için siyasi ve kurumsal desteğe duyulan ihtiyacın altını TBMM Kadına Yönelik Şiddeti Araştırma Meclis Komisyonu faaliyetleriyle birlikte çizmektedir.

SİYASİ İLİMLER TÜRK DERNEĞİ

III. ULUSAL SİYASET BİLİMİ KONGRESİ

V. OTURUM (29 EYLÜL 2024, PAZAR, 11.45-13.15)

Panel 53 (11.45-13.15, Sınıf: 311)

Siyaset Teorisi

Panel Başkanı: Adil Usturalı (Altınbaş Üniversitesi)

Muhammed A. Ağcan (İstanbul Üniversitesi), Kamusal Akıl Yetiştirmek: Çağdaş Siyaset Teorisi Dersi Özelinde Nitel Bir İnceleme

Bu bildiri siyaset teorisi eğitiminin siyasal meselelerin kamusal bir perspektiften anlaşılıp değerlendirilmesindeki rolünü tartışmaktadır. Çağdaş siyaset teorisi literatüründe kamusal ve kamusal akıl fikri yoğun tartışmalar yaratan, farklılaşan tanım ve yorumları olan bir temadır. Çoğulcu, olumsal ve farklılığa duyarlı olanlarla tekçi, uzlaşmacı ve siyasal olanlar arasında geniş bir spektrum içindeki bu yorumlar süregiden canlı bir tartışmayı oluşturur. Bu bildiride kamusal bir toplumun etik-siyasal meselelerinin ortak nedensel yapısını takdir eden bir bakış açısı olarak anlaşılmaktadır. Buna göre kamusal akıl bir tasavvur olarak ortak sosyo-politik bir gerçeklik, durum veya deneyime işaret ederken farklılaşan anlam ve değerleri içeren çoğul yorumlara açık bir kavramdır. Siyaset biliminde teori ise en genel biçimde, siyasal yaşamın temel mesele, kurum ve uygulamalarının olgusal, normatif, tarihsel ve kültürel yönlerinin açıklanması, sorunsallaştırılması, yorumlanıp anlamlandırılması, eleştirisi ve yeniden değerlendirilmesini konu edinen bir araştırma etkinliği olarak tarif edilebilir. Buna göre ilk olarak siyasallığımızın muhtelif yönlerinin gerekçelendirilmiş bir kavrayışı ve bakış açısını sunar. İkinci olarak siyasal dünyayla belirli bir kavrayış ve bakış açısı temelindeki bir bağlanmayı, pratik bir ilişki geliştirmeyi, bir tutum inşasını ve eylemliliği içerir. Siyaset teorisinin bu kavrayış ve ilişkilendirme işlevleriyle kamusal bir perspektifin ayırt edici unsurları olan siyasallığın olgusal kavranışı ve normatif-etik yönelimin geliştirilmesi arasındaki ilişki dikkate değerdir. Bildiri, dolayısıyla siyaset teorisi eğitiminin bir siyasal toplumda kamusal aklın oluşumunda önemli bir rol icra edebileceği kanaatinden hareket etmekte ve siyaset teorisi donanımının, siyasal sorun ve meselelerin kamusal niteliğini kavrama ve siyasal bir tavır geliştirmede nasıl, ne ölçüde ve niçin rol oynadığını tartışmaya açmaktadır. Siyaset biliminde siyaset teorisinin vatandaşlık ve demokrasiyle ilişkisi siyasal eğitim başlığı altında ele alınmışsa da kamusal aklın geliştirilmesindeki yeri derinlikli bir incelemeye konu edilmemiştir. Ayrıca lisansüstü siyaset teorisi eğitiminin bu açıdan katkısı ve bu katkının nitel araştırma yöntemleri aracılığıyla incelenmesi de yeterince incelenmemiştir. Bu bildiri ise siyaset teorisi, kamusal ve vatandaşlık etiği ilişkisi ağlarını yarı-yapılandırılmış mülakat, katılımcı gözlem ve metin analizini içeren nitel bir araştırmaya konu etmektedir. Bu araştırma tasarımında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümü yüksek lisans programında

verilen *Çağdaş Siyaset Teorisi* dersi vaka olarak seçilmiştir. Bu dersi alan 15 öğrenci ile dönem başı ve sonunda yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmış; dönem boyunca ders içi katılımcı gözlem gerçekleştirilmiş ve öğrencilerin ders çerçevesinde hazırladıkları araştırma ödevleri içerik analizine tabi tutulmuştur. Bildiri bu nitel araştırmanın sonuçlarını paylaşıp yukarıdaki ilişkinin açıklanıp anlaşılması açısından değerini tartışacaktır.

Ogan Yumlu (İzmir Ekonomi Üniversitesi), Eleştirel Realizm’de Yapı ve Fail İlişkisi

Bu bildiride sosyal bilim felsefesi bağlamında, eleştirel realizm yaklaşımının yapı ve fail ilişkisini nasıl ele aldığı tartışılacaktır. Bilindiği üzere eleştirel realizmde bilimsel açıklama, pozitivist ya da post-pozitivist yaklaşımlardan farklı olarak, değişkenler arasında gözlemlenen bağıntı ilişkileriyle değil, nedensel mekanizmaların sahip olduğu özellikler ve taşıdıkları potansiyeller ile ortaya konur. Sosyal dünyada yer olan sosyal yapılar da bu mekanizmaların en önemlilerinden olduğu için sosyal bilimsel açıklamalar bu yapıları merkeze almak durumundadır. Yine pozitivist yaklaşımdan farklı olarak, sosyal yapılar ampirik biçimde gözlemlenememesine rağmen gerçek kabul edilir ve onlara failden bağımsız bir ontolojik statü atfedilir. Bu nedenle eleştirel realizmde sosyal bilimcilerin yapıları ampirik gözlemden ziyade kavramsal analizle ortaya koyması beklenir. Yapılar ve fail arasındaki ilişki eleştirel realizmin ‘dönüştürücü eylem’ adını verdiği modelde iki yönlü bir etkileşim çerçevesinde ele alınır. Yapılar bir yandan failin eylemi için ‘imkan’ zemini yaratırken diğer yandan da o eylemi ‘sınırlandırır’. Aynı ilişkiye fail açısından bakıldığında, failin eylemi aracılığıyla yapılar ya mevcut niteliğini koruyacak şekilde ‘yeniden üretilir’, ya da niteliği değiştirilerek ‘dönüştürülür’. Burada dikkat çekilmesi gereken nokta, bu modele göre yapıların bir anda tamamen ortadan kaldırılmasının mümkün görülmemesidir. Eleştirel realizmde yapılar ancak hızlı ya da yavaş biçimlerde gerçekleşecek dönüşümlere tabi tutulabilir ve bir yapı asla bütünüyle terk edilip yenisiyle değiştirilemez. Diğer bir deyişle, yeni olarak görülen bir yapı daima eski bir yapının dönüştürülmüş halidir. Yapı ve fail ilişkisine odaklandıktan sonra bildiride son olarak eleştirel realizmin bu yaklaşımının hem karşılaştırmalı siyaset hem de Türkiye siyaseti çalışmalarında ne gibi faydalar sağlayabileceği sorusuna değinilecektir.

Ömer Faruk Uysal (İstanbul Medipol Üniversitesi), Çağdaş Siyaset Düşüncesinde Ontolojinin Yeri ve Önemi

Çağdaş siyaset düşüncesinde bir süredir ontolojik kabul ve varsayımlardan uzak durmaya yönelik bir yaklaşım dikkat çekiyor. Toplumsal yaşamı düzenleyecek olan siyasi ilkelerin aynı zamanda evrensellik vasfını da taşıyor olmasına duyulan arzudan kaynaklanan bu yaklaşımı eleştiren kayda değer bir literatür de oluştu. Ontolojinin siyasi düşüncedeki yeri hususundaki bu çatallaşma gelinen noktada nispeten törpülenmiş, tartışmanın tarafları arasındaki kalın ayrışmalar epey inceltilmiş olsa da artık kısa vadede birbiriyle uzlaşması mümkün görünmeyen iki yaklaşımın belirginleşmeye başladığından söz edilebilir: En etkili temsilini John Rawls’un düşüncesinde gördüğümüz deontolojik yaklaşım, günümüz toplumlarındaki derin fikir ayrılıklarını öne sürerek siyasetin toplumsal yaşamda rastlanılan varoluşsal düzlemdeki farklı ön kabuller karşısında tarafsız bir kurum olarak tasarlanması gerektiğini savunurken; William

Connolly, Stephen K. White ve Oliver Marchart gibi teorisyenler farklı siyasi düşüncelerin mirasçısı oldukları ontolojik arka planların dikkate alındığı bir çözümleme biçiminin daha yarayışlı olabileceğini işaret ediyorlar. Üstelik bu ikinci görüş çerçevesinde deontolojik bir siyaset düşüncesinin imkânı da büyük bir soru işareti teşkil ediyor. Nitekim Rawls'un adalet meselesine getirmiş olduğu yoruma yönelik dikkatli bir inceleme, ne kadar kaçınmaya çalışsa da onun da bazı ontolojik kabulleri (mesela özerk fail) verili aldığı kolaylıkla açığa çıkarıyor. Zikredilen örnekten de anlaşılacağı üzere, bu bildiride her siyasi düşünce sisteminin -kendi temellerini teşkil eden bir varlık anlayışına dayandığı ön kabulünden hareketle- yüklenmiş olduğu ontolojik kabullerin dışı vurucusu olduğu savunulur. (Ontoloji, burada, geniş anlamıyla ontolojinin gerçekte neyin var olduğu sorusu üzerinden tartışmaya açtığı "varlığın anlamı" gibi kadim sorunlardan ziyade, siyasi düşünüş ve eyleyişin arka planında yer alarak bunlar üzerinde belirleyici olan ön varsayımlar olarak kullanılmaktadır.) Bildiride, farklı siyasi düşünce ekollerini incelerken onların spesifik ontolojik kabullerini göz ardı etmenin kritik bir noksanlık yarattığı iddia edilecektir. Dahası, evrensellik izafe edilen kimi siyasi düşüncelerin dolaylı olarak kültür emperyalizmine hizmet edebileceği hatırlatılacaktır. Diğer taraftan, ontolojinin dikkate alındığı bir siyaset düşüncesi yaklaşımı, kültür farklılığı argümanının yetersiz kaldığı farklılıklara getireceği açılımla onları hakkıyla anlamamızı sağlayarak karşılaştırmalı siyaset düşüncesi çalışmalarını zenginleştirebileceği gibi, pratik hayatta karşılığı olan fakat literatürde kendilerine yer bulamayan otantik siyaset düşüncelerine bir meşruiyet zemini de tesis edebilir.

Aslı Akbaş (İstanbul Üniversitesi), Yeni-Cumhuriyetçi Özgürlük ve Yurttaşlık Kavramlarının Çatışmalar Bağlamında İncelenmesi

Yeni-cumhuriyetçilik; liberal yaklaşımların zayıflamaya, otoriterliğin ise güçlenmeye devam ettiği günümüzün ulusal ve ulus-üstü siyasal sistemleri için tahakkümsüzlüğe dayalı üçüncü bir siyasi alternatif olarak İngilizce yazında çokça tartışılmaktadır. İrlandalı siyaset düşünürü Philip Pettit'in "tahakkümsüzlük olarak özgürlük" kavramı ekseninde geliştirdiği bu kuram; ulus-içi ve uluslararası çatışmaların çözümüne yönelik anayasal kurumlar, demokratik katılım ve müzakere konularındaki vurgusuyla dikkat çekmektedir. Pettit'in yaklaşımı bir yandan birey temelli özgürlükçülüğü ve uluslararası kurumsalcılığı önerirken, diğer taraftan egemenliği ve güvenliği de savunan güçlü tezler barındırmaktadır. Nitekim, karşımıza liberal ve devletçi yaklaşımları bazı noktalarda birleştiren melez nitelikteki yeni-cumhuriyetçiliğin çatışmaların çözümünde nasıl roller üstlenebileceğine dair bir sorunsal çıkmaktadır. Bu çalışmada ise, siyasi çatışmalara yönelik bahsedilen rol sorunsalının yeni-cumhuriyetçiliğin temelindeki "tahakkümsüzlük olarak özgürlük" fikrinin çelişkilerinden ve bu kavrama dayanan "mücadeleci yurttaşlık" düşüncesinin kısıtlarından kaynaklandığını savunmaktayım. Pettit'in Klasik Roma cumhuriyetçiliğini çağdaşlaştırarak ortaya koyduğu kuramı, henüz çatışma çözümleri literatüründe geniş biçimde yer almasa da farklı ölçekteki siyasi çatışmaların analizi ve çözümü konusunda etkili ve güncel bir kuramsal zemin sunmaktadır. Öyle ki; (neo)realist/ulusalcı ve (neo)liberal/ulus-üstücü teorilerden ayrışan, aynı zamanda onların bazı yönlerini de çeşitli bağlamlarda kavramsal bünyesinde barındıran yeni-cumhuriyetçilik; hukuksuz/keyfi gücün yokluğunu işaret eden tahakkümsüzlük ilkesini bireyin özgürlüğü ve devletin bağımsızlığı için zorunlu kılar. Buna göre, anayasaya dayalı ve demokratik kurumlarca denetlenmeyen her türlü

güç, kullanılsın ya da kullanılsın, potansiyel halinde bile tahakküm, yani “özgürlüksüzlük” manasına gelmektedir. “Tahakkümsüzlük olarak özgürlük” prensibinin tatbikine yönelik Pettit’in ortaya attığı “mücadeleci yurttaşlık” mekanizması ise halkçı cumhuriyetçilerin yurttaş örgütlenmesi/katılımı fikrinden ziyade, kurumsal ve müzakereci mücadeleyi esas alan hem liberal hem de devletçi yönleriyle özgün bir yapı sunar. Buradan hareketle, tahakkümsüzlük temelli özgürlük ve yurttaşlık kavramlarının bireysel, toplumsal, ulusal ve ulus-üstü gücün hukuksuz temerküzüne karşı durarak çatışmaların başlamadan dahi engellenmesine katkı sunabileceği belirtebiliriz. Eleştirel bir açıdan bakıldığında ise; tahakkümsüzlüğün her zaman özgürlükle eş değer görülemeyeceği ve mücadeleci yurttaşlığın her durumda bireyin özgürlüğünü sağlayamayacağı, aksine engelleyebileceği durumlar göze çarpmaktadır. Özellikle; yeni-cumhuriyetçiliğin şart koştuğu yasaya dayalı kurumsallık dışında dayanışma ya da yardımlaşma niteliğindeki sivil toplum hareketlerinin tahakküm çerçevesine konulması, bu mekanizmalar dışında desteklenmeyen insanlar, hatta devletler için özgürlüksüzlük sayılarak çatışmalara sebep olabilir. Benzer şekilde; kurumsal müzakere imkanlarından yoksun dezavantajlı insanlar, gruplar ya da devletler nezdinde “mücadeleci yurttaşlık” bir özgürlük mekanizmasından ziyade, özgürlüğü kısıtlayan ve çatışmayı körükleyen bir yapıya dönüşebilir. Dolayısıyla bu çalışmada; “tahakkümsüzlük olarak özgürlük” ve “mücadeleci yurttaşlık” kavramlarının çatışmalar açısından muhtemel olumlu ve olumsuz yönlerinin incelenmesi amaçlanarak yeni-cumhuriyetçiliğin günümüz için siyaset üretme imkanları sorgulanmaktadır.

Panel 54 (11.45-13.15, Sınıf: 312)

Kamu Yönetimi ve Hukuk

Panel Başkanı: Ömer Faruk Gençkaya (İstanbul Medipol Üniversitesi)

**S. Sezgin Mercan (Başkent Üniversitesi) ve Ece Karaduman-Mercan (Başkent Üniversitesi),
Ayrımcılıkla Mücadele Bağlamında “Kadınlara Karşı Şiddet ve Aile İçi Şiddetle Mücadele
Hakkında Avrupa Birliği Direktifi”nin Avrupa Birliği ve Türk Medeni Hukuku Açısından
Değerlendirilmesi**

Avrupa bütünleşmesi içinde temel referans noktası olup birçok tartışmaya ışık tutan ve temel bir sorun alanı olan kavramlardan biri “ayrımcılık”tır. Birçok değişkeni ve boyutu olan ayrımcılık; hukuk, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, sosyoloji gibi alanları da ilgilendirmektedir. Aynı zamanda, farklı versiyonlara da sahiptir. Ayrımcılık doğrudan ve dolaylı olabildiği gibi, mağdurlaştırma gibi yeni türlere doğru da evrilmektedir. Bu evrim ayrımcılığın değişen ve dönüşen bir doğaya sahip olduğuna işaret etmektedir. Ayrımcılıkla mücadele de farklı alanları ve evrilen yönleri göz önünde bulundurularak, bireylerin ayrımcı eylemlere maruz kalmasının önlenmesini ve bunun için gerekli olan önlemlerin alınmasını içeren politika şeklinde değerlendirilmelidir. Bu bağlamda ayrımcılıkla mücadele, eşitlik ilkesinin sağlanabilmesi açısından ayrı bir işlev yüklü hukuki bir araç olarak kabul edilebilmektedir. Avrupa Birliği(AB)’nde ayrımcılık konusu 1997 yılına kadar vatandaşlık ve cinsiyet temelli olarak ele alınmaktaydı. 1997’deki Avrupa Toplulukları Antlaşması ile ayrımcılıkla mücadele konusu Avrupa Konseyi’nin yetki alanlarına dahil edilmiştir. Ardından Avrupa Konseyi, Irk Eşitliği Direktifi ve İstihdam Eşitliği Direktifini yürürlüğe koymuş ve ayrımcılıkla mücadelenin ilk adımları atılmıştır. Avrupa bütünleşmesi ayrımcılığın ve ayrımcılıkla mücadelenin hukuki

yönüne işaret eden birçok kaynağı içinde barındırmaktadır. Bunların önde gelenlerinden bir tanesi 2024/1385 sayılı “Kadınlara Karşı Şiddet ve Aile İçi Şiddetle Mücadele Hakkında Avrupa Birliği Direktifi”dir. Avrupa’da kadının statüsü ile ilgili dalgalanmaların olduğu belirtilebilir. AB’nin kurumsal istatistiklerine göre, AB içinde kadına yönelik şiddetin önde gelen bir konu olduğunu düşünen Avrupalıların oranı yüzde 48’dir. Bu konuda AB düzeyinde harekete geçilmesi gerektiğini düşünenlerin oranı da yüzde 38 olmuştur. Her ne kadar kadınların seçimlerde oy kullanmaları, seçilme hakkına sahip olmaları, mülk sahibi olmaları ve çalışma hayatına katılmaları gibi konularda oldukça ileri gelişmeler olup kanun önünde eşitlik sağlansa da, kadınların erkekler ile sosyal ve ekonomik yönden tam anlamıyla eşit olmaları her zaman sağlanamayabilmektedir. Kadınlar, gelir elde etme, yönetici konumunda olma, temsil kapasitesini artırma gibi hususlarda erkeklerle eşitliğe erişememişlerdir. Güncel ve teknolojik gelişmelerle boyutu farklılaşan sorunların göz önünde bulundurulduğu, içerdiği hükümlerden anlaşılan Kadınlara Karşı Şiddet ve Aile İçi Şiddetle Mücadele Hakkında AB Direktifi, AB’nin kadına karşı ve aile içi şiddetle mücadeleye yönelik ilk bağımsız düzenlemesidir. Üye ülkelerden üç yıl içerisinde iç hukuklarını 24 Mayıs 2024 tarihinde AB Resmî Gazetesi’nde yayımlanan bu Direktif ile uyumlu hâle getirmeleri beklenmektedir. Bu çalışmada, Direktif ile getirilen düzenlemelere AB’de neden ihtiyaç duyulduğu, kadına şiddetin yoğun olarak görüldüğü AB üyesi ülkeler olan Finlandiya, Avusturya ve Hollanda’nın bu konu hakkındaki hükümet politikalarının hangi yönde olduğu, bu ülkelerdeki iktidarın ve muhalefetin konuya yaklaşımı ve son olarak da Türkiye’de yürürlükte bulunan düzenlemelerin Direktif ile uyumlu olup olmadığı, 1997’den 2024’e kadar geçen süre içinde tespit edilmeye çalışılacaktır. Ayrıca, Direktif’in Türkiye’deki mevzuata ve uygulamaya sağlayabileceği katkılar ile ilgili olarak Medenî Hukuk perspektifinden değerlendirmelerde bulunulacaktır. Direktif’te de ifade edildiği üzere, kadına yönelik şiddet, kadınlar ile erkekler arasında eşit olmayan güç ilişkilerinden kaynaklanan, kadınlara yönelik yapısal ayrımcılığın süregelen bir tezahürüdür (Direktif 10). Dolayısıyla bu güncel konunun ayrımcılıkla mücadele açısından da önemi büyüktür.

Melek Özlem Ayas (İstanbul Beykent Üniversitesi), Kamu Politikalarının Değişimi ve Dönüşümü Sürecinde Göç Hareketlerinin Yeri

2000’li yılların başından itibaren birçok bölgede baş gösteren siyasi karışıklıklar sebebiyle yeniden oldukça görünür hale gelen göç hareketleri, insanlığın başlangıcından beri varlığını sürdüren bir fenomendir. Yoğun insan hareketliliğinin doğurduğu siyasî ve insanî krizler hem ulusal hem de uluslararası düzeyde birçok önlemin alınmasına ve çeşitli düzenlemelerin hayata geçirilmesine vesile olmuştur. Bu süreçlerin tamamında başrol olarak kimi zaman toplumsal kimi zaman ise siyasal tepkiler yer almaktadır. Göç hareketlerine hedef olan birçok ülkede bu hareketler, yoğunluklarına ve sıklıklarına bakılmaksızın, mevcut tepkilerle de bağlantılı olacak şekilde genel bir “kriz” durumu olarak adlandırılmaktadır. Kriz algısı ise hem tepkileri şekillendirmekte hem de tepkilerle şekillenmektedir. Yani, bir karşılıklılık durumundan bahsetmek mümkündür. Bu karşılıklılık hali, göç hareketliliklerini içeren kamu politikalarının inşasında, değişiminde ve dönüşümünde de gözlemlenmektedir. Kriz algısı, kamu politikalarını içeren süreçleri de karmaşık hale getirerek güvenlik ve kontrol odaklı politikaların inşası için uygun bir zeminin oluşmasına sebep olmaktadır. Özellikle zorunlu sebepler yüzünden

bulunduğu yeri terk etmek durumunda kalan ve yasal olmayan yollardan hedef ülkelere ulaşarak kalışları süresince de “düzensiz” olarak adlandırılan göçmen gruplarının varış noktalarında karşılaştıkları toplumsal kabul -ve bazı durumlarda toplumsal direnç- kamu politikası başlığı altında incelemeye değer bir alan açmaktadır. Bu bağlamda bu çalışma, göç hareketliliklerini göçe hedef olan ülkeler üzerinden kamu politikalarında bir “değişim” ve “dönüşüm” aracı olarak tartışmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda Türkiye Cumhuriyeti bölgesel bir örnek olarak değerlendirilecek ve 11 Nisan 2013 tarihinde yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanundan başlamak üzere Türkiye’nin kamu politikalarında göç hareketliliklerine bağlı olarak gerçekleşen bazı değişiklikler değerlendirmeye açılacaktır. Göç hareketlilikleri özelinde kriz algısıyla beraber şekillenen ve varlığını koruyan toplumsal ve siyasal tepkilerin kamu politikaları üzerindeki yansımaları, mevcut göç politikalarının etkinliği ve sürdürülebilirliği çerçevesinde değerlendirilecektir. Sonuç olarak, bu çalışma göç hareketliliklerinin ve “tepkilerin” çok boyutlu yapısını vurgulayarak, göç hareketleri ve kamu politikaları arasındaki ilişkiyi derinlemesine incelemeyi hedeflemektedir.

Bahriye Eseler (Üsküdar Üniversitesi) ve Ömer Faruk Gençkaya (İstanbul Medipol Üniversitesi), Kentsel Dönüşümün Sosyal Hayata Etkileri: Fikirtepe Üzerine Bir İnceleme

Son yıllarda kentsel dönüşüm denildiğinde akla ilk gelen projelerden biri İstanbul’un Kadıköy ilçesindeki Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Projesidir. Proje Fikirtepe, Dumlupınar, Merdivenköy ve Eğitim mahallelerini kapsamaktadır. Kentsel dönüşüm proje alanına giren dört mahallenin toplam nüfusu yaklaşık 50.000’dir. Proje ile hedeflenen 4 milyon metrekare üzerinde 140.000 kişinin yaşayacağı ve 60.000 kişinin çalışacağı bir yerleşim yeridir (Özdemir ve Aydın, 2016:56). Projenin genel amaçları nüfus ve yapılaşma planlarını korumak ve bölgenin nüfusunu dengede tutmaktır. Ayrıca kentsel çöküntü alanına dönüşen dört mahallenin sosyal donatı alanları ile daha yaşanabilir hale getirilmesi, yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve kentsel alanların sağlıklılaştırılması hedeflenmiştir. Bununla beraber kentsel dönüşüm olgusu ile bu bölgede yaşayan vatandaşların yaşamlarında önemli değişimler olmuştur. Fikirtepe’de nüfus dağılımı incelendiğinde, genel olarak hemşerilik ve akrabalık ilişkilerinin çok yaygın olduğunu hatta, sokak – cadde ölçekleri açısından incelendiğinde genellikle hemşeri ve akraba ilişkilerine göre dağılım gösterdiği dikkat çekmektedir. Bu da Türkiye’de genel olarak gecekondular mahallelerinde yaygın olan, aynı dönemde aynı bölgeye göç etme durumunun Fikirtepe’de de geçerli olduğunu göstermektedir. Bu sebeple mahalleye taşınanlar ya da mahalleden taşınanların sosyal yaşamlarında önemli değişiklik olmuştur. Çalışmada yöntem olarak literatür taraması ve nitel araştırma metodu belirlenmiştir. Çalışmanın evreni olarak, kentsel dönüşümden önce ve sonra mahallede yaşayanlar, kentsel dönüşüm sonrası yeni konutlara taşınanlar olarak tercih edilmiş, evreni yansıtmaya yeteneğine sahip olduğu düşünülen 30 katılımcı ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Örneklem rassal olarak seçilmiştir. Bu çerçevede katılımcılarla yapılan görüşmeler sırasında, Yeni Fikirtepe’yi değerlendirirken belirli sosyal noktalar üzerinde durdukları gözlemlenmiştir. Öz haliyle Bu mozaikiyi bozan ya da değiştiren durumlara karşı ortak tepkiler oluşmuştur.

Panel 55 (11.45-13.15, Sınıf: 315)

Türk Sağında Ayrımlar ve Etkileşimler – I

Panel Başkanı: H. Seçkin Çelik (Hacettepe Üniversitesi)

Bu panellerin amacı, Türk sağını oluşturan ideolojilerin ayrımlarını ve etkileşimlerini farklı temalar üzerinden tartışmaktır. İlk panel, Türk sağının iki önemli kampını oluşturan milliyetçilik ve İslamcılık arasındaki etkileşimlerin ve ayrımların kavramsallaştırılmasını ve tarihselleştirilmesini amaçlamaktadır. Ertuğrul Meşe, Türk sağı çalışmalarında sıklıkla kullanılıp pek az kavramsallaştırılan mukaddesatçılık kavramını incelemektedir. Mukaddesatçılığı İslamcılığın tarihsel bir evresi olarak tanımlayan Meşe'nin bildirisi, İslamcılığın mukaddesatçılık örtüsünde gelişip 1960'lardan itibaren bu örtüyü atmaya çalıştığını savunmaktadır. Barış Celep, dinde reform tartışmalarının milliyetçi-muhafazakar kimliğin oluşumuna etkisini incelemektedir. Celep'in bildirisi, dinde reform tartışmalarının milliyetçi-muhafazakar kimliği Türkçülerden arındırdığını ve İslamcıların baskın olduğu bir kimliğe dönüştürdüğünü ileri sürmektedir. H. Seçkin Çelik, Soğuk Savaş döneminde İslamcılar ile milliyetçi-muhafazakarların ayrışma ve benzeşme temalarını tartışmaktadır. Çelik'in bildirisi, Türk-İslamcı siyaset dilinin 1970'lerin ikinci yarısından itibaren İslamcı siyasal söylemle yakınlaşarak bir de-sekülerizasyon ve de-rasyonalizasyon süreci geçirdiğini savunmaktadır.

Ertuğrul Meşe (Giresun Üniversitesi), İslamcılığın Bir Evresi Olarak Mukaddesatçılık

Türkiye'nin siyasal yaşamını büyük oranda belirleyen mukaddesatçılık, adına Türk sağı denilen milliyetçilik, muhafazakarlık ve İslamcılık terkinin özel bir formudur. Daha özelde mukaddesatçılık milliyetçi muhafazakâr ve İslamcı terkinin dini/İslamcı dozu yükseltilmiş en konsantre halidir. Türk sağının en konsantre haline adını veren mukaddesatçılığın sözcük kökeni mukaddestir. Etimolojik olarak mukaddes, Arapça "muqaddas" (مقدس) kelimesinin Türkçeleştirilmiş halidir. Anlam olarak takdis etme ve kutsal kılma anlamına gelen mukaddes, takdis olunmuş, kutsanmış, mübarek bilinmiş, her türlü ayıp ve noksanlıktan arındırılmış, kutsal ve kutsi kabul edilene anlatmak için kullanılır. Siyasal bir kimlik olarak mukaddesatçılık, Allah, peygamber, Kur'an, melek, din, iman, Kâbe, cami, vatan, millet, bayrak ve namus gibi dinî ve millî değerlerin savunuculuğunun ifadesidir. Mukaddesatçılık, milliyetçi ve muhafazakâr duyuların bir ifadesi olarak, 1960 sonrasına kadar kendini daha çok milliyetçi-muhafazakârlık ya muhafazakâr milliyetçilik adı altında gizledikten sonra açık bir biçimde İslamcılık olarak ifşa etmiştir. İslamcıların kendilerini mukaddesatçı, muhafazakâr milliyetçi ya da milliyetçi-muhafazakâr olarak tanımlamalarının en belirgin nedeni, Cumhuriyet sekülerleşmesine dahil olmamalarından doğan müşküllerden korunmaktır. Mukaddesatçılar, İslamcı geçmişlerinin, eleştirilerinin ve taleplerinin Cumhuriyet politikalarıyla çelişmesi durumunda milliyetçi-muhafazakâr refleksleri ve antikomünist siyasallığın kendilerine verdiği icazetleri varoluşlarına can suyu olarak görmüşlerdir. İslamcıların dini politik bir imkân olarak kullanımlarındaki mahirlikleriyle duruma göre kendilerini mukaddesatçı, milliyetçi-mukaddesatçı ve muhafazakâr milliyetçi olarak tanımlasalar da bu kimlikte baskın olan her zaman dini/İslami olduğu için mukaddesatçılık, özü itibari ile İslamcılıktır. Türkiye'de İslamcılar, "ahlâk nizamı, hizmet, hakikat, irade, maneviyat, milliyetçilik, millî birlik, millî ahlak, millî terbiye, millî tarih, millî dava" gibi milliyetçi-mukaddesatçı lügati kullanarak sağın bütün

hallerini dinsel açıdan mayalamışlardır. Bu nedenle İslamcılık, Kemalizm karşıtlığının daha mutedil gözükmesi için mukaddesatçı bir dille konuşurken, uzunca bir dönem “Mukaddesatçı Türk”e seslenmiştir. Bu dilin lügatine önemli katkılar yapan ve mukaddesatçı kavramının içeriğini oluşturan ve mukaddesatçılığı “ikinci mevki bir tabir” olarak gören Necip Fazıl Kısakürek’e göre Cumhuriyet döneminde İslamcıların mukaddesatçı mevhumunun ardına gizlenmekten başka çareleri yoktur. Bu nedenle Kısakürek’e göre mukaddesatçı çatısının altında Müslümandan ya da İslamcılardan başkasına yer yoktur. Görüldüğü üzere mukaddesatçılık, Kemalizm’e karşı kendini maskeleyen gibi politik zaruretlerden doğmuş, milliyetçilik ve muhafazakarlık ya da milliyetçi muhafazakârlıkla olan akrabalığın ideolojik imkanlarını kullanmış bir İslamcılıktır. Genel olarak Türk sağının özel olarak da İslamcılık ya da daha özelde onun bir formu olan mukaddesatçılığın insan sermayesi ile kültürel iklimi aynıdır. Bu nedenle milliyetçi, muhafazakâr ve İslamcı olan kişiler yeri geldiğinde geleneği ve milli olanı kendi düşünce ve eylem repertuarlarının sermayesi olarak görmüş ve kullanmıştır. 1945-1960 yılları arasında bu kullanımın en bilinen adı mukaddesatçılıktır. Mukaddesatçılığın tanımlanmasında Kemalist sekülerliğin ideolojik inşası belirgin bir neden olduğu gibi sosyo-psikolojik ve politik anlamları olan hınç gibi duygular da önemlidir. Mukaddesatçılığın kuruluşuna etki eden hınç (Ressentiment), kökleşmiş kıskançlık, yakınma, kara çalma ve düşmanlık gibi duyguları ifade eden duygular demetidir ve daha çok kişinin kendilik algısındaki travmatik deneyimlerin ve güçsüzlük gibi duyguların yarattığı acziyetten kurtulma iştiağından kaynaklanır. Mukaddesatçılıktaki hınç, hiçbir zaman anti-modern olmamış daha çok modernliğin Kemalist versiyonuna ve onun yarattığı sosyal, siyasal ve kültürel dışavurumlarına karşı olmuştur. Mukaddesatçılığın Kemalizm’e olan muhalefesinde, toplumda mukaddes olarak kabul edilen İslam, dini duygular ve tarikatların ürettiği dinsel muhalefet aktif olduğu gibi kimi zaman Türk milliyetçiliğinin duygu dağarı ve insan sermayesi de kullanılmıştır. Bu kullanımın hareket kabiliyetini ise 1950 sonrasında itibaren antikomünizm artırmıştır. Bu çalışmada İslamcılığın Tek Parti dönemi Kemalist modernleşme sürecine duyulan hınçla İslami ve milliyetçi temelde mukaddesatçılık olarak inşa edildiği ve 1960’tan itibaren kendinde güç bulan İslamcılığın artık mukaddesatçılık perdesini atmaya çalıştığı gösterilmeye çalışılacaktır.

Barış Celep (Giresun Üniversitesi), Milliyetçi-Muhafazakâr Kimliğin Oluşumunda Dinin İşlevi

Milliyetçi-muhafazakâr kimliğin oluşumunda dini alana dair tartışmalar önemli bir işleve sahiptir. Bu tartışmaların en önemlilerinden birini de içerisinde Türkçe ezan, Türkçe ibadet gibi başlıkların yer aldığı dinde reform tasarıları oluşturmuştur. 1930’larda yaşanan dinde reform çabalarında milliyetçi aydınların süreci onaylar görünmelerine karşın 1940’lı yılların ikinci yarısından itibaren dinde reform konusunda nötr bir tutum takındıkları görülmüştür. Ortaya çıkan bu değişim kısmen iktidarların yaşanan tartışmalardaki tutum değişikliğine bağlanmış olsa da bir diğer neden komünizme karşı kullanışlı bir aparat olduğu anlaşılan İslam’ın muhteviyatına müdahale ederek bu aparatın işlevselliğine zarar verilmek istenmemesi olmuştur. Her ne kadar milliyetçi aydınlar arasında dinde reform tartışmalarında takınılan bu nötr tutum, 1950’lerin sonuna kadar devam etmiş olsa da 27 Mayıs 1960’ta yaşanan askeri darbe bu tutumda bir değişimin yaşanacağını ip uçlarını vermiştir. 27 Mayıs sonrası oluşturulan ve içerisinde Alparslan Türkeş gibi Türkçü kesimde önemli bir ismi bulunduran

iktidar bloğu, Türkçe ezan uygulamasına geri dönülmesi ve Türkçe ibadet gibi tartışmaları yeniden alevlendirmiştir. Bu tartışmalar bir sonuç vermemiş olsa da Türkiye'nin bu tartışmaları alevlendiren iktidar bloğunun bir parçası olması İslamcı kesimler tarafından kendisinin yoğun olarak eleştirilmesine kapı aralamıştır. Alparslan Türkeş eleştiriler sonrasında dinde reform konusunda takındığı tutumdan geri adım atmış olsa da İslamcılar Ziya Gökalp'in "dinde Türkçülük" esasını hedef alarak tüm Türkçü grupları dinde reform çabası üzerinden ötekileştirmeye çalışmışlar ve 1960'ların sonu itibariyle de hedeflediklerini başarmışlardır. Ötekileştirilen Türkçülerin milliyetçi kesimden tasfiye edilmesi milliyetçi-muhafazakâr kimliği sadece daha homojen hale getirmemiş aynı zamanda onu İslami tonu daha yüksek bir siyasal kimliğe dönüştürmüştür.

H. Seçkin Çelik (Hacettepe Üniversitesi), Soğuk Savaş Türkiye'sinde Siyaset Dilinin De-Sekülerizasyonu ve De-Rasyonalizasyonu: İslamcılar ve Milliyetçi-Muhafazakarlar Nerede Yakınlaştı Nerede Ayrıştı?

İkinci Meşrutiyet dönemi İslamcıları, ayrı bir Türklük davasının ortaya çıkmasından rahatsız olmuşlardı; bu durumu İslamla bağdaşmaz ve devleti parçalayıcı olarak görüp şiddetle eleştiriyorlardı. Ancak fazlasıyla Batıcı ve laik gördükleri katıksız Türkçülerden farklı olarak Türk-İslamcılarla diyalog kapısını kapatmamışlardı. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde ortaya çıkan siyasal akımların hemen tamamı teccid ihtiyacının varlığında birleşiyordu; dinsel terminolojiden alınan bu kelime, aslında iyi durumda olan öze zaman içinde eklenerek onun saflığını bozan bid'atleri temizleyerek eski saflığı yakalamaya dayalı bir düşünceyi, yani ihyayı işaret ediyordu. Ancak özellikle Batılılaşma taraftarları eskiyi yeni şartlar içinde ihya etmek anlamında değil, yepyeni bir düzen kurmak anlamında teccidi kullandıkları için, teccidi muhafazakar anlamında kullanan kesimlerden ayrıştılar. Cumhuriyet döneminde Kemalizm, artık bu kavramı kullanmaya ihtiyaç duymuyordu; ancak yenilenmeden anladığı ihyadaki gibi bir canlandırıcılık değil, yepyeni bir düzen kurmaktı. Bu modernist milliyetçi yaklaşımın sosyo-kültürel konulardaki radikalliği, bazen Yusuf Akçura gibi ceditçi Türkçülerin tasavvurlarını bile aşıyordu. Bilhassa çok partili hayata geçildikten sonra radikal Batılılaşma anlayışına dayalı Kemalist kültür devrimine yönelik karşıtlık, muhafazakar kesimler tarafından daha yüksek sesle dile getirilmeye başlandı. Ancak bu dönem aynı zamanda Soğuk Savaş'ın dünyada ve Türkiye'de tüm şiddetiyle hissedilmeye başladığı bir zaman dilimine denk geldiğinden, Kemalizm eleştirisi anti-komünist gerekçelendirmeler üzerinden yapılıyordu. İster Türkçü ister İslamcı eğilimler taşısın, muhafazakar kesimler 1950'lerde 'milliyetçi'liği çatı kavram olarak kullanan örgütlerde bir araya geldiler. Kemalizm ve sol karşıtlığı, o günün şartlarında daha risksiz olan milliyetçilik kavramı üzerinden ifade edildi. Ancak bu dönemde bile milliyetçilik, yoğun biçimde muhafazakarlıkla ve dinsel kavramlarla iç içe geçirildi. Milliyetçi-muhafazakar sağ, kendi siyaset dilini 'mukaddes'ler üzerinden kurmaya ve siyasi rakiplerini de halkın mukaddesatına karşı olmakla itham etmeye başladı. Siyaset dilinin yoğun bir biçimde kültürel kavramlara dayalı olarak kurulması ve 'sol tehdit' üzerinden kültür alanının güvencileştirilmesi, bu yoldan da devlet ideolojisinin biçimlendirilmesi başlıca hedef olarak görülüyordu. Aynı zamanda 'solsuz' bir siyasi düzen özlemi 'mukaddesat' üzerinden siyasal alanın parsellenmesi ve solun bizatihi varlığının mukaddesata aykırı olarak kodlanması

yaklaşımını beraberinde getiriyordu. 1960'ların sonundan itibaren milliyetçi-muhafazakarlık Türkçü dilden uzaklaşarak giderek Türk-İslamcı dili benimsedi ve özellikle 1970'lerin ikinci yarısında Türk-İslamcılarının siyaset dili Türkiye merkezli düşünen İslamcılarının siyaset diliyle iyice yakınlaşarak bir hayli de-sekülerize oldu. Siyaset dilinin mukaddesler üzerinden kurulması, eleştirilebilir ve olgulara dayalı olarak temellendirilebilir rasyonel argümanlara dayalı siyasal tartışmanın alanını iyice daraltarak aynı zamanda siyaset dilinin de-rasyonalizasyonuna hizmet etti. De-rasyonalizasyon sürecine katkıda bulunan bir diğer faktör, tarihi ve adeta onun güncel yansımaları olarak görülen siyasal olayları komplo teorileriyle açıklama eğiliminin yüksekliği idi. Bu benzerliklere rağmen, özellikle radikal İslamcı kanat, Türk-İslamcılarının devlete atfettikleri kutsiyete katılmadıkları gibi, Ülkücü çevrelerin anladığı şekliyle 'millet'i de kavmiyetçi bularak mukaddes değerler alanından dışlamayı sürdürdüler.

Panel 56 (11.45-13.15, Sınıf: 301)

**Demokrasiden Otokrasiye Rejimini Arayan Ülke Türkiye
Panel Başkanı: Ersin Kalaycıoğlu (Sabancı Üniversitesi)**

Sabri Sayarı (Sabancı Üniversitesi), Türkiye'de Demokrasiye Geçiş ve Siyasal Rejim Sorunları, 1950-1960

Ersin Kalaycıoğlu (Sabancı Üniversitesi), Siyasetin Yapılandırılmasındaki Yüz Yıllık Savruluş

Seda Demiralp (Işık Üniversitesi), Türkiye'de Otoriterleşme ve Siyasi Apati

Berk Esen (Sabancı Üniversitesi), Türkiye'nin Çok Partili Döneminde Rejim Salınimleri

Panel 57 (11.45-13.15, Sınıf: 302)

**Türkiye'de Seçimler: İttifaklar, Dinamikler ve Seçmenler
Panel Başkanı: K. Aydın Gündüz (TOBB ETÜ)**

Zeynep Özge Iğdır (Sabancı Üniversitesi), Türkiye'de Seçim İttifaklarının Kurumsal Düzenlemesi: 1950-2022

Bu bildiri, 1950 – 2022 yılları arasında partilerin seçime seçim ittifakları kurarak katılmasını düzenleyen kurallarda yapılması önerilen değişiklikleri incelemektedir. Parlamento tutanakları üzerinde yapılan çalışma sonucunda bu şekilde 11 kanun teklifi bulunmuştur. 1950 yılında Türkiye'nin demokrasiye geçişinden bu yana, seçim kanunları önemli değişikliklere uğramış, her biri önceki sistemin bazı unsurlarını koruyarak yeni bir seçim sistemi getirmiştir. 1980 askeri darbesinin ardından 1983 yılında yürürlüğe giren 2839 sayılı mevcut seçim kanunu, önemli değişiklikler geçirerek günümüze kadar gelmiştir. Örneğin, 2018 yılında, 7101 sayılı Kanun'la yapılan bir değişiklik ile, partilerin literatürde *apparentement* (birleşik liste) olarak bilinen tipte seçim ittifakları kurmasına izin vermiştir. İlginç bir şekilde, bu değişiklik yeni bir seçim öncesi ittifak türü getirirken, 1954'e kadar izin verilen, literatürde *joint list* olarak bilinen, ortak liste tipindeki seçim ittifaklarını yasaklamayı sürdürmüştür. 2022 yılında, 7393 sayılı Kanun'la yapılan başka bir değişiklik, *apparentement* hükmünü değiştirerek ittifakın toplam oylarının ilk sandalye tahsisi sırasında dikkate alınması kuralını kaldırmıştır. Yukarıda

örneklerinden bazıları sunulan kanunlaşmış önerilerin yanı sıra, 1950 – 2022 yılları arasında sunulmuş ancak kanunlaşmamış 7 öneri daha bulunmaktadır. Bunlar kimi zaman iktidar kimi zaman muhalefet partileri tarafından meclis başkanlığına sunulmuş ancak mecliste yeterli desteği elde edemediği için kanunlaşmamıştır. Bildiri, yukarıdaki ampirik gözlemlerden yola çıkarak, ülkelerin seçim öncesi ittifakların kurulmasını düzenleyen seçim kurallarını neden değiştirdiğini sormaktadır. Ayrıca siyasi partilerin bir ittifak tipini diğerine tercih etme nedenlerini araştırmaktadır. Bildiri, Türkiye'de seçim öncesi ittifak oluşumunu düzenleyen kurallardaki değişiklikleri açıklamada orantısızlık, ideolojik kutuplaşma, parti sistemi parçalanması ve yeni parti oynaklığının önemli olduğunu savunmaktadır. Bu değişiklik önerileri çoğunlukla parlamentoda çoğunluğu elde etmeye ya da korumaya engel olarak görülen belirli muhalefet figürlerinin etkisini azaltmayı amaçlamaktadır.

Edip Asaf Bekaroğlu (İstanbul Üniversitesi), İktidarların Referandum Kazanma Dinamikleri: Türkiye Örneği

Hükümetlerin yalnızca kazanacaklarından emin oldukları konuları referanduma sunduğu düşünülebilir. Popülizmin yükselmesi ile plebisitçi yöntemlerin arttığına dair de yaygın bir kanaat vardır. Ancak verilere bakıldığında sadece demokrasilerde değil rekabetçi otoriter veya tam otoriter rejim türlerinde bile iktidarların referandumlarda bekledikleri sonuçları alamadıkları görülmektedir. Referandumlar hakkındaki literatür ise seçim kampanyalarının genel seçimlerle karşılaştırıldığında referandumlarda daha etkili olduğunu ve referandumların sürpriz sonuçlara daha açık olduğunu göstermektedir. Peki iktidarlar, referandum sonuçları ile ilgili bu belirsizliklere rağmen neden bazı önerilerini halk oyuna sunarlar ve hangi şartlarda halkoylamalarında kazanma şansları daha yüksektir? Bu çalışmada, referandum sonucunun belirlenmesinde ekonomik durum ve demokrasinin kalitesi gibi yapısal şartlardan ziyade referanduma götürülen konular ve yürütülen kampanyalar ile ilgili bazı değişkenlerin daha etkili olduğu iddia edilmektedir. Çalışmanın üç hipotezi vardır. Birincisi, referandumdaki tarafların yürüttüğü kampanyaların yoğunluğu arttıkça, iktidar teklifinin onaylanma olasılığı azalır. İkincisi, halkoyuna sunulan paketin karmaşıklık seviyesi yüksekse, onaylanma olasılığı azalır. Üçüncüsü ise oylanılan konu hakkında seçmenin halihazırda güçlü eğilimleri varsa, referandum sonuçları genel seçimlerin sonuçlarına benzemekte, yani referandum sonucunu tahmin etmek kolaylaşmaktadır. Bu hipotezler Türkiye örneğinde Adalet ve Kalkınma Partisi döneminde yapılan üç referandum (2007, 2010, 2017) analiz edilerek değerlendirilecektir. AKP döneminde referanduma sunulan tüm tekliflerin kabul edilmesine rağmen, kabul oranlarının 2007'de yüzde 68,9'dan 2010'da yüzde 57,9'a düşmesi ve 2017'de yüzde 51,4 gibi marjinal bir orana gerilemesi başlı başına ilginçtir. Türkiye bir rekabetçi otoriter veya kimilerine göre otoriter rejime dönüşürken AKP önerilerinin gittikçe azalan oranlarda halkoyu desteği alması irdelenmeye değer bir konudur. Yukarıdaki üç hipotez çerçevesinde bu konu analiz edilecektir. Bu amaçla, 2007, 2010 ve 2017 referandumlarında kampanya yoğunluğu, konu karmaşıklığı ve seçmen eğilimleri göstergeleri incelenip ve bunların referandum sonuçlarını hangi mekanizmalar aracılığıyla etkilediği araştırılacaktır. Söz konusu göstergeleri belirlemek için bir ana akım gazete taraması yapılarak her bir referandumda halkoyuna sunulan konuların içerikleri ve kampanya süreçleri niteliksel olarak analiz edilecektir.

Tuğçe Erçetin (İstanbul Bilgi Üniversitesi), Türkiye'deki 2023 Genel Seçimlerinde Millet İttifakı'nın Söylemsel Dönüşümü: Kapsayıcılıktan Dışlayıcılığa Doğru Bir Repertuar

Siyasi kampanyalar, seçim sürecini etkilemek, seçimde bulunacak vatandaşların kararlarını etkilemek ve vatandaşları ikna etmeye aracılık eder. Seçmenler bir yandan gündelik yaşam koşulları hakkında fikir sahibi olabilirken, diğer yandan bu koşulların nasıl sonuçlar doğuracağını hesaplamaktan ve tahmin etmekten kaçınma eğilimindedirler (Schmitt-Beck ve Farrell 2002). Bu anlamda, siyasi adaylar kendi kampanyaları hakkında olumlu bilgiyi üretmek ve rakiplerine yönelik olumsuz kampanya yürütmek için mobilizasyon stratejilerini araçsallaştırırlar. Seçim kampanyaları, siyasi desteği en üst seviyeye çıkarmak ve partizan değişimler, ekonomik koşullar, rasyonel veya duygulara hitap eden çerçeveler aracılığıyla oy verme davranışını etkilemek gibi belirli hedefleri ortaya koyar (Stokes 1999; Downs 1957; Rabinowitz ve Macdonald 1989). Bu süreçte işlevsel olan kampanyalar, vatandaşları adaylar, adayların pozisyonları, adayların ele aldığı konular hakkında belirli bir anlatı ile bilgilendirir (Zaller 1991). Farklı söylem ve performanslarla bu bilgileri sağlamak mümkündür; mesela adaylar ortak sorunları/konuları ele alabilir (*issue convergence*), rakiplerinden farklı konuları çerçeveler (*issue divergence*) veya diğer rakiplerine göre bir soruna/konuya odaklanarak ilgili konunun sahibi olarak görünebilirler (*issue ownership*) (Damore 2004; Banda 2015; Amoros ve Puy 2013; Ballard vd. 2016; Seeberg 2022). Bu çerçevede, çalışma 2023 tarihinde Türkiye'de gerçekleşen genel seçimlerde iki tur arasında Cumhuriyet Halk Partisi eski lideri ve Millet İttifakı'nın adayı Kemal Kılıçdaroğlu'nun söylemsel dönüşümüne odaklanmaktadır. İki farklı turda Millet İttifakı adayının söyleminin nasıl bir çerçevede ve içerikte değişim gösterdiğini sorgulamayı hedefleyen çalışma youtube üzerinden yayınlanan videolardaki anlatıları içerik analizi ile analiz ederek söylemsel dönüşümü açıklamaya çalışmaktadır.

Yağmur Yetimoğlu (İstanbul Bilgi Üniversitesi/Antalya Bilim Üniversitesi), Türkiye'de Oy Verme Davranışı ve Parti Sadakatinin Patika Bağımlılığı Teorisi Perspektifinden İncelenmesi

Bu çalışma, Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze Türkiye'nin siyasi tarihini ve seçmen davranışlarını, patika bağımlılığı teorisi perspektifinden inceleyerek, kritik siyasi dönüm noktalarının seçmen davranışlarını nasıl etkilediğini araştırmaktadır. Ayrıca çalışmada Osmanlı döneminden Cumhuriyet'e modernleşme çabalarındaki patika bağımlılığı incelenmekte ve bu süreçte Türkiye'nin modernleşmesi önündeki engeller vurgulanmaktadır. Bu engeller arasında dine, milliyetçiliğe ve muhafazakarlığa bağlı bireylerin modernizme, demokrasiye ve laikliğe karşı gösterdiği muhalefet yer almaktadır. Buna ek olarak, modern Türkiye'de 1960'ta başlayan sistematik darbeler önemli engeller olarak kabul edilmektedir. Osmanlı İmparatorluğu ve Cumhuriyet döneminde birçok reform girişiminde bulunulmuş, ancak bu çabalar güçlü bir muhalefetle karşılaşmıştır. Yine de, hukuk, devlet kurumları ve eğitimdeki reformlar devam etmiş ve Batılılaşma hedefi korunmuştur. Bu bağlamda patika bağımlılığı teorisini bir ülke analizinde kullanmak bize mevcut ülkenin siyasi, sosyal ve ekonomik eğilimlerini göstermekte, derin bir tarihi analiz yapma fırsatı sunmaktadır. Jeopolitik olarak son derece kritik bir noktada bulunan Türkiye'nin vaka olarak seçilmesi ise aslında bize bölgeye ve bölgedeki siyasi, askeri

ve ekonomik eğilimlere, işbirliklerine dair ipucu vermekte, böylelikle ülkelere karşılaştırmalı bir çerçeveden bakabilmekteyiz (Ahmad, 1993). Patika bağımlılığı, geçmişte alınan kararların ve kurulan kurumların mevcut ve gelecekteki seçenekleri nasıl şekillendirdiğini vurgular (Pierson, 1997; Mahoney, 2000). Bu nedenle, darbelerin neden olduğu kesintinin kapsamı ve etkisi, mevcut siyasi ve sosyal yapılar, kurumlar ve diğer faktörlere bağlı olacaktır. Fakat bu noktada bir ülkeye geniş açıdan bakmak için patika bağımlılığı tek başına yeterli olmayacaktır, özellikle Türkiye vakasında Osmanlı'dan bu yana gelişimi anlayabilmek için Modernleşme teorisinden destek alabiliriz. Modernleşme perspektifinden incelediğimizde neden patika bağımlılığı ve modernleşmeyi birlikte ele aldığımızı bazı örneklerle açıklayabiliriz. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki modernleşme sürecinde sarıktan fes giyimine geçiş önemli örneklerden biri olarak ele alınabilir. Dini gruplar, fesi "İslam'da yeri yok" diyerek bu değişime direnmiş ve isyanlar çıkmıştır. Benzer bir durum 1925'teki Şapka Devrimi sırasında da yaşanmıştır; anti-modernizasyon grupları, şapkanın geçişine dini gerekçelerle karşı çıkarak protestolara neden olmuştur (Şeyhun, 2014). Böylelikle Osmanlı'dan modern Türkiye'ye uzanan süreci patika bağımlılığı ve modernleşme perspektifinden ele aldığımızda Türkiye'nin ekonomik, siyasi ve sosyolojik evrimine dair derinlikli bir analiz yapabiliriz. Türkiye'de modernleşme ve patika bağımlılığını işleyebileceğimiz bir diğer örnek ise çok partili hayata geçiş sürecidir. Tıpkı fes ve şapka kullanımında olduğu gibi çok partili hayata geçiş denemeleri de Türkiye'nin batılılaşması, modernleşmesi ve demokratikleşmesi açısından son derece önemlidir. Bu çalışma, Türkiye'de oy verme davranışı ve parti sadakatini yol bağımlılığı teorisi perspektifinden inceleyerek şu soruyu ele almaktadır: "Yol bağımlılığı teorisi, Türkiye'nin seçim ortamında oy verme kalıplarının ve parti sadakatinin sürekliliğini nasıl açıklar?" Çalışma, karşılaştırmalar ve verileri üç ana başlık altında kategorize ederek, yol bağımlılığı, modernleşme ve seçmen davranışı konularındaki literatürü etkin bir şekilde kullanarak derinlemesine bir analiz yapmayı amaçlamaktadır. Karma yöntem yaklaşımı, tarihsel analizi tablolar ve verilerle birleştirir ve perspektifi genişletmek için uluslararası örnekleri içerir. Bu çalışmanın bir sınırlaması, Türkiye'nin dinamiklerini açıklamak için yol bağımlılığı teorisine dayanmaktır; tek bir teorinin bu dinamikleri tam olarak yakalamakta yetersiz kalabileceği kabul edilmektedir. Gelecekteki araştırmalar, Rasyonel Seçim Teorisi ve Sosyal Hareket Teorisi'ni yol bağımlılığı ile birleştirerek, çok boyutlu bir analiz için daha kapsamlı bir yaklaşım benimseyebilir. Bu çalışmanın literatüre katkısı, yol bağımlılığı teorisinin belirli olguları önemli ölçüde açıklayabileceğini göstermekte olup, Türkiye üzerine yapılan bu durum çalışması, sonraki araştırmalar için bir başlangıç noktası oluşturmaktadır.

K. Aydın Gündüz (TOBB ETÜ), Ekonomik Oy Verme Davranışında (Daha) Geniş Zamanları Düşünmek: Kuşaklararası Toplumsal Hareketlilik Algısı Üzerine Bir Değerlendirme

En basit ve yalın haliyle ekonomik gidişatın toplum genelindeki ve bireysel düzeydeki değerlendirilişiyle siyasal tercihler arasında nedensel bağıntılar kuran Ekonomik Oy Verme Davranışı kuramından hareketle seçmenlerin parti tercihlerini açıklamaya çalışan literatür, özellikle son yıllarda bu bağıntıların imkan şartlarına da fazlasıyla odaklanmıştır. En başta, kurama içkin zamansallığın belirlenmesi için, seçmenlerin ekonomik performans değerlendirmelerinde dikkate aldıkları zaman diliminin uzunluğu ya da kısalığı öne çıkan bir

meseledir. Buna ek olarak, karıştırıcı etkide bulunması olası diğer etkenler üzerinde durulmuştur. Örneğin, ekonomik kriz dönemlerinde ekonomi yönetimine dair sorumluluğun gerçekten iktidardaki siyasal kadrolara atfedilip edilmediği analiz edilmiş, bilhassa siyasal kutuplaşmanın çok derinleştiği bağlamlarda ekonomik tabloya ilişkin öznel değerlendirmelerin partizan önyargı gibi faktörler tarafından fazlasıyla etkilendiği ortaya konmuştur. Bu çalışma, kuşaklararası toplumsal hareketlilik algısının hem kuramın esas aldığı değerlendirmedeki zamansallığın tespitinde, hem de -tıpkı sınıfsal oy verme kuramının sosyoekonomik statü için öngördüğü gibi- başlı başına bir değişken olarak etkili olup olamayacağını tartıştıktan sonra bazı ön analizler ortaya koyacaktır. Bireylerin ekonomik düzen içinde varlıkları, ömürlük bir deneyim olarak oldukça uzun vadeli. Kişilerin içinde doğdukları ailenin ekonomik koşul ve yaşantıları, ilerleyen yıllarda kat ettikleri iyileşme veya kötüleşme, onların ekonomik duruma ilişkin değerlendirme ve tatmin düzeylerine; buna ek olarak da seçimin öncesindeki birkaç yıllık süreyi yaşamları içinde nasıl anlamlandıracaklarına etki edebilir. Bunu anlamlandırabilmek için kuşaklararası toplumsal hareketlilik algısı elverişli bir kavramdır. Aşağı doğru toplumsal hareketlilik yaşamış olan birinin ekonomi politikalarından beklentisi, anne-babasının sahip olduğunu düşündüğü olanaklara erişememenin hıncıyla bu adaletsiz düzenin değişmesini istemek üzerine şekillenebilirken; yukarı doğru toplumsal hareketlilik deneyimlemiş birininki de -örneğin, kendi çabaları sayesinde artırdıkları gelirlerinin içinde- daha az vergi ödemeyi istemek şeklinde gelişebilir. Bu nedenle, parti tercihinin ortaya çıkacağı siyasal ve ekonomik bağlamın nitelikleri doğrultusunda belli bir mana ve değer kazanacak kuşaklararası toplumsal hareketlilik, ekonomik oy verme davranışı modelinin zamansal belirleyicisi veya ek değişkeni olarak dikkate değerdir. Türkiye’de 2002’den beri devam eden AKP iktidarı, ekonomik oy verme davranışındaki zamansallığın sınırlarını zorlayarak test etmek için elverişli bir bağlam sunar. Yirmi yıllık iktidarın ilk yıllarındaki olumlu ekonomik tablo, son yıllarda vatandaşların önemli bir kesimini etkileyen yüksek enflasyon ve ağırlaşan yeni istihdam yaratma sıkıntısı ile ortadan kalkmıştır. Bu sürecin ilk döneminden beri yaşanan farklı toplumsal hareketlilik senaryolarının doğrudan parti tercihi ile ilişkisi ve bu senaryolardaki ayrışmanın, kısa ve orta vadeli ekonomik değerlendirmelerdeki etkisi bu çalışmanın ortaya koyacağı ampirik tartışmanın merkezindedir. Kuşaklararası toplumsal hareketlilik algısını ilk defa 2018’deki son dalgasında ölçen World Values Survey (WVS) anketiyle elde edilen veri üzerinde gerçekleştirilen keşfedici nicel analizlerle, hem Türkiye’de ekonomik oy vermeye ilişkin nedensellik zincirinin daha iyi anlaşılmasına; hem de genel olarak uzun iktidarlar süresince yaşanan dalgalı ekonomik tabloların farklı ekonomik oy verme örüntüleri yaratıp yaratmadığına ışık tutulacaktır.

Panel 58 (11.45-13.15, Sınıf: 303)

Belirsizlik, Legal Baskı, Söylemsel Düşmanlaştırma: Otoriterleşme Üzerine Kuramsal ve Ampirik Katkılar

Panel Başkanı: Mine Eder (Boğaziçi Üniversitesi)

Bu panel, seçimsel rejimlerde demokratik gerileme ve otokratikleşme konusunu inceleyen ve Türkiye vakasını doğrudan veya dolaylı olarak ele alan kuramsal ve ampirik katkıları bir araya getiriyor. Panelin ilk bildirisinde, Başak Taraktaş, demokratik veya özgürleştirici niyetlerle

İktidara gelen bir partinin, belirsizlik ortamında stratejik etkileşim sonucu nasıl otoriterleşebileceğine yönelik oyun kuramına dayalı kuramsal bir katkı sunuyor. Uzun vadede rejimin demokratikleşme ve otoriterleşme arasında bir salınım davranışı göstermesi, açıklamaya konu olan sonuçlar arasında. İkinci bildiriye sunan Deniz Erkmen ve Mert Arslanalp, otoriterleşme yönünde hukukun araçsallaştırılması anlamına gelen otokratik legalizm kavramı ışığında, protesto hakkının güvenleştirmeye maruz bırakılarak legal yöntemlerle kısıtlanmasını inceliyor. Terörle mücadele mevzuatının tarihsel analizi, Türkiye'de ilan edilen protesto yasaklarına dair özgün bir veri seti, protestoculara karşı açılan çeşitli dava analizleri ve kilit siyasi aktörlerin konuşmalarından oluşan bir veri koleksiyonu incelemeye temel teşkil ediyor. Son bildiriye sunan Alper Yağcı, makine öğrenmesine dayalı bir metotla üretilen kapsamlı bir medya metin verisine dayanarak, otoriterleşme sürecinde muhalefete dair kullanılan dilin nasıl evrimleştiğini inceliyor. Muhalefetin gittikçe meşru bir rakip yerine yok edilmesi gereken bir düşman olarak tasvir edildiğini, bu davranışın, kur şoklarını değilse de şehit haberlerini takiben dönemsel olarak arttığını tespit ediyor.

Başak Taraktaş (Boğaziçi Üniversitesi), Periyodik Otoriterleşme

Bu çalışma, anayasal sistemlere rağmen toplumların neden demokratik ve otoriter rejimler arasında gidip geldiğini ele almaktadır. Rejim konusunda yapılan araştırmacılar, demokratik çöküş ve otoriter dayanıklılığa odaklanır. Bu araştırma, odak noktasını statik rejim sonuçlarından dinamik desenlere kaydırmaktadır. Periyodik rejim değişikliklerini dinamik bir denge olarak teorileştiren ve Osmanlı ve Cumhuriyet Türkiye'sinin diakronik karşılaştırmalı analizi ile bunu test eden bu çalışma, oyun teorisine dayanarak, hükümetler muhalefeti bir tehdit olarak algıladıkça toplumların otoriter ve demokratik rejimler arasında gidip gelme olasılığının yüksek olduğunu göstermektedir. Hükümet tarafından baskı altına alınan muhalefet grupları rejimi liberalleştirme gücünü üstlenirler; ancak iktidara geldiklerinde muhalefetle karşılaşır, tehdit altında hissederler ve yürütmeyi güçlendirirler. Güçlü yürütme organları, otoriter canlanmaları daha olası hale getirir. Baskı ve güvensizlik deneyimi hayatta kalma korkusunu devam ettirirse bu döngü yeni elitler altında tekrar edebilir. Bu makale, osilasyonu bir denge biçimi olarak teorileştirerek kurumlar ve rejim literatürlerine katkıda bulunmaktadır.

T. Deniz Erkmen (Özyeğin Üniversitesi) ve Mert Arslanalp (Boğaziçi Üniversitesi), Türkiye'de Otokratik Legalizmin Devamlılıkları: Protesto Alanı Örneği

Son yılların önemli araştırma alanlarından biri olan demokratik gerileme/otoriterleşme üzerine yapılan çalışmalar, soğuk savaş sonrası demokratik kurumların zayıflatılması süreçlerinde hukukun araçsallaştırılmasının rolünün altını çizmiştir. Özellikle "otokratik legalizm" çerçevesi altında çalışmalar parça parça uygulanan yasal süreçler yoluyla, demokratik hesap verebilirliğin ve rekabetin zayıflatılmasının hukukun prosedürel meşruiyeti arkasına nasıl gizlendiğini göstermişlerdir. Ancak bu araştırmalar çoğunlukla otoriter aktörlere ve bu aktörlerin hukuk yolu ile seçimler ve yasama organları gibi resmi kurumların liberal-demokratik işlevlerini nasıl zayıflattığına odaklanır. Bu çalışmada amacımız, bu aktör merkezli

yaklaşımlardan ayrılarak otoriterleşme öncesi var olan ve otoriterleşmeyi mümkün kılan yapılar üzerine düşünmektir. Hem otoriterleşme, hem de otokratik legalizm üzerine var olan çalışmalar, her ne kadar otokratikleşmenin nasıl gerçekleştiği üzerine çok önemli bilgiler üretmişse de önceki rejimle olan farklılık/kırılmalara vurgu yaparak şu kritik soruyu çoğunlukla ele almazlar: Otoriterleşme sürecinde hukukun bu kullanımına izin veren yapılar nelerdir? Otoriter dönüşümü mümkün kılan önceki rejime özgü yasal çerçeveler ve uygulamalar var mıdır? Yani, otoriterleşmenin başlamasından önce ve sonrasında yasal tedbirler ve uygulamalarda ne tür süreklilikler gözlemliyoruz? Bu makalede, bu soruları ele almak için son on yılda önemli bir otoriterleşme sürecinden geçmiş olan Türkiye'de protestoların güvenleştirilmesine odaklanıyoruz. Hukuki çerçeveler, idari uygulamalar ve tabandan gelen itiraz ve protestolara karşı kullanılan siyasi söylemlerin analizi yoluyla, Türkiye'de otokratik legalizmin işleyişinin, Kürt ve sosyalist protestolarının güvenleştirilmesi sürecinde geliştirilen yasal tedbirler ve idari teknolojiler üzerine katman katman nasıl inşaa edildiğini incelemek istiyoruz. Bunun için terörle mücadele mevzuatının tarihsel analizi, Türkiye'de ilan edilen protesto yasaklarına dair özgün bir veri seti, protestoculara karşı açılan çeşitli dava analizleri ve kilit siyasi aktörlerin konuşmalarından oluşan bir veri koleksiyonu kullanıyoruz. Bu tür süreklilikler ve değişimlere odaklanmanın, demokratik dönemdeki mevcut uygulamaların, zihniyetlerin ve çerçevelerin otoriterleşmeyi nasıl kolaylaştırdığını belirlemek için önemli ve gerekli olduğunu düşünüyoruz. Bu makale, otokratik aktörün plan ve hamlelerine aşırı vurgu yapmayı problematize ederek, bunun yanında rejim türleri arasındaki farklılıkları göz ardı etmeksizin otokratik legalizm ve otoriterleşme çalışmaları literatürüne katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, otokratik legalizm çalışmalarında az çalışılmış bir alan olan protesto alanını incelemektedir.

Alper Yağcı (Boğaziçi Üniversitesi), “Rakip mi Düşman mı? Türkiye'nin Otoriterleşme Döneminde Medya İçeriğinin Makine Öğrenme Metotlarıyla İncelenmesi

Duygusal kutuplaşmanın seçimsel rejimlerde demokratik gerilemeye ve otoriterleşmeye yol açtığı giderek daha fazla kabul görüyor. Muhalefete yönelik olumsuz dil de, duygusal kutuplaşmanın artmasında rol oynayabilir. Bu konuyu Türkiye bağlamında inceliyoruz. Karl Schmitt'in kuramal katkılarında esinlenerek, iki tür olumsuz dil arasında ayırım yapıyoruz: rakip ve düşman. İktidarın muhalefete dair kullandığı dilin evrimini bu iki kategori üzerinden izliyoruz. Bu doğrultuda, 2 büyük ulusal gazetenin 2009'dan 2023'e kadarki tüm içeriğini cümle düzeyinde incelemek için makine öğrenme yöntemlerinden yararlanıyoruz. Başından beri hükümet yanlısı bir yayın olan Sabah ve başlangıçta muhalefete daha yakın olmakla birlikte daha sonra hükümet yanlısı bir iş grubu tarafından satın alınan Hürriyet inceleniyor. Verilerimiz, ana muhalefet partisinin düşman ya da rakip olarak tasvir edilme düzeylerini; iki gazete arasındaki fark, sahiplik değişikliği öncesinde ve sonrası arasındaki fark, seçim dönemleri ve diğer dönemler arasındaki fark gibi çeşitli açılardan incelemeye olanak tanıyor. Aynı zamanda, bu tasvirlerin kur şoklarına ve askeri kayıplara nasıl tepki verdiğini de test ediyoruz.

Panel 59 (11.45-13.15, Sınıf: 304)

Soğuk Savaş Dönemi Türk Dış Politikası: İdeoloji, Kimlik ve Ekonomi Üzerine Tartışmalar
Panel Başkanı: Özlem Tür (ODTÜ)

Bu panelin amacı Soğuk Savaş'ın özellikle ilk dönemlerinin Türk dış politikasının oluşum ve gelişme süreçlerine etkisini tartışmak ve bir taraftan uluslararası sistemdeki değişikliklerin iç siyasete yansımalarını ele alırken diğer taraftan da iç siyasetteki gelişmelerin dış politikayla etkileşimini analiz etmektir. Literatürde İkinci Dünya Savaşı sonrası uluslararası sistemin Türkiye için çeşitli ve toprak bütünlüğüne de yönelik olan bir dizi tehdidi beraberinde getirdiği ve bir an önce Batılı ittifakının parçası olabilmek için hızlı ve kararlı bazı adımlar atmasına neden olduğu vurgulanmaktadır. Panelimiz iç siyasetteki gelişmeleri kesin olarak uluslararası sistemdeki gelişmelerin bir yansıması olarak ele alan bu önermeyi sorgulayarak iç/dış siyaset etkileşiminin altını çizmeyi amaçlamaktadır. Panelde sunmayı önerdiğimiz dört bildiri ile ideoloji, kimlik ve siyasi ekonomi kavramları ışığında erken Soğuk Savaş'ın ülkedeki iç ve dış politika yapımına etkilerini ve karşılıklı etkileşimlerini tartışmaya açıyoruz.

Onur İşçi (Kadir Has Üniversitesi), Alelacele Liberalizasyon: 1946 Seçimleri, Devalüasyon ve Türkiye'de Soğuk Savaş

1946 yılında Recep Peker kabinesinin aldığı devalüasyon kararı ve dış ticarete devlet kontrolünün azaltılması, genellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD'nin teşvik ettiği bir liberalizasyon programının adımları olarak yorumlanmaktadır. Bu bildiri, İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye'nin içinden geçtiği siyasi ve ekonomik dönüşümü yeniden ele alıyor ve bu süreçte ABD teşvikinin söz konusu olmadığını gösteriyor. 1944 yılında Türkiye'nin çoktan Anglo-Amerikan kontrolündeki uluslararası düzene dahil edildiğine işaret eden bildiriye, aynı zamanda devalüasyon kararının neden bir tepki/çözüm olarak anlaşılması gerektiğini vurguluyor. Farklı bir ifadeyle, 1946 seçimlerine giden ve dış politikada gerilimli anların yaşandığı bu süreçte devalüasyon, net ve kısa vadeli hedefleri olan Avrupa-odaklı bir siyasi karardı. Bildirinin temel savı şu şekilde özetlenebilir: 1946 senesinde Türkiye'de yaşanan siyasi ve ekonomik gelişmeler, radikal bir liberalleşme programından ziyade, ülkenin İkinci Dünya Savaşı'ndaki tarafsızlığının sebep olduğu sorunları çözmeye yönelik aceleye getirilmiş bir girişimdi.

Selver Şahin (SDG5 Network), Menfaat ve İdeoloji: Cezayir Savaşı Ekseninde Demokrat Parti'nin Batı Yanlısı Dış Politikasının İktisadi-Siyasi Dinamiklerine İlişkin Bir İnceleme

Cezayir halkının Fransa kolonyal yönetimine karşı verdiği zorlu bağımsızlık mücadelesi, Nisan 1955 yılında Endonezya'da düzenlenen ve bağılantısızlık hareketinin pekiştiği Bandung Konferansında ele alınan meselelerin başında geliyordu. 1952 yılında NATO ittifakına üye olan ve Şubat 1955'de Cezayir meselesinin Birleşmiş Milletler Genel Kurulu gündemine alınması teklifine olumsuz oy kullanan Türkiye'yi temsilen konferansa katılan Başbakan Yardımcısı Fatin Rüştü Zorlu, Sovyet tehdidi karşısında tarafsız dış politika izlenmesinin milletlerin bağımsızlığını tehlikeye düşürdüğünü ileri sürmesi ve Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin (FNL) Fransız yönetimine

karşı yürüttüğü mücadelenin “uluslararasılaşması”na destek vermekten uzak duran tutumundan ötürü, başta Hindistan lideri Nehru olmak üzere bağımsızlığını yeni kazanan “üçüncü dünya” ülkeleri temsilcilerince “Truva atı” niteliğine maruz kalmıştı. Konferansı takiben Mayıs ayında düzenlenen NATO Konseyinde takdir toplayan Zorlu’nun yaklaşımına ilişkin Büyükelçi Mahmut Dikerdem’in şu değerlendirmesi çarpıcıdır: “Amerika ile Sovyetler Birliği gibi iki devin arasında sıkışmaktan kurtulmak, Soğuk Savaş yürütenlerin politikasına uyduluk etmeksizin uluslararası sorunların çözümünde aktif rol oynamak amacıyla toplanmış bir konferansta Amerikan emperyalizminin sözcüsü gibi görünmek Zorlu için bağışlanmaz bir hata idi”. Bu bildiri de, Cezayir Savaşı ekseninde Demokrat Parti’nin izlediği Batı yanlısı dış politikasının iç ve dış dinamikleri Gramsci’nin formüle ettiği “hegemonya” kavramı kullanılarak politik ekonomi perspektifinden incelenecektir. Bu analitik yaklaşım ile, Türkiye’nin devlet yapısına ve dış politikasına şekil veren iktisadi ve siyasi menfaatler ve ideolojilerin rolü detaylandırılacaktır.

Başak Alpan (ODTÜ) ve Özlem Tür (ODTÜ), Türk Dış Politikasında Kimlik Tartışmaları ve İsrail-Türkiye İlişkileri (1948-1967): İki Dönem, İki Anlatı

Bu çalışma, Türk Dış Politikası’nın (TDP) özellikle Soğuk Savaş döneminde anlatılar üzerinden anlaşılabilirliği savından hareketle, Türkiye-İsrail ilişkilerini “kimlik” meselesi ve eleştirel jeopolitik çerçevesinde mercek altına alıyor. Yani, çalışma, temelde İkinci Dünya Savaşı sonrasında TDP’nin “İsrail” anlatısını dönemlendirmeyi ve bu söylemlerin aslında dış politika üzerinden bir kimlik inşa etmesi çabası olduğunun altını çizmeyi hedefliyor. Türk Dış Politikası’nın, Soğuk Savaş döneminde bir taraftan ülkenin Batı ittifakına dâhil olması, NATO üyeliği ve Batılılaşma perspektifi çerçevesinde yüzünü Batı’ya dönmüşken bu görüşün izdüşümünü İsrail ile ilişkilerde de gözlemlemek önemlidir.

Behlül Özkan (Özyeğin Üniversitesi), Soğuk Savaş’ta Batı Almanya’nın Türk Aşırı Sağını Himayesi

NATO ittifakının antikomünizmi siyasi sistemlerinin omurgası olarak inşa eden iki üyesi Batı Almanya ve Türkiye arasındaki ilişkiler 1960’ların başından itibaren üç dinamik tarafından dönüşmeye başladı: 1961’de Türkiye’den Federal Almanya’ya işçi göçünün başlaması, Türkiye Komünist Partisinin (TKP) merkezini Demokratik Almanya Cumhuriyeti’ndeki Leipzig’e taşıması ve Bonn’un hem ekonomik yardım yatırım ve kredi hem de dış ticaret açısından Türkiye’de ABD’nin önüne geçmesi. Bu üç dinamik de Federal Almanya’nın kendi sınırları içindeki Türk işçileri arasında ve Türkiye siyasetinde komünizmle mücadelenin aktörü olmasına yol açtı. Bu sunumda 1970’li yıllardan itibaren Bonn’un antikomünizm çerçevesinde Türk aşırı sağ örgütleri neden ve nasıl desteklediği ortaya konmaya çalışılacaktır.

Panel 60 (11.45-13.15, Sınıf: 308)

Uluslararası Siyasette Çatışmalar ve Gerilimler - I
Panel Başkanı: Ezgi Uzun-Teker (Yeditepe Üniversitesi)

Bektaş Deneri (Galatasaray Üniversitesi), Partizan Teorisi Bağlamında Filistin Direnişi: Aksa Tufanı

“Savaş” kavramı, 20. yüzyılın başından itibaren hukuksal düzeyde bir dizi değişikliğe uğramıştır. Avrupa uluslararası hukukunda savaş 1907 Lahey ve 1949 Cenevre gibi bir dizi antlaşma ile yeni bir bağlam kazanmıştır. Buna göre savaşın geleneksel tanımı olan, muharip iki güç arasında süregiden ve karşılıklı olarak iradeye boyun eğdirme işi olan savaş devletler arasında bir olgu olmaktan çıkmış, yeni aktörlerin de dahil olduğu bir biçim almıştır. Eskiden savaşın sınırları hukuksal ve mekânsal olarak belirli iken, artık asker – sivil ayrımının muğlaklaştığı ve düşmana boyun eğdirme fikrinin askeri alan dışına da taşıdığı bir durum ortaya çıkmıştır. Carl Schmitt (2017), savaşın değişen doğasını ele alırken *partizan savaşı* olarak adlandırılan yeni bir konseptin de açığa çıktığını ifade etmektedir. Bu çalışmada 7 Ekim 2023 tarihinde Hamas başta olmak üzere Filistinli direniş örgütlerinin İsrail’e karşı başlattıkları operasyon partizan savaşı bağlamında ele alınacaktır. Schmitt’in tanımına göre partizan savaşı, iki devlet arasında değil, ama aralarında asimetrik ilişki bulunan iki yapı (genellikle devlet ve devlet olmayan) arasında zuhur etmektedir. Partizan savaşının dört temel unsuru vardır. Bunlar; düzensiz askeri saldırılar, hızlı bir manevra kabiliyeti, güçlü bir siyasal bağlılık ve savunulan toprağa olan bağlılık şeklinde sıralanabilir. Partizan savaşı ile terörizm arasında yer yer benzerlikler kurulabilse de, özünde farklı iki yöntemdir. Partizan toprağa bağlı olarak asimetrik bir güç karşısında mücadeleyi ifade ederken terörist asimetrik şiddetin saldırgan ve toprakla bağı belirsiz bir biçimini işaret etmektedir (Münkler, 2010). Filistin meselesi tarihsel olarak uzun geçmişe sahip politik bir gerilimdir. 1948’de İsrail devletinin resmi olarak kurulması meselenin farklı bir boyut almasına yol açmıştır. 1948’den bugüne Filistin topraklarının önemli bir kısmı İsrail devleti tarafından işgal edilmiş, buna karşın İntifada ve benzeri yöntemlerle Filistinliler pek çok direniş gerçekleştirmiştir. Filistin Kurtuluş Örgütü, El Fetih, Hamas gibi pek çok örgüt farklı stratejilerle İsrail karşısında Filistin direnişine önderlik eden gruplardır. Bu gruplar silahlı eylemler, ayaklanma, partizan savaşı gibi çeşitli biçimlerde savaşmıştır. Söz konusu direnişlerin sonuncusu 7 Ekim 2023 tarihinde başlayan Aksa Tufanı Operasyonu’dur. Bu operasyonda pek çok İsrailli esir alınmış, yerleşim yerleri ve askeri hedeflere dönük hafif silahlar, el yapımı patlayıcılar ve roket atar gibi silahlar kullanılmıştır. Filistin direnişinin savaş teorileri bağlamında ele alınması literatür açısından zenginleştirici sonuçlar doğuracaktır. Burada söz konusu örneğin ayırt edici niteliği Filistin sorununun özgün doğasından kaynaklanmaktadır. Özellikle savaş teorileri açısından durum ele alındığında İsrail yasaları bir muğlaklık barındırmaktadır. Buradaki özgünlük, İsrail’in halen sürmekte olan yerleşim ve işgal politikasının, İsrail yasalarındaki vatandaşlık tanımının ve yine İsrail’deki askerlik sisteminin sivil – asker ayrımını muğlaklaştırmasından kaynaklanmaktadır. Zira İsrail yasalarına göre her vatandaş devleti -askeri düzey dahil olmak üzere- savunmakla yükümlüdür. Bu araştırma konusu aynı zamanda literatürde yer alan “yeni savaşlar” (Münkler, 2010), terörizm gibi kavramsallaştırmaların da ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Çalışma için yukarıda zikredilen çalışmalar kuramsal çerçevenin bina edilmesi için kullanılacaktır. Bunun yanında İsrail devletinin yasaları asker, sivil, vatandaş gibi ayrımların açıklanması için incelenecektir. Çalışma için son olarak çatışma içerisindeki tarafların (Hamas ve diğer direniş örgütleri ile İsrail devleti) açıklamaları ve basın yoluyla açığa çıkan haberler incelenecektir.

Servet Karagöz (İstanbul Üniversitesi), Foucaultyen Bir Söylem Analizi: Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Basınında İsrail-Filistin Savaşı

Dünya’da sıcak çatışma bölgeleri dendiğinde ilk akla gelen Ortadoğu’daki İsrail-Filistin bölgesidir. Bölgedeki sorunun başlangıç noktasını 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarına kadar götürmek mümkündür. İlk dönem dikkate alındığında kabaca ana sorun, bir egemenlik sorunudur. Sıcak çatışma süreciyle birlikte İsrail-Filistin sorunu; egemenlik, milliyetçilik ve dışsal nedenlerle çok boyutlu ve uluslararası bir soruna dönüşmüştür. Sıcak çatışma süreci, 21. yüzyılın birinci çeyreğinde şiddetini artırarak devam etmektedir. Muhtemeldir ki, 21. yüzyılın ikinci çeyreği de bu savaşın yakıcı sonuçlarıyla yakından ilgilenecektir. Devam etmekte olan savaş, her geçen gün yeni bir gelişmesi ‘medya olayı’ olarak konforlu ev yaşantımızda bizlere ulaşmaktadır. Savaş gelişmelerinin bizlere sunulduğu Jean Baudrillard’ın ‘Simülakrlar ve Simülasyon’ evreninde yaşıyor olduğumuzu gösterir niteliktedir. Tüm yaşanan yakıcı süreçlerde gördüklerimiz ve tanıklığımız bir ‘medya olayı’ olarak servis edilmekte ve eleştiri gücümüz tamamen yok edilmektedir. Böylelikle, savaşın olağanüstü oluşu ve vahşeti artık normalleşmiştir. Tarafımıza servis edilen bilgiler; binlerce insanın ölümünün, milyonlarca insanın bölgeden göç etmek zorunda kalışının ve bir soykırımın yaşandığının söylemdeki gücünü kırmak yönünde işlemektedir. Çünkü iki tarafın da iddia ettiği üzere ilk taşı atan karşı taraftır ve şeytanlaştırılan öteki hak ettiği cezayı çekmelidir. Böylelikle, mütekabiliyet ve insanlığa karşı işlenen suçlar söylem nezdinde hasıraltı edilebilmektedir. Michel Foucault hâkim söylemin epistemelerini anlattığı çalışmalarında genel tema tam olarak bu şekilde işlemektedir. Söylemin yapısı karşısında failer güçsüz, pasif ve ayrıca edilgendir. Bu çalışmada, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) basınında İsrail-Filistin savaşları Foucaultyen söylemde nasıl yer aldığı çözümlenecektir. 7 Ekim 2023 tarihi bir başlangıç noktası olarak tarihselleştirilecektir. Bu tarihin seçilme sebebi, şimdinin epistemelerini yani günümüzün sosyo-politik söylemini ifşa etmesi bakımından önemlidir. Günümüz İsrail-Filistin sorununda hangi politik söylemler, söylemin düzeninde kendisine yer bulmuştur? Bu sorunun cevabını, politik söylemlerin kendisine genişçe yer bulduğu ABD basınında iki önemli medya olan The New York Times ve Fox News üzerinden incelenecektir.

Melike Ayşe Kocacık-Şenol (Sabancı Üniversitesi), Amerika Birleşik Devletleri'nin İç Çatışmalara Müdahil Olma Motivasyonlarının Niceliksel Analizi

Bir iç çatışmada üçüncü taraf olarak Amerika Birleşik Devletleri'ni sürece yorum yapmaya motive eden nedir ve sözlü ipuçlarını şekillendiren faktörler nelerdir? ABD, müdahale edeceğini ne ölçüde sinyaller? Bu çalışma, iç çatışmalara dair açıklamalar yapma kararlarını şekillendiren faktörleri araştırmaktadır. Üçüncü tarafın iç çatışmaya yönelik tutumlarını ölçmenin yeni ve özgün bir yolu, dış devletlerin iç çatışmadaki rolünü daha iyi anlamayı amaçlamaktadır. Bu makale, rakip ve medyanın da retoriği etkileyip şekillendirdiği durumlarda dış devletlerin açıklama yapma olasılığının daha yüksek olduğunu desteklemektedir.

Rahime Süleymanoğlu-Kürüm (Bahçeşehir Üniversitesi), Selin Türkeş-Kılıç (Yeditepe Üniversitesi) ve Nuran Öksüz (Yeditepe Üniversitesi), 1990'lı Yıllarda Türkiye'nin Avrupa ve Dünya ile Entegrasyonu: Dönemin Gazete Yazıları ve Çeviri Makalelerinin Analizi

Türkiye-AB ilişkileri 1959 yılından günümüze kadar pek çok değişim ve dönüşüme sahne olmuştur. Aralık 1999 Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin resmi adaylık statüsünü elde etmesinin ardından Avrupalılaştırma (Europeanisation) kavramı ile açıklanan Türkiye'nin AB ilişkilerindeki dönüşüm pek çok analitik çerçeveden okunmuştur. Asker-sivil ilişkilerindeki dönüşüm, güvenlik odaklı dış politikadan yumuşak güce evrim, sivil toplumun karar verme sürecine katılımı gibi pek çok gösterge AB-Türkiye ilişkilerinin evrimini göstermek üzere kullanılmıştır. Türkiye'nin Avrupa'dan ve dünyadan kopuşu ise yine aynı analiz birimleri üzerinden bu kez de "eksen kayması" ve Avrupalılaştırmadan uzaklaşma (*de-Europeanization*) gibi kavramlarla ifade edilmiştir. Ancak medya yoluyla aktarılan bilgi akışı bir analiz yönetim olarak Türkiye'nin AB ve dünya ile olan entegrasyonunu anlamak için kullanılmamıştır. Bu makale anılan boşluğu doldurmak üzere Türkiye'nin Avrupa Topluluğuna tam üyelik başvurusunu gerçekleştirdiği 1987 yılından itibaren Avrupa ve dünya ile olan entegrasyon sürecini Türk basınında yer alan uluslararası haberler ve çeviri makaleler üzerinden analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma Türkiye'nin küresel olaylara ve AB ile olan ilişkilerine dair Türk gazetelerinde yayımlanan yazılara nitel ve nicel içerik analizi ve "anlatı analizi" (*narrative analysis*) yöntemlerini uygulayarak seneler boyunca yayımlanan haber sayısı ve içeriğini irdeleyerek Türkiye-AB ilişkilerinin yansımaları okuyacaktır. Çalışmada kullanılacak veriler Beyazıt Devlet Kütüphanesindeki gazete arşivlerinden elde edilmiş ve bu dönemde yayınlanan uluslararası haberler ve çeviri makaleleri kapsamaktadır. Bu veriler Türk medyasının kamuoyuna bilgi aktarımının ne derece dünya ile entegre olduğunu anlatmak için "zaman dilimli" bir analiz (*diachronic analysis*) imkânı sunmaktadır. Çalışmanın bulguları Türkiye'nin 1990'lı yıllarda açık ve dünya ile bağlantılı medya ortamının giderek dönüşmekte olduğunu ortaya koymaktadır. Anılan yıllarda *The Economist* ve *New York Times* gibi uluslararası yayın organlarından Türkçe'ye çevrilerek yayınlanan makaleler yoluyla Türk kamuoyuna dünyada gerçekleşen olaylar hakkında sunulan bilgilerin zaman içinde azaldığı tespit edilmiştir. Özellikle son 11 yılda teknolojik gelişmeler ve bilgiye ulaşmanın kolaylaşmasına rağmen Türk medyasındaki köşe yazısı sayısı ve uluslararası haber aktarımı azalmış ve Türk medyası giderek daha içe kapalı ve dünyadan kopuk bir hale gelmiştir. Bu bağlamda, çalışmanın elde edeceği bulgular, Türkiye'nin geçmişte ve mevcut dış dünya ve Avrupa ile olan ilişkilerini ve bu ilişkilerin medya aracılığıyla nasıl şekillendiğini anlamamıza yardımcı olacaktır. Bu çalışma 122K720 Nolu "AB-Türkiye İlişkileri Politika Yapım Sürecini Anlamada Elit Sosyolojisinin Rolü" başlıklı TÜBİTAK-ARDEB1001 projesinin bir çıktısıdır. Projenin 'gazete taraması' iş paketi sırasında tespit edilmiş bir araştırma sorunsalı üzerine kurulmuştur. TÜBİTAK'a desteği için teşekkür ederiz.

Sibel Zengin (İstanbul Gelişim Üniversitesi), Türkiye'nin Yeniden Şekillenen Kıbrıs Politikasının Avrupa Birliği Üyelik Sürecine Etkisi

Avrupa Birliği'ne (AB) üyelik, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yüzyılı boyunca temel arzularından biri olmuştur. Türkiye 1987'de AB'ye resmi olarak başvurmuş, 1999'da aday ülke olarak kabul edilmiş ve 2005'te katılım müzakereleri başlamıştır. Ancak o tarihten bu yana tam üyelik yönündeki çabaların çoğu sonuçsuz kalmış, bu da umutsuzluğa yol açmıştır. AB-Türkiye ilişkilerini olumsuz olarak etkileyen en önemli faktör Kıbrıs sorunudur. 1974 yılında Türkiye garantör güç olarak Ada'daki Türklerin güvenliğini dikkate alarak Kıbrıs Barış Harekatı'nı gerçekleştirmiştir. Ada o günden bu yana fiilen bölünmüş durumdadır. İlerleyen süreçte Ada'daki tüm sorunlara ve Annan Planı'nın başarısız olmasına rağmen Kıbrıslı Rumlar 2004 yılında tüm Kıbrıs'ın tek temsilcisi olarak AB'ye kabul edilmiştir. Kıbrıslı Türklere ise uluslararası toplum tarafından ambargo ve izolasyonlar uygulanmaya başlanmış ve devam etmektedir. Gelinen noktada Kıbrıs meselesine kapsamlı bir çözüm bulunamamış, bugüne kadar tüm arabuluculuk girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır. BM çerçevesinde federasyon çözümü temelinde 2015'te başlayan görüşmelerin 2017'de Crans-Montana'daki Kıbrıs Konferansı'nda ortak uzlaş zemininin sağlanamaması nedeniyle çıkmaza girmesi de buna örnek verilebilir. Bu çalışma, AB'nin özellikle 2000'li yıllardan itibaren Kıbrıs anlaşmazlığına asimetrik olarak müdahil olmasının Türkiye'nin AB ile ilişkilerini geri dönülemez şekilde değiştirdiğini, yaklaşık 20 yıldır katılım müzakere sürecinin giderek yavaşlaması ve duraklamasına sebep olduğunu tartışmaktadır. Bilindiği gibi, Türkiye'nin AB'ye katılım müzakerelerinin başladığı 2005 yılından bu yana ortaya koyduğu tam üyelik hedefi tek taraflı olarak AB tarafından Ada'daki anlaşmazlığın çözümüyle ilişkilendirilmiştir. Bugün Kıbrıs sorunuyla bağlantılı olarak 35 fasıldan 14'ü bloke durumdadır. Öte yandan Doğu Akdeniz'deki enerji jeopolitiğinde açık denizlerdeki gaz rezervi potansiyeli nedeniyle Kıbrıs adasının benzersiz jeostratejik önemi krizi daha da karmaşık hale getirmektedir. Çalışmada AB-Türkiye ilişkilerine geniş bir çerçeveden bakabilmek üzere Kıbrıs sorunu örnek olay olarak ele alınmaktadır. İlişkiler çerçevesinde hem tarihi bağlam hem de güncel bölgesel ve uluslararası bağlam incelenmektedir. Çalışma, bölgesel ve küresel güvenlik ortamının hızla değişen seyrinde, uzun süredir devam eden ikilemleri çözüme ihtiyacının Kıbrıs sorununda da yeni ve farklı bir çözüm arayışını tetiklediğine ve bu durumun Türkiye-AB ilişkilerine önemli etkilerinin olacağına işaret etmektedir. Bu doğrultuda, 50 yıllık federasyon formülü çabalarının çözümsüz kalmasıyla Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Ada'da egemen eşitlik ve statüye dayalı iki devletli bir plan yönündeki motivasyonlarının güçlü olduğu ele alınmakta, çıkmaza giren krizde istikrarın sağlanması açısından tüm taraflarca karşılıklı siyasi iradenin gerekliliği vurgulanmaktadır.

Kadri Kaan Renda (Hacettepe Üniversitesi), Ayşe Gülce Uygun (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi), Hüsrev Tabak (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi) ve Ali Onur Özçelik (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi), Türkiye Avrupa Dayanışmasının Neresinde? Avrupa Parlamentosu'nda 2019-2024 Yılları Arasındaki Dayanışma Tartışmalarında Türkiye'nin Yeri

Avrupa dayanışması tarihsel bir olgudur ve bütünleşme kavramının en önemli öğelerinden bir tanesidir. Avrupa Birliği'nin temelleri atılırken Robert Schuman da dayanışmacı pratiklerin önemini vurgulamıştır. Aslında dayanışma bütünleşmenin mayasında vardır ve bütünleşmeyi devletler arası salt bir iş birliğinden ayıran temel niteliklerden biridir. Dayanışmanın bir tarihsel olgu olmasına ek olarak, Lizbon Antlaşması sonrası dönemde dayanışma AB özelinde hem

krizlerle mücadele yöntemi hem de birlik içi entegrasyonu derinleştirici bir fikir ve hukuki bir enstrüman olarak görülmektedir. Dayanışmanın hukuki boyutu, Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'da müstakil bir başlık altında ve dayanışma ilkesi (*principle of solidarity*) merkeze çekilerek kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Özellikle dış politika bağlamında üçüncü ülkelere karşı üye devletler arası siyasal dayanışmadan bahsetmek mümkündür. Bunun yanı sıra dayanışma hükmü adı (*solidarity clause*) altında "bir üye devletin bir terör saldırısına hedef olması veya doğal ya da insan kaynaklı bir felaketin kurbanı olması durumunda Birlik ve üye devletler[in], dayanışma ruhuyla ortak hareket" etmeleri öngörülmektedir. AB içinde ve dışında yaşanan ekonomik, siyasal ve askeri krizlerin AB bütünleşmesine ciddi etkileri olmaktadır. 2009 Avrupa Borç Kriziyle başlayan süreçte AB, göçmenler, yükselen yabancı düşmanlığı ve ırkçılık, COVID-19 salgını ve son olarak Ukrayna-Rusya ve İsrail-Hamas savaşlarından dolayı ortaya çıkan bir çok farklı krizle mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu krizler Avrupa Birliği'nin son yarım yüzyıldan fazla süredir elde etmiş olduğu tüm kazanımları sorgulatan ve hatta bunları tersine çevirecek etkiye sahip olan gelişmeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreçte Avrupa Birliği içinde dayanışma kavramı daha sıklıkla vurgulanmaya başlanmıştır. Bu krizler Avrupa Dayanışması fikrinin bütünleşmenin korunması ve devamı için önemli bir unsur olduğunu bir kez daha ispat etmiştir. Öte yandan bu çoklu krizler dayanışmanın içeriğinin, kapsamının ve bütünleşme için sonuçlarının tartışılmasına sebep olmuştur. Dayanışma kavramı üzerinden AB'nin kriz dönemlerinde uyguladığı veya uygulayamadığı politikalar eleştirilmiştir. Bazılarına göre AB yeteri kadar dayanışmacı politikalar üretmezken, diğerleri AB politikaları üzerinden dayanışmanın ulusal egemenlikleri zedeleyen bir unsur olduğuna dikkat çekmiştir. Bazıları ise dayanışmanın gerçekleştirilmesi için ortaya çıkan ekonomik yükün paylaşılması konusunda eleştiriler yöneltmiştir. Dayanışma, Avrupa entegrasyonunu derinleştirmek imkânı sunan önemli bir başlık olmakla birlikte gerek dayanışmanın uygulanma niteliği gerekse dayanışma uygulamalarının dahil edici ve dışlayıcı (dışarıda bırakıcı) sonuçları Birlik üyesi ülkelerin kendi aralarındaki ilişkilerinde olduğu kadar, aday devletlerin Birlik ve Birlik ülkeleri ile ilişkilerinin niteliği ve geleceği açısından da önemli ipuçları sunmaktadır. Dayanışmanın sadece Birlik üyesi ülkeler özelinde Avrupa entegrasyonunun derinleşmesi anlamında değil, aday devletlerin Avrupa entegrasyonuna katılım boyutları açısından da sonuçları olmaktadır. Bu bağlamda söylenebilir ki AB kurumları içindeki dayanışma tartışmalarında Türkiye'nin yerinin tespiti Türkiye-AB ilişkileri açısından önem arz etmektedir. Bu bildiri de Avrupa dayanışması tartışmalarına Türkiye özelinden bakılacaktır. Bildirinin ana araştırma sorusu: "2019-2024 tarihleri arasında görev yapan Avrupa Parlamentosu'ndaki dayanışma tartışmalarında Türkiye nasıl betimlenmiştir?" Bu soruyu cevaplarken 2019-2024 tarihleri arasında Avrupa Parlamentosu'nda dayanışma üzerine yapılan tartışmalar derlenecek ve analiz edilecektir. Bu tartışmalar içinde özellikle, Türkiye'nin nasıl konumlandırıldığı ve tasvir edildiği ortaya çıkarılacaktır. Ayrıca Avrupa Parlamentosu'nda bulunan siyasal partilerin dayanışma üzerine verdikleri demeçlerde Türkiye'nin farklı tasvirleri ortaya çıkarılmış olacaktır. Bildirinin temel savı dayanışma tartışmaları kapsamında insani boyut söz konusu olduğunda Türkiye dayanışılması uygun görülen bir aday ülke olarak betimlenirken, siyasi ve stratejik boyut açısından ise kendisine karşı dayanışılması gereken bir ülke olarak Avrupalı politikacılar tarafından tasvir edilmektedir.

Panel 62 (11.45-13.15, Sınıf: 323)

**Güvenlik Çalışmalarında Yeni Yaklaşımlar
Panel Başkanı: Arda Özkan (Ankara Üniversitesi)**

21. yüzyılda küresel güvenliğin değişen manzarasının, güvenlik kavramını ve güvenliğin uygulamadaki yerini anlamak için kapsamlı bir yaklaşım gerektirdiği açıktır. Bu yeni dönemde, geleneksel askeri sorunların yanı sıra ekonomik, toplumsal, siyasi ve çevresel sorunların ve hatta salgın hastalıkların dahi güvenlik sorunu olarak görülmesi olağan bir durumdur. Böylece, iklim değişikliği, organize suçlar, terörizm, siber suçlar, ekonomik istikrarsızlıklar, başarısız devletler, düzensiz göç ve gıda güvenliği gibi sorunların tümü yerel/bölgesel/küresel güvenliğe yönelik tehditler olarak ifade edilmeye başlanmıştır. Buna göre, güvenlik sadece askeri araçlar ve geleneksel güç dengesi ittifaklarıyla değil, küresel çevre çözümlerinden bölgesel entegrasyon projelerine ve hatta yerel ekonomik istikrar programlarına kadar uzanan çeşitli araçlarla yönetilmektedir. Tehdit/risklerin ve güvenlik yönetimi mekanizmalarının bu farklı görünümü, güvenlik konularının ve politikalarının değişen yönlerini anlamak için dahayenilikçi bir perspektifi zorunlu kılmaktadır. Bu panelin amacı, Uluslararası İlişkilerde güvenlik konusunu çeşitli teorik çerçeveler ışığında daha geniş bir perspektiften değerlendirmektir. Bu amaçla, güvenlik çalışmalarının 21. yüzyıldaki değişen doğasını inceleyen Özkan, A. and Tüysüzöğlü, G., *Security Studies: Classic to Post-Modern Approaches*, Lexington Books, 2023” (<https://rowman.com/ISBN/9781666920246/Security-Studies-Classic-to-Post-Modern-Approaches>) kitabında konuyu farklı boyutlarıyla kaleme alan akademisyenlerin bu panel için özgün sunumları bir araya getirilmiştir. Panel, güvenliğin farklı kavramsal boyutlarına odaklanırken, özellikle post-modern güvenlik çalışmaları ekseninde güncel sorunlar değerlendirilmektedir. Bilindiği gibi, güvenlik çalışmalarında genellikle klasik, modern ve post-modern yaklaşımlar arasında bir ayırım yapılır. Bununla beraber, bu panelde daha ziyade yeni yaklaşımlar ele alınacaktır. Panelin güvenlik çalışmaları konusunda önemli oturumlardan biri olması beklenmektedir. Bu kapsamda, Panelde çevresel güvenlik, deniz güvenliği, yönetim ve güvenlik, caydırıcılık ve güvenlik, ve son olarak güvenliğin geleceği konuları tebliğ edilecektir.

Arda Özkan (Ankara Üniversitesi), İnsan Güvenliğinin Bir Bileşeni: Çevresel Güvenlik

Çevre sorunlarının çözümü konusunda barışçı bir atmosferin sağlanması önemlidir. Bu bağlamda, çevresel güvenlik, doğal kaynakların elde edilmesi ve korunması, sürdürülebilir kalkınmanın oluşturulması ve geliştirilmesi, salgın hastalıkların önlenmesi ve yenilenebilir kaynakların kullanılabilirliğini barışçı bir ortama bağlamaktadır. Son yirmi yıl içerisinde çevresel güvenliğe artan ilginin nedeni, çevresel tehditlerin bireylerden başlayarak yerel, bölgesel ve küresel düzeye kadar doğal ve toplumsal sonuçlarının hissedilmiş olmasıdır. Nitekim, çevresel güvenlik, birey, grup ve toplumların çevresel değişimlere karşı kırılgan olmaması ve olumsuz etkilere maruz kalmasını önlenmesi, diğer bir ifadeyle, çevrenin güvenli hale gelmesinin öngörülmesidir. Çevresel güvenlik konuları arasında en fazla dikkat çeken ve üzerinde araştırma yapılan sorun, “iklim değişikliği”dir. Çünkü, iklim değişikliği sel, kuraklık, sıcak hava dalgaları, hortum ve Tsunami gibi doğal felaketleri tetikleyen bir unsurdur. Öte yandan, ormanlar ve biyolojik çeşitliliğin tahribi, içilebilir su kaynaklarının azalması, toprak ve hava

kirliliği gibi diğer çevre sorunlarıyla yakın ilişkisi nedeniyle küresel siyasette iklim güvenliği konusu da dikkat çekmektedir. Çevresel güvenlik açısından temel istikrarsızlık ve güvensizlik konulardan biri de “çevresel göç” sorunudur. Siyasal ve ekonomik hayatı doğrudan etkileyen çevre, farklı coğrafyalara göçü zorunlu kılabilir. Deniz seviyesinin yükselmesi ve yağış rejimlerinde görülebilecek değişikliklerin özellikle tarım sektöründe yol açacağı sonuçlar, yoksulluk ve sağlık sorunları gibi ulusal ekonomiyi sarsacak gelişmeler ve çevre sorunlarının doğurduğu iç çatışma riskleri çevresel göçü tetikleyen etkenler arasındadır. İki kutuplu sistemin sona ermesiyle geleneksel devlet merkezli güvenlik anlayışının ötesinde konular ve aktörler, Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde daha fazla mercek altına alınırken, 1994 yılında BM Kalkınma Programı tarafından yayımlanan “İnsani Kalkınma Raporu”, insan güvenliği olgusunun tartışılması ve bu kapsamda çevresel güvenlik konusunun kavramsallaşmasında etkili olmuştur. Aynı zamanda, insan güvenliği için tehdit oluşturan suya ve gıdaya erişimin kısıtlanması, ekonomik fırsatların azalması ve göç gibi sorunların çevresel bozulmayla ilişkisi vurgulanmıştır. Rapor, insan güvenliğine olan tehditlerin listesini 7 kategori altında ele almıştır. Bunlar; ekonomik güvenlik, gıda güvenliği, sağlık güvenliği, çevresel güvenlik, bireysel güvenlik, kamu güvenliği ve siyasi güvenlidir. Raporda çevresel güvenliğin insan güvenliğinin bileşenlerinden biri olarak tanımlandığı açıkça görülmektedir. Çevresel tehditler bütün ülkeler için ortak tehditlerdir. Kıtık, çevre kirliliği, tehlikeli atıklar, vb. tehditler ulusal sınırlar ile sınırlı kalmamaktadır; sonuçları ve etkileri sınıraşan niteliktedir. Çevre sorunlarının devletlerin sınırlarını tanımaz nitelikte olması ve bu sorunlara karşı rekabet yerine işbirliği ortamını gerekli kılması çevresel güvenlik yaklaşımını desteklemektedir.

Levent Kırval (İTÜ) ve Sezer Ilgın (Piri Reis Üniversitesi), Deniz Güvenliği: Denizlerde Kanun ve Düzen

İnsanoğlu yüzyıllardır denizlerle doğrudan temas halinde olmuştur. Denizler sayesinde yeni kıtalar keşfedip balıkçılık ve ticaret yapılmıştır. Üstelik güçlü donanmalarla ülkeler korunmaya çalışılmaktadır. Ayrıca insanoğlu denizleri ve deniz yaşamını kimya endüstrisinde kullanmış ve deniz tabanındaki hidrokarbonlar çıkartılmıştır. Üstelik dünya ticaretinin yaklaşık yüzde 90'ı da deniz yoluyla taşınmaktadır. Deniz taşımacılığı, küresel üretime yönelik büyük ulaşım kapasitesi nedeniyle küresel kapitalizmin omurgasını oluşturmuştur. Bu ve benzeri kullanımları nedeniyle denizler insanoğlunun vazgeçilmezidir. Bu bağlamda Deniz Güvenliği de uzun süredir önemli bir konu olmuştur. Deniz güvenliği, limanlarda, karasularında ve açık denizlerde oluşan doğal ve insan kaynaklı tehditlerin ve tehdit algılamalarının ortadan kaldırılmasıyla ilgilidir. Deniz güvenliğinin temel amacı denizlerdeki tehditleri kontrol altına almak ve asayışı sağlamaktır. Önemli bir konu olarak 'deniz güvenliği' kavramı özellikle 1990'lı yıllarda akademik tartışmalarda ön plana çıkmıştır. Ayrıca deniz güvenliği kavramı özellikle 2000'li yıllardan sonra uluslararası ilişkiler literatüründe de sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Son dönemde bu kavramın bu kadar sık kullanılmasının temel nedeni; Hint Okyanusu ile Somali'nin Doğusu ve Gine Körfezi'nde artan korsanlık vakaları, denizlerde artan terör faaliyetleri, insan ticareti olaylarının artması, yeni gelişen 'mavi ekonomi' konsepti (çevre dostu üretim) ve deniz ortamının korunmasına ve kaynakların sürdürülebilir kullanımına olan ihtiyacın artmasıdır. Deniz güvenliği kavramını detaylı bir şekilde incelemeye önce, konu zaman zaman oldukça

anlaşılmaz hale gelebileceği için, bir analiz çerçevesi oluşturulmalıdır. Deniz güvenliği kavramı deniz hukukunda açıkça tanımlanmış bir konudur (özellikle deniz ticaret hukukunda) ve deniz güvenliği tanımı sadece aşağıdakileri içermektedir; gemilere karşı korsanlık-deniz haydutluğu faaliyetleri, denizde adam kaçırmaya ve silahlı soygun; deniz terörü; uluslararası gemi ve liman tesisleri güvenlik kodu; denizde kaçak yolcular; denizde insan kaçakçılığı ve insan ticareti; denizde yasa dışı uyuşturucu ve silah kaçakçılığı; denizde seyrüsefer güvenliğine karşı yasa dışı eylemler; denizde siber terörizm; denizde köle taşınması; açık denizlerden izinsiz yayın yapılması; gemilere ziyaret hakkı; ve gemilere sıcak takip hakkı; yasadışı, rapor edilmeyen ve düzenlenmeyen balıkçılık. Bu bağlamda deniz güvenliğinin bu temel konuları bu bildiriye incelenecektir. Özellikle bildiri çerçevesinde uluslararası toplumun bu alanlarda deniz güvenliğine yönelik hazırladığı uluslararası kural ve düzenlemeler detaylı bir şekilde incelenecektir.

Tarık Oğuzlu (İstanbul Aydın Üniversitesi), Güvenliğin Geleceği

Güvenlik, Uluslararası İlişkiler akademik disiplininin temel kavramlarından biridir. Disiplin yirminci yüzyılın başlarında ortaya çıktığından bu yana güvenlik kavramı çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Farklı kuramsal yaklaşımlar güvenliği farklı şekillerde tanımlamaktadır. Disiplindeki en baskın yaklaşım olan Realizme göre, devletlerin güvenliği esastır ve devlet ile toplum arasında vazgeçilmez bir uyum ve bütünlük vardır. Devletler güvende ise toplum ve bireyler de güvende olur. Devletlerin güvenliğine yönelik tehlikeler diğer devletlerden kaynaklanır. Bu bağlamda en çok altı çizilen tehdit, devletlerin toprak bütünlüğüne yönelik tehdittir. Güvenliğin ne olduğu, nereden kaynaklandığı ve güvenlik tehditlerinin nasıl ele alınması gerektiği devletleri yönetenlerin sorumluluğundadır. Güvenlik, uzmanlık ve gizlilik gerektiren hassas bir alandır ve bu nedenle kamuoyunun müdahalesine kapalı olmalıdır. Tüm devletleri ilgilendiren en önemli güvenlik meselesi, hayatta kalmalarını sağlamaktır. Maddi güç kapasitelerindeki artışa paralel olarak, diğer devletler potansiyel güvensizlik kaynakları olarak görülebilir. Liderlerinin niyetleri ve ulusal çıkarlarını nasıl tanımladıklarından bağımsız olarak, diğer devletler maddi güç kapasitelerini göreceli olarak artırdıkları takdirde tehdit olarak görüleceklerdir. Devletlerin hedeflerini gerçekleştirmesini zorlaştıracak tüm faktörler güvensizlik kaynağı olarak değerlendirilecektir. Aksi takdirde, devletlerin bekasını ilgilendirmedikleri sürece, diğer tüm meseleler düşük politik (low politics) meseleler olarak görülecektir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana güvenlik perspektiflerinin evrim geçirdiği fark edilmektedir. Devletlerin hayatta kalmalarını ve vatandaşlarına karşı sorumluluklarını yerine getirmelerini zorlaştıran birçok yeni gelişme ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, güvenlik bugün geçmişten çok daha farklı tanımlanmaktadır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte güvenliğe ilişkin stratejik ve askeri perspektifler alternatif fikirlere ve eleştirel okumalara açık hale gelmiştir. Bu çerçevede sorulan en temel soru güvenliğin öznesi ve nesnesinin ne olduğudur. Bunun yanı sıra güvenliği kimin tanımladığı ve güvenlik tehditleriyle mücadelede hangi araç ve yöntemlerin kullanılması gerektiği soruları da önemli hale gelmiştir. 'Güvenliğin öznesi nedir' sorusundan yola çıkarsak, devlet, toplum, birey ve eko-sistem farklı özneler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kuşkusuz küreselleşme sürecinin hızlanması ve toplumlar arasındaki etkileşimlerin artması ve karmaşıklaşması, devletin temel güvenlik öznesi

olmaktan çıkıp devlet dışı aktörlerin alternatif güvenlik özneleri olarak görülmeye başlanmasına zemin hazırlamıştır. Günümüz dünyasında, belirli bir devlette yaşayan vatandaşların güvenliği sadece kendi yöneticilerinin davranışlarından değil, aynı zamanda uzak yerlerde meydana gelen gelişmelerden de etkilenmektedir. Toplumlar arası ilişkiler daha karmaşık hale geldikçe ve farklı milletlerden bireyler arasındaki etkileşim hızlandıkça, güvenliğin öznesi ve nesnesi üzerine yapılan tartışmalar daha fazla dikkat çekmektedir. Günümüz dünyasında güvenliğin özneleri çok çeşitlidir. Devletlerin yanı sıra bireylerin, ait oldukları toplumsal yapıların, içinde yaşadıkları çevrenin ve insanlık topluluğunun oluşturduğu küresel toplumun da alternatif güvenlik özneleri haline geldiğini görüyoruz. Güvenlik çalışmalarında askeri olmayan konuların artan önemine işaret eden birçok konu ile birlikte güvenliğin nesnelere ilişkin sorular da önem kazanmıştır. Ekonomik, sosyolojik, psikolojik, dini, çevresel, siyasi ve kültürel konular artık güvenliğin nesnelere olarak görülmektedir. Küreselleşme süreciyle birlikte başta bireyler olmak üzere devlet dışı aktörlerin kapasitesinin artması ve bu aktörlerin daha görünür hale gelmesi, günümüz dünyasında güvenliğe daha bütüncül bir yaklaşımın önünü açmıştır. Artık devletleri yöneten siyasetçiler ve karar alıcıların aldığı kararları uygulayan bürokratlar, güvenlik konularını tanımlama tekeli elinde bulunduran tek aktörler olarak görülemez. Bireyler, örgütlü çıkar grupları, sivil toplum kuruluşları, ulusal ve uluslararası örgütler, belli alanlarda uzmanlaşmış akademisyenler ve teknisyenler ile kamuoyunun kendisi artık 'güvenliğin ne olduğunu' tanımlamada ve bazı konuları karar alıcıların gündemine taşımada her zamankinden daha etkilidir.

Yeliz Yazan-Koç (İstanbul Üniversitesi), Uluslararası Güvenlikte Caydırıcılık Teorisi ve Pratiği

Güvenlik kavramının genel olarak güvensizlik ve tehdit oluşturan unsurlar üzerinden tanımlandığı görülür. Dolayısıyla uluslararası güvenlik denildiğinde ilk olarak başkasının güvenliğini azaltmadan kendi güvenliğini sağlama durumu, başka bir ifade ile güvenlik ikileminin mümkün olduğunca azaltılması akla gelmektedir. Güvenlik ikilemi, saldırı ve savunma silahlarının ayrıştırılabilirliğiyle ve devletlerin sahip oldukları kaynakları ne ölçüde savunma ve saldırganlık üretmek için kullandığıyla yakından ilgilidir. Caydırıcılık teorisinin teorik temelleri, saldırı ve savunma silahları arasında bir ayrıştırma yapılmasının pek mümkün olmadığı ve özellikle nükleer silahların elde edilmesiyle savunma silahlarının aynı zamanda birer saldırı silahına dönüştüğü bir dönem olan Soğuk Savaş yıllarında sağlamlaştırılmıştır. Bu yıllarda güvenlik, genel caydırıcılık durumunun sürdürülebilirliğiyle örtüşmüştür. Rasyonel caydırıcılık teorisi, devletler arasındaki yoğun stratejik rekabet ve silahlanma yarışı olarak tanımlanan genel caydırıcılığın işlerliğini dolayısıyla da süper güçler arasında anlık caydırıcılığa geçişin bir sonucu olan iki taraflı veya çoklu bir savaş durumunun yaşanmamasını, nükleer silahların ve yaygınlaştırılmış nükleer caydırıcılığın varlığıyla açıklamışlardır. Güvenlik, adeta nükleer silahların varlığına içkin görülmüştür. Çatışmanın maliyeti ve nükleer parite caydırıcılığın temel çekirdeğini oluşturan inanılırlığın temel belirleyicisi olmuştur. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte ortaya çıkan Kuzey Kore nükleer tehdidi ve iki de-facto nükleer silah devleti olan Hindistan ve Pakistan arasında çatışmanın maliyetine ve parite eşitsizliğine rağmen yaşanan sınır çatışmaları klasik caydırıcılık teorisinin uluslararası sistemde yaşanan gelişmeleri açıklayamadığı gerçeğini ortaya koymuştur. İşte bu noktada rasyonel caydırıcılığın

“kusurlarını” mükemmelleştirdiği iddiasından ismini alan mükemmel caydırıcılık teorisi ortaya çıkmıştır. Mükemmel caydırıcılık teorisi güvenliği, çatışmanın maliyeti ve güç partisine karşılık gelen inanılırlıkla bağdaştıran rasyonel teorinin aksine güvenliği, devletlerin sahip olduğu kapasite ve yeteneklere dayalı inanılırlıkla açıklar. Bu çalışma, görece daha simetrik ilişkilerin hakim olduğu çift kutuplu sistemden asimetrik güçler arasındaki meydan okumalara sahne olan mevcut çok kutuplu uluslararası sisteme geçişte güvenliğin caydırıcılık teorisinin gelişimi içinde nasıl yeniden tanımlandığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çalışma, mükemmel caydırıcılık teorisini pratikle daha tutarlı bulmakta ve caydırıcılık teorisi tartışmalarında mükemmel caydırıcılık çizgisine dahil olmaktadır.

Panel 63 (11.45-13.15, Sınıf: 324)

Dünyada ve Türkiye’de Popülizm

Panel Başkanı: Emre Erdoğan (İstanbul Bilgi Üniversitesi)

İbrahim Saylan (Dokuz Eylül Üniversitesi), Avrupa Parlamentosundaki Popülist Radikal Sağ Siyasi Gruplar Arasında Uzlaşma ve Ayrışma Noktaları: 2019 ve 2024 Dönemleri

Haziran 2024’te Avrupa Parlamentosu 10. dönem seçimleri yapılmıştır. Bu seçimlerde popülist radikal sağ partiler yükselişlerini devam ettirerek bir önceki döneme göre milletvekili sayılarını artırmışlar ve Avrupa Parlamentosunun üçüncü büyük gücü haline gelmişlerdir. Popülist radikal sağ partiler popülizm, yerlilik, egemenlikçilik ve otoriterlik gibi bazı temel ideolojik öğelerde ortaklaşmaktadırlar. Ancak bu ortak özellikler söz konusu partilerin Avrupa Parlamentosunda bir arada hareket etmelerini garanti etmemektedir. Avrupa Parlamentosu 2019-2024 döneminde iki (Avrupa Muhafazakârlar ve Reformcular Partisi, Kimlik ve Demokrasi Grubu) , 2024 döneminde ise üç ayrı siyasi grupta (Avrupa için Yurtseverler, Avrupa Muhafazakârlar ve Reformcular Partisi, Egemen Ulusların Avrupası) temsil edilen bu partiler ideolojik ayrışmalar, çıkar çatışmaları ve tarihsel nedenlerle farklı gruplar kurmaktadırlar. Avrupa Parlamentosu seçimleri ve siyasi grup faaliyetleri popülist radikal sağ partilerin ortak özelliklerini kavramak ve Avrupa düzeyinde kurdukları ittifaklar açısından belirleyici olan ayrışma noktalarını tespit etmek için önemli bir platformdur. Bu çalışmada 2019 ve 2024 seçimleri öncesinde bu partiler tarafından kurulan ittifaklara ait seçim manifestoları, seçimler sonrası Avrupa Parlamentosunda oluşturdukları siyasi grupların programları ve siyasi faaliyetleri incelenmektedir. Birincil ve ikincil kaynaklardan yararlanılarak popülist radikal partilerin Avrupa Parlamentosunda oluşturdukları siyasi grupların ortak ve farklı yönleri ortaya konulmaktadır. Söz konusu partilerin farklı siyasi gruplar oluşturmalarının bu partilerin bir parti ailesi oluşturdukları iddialarını tartışmalı hale getirmekle kalmayıp, Avrupa Parlamentosundaki potansiyel güçlerini demokrasilerin lehine sınırlayıcı bir işlev gördüğü anlaşılmaktadır.

Esin Kıvrak-Köroğlu (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi), Amerika Birleşik Devletleri’nde Popülizm ve Demokrasi İlişkinin Söylemsel Analizi

Bu çalışma özellikle son on yılda Amerika Birleşik Devletlerinde popülizm demokrasi ilişkisini ele almak ve söylem yaklaşımı yoluyla bu ilişkiyi değerlendirme amacı taşımaktadır. Popülizm özellikle son on yılda güncel siyasetin en çok merak edilen konularından biri haline gelmekle birlikte, neredeyse yüz elli yıldır dünya siyasetinde önemli bir kavram olagelmıştır. ABD ise başlangıcından bugüne popülizm kavramının en çok tartışıldığı ülkelerden biridir. Öyle ki popülizm teorisyeni Paul Taggart'a göre popülizmin tarihi de Amerikan popülizmine bakmadan ele alınamaz. Öte yandan son 10 yılda bu merak ve ilgi öyle bir noktaya geldi ki; 2017 yılında Cambridge sözlüğün popülizmi "yılın sözcüğü" ilan etti. Bu sözcüğün o sene arama motorlarında en çok aranan sözcük olmasının ardında önemli bir siyasi olay vardı. 2017 yılı Ocak ayında Donald Trump Amerikan Başkanı olarak göreve başladı ve başkanlık zaferinde Trump'ın popülist siyasi tarzının çok etkili olduğu öne sürüldü. Sonraki yıllarda ise ABD'deki bu popülist stil kendine özgü koşullarından ötürü "Trumpizm" olarak adlandırılmaya başlandı. Bunun sonucu olarak pek çok kişi dünyada siyasi atmosferi hızla değiştiren popülizmin ne olduğunu merak etmeye başladı. 2021 yılında Trump taraftarları tarafından gerçekleştirilen kongre baskını ise Amerikan siyasi tarihinin kırılma noktalarından biri oldu. Demokratik geleneğin ilk olarak yerleştiği yerlerden biri olan ABD'de Joe Biden'in başkan seçilmesinin ardından Trump taraftarlarının, Trump'ın çağrısıyla demokrasinin simgesi olan kongreye baskın düzenlemesi, Amerikan tarihinde benzeri görülmemiş bir olaydı. Başkan oluşundan bugüne Trump ABD'de popülizm gündemini bilhassa antagonizma yoluyla sürekli sıcak tuttu. Güncel olarak ise Trump'a düzenlenen suikast girişimi sonrası 2024 Kasım Başkanlık seçimlerinde nasıl bir seçim atmosferi olacağı araştırmacıların dikkatini yine ABD'de popülizme yöneltti. Gelinen noktada dünyanın en eski demokratik sistemlerinden biri olan ABD demokrasisinin popülizm karşısında geldiği durum yeniden incelemeye değerdir. Demokrasi popülizm ilişkisi geçmişten bugüne çetrefilli ve açıklaması güç ilişkilerden biri olmuş, farklı düşünürler bazen popülizmin demokrasinin ayrılmaz bir parçası olduğunu öne sürerken, diğer bir kısmı ise popülizmin demokrasinin bir patolojisi olarak gören bir yaklaşım geliştirmiştir. Laclau'nun 1980lerden itibaren geliştirdiği söylem yaklaşımı ise, popülizmde özellikle söyleme odaklanarak eşdeğerlikler zinciri, farklar zinciri, antagonizma gibi kavramlar eşliğinde popülizm demokrasi ilişkisine bakmakta ve bu ilişkinin doğasını analiz etmeye yönelmektedir. Yine söylem yaklaşımı hegemonya, boş gösteren gibi kavramlar aracılığı ile bu ilişkide öne çıkan temaları analiz etmede kolaylık sağlar. Yine bu yaklaşım demokratik prensiplerinden hangi noktalarda çok uzaklaşıldığını anlama imkanı sunmaktadır. Bu çalışma da özellikle son 10 yılda ABD'de popülizm demokrasi ilişkisini, söylem yaklaşımı çerçevesinde bir değerlendirerek popülizmin demokratik prensipler karşısında ağır bastığı bir popülizm demokrasi ilişkisi olduğunu ortaya koymaya ve bu ilişkideki önemli ağırlık merkezlerini (göçmen meselesi, ırkçılık gibi) tespit etme amacına yönelik bir çalışmadır.

Elif Bali-Kurtarır (Yıldız Teknik Üniversitesi), Hindistan'da Seçimler, Siyaset ve Popülizm

Hindistan, büyük nüfusu, anayasal düzeni ve periyodik olarak yapılan seçimleri ile genellikle dünyanın en büyük demokrasisi olarak adlandırılmakta. Bu çalışma ile amaçlanan Hindistan siyasetini özellikle günümüz tartışmaları çerçevesinden değerlendirmek ve bu değerlendirmeyi yaparken bu siyasetin önemli bir unsuru olan seçim deneyimlerini ele almak

ve Hindistan'a ilişkin süregelen popülizm tartışmalarını ve bu tartışmanın sistemin kurumsal kısıtlarıyla ilişkisine değinebilmektir. Hindistan'da geçtiğimiz günlerde tamamlanan 2024 genel seçimleri hem seçim öncesi hem de seçim sürecinin kendisi açısından pek çok tartışmaya konu olmuştur. Seçimin sonuçları ise siyaset, federalizm, vatandaşlık, temsiliyet gibi pek çok konunun tekrar güçlü bir biçimde gündeme gelmesine neden olmuştur. Başbakan Narendra Modi'nin partisi BJP'nin yaşadığı önemli oy kaybı, koalisyon kurma süreci, uzun bir süre sonra seçime katılım oranının azalması, azınlıklar ve yerel yönetimler tartışmaları Hindistan siyasetinin kendine özgü yapısı içinde popülizm, kitle mobilizasyonu, oy tabanı gibi konuları tekrar ele almayı gerekli kılmıştır. Hindistan siyasal sistemin belirlenmesinde tarihsel mirasın ve postkolonyal kimliğin önemli bir etkisi olmuştur. Bu miras, deneyim, kurumsal yapıyı belirlerken aynı zamanda ülkenin toplumsal, siyasal çeşitliliğini ve siyasi aktörlerin kaygı ve beklentileri üzerinde kararlarını biçimlendiren bir öge olarak karşımıza çıkmıştır. Farklı öğelerin, çatışmanın ve uzlaşmanın birlikteliğiyle Hindistan siyasal sisteminin "demokratik kurumları ve modern dünya deneyimiyle Hintliği sağlanmıştır." Böylelikle günümüze kadar bir motto olarak varlığını koruyan "*Unity in Diversity-Birlik içinde Çeşitlilik*" ilkesi sistemin en önemli unsurlarından biri haline gelmiştir. Bunun bir yansıması olarak Hindistan'ın kendi deneyimi, merkezin güçlendirildiği ancak dilsel, inançsal ve kültürel çeşitliliğin güçlü anayasal güvencelerle korunduğu, bu bağlamda eyaletlerin sınırlarının çizildiği, yerelin, yerel siyasal partilerin, liderlerin öne çıktığı yarı-federal ya da merkezîyetçi-federal olarak nitelendirilebileceğimiz rejime evrilmiştir. Yerel siyasetin giderek artan rolü ve özellikle 1996'dan itibaren devam eden koalisyonlar merkezin elindeki geniş yetkilerin sınırlarını belirlerken, rıza üretme süreçlerinin ve politik söylemin farklılaşmasına neden olmaktadır. Eyaletler dışında 19.yy'dan beri varlığını sürdüren yerel ve ulusal örgütlenmeler, sivil toplum ilişkileri, iş birlikleri, çiftçi kooperatifleri vb. çıkar gruplarının etkisi bu sürece farklı bir boyut da eklemektedir. Çeşitlilik bu bağlamda yerel siyasal organizasyonlarla sınırlı değildir. Hindistan toplumu içerisinde farklı dini ve etnik grupların varlığı ve katı toplumsal hiyerarşi, kast geleneği, toplumsal cinsiyet sorunları, kent ve taşra ilişkisi, çatışma ve iş birliği biçiminde siyasal söylemin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu farklı boyutlarda karşımıza çıkan çeşitlilik aynı zamanda siyasal mücadelenin de farklı tarafları olarak yer almaktadır. Narendra Modi'nin "Hindu Rashtra (Hindu Devleti)" kavramıyla özdeşleşmiş, ekonomik büyüme, ataerkil iktidar ve merkezileşmiş bir gücü işaret eden tek boyutlu popülist söylemi, "Yeni Hindistan" şiarıyla hareket etmekteydi. "Yeni Hindistan" eski deneyimlerin ve "sınırlandırıcı" kurumsal yapının karşısında konumlandırılmaktaydı. Her ne kadar başarılı olsa da popülist söylemin tek boyutluluğunun karşısındaki kurumsal sınırlılıklar ve siyasal alandaki aktörlerin ve söylemlerin çeşitliliği özellikle rıza üretme mekanizmasında sorunlarla karşılaşmıştır. Nitekim seçimlerde muhalefet farklı siyasal grupların oluşturduğu çeşitlilikle söylem üretmiş ve bu durumu "Anayasayı koruma" olarak "Yeni Hindistan'ın" karşısında bir konum olarak beyan etmiştir. Seçimlerin sonuçlarıyla ilgili tartışmalar sürerken bu çalışma ile amaçlanan tek boyutlu toplum ve iktidar anlayışına dayanan sağ popülizmin incelemesini yaparken Hindistan'da siyasal ve toplumsal yapının kendine özgü özelliklerini ve farklı düzlemlerde karşımıza çıkan bu çeşitliliği ele almak ve tartışmaktır.

Melik Karagöz (İstanbul Üniversitesi/Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi), Türkiye’de Popülist Kurumsallaşmanın İzini Sürmek: Bir Kritik Dönemeçler Çerçevesi Denemesi

Kritik dönemeçler; öncelikle tarihsel bir noktada bir kriz anı, daha sonra onu takip eden, uzun yıllar sürebilecek dönüşümün kurumsallaşma süreci, bunu takip eden toplumsal/siyasal/bürokratik karşı çıkışlar ve son olarak bütün bu dönüşüm sürecinin bırakmış olduğu tarihsel/kurumsal miras öğelerinden oluşan ve bu niteliklere sahip olgularda, tarihsel dönüşümün izlenebileceği teorik bir çerçevedir. Türkiye’de sosyal bilimler literatüründe kullanımına pek rastlanmayan bu teorik çerçeve, popülizmin bir olgu olarak Türk siyasetinde ortaya çıkışı ve kurumsallaşmasının izini sürmede önemli olanaklar sunmaktadır. Nitekim Türkiye’de popülizm 1946’dan sonra özellikle 1950’de çok partili demokratik hayata geçildikten sonra, ortaya çıkan siyasal ve sosyal dönüşümün sonucunda ortaya çıkıp evrimleşmiştir. 1960’ta yaşanan askeri darbe ise bu dönüşümün kanımızca önemli bir dönüm noktasını temsil etmektedir. Yaşanan darbe deneyimi siyasetçileri keskin ideolojik bağlılıklardan ziyade, daha pragmatik olmaya itmiştir. Bu bakımdan, çok partili hayata geçişten sonra yaşanan askeri müdahaleler ve bürokratik karşı tepkiler de kritik dönemeçler teorisine uygun olarak tepkisel silsileler olarak değerlendirilebilir. Bu çerçevede, Türkiye’de çok partili hayata geçiş olarak tetikleyici neden, sonrasında periyodik darbeler ve bunların Türk siyasetinde bıraktığı tarihsel miras bir arada düşünüldüğünde, bütün bunlar kritik dönemeçler çerçevesinde değerlendirilebilir. Bu çerçevede 1950’de gerçekleşen demokrasiye geçiş ani ve kırılğan olsa da önemli bir dönüşümü başlatmıştır. Bu nedenle bu geçiş, kritik dönemeçler çerçevesinde, tetikleyici neden olarak değerlendirilebilir. Bu geçiş popülizmin, halka çağrı ya da onlara başvurma olarak Türk siyasetinde de zuhur etmesine yol açmıştır. Nitekim tek parti dönemi, en azından siyasal anlamda popülist olmaktan ziyade, elitist bir karaktere sahiptir. Çok partili hayata geçişten sonra, popülizm çok sınıflı bir koalisyon yaratma ve bunu mevcut düzene karşı mobilize etmenin aracı olarak ortaya çıkmıştır. Devam eden on yıllarda ise, popülizm hem sağda hem solda farklı biçimler alarak Türk siyasetinde kurumsallaşmasına devam etmiştir. Özellikle 1960 darbesi ve onu takip eden diğer askeri müdahaleler, popülizmin Türk siyasetindeki karakterini şekillendirmede önemli bir yere sahip olmuştur. Bu süreç siyasetçileri oldukça dikkatli davranmaya itmiş ve popülizmin de önemi tam bu noktada ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda gelişen popülizm, iki boyutlu olarak ifade edilebilir. Birinci boyutu, kitlelere çağrı (populism as an appeal to low) boyutudur ki, bu farklı kesimlerden oluşan sınıflar koalisyonunun siyasal desteğini almak için önemlidir. Türk siyasetinde bu dönemde popülizmin ikinci boyutu ise kanımızca siyasetçilerin, ideolojik pozisyonlarını yumuşatarak, özellikle askeri elitlerle karşı karşıya gelmemek üzere kendilerine esneklik sağlayan bir araç olarak kullanılması olmuştur. Nitekim 1960 darbesiyle tecrübe edildiği gibi, çok partili hayata geçilmiş olsa da demokratik dönüşüm tam olarak gerçekleşmemiştir ve ordu veya bürokrasi, “yeniden ayar çekmek” ve mevcut düzeni korumak için sürekli olarak müdahaleye hazır beklemektedir. Tam da bu nedenle, çok partili hayata geçişle birlikte başlayan ve popülizmin siyasal bir araç olarak kurumsallaştığı kritik dönemeç, 1960’lı yıllar, 1971 muhtırası ve sonrasına da devam etmektedir. Nitekim 1960 ve 1971 yılında, tepkisel süreç (reactive sequences) olarak ortaya çıkan askeri müdahale ve bunun oluşturduğu politik bağlam, siyasileri daha önce ifade edilen şekilde, ideolojileri yumuşatılmış “titrek” bir muhalif pozisyonlamaya itmiştir. Bu durum kanımızca Türkiye’de popülizmin bu amaçla

kurumsallaşma ve bir ana akım siyaset olgusu olarak sonraki dönemlere tarihsel miras bırakılma sürecini de başlatmıştır.

Panel 64 (11.45-13.15, Sınıf: 328)

Üreme Adaleti: Olanaklar, Ayrıcalıklar, Haklar

Panel Başkanı: Seval Ünlü (Beykoz Üniversitesi)

Günümüz Türkiye'sinde neoliberal ekonomik düzen, yeni muhafazakarlık, milliyetçilik, aileci sosyal güvenlik sistemi ve heteropatriyarkal cinsel kültür ekseninde şekillenen politikalar, "makbul" ve "makul" olan üreme davranışlarının sınırlarını belirlerken çeşitli üreme adaletsizlikleri yaratır. Özellikle 2000'lerin ikinci yarısından itibaren gündemden düşmeyen azalan nüfus karşısında doğurganlığı teşvik edici söylem ve politikalar ile doğurganlığı artırıcı niteliği olan üremeye yardımcı teknolojilere yönelik yeni sınırlamalar da yine bu dönemde gündeme gelmiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi, bu dönemde, azalan nüfus, ulusal ekonomik kalkınma ve güvenlik, cinsiyet eşitsizliği ve ailenin korunması gibi söylemler ekseninde ideal çocuk sayısı, sezaryen, kürtaj, doğum kontrolü gibi konularda kadının üreme kapasitesi üzerinde denetim kurmayı amaçlayan politikalarını yoğunlaştırmıştır. Kadın bedeni ve özellikle rahim üzerindeki bu tür müdahaleler çokça tepki almakla birlikte muhalefetin bazı kesimlerince iktidarın gündemi değiştirme hamlesi olarak yorumlanmıştır (Korkman, 2014). Bu durum, üreme konusunun, bir yandan iktidarın kendi politikalarını temellendirdiği ve meşrulaştırdığı bir alan olarak işlev görürken diğer yandan da bir gündem saptırma konusu olarak ikincilleştirildiğini, silikleştirildiğini ve politik olarak değersizleştirildiğini gösterir. Oysa üreme, politik olarak araçsallaştırılmış, kamusal olarak tartışılmaya değmeyecek yan ya da ikincil bir tema olmanın ötesine geçerek politik tahayyüllerin ve mücadelelerin tam merkezinde yer alan bir olgudur. Üremenin sosyal ve politik olarak merkezi bir konuma gelişinin ABD'de ve Batı Avrupa'da 1970'lerde ikinci dalga feminizmin yükselişine ve ona paralel olarak ortaya çıkan kadın sağlığı hareketine denk gelmesi tesadüf değildir. Bu hareketlerden ilham alan feminist sosyal bilimciler, biyolojiye ve özel alana hapsedilerek gözardı edilen üremeyi, "kişisel olan politiktir" şiarıyla sosyal eşitsizlikler ve haklarla ilişkisini ortaya koyarak sosyal teorinin merkezine taşıdı (Rapp, 2001). 1990'lardan itibaren uluslararası konferanslarla gündeme gelen üreme hakları anlayışı ve ABD'de yükselişe geçen üreme adaleti hareketiyle üreme konusunun politikleşmesi hız kazandı. 1990'larda yaşanan bu gelişmeler vatandaşlık tartışmalarında da karşılık buldu. Anaakım vatandaşlık kuramlarına yönelik feminist müdahaleyi takiben (Pateman, 1988; Yuval-Davis ve Anthias, 1989) üreme, cinsellik ve vatandaşlık arasındaki farklı bağlantıları ortaya çıkaran yeni yaklaşımlar gündeme geldi (Özbay ve Erol, 2018). Ken Plummer, T.H. Marshall (1950)'in sivil, siyasi ve toplumsal haklardan oluşan vatandaşlık hakları tanımına tutkular, zevkler ve cinsel kimlikle bağlantılı hakları ve sorumlulukları kapsayan "mahrem vatandaşlığı" eklerken (1995), Diane Richardson (1998) ve Jeffrey Weeks (1998) gibi kuramcılar da cinsel varoluşlar, cinsel haklar ve ilişkiler açısından toplumdaki cinsel düzene ışık tutarak "cinsel vatandaşlık" kavramını önerdiler. Vatandaşlık meselesini üreme hakları etrafında ele alan çalışmalar da "kişinin kimle ve hangi sosyal ve yasal koşullar altında çocuk sahibi olabileceğini" tanımlayan "üreme vatandaşlığı" kavramını ortaya attılar (Richardson ve Turner, 2001, aktaran Özbay ve Erol, 2018: 223). Bu kapsamda "üreme

adaleti” kavramı, cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin hizmetlerin şekillenmesi ve erişiminde karşılaşılan yapısal sorunlara ve eşitsizliklere işaret etmesi ve mücadele yolları göstermesi açısından önemlidir (Kılıçtepe ve diğerleri, 2022). 1994’te Kahire’de toplanan Birleşmiş Milletler Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı’nda üreme hakları üzerine önemli uluslararası gelişmeler olurken, ABD’de de siyah kadınlar orta sınıf beyaz kadınların çıkarlarını temsil eden ve üreme haklarını sadece kürtaja erişim üzerinden ele alarak kendilerini sınıf, ırk gibi sistematik adaletsizliklerden dolayı dışlayan ana akım kadın hareketine karşı çıkararak üreme adaleti hareketini başlattılar (Ross ve Solinger, 2017). “Kesişimsellik” (Crenshaw, 1991) vurgusuyla sistematik eşitsizlikleri odağına alan üreme adaleti hareketi, üreme hakları kavramını toplumsal adalet perspektifiyle genişleterek daha kapsayıcı bir toplumsal adalet dünyası hedefler. Bu açıdan, üreme adaleti kavramı, kadınların çocuk sahibi olmama hakları olduğu kadar çocuk sahibi olma ve çocukları güvenli ve sağlıklı şekilde yetiştirme hakları olduğunu da vurgular. Bu panel, etnografik saha araştırması, derinlemesine görüşme, anlatı araştırması gibi niteliksel araştırma yöntemlerine dayanan ve siyaset bilimi, toplumsal cinsiyet araştırmaları, tıbbi antropoloji, bilim ve teknoloji çalışmaları gibi alanlarda çalışan araştırmacıları bir araya getiren dört bildiren oluşmaktadır. Bu panelde, disiplinlerarası bir perspektifle, Türkiye’de üreme vatandaşlığının “makbul” ve “makul” sınırlarının yarattığı, olgunlaşmış toplumsal mücadelelerden çok, yaşayanda haksızlık, çaresizlik, arada kalmışlık ya da tatminsizlik gibi duygularla açığa çıkan, açık ya da örtük olarak adalet talebini içinde barındıran çeşitli “adaletsizlik deneyimleri”ne (Renault, 2017) odaklanıyoruz. Giderek daha belirleyici bir söylem ve mücadele alanı olan üreme konusunun çok boyutlu ve katmanlı yapısını üç ana eksenle ele alacağız: Olanaklar, ayrıcalıklar ve haklar. Üremenin hem iktidarın müdahale hem de toplumsal mücadele zemini olduğu bu dinamik süreçte, üremeyi adalet ekseninde düşünmeye iten adaletsizliklerin politik açıdan merkezliliğini ortaya koymayı amaçlıyoruz. Çocuk sahibi olmanın ya da olmamanın bireyler için düşünülebilir bir seçenek olmasından başlayarak hamile kalma, hamilelik, doğum ve sonrası gibi özel süreçleri, tıbbi/teknolojik ve tıbbi olmayan boyutları, bu alandaki ürün ve hizmetlerin metalaşma eğilimlerini, tüm bunların ulusal, ulusötesi, etnik ve sınıfsal izdüşümlerini tartışmak üzere olanaklar, ayrıcalıklar ve hakları sorunsallaştırdığımız bir çerçeve sunmayı öngörüyoruz.

Seval Ünlü (Beykoz Üniversitesi), Doğalcılık ve Tıbbileşme Arasında Doğum Deneyimleri

Türkiye’de doğum kültürü, hem sağlık sisteminin kendi yapısı açısından hem de doğumun asli öznesi olan kadınların eğitim seviyesi, şehirli/taşralı olması gibi biyografik etmenlerin çeşitliliği açısından oldukça heterojen bir yapıdadır. Son birkaç on yıldır, tıbbi uygulamaların kullanılış biçimini sorgulayan, doğallığı, tıbbi açıdan müdahalesizliği ya da daha az müdahaleyi savunan alternatif yaklaşımlar giderek bu heterojen yapı içine dahil olmaktadır. Doğum aktivistlerinin çabalarıyla, kamusal dilde “Doğumda Kadın Hakları” şeklinde ifade bulan bu yönelim, hamilelik ve doğumun temelde patolojik süreçler olmadığından hareketle tıbbileşmenin olumsuz/gayri insani sonuçlarına karşı anneyi ve bebeği korumayı, toplumsal ölçekte doğumun insanileşmesini hedeflemektedir. Anne adayları ve çiftler tarafından haklar çerçevesinde talep edilmesi yaygınlaşmamış olsa da giderek artmakta olan doğuma hazırlık eğitimleri, hamile yogası dersleri, özel ebeyle, doulayla (tıbbi olmayan doğum destekçisi) çalışma, “normal

doğumcu” olarak ünlenen kadın doğum uzmanları ve “anne-bebek dostu” olma iddiası taşıyan hastaneler vesilesiyle doğalcılık fikri ve tıbbileşme eleştirisi, doğumla ilgili tercihleri etkilemeye başlamıştır. Piyasa koşullarında da karşılık bulan alternatif hizmet ve uygulamalar, bir yandan tıbbileşmenin olumsuz sonuçlarına karşı kadının doğumda aktif bir özne olarak var olacağı daha tatminkar bir doğum deneyimi vaat ederken diğer yandan doğum deneyiminin mevcut doğum kültürüne karşı bir tepki olarak yaşanmasına yol açabilmektedir. Başka bir deyişle doğalcılıktan yana tutum alan annelerin doğumları, hem tıbbileşmenin çok güçlü olduğu mevcut tıbbi/kurumsal yapılarla sınırlandığı için hem de arzu edilen seçenekler piyasa koşullarında metalaştığı için tepkisel bir hal alabilmektedir. Çeşitli tıbbi uygulamalar ve tutumlar karşısındaki bu tepkisellik, başta niyet edilen doğallığın aksine, doğum deneyimini kuşatıp gölgeleyebilmekte; anneler açısından koşullanmış, idealize edilmiş, şok edici ya da tatminsiz olabilmekte; annenin arzu ve iradesinin duyulmamasına ya da çiğnenmesine bağlı adaletsizlik deneyimlerine yol açabilmektedir. Bu tepkiselliğin en iyi gözlemlendiği alanlardan biri anne adaylarının hamilelik, doğum ve lohusalığa dair bilgilenme tutumlarıdır. Bilgilenme tutumu; en başta süreç, seçenek ve olasılıklara dair bilgi edinme ya da edinmemeyi, ikinci olarak deneyim aktarımı, sağlık personeli, hazırlık eğitimi gibi bilgi edinme kaynaklarından hangisinin ya da hangilerinin benimsendiğini içerir. Doğum yapmış olan kadınlarla gerçekleştirilen anlatı araştırmasına dayalı bu çalışmada üniversite ve üzerinde eğitim seviyesine sahip şehrli kadınların doğuma ve sonrasına dair bilgilenme tutumları bağlamında tıbbileşme ve doğalcılık arasındaki doğum hikayeleri irdelenecektir. Buradan yola çıkarak doğum deneyiminin kadınların bedenleri ve tüm hayatları üzerindeki etkileri ele alınıp özgürleştirici potansiyeli tartışılacaktır.

Şafak Kılıçtepe (Ahi Evran Üniversitesi), Üreme Adaleti Perspektiflerinden Irksallaştırılmış Üreme Deneyimine Bakmak: Tabakalaşmış Üremenin Türkiye Örneği

1994’de Kahire’de Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı (ICPD) üreme sağlığı ve üreme haklarına vurgu yaparak nüfus kontrolünü sona erdirmeyi amaçlayan bir Eylem Programı hazırlandı. Türkiye de bu eylem planını kabul eden katılımcılar arasındaydı. Eylem planı, cinsiyet eşitliğini iyileştirmeyi, kadınları güçlendirmeyi, kadınların doğurganlıkları üzerinde otorite olmalarını ve cinsiyet, ırk, etnik köken, göç durumuna dayalı ayrımcılıklar gibi tüm ayrımcılık biçimlerinin ortadan kaldırılmasını hedefliyordu. Ancak ICPD, bireysel ve toplumsal odaklı üreme ihtiyaçlarını desteklemek yerine, hükümetlerin daha sonra popülasyon mühendisliklerinde araçsallaştırabilecekleri şekilde aile planlaması ve doğum kontrolüne aşırı vurgu yaptı. Aile planlaması ve doğum kontrolü vurgusu kadınların üreme özerkliklerine ulaşmalarını bazıları için mümkün kılıp bazılarının üremeye dayalı ihtiyaçlarına erişmesini engelledi. Bu nedenle kadınlar, obstetrik ihlaller, kimliğe dayalı ayrımcılık ve zorla kısırlaştırmalar da dahil olmak üzere üreme sağlığı ihlalleriyle karşı karşıya kalmaya devam etti (Dixon 2023). Bu etnografik çalışma, üreme hakları ve adaletinin etnik boyutuna odaklanarak, irksallaştırılan Kürt kadınlarının infertilite ile ilgili deneyimlerinin infertilitenin ötesine geçtiğini göstermekte ve aile planlaması söylemi ile üreme teknolojileri düzenlemelerinin Türkiye bağlamında nasıl bir popülasyon mühendisliği yöntemi olarak kullanıldığını göstermektedir. Bu çalışma 2016-2017 yılları arasında, Ankara ve Diyarbakır’da 17 ay süresince gerçekleştirilen

çok-sahalı (*multi-sided*) etnografi çalışmasına dayanmaktadır. Türkiye'nin üreme politikaları ve siyasi istikrarsızlığı, üremeye çözüm aşamalarında ırksallaştırılmış Kürt vatandaşları tükenmiş bireyler haline getirmekte, üreme haklarına erişimlerinde sosyal ve biyoteknik katmanlaşmalar yaratmaktadır. Çalışma, yereldeki üreme deneyimlerinin karmaşıklığını göstererek, herkes için üreme haklarına ulaşmayı amaçlayan üreme politikasındaki gelişmelere ve stratejilere katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Burcu Mutlu (Özyeğin Üniversitesi), Ulusötesi Üreme Adaleti Perspektifinden Türkiye'de Üremeye Yardımcı Teknolojiler

1980'lerin sonlarından itibaren, Türkiye'de üremeye yardımcı teknolojiler sadece heteroseksüel evli çiftlerin kendi üreme hücrelerini kullanarak çocuk sahibi olmaları için erişilebilir hale gelmiştir; üçüncü tarafları içeren diğer üremeye yardımcı uygulamalar (sperm ve yumurta donasyonu ve taşıyıcılık gibi) ise yasaktır. Türkiye'de 2000'lerin son yarısında ünlü bekar kadınların yurtdışında sperm bankası yoluyla hamile kaldıkları haberlerinin gündeme gelmesiyle, 2010 yılında mevcut yasal mevzuatta değişiklik yapıldı ve yurtiçinde halihazırda yasak olan donasyon uygulamalarına yurtdışında başvurmak ve hatta aracılık etmek de engellendi. Böylece, Türkiye pronatalist nüfus politikalarını teşvik ettiği bir dönemde yürürlüğe soktuğu bu ulusötesi donasyon yasağıyla dünyadaki ilk örnekler arasına girdi. Ancak uygulanması pratikte zor olan bu ulusötesi yasak, vatandaşlar üzerinde cezai yaptırım tehdidi oluşturmuş, aynı zamanda bu uygulamaların kamusal alanda konuşulmasını ve görünürlüğünü sınırlandırmıştır. Öte yandan, bu yasağa rağmen, Türk vatandaşlarının Kuzey Kıbrıs başta olmak üzere ulusötesi çare arayışları devam etmektedir. Gizlice sürdürülen bu çare arayışları 2000'lerin başından itibaren iki ülkedeki klinikler ve doktorlar arasında kurulan özel tıbbi ve ekonomik işbirliklerine dayanır. 2010 yasağı yumurta donasyonunu kapsıyor olsa da kamusal tartışmalar daha çok sperm bankasına yoğunlaşmıştır. Medya, yasa ve tıp ekseninde şekillenen bu kamusal tartışmalar, Türkiye'deki üreme teknolojilerinin biyopolitikası açısından toplumsal cinsiyet, üreme, aile ve akrabalık ideolojisi ve normlarına ışık tutmaktadır. Bu bildiride, bu yasal düzenleme etrafında medyada dönen tartışmaların hangi söylem ve pratikleri öne çıkarıp normalleştirirken, hangi söylem ve pratikleri marjinalleştirip görünmez kıldığını tartışacağım. Bunun yanı sıra, 2015 yılı boyunca Kuzey Kıbrıs'ta özel bir tüp bebek kliniğinde gerçekleştirdiğim etnografik saha araştırmasına dayanarak medyaya yansıyan söylem ve temsilleri karmaşıklaştıran deneyimlere odaklanacağım. Burada iki temel amacım bulunmaktadır: Küreselleşen, teknolojikleşen ve metalaşan üreme çağında, Türkiye'deki üreme hakları tartışmalarını üreme adaleti perspektifinden ele almak ve bu tartışmalara ulusötesi bir boyut kazandırmak.

Barış Bilgit (Sabancı Üniversitesi), Hayat Armağanı? Sınırlar ve Normlar Ötesinde Kuir Ebeveynlik, Taşıyıcı Gebelik ve Yeni Akrabalık Oluşumları

Yardımcı üreme teknolojilerinin 20. yüzyılın sonlarında öncelikle Amerika Birleşik Devletleri'nde ve giderek tüm dünyada kullanılmaya başlanmasının ardından, tüpte dölleme ve taşıyıcı annelik gibi yöntemler, bekar ebeveynler, eşcinsel çiftler ve aynı zamanda

heteroseksüeller için yeni akrabalık düzenlemelerine olanak tanıdı. Türkiye gibi bazı ülkelerde bu teknolojiler tartışmalara konu oldu ve muhafazakâr tepkiler sonucunda yumurta/sperm bağıışı ve taşıyıcı gebelik gibi bazı konularda yasal sınırlamalar getirildi. Bu tartışmada iki farklı bağlamı inceledim; bu üreme teknolojilerinin yasallaştırıldığı Amerika Birleşik Devletleri ve yasak olduğu Türkiye. Üreme amaçlarına yönelik potansiyel kaynaklar ve mobilite seçenekleri arasında yön belirleyen kuir insanlar için üremenin nasıl mümkün olabileceğine baktım. Bu ülkelerde 24 derinlemesine görüşme ve katılımcı gözlemi yaptıktan sonra, daha fazla toplumsal cinsiyet çeşitliliğine sahip üreme sağlığı ve yasal çerçeve talebiyle karşılaştım. Cis-heteroseksüel evlilik dışında çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar, kuir erkekler ve ebeveyn olmayı düşünen translar hedeflerine ulaşmak için sosyal medya ağları ve ulus ötesi üreme gibi alternatif yollar arıyor. Toplumsal cinsiyet çalışmaları merceğini kullanarak bu kanalları analiz ettim ve ortaya çıkan bu ailelerin bakım stratejilerini, küresel salgından sosyal önyargıya kadar çok katmanlı zorluklara yanıt olarak buldum. Kuir ebeveynlik, biyolojik ve seçilmiş aile tartışmaları ve uygulamalarının kesişimini temsil ediyor. Bu yakınlaşmayı somutlaştıran kuir ebeveynler, geleneksel aile kavramlarına meydan okurken sosyal açıdan geçerli alternatifler de ortaya koyuyor. Bu olgunun aile ve cinsiyet ilişkilerine dair anlayışımız üzerinde önemli etkileri olmaktadır.

Panel 65 (11.45-13.15, Sınıf: 330)

Eleştirel Güvenlik, Toplumsal Cinsiyet, Terörizm ve Göç: Kesişimsel Tartışmalar

Panel Başkanı: Burcu Sarı-Karademir (TED Üniversitesi)

Eleştirel Güvenlik Çalışmaları açısından, toplumsal cinsiyet, terörizm ve göç gibi bağımsız çalışma alanlarının kesişimsel olarak bir araya getirilmesi, güvenlik anlayışımızın derinleştirilmesi açısından önemlidir. Aynı zamanda bu alanlardaki çalışmaların, kendi topluluklarından oluşan akademik adalardan çıkması ve benzer temaları konuşan gruplarla bir araya gelmesi açısından kesişimsel konuşmalar gereklidir. Panelde yer alan çalışmalar, toplumsal cinsiyet, terörizm ve göç konularını ulusal ve uluslararası bağlamda bir araya getirerek, güvenliğin çok katmanlı olduğunu kavramamıza yardımcı olacaktır. Bu panelde yer alacak çalışmalar sırasıyla şöyledir: Seda Çolakoğlu, "Yerel Literatürde Terörizm ve Toplumsal Cinsiyet Arasındaki Bağlantıların İzdüşümleri: Hala Marjinal Mi?" başlıklı çalışmasında Türkiye'deki terörizm çalışmalarındaki hâkim yaklaşımı gösterecek ve bu yaklaşım içinde Eleştirel Terörizm Çalışmalarının ve toplumsal cinsiyet körlüğünün teoride ve pratikte yansımalarını tartışmaya açacaktır. Gizem Akşit Ergen, "Göçün Güvenlikleştirilmesi: 'Terör' Söyleminin Kullanımı, Almanya ve Fransa" başlıklı çalışmasında göçün 'terör' söylemi üzerinden güvenlikleştirilmesini tartışmaya açacak ve Almanya ve Fransa'nın güvenlik metinlerinde, sınır güvenliği pratiklerinde ve göç politikalarında güvenlikleştirmeyi gösterecektir. Tamay Gültepe, "Kadın Emeğinin Güvenlikleştirilmesi: Türkiye'de Sol Partilerin (CHP ve HDP-DEM Parti) Politika Karşılaştırmaları" başlıklı çalışmasında kadın emeği ve yoksulluğuna dair konuların nasıl sorunsallaştırıldığı ve güvenlikleştirildiği konusunu Türkiye siyasetindeki sol partiler, CHP ve HDP (DEM Parti) üzerinden ele alacak ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda iktidar ve muhalefet partilerinin tutumunu tartışmaya açacaktır. Seda Gürel, "Toplumsal Hafıza ve Medya İlişkisi: Türk-Yunan Nüfus Mübadelesinin Türk

Sinemasındaki Yeri" başlıklı çalışmasında, Türk-Yunan nüfus mübadelesinde Türk sinemasına atfedilen yere bakacak ve mübadeleye dair özellikle 2000'li yıllarda hız kazanan eleştirilerin iki devlet arasındaki ilişkiler bağlamında okumasını yapacaktır.

Seda Çolakoğlu (Polis Akademisi), Yerel Literatürde Terörizm ve Toplumsal Cinsiyet Arasındaki Bağlantıların İzdüşümleri: Hala Marjinal Mi?

Terörizm ve siyasal şiddetin kesişim noktası olan toplumsal cinsiyetin önemini vurgulayarak, terörizm çalışmalarının "toplumsal cinsiyet körü olması ve üretilen eril bilgi biçimlerini" sorgulamaya açan Eleştirel Terörizm Çalışmaları (ETÇ) nosyonu, bu çalışmanın başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Gerçekten de terörizm çalışmalarına bakıldığında, araştırmaların toplumsal cinsiyete duyarlı sorgulamalara genellikle kör kalması ve kadınların çalışmalarda yeteri kadar yer almaması göze çarpmaktadır. Kadını şiddet ile eşleştiremeyen toplumsal cinsiyet klişelerinin sürdürüldüğü akademik kalem; kadın, terörizm ve terörist gibi kavramlar arasına genellikle çizgi çekmektedir. Bu algılara göre terörizm ve terörizmle mücadele erkeklerin alanına dahildir, onların etrafında şekillenir ve terörist olan ve terörizmle mücadele eden taraf varsayımsal olarak erkektir. Böylelikle terörizm ve şiddete kanalize olmak artık sadece erkeğin rolü olarak görülmektedir. ETÇ misyonu doğrultusunda terörizm çalışmalarını genişletme arzusuyla hareket eden ve üretilen bilgi biçimlerine karşıt duruş sergileyen akademisyenlerin gösterdiği gibi, bu durum eleştirel sorgulamaların yapılmasını engellemektedir. Bu, kadın ve toplumsal cinsiyetin ana metinlerde gölgede kalmasına ek olarak, daha geniş anlamda terörizm algılarının şekillenmesine hizmet etmektedir. Buradaki görev, cinsiyetçi akademik tonlamalara karşı argümanlar üreterek bilgi biçimlerini değiştirmek ve söz konusu dinamiklerin terörizmin mantığına ilişkin zengin içgörüler kazandırma potansiyeline dikkat çekmektir. Kadın, terörizm ve toplumsal cinsiyet dinamiklerine ilişkin akademik kaleme yansıyan klişe algıları açığa çıkaran çalışmalar güncellenmeye devam etse de, toplumsal cinsiyete dayalı güç ilişkileri terörizme ilişkin bu dinamikleri yeterince ele almamaktadır. Türkiye bağlamında kaleme alınan çalışmaları da bu kapsamda değerlendirmek oldukça mümkündür. Bu çalışma, bu kaygılardan hareketle söz konusu dinamiklerin yerel bağlam ve terörizme ilişkin literatürdeki izdüşümlerini sorgulamaktadır. Bu açıdan çalışma şu soruları yanıtlamayı amaçlamaktadır: Yerel terörizm çalışmalarında kadın ve toplumsal cinsiyet yansımaları nasıldır? Terörizm çalışmalarında kadınlar nerededir? Kadınlar bu çalışmalarda nasıl temsil edilmektedir? Yerel kaygılarla hareket eden bu sorgulamaların yanıtları, YÖK Ulusal Tez Merkezi tarama başlığı altında terör, terörizm, kadın ve toplumsal cinsiyet anahtar kelimeleri ile "detaylı tarama" ve "gelişmiş tarama" yoluyla 2001-2023 yılları arasındaki taranan tezlerde aranmaktadır. Aynı şekilde, TÜBİTAK Ulakbim sitesinde söz konusu anahtar kelimelerle konuya ilişkin kaleme alınan araştırma makalelerinin tespiti ile analiz yapılacaktır. Bu açıdan çalışmanın açık gayesi, toplumsal cinsiyet merceklelerinin terörizm sorunsalının ele alınmasında kazandıracığı köşe taşı bilgileri göstermektir. Bu nedenle, toplumsal cinsiyetin ETÇ'de konumlanışı hakkında bilgiler sunularak yerel bağlamda bu merceklerle nasıl bir araştırma gündeminin oluşturulacağına dair örnekler detaylandırılacaktır. Çünkü kadınlar da terörizmin faili olabilmektedir. ETÇ bakış açısı olmadan bu failiği göremiyoruz. En hinayetinde

bu çalışmada yukarıda bahsedilen söz konusu taramalar yapılarak yerel terörizm yazınının durumu tartışılacaktır.

Gizem Akşit-Ergen (Yıldız Teknik Üniversitesi), Göçün Güvenikleştirilmesi: “Terör” Söyleminin Kullanımı, Almanya ve Fransa

1990'lardan bu yana göç ve güvenlik arasındaki dinamikler, özellikle 11 Eylül, Arap Baharı ve Orta Doğu'daki çatışmalar gibi önemli olaylardan etkilenerek köklü bir değişim geçirmiştir. Devletler artık göçü, terör olayları ve çatışmaların da etkisiyle göç-güvenlik paradigması içerisinde asimetrik bir tehdit olarak algılamakta ve kaygılarını sınır güvenliği, ekonomik istikrar, etnik kimliğin korunması ve artan yabancı düşmanlığına kadar genişletmektedir. Bu çalışma, özellikle terör söylemine odaklanarak göçün güvenikleştirmesini incelemeyi amaçlamaktadır. Terör olayları sonrasında göç ve güvenlik arasındaki etkileşimleri ve bunların ev sahibi ülkeler üzerindeki etkilerini araştırmaktadır. Kapsamlı bir anlayış sağlamak için, özellikle Suriye Krizi sonrasında Avrupa'da büyük mülteci nüfuslarına ev sahipliği yapan Almanya ve Fransa'daki terör olaylarının ardından göçü çevreleyen söylem ve kamu algısı analiz edilerek keşfedici bir vaka çalışması yaklaşımı kullanılmaktadır. Ayrıca, çalışma 2000-2020 yılları arasında bu ülkelerde meydana gelen terör eğilimlerini inceleyerek terör eğilimlerindeki değişimlere ve bunların göçle ilgili konularla ne ölçüde kesiştiğine ışık tutmayı amaçlamaktadır. Analiz, Alman ve Fransız kitle iletişim araçlarında terör, göç ve mültecileri çevreleyen söylemlere odaklanmakta, özellikle de yaygın olarak okunan en yüksek tirajlı ulusal gazetelere vurgu yapmaktadır. Bu amaçla, iki ülkenin en yüksek tiraja sahip ikişer ulusal gazetesi belirlenen tarih aralıklarında göç ve terör temalarına bağlı kalınarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Öncelikli amaç, "terör" söyleminin bu karmaşık bağlantı içinde bir güvenikleştirme aracı olarak işlev görüp görmediğini ortaya çıkarmaktır.

Tamay Gültepe (ODTÜ), Kadın Emeğinin Güvenikleştirilmesi: Türkiye’de Sol Partilerin (CHP ve HDP-DEM Parti) Politika Karşılaştırmaları

Kadın emeği ve yoksulluğu bugün dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi Türkiye’deki kadınların temel problemleri ve gündemleri arasındadır. Adalet ve Kalkınma Partisi’nin (AKP) iktidar olduğu süreç içerisinde neo-liberal ve neo-muhafazakâr politikaları doğrultusunda inşa ettiği güvencesiz, kayıtsız, esnek, yarı-zamanlı ve geçici istihdam modelleri ve sosyal yardım paketleri kadınlar için var olan emek sömürsünü derinleştiren ve katmanlaştıran bir yere getirmiştir. AKP’nin bu politikaları başlıca aile-merkezli olmakla birlikte kadını birey olmaktan öte aile kurumunun içine sıkıştıran, “kutsal annelik” miti doğrultusunda aile birliğine ve ev içinde sunulan (bakım) emeğine zarar vermeyecek nitelikte kadınların ücretli emek gücüne dahil olabileceği şekilde tasarlanmış ve uygulanmaktadır. Literatürde, AKP’nin kadın politikalarına ve bu politikaların kadın istihdamı ve emeğine nasıl yansıdığına dair zengin bir araştırma kaynağı vardır. Buna karşın, Türkiye siyasetinde sol-parti olarak tanımlayabileceğimiz siyasi partilerin, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Halkların Demokratik Partisi’nin (HDP) (yeni ismi ile DEM Parti), AKP’nin bu politikalarına nasıl ve hangi perspektifle meydan okuduğu ve parti politikalarının ne ölçüde feminist bakış açısı ile tasarlandığına dair literatürde bir boşluk

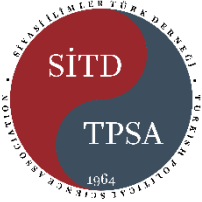
bulunmaktadır. CHP ve HDP/DEM Partisi'nin bu araştırma için seçilmesinin temel sebebi ise yasama organı olan Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) milletvekili sandalye dağılımında AKP'den sonra en fazla paya sahip olmaları ile her iki partinin de sol-özgürlükçü kanatta olması ve kadın odaklı politika ve söylemlerinin olmasıdır. Bu kapsamda, bu bildiri, CHP ve HDP/DEM Parti'sinin kadın emeği ve yoksulluğunu nasıl sorunsallaştırdığı ve hangi yöntemlerle çözüm ürettiğine dair feminist bakış açısıyla karşılaştırmalı bir analiz sunacaktır. Başlangıçta, her iki partinin kadın politikalarına ilişkin tarihsel süreçteki değişim ve dönüşümleri ele alınacaktır. Buna takiben, 2015 Türkiye genel seçimlerinden itibaren yaygınlaşan toplumsal cinsiyet karşıtı ve sağ popülist siyasi atmosfer karşısında, ele alınan bu iki partinin parti programları, genel ve yerel seçim bildireleri, basın ve medya açıklamaları, yasama faaliyetleri ve diğer ilgili yayınları incelenecektir. Bu analiz doğrultusunda bildirinin sunmayı amaçladığı temel katkı "Türkiye siyasetindeki sol-partiler, CHP ve HDP (DEM Parti), kadın emeği ve yoksulluğuna ilişkin konuları nasıl sorunsallaştırıyor ve hangi perspektifle çözüm önerileri sunuyor?" araştırma sorusu ışığında bu siyasi partilerin kadın emeğinin güvenleleştirilmesine ilişkin konulardaki politika ve söylemlerinin ortaya çıkarılmasıyla beraber sol partilerinin birbiri ile ortaklaştıkları ve ayrıştıkları noktaların tespiti olacaktır.

Seda Gürel (İstanbul Nişantaşı Üniversitesi), Toplumsal Hafıza ve Medya İlişkisi: Türk-Yunan Nüfus Mübadelesinin Türk Sinemasındaki Yeri

Uluslararası politikada bir konunun hatırlanması ya da unutulması bireylerin ve toplumların hafızasında bilinçli ya da bilinçsiz olarak gerçekleştirilen manipülasyonlarla ilişkilendirilmektedir. Toplumsal hafızanın, sosyal güçler arasındaki mücadelede atıf yapılan önemli konulardan biri olduğu bilinmektedir. Zira unutma ve hatırlama üzerine kurulacak hâkimiyet, tarihsel toplumlara hükmetmiş ya da hala hükmeden sınıf, grup ve bireylerin en büyük meşguliyetlerinden biri olarak tanımlanmaktadır. Sinema, içindeki imgeler düşünüldüğünde hafızanın inşasında politik ve ideolojik bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Filmler, hakim ideolojinin izin verdiği çerçevede bir gerçeklik inşa etme kapasitesine sahiptir. Bu bağlamda arzu edilen bir anı, ön plana çıkartılarak inanç oluşturulmakta ve toplumsal rıza sağlanmaktadır. Özellikle mübadele gibi tarihsel olayları konu edinen filmlerin dünü olduğu kadar bugünü de temsil ettiği düşünüldüğünde filmlerin, ulusal tarihi şekillendirme kapasitesi itibarıyla en az profesyonel tarihçiler kadar dikkate değer olduğu sonucuna varılmaktadır. Bir anının sinemaya aktarılması hatırlamak, bir başka deyişle tanıklık etmek anlamına gelmektedir. Bu çalışma kapsamında Türk-Yunan zorunlu nüfus mübadelesine Türk sinemasında atfedilen yerin ne olduğu sorusuna cevap aranmaktadır. Bu çalışmanın temel iddiası mübadele konusunun Türk sinemasında 1990'lı yılları takiben bilhassa 2000'li yıllarda kazandığı görünürlüğün tesadüf eseri olmadığıdır. Politik, ekonomik ve sosyo-kültürel unsurların tarihsel bakış açısındaki değişim üzerindeki etkisini anlamlandırmak maksadıyla dönemselsel ve niteliksel özellikleri çerçevesinde seçilen *Suyun Öte Yanı (1991)* ve *Dedemin İnsanları (2011)* filmleri söylem analizine tabi tutulmaktadır. Bu bağlamda mübadeleye ilişkin klişelerin tespit edilmesine ve filmlerin üzerinde uzlaştığı ya da ayrıldığı noktaların belirlenmesine imkan sağlanmaktadır. Neticede bu çalışmayla hâlihazırda bir elinde geçmişin haritasını tutan

okuyucunun diğer eline bugünü anlamlandırarak yeni bir yol haritası verilmesi amaçlamaktadır.

GCCRIS

SİYASİ İLİMLER TÜRK DERNEĞİ

III. ULUSAL SİYASET BİLİMİ KONGRESİ

VI. OTURUM (29 EYLÜL 2024, PAZAR, 14.30-16.00)

Panel 66 (14.30-16.00, Sınıf: 311)

Türkiye’de Yerel Siyaset ve Yerel Yönetimler

Panel Başkanı: Kerem Yıldırım (Bilkent Üniversitesi)

Turgay Gülpınar (Dokuz Eylül Üniversitesi) ve Uğur Ülger (Gaziantep Üniversitesi), TİP’in İlk Yerel Yönetim Deneyimi: Gültepe Belediyesi (1964-1968)

Türkiye İşçi Partisi (TİP) tarihi, siyasi literatürde çoğunlukla 1965 Genel Seçimleri’nde kazandığı başarılı sonuçla kendine yer bulur. TİP bu seçimlerde Millet Meclisi’nde elde ettiği 15 sandalyeyle dikkatleri üzerine çekmiş, 1969 Genel Seçimlerinde ise oy oranındaki azalmanın yanı sıra seçim sisteminin değişmesine de bağlı olarak bu başarısını tekrarlayamamış ve sadece iki milletvekilliği kazanabilmiştir. TİP’in yerel seçimlerde gösterdiği performansın ise ilgiye mazhar olduğundan bahsetmek mümkün değildir. Bununla beraber siyasi gündemdeki gelişmelere bağlı olarak dönem dönem TİP’in 1980 öncesi geçmişinde yalnızca bir belediye başkanlığı kazanabildiğinin öne çıkarıldığı, 1968 Yerel Seçimleri’nde Yozgat’ta Bahadın Belediyesi’nin kazanılmasının partinin biricik yerel seçim başarısı olarak hatırlandığı görülür. TİP’in daha önce bir belediye başkanlığını, dolaylı olarak da olsa, kazandığı ve dört yıl sürecek bir yerel yönetim deneyimi yaşadığı bilgisi ise unutulmuştur. 1963 Yerel Seçimlerinin gecikmeli olarak gerçekleştiği İzmir Gültepe’de Mart 1964’te gerçekleşen yerel seçimde belediye başkanlığını, seçimlere TİP’in desteğiyle bağımsız olarak girerek, rakipleri AP ve CHP adaylarına karşı seçimi önde bitiren Hüseyin Polat kazanmıştır. Seçim sonucu, TİP’in ilk kez bir belediye kazandığı şeklinde ulusal basında yankı bulmuştur. Polat’ın seçim başarısı, TİP’e yakın *Eylem* ve *Sosyal Adalet* gibi süreli yayınlarda da partinin elde ettiği ve gelecekteki başarılarının habercisi olan bir ilk adım olarak selamlanmıştır. Sanayileşme ve tarımda makineleşme sürecine bağlı göçlerin bir sonucu olarak 1950 sonrasında, İzmir çeperindeki tepelik bir alanda kurulmuş bir gecekondu yerleşimi durumundaki Gültepe’de belediye 1963 yılında kurulmuştur. Gültepe Belediyesi’nin kurucu başkanı olan Hüseyin Polat’ın 1968’e kadar sürdüreceği başkanlık görevi boyunca sahip olduğu yerel yönetim anlayışı sosyalist bir partinin yerel yönetim modelini anlama adına emareler içerdiği kadar, 1973 sonrasında merkezi yönetimle çatışmalı bir politik hat inşa edecek olan CHP’li belediyelerin uyguladığı “toplumcu belediyecilik” yaklaşımının erken bir örneği olarak tartışılmaya açıktır. Polat’ın başkanlığı döneminde Gültepe Belediyesi, kırdan kente yeni göç etmiş yerel sakinlerin imece hafızasından destek alan ve katılıma yaslanan bir siyaset izlemiştir. Belediyenin yol yapımı, su dağıtım hattı inşası, ağaçlandırma gibi faaliyetlerine Gültepe sakinleri ücretsiz emekleriyle ya da arsa hibe etme yoluyla katılmışlardır. Kurucu başkan Polat dönemine rengini veren bir diğer

eğilim ise Gültepe Belediyesi'nin yerel halka sunacağı kamu hizmetlerinin nicelik ve nitelik olarak geliştirilmesi yönünde kendi kararlarını alabilen ve bunları uygulama kapasitesine sahip bir bütçe oluşturabilecek mali güce kavuşturulması çabası; bir başka ifadeyle belediyenin özerk bir yapıya sahip kılınmasıdır. Polat'ın başkanlığı döneminde izlenen özerk ve katılımcı yerel siyasetin bir başka kaynağı ise şüphesiz ki sosyalist hafızadır. Nüfusunun önemli bir bölümü, 1950 sonrasında Balkanlar'dan, özellikle de Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nden göç edenlerden oluşan Gültepe'deki göçmen örgütlülüğü, dayanışma ve katılım temelli yerel siyasetin kaynaklarından bir diğeri olmuştur. Balkan Göçmenlerinin, sosyalist rejim deneyimine sahip olmaları nedeniyle TİP siyasetinin önemli bir bileşeni olmaları ve TİP'in, göçmenlerin yoğun nüfusa sahip olduğu yerlerde yüksek oranda oy kazanması hatırlandığında, TİP'in Gültepe'deki yerel seçim başarısı ve yerel yönetim deneyiminin analizinde göçmen kimliği ve örgütlülüğü dikkate alınması gereken bir parametre olarak öne çıkar. Çalışmada TİP'in ilk yerel seçim başarısı ve yerel yönetim deneyimi olarak Gültepe Belediyesi'nde Hüseyin Polat dönemi, katılım, özerklik ve göçmen örgütlülüğü temaları üzerinden analiz edilecektir.

Mehmet Ali Mert (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi) ve Gökhan Sırmalı (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi), Liberal Partilerin Yönetim Düzeyinde Çoğulculuk Mefhumuna Yaklaşımları: ANAP'ın Rize'deki Parti Teşkilatı Üzerine Bir Değerlendirme

Çoğulculuk siyasi partiler bağlamında parti mensuplarının çeşitliliğini ön planda tutar. Farklı çıkar gruplarının, inanç biçimlerinin ve yaşam tarzlarının ortak bir çerçevede savunulmasını mümkün kılar. Dolayısıyla siyasi temsil bakımından etnisite, cinsiyet, meslek çeşitliliği gibi unsurların parti kadrolarına yansıtılması, ideolojik olarak savundukları değerlerle çelişmemesi açısından önemlidir. Ayrıca çoğulcu bir kadrolaşma anlayışının takip edilmesinin politika yapım süreçlerinde daha fazla katkı yaptığı yapılan çalışmalarda ortaya konulmuştur. Parti kadrolarının çoğulcu biçimde şekillenmesi yani farklı geçmişi olan kesimlerin, farklı ideolojik yönü olan kişilerin bir araya gelmesi çoğulcu bir yapının oluşmasına zemin hazırlar. Çoğulculuk ilkesini benimseyen liberal partiler genel olarak teşkilat yapısında çoğulcu bir kadrolaşmayı benimsemiş olsalar da pratikte buna muhalif olarak partilerin özellikle yereldeki yönetim kadroları açısından ülkedeki toplumsal kesimlerin temsiline imkân tanımadığı söylenebilir. Bu çerçevede parti yapılarında farklı grupların temsilini inceleyen çalışmalar liberal partilerin parti kadrosundaki farklı grupların temsilinin genellikle düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Bu da parti kadroları bakımından çoğulculuk ilkesiyle çelişen, homojen bir yapının varlığını ortaya koymaktadır. Bu çalışma Anavatan Partisi'nin (ANAP) etkin olduğu 1980 ve 90'larda yerel düzeyde parti teşkilatlarının belirlenmesinde çoğulculuk ilkesinin dikkate alınıp alınmadığına yönelik bir analiz sunmaktadır. 1983 yılında Turgut Özal tarafından kurulan ANAP Türkiye'de merkez sağda yer alarak liberal ekonomik politikalar takip etti. Demokratik değerleri benimseyen bir söylem geliştirdi. Partinin örgütsel yapısı açısından Özal'ın merkezinde yer aldığı ve onun güçlü liderliğinin belirleyici olduğu bir teşkilat yapısı söz konusu olmuştur. Dolayısıyla partinin merkezî yapısı, takip ettiği ekonomik ve sosyal politikalar, yerel düzeyde de parti teşkilat kademesinde görev alan yöneticilerin belirlenmesinde etkili olmuştur. Bu bağlamda araştırma 1980 ve 90'larda ANAP'ın yerel düzeydeki teşkilatların demografik yapısını, sosyal ve ekonomik geçmişlerini, yine onların seçilme ve atanma

süreçlerini, görevde kaldıkları süreleri incelemek suretiyle yerel düzeyde çoğulculuğu teşvik eden ve bu doğrultuda politikalar uygulayan bir yöntem izleyip izlemediği hususuna odaklanmaktadır. ANAP'ın söz konusu dönemde yerel teşkilat kadrolarında çeşitliliğinin sınırlı kalmasına neden olan unsurları anlamak için yerel düzeydeki uygulamalarını ortaya koymak, bu alanda hem tarihsel hem de sosyolojik bir bakış açısı sunabilir. Çalışma hem nicel hem de nitel yöntemleri birleştiren karma yöntem kullanmak suretiyle kapsamlı veri seti ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Rize bölgesinde dönemin ANAP üyelerinden örneklem seçmek suretiyle yapılandırılmış anket ve derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu doğrultuda ANAP'ın Rize bölgesinde yöneticilerin seçiminde çoğulculuk ilkesine uyup uymadığına ilişkin görüşler elde edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın parti siyaseti ve çoğulculuk literatürüne katkı sunması amaçlanmıştır.

Erdoğan Altun (Avrasya Üniversitesi), Yerel Siyasette Aracıların Belirleyiciliği: 2014-2019 Yerel Seçimlerinde Artvin'de AK Parti

Klientalizm patron ve alıcı arasında destek ve hizmetin karşılıklı değiş tokuş edildiği ilişkiyi tarif eder. Bu ilişki siyasal biçimiyle düşünüldüğünde siyasal parti ve seçmen arasındaki alışverişin konusu fayda ve oydur. Geleneksel klientalist ilişki patron ve alıcı arasında doğrudan ve yüz yüze kurulur. Dolayısıyla kişisel ilişkilerle alakalıdır. Aracılar, bu doğrudan ilişkinin kurulamadığı durumlarda ilişkinin iki tarafı arasındaki bağlantı görevi görürler. Yereldeki hükümet memurları, toprak sahipleri, saygın iş adamları ya da başka yerel soylular devlet yapısındaki ve rejimlerdeki değişikliklere uygun olarak aracılık rolünü üstlenebilir. Aracıları yerel siyasetin belirleyici unsuru haline getiren "ihtiyaçların tespiti"nde oynadıkları roldür. Türkiye örneği düşünüldüğünde, aracıları ortaya çıkartan ve yerelde siyaset yapmanın belirgin unsuru haline getiren olgu, merkez ve çevre arasındaki yarıktır. Osmanlı-Türkiye siyasi bağlantısında merkezî devlet geleneği ile taşra elitleri arasındaki ilişki süreklilik göstermiştir. Dolayısıyla klientalist politikalar da farklı şekiller ve içerikler ile var olmaya devam etmiştir. Türkiye'nin siyasi hayatına ilişkin literatürde yerel siyasetin en önemli aktörlerinden olan aracılar gerekli ilgi gösterilmemiştir. Oysa aracıların yerel siyasetteki ve topluluktaki önemi ve faaliyetleri hem siyasi yapı hem de toplumsal yapı hakkında test edilebilir veriler sağlama potansiyeli taşımaktadır. 2017 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile birlikte yaşanan rejim değişikliği sonrasında il ve ilçe birimlerinde iktidar partisinin il başkanları ve ilçe başkanları, klientalist dağıtımın ve patronajın kontrolünü ellerine almışlardır. Bu tarihten itibaren iktidar partisinin aracılık görevini tek başına başkanlar üstlenmiştir. Aynı yıl, Artvin'de yapılan kurultaylarla il başkanlığında ve ilçe başkanlıklarında değişimler yaşanmıştır. İktidar partisi, yeni taşra teşkilatıyla, 2014 yerel seçimlerinde kazandığı Merkez, Borçka, Hopa ve Şavşat ilçe belediyelerini 2019 yılında yapılan yerel seçimlerde kaybetmiştir. Seçimlerin ardından teşkilatlarda değişime gidilmiştir. Dolayısıyla mağlubiyetin sorumlusu olarak başkanlar ve yönetimleri görülmüştür tespiti yapılabilir. Bu çalışmada yukarıda özetlenen süreç analiz edilecektir. Her iki seçim döneminde ve 2019 sonrasında görev yapan aracılarla yapılacak görüşmelerle ve ilçelerde katılımlı gözlem yoluyla elde edilecek verilerle; aracıların yerel seçim sonuçlarına etkileri tespit edilecektir.

Kerem Yıldırım (Bilkent Üniversitesi), Yerel Yönetimlerde Bilgi ve Şeffaflık: Türkiye Belediyelerinde Faaliyet Raporlarının Analizi

2005 yılından bu yana Türkiye’de belediyeler bütçe raporlarını derleyip kamuya paylaşma konusunda yasal yükümlülük altındadır. Ancak 2022 yılı itibarıyla ilçe belediyelerin yaklaşık yarısı bu bilgileri kamuya erişilebilir şekilde paylaşmaktadır. Bu araştırma 973 ilçede bu bütçe raporlarının 2005 yılından bu yana erişilebilirliğini ve kamuya paylaşımını incelemektedir. Proje kapsamında siyasi, sosyoekonomik ve belediye teşkilatlarıyla ilgili değişkenlerin rapor yayınlama ve şeffaflık ile ilgisi incelenmektedir.

Cana Tülüş-Türk (Sabancı Üniversitesi) ve Osman Kocaaga (Kırklareli Üniversitesi), Kalede Seçim Kaybetmek: Kırklareli’de 2024 Yerel Seçimlerinin Bourdieücü Hysteresis Kavramı Üzerinden Analizi

CHP’nin dominant parti olduğu Kırklareli’de 2019 yerel seçimlerinde Cumhuriyet ve Millet İttifaklarının belediye başkan adaylarına karşı seçimi kazanan aday, 2024 yılında ise koltuğu Cumhuriyet İttifakı adayına kaptırmıştır. Bu son seçimde ülke genelindeki başarısına rağmen CHP’nin kalesi olarak adlandırılan Trakya bölgesindeki bir şehirde CHP’nin adayı seçimi neden kaybetmiştir? Bu çalışmada, 2019’da kazanan adayın 2024’te seçimleri neden kaybettiğini Bourdieu’nün -terminolojisine uygun bir biçimde “gecikme” olarak çevrilebilecek- “*hysteresis*” kavramı üzerinden analiz ediyoruz. Kırklareli ili Merkez ilçesinde politik etnografi metodu kapsamında gerçekleştirilecek saha çalışmasında CHP’de aktif siyaset yapan partililer ve oy veren seçmenlerle görüşerek adayın seçimi kaybetmesinde bireysel tercihlerin, stratejilerin, işbirliklerinin, parti alanı ve daha geniş bir perspektiften yerel siyasal alan dinamiklerinin nasıl bir rol oynadığını araştırıyor ve kaybetmenin sebeplerini “*hysteresis*” kavramını merkeze alarak, Bourdieücü pratik teorisinin kavramsal alet kutusuyla olan ilişkisel bütünlüğüyle, sorguluyoruz. Seçimi kaybetmenin ardında yatan temel dinamiğin mevcut başkanın CHP’nin kalesi olan Kırklareli’de bütün olumsuzluklara rağmen seçimleri kazanabileceğine dayanarak izlediği başkanlık-siyaset yapma biçiminin olduğunu iddia ediyoruz. İki ittifaka karşı bağımsız girdiği seçimi kazanan ve 2024 seçimlerinde yeniden CHP adayı olarak gösterilen dönemin belediye başkanı 2019-2024 arasında CHP ile Cumhuriyet İttifakının arasındaki oy farkının gözle görülür büyüklüğüne dayanarak her koşulda kazanacağına dair bir görüş benimsemiş ve vaatte bulunduğu tek bir projeyi dahi hayata geçirmeyen bir performans sergilemiştir. Sonuçların da gösterdiği üzere CHP’li aday, Kırklareli’de belediye başkanlığı seçimlerini kendi aleyhine gelişen bütün olumsuz dinamiklere rağmen yalnızca 442 oyla kaybetmiştir. Başa baş bir şekilde sonuçlanan seçim, dönemin CHP’li belediye başkanının seçimi kazanmaya dair beklentisinin bir illüzyon olmadığını ve güçlü bir olasılık içerdiğini açığa çıkarmıştır. Bu bildiri alanın işleyiş mekanizmalarıyla hem zihinsel hem de eylemsel düzeyde yaşanan bu kopuşun, yeni gelişen siyasi atmosferin seçimi kaybettirmeye yönelik taşıdığı potansiyelleri kavramakta “gecikmeye” sebep olduğunu ve çok boyutlu yerel siyasal bağlamı kavramakta yetersiz kaldığını ileri sürüyoruz. Yine bu bildiriyle üç farklı amaca dikkat çekmek istiyoruz. İlk olarak taşrada bir yerel seçimin genel seçimlere hangi açılardan benzediğini, seçmenlerin hangi durumlarda adaya ya da partilerine oy verdiklerini, aday belirleme ve seçmen tercihleri arasındaki uyumsuzlukların siyasal temsil süreçlerini nasıl etkilediğini, yerel seçimlerde projelerin ya da ideolojik

faktörlerin nasıl ve ne zaman işe koşuldüklerini açığa çıkararak literatürün tek boyutlu değerlendirmelerinin aksine çok katmanlı bir nedensellik zincirinin iş başında olduğunu göstermek istiyoruz. İkincisi “*hysteresis*” kavramını siyasi partiler literatürüne kazandırmayı hedefliyoruz. Taşıdığı çok güçlü potansiyellere rağmen Bourdieucü literatürün yeterince değerlendirilmemiş ve göz ardı edilen bir kavramını operasyonelleştirerek literatüre teorik katkılar sunmayı amaçlıyoruz. Diğer yandan da “*hysteresis*” kavramı üzerine yeni filizlenen Bourdieucü literatüre, kavramın sadece zihinsel kategorilere yönelik düşünülmemesini ilaveten eylem biçimlerini de kapsadığını ampirik örneklerle göstererek bir yerel siyaset vakası üzerinden teorik bir katkı sağlamayı amaçlıyoruz.

Panel 67 (14.30-16.00, Sınıf: 312)

HSB ile Sosyal Medya ve Bilgi Operasyonları Analizleri

Panel Başkanı: Merih Angın (Koç Üniversitesi)

Bu panel, sosyal medya ve bilgi operasyonları konularında yapılan hesaplamalı sosyal bilimler (HSB) analizlerini bir araya getirmektedir. Sosyal medya üzerinde yayılan aşı karşıtı söylemler, bilgi operasyonları, ideolojik kırılmalar ve uluslararası iklim değişikliği adaptasyon çerçevelerinin analizi gibi konular ele alınacaktır. Çalışmalar, büyük veri, doğal dil işleme ve ağ analizi gibi teknikleri kullanarak bilgi operasyonları ve sosyal medya dinamiklerini anlamaya yönelik yenilikçi yaklaşımlar sunmaktadır. Onur Varol’un çalışması, Türkiye kaynaklı aşı karşıtı söylemlerin sosyal medya üzerinde nasıl yayıldığını ve bu söylemlerin ideolojik ve kullanıcı davranışı açısından diğer gruplardan farklı olup olmadığını analiz etmektedir. Bu çalışma, aşı karşıtı hareketlerin sosyal medya üzerindeki dinamiklerini ve bu hareketlerin toplum üzerindeki etkilerini incelemektedir. Nihat Muğurtay, Umut Duygu, Berk Esen ve Onur Varol’un çalışması, Twitter, Meta ve TikTok’un çevrimiçi etki operasyonlarına karşı aldıkları önlemleri ve bu önlemlerin rejim tipleri arasındaki farklılıklarını incelemektedir. Bilgi operasyonlarına karşı sosyal medya şirketlerinin yaklaşımları analiz edilmiştir. Bu çalışma, sosyal medya platformlarının bilgi operasyonlarına karşı verdikleri tepkilerin politik ve sosyal dinamiklerle nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır. Fuat Kına’nın çalışması, Türkiye’nin güncel ideolojik kırılmalarını politik ve kültürel eksenler üzerinden analiz eden bu çalışma, Politus veri tabanından elde edilen verilerle Türkiye’nin siyasi atmosferini incelemektedir. Bu çalışma, Türkiye’deki ideolojik grupların sosyal medya üzerinden nasıl etkileşimde bulunduğunu ve bu etkileşimlerin siyasal kutuplaşmayı nasıl etkilediğini analiz etmektedir. Aybike Şahinoğlu’nun çalışması, uluslararası iklim değişikliği adaptasyon çerçevelerini doğal dil işleme (NLP) yöntemleriyle analiz eden bu çalışma, uluslararası politikaların iklim değişikliği konusundaki uyum süreçlerini ele almaktadır. Bu çalışma, iklim değişikliği politikalarının sosyal medya üzerindeki yansımalarını ve bu politikaların toplumsal algı üzerindeki etkilerini incelemektedir.

Onur Varol (Sabancı Üniversitesi), Sosyal Medya Üzerinde Yapılan Türkiye Kaynaklı Aşı Karşıtı Söylemlerin Analizi

Bugün toplumda aşı karşıtı hareketin yaygınlığı, büyük ölçüde aşı şüphesinin yayılmasıyla birlikte önemli bir endişe kaynağı haline gelmiştir. KOVID-19 pandemisinin ilk aşamalarında,

aşılama tartışmaları Twitter gibi sosyal medya platformlarında tartışmalı konulara yol açtı, bu da halk sağlığı için ciddi sonuçlar doğurabilir. Aşı karşıtı tutumları belirleyen faktörler, kampanyaların kaynağını anlamak ve yanlış bilgilendirmenin yayılmasını azaltmak için önemli bir sorudur. Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, Türkiye, yüksek aşılama oranları ve son derece kutuplaşmış siyasi sistemine rağmen aşı karşıtlarına yönelik siyasi desteğin olmaması ile farklılaşmaktadır. Türkçe yapılmış Twitter paylaşımlarını analiz ederek, çevrimiçi aşı ile ilgili tartışmalarda aşı karşıtı ve destekçisi segmentler içindeki hesapların içerik üretimini ve davranışlarını yakalayan birkaç mekanizmayı keşfediyoruz. Bulgularımız, siyasi duruş ile aşı karşıtı tutum arasında bir ilişki olmadığını göstermektedir. Hem aşı destekçileri (*pro-vaxxers*) hem de karşıtları (*anti-vaxxers*) siyasi yelpazenin her yerinde bulunabilir. Dahası, dilsel farklılıklar, aşı karşıtlarının daha duygusal bir dil kullandığını, aşı destekçilerinin ise daha fazla şüphe ifade ettiğini ortaya koymaktadır. Özellikle, otomatik hesapların daha az yaygın olması, aşılama için gerçek desteği değerlendirmeyi zorlaştırırken, aşı karşıtı botlar biraz daha fazla içerik üretmektedir. Bu bulgular, aşı politikası için kritik öneme sahiptir ve ulusal düzeyde etkili iletişim stratejileri geliştirmek için aşı karşıtları ve destekçileri arasındaki çeşitli dil kalıplarını ve inançları anlamının önemini vurgulamaktadır. Sunumun sonunda Seçim2023 projesinde geliştirilen yöntemler ile Türkçe Twitter üzerinde gözlemlediğimiz diğer komplo teorileri ve güven araştırması sonuçlarına da değinilecektir.

Nihat Muğurtay (Sabancı Üniversitesi), Umut Duygu (Sabancı Üniversitesi), Berk Esen (Sabancı Üniversitesi) ve Onur Varol (Sabancı Üniversitesi), Küresel Çevrimiçi Bilgi Düzleminde Tehlikeli Ağlar: Twitter, Meta, TikTok'un Çevrimiçi Etki Operasyonlarına Tepkisinin Analizi

Sosyal medya şirketleri devlet ve siyasi aktörlerle bağlantılı olan bilgi operasyonlarına karşı hangi saiklerle mücadele eder? Sosyal medya platformları hükümetlere, siyasetçilere, partilere ve diğer politik aktörlere küresel ve yerel bilgi düzlemini manipüle etme noktasında elverişli bir ortam sağlamaktadır. Siyasi manipülasyon taktiklerine karşı, Twitter, Meta ve TikTok gibi şirketler örtülü propaganda ağlarını seçimlere müdahale ettikleri, dezenformasyon kampanyaları örgütledikleri, siyasi gündemleri belirledikleri gerekçesiyle platformdan kaldırmakta ve bu operasyonları periyodik olarak raporlamaktadır. Devletlerarası savaşlar, askeri darbeler, seçimler, devlet-altı aktörler, azınlıklar gibi konular bilgi operasyonları için ayrıca önem arz eden konulardır. İlgili siyasi ve örgütlü gruplar otoriter yönetimler tarafından dış ve iç siyasi gündemleri manipüle etmek amacıyla her geçen gün daha fazla kullanılmaktadır. Bu çalışmada iç ve dış siyasi gündemleri belirleyen ağlara karşı sosyal medya platformlarının aldığı önlemleri ve dikkate aldıkları ülkeler arasındaki farklılıkları gösteriyoruz. Bu üç sosyal medya şirketinin benzerliklerine ve hangi alanlarda iş birliği yapma potansiyeline sahip olduklarının da altını ayrıca çiziyoruz. Araştırmamızın verisi Twitter, Meta ve TikTok'un kendi duyurularından detaylıca derlenmiştir. Bu çalışmanın en önemli bulgularından biri bilgi operasyonlarının daha çok otoriter devletlerden kaynaklandığıdır. Rusya, Çin ve İran bağlantılı sosyal medya ağları üç sosyal medya platformu tarafından da hedef alınmaktadır. Otoriter rejimler kötücül manipülasyon ağlarına daha fazla müsaade eden bir ortam oluştursa da demokratik devletlerin içerisindeki siyasi aktörlerin iç/dış siyaset odaklı bilgi manipülasyon

araçlarına başvurduğunu görebiliyoruz. Araştırmamız aynı zamanda demokratik devletlerin hangi alanlarda manipülasyona açık olduklarını da analiz etmektedir. Bilgi operasyonlarının rejim tipi ile ilişkisini göstermenin yanında, Twitter, Meta ve Tiktok'un kötücül çevrimiçi siyasi ağlara karşı mücadelesinin hangi oranda devletlerarası siyasi ilişkilerden etkilendiğini de açıklıyoruz. İlk bulgularımıza göre, devletler arasındaki siyasi benzerliklerin bilgi operasyonlarına karşı koymada istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Sonuç olarak araştırmamız üç büyük sosyal medya şirketinin iç ve dış siyasi manipülasyonlarına karşı yaptıkları operasyonlarının detaylı bir analizini sunmaktadır. Daha sonra farklı platformlar için yapılacak analizlerin de önünü açmaktadır.

Mehmet Fuat Kına (Marmara Üniversitesi), Türkiye'nin Güncel İdeolojik Kırılımları: Politik ve Kültürel Eksenler

Bu çalışma Politus veri tabanından elde edilen derin öğrenme modellerinin sonuçlarından yola çıkarak Türkiye'nin güncel siyasi atmosferindeki ideolojik kırılma ve yoğunlaşmaları analiz etmeyi hedeflemektedir. Önceki çalışmalar tarafından benimsenen, büyük oranda siyasi elitlerin ve kadroların ideolojilerini merkeze alan teorik yaklaşımlardan farklı olarak bu çalışma, kamusal ideolojileri çatışmalı siyaset zemininde incelemeyi ve bu sayede Türkiye'nin taban siyasetindeki temel kırılımları ve yoğunlaşmaları açığa çıkarmayı amaçlar. Araştırmada ilk olarak tweet seviyesinde denetimli makine öğrenmesi modelleri ile gerçekleştirilen tahminleme sonuçları (İslamcılıktan Kemalizme, Sosyalizmden Kürt Siyasi İdeolojisine kadar) sekiz farklı ideoloji için şehir düzeyine taşınıyor. Ardından denetimsiz makine öğrenmesi modelleri kullanılarak verinin içindeki gizli katmanlar açığa çıkartılmaktadır. Temel Bileşen Analizi neticesinde sekiz ideolojinin içerdiği toplam varyasyonun yüzde 70'ini açıklayabilen iki temel ideolojik bileşen açığa çıkmıştır. Bu iki bileşen ideolojilerin yoğunlukları ve literatürdeki mevcut yaklaşımlardan yola çıkılarak, sol-sağ ve seküler-dindar ayrımları olarak, yani Türkiye siyasi toplumunun iki temel dinamiğini teşkil eden politik ve kültürel eksenler olarak tarif edilmektedir. Daha sonra, Kümeleme Analizi yöntemiyle, sol eğilimli ve dindar yönelimli, sağ eğilimli ve dindar yönelimli ve seküler-merkez görüşlere sahip üç farklı küme ortaya çıkmıştır. Bu üç kümenin sırasıyla Kürt Hareketi, AKP-MHP ittifakı (ve diğer sağ partiler) ve CHP ile özdeşleştiği varsayılarak, Mart 2024 tarihinde gerçekleştirilen yerel seçim sonuçlarıyla yüzde 80 oranında uyduğu tespit edilmiştir. Politus benzeri araştırmalar mevcut literatürdeki teorik perspektifleri doğrulamak veya yanlışlamak için önemli olmakla kalmaz, aynı zamanda Türkiye taban siyasetindeki ideolojik yönelimlerin daha detaylı ve nicel bir analizini sunmak için de elzemdir. Zira taban siyasetini anlamak ancak bu ölçüde granüler, katmanlı ve büyük bir veri ile mümkün olabilir. Bulgular Türkiye'deki siyasi toplumun anlaşılmasını sağlamak için söz konusu ampirik verileri teorik içgörülerle bütünleştirme zarureti işaret etmektedir. Türkiye'nin siyasetini kuşatan başlıca ideolojik kırılımları, ideolojilerin birbirleriyle ampirik mesafelerini ve ilgili uzay içerisindeki konumlarını anlamak, mevcut siyaset sosyolojisi tartışmaları açısından oldukça önemli gözükmektedir. Çalışmada takip eden metodolojik yaklaşım, siyasi analizlerin sadece seçim siyasetiyle sınırlı kalmayıp geniş bir taban siyaseti ve gündelik paylaşımlar çerçevesinde analiz edilebileceğini örneklemesi açısından da önemlidir.

Merih Angın (Koç Üniversitesi), Batuhan Hökelek (Koç Üniversitesi) ve Işık Topçu (Koç Üniversitesi), Kübler-Ross Modeli ile Seçmen Sadakatini Açıklanması

Bu çalışma, Kübler-Ross'un beş aşamalı yas modeli kullanılarak Türkiye'nin ekonomik krizinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve AKP'ye olan seçmen sadakatini anlamayı amaçlamaktadır. Bu model, bireylerin kişisel kayıplara verdikleri tepkileri açıklamak için geliştirilmiş olup, siyasi psikoloji bağlamında da seçmen davranışlarını analiz etmek için kullanılabilir. Mevcut ekonomik oy verme literatürü, seçmen sadakatini bu psikolojik yönlerini yeterince ele alamamaktadır ve bu çalışmada bu eksiklik giderilmeye çalışılmaktadır. Modelin aşamaları şunlardır: İnkâr: Erdoğan veya politikaları hakkında olumsuz bilgilere inanmamak, bu bilgileri muhalefet veya yanlı medya saldırıları olarak görmek. Bu inkâr, siyasi ideolojiye olan derin bağlılıktan veya Erdoğan'a duyulan kişisel hayranlıktan kaynaklanabilir. Öfke: Ekonomik sorunlar, politika başarısızlıkları veya siyasi tartışmaların gerçeği kabul edildikçe, seçmenler öfke tepkisi verebilir. Bu öfke, Erdoğan'a veya hükümetine değil, dış güçlere, küresel ekonomiye veya iç muhalefete yönlendirilebilir. Pazarlık: Bu aşamada, seçmenler bazı sorunları kabul edebilir ancak bu sorunların küçük ayarlamalar veya tavizlerle çözülebileceğine inanabilir. Erdoğan'ın yönetimindeki başarıların olumsuzluklardan daha ağır bastığına inanarak, sorunların çözümü için daha fazla zaman talep edebilirler. Depresyon: Sürekli zorluklarla ve Erdoğan'ın liderliğinin beklentilerini karşılamadığı gerçeğiyle yüzleşen bazı seçmenler hayal kırıklığı veya siyasi yorgunluk yaşayabilir. Bu durum, desteklerini tamamen çekmelerine neden olmayabilir; bunun yerine, siyasi katılımın azalmasına veya hayal kırıklığına yol açabilir. Kabullenme: Nihayetinde, bazı seçmenler Erdoğan'ın liderliğinin karmaşıklığını kabul edebilir, hem başarıları hem de başarısızlıkları tanıyabilir. Kabullenme, tüm sonuçlardan tam anlamıyla memnun olmayı değil, siyasi gerçekliklerin ve herhangi bir liderin değişim yaratma konusundaki sınırlılıklarının anlaşılmasını ifade eder. Bu hipotezi test etmek için, bu çalışmam Twitter verilerini kullanarak bir duygu analizi gerçekleştirmiştir. Türkiye'deki ekonomik krizi tartışan tweetlerde, seçmenlerin duygusal tepkileri incelenmiş ve bu tepkilerin Kübler-Ross yas modelindeki aşamalarla nasıl örtüştüğü analiz edilmiştir. Bulgularımız, seçmenlerin büyük bir kısmının öfke ve pazarlık aşamalarında yoğunlaştığını, ancak depresyon ve kabullenme aşamalarına geçiş yapamadıklarını göstermektedir. Bu sonuçlar, ekonomik kriz ortamında Erdoğan ve AKP'ye olan seçmen desteğinin, seçmenlerin psikolojik yas süreçlerinde takılı kalmaları ile açıklanabileceğini ortaya koymaktadır. Bu çalışma, mevcut ekonomik oy verme literatüründe yeterince ele alınmamış olan psikolojik faktörleri inceleyerek siyasi davranış ve psikoloji literatürüne katkıda bulunmakta ve gelecekteki araştırmalar için yeni perspektifler sunmaktadır.

Panel 68 (14.30-16.00, Sınıf: 315)

Türkiye'de Toplumsal Kutuplaşma

Panel Başkanı: Mert Moral (Sabancı Üniversitesi)

Seda Çalışır (İstanbul Üniversitesi), Türkiye'de Duygusal Kutuplaşma ve Siyasi Katılım İlişkisini Anlamak

Son yıllarda demokrasiler dünya genelinde çeşitli krizlerle karşılaşmış ve liberal demokrasilerden otokrasilere kadar hemen hemen tüm rejim türlerinde demokratik kazanımların azalması ve beraberinde kutuplaşma tecrübe edilmektedir. Kutuplaşma kavramı, tek başına ya da önüne bazı sıfatlar- duygusal, siyasi, ekonomik, toplumsal, genç - eklenerek ele alınabilir. Kutuplaşmanın birey seviyesinde ve bilişsel düzeydeki dinamiklerine odaklanan duygusal kutuplaşma kavramı, ilk kez psikoloji disiplinde ortaya çıkmış ve son on yılda siyaset biliminde yoğun olarak çalışılmaya başlanmıştır. *Duygusal kutuplaşma*, seçmenlerin siyasi partilere, liderlere ve parti destekçilerine yönelik tutumlarını; başka bir deyişle, kendi destekledikleri partiyi destekleyenlere, yani iç grup üyelerine sempati, dış grup üyelerine ise düşmanlık beslemelerini ifade etmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yoğunlaşan çalışmalar, iki-partili sistemin doğal kutuplaşmış yapısıyla siyaset bilimcilere pratik bir çalışma alanı sunmuştur (Iyengar vd. 2012; Lelkes, 2016; Iyengar vd., 2019; Mason, 2018). Son yıllarda ise karşılaştırmalı ülke çalışmaları, duygusal kutuplaşmanın çok-partili sistemler içindeki dinamiklerini incelemeye başlamıştır (Wagner, 2021; Reiljan vd. 2023). Bu çok ülkeli çalışmalarda Türkiye'nin de yer aldığı ve duygusal kutuplaşma skorlarında pek çok ülkeyi geride bıraktığı görülmektedir. Kutuplaşmanın yüksek seyrettiği Türkiye'de, uzun yıllara dayanan seçim hegemonyasının 2024 yerel seçimlerinde sarsılması, vatandaşların sadece seçim günü sandığa gitmeye alışmış, parti kimliğini kolay kolay değiştirmeyen demokrasi katılımcıları olmadığını, yani oy değişimine açık olduklarını göstermiştir. Kutuplaşmanın bir kere ortaya çıktıktan sonra aynı yerde sayan ve dinamik olamayan bir yapı olmadığını da bize hatırlatan bu değişim eğilimi, vatandaşların birey seviyesinde ve bilişsel düzeyde partizan kimliklerini nasıl güncellediklerini, partileri nasıl algıladıklarını ve siyasi katılım kararını alırken ne ölçüde bu algılarla hareket ettiklerini merak konusu haline getirmiştir. Kutuplaşmanın -en azından duygusal anlamda- arttığını izlediğimiz Türkiye'de, seçime katılımın gidişatındaki değişkenliğin kutuplaşma ile ele alınması, iki kavram arasındaki etkileşimi ortaya koymak açısından ilgi çekici durmaktadır. Bu noktada çalışmamız, Türk seçmenin duygusal kutuplaşma ve oy kullanma ve oy kullanma dışı siyasi katılım ilişkisini hem gözlem verisiyle hem de ampirik olarak ortaya koymaktadır.

Meryem İlayda Atlas-Çetin (İstanbul Üniversitesi), Sizinkiler ve Bizinkiler: Türkiye'de Başörtüsü, Kutuplaşma ve Oy Verme Davranışı

Bu çalışma, kutuplaştırılmış bir konu üzerinden toplumsal oy verme davranışını ve bir arada yaşama alışkanlıklarını araştırmaktadır. Kimlik siyaseti üzerinden bir toplumda dezavantajlı duruma düşmüş olan bireylerin maruz kaldığı söylemler ve tehdit algısı, başörtüsünün tarihsel serencamı çerçevesinde ele alınmıştır. Kutuplaşma etrafında yıkıcı tartışmaların nesnesi olan başörtüsü kimlik siyaseti açısından incelenmiştir. Kamusal alanda nötr bir kimlik olarak algılanmayan başörtüsünün aynı zamanda demokrasilerde tüm vatandaşların eşit muamele görme talebi ile kesişmesi sebebiyle Türkiye'de önemli bir konu olagelmiştir. Konunun daha detaylandırılması amacıyla bu çalışmada kutuplaşma tanımına yoğunlaşmış ve farklı açılardan ele alınmıştır. Yaşadığımız çağda bir başka önemli konu olan kutuplaşma, Avrupa'dan Amerika'ya gelişmiş demokrasiler için de bir sorun olmaya devam etmektedir. Siyaset bilimi açısından kimlikler arasındaki farklılıklar gözetilmeden bir arada eşit ama farklı yaşamının

zihinsel pratiği üzerine pek çok eser verilirken gerçek hayatın içinde tüm dünyada kimlik, etnik köken, din, ırk gibi pek çok sebeple ayrımcılıklar var olmaya hatta zaman zaman artmaya devam etmektedir. Kutuplaşma ve kimlik siyaseti bu çalışmanın teorik çerçevesini oluşturmaktadır. Bu çerçeve dâhilinde araştırma sorularının ve hipotezin arkaplanının anlaşılması için Türkiye’de başörtüsü sorununun tarihçesi, başörtüsünün Türk modernleşmesi ve sekülerleşme ile ilişkisi ele alınmıştır. Bu amaçla 28 Şubat dönemini yaşamış 30 yaş üstü ve halen profesyonel hayatın içinde var olan kadınlarla mülakatlar yapılmıştır. Beş derinlemesine mülakat ile başörtüsü üzerinden kutuplaşma anlaşılmaya çalışılmıştır. Son bölümde ise bulgular üzerinden tartışma yürütülmüştür.

Panel 69 (14.30-16.00, Sınıf: 330)

Kültür ve Siyaset

Panel Başkanı: Işıl Türkan-İpek (Yeditepe Üniversitesi)

Erol Uğraş Öçal (Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi), Erken Cumhuriyet Dönemi Müzik Politikalarında Halkçılık

Erken Cumhuriyet Dönemi müzik politikaları pek çok çalışmaya konu edilmiştir. Konu hakkındaki tartışmalar genellikle modernleşme, Batılılaşma ve milliyetçilik ekseninde şekillenmiştir. Modernleşme, Batılılaşma ve milliyetçilik kadar görünür olmasa da Erken Cumhuriyet Dönemi’nin bir diğer tartışmalı ilkesi, halkçılık da müzik politikalarının oluşumunda etkili olmuştur. Bu etkisine rağmen halkçılık, Erken Cumhuriyet Dönemi’ndeki müzik politikaları tartışmalarında diğer kavramlar kadar ele alınmamıştır. Bunun bir nedeni halkçılığın diğer kavramlar gibi kutuplaşmış bir tartışma ortamına sahip olmamasında aranabilir. Bir diğer nedeni ise bahsi geçen dönemde halkçılığın milliyetçilikle iç içe geçmiş olmasından kaynaklı görünürlüğünün azalması olarak görülebilir. Bu çalışma Erken Cumhuriyet Dönemi’nde halkçılık düşüncesi ile müzik politikaları arasındaki ilişkiyi tartışmayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla çalışmanın birbiriyle ilişkili, biri kavramsal diğeri olgusal iki ana çizgisi vardır. Bunlardan kavramsal olanı halkçılık, olgusal olanı ise müzik politikalarıdır. Çalışma bu ikisi arasındaki ilişkiyi belirli bir tarihsel süreçte ele almaktadır. Çalışmanın zamansal sınırının başlangıcını Cumhuriyet’in ilanı; bitişini ise 1950’deki siyasal iktidar değişimi belirlemektedir. Yaklaşık otuz yıllık bir zaman dilimine denk düşen bu süreçte hem halkçılık kavramının evrimi ve gelişimi hem de bu ilkenin müzik politikalarına nasıl yansıdığı ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu amaca sahip nitel bir araştırmanın kullanacağı iki önemli veri kaynağı vardır. Bunlardan ilki halkçılık kavramının ne olduğu, nasıl evrildiği ve geliştiğini ortaya koyacak olan belgelerdir. Bu belgeler, dönemin düşünce dünyasının izini sürebileceğimiz süreli yayınlarda karşımıza çıkmaktadır. İkinci kaynak ise dönemin müzik politikalarının hazırlık süreçlerini ve uygulamalarını ortaya koyacak çeşitli resmî doküman ve politika belgeleridir. Bu iki veri kaynağının birlikte yorumlanmasıyla halkçılık kavramı ve müzik politikası arasındaki ilişkinin açığa çıkarılması hedeflenmiştir. Çalışma bir tarihi döneme odaklanmış olmakla birlikte kavrama yönelik akademik ilginin arttığı bir dönemde yapılması muhtemel karşılaştırmalı çalışmalar için faydalı olması da umulmaktadır.

Fevzi Can Gürüz (Abdullah Gül Üniversitesi), Garbiyatçılığın ve Kültürel Mahremin Bugünkü Tezahüründe: Altın Gün

Bu çalışma, icra ettiği müzik ile yurt dışında hem Türk hem de yabancı dinleyiciler tarafından büyük ilgi gören ve takip edilen, çok kültürlü grup üyelerinden oluşan Altın Gün grubunun popülerliğinin ve ilgi görme nedenlerinin akademik bir tartışmasını amaçlamaktadır. Grubun, Türkçe sözlü ve Türkiye'ye özgü müzikleri ile Avrupa'nın önemli kentlerinde, konserlerinde ve festivallerinde pek çok yabancı tarafından beğeni toplaması, müzik dünyasının ötesine geçerek kültürel ve sosyolojik açıdan da incelenmesi gereken bir durum oluşturmaktadır. Çalışma, Altın Gün grubunu tanıtıcı veya övücü bir yazı olmanın ötesinde, kavramsal olarak "garbiyatçı fantezi" ve "kültürel mahrem" olmak üzere iki ana kavram üzerinden tartışmayı sürdürmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, teorik çerçevesini Meltem Ahıska ve Martin Stokes'un düşünceleri etrafında şekillendiren çalışma, Altın Gün grubunun icra ettiği müzik ile yakaladığı çıkışı, Batı dünyasının yarattığı Doğu imajı içerisinden farklı bir çıkış noktası olarak değerlendirmektedir. Altın Gün grubunun performansını ve icra ettiği şarkıları politik bir anlamda değerlendirmekten ziyade, grubun ve dinleyicilerinin çok kültürlü yapısının, Türk halk müziğinin tınlarının yeniden yorumlanmasıyla sınırları aşan bir popüleriteye sahip olmasının yanı sıra bu popülerliği "garbiyatçı fantezi" ve "modern mahrem" kavramları ışığında tartışmak önemlidir. Geçmiş yıllarda "kültürel mahrem"e ait olanın bugün ülke dışında çok renkli ve sesli bir şekilde dile getirilmesi ve ilgi görmesi, kültürel mahremin bugünkü tezahüründe bir farklılık ortaya koymaktadır. Bu durum, bir yandan "garbiyatçılık" ve "kültürel mahrem" in yeniden düşünülmesini gerektirirken, diğer yandan gurur hissiyatı ve milliyetçilik düşüncesi ile ele alınmasını da zorunlu kılmaktadır. Almanya gibi Türk işçi göçünün yoğun olduğu bir ülke olan Hollanda'da bulunan grubun, Türklere ait profili farklılaştırdığı da ayrı bir boyuttur. Çalışma, Altın Gün grubunun ve icra ettikleri müzik ile ortaya çıkardığı olgunun "garbiyatçı fantezi" ve "kültürel mahrem" kavramlarının yeniden yorumlanması gerektiğini savunmakta, grubun icra ettiği müziğin Batı ile Doğu, geçmiş ile şimdi, türkü ile popüler müzik arasındaki ayrımları ortadan kaldırarak birleştirici bir etki yarattığını ileri sürmektedir. Nihayetinde bu çalışma, Altın Gün grubunun sahip olduğu müzik anlayışı, yakaladığı başarı, takipçi ve izleyici kitlesinin büyük ölçüde yabancılardan oluşmasının paralelinde, grubun "garbiyatçı fantezi" ve "kültürel mahrem" kavramlarına yeni bir soluk kattığını ve bu kavramlar karşısında bir tezahür yarattığını savunmaktadır. Ayrıca grubun icra ettiği müzikler, repertuarında bulundurduğu halk türküleri ve eski menşeli şarkılar, grubun takipçileri ve dinleyicileri için nostalji duygusunu da körükleyerek eski ve yeni arasında, Batılı tarz sevenler ile türkü sevenler arasında bir birliktelik sağlamıştır. Bu bağlamda, Altın Gün grubunun şarkılarının her kuşaktan ve kesimden insana hitap edebilir olduğu ve her kesimden insanın dans edebildiği veya ritme ayak uydurabildiği düşünülmektedir.

Edanur Erözer (Yeditepe Üniversitesi) ve Elif Erişen (Yeditepe Üniversitesi), Türkiye'de Kültürleşme Tutumlarında Bilginin ve Kimliğin Rolü

Türk halkı, mültecilerin Türk toplumuna uyumu konusunda nasıl bir algıya sahip? Son on yılda, siyasi istikrarsızlıklar ve savaşlar nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan bireylerin sayısı dramatik bir şekilde artmıştır. (Edwards, 2015). Özellikle, Suriye'deki iç savaş hızla

tırmandığında, 2011'den 2016'ya kadar kısa bir süre içerisinde, mülteci sayısı 8.000'den 2.7 milyona yükselmiştir, (UNHCR, 2016) ve şimdi Türkiye, 3.4 milyon kişiyle dünyanın en büyük mülteci nüfusuna ev sahipliği yapmaktadır (UNHCR, 2023). Mültecilerin gelişile birlikte, Türk hükümeti açık kapı politikası çerçevesinde geçici koruma statüsü uygulamaya koymuştur ve Suriyeli mültecilere zorla sınır dışı edilme olmaksızın sınırsız kalma süresi tanınmıştır. Başlangıçta, sınır yakınındaki kamplar mültecilere sağlanmış, ancak birçok mülteci, Türkiye'deki kamp koşullarının Lübnan ve Ürdün'deki kamplara göre nispeten daha iyi olduğunu belirtmesine rağmen, çoğu kamplardan büyük şehirlere göç etmiştir (Erdoğan, 2014). Başlangıçta insani kaygılar ve paylaşılan dini kimlik nedeniyle olumlu değerlendirilen kamuoyu, son yıllarda daha olumsuz hale gelmiştir. Artan mülteci sayısı ve kalıcı olduklarının fark edilmesi, yerli halkın ekonomik, sembolik ve güvenlik bağlamında tehdit algılarını tetiklemiştir. Buna ek olarak, Türkiye'nin farklı şehirlerindeki mültecilerin varlığı şehirlerdeki yaşam tarzına uyum sağlayamayacağı algısını da beraberinde getirmiştir (Düşündere & Çilingir, 2017). Bu bağlamda, mültecilerin ve göçmenlerin Türk toplumuna entegrasyonu hem Türk halkı hem de göçmenler için hayati bir rol oynamaktadır. Berry & Kalin'e (1995) göre, çoğulcu toplumlarda bütünleşmeye yönelik tutumları izlemek, kültürler arası çatışmaları önlemenin önemli bir yoludur. Bu nedenle, bu çalışma, mülteciler hakkında bilgiye maruz kalmanın çokkültürlülük ve kültürleşme stratejileri üzerindeki tutumları nasıl etkilediğini, bu etkinin ise farklı ulusal kimlik temsillerinde (etnik ve sivil kimlik) nasıl farklılaştığını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, çalışma için çevrimiçi bir anket deneyi tasarlanmış, katılımcılar ekonomik ve sembolik boyutlarda olumlu veya olumsuz bilgilere maruz bırakılmıştır. Ön sonuçlar, gruplar arasında bir fark olmadığını göstermiştir. Ancak, örneklemin çokkültürlülük ve kültürleşme tutumları üzerindeki farklı ulusal kimlik temsillerinin etkisi analiz edildiğinde, etnik kimliğin çokkültürlülük yanlısı tutumları azaltmada ve asimilasyon stratejisini teşvik etmede önemli bir faktör olduğu gözlemlenmiştir.

Panel 70 (14.30-16.00, Sınıf: 301)

Türk Sağında Ayrımlar ve Etkileşimler – II

Panel Başkanı: Umut Uzer (İTÜ)

Bu panelin amacı, İslamcılık, muhafazakarlık ve milliyetçilik arasındaki etkileşimleri ve ayrımları farklı temalar üzerinden tartışmaya açmaktır. İlk panelin milliyetçilik ve İslamcılık arasındaki ayrım ve etkileşimlere dair tartışmalarının ardından, bu panelde uluslararasılık, alan kavramı, milliyetçilik formları ve pozitivizm başlıkları altında bu ayrım ve etkileşimler tartışmaya açılmaktadır. Cangül Örnek, İslamcılığın uluslararası kaynaklarını ve bağlamını incelemektedir. Örnek'in bildiri, İslamcılığın uluslararasılığının, onu milliyetçilikten ve muhafazakarlıktan ayıran temel niteliklerden biri olduğunu savunmaktadır. Umut Uzer, muhafazakarlığın milliyetçilik içerisindeki baskın konumunu ele almaktadır. Uzer'in bildiri, muhafazakarlığın tahakkümündeki milliyetçiliğin ötesinde farklı milliyetçilik formlarının tarihsel ve güncel olarak mevcut olduğunu savunmaktadır. Tunahan Yıldız, Türk sağ çalışmaları dinî milliyetçilik kavramının kullanımlarını incelemektedir. Yıldız'ın bildiri, din ve milliyetçilik kavramlarının aşırı esnetilmesini dinî milliyetçilik kavramının operasyonelleştirilmesinin temel problemleri olarak tespit etmektedir.

Cangül Örnek (Maltepe Üniversitesi), Türkiye Siyasal İslamcılığının Uluslararasılığı Üzerine Notlar

Bu bildiri, Türkiye’de siyasal İslamcılığın yerli bir siyasal ideoloji olarak incelenmesinin eksik, hatta hatalı olduğunu savunmaktadır. Bir İmparatorluk ideolojisi olarak 19. yüzyılın ikinci yarısında şekillenen İslamcılık, gerek teolojik kaynakları ve gerekse Hilafet’in beslediği ilişkiler açısından farklı dil ve kültür coğrafyaları ile iletişim halinde şekillenmiştir. Siyasal İslamcılığın önemli kanallarından biri olan Sufiliğin pek çok kolu da aynı şekilde farklı dil ve kültür coğrafyalarında ağlara sahiptir. Bu ağlar uzun süre canlılığını korumuştur. Cumhuriyet tarihinde İslamcılığın bir sessizlik döneminin ardından yeniden canlandığı 1950’lerde bu sınır aşan etkiler bir kez daha görünür hale gelir. Ancak özellikle 1960’lardan itibaren Dünya İslam Kongresi gibi oluşumların parçası haline gelen ve çeviri faaliyeti yoluyla Mısır, Endonezya, Pakistan İslamcılığı ile ilişki kuran Türkiye’deki İslamcı oluşumlar ön plana çıkar. Bu bildiri de bu uluslararasılığın kaynaklarının sorgulanması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, İslamcılığın doktrinden ve ümmet tahayyülünden beslenen ama onun ötesine geçen kaynaklara sahip olduğu ve tarihsel olarak İslamcılığı şekillendiren uluslararası önemde bir dizi gelişmenin belirleyici olduğu ileri sürülmektedir. İslamcılığın uluslararası niteliğini besleyen somut kaynaklara değinilmekle birlikte, esas olarak 1960’lardan bugüne kadar dönüm noktası olarak gösterilebilecek gelişmeler üzerinde durulacaktır. Öncelikle, Soğuk Savaş boyunca farklı İslam coğrafyaları arasında anti-komünizmin de beslediği yeni ilişki ağları kurulduğu veya Avrupa’da farklı coğrafyalardan İslamcılığın bir araya geldiği bilinmektedir. Bunlara ek olarak, iki tarihsel dönemin dönüştürücülüğü üzerinde durulmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bunlardan biri 1979’da Sovyetler Birliği’nin Afganistan’a müdahalesiyle yükselen “mücahit” kültürü, diğeri ise siyasal İslamcı hareketin 1990’ların ilk yarısında içerideki örgütlenmesinde bir kaldıraç görevi gören Bosna Savaşı’dır. Özellikle ikincisi siyasal İslamcılığın iktidar serüveninin kilit gelişmelerinden biridir. İktidar yıllarında geliştirilen uluslararası bağlantılar ise çok daha girift olduğu ve İslamcı hareketin potansiyeli ile devlet olanakları iç içe geçtiği için bu bildirinin kapsamı dışında tutulmuştur. Bu bildiri Türkiye’de siyasal İslam’ın uluslararasılığının onun en önemli tanımlayıcı özelliklerinden biri olduğunu savunmaktadır. İslamcılık bu yönüyle ilişkili olduğu milliyetçilik ya da muhafazakarlık gibi siyasal ideolojilerden ayrıksı bir yön kazanırken kendisi için de tanımlayıcı önemde bir nitelik taşımış olur.

Umut Uzer (İTÜ), Milliyetçilikte Muhafazakarlığın Tahakkümü

Türk milliyetçiliğinin 19. yüzyılda bir siyasi hareket olarak ortaya çıkmasından sonra geçirdiği ideolojik serüveni ve değişimi anlamak için uzun süreci yorumlamak ve bu değişimdeki siyasi ve sosyolojik etkileri açıklamak gerekir. Bu bağlamda tartışmalı olsa da bazı yönleriyle ilerici olarak niteliyebileceğimiz Ziya Gökalp ile aslında milliyetçilik dışı İslamcı olarak tanımlanması daha doğru olacak Necip Fazıl Kısakürek arasındaki farkları ortaya koymak ufuk açıcı olacaktır. Ziya Gökalp’in kadın-erkek eşitliği, dinin Türkleşmesi, MHP ve Nevzat Kösoğlu gibi sonraki dönem milliyetçilerine şaşırtıcı gelmiştir. Tam olarak burada 1950’li yılların muhafazakar dönüşümü (conservative turn) ve sonrasında MHP’nin 1969 kongresi ile kurulması ile beraber

Hüseyin Nihal Atsız'ın eleştirdiği üç hilali parti bayrağı olarak kabul edilmesi, Türk milliyetçiliğinin muhafazakarlığın tahakkümüne girmesi sonucu getirmiştir. Ayrıca Kısakürek'in de MSP'yi bırakıp MHP'ye geçmesi partideki dini kimliği güçlendirmiştir. Tabii etnik milliyetçilik-muhafazakar milliyetçilik ayrımı tam olarak sonuçlanmasa da ikinci kavramın parti içinde daha etkili olduğu söylenebilir. Ancak bütün bu tarihi ve ideolojik gelişmelere karşı, Türk milliyetçiliğinin hem sağ hem sol tezahürlerinin muhafazakarlıkla özdeşleşmek zorunda olmadığı farklı alternatiflerinin olduğu iddia edilecektir.

Tunahan Yıldız (ODTÜ), Türk Sağı Çalışmalarında Dini/Dinsel/Dindar Milliyetçilik: Bir Kavramı Kovmak ve Yeniden Çağırarak

Bu bildiriye, Türk sağı çalışmalarında dini milliyetçilik kavramının yerini sorgulayacağım. Öncelikle, Türk sağı çalışmalarında iki tür problemin dini milliyetçilik vakalarında enflasyona götürdüğünü tartışacağım. Bir yandan, milliyetçilik kavramının aşırı esnetilmesi nedeniyle pek çok gayrimilliyetçi İslamcı vaka dini milliyetçilik çerçevesine dahil edilir. Burada, özellikle, İslamcı aktörlerin neo-Osmanlıcı tahayyülleri, Türk sağı araştırmacılarının birçok İslamcı vakada milliyetçilik tespit edip bu tespitlerini dini milliyetçilik kavramıyla kuramlaştırmaları için hazır bir kısa yol sunar. Türk sağının tarihinden seçilen örneklerin dışında, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) ideolojisini tespit etmek üzere de bu kısa yoldan dini milliyetçilik kavramına sıklıkla başvurulduğu görülür. Gelgelelim, bu gibi vakaların pek çoğunda din kavramının esasa dair ağırlığı mevcutken, milliyetçilik millet kavramına merkezi bir rol atfetmek ölçüsünde operasyonelleştirilmez. Dolayısıyla, bu vakaların milliyetçilikleri tartışmaya açıktır ve dini milliyetçilik kavramının bu vakalardan kurtarılması gerekir. Öte yandan, Türk sağı çalışmalarında din kavramının aşırı esnetilmesi marifetiyle dini milliyetçilik başlığının genişletildiğine şahit oluruz. Din kavramının aşırı esnetilmesine dair vurgum, "gerçek din" in ne olduğuna dair bir eleştiri değildir, milliyetçilik kavramının aşırı esnetildiği dini milliyetçilik vakalarında siyasal ve toplumsal düzenleri dinin belirlemesi ölçüsünde operasyonelleştirilen dinin bu ikinci tür vakalarda seyreltilerek yer bulabilmesi üzerinedir. Böylece mesela Türk-İslam Sentezi'nin erken dönemini oluşturanların ekseriyeti gibi dini kültürel kodlarla tanımlayan pek çok milliyetçinin dini milliyetçiler olarak tasvir edildiği görülür, fakat buradaki formülasyonların ne derece dini olduğu tartışılmaz. Dolayısıyla, bu vakaların dinlilikleri tartışmaya açıktır ve dini milliyetçilik kavramından arındırılmaları gerekir. Dini milliyetçilik kavramının kullanımlarına dair bu iki eleştiri, bu kavramın Türk sağı çalışmalarında kullanılamayacağı anlamına gelmez. Aksine, Türk sağı içerisinde din ve milliyetçiliği seyreltmeden etkileştiren kuvvetli örnekler bulmak mümkündür. Necip Fazıl Kısakürek, Kadir Mısıroğlu, Seyyid Ahmet Arvasi ve İsmet Özel gibi Türk sağının kanonunda önemli yere sahip yazarlar bu etkileşimi kendilerine has formülasyonlar üzerinden kurarlar. Bu da bizi, Türk sağı çalışmalarında *sui generis* bir kavram olarak kullanılagelen mukaddetsatçılık kavramıyla konuşmaya zorlar. Dini milliyetçilik kavramı, mukaddetsatçılığın siyasi tarih ya da düşünce tarihi üzerinden tartışılabilen niteliklerini daha geniş ve karşılaştırmalı milliyetçilik literatürü üzerinden okumaya imkan verebilir.

Enis Duman (Kırklareli Üniversitesi), Hukuk-Siyaset İlişkilerini Açıklayıcı Bir Kavram Olarak Siyasetin Yargısallaşması

Bu çalışma, siyasetin yargısallaşması (*the judicialization of politics*) kavramının, Türkiye’de hukuk-siyaset arasındaki gerilime dair kavramsal karışıklığı giderecek realist bir yaklaşım sunacağını iddia etmektedir. Siyasetin yargısallaşması kavramı temelde siyasal niteliği haiz konuların giderek anayasa mahkemelerine havale edilmesine, hukuki söylem ve retoriğin siyasal söylem üzerindeki hakimiyetine ve anayasa mahkemelerinin siyasal karar alma sürecinde etkili birer aktör hâline gelmelerine vurgu yapmaktadır. Kavram, anayasa mahkemeleri ile siyaset arasındaki ilişkilere siyaset bilimi içerisinden bir bakış sunmaktadır. Türk akademik literatüründe kavramın kullanımı oldukça sınırlı ve belirli ölçüde sorunludur. Türkiye’de Anayasa Mahkemesi’nin yargısal davranışı ve onun siyaset kurumu ile olan ilişkisinde iki kavram öne çıkmaktadır: yargının siyasallaşması (*politicization of judiciary*) ve yargısal aktivizm (*judicial activism*). Bu kavramların tercih edilmesinde kavramlara yüklü olan pejoratif anlamın etkisi bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesi’nin ve yargısal denetimin siyasal niteliği kabul edilse bile bu durum bir "anomali" olarak kabul edilir. Farklı ideolojik konumların birleştiği nokta, Anayasa Mahkemesi’nin "siyasal çalılığa" girmemesi ve kendi hukuksal alanına geri dönmesi gerektiğine dairdir. Siyasetin yargısallaşmasının sebeplerini açıklamaya çalışan hegemonik koruma tezi gibi yaklaşımlar da Türkiye örneğinde yargısal aktivizmin eleştirisine hizmet etmektedir. Siyasetin yargısallaşması kavramı ise mahkemelerin yargısal gücünün ardındaki siyasal sebeplere odaklanan realist bir yaklaşım imkânını sunmaktadır. Bu sebeple çalışmada, ilgili literatürdeki kullanımlardan hareketle, bahsi geçen kavramlar arasındaki farklar ortaya konacak ve hukuk-siyaset arasındaki ilişkileri açıklayacak bir kavram olarak siyasetin yargısallaşması kavramı öne çıkarılacaktır.

Ayşem Selen Mantoğlu (Dokuz Eylül Üniversitesi), Post-Kemalizmin Vesayet-Demokrasi Dikotomisiyle Ele Aldığı 2010 Anayasa Referandumunu Yargısal Popülizm Üzerinden Tartışmak

1980 sonrası siyasetin kurucu dinamiklerinden biri olan Post-Kemalizm (Aytürk, 215) politik tanımlamaları ve tespitleri, somutlaşan bazı siyasaları ve gelecek tahayyülleriyle Türkiye’de siyaseti etkilemiştir. Avrupa Birliği ile müzakere sürecinde parlamentonun içinde ve dışında uzun süren tartışmalarda iktidar-muhalefet partileri ve sivil toplumun temel hak ve özgürlükler alanında kamuoyunda önemli gündemlerin oluşmasına öncülük eden Post Kemalist paradigma eksenindeki inşa süreci doksanlı ve iki binli yıllarda Türkiye’de önemli bir eşittir. Demokrasi ve vesayet tartışmalarında askeri ve sivil bürokrasiye yönelik eleştirel yaklaşımlar ve çözüm alternatifleri sunan Post Kemalistlerin Türkiye’de siyaseti şekillendirdiği bir zaman dilimi yaşanmıştır. Türkiye’nin AB ile müzakere sürecinde devletin temel organlarının (yasama, yürütme ve yargı) AB kriterleri ekseninde yeniden düzenlenmesi aşamasında vuku bulan demokrasi tartışmaları ve yeniden yapılandırılma süreci Post Kemalist paradigmanın hakim

kodlarından olan vesayet-demokrasi, asker-sivil bürokrasi dikotomileri üzerinden ilerlemiştir. Post Kemalizm kavram olarak Kemalist modernleşmenin bürokratik elitler öncülüğünde yarattığı siyasi, toplumsal ve kültürel alanlardaki köksüz ve zorlayıcı olarak adlandırdıkları modernleşme projesinin karşısında yer alan İslamcılar, liberaller, kürt siyasi hareketi ve liberal sol gibi çok farklı toplumsal kesimlerin 1980 sonrası geniş bir mutabak temelinde sivil toplum ve demokrasi tartışmalarına teorik ve pratik katkı sundukları ittifaktır. Bu ittifak Şerif Mardin'in merkez- çevre modelindeki merkezde yer alan bürokratik elitlerin geri çekilerek çevrenin merkeze geçmesi olarak tanımlanabilir. Post Kemalist tezler demokrasinin ve hukuk devletinin sorunsuz bir şekilde işleminin önünde engel olarak vesayet rejimi ve kurumlarını görmektedirler. Ordu, milli güvenlik kurulu ve yargı kurumları olarak addettikleri vesayet rejiminin bertaraf edilmesi için önemli bir eşik olarak tanımladıkları 2010 anayasa referandumu yargıyı yeniden yapılandırırken (Sandıkçı, 2023) aynı zamanda yürütmenin yargı üzerindeki ağırlığını artmıştır (Savut, 2018). Bu durum Türkiye'de 2010 yılı öncesinden beri devam eden yargı bağımsızlığı, hakimlerin tarafsızlığı ve jüritokratik yapı gibi gündem maddelerinin (Alpbaz, 2019) tartışmalarının artmasına neden olmuştur. İktidar partisinin yargı ve bürokrasi üzerindeki gücünün artması ve kurduğu koalisyonların ortaklarıyla yaşanan güç çatışmalarının yargıya da sıçraması, demokratik rejimlerde kuvvetler ayrılığı ilkesi üzerinden gelişen tartışmaların günümüze kadar devam etmesine sebep olmuştur. Siyaset bilimi literatüründe Türkiye'de rejimin otoriterleştiğine yönelik çalışmalar (Özbudun, 2014; Taş, 2015; Esen, 2023) artarken yüksek yargının yeniden yapılandırma süreci ile ortaya çıkan otoriterleşme eğilimlerinin nüvelerinden biri olarak 2010 anayasa referandumu yargı popülizmi (*judicial populism*) kavramı aracılığıyla incelenebilir. Yargı popülizmi (Bernstein and Staszewski, 2021; Bencze, 2021; Bencze, 2022; Blokker and Mazzoleni, 2020) literatürde popülizmin ana dikotomilerinden biri olan halk-elit ayrımı üzerinden gelişen; yargının demokrasinin çoğulcu ve kapsayıcı perspektifini, demokratik kurumlarının müzakereci ve uzlaşmacı yapısını küçümseyerek pragmatik bir karar verme mekanizmasına dönüşmesidir. Yargı popülizmi tartışmaları siyasi konjonktüre göre yargının konum almasını uzun vadede demokrasilerin işleyişi ve hukuk devleti açısından risk olarak görmektedir. Yargı popülizmi kavramı aracılığıyla bu tartışmalar incelenerek ve dünyadaki örnekleriyle karşılaştırılarak (Macaristan, Meksika, Hindistan, Abd vb...) Türkiye'deki mevcut durumun otopsisine katkı sağlayabilmesi hedeflenmektedir.

Mehmet Mazhar Yıldız (Dicle Üniversitesi), Demokratikleşme Bağlamında Siyasal Seçimler: Yüksek Seçim Kurulu'nun Demokratik Seçimlerin Sürdürülmesindeki Rolü

Şeffaf, adil ve toplumun katılımını hedefleyen siyasal seçimler demokratikleşmenin önemli araçlarından birini oluşturmaktadır. Ancak seçmenlerin sadece oy verme eylemi gerçekleştirebiliyor olması kendi başına demokrasinin sürdürülebilirliği adına yeterli değildir. Bunun en açık örneği yakın zamanda Türkiye'de seçimlerin şeffaf ve şaibelerden uzak bir şekilde gerçekleşmesinden sorumlu olan Yüksek Seçim Kurulu 2014 yılı yerel seçimlerinde Bitlis'in Güroymak ilçesinde kullanılan bir adet mühürsüz oy nedeniyle AK Partinin başvurusu üzerine seçimlerin iptaline karar verirken, 2017 anayasa referandumunda oy kullanma işlemi devam ederken aldığı bir kararla mühürsüz oy pusulalarının geçerli olacağını açıkladı. 2019 yılı

mart ayında gerçekleştirilen yerel seçimlerde ise İstanbul Büyükşehir Belediyesi seçimleri yine Ak Partinin talebi üzerine Yüksek Seçim Kurulu tarafından iptal edildi ve seçimlerin yenilenmesine karar verildi. Benzer durum iktidar partisinin düşük oy aldığı yerlerde de yaşandı. İktidar partisinin oyların tekrar sayılması veya seçimlerin iptal edilmesi ile ilgili talepleri Yüksek Seçim Kurulu tarafından olumlu karşılanırken muhalefet partilerinin benzer konulardaki başvuruları ise genellikle reddedildi. Bu gelişmelere bakılarak, salt oy kullanmanın siyasal seçimlerin demokratik değerlerin kök salması konusunda tek başına yeterli bir araç olmadığı anlaşılmaktadır. Seçimlerin akabindeki tüm süreçlerin- oyların sayılması, oyların sisteme yüklenmesi, itirazların değerlendirilmesi vb.- adil şeffaf ve eşitlikçi bir anlayışla sürdürülebilmesi gerekmektedir. Aksi taktirde, seçimler halkın iradesinin sandığa yansımaya yerine otoriter rejimlerin kendi varlığını koruma hususunda görünmez bir ele dönüşmektedir. Dahası bu tür gelişmeler halkın seçimlere, kurumlara ve dolayısıyla da demokratik değer ve işleyişe karşı güvensizlik yaşamasına neden olmaktadır. Yukarıda verilen vakalardan hareketle bu çalışmada demokratikleşme ve otoriterlik bağlamında Türkiye'deki seçimler ele alınmakta ve seçimlerin demokratik değerleri ne derece beslediği üzerine bir düşünme imkânı sunulmaktadır. Bu kapsamda, öncelikle kurumun idari statüsü üzerine durulmakta ve kurul üyelerinin seçim süreçlerine değinilmektedir. Arkasından, 2014-2024 yılları arasında gerçekleşen milletvekili genel, mahalli idareler seçimleri ile 2017 anayasa referandumu esas alınarak, siyasal partilerin Yüksek Seçim Kuruluna yaptıkları itirazların sonuçları sorgulanmaktadır.

Panel 72 (14.30-16.00, Sınıf: 303)

Otoriterleşme ve Demokratik Gerileme

Panel Başkanı: S. Kürşat Çınar (ODTÜ)

S. Kürşat Çınar (ODTÜ), Popülizm ve Rekabetçi Otoriterlik Bağlamında Bilime Bakış

Bu çalışma, Dünya'daki popülist ve otoriter eğilimlerle vatandaşların bilimsel topluluklara tutumları arasındaki bağı incelemektedir. Çalışma, özellikle siyasi iktidarın gücünün yanlı ve anti-demokratik şekilde iktidar partilerince kullanıldığı rekabetçi otoriter rejimler ve bu rejimlerdeki popülist eğilimlerle bilime bakış arasındaki ilişkiye eğilmektedir. Levitsky ve Way'in konuyla ilgili en güncel çalışmalarından (2020) ve konuyla ilgili yazından yola çıkan bu araştırma, Dünya'daki rekabetçi otoriter rejimleri ele almakta, toplamda 12,000'den fazla katılımcının yer aldığı, Bangladeş, Bolivya, Filipinler, Kenya, Kırgızistan, Nijerya, Sırbistan, Türkiye ve Zimbabve gibi Dünya'daki pek çok ülkeyi içeren bir verisetiyle hareket etmektedir. Çalışma, *World Values Survey* ve *Global Party Survey* gibi konuyla ilgili muteber kaynaklardan yola çıkarak, kendi özgün analizlerini yapmaktadır. Çalışmadaki bulgular, rekabetçi otoriter rejimlerde popülist iktidar partilerini destekleyen seçmenlerin bilime karşı menfi tutumlarının olduğunu tesbit etmektedir. Bu negatif ilişki, bu rejimlerdeki popülizm seviyesinin artmasıyla daha da net hale gelmektedir. Çalışma, popülizm ve rekabetçi otoriterlik gibi iki önemli kavramın kesişiminden ve toplumsal yansımalarından yola çıkarak, siyasi kurumlar, siyasal tutum ve davranış yazınlarına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

**Nilay Özyayın-Aydın (Yeditepe Üniversitesi) ve Murat Arslan (Yeditepe Üniversitesi),
Türkiye'de Devlet - Sivil Toplum İlişkisinin Dönüşümü: GONGO'lar Üzerinden Bir İnceleme**

Bu çalışma, Türkiye'deki hükümet odaklı sivil toplum örgütleri (GONGO) üzerine odaklanmaktadır. Türkiye AKP iktidarı döneminde demokratik gerileme, seçimli ve rekabetçi otoriterlik gibi kavramlarla tanıştı. Bu makale, farklı GONGO örneklerini inceleyerek, hükümet entegrasyonunun ve ideolojik yayılmanın Türk sivil toplumu üzerindeki boyutlarını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Wolfgang Merkel'in siyasi rejim perspektifinden GONGO'ları incelediği teorik çerçevesi bu analizin temelini oluşturmaktadır. Araştırmanın amacı, Türkiye'de iktidarın sivil toplumu nasıl dönüştürdüğünü ve toplum üzerinde ideolojik üstünlük sağlamak için geniş bir GONGO ağını nasıl işlevsel hale getirdiğini anlamaktır. Bu bağlamda, Türkiye'nin mevcut siyasi rejimi tam anlamıyla ne demokrasi ne de otoriter rejim olarak tanımlanabilirken, rekabetçi otoriterlik kavramı dahilinde devlet-sivil toplum ilişkisi incelenecektir. Literatür taramasında siyasi rejim ve sivil toplum ilişkileri tartışılacak ve GONGO kavramı ele alınacaktır. Türkiye'de GONGO'lara odaklanan çalışmalar, özellikle 2013'ten günümüze kadar olan dönemi kapsayacak şekilde incelenecektir. AKP iktidarının ilk döneminde demokratik reformlar gerçekleşmiş, ancak 2013 Gezi Parkı protestoları ve 2016 darbe girişimi sonrasında sivil toplum üzerindeki baskılar artmıştır. Bu süreç Türkiye'nin sivil toplum yapısını temelden etkileyerek GONGO merkezli bir yapıya dönüşümünü hızlandırmıştır. Çalışmada içerik analizi kullanılacaktır. Bu çerçevede hedef örgütlerin web sayfaları, gazeteler ve yayımlanan makalelerden veriler toplanacak, örgüt yapıları ve hükümetle ilişkileri analiz edilecektir. Bu çalışma, siyasi rejim ve sivil toplum dönüşümü arasındaki ilişkiyi irdeleyerek literatüre katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Yetkin Başkavak (Yıldız Teknik Üniversitesi), Teoriden Pratiğe: Müzakereci Demokrasinin Gücü ve Sınırları

Küresel düzeyde uzunca süredir gözlenen demokratik gerileme karşısında farklı demokrasi kavramlaştırmalarının sunduğu analitik ve siyasi imkanların araştırılması önem kazanmıştır. Bu bağlamda öne çıkan bir yaklaşım olarak müzakereci demokrasi perspektifinin demokrasi teorisine dair eleştirel ve normatif yaklaşımı, post-pozitivist epistemolojik tercihleri ve Habermas gibi önemli temsilcilerinin daha çok metateori düzleminde kalmasının getirdiği belirsizlikler gibi nedenlerle siyaset bilimi disipliniyle ilişkisi çekişmeli bir seyir izlemiştir. Öte yandan bu yaklaşımın temsilcilerinin çalışmalarında müzakereci demokrasi perspektifinin günümüzde demokrasinin teorisinde ve pratiğinde hakim bir rol aldığını giderek artan bir özgüvenle savundukları da gözlenmektedir. Daha çok yerleşik liberal demokrasilerde olmakla birlikte dünyanın değişik coğrafyalarında, farklı ölçekler ve değişik konularda uygulamaya konan yenilikçi katılım ve müzakere mekanizmalarının giderek yaygınlaşması da bu gözleme destek vermektedir. Ayrıca, ulus-üstü ve yerel düzlemlerde yönetim ihtiyacının ve girişimlerinin artışıyla birlikte ulus-devlet ve siyasal rejim odaklı demokrasi yaklaşımlarının yetersizliklerinin belirginleşmesiyle güçlenen demokrasinin yeniden düşünülmesi ihtiyacı da müzakereci perspektifi güçlendiren bir unsur olmuştur. Yine de bu yaklaşımın savunucularının üstünlük iddiasının siyaset biliminin genelince kabul görüp görmediği cevaplanması gereken bir soru olarak durmaktadır. Bu soruya cevap verebilmek üzere çalışma demokrasi teorisi,

demokratikleşme çalışmaları ve demokratik inovasyon ve reform girişimleri şeklinde üç eksenle müzakereci demokrasi yaklaşımının etkisini tespit etmeye çalışacaktır. Teorik düzlemde öncelikle müzakereci demokrasi yaklaşımının siyaset bilimi, politika analizi ve demokratik reform alanlarında hem eleştirel hem de yapıcı bir rol oynaması çabasının öncülüğünü yapan isimlerden biri olan John Dryzek'in 1990'lardan bugüne kadar çalışmalarının izini sürecektir. Yaptığı kuramsal müdahaleler, küresel çevre yönetiminden bilim ve teknoloji alanlarında kamu politikası yapım süreçlerine çok farklı ölçek ve düzlemlerde müzakereci yaklaşımın uygulanmasına öncülük etmesiyle siyaset bilimi içinde önemli bir figür olan Dryzek'in çalışmalarının ve argümanlarının evrimi çalışmanın sorusunu cevaplamak için önemli ipuçları sunacaktır. Siyaset bilimi disiplini içinde müzakereci demokrasi yaklaşımının üstün bir konum kazanıp kazanmadığını sınamak için birkaç farklı yöntem başvurulacaktır. Bunlardan biri Web of Science üzerinden Siyaset Bilimi alanında özellikle demokrasi ve demokratikleşme konularında öne çıkan yayınlara ilişkin bibliyometrik analiz yapılacaktır. Benzer şekilde müzakereci demokrasi yaklaşımının öne çıkan John Dryzek ve benzeri akademisyenlerin çalışmalarına yapılan atıflara dair de bibliyometrik analiz yapılacaktır. Günümüz demokrasi pratiğinde müzakereci yaklaşımın yerini saptamak üzere demokratik inovasyon deneyimlerine yönelik literatür taramasının yanı sıra participedia.net mecrasında, çoğunlukla bizzat uygulayıcılar tarafından yüklenen katılımcı ve müzakereci uygulama örneklerinin nitel ve nicel incelemesi yapılacaktır.

Şahin Gürçay (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi/Galatasaray Üniversitesi), Demokratik Gerilemeye Karşı Bir Alternatif: Plebyen Demokrasi

Bu çalışma, günümüzde birçok demokratik ülkede gözlemlenen demokratik gerileme sürecine karşı plebyen demokrasiyi alternatif bir çıkış yolu olarak değerlendirmektedir. Demokratik gerileme, demokratik kurumların ve değerlerin zaman içinde sistematik olarak zayıflaması veya erozyona uğraması sürecidir. Bu süreç, genellikle siyasi elitlerin demokratik kurumları istismar etmesi, hukukun üstünlüğünün zayıflamasıyla yargı bağımsızlığının erozyona uğraması, medyanın siyasi baskılara maruz kalması ve sivil toplumun etkinliğinin azalması ya da toplum içerisinde ekonomik ve siyasi eşitsizliklerin derinleşmesi gibi faktörlerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmaktadır. Demokratik gerileme, demokrasinin temel unsurlarının tehlikeye girdiği ve toplumun demokrasiye olan güveninin ve katılımının azaldığı, halkın yönetimde etkisinin zayıfladığı bir dönemi ifade etmektedir. Plebyen demokrasi, halkın – özellikle alt sınıfların – taleplerini ön plana çıkararak elitlerin ve varlıklı azınlıkların iktidarını sınırlamayı ve toplumsal adaleti sağlamayı amaçlayan bir yönetim anlayışıdır. Antik Roma'da particiler karşısında duran ve zamanla bazı siyasi haklar elde eden pleblerden esinlenen bu kavram, modern demokratik toplumlarda ekonomik ve siyasi güçlerin daha adil dağılımını hedeflemektedir. Plebyen demokrasi, liberal demokrasilerin oligarşileşme eğilimlerine karşı bir alternatif sunmakta ve ekonomik eşitsizlikler ile siyasi güç yoğunlaşması gibi sorunlara çözüm aramaktadır. 2000'li yıllardan sonra, küresel ekonomik krizler, artan gelir eşitsizlikleri ve siyasi elitlerin halktan kopukluğu gibi sorunların yükselişiyle birlikte, plebyen demokrasi anlayışı daha fazla gündeme gelmiştir. Bu bağlamda, plebyen demokrasi anlayışı toplumun geniş kesimlerine ekonomik durumlardan bağımsız olarak siyasal yönetim mekanizmalarına

katılım imkanı sağlayarak, hem siyasi gücün yeniden dağıtılmasını hem de daha adil bir servet paylaşımını teşvik etmeyi öncelemektedir. Bu çalışmanın temel amacı, plebyen demokrasi anlayışının ve ona bağlı uygulamaların demokratik gerilemeye karşı nasıl bir çözüm sunabileceğini ve bu sürecin tersine çevrilmesinde nasıl bir rol oynayabileceğini incelemektir. Bu bağlamda, çalışma, plebyen demokrasinin temel ilkelerini, bu ilkelerin tarihsel ve teorik kökenlerini, çağdaş uygulama örneklerini ve bu uygulamaların demokratik sistemlerde nasıl işlediğini analiz edecektir. Plebyen demokrasinin demokratik gerilemeyi engelleyici potansiyeli, özellikle halkın yönetim süreçlerine daha etkin katılımıyla ilişkili olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu katılım, sadece seçimlerle sınırlı kalmayıp, karar alma süreçlerine doğrudan müdahale etme, yerel yönetimlere aktif katılım sağlama ve kamusal politikaların belirlenmesinde etkin rol oynama biçiminde kendini gösterir. Bu süreçlerin başarılı olabilmesi için önerilen sınıf tabanlı plebyen demokratik kurumlar ve bunların demokratik gerileme karşısında etkisi çalışma kapsamında değerlendirilecektir. Çalışmada plebyen demokrasinin uygulanmasında karşılaşılabilecek engeller ve bu engellerin nasıl aşılabileceği de tartışılacaktır. Sonuç olarak, bu çalışma, plebyen demokrasinin demokratik gerilemeye karşı bir çözüm olarak nasıl konumlandırılabilirliğini ve bu yaklaşımın günümüz demokratik toplumlarında nasıl bir dönüşüm yaratabileceğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, plebyen demokrasinin demokratik yenilenme sürecine nasıl katkıda bulunabileceği ve uzun vadede sürdürülebilir, kapsayıcı ve adil bir yönetim biçimi sağlama imkanı incelenecektir.

Bu bildiri, Galatasaray Üniversitesi Siyaset Bilimi doktora programında yürütülmekte olan tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır.

Panel 73 (14.30-16.00, Sınıf: 304)

Türkiye’de Siyasal Partiler ve Kıbrıs Sorunu (1974-1980)

Panel Başkanı: Ayşe Ömür Atmaca (Hacettepe Üniversitesi)

Geleneksel Uluslararası İlişkiler literatüründe dış politikanın ülkenin sosyal ve siyasi aktörlerinden/olgularından/süreçlerinden çok daha az etkilenen bir alan olduğu yönünde genel bir eğilim bulunmaktadır. Esasen kuramsal olarak Realist temele dayanan bu yaklaşım dış politikayı iç siyasetteki farklı sınıflardan, çıkar gruplarından, siyasi partilerden ve ideolojilerden izole bir alan olarak görmektedir. Bu bağlamda dış politika ve güvenlik konuları hiyerarşik olarak yüksek siyaset (*high politics*) konuları arasında görülerek iç siyasetin dış politikaya etkileri ve yansımaları göz ardı edilmiş ve geri plana atılmıştır. Devletlerin dış politikalarının değişmesi zor bir kalıp içinde olduğu, rejim değişikliği gibi önemli bir paradigmatal kırılma olmadığı takdirde iç politikadaki farklı siyasi ve ideolojik konumlanmaların devletlerin dış politikasında önemli bir değişiklik yaratmayacağı yönünde bir genel kabul de bu anlayışın doğal bir sonucudur. Oysa ki, dış politikada karar alma süreçlerinde farklı siyasi, ideolojik ve sınıfsal tercihlerin rol oynadığı aşikardır. İç politikada birbirinden bir hayli farklılaşan bu tercihlerin dış politikada etkili olmaması mümkün değildir. En azından bu farklı tercihlerin dış politika söylemleri üzerine etkilerinin incelenmesi dış politika çalışmaları açısından akademik bir zenginlik sağlamaktadır. Uluslararası İlişkiler disiplini ve dış politika analizi çalışmaları içerisinde gelişmeye devam eden bir literatür, iç politikanın devletlerin dış politikalarını açıklamanın önemli bir parçası olduğunu savunmakta ve iç politikanın dış politika üzerindeki

etkisini daha keskin bir şekilde anlamaya çalışmaktadır. Türk dış politikasının 1950'lerden günümüze uzanan tarihsel süreçte önemli -bazı zamanlarda ise en önemli- gündem maddelerinden biri olan Kıbrıs sorunu da esasen yukarıda belirtilen çerçevede değerlendirilmektedir. Üstelik sorunun bir "ulusal dava" halini alması ya da toplumun önemli bir kesimi tarafından böyle görülmesi bu eğilimi daha da güçlendirmektedir. Oysa ki, Kıbrıs sorunu ortaya çıktığı andan itibaren Türkiye Devleti'nin tek ve süreklilik gösteren bir dış politika çizgisi ve tezi olmamıştır. Taksim düşüncesinden konfederasyona uzanan bir düzlemde Türkiye'nin tezleri zaman içerisinde farklılıklar göstermiştir. Türkiye'nin "değişmeyen" devlet politikasının bile zamanla değiştiği göz önüne alındığında, 1970'lerde toplumun tüm sosyal ve siyasal aktörlerinin de bu meseleye yönelik farklı yaklaşımlarının ve politika önerilerinin olması hayli doğaldır. Üstelik 1970'li yıllar belki de Türkiye'nin en politize olduğu yıllardır. 1961 Anayasası ile soldan sağa çok farklı düşünce akımlarının doğduğu, örgütlendiği ve siyasette temsil edildiği bir döneme giren Türkiye'de kamuoyunun dış politika konularındaki etkisi daha önce hiç olmadığı kadar artmıştır. Üstelik Kıbrıs sorunu bir dış mesele olarak iç politikayı da çok etkileyen bir nitelik kazanmıştır. Bu genel konjonktür içinde siyasal aktörlerin Kıbrıs sorunu hususundaki görüşlerinin ve politikalarının belirlenmesi ve bu çerçevede benzerliklerinin ve farklılıklarının ortaya konulması akademik açıdan önem taşımaktadır. Ancak burada genel bir kısıt ortaya çıkmaktadır. Çok farklı siyasal aktörün var olduğu böylesine zengin bir dönemde hangi aktörler ele alınacaktır/alınmalıdır? Panelin doğal sınırları içinde akademik olarak eksik olacağı ön kabulüyle şu şekilde bir kısıtlama yapılmıştır: Öncelikle sadece siyasi partilerin ele alınması, özellikle sosyalist solu dışarıda bırakmak gibi çok önemli bir eksiklik göze alınarak 1974-1980 arası dönemde parlamentoda temsil edilen siyasi partilere yer verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu kapsama giren partiler arasında da 1973 ve 1977 seçimlerinde en çok oy alan ve parlamentoda en çok üyeye temsil edilen 4 siyasi parti (Adalet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi, Milli Selamet Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi) seçilmiştir. Şüphesiz bu seçimde sadece oy oranı ve temsil kriteri etkili olmamıştır. Söz konusu 4 siyasi parti siyasi yelpazenin önemli bir bölümünü oluşturan liberal-muhafazakâr, sosyal demokrat, İslamcı ve milliyetçi eğilimleri temsil eden partilerdir. Bu partilerin seçimini akademik açıdan geçerli kılacak bir başka unsur da her birinin söz konusu dönemde kimi zaman iktidar kimi zaman da muhalefet bileşeni olmalarıdır. Bu durum adı geçen siyasi partilerin Kıbrıs sorununa hem iktidardayken hem de muhalefetteyken nasıl yaklaştıklarını gösterebilmek için önemli bir fırsat yaratmaktadır. Panel kapsamında Kıbrıs Barış Harekatının yapıldığı 1974 yılından 12 Eylül darbesiyle sivil siyasete son verildiği 1980 sonlarına kadar geçen dönem ele alınacaktır. Kıbrıs sorununun Türk dış politikasında en etkili olduğu dönemin de bu yıllara gelmesi bu tarih aralığının seçilmesini anlamlı kılmaktadır. Panelistler seçilen siyasi partilerin Kıbrıs sorununa bakışını incelemek için siyasi parti programları, hükümet programları, Meclis Zabıt Cerideleri ve hatıratlar gibi birincil kaynaklardan yararlanarak dönemin iç ve dış siyasetinin kapsamlı bir analizini yapmayı amaçlamaktadırlar. Bu panelin temel amacı Türkiye'nin Kıbrıs politikasının müesses nizam tarafından belirlenen değişmez ve siyasal aktörlerin dış politika tahayyüllerinden ve tasarruflarından bağımsız olduğu anlayışının eleştirisinin yapılmasıdır. Bu bağlamda Türkiye'nin siyasal tarihi ile dış politika tarihi arasında bir bağ kurulması hedeflenmektedir. Panelistler dış politikanın iç politikayla bağlarının literatürdeki genel eğilimin aksine çok daha fazla olduğu varsayımıyla hareket etmekte, Kıbrıs Sorunu gibi "ulusal

dava” olarak görülen bir dış politika konusunda bunun çok belirgin olduğunu ileri sürmektedirler.

Ayşe Ömür Atmaca (Hacettepe Üniversitesi), Adalet Partisi’nin Kıbrıs Söylemi ve Siyaseti: 1974-1980

1960 darbesinden sonra kapatılan Demokrat Parti’nin ardılı olarak liberal muhafazakar bir parti olarak kurulan ve 1980 darbesi sonrasında kapatılana kadar Türkiye siyasetinde önemli bir rol oynayan AP, Kıbrıs meselesindeki söylemleri ve politikaları ile dönemin önemli siyasi aktörlerinden biri olmuştur. 1974-1980 yılları arasında Süleyman Demirel liderliğindeki AP’nin 39. ve 41. koalisyon hükümetleri ile 43. azınlık hükümeti dönemlerindeki dış politika kararları büyük ölçüde iç politikadan etkilenmiştir. AP’nin Kıbrıs söylemi ve siyaseti, hem iç hem de dış politikadaki gelişmelerle şekillenmiş, partinin siyasi duruşunu ve halk nezdindeki desteğini belirlemede etkili olmuştur. Başbakan Demirel, 1975’te iktidara geldiğinde kendisinden önceki hükümetler döneminde ortaya çıkmış olan dış politika krizlerini yönetmek zorunda kalmıştır. Özellikle Yunanistan ile Kıbrıs ve Ege Denizi’ne ilişkin uyuşmazlıklar ve ABD ile yaşanan krizler AP hükümetlerinin dış politikada hareket alanını önemli ölçüde sınırlamıştır. Dahası, bu dönemde Demirel’in Amerikan yanlısı olmakla suçlanması, iç politika açısından önemli bir dezavantaj oluşturmuş ve siyasi kararları koalisyon ortakları ve muhalefet partileri tarafından ciddi bir şekilde kısıtlanmıştır. AP, Kıbrıs konusunda 1974 müdahalesini adada yaşayan Kıbrıslı Türklerin haklarını ve güvenliğini korumak için gerekli bir eylem olarak gererek güçlü bir şekilde desteklemiştir. Parti, adada iki toplumlu bir federal yapı önererek Kıbrıslı Türklerin kendi kaderini tayin hakkını vurgulamıştır. İç siyasette ise, Kıbrıs meselesi AP tarafından milli birlik ve vatanseverliği pekiştirmek için kullanılmış, askeri müdahale Türkiye’nin gücünün ve kararlılığının bir göstergesi olarak sunulmuştur. Bu tutum, siyasi rakiplere, özellikle Cumhuriyet Halk Partisi’ne (CHP) karşı avantaj sağlamak için kullanılmış, AP’nin milli güvenlik konusundaki sert ve kararlı yaklaşımı ön plana çıkarılmıştır. Uluslararası ortamda, AP Türkiye’nin Kıbrıs’taki eylemlerini meşrulaştırmak için diplomatik çabalarla destek aramış, ABD ve Batı Avrupa ülkelerinden destek kazanmaya çalışmıştır. Genel olarak bu dönemde AP’nin Kıbrıs politikası, Türkiye’nin iç ve dış politik dinamiklerini önemli ölçüde etkilemiş ve Türkiye’nin dış politika yöneliminde kalıcı izler bırakmıştır. Her ne kadar dış politikadaki manevra alanı uluslararası yapı ve iç siyasi rakipler tarafından farklı nedenlerle kısıtlanmış olsa da, Demirel iç siyasetteki gelişmeleri dikkatlice kullanarak üzerindeki baskıyı kademeli olarak aşmayı başarmıştır. Bu çalışma, AP’nin 1974-1980 yılları arasında Kıbrıs meselesindeki görüşlerinin nasıl şekillendiğini ve bu görüşlerin hem iktidar ortağı olarak hem de muhalefet yaparken Türk dış politikasını nasıl etkilediğini incelemeyi amaçlamaktadır. Dış politika konularının iktidar-muhalefet rekabetinde dile getirilme şeklinin ve bunun dış politikaya etkisinin analiz edilmesi çerçevesinde, AP’nin 1974-1980 dönemindeki siyasi söyleminin incelenmesi, partinin hem iktidarda hem de muhalefette olduğu dönemlerin karşılaştırılmasını mümkün kılması açısından oldukça önemlidir.

Gökhan Erdem (Ankara Üniversitesi), CHP ve Kıbrıs Sorunu (1974-1980): Milliyetçiliği Kıbrıs'ın Topraklarına Yazmak

CHP 1960'lı yılların ortalarında başlattığı ideolojik, söylemsel ve örgütsel değişimi 1970'lerin ortalarına doğru tamamlayarak sola açılım politikasında önemli bir aşamayı tamamladı. 'Ortanın Solu'yla başlayan ve 'Demokratik Sol'la perçinlenen söz konusu dönüşüm 1970'lerin başlarından itibaren CHP'yi güçlü bir iktidar alternatifi haline getirdi. Özellikle bu dönüşümün en önemli sembolü olan Bülent Ecevit'in 1972 yılında genel başkanlığa seçilmesiyle CHP'nin iktidara gelişi süreci başladı. 1973 Seçimleri'nden birinci parti olarak çıkan CHP, Milli Selamet Partisi (MSP) ile koalisyon kurarak iktidar olmayı başardı. Bu koalisyon dış politikada haşhaş ekim yasağının kaldırılması gibi ABD ile ilişkilerde kriz yaratacak önemli bir adımı atarak işe başladı. CHP'nin yeni sol popülist ve anti-empyralist söylemi 1974 Temmuzunda Kıbrıs'ta yapılan darbe ve sonrasında gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Harekatı ile daha da perçinlenecek, Ecevit hem 'Kıbrıs fatihi' hem de 'ABD'ye meydan okuyan adam' olarak toplumsal desteğini daha da arttıracaktı. Dış politika alanındaki bu başarı iç politikada doğrudan akisler yaratacak, Kıbrıs meselesi iç politika gündeminin de en önemli maddelerinden biri haline gelecek, iç politikadaki rekabette partiler arası tartışmalarda en temel hususlardan olacaktır. Kıbrıs müdahalesinin getirdiği toplumsal desteği kullanmak isteyen Ecevit, MSP ile koalisyonu son vererek yeni bir erken seçimle tek başına iktidara gelmek istese de, hiç beklemediği bir durum ortaya çıkmış, AP önderliğinde 'anti-komünizmi' ortak payda olarak kullanan 'Milliyetçi Cephe' hükümetleri dönemi (1975-1978) başlamıştır. Ecevit ve CHP kanadı iktidardayken her ne kadar askeri müdahale gibi radikal bir hamle de bulunsa da, askeri hareketlerle yaratılan durumu asla bir çözüm olarak görmemiş, bunun Türkiye'nin masaya çok daha güçlü oturmasını sağlayacak ve Kıbrıslı Türklerin 1960 Antlaşması'yla kurulan düzenden daha fazla garanti ve statü almasını sağlayacak bir fırsat olarak görmüşlerdi. Oysa daha hareketin ilk aşamasından itibaren adanın tamamının ele geçirilmesini öneren MSP ile çok ciddi görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştı. MSP prangasından kurtulma fırsatının yitirilmesi, Ecevit'in harekât sonrasında masada kalıcı barışa hızla ulaşma ve on yıllardır gündemi işgal eden Kıbrıs sorununa bir çözüm bulma beklentisinin de gerçekleşmemesine sebebiyet verecekti. MC Hükümetleri döneminde muhalefetteki konumunu güçlendiren CHP'nin dış politika alanındaki en önemli eleştirilerinden birini de Kıbrıs politikası oluşturdu. Haşhaş ekim yasağı ile gündeme gelen ABD ambargosunun artık Kıbrıs'la ilişkilendirilmesi sorunu daha da büyütüyordu. ABD ambargosu 1975'den itibaren hızla büyüyen sosyo-ekonomik krizi daha da derinleştirmekteydi. 1978 Ocağında kurulan 42. Hükümet CHP'nin tek başına iktidar arayışını yine karşılamasa da Ecevit'i yeniden başbakanlığa taşıyacaktı. Ecevit sosyo-ekonomik krizi ve yükselen politik şiddeti çözmek için büyük burjuvaziden işçi sınıfına uzanan geniş bir toplumsal koalisyon tarafından desteklenmekteydi. Dahası, Batı'da özellikle sosyal demokrat çevreler nezdinde büyük bir sempatiye sahipti. Ecevit Hükümeti ekonominin düze çıkarılabilmesi için gerekli olan ekonomik yardımın Kıbrıs şartına bağlandığını anlayınca, sorunun çözümü için hemen harekete geçmenin zorunluluğunu anlamakta gecikmeyecekti. Fakat değişen konjonktür çözüm hamlesinde hızlı ve önemli adımlar atmasını zorlaştıracaktı. Üstelik Kıbrıs sorunu iç politikanın merkezine oturmuştu ve bu gergin politik ortamda 'taviz' olarak nitelendirilebilecek adımlar atmak kolay olmayacaktı. CHP'nin anti-komünist milliyetçiliğe karşı gerçek milliyetçilik olarak kullandığı kozu kaybetmek istemeyecek öte yandan anti-empyralist CHP söylemi Batı'ya boyun eğme gibi bir açmazla da

karşılaşacaktı. Bu çalışmada CHP'nin Kıbrıs meselesindeki tutumu ile iktidar ve muhalefet dönemlerindeki görüşleri, 'Demokratik Sol' ideolojisiyle tutarlılıkları ve çelişkileri çerçevesinde incelenecektir.

İrşat Sarıalioglu (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi), Milli Selamet Partisi ve Kıbrıs Sorunu: 1974-1980

MSP ve Ekim 1973'ten itibaren partinin genel başkanlığını üstlenen Necmettin Erbakan, Kıbrıs Barış hareketinin yapıldığı 1974 yılından 12 Eylül darbesiyle sivil siyasete son verildiği 1980 sonlarına kadar olan tarihi kesitin önemli birer siyasal aktörüdür. 1960'lı yılların sonlarında (1969) ortaya çıkan Milli Görüş hareketinin içerisinde çıkan ikinci parti olarak MSP; 1974-1980 arası süreçte, ilk olarak Bülent Ecevit liderliğinde kurulan CHP-MSP koalisyon hükümetinde (Şubat 1974-Kasım 1974), ardından Süleyman Demirel'in başkanlığında AP-MSP-MHP-CGP ile kurulan I. Milliyetçi Cephe (Mart 1975-Haziran 1977) ve AP-MSP-MHP'den oluşan II. Milliyetçi Cephe (Temmuz 1977- Ocak 1978) hükümetlerinde iktidar ortağı olarak yer almış ve bu süreçte Türkiye'nin iç ve dış politikasını önemli ölçüde etkilemiştir. 1972 ile 1981 arasında Türk siyasal hayatında varlık gösteren kısa ömürlü MSP ile Türk dış politikası ifadeleri yan yana geldiğinde ortaya çıkan ilk çağırışım 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı olmaktadır. CHP-MSP koalisyonuyla oluşan 37. Hükümet döneminde gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Harekâtının düzenlenmesi ve yürütülmesinde MSP ve Erbakan aktif bir rol üstlenmiştir. MSP ve Millî Görüş hareketinin lideri sıfatıyla Erbakan, 15 Temmuz 1974 darbesinin ardından Kıbrıs'a müdahalede bulunulması fikrini güçlü bir biçimde desteklemiştir. Bununla birlikte Erbakan'ın Kıbrıs'ın tamamının kontrol altına alınması gerektiğine ilişkin düşüncesi, Cenevre görüşmelerine karşı olan tutumu, harekâtın başlamasının ardından Koalisyon Hükümetinin kuruluş protokolündeki "bağımsız federatif devlet" anlayışı yerine "taksim" tezini benimsemesi ve adanın en az yarısı alınmadıkça hareketin durdurulmasına razı olmaması MSP ile CHP'yi birçok kez karşı karşıya getirmiştir. Bu koşullar çerçevesinde koalisyon ortakları birçok kez siyasi duruşları ve iç politika alanıyla da etkileşim halinde olan tartışma ve krizlere sürüklenmiş; hatta koalisyon hükümetinin en önemli başarısı olarak görülen Kıbrıs konusunu zamanla koalisyonun bozulma sebeplerinden biri haline gelmiştir. Ayrıca, iki ayrı görüşe sahip CHP ve MSP'nin Kıbrıs müdahalesini kendilerine mal etmesi ise meseleyi iç politika gündeminin ve partiler arası rekabetin merkezine taşımıştır. Tüm bunlar; her ne kadar bir koalisyon hükümeti döneminde gerçekleşse de CHP ve MSP'nin Kıbrıs Barış Harekâtına ilişkin fikirlerinin ve süreçte oynadığı rollerinin ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma MSP'nin 1974-1980 yılları arasında Kıbrıs meselesindeki görüşlerinin nasıl şekillendiğini ve bu görüşlerin iktidar ortağı olarak Türk dış politikasını nasıl etkilediğini incelemeyi amaçlamaktadır. MSP'nin iktidar ortağı olarak görev aldığı hükümetlerde, özellikle de barış hareketini gerçekleştiren ve yürüten CHP-MSP koalisyonu içerisinde, Kıbrıs'a ilişkin izlediği siyasetin ana hatlarının belirlenip partinin İslamcı ve antiemperyalist söylemi çerçevesinde değerlendirilmesinin bunun ardından da Kıbrıs konusunda diğer partilerle yaşadığı görüş ayrılıklarının ortaya konulmasının; Kıbrıs sorununu "partiler üstü bir ulusal dava" olarak ele alan literatüre hakim yaklaşıma alternatif oluşturmada faydalı olacağı düşünülmektedir.

Çiğdem Kılıçoğlu-Cihangir (Ankara Üniversitesi) , Milliyetçi Hareket Partisi'nin Kıbrıs Sorununa Yaklaşımı: 1974-1980

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) 1969 yılında Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin (CKMP) Genel Başkanı olan Alparslan Türkeş tarafından kurulmuş, siyasi yelpazenin sağ kanadında yer alan Türk milliyetçisi bir parti olarak varlık göstermiştir. Bu bildirinin konu edindiği dönem aralığında (1974-1980) iki defa koalisyon ortağı olarak iktidara taşınan MHP, Türkiye'nin siyasi ve toplumsal gelişmeler açısından en çalkantılı dönemi olarak addedilen 1970'li yıllarda milliyetçi ve anti-komünist söylem ve uygulamalarıyla gerek kamuoyu üzerinde gerekse iç ve dış politikanın belirlenmesinde zaman zaman sınırlı da olsa etkili bir role sahip olmuştur. MHP'nin Kıbrıs sorununa yaklaşımı, yalnızca iktidar ortağı olduğu dönemde değil, 1960'lı yıllardan itibaren gelişmiştir. Alparslan Türkeş, 1960'larda Türk Mukavemet Teşkilatı'yla bizzat kurduğu ilişkilerin yanı sıra, CKMP döneminden itibaren konunun hassas bir takipçisi olmuştur. Türkeş'in Kıbrıs'a özel bir önem atfetmesi, milliyetçi bakış açısı bir yana, aslen Kıbrıslı olmasından kaynaklanan bir duygusal bağın varlığından da ileri gelmektedir. Bu bağlamda, Türkeş'in Kıbrıs'a yaklaşımını, bilhassa MC hükümetleri dönemindeki diğer koalisyon ortaklarının tutumundan daha farklı bir zeminde ele almak gerekmektedir. Her ne kadar MHP bu dönemde milliyetçilik söylemlerine rağmen, hem iç hem de dış politikada daha baskın bir biçimde anti-komünist tutum ve eylemler içindeyse de, partinin milliyetçi bakış açısının en pratik yansımasını Kıbrıs'a dair söylemlerinde izlemek mümkündür. Ancak bu çalışmanın sınırlılığı da buradadır. Çalışmada genel olarak Türkiye'deki milliyetçi ideolojinin bakış açısı değil, milliyetçi bir siyasi parti olan MHP'nin 1974-1980 arası Kıbrıs'a yaklaşımı ele alınacak ve Türkiye'nin söz konusu dönemde Kıbrıs sorununa dair ürettiği politikalarda MHP'nin yeri ve etkisi tartışılacaktır. Bu kısım rağmen MHP'nin soruna bakış açısı aynı zamanda 1970'lerde yükselen milliyetçiliğin de Türk kamuoyunda nasıl bir etkide bulunduğu anlamak açısından değerli ve önemli bir örnek niteliğindedir. Milliyetçiliğin yükselişinde aynı dönemde hızla kitleselleşen sosyalist sola karşı milliyetçi ve muhafazakâr bir reaksiyonerliğin toplum ve müesses nizam tarafından tahkim edilmesi amacı belirgindi. 'Komünist tehdit'e karşı mücadele, liberal merkez sağın temsilcisi AP'nin bile gittikçe MHP'nin anti-komünist ve milliyetçi söylemini benimsemesini sağlayacak, Demirel bu mücadelenin politik rantını sadece MHP'ye bırakmak istemeyecekti. Öte yandan MHP, MC hükümetleri döneminde hızla kadrolaşacaktır. Bu bağlamda MHP'nin Kıbrıs sorunundaki rolü parlamentodaki ya da koalisyondaki gücünün ötesine geçecektir. Zaten 1960'lardan itibaren askeri ve sivil bürokrasi içinde yer alan ve MHP fikriyatıyla ve kadrolarıyla en azından anti-komünizm temelinde iş birliği yapan kadrolar bulunmaktaydı. Dolayısıyla MHP'nin Kıbrıs Sorunu'na bakışı bir yanıyla da müesses nizamın da bakışını çözümleyebilmek açısından önem taşımaktadır. Bu durum bildirinin niteliğini ve önemini arttıracaktır.

Panel 74 (14.30-16.00, Sınıf: 308)

Diplomasi Tarihini İnsanlaştırmak: Türk Dış Politikasından Örnekler

Panel Başkanı: Hazal Papuççular (Fenerbahçe Üniversitesi)

Bu panelin çerçevesini Türkiye'nin diplomasi tarihini yeni bir yaklaşımla inceleme hedefi oluşturmaktadır. Yeni Diplomasi Tarihi, son yıllarda yükselen bir çalışma alanı olarak, tarih ve

uluslararası ilişkilerin en geleneksel alt disiplini olan diplomasi tarihinin çerçevesini genişletmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda, sadece devletler arasında ikili ilişki/diplomasi/müzakerelere odaklanmak yerine, ulusötesi mefhumları, devlet dışı aktörleri, küresel yönetimi, diplomasinin gerçekleştiği sosyal, kültürel ve hatta mimari alt yapıyı ön plana almaktadır. Bu yaklaşımın bir diğer öznesi ise aktörlerdir. Zira dış politikanın uygulayıcıları, bakanlar, diplomatlar ve bürokratik yapıyla ilgili diğer aktörlerdir ve bunlar, yeni diplomasi tarihi yaklaşımında yadsınamaz bir yere sahiptir. Bu panelin spesifik olarak odak noktasını da aktörlerin Türk dış politikasındaki rolüne ve aynı zamanda mevcudiyetine çeşitli bakış açıları sunma hedefi oluşturmaktadır. Panel, diplomasi tarihinin, iki devletin arasındaki ilişkinin tarihsel anlatımından ibaret olmadığını, bir başka ifadeyle çok katmanlı olduğunu göstermeyi hedeflemektedir. Başlığın da atıfta bulunduğu gibi diplomasi tarihini, farklı örnekler üzerinden “insanlaştırmak” tadır. Bu bağlamda, paneldeki ilk bildiri, erken Cumhuriyet döneminde diplomatların Dışişleri Bakanlığı’yla olan ilişkisine odaklanarak, hem yazında pek tartışılmamış bir alana değinecek hem de diplomatları görünür kılacaktır. Diplomatların şikayetleri ve talepleri, aktörlerin sadece merkezden ya da liderden emir alarak uygulamaya sokan memurlar olmadıklarını vurgulayacaktır. İkinci bildiri, diplomatik benliğe ilişkindir. Çalışma bu mefhumu, Soğuk Savaş döneminde Paris Büyükelçisi Hasan Esat Işık’ın Ankara’ya sormadan görevini sona erdirmesi örneğiyle inceleyecektir. Bildirinin ana argümanlarından bir tanesini büyükelçinin bu kararında rol oynayan faktörün elçi ile merkezin fikirlerinin tamamıyla bağdaşması oluşturacak ancak bu istifanın hariciye tarihimizde bir istisnaya tekabül etmesi dolayısıyla önemi de vurgulanacaktır. Üçüncü bildiride, geleneksel çalışmalarda yine arka planda kalmış bir aktör ele alınacaktır: Bakanlar. Mevcut yazında Kıbrıs Barış Harekâtı çerçevesinde oynadığı rol “Ayşe Tatile Çıktı”nın ötesine geçmeyen Turan Güneş’in sürece dahlinin çok daha fazla olduğu vurgulanacak ve başbakan, ordu ve bakanlığın incelendiği Kıbrıs meselesinde, “bakan”ın kendisinin çalışmalarda bu denli geri planda kalması sorgulanacaktır. Dördüncü bildiride ise “diplomat eşleri”nin dış politikadaki rolleri incelenecek, pratik olarak diplomasinin içinde olmalarına rağmen teorik (ya da resmî) olarak dışında kaldıklarına çeşitli örnekler üzerinden vurgu yapılacaktır. Sonuç olarak panel, diplomasinin ve diplomasi tarihinin çok katmanlı yapısına odaklanarak, Türk diplomasi tarihi ve Türk dış politikası çalışmalarına yeni bir anlayış/katkı sunmayı hedeflemektedir.

Müzeyyen Ezel Ünal (Kocaeli Üniversitesi), “Rutubeti Yordu”: Erken Cumhuriyet Döneminde Diplomatların Talep ve Şikayetleri

Bu çalışmada erken Cumhuriyet dönemi diplomatlarının vekaletten taleplerini ve şikayetlerini tartışmayı hedefliyorum. Vekaletin kuruluşundan beri karşılaşılan bu talep ve şikayetler, geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Kurumdaki atamalar ve liyakat tartışmaları, kimi diplomatların başlıca eleştiri konusudur, öyle ki zaman zaman istifaya varan tutumlar görülmektedir. Bundan başka, vekaletteki maddi olanaksızlıklar ve merkezle yaşanan iletişim sorunları eleştiri ve şikayetlerin yoğunlaştığı diğer başlıklardır. Bu çalışmada özel olarak Dışişleri Bakanlığı arşivlerinde yer alan raporlara, hatıratlara ve kimi özel arşivlere dayanarak, diplomatların hem meslektaşlarıyla hem de kurumla ilişkilerini, ihtilaflarını, talepleri ve şikayetlerini ele alma biçimlerini, gösterdikleri farklı tepkileri, bu tepkilerin kaynaklarını tartışacağım. Diplomasinin

aktörlerine ve pratiklerine odaklanan bu türden bir tartışmayla, Türkiye diplomasisinin yalnızca liderlerden ve emirleri uygulayan memurlardan ibaret olmadığını vurgulamayı amaçlıyorum.

Hüseyin Sert (Bağımsız Araştırmacı), Bir Diplomatik Benlik Öyküsü: Hasan Esat Işık'ın Sona Eren Paris Büyükelçiliği

Türkiye'nin deneyimli Soğuk Savaş dönemi diplomatlarından Hasan Esat Işık'ın Paris Büyükelçiliği görevi 14 Şubat 1973'te sona erdi. Meslek yaşamında basamakları hızlı tırmanmış, kariyerinde kesintiler yaşamış olsa da henüz elli üç yaşında önde gelen diplomatik postlardan Paris'e büyükelçi olarak atanmıştı. Birkaç yıl daha görev yürütecek yaşta olmasına ve büyük diplomatik birikimine rağmen Büyükelçi Işık Paris'teki görevini başkentinden bir talimat almadan kendi inisiyatifiyle sona erdirmişti. Diplomatik teamüllerde çok istisnai olarak görülen bu kararın sebebi üç gün önce görevli olduğu Fransa'nın Marsilya kentinde bir Ermeni Soykırımı anıtının – üstelik Fransız hükümetinden bir bakanın katıldığı bir törenle – açılmasıydı. Türkiye'nin pozisyonunun çok açık olduğu böyle bir konuda Hasan Esat Işık'ın Dışişleri Bakanlığı tarafından da “merkeze çağırılması” ve iki ülke arasında ilişkilerin daha alt düzeyde yürütülmesi muhtemeldi. Yine de bir Türk büyükelçisinin Soğuk Savaş koşullarında Türkiye'nin – askeri alanda olmasa da – müttefiki bir ülkeyle ilişkilerini sekteye uğratabilecek bir kararı tek başına alması dikkate değer bir durumdu. Bu çalışmada, deneyimli bir büyükelçinin kritik bir konjonktürde, istisnai bir gelişme karşısında aldığı bu kararın hangi gerekçeler, nasıl bir mesleki ve kişisel arka plan ve yine hangi koşulların ışığında ortaya çıktığının “diplomatik benlik” yaklaşımı üzerinden değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Meslek yaşamı boyunca bir diplomatın görevleri, yaşam tarzı, statüsü ve temsilcisi olduğu devletle olan ilişkileri kişiliklerini ve kimlik tanımlamaları üzerinde derin bir etki bırakır. Zira bir diplomat devletiyle – ve çoğu durumda temsilcisi olduğu toplumla – siyasi, sosyal ve kişisel olarak güçlü bağlara sahiptir. Bundan dolayı da her bir diplomatın kendi benliği temsilcisi olduğu devletin kimliği ile bir etkileşim içerisinde bu kimliğin belirli algı, tanım ve niteliklerinden özellikle taşır. Bu güçlü ve karşılıklı etkileşim yoluyla oluşan – ve dönem, koşullar ve ilişkiler üzerinden daimî bir dönüşüm içerisinde olan – “diplomatik benlik” bir diplomatın bireysel kimliği ve kendi bakış açısıyla yorumlayıp kabul ettiği devlet kimliğinin bir birleşiminden oluşur. Devletin kimliği ile kendi kimliğini özdeşleştirmek bahsinde Hasan Esat Işık'tan daha ideal bir isim bulmak zordur. Kendi kuşağından çoğu bürokratta görüldüğü üzere Işık da son dönem Osmanlı elitinden sayılabilecek bir kişinin oğluydu. Babası Doktor Mehmet Esat (Işık) Paşa Türkiye'nin ilk modern göz doktoru olmasının yanı sıra Millî Mücadelenin örgütlenmesinde önemli roller üstlenmiş bir Malta sürgünüydü. Çocuk yaşta Osmanlı Devleti'nin çöküşü, Milli Mücadele ve Cumhuriyetin kuruluşu gibi gelişmelerle birer vatandaş olmanın ötesinde ailesi üzerinden bağ kurmuş olan Işık Ankara Hukuk Fakültesini bitirdiği yıl Dışişleri Bakanlığına sınavla kabul edilmişti. Dönemin Hariciye Vekili Fatin Rüştü Zorlu ile yakın çalışıyor olmasının sonucunda 27 Mayıs 1960 darbesinin ardından kariyeri kısa bir kesintiye uğrasa da hemen hemen bütün görevlerine erken yaşta atanan görece parlak bir diplomattı. Sahip olduğu bu arka plana rağmen Işık'ın Paris'teki görevini kendi girişimiyle sona erdirmesi istisnai bir karardı. Belki Paris yerine Vaşington'da görevli olsaydı bu karar alınamayabilirdi. “Ermeni Meselesi”nde devletin

tutumu ile kendi görüşleri arasında neredeyse hiçbir fark olmadığını bilmek, anıtın dikilmesinden sadece iki hafta önce Los Angeles'ta iki Türk diplomatının öldürülmesi ve Işık'ın kurumu içerisinde tuttuğu yer örneğine az rastlanır bu inisiyatifin temel motifleriydi. Bu yönüyle Büyükelçi Işık'ın Paris görevini kendi inisiyatifiyle sona erdirmesi bireysel kimliğin "diplomatik benlik" ile bütünleşme derecesinin bir diplomata sağladığı manevra alanının çapını göstermesi açısından dikkate değer bir örnektir.

Funda Karadeniz (Gaziantep Üniversitesi), Etkisi Ömründen Uzun Bakanlık Görevi: Turan Güneş ve Diplomasi

Ünal (2023), Türk diplomasi tarihi yazınında lider-odaklı yaklaşımın dış politikada diplomatların oynadığı rolü gölgede bırakarak diplomasiyi 'insansızlaştıran' bir anlatı inşa ettiğini söyler. Bu eleştiri, lider odaklı anlatıların baskınlığı karşısında geri planda kalan dışişleri bakanları için de geçerlidir. 50. yılını deviren Kıbrıs Barış Harekâtı'nın diplomasi boyutunda diplomatların rolü ile ilgili önemli çalışmalar yapılsa da Dışişleri Bakanı Turan Güneş'in mirası ikinci harekâtı başlatan meşhur 'Ayşe tatile çıkabilir' parolası ile sınırlı kalmıştır. Oysa onun süreçteki rolü bu parolanın ötesinde değerlendirilmeyi ve hatırlanmayı hak etmektedir. Güneş, Türk siyasal hayatında ilk kez laik ve İslamcı iki siyasi partinin kurduğu kırılğan bir koalisyon hükümetinin diplomatlık mesleğinden gelmeyen Dışişleri Bakanı olarak zorlu bir görev üstlenmiştir. Cumhuriyet tarihinin önemli dönüm noktalarından biri olan Kıbrıs Barış Harekâtı'nın diplomasi veçhesini yürüten isim olmuştur. Cumhuriyet tarihinin ilk sınır ötesi operasyonu ile Kıbrıs'ta oluşturulan yeni statükonun diplomasisini yürüterek gerek koalisyon içinden gerekse de uluslararası alandan gelen baskıların en yoğun olduğu bu süreçte hükümetin dış politika hedeflerine ulaşması için yoğun bir çaba göstermiştir. Bu çalışma Turan Güneş'in bakanlık dönemini yayınlanmış anılar ve meclis tutanaklarına dayanarak inceleyecektir. Böylece Kıbrıs harekâtı yazınına lider ve diplomat odaklı anlatılardan farklı bir pencere açmayı hedeflemektedir.

Hazal Papuççular (Fenerbahçe Üniversitesi), Ya Dışındasındır Çemberin ya da İçinde? Diplomat Eşleri ve Dış Politika

Modern diplomasi ve diplomatlığın ortaya çıkışından itibaren, "diplomat eşi" kavramı da kullanılmaya başlanmıştır. Bu konu üzerine yapılmış çok sayıda çalışmadan söz edilemese de mevcut araştırmalar şunu göstermektedir: Temel olarak diplomat eşlerinden beklenen bazı vazifeler vardır ve bunlar geleneksel toplumsal cinsiyet normlarını yansıtmaktadır: (Eğer varsa) kendi işlerini bırakıp yurtdışında eşlerini takip etmeleri, davetlere katılmaları, davetler organize etmeleri, diplomat olan eşlerin rahat bir biçimde bağ kurmasına yardımcı olmak için resmi olmayan bir çevrenin yaratılması bunlardan sadece birkaçıdır (Sjöberg, 2023). Ancak tüm bu görevler, aslında "ücretsiz emek" anlamına da gelmektedir. Bu geleneksel rollerin özellikle 1990'lardan sonra değişmeye başladığı düşünülse de, bugün hala genel olarak varlığını sürdürdüğü söylenebilir. Bu durum, diplomat eşlerini – kendileri gibi diplomat olanları bir tarafa koyarsak – dış politikanın pratik olarak içinde ancak teorik olarak dışında oldukları girift bir konuma yerleştirmektedir. Türkiye bağlamında toplumsal cinsiyet, genelde meslek

memurlarının kendileri üzerinden çalışılmıştır (örn. Rumelili ve Suleymanoglu-Kurum, 2018). Çoğunluğu hâlen kadın olan diplomat eşleri ise pek ilgi görmemiştir. Bu çalışma, bazı büyükelçi eşlerinin yayınlanmış hatıraları ve 1981’de kurulan Dışişleri Mensupları Eşleri Dayanışma Derneği’nin faaliyetleri üzerinden diplomat eşlerinin Türk dış politikasına ve diplomasisine ne şekilde müdahil olduklarını ve katkı sunduklarını inceleyecektir. Zaman içindeki dönüşen bazı pratikler de vurgulanacaktır. Bu bağlamda, yukarıda bahsedilen girift konuları, örneklerle birlikte, ortaya koyulacaktır. Bildiri, diplomat eşlerinin diplomasiye müdahil olduklarını ve kültür diplomasisi gibi bazı alanlarda Türk dış politikasına katkı sunduklarını savunmaktadır.

Panel 75 (14.30-16.00, Sınıf: 309)

Uluslararası Siyasette Çatışmalar ve Gerilimler - II
Panel Başkanı: Ezgi Uzun-Teker (Yeditepe Üniversitesi)

**Yunus Emre Kırkpınar (Bursa Uludağ Üniversitesi), Rusya’nın Balkanlardaki Yayılmacılığı:
Yeni Avrasyacılık Perspektifinde Rus Balkanlar Politikası**

Putin liderliğinde gelişen Yeni Avrasyacılık ideolojisi ile Rusya Avrasya’daki merkezi konumunu sağlamak için bir dizi politika geliştirmiştir. Balkan politikaları da bu perspektifte gelişen politikalardandır. Rusya Avrasya’nın önemli jeopolitik alanlarından olan bu bölgede önemli bir konum elde etmeye çalışmış ve bu bağlamda da bölgedeki Slav halklarla tekrar kültürel ve tarihi bağlar kurmaya çalışmış, enerji politikaları temelli ekonomik ilişkilerle bölgede etkisini arttırmış ve asimetrik bir bağımlılık kurmaya çalışmıştır. Rusya’nın bu dönemdeki amaçlarından birisi şüphesiz AB’nin bölge ülkeleriyle entegrasyonunu kesmektir. Böylece Atlantikçi/Batıcı kanat bu jeopolitik alanın dışında tutulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada Rusya’nın Balkanlar politikasındaki sürekliliği ortaya konmak istenmiştir. İdeoloji ve politika değişikliklerine rağmen Rusya’nın Balkanlar’da değişen tarihsel süreçlerde daima bir oyuncu olmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Rusya en eskide Ortodoks Hamiliği, Doğu Roma varisliği gibi iddialarla bölgede etkili olmaya çalışırken 19. Yüzyılda Panslavizm ideolojisinin ışığında yine bölgede Slav halklar üzerinden bir etki alanı oluşturma gayretine girmiştir. Öyle ki SSCB döneminde dahi bu etki alanını sürdürmek için bölgede sosyalist yapılar desteklenmiştir. Ancak çıkaları ile örtüşmediğinde Sosyalist Yugoslavya yerine, Sırp Milliyetçi grup Çetniklerin desteklenmesinde de bir terslik görülmemiştir. Günümüzde ise Putin yakın çevre doktrini kapsamında kendine yakın bölgelerde AB ve NATO’yu uzak tutmak istemiştir. Böylece yakın çevresindeki devletlerle enerji temelli asimetrik ekonomik ilişkiler geliştirerek ve Avrasya olarak adlandırdığı bölgede merkeziliğini koruyarak yeniden İmparatorluk günlerindeki gücüne ulaşmayı hedeflemiştir. Bu kapsamda da Balkan ülkelerini enerji temelli bir dolu yatırım yapmıştır.

**Aziz Balcı (Ankara Bilim Üniversitesi), Baltık Bölgesinde Jeopolitik Gerilim: NATO ve
Rusya’nın Bölgeye Yönelik Politikalarının Analizi**

Baltık bölgesi, Estonya, Letonya ve Litvanya'dan oluşan ve özellikle son yıllarda NATO ile Rusya arasındaki ilişkilerde önemli bir gerilim noktası haline gelmiş bir bölge olarak öne çıkmaktadır.

Bu gerilimin, neredeyse Soğuk Savaş'ın bitiminden bu yana devam eden süreçte tarihsel, siyasi ve stratejik faktörlerin kademeli olarak gelişmesiyle derinleştiği söylenebilmektedir. Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği'nin bir parçası olan Baltık devletleri, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bağımsızlıklarını kazanmışlar ve sonraki yıllarda ulusal güvenliklerini de sağlamlaştırabilmek adına siyasi olarak Avrupa Birliği, askeri olarak ise NATO gibi Batı kurumlarına entegrasyon arayışına yönelmişlerdir. Fakat bakıldığında, Baltık ülkelerinin bahsi geçen Batı kurumlarına yönelme politikası Rusya tarafından zaman içerisinde kendi güvenliğine bir tehdit olarak algılanmış ve bölgede gerginliklerin artmasına neden olan bir dizi eylem ve karşı eylemi tetiklemiştir. Dolayısıyla söylenebilir ki; Baltık bölgesindeki jeopolitik gerilimler ve çeşitli çıkarlar hem NATO hem de Rusya açısından kritik öneme sahiptir. Bu kapsamda çalışma, Baltık bölgesindeki NATO-Rusya geriliminin nedenlerini ve dinamiklerini anlamayı amaçlamaktadır. Bu sorunsal çerçevesinde, Baltık devletlerinin güvenlik politikalarının ve bu politikaların NATO ve Rusya tarafından nasıl karşılandığının analizi yapılacaktır. Ayrıca, bu politikaların bölgesel ve küresel güvenlik üzerindeki etkileri de tartışılacaktır. Çalışmanın argümanı, Baltık bölgesindeki gerilimlerin, Soğuk Savaş sonrası dönemde NATO'nun genişlemesi ve Rusya'nın bu genişlemeye verdiği tepkilerle doğrudan bağlantılı olduğudur. Bu anlamda NATO'nun Baltık ülkelere verdiği destek, bu ülkelerin güvenliğini artırmış ancak bununla birlikte bir güvenlik ikilemi şeklinde Rusya'nın bölgedeki, başta kendi toprağı olan Kaliningrad bölgesi de dahil olmak üzere askeri varlığını ve etkinliğini de artırmasına yol açmıştır. Bu karşılıklı hamlelerin, Baltık bölgesini bir jeopolitik gerilim alanı haline getirdiği söylenebilir. Çalışma, nitel bir araştırma yöntemi kullanarak tarihsel ve güncel olayların analizini yapmaktadır. Bu çerçevede öncelikle, Baltık bölgesinin Soğuk Savaş sonrası dönemdeki siyasi ve askeri gelişmeleri incelenecektir. Ardından, NATO'nun Baltık ülkelere yönelik politikaları ve bu politikaların uygulanma şekilleri analiz edilecektir. Bu analiz, NATO'nun Baltık ülkeleri olan Litvanya, Letonya ve Estonya'ya yönelik geliştirmiş ve kabul etmiş olduğu "Gelişmiş İleri Mevcudiyet" (Enhanced Forward Presence) programı ve başta ABD olmak üzere NATO ülkelerinin bölgeye yönelik askeri yardımları ve destekleri gibi konular üzerinden yapılacaktır. Son olarak, Rusya'nın bu politikalara verdiği tepkiler ve bölgedeki askeri stratejileri tartışılacaktır. Bu tartışma, Rusya'nın askeri tatbikatları, Kaliningrad'daki askeri varlığı ve diplomatik tepkileri gibi unsurları kapsayacaktır.

Burak Yetimoğlu (Uluslararası Rabat Üniversitesi, Fas), Batı Sahra Sorununun Çözümünde ve Sahra Altı Afrika ile İlişkilerin Güçlendirilmesinde Fas Krallığı'nın Din Diplomasisi

Bu çalışma, Fas Krallığı'nın Batı Sahra sorununu çözme ve Sahra Altı Afrika ülkeleri ile ilişkilerini güçlendirme amacıyla din diplomasisi stratejilerini nasıl ve neden kullandığını incelemektedir. Din diplomasisi, bir devletin dini yetkinliklerini kullanarak uluslararası çatışmalara barışçıl çözümler bulma, kendi dini modelini yayma ve dinler arası işbirliğini teşvik etme stratejilerini kapsar. 21. yüzyılın başlarından itibaren din, diplomasi dahil olmak üzere birçok alanda yeniden önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Fas, bu bağlamda din temelli diplomatik girişimlere odaklanarak uluslararası alanda etkili bir strateji geliştirmiştir. Fas'ın din diplomasisi stratejileri, Batı Sahra sorunuyla yakından ilişkilidir. Çünkü, 1975 yılında İspanya'nın Batı Sahra'dan çekilmesiyle başlayan çatışmalar, Fas için önemli bir dönüm noktası olmuş ve Fas

Krallığı diplomatik faaliyetlerini Batı Sahra'daki pozisyonuna göre yeniden şekillendirmeye başlamıştır. Örnek olarak, 1984 yılında Batı Sahra Demokratik Cumhuriyeti'nin Afrika Birliği'ne kabul edilmesi, Fas Kralı II. Hasan'ın Afrika Birliği'nden ayrılma kararı almasına sebep olmuş ve bu dönemde "boş sandalye" diplomasisi uygulanmasını beraberinde getirmiştir. Ancak, bu "boş sandalye" diplomasisi uzun vadede başarısız olmuş ve Fas, Batı Sahra sorununu çözmek için dış politikasını yeniden gözden geçirmek zorunda kalmıştır. VI. Muhammed'in 1999 yılında tahta çıkışıyla birlikte Fas, uluslararası ilişkilerde kapsamlı ve proaktif bir diplomasi stratejisi izlemeye başlamıştır. Farklı farklı alanlar ve bölgelere yoğunlaşmaya gayret eden Fas Krallığı, din diplomasisine bu dönemde daha fazla önem vermeye başlamıştır. Senegal ile geliştirilen din diplomasisi faaliyetleri, Fas'ın bu alandaki ilk önemli adımlarından biridir. Şeyh Ahmet Ticani'nin kabrinin Fes'te bulunması, Senegal ile Fas arasında güçlü bir dini bağ oluşturmuştur. Senegalli Müslümanlar, hac yolculukları öncesinde Fes'i ziyaret ederek bu bağı pekiştirmiştir. VI. Muhammed, Senegal ziyaretlerinde dini diplomasiye vurgu yaparak iki ülke arasındaki ilişkileri daha da güçlendirmiştir. Fas, Sahra Altı Afrika ülkelerinde cami açma politikası ile de dikkat çekmektedir. 2017 yılında Fildişi Sahilleri'nde açılan VI. Muhammed Camii, iki ülke arasındaki kardeşlik bağlarını güçlendirmiştir. Benzer şekilde, Tanzanya ve Gine Konakri'de de Fas camileri açılmıştır. Bu camiler, Fas'ın dini diplomasisinin somut örnekleridir. Fas'ın dini diplomasisinin bir diğer önemli unsuru, Rabat'ta açılan İmam ve Mürşide Yetiştirme Okulu'dur. 2015 yılında açılan bu okul, Afrika'da dini aşırılığı önlemek için imam yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Şu ana kadar 9 Afrika ülkesinden 3000'e yakın öğrenci mezun eden bu okul, Fas'ın Afrika'daki yumuşak gücünü artırmaktadır. Ayrıca, VI. Muhammed Vakfı aracılığıyla Kuran-ı Kerim merkezi kurulmuş ve Afrikalı ülkelere dini eğitim setleri dağıtılmıştır. Sahra Altı Afrika ülkeleri ile geliştirilen din ve mezhep temelli diplomatik ilişkiler, Fas'ın dış politikada Batı Sahra gibi kırmızı çizgilerine bu ülkelerin destek vermesinde önemli bir etken olmuştur. Örneğin, Senegal, Fildişi Sahilleri ve Mali gibi ülkelerin Fas'ın pozisyonunu desteklemesi, Afrika Birliği ve Birleşmiş Milletler'de Fas'ın elini güçlendirmektedir. Bu nedenle Fas Krallığı, uluslararası bir mesele haline gelmiş Batı Sahra sorununun çözümünde her ülkenin alacağı kararın önemini bilerek hareket etmektedir. Sonuç olarak bu bildiride Fas'ın Batı Sahra sorununu çözme ve Sahra Altı Afrika ile ilişkilerini güçlendirme çabalarında din diplomasisinin rolü ele alınacaktır. Fas'ın din diplomasisi stratejileri, Batı Sahra sorununu uluslararası arenada çözüme kavuşturma ve Afrika'da etkin bir aktör olma amacını taşımaktadır. Bu bağlamda, Fas'ın dini kurumları ve projeleri, bölgesel ve uluslararası düzeyde önemli bir etki yaratmaktadır. Çalışmada kullanılan örnekler ve vaka çalışmaları, Fas'ın din diplomasisinin etkinliğini ve sonuçlarını değerlendirmekte önemli bir katkı sunacaktır.

Panel 76 (14.30-16.00, Sınıf: 323)

İklim Değişikliği ve Enerji Politikaları Alanında Güncel Kuramsal ve Ampirik Tartışmalar

Panel Başkanı: Başar Baysal (Ankara Bilim Üniversitesi)

İklim değişikliği ve enerji politikaları, günümüzde dünya gündeminin en önemli konuları arasında yer almaktadır. Bu alanlarda yapılan araştırmalar, sadece çevresel etkileri değil, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve politik dinamikleri de derinlemesine incelemektedir. Bu panel, iklim değişikliği ve enerji politikaları alanında kuramsal ve ampirik tartışmaları dört farklı

perspektiften ele alarak kapsamlı bir analiz sunmayı amaçlamaktadır. Panelistler, bu kritik konuların mevcut durumu ve gelecekteki potansiyel gelişmeler üzerine odaklanacaklar. Paneldeki sunumlar, iklim değişikliği ve güvenlik arasındaki dinamikleri, yenilenebilir enerji çözümlerini ve uluslararası ilişkiler teorilerinin iklim değişikliği bağlamındaki değerlendirmelerini inceleyecektir. Paneldeki ilk çalışma olan, Doç. Dr. Başar Baysal'ın sunacağı "Türkiye'de İklim Güvenliği Algılarının Analizi: İklim Değişikliğinin Adil Güvenikleştirilmesi" çalışması, Türkiye'de toplumun ve milletvekillerinin iklim güvenliği algılarını analiz etmektedir. Araştırma, Türkiye Geneli bir anket ve milletvekilleriyle yapılan derinlemesine mülakatlar aracılığıyla toplumun ve milletvekillerinin iklim değişikliği konusundaki farkındalık ve duyarlılığını ortaya koymaktadır. Çalışma sonucunda iklim değişikliğinin adil güvenikleştirilmesi için gerekli koşulların mevcut olduğu ve bu güvenikleştirmenin insan ve ekosistem odaklı olması gerektiği savunulmaktadır. Ayrıca sonuçlar, su ve gıda güvenliğinin öncelikli güvenlik riskleri olarak görüldüğünü öne sürmektedir. Panelin ikinci çalışması olan Orçun Demir'in "Güneş Enerjisi Penetrasyonunda Hibrit ve Depolamalı Çözümler: Maliyetler, Teknik Gelişmeler ve Döngüsel Ekonomi" başlıklı çalışması, güneş enerjisi kurulumlarındaki hızlı artışın getirdiği arz fazlası, iletim altyapısı eksiklikleri ve prosumer yönetimi sorunlarını ele almaktadır. Çalışmada hibrit ve depolamalı santrallerin, bu sorunların üstesinden gelmek için önemli çözümler sunduğu savunulmaktadır. Çalışmaya göre depolama teknolojilerinin ve teknik hibridizasyonun geliştirilmesi ile maliyetlerin düşmesi, döngüsel ekonomi modellerinin yaygınlaşması gibi faktörler, güneş enerjisinin sürdürülebilirliğini artıracaktır. Panelin üçüncü çalışmasında Dr. Çağla Vural "Uluslararası İlişkiler Teorilerinin İklim Değişikliğinin Değerlendirilmesine Yönelik Yaklaşımları" başlıklı çalışmasını sunacaktır. Bu çalışma, uluslararası ilişkiler teorilerinin iklim değişikliğini nasıl değerlendirdiğini ve bu bağlamda en kapsamlı çözüm önerilerini sunan yaklaşımları incelemektedir. Çalışma Eleştirel Teorilerin ve Problem Çözücü Teorilerin birleşimi olarak ortaya çıkan Yeşil Teorinin, iklim krizinin çözümünde en kapsamlı değerlendirmeyi sunduğunu iddia etmektedir. Yeşil Teori'nin ekomerkezci bakış açısı ve metodolojik çoğulculuğu, iklim değişikliği ile mücadelede önemli katkılar sağlamaktadır. Panelin son çalışması Sezen Kaya Sönmez'in "Türkiye'de İklim Değişikliği, Enerji ve Güvenlik İlişkisi" başlıklı sunumudur. Bu çalışma, 2002-2023 yılları arasında Türkiye'de iklim değişikliği, enerji ve güvenlik ilişkisinin siyasi aktörler tarafından nasıl algılandığını incelemektedir. Çalışma, siyasi elitlerin söylem analizi ile Türkiye'nin iklim değişikliği ve enerji konusundaki yaklaşımını değerlendirmektedir. Çalışma, Türkiye'nin iklim değişikliği ve enerji meselelerini siyasallaştırdığı ve bu konuları güvenikleştirmekten ziyade politik söylemler ve politikalar aracılığıyla ele aldığı savunulmaktadır.

Başar Baysal (Ankara Bilim Üniversitesi), Türkiye'de İklim Güvenliği Algılarının Analizi: İklim Değişikliğinin Adil Güvenikleştirilmesi

Bu çalışma, Türkiye'deki iklim güvenliği algılarını inceleyerek iklim değişikliğinin bir güvenlik tehdidi olarak görülüp görülmediğini ve eğer görülüyorsa hangi referans nesnelere ve iklim değişikliğinin yaratacağı hangi güvenlik risklerinin önceliklendirildiğini anlamayı amaçlamaktadır. Balzacq'ın hedef kitle kavramsallaştırması doğrultusunda araştırma, hem

toplumun genelini (ahlaki hedef kitle) hem de Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerini (resmi hedef kitle) odak noktası olarak almaktadır. Metodolojik olarak, çalışma genel halkın iklim güvenliği algılarını ölçmek için ülke çapında bir anket kullanmakta ve milletvekillerinin görüşlerini anlayabilmek için derinlemesine mülakatlar gerçekleştirmektedir. Anket, cinsiyet, meslek, coğrafi konum ve iklimle ilgili tehditlerle doğrudan maruz kalma gibi değişkenleri içeren bir Türkiye toplumu kesitini örneklemektedir. Ön bulgular, hem genel halk hem de milletvekilleri arasında iklim değişikliği konusunda yüksek bir farkındalık ve duyarlılık olduğunu ortaya koymaktadır. Önemli bir çoğunluk, iklim değişikliğini önemli bir güvenlik tehdidi olarak görmektedir. İklim değişikliğini bir güvenlik sorunu olarak kabul edenler arasında, tercih edilen referans nesnelere gezegen ve insanlardır. Birincil sonuçlar, su güvenliğinin, katılımcılar tarafından önceliklendirilen ana güvenlik riski olarak ortaya çıktığını göstermektedir. İklim güvenliği farkındalığı, farklı demografik gruplar arasında tutarlı bir şekilde görülmekte, ancak özellikle kadınlar, tarım sektöründe çalışanlar, kırsal kesimde yaşayanlar ve iklim kaynaklı güvenlik sorunlarıyla doğrudan karşılaşanlar arasında bu farkındalığın daha yüksek olduğu görülmektedir. Bulgular, Türkiye'de iklim değişikliğinin kapsamlı bir güvenlik sorunu olarak ele alınması için güçlü bir toplumsal istek olduğunu önermektedir. Sonuçlar, Rita Floyd'un Adil Güvenlikleştirme çerçevesi ışığında incelenmektedir. Birincil bulguların gösterdiği gibi, önceliklendirilen referans nesnelere—Dünya gezegeni ve insanlar—Floyd'un Adil Güvenlikleştirme yaklaşımının adil referans nesne kriterleri ile uyumlu bulunmaktadır.

Orçun Demir (TOBB ETÜ), Güneş Enerjisi Penetrasyonunda Hibrit ve Depolamalı Çözümler: Maliyetler, Teknik Gelişmeler ve Döngüsel Ekonomi

Son yıllarda güneş enerjisi kurulumlarında yaşanan küresel patlama, enerji sektöründe önemli değişikliklere yol açmaktadır. Bu hızlı büyüme, güneş enerjisinin dünya genelinde önemli bir enerji kaynağı haline gelmesini sağlamıştır. Ancak, bu durum beraberinde çeşitli fırsatlar ve zorluklar getirmektedir. Bu özet, hibrit ve depolamalı santrallerin bu fırsatları ve zorlukları ele alarak, sektördeki mevcut durumu ve gelecekteki potansiyel çözümleri incelemeyi amaçlamaktadır. Güneş enerjisi kurulumlarındaki hızlı artış, küresel ölçekte arz fazlasına neden olmuştur. Bu, güneş panelleri ve ilgili ekipmanların fiyatlarında ciddi düşümlere yol açmıştır. Düşen fiyatlar, güneş enerjisini daha erişilebilir hale getirse de, sektördeki üreticiler üzerinde finansal baskı yaratmaktadır. Özellikle büyük ölçekli üreticiler, karlılıklarını korumakta zorlanmakta ve maliyetlerini düşürmek için sürekli olarak yenilikçi çözümler aramaktadır. Arz fazlası, sektör içinde yoğun bir rekabet ortamı yaratmakta ve bu da uzun vadeli sürdürülebilirlik konusunda endişelere yol açmaktadır. Elektrik üretim tarafında ise, yüksek kurulumların getirdiği bir diğer büyük sorun, iletim ve şebeke hatlarındaki yetersiz altyapıdır. Dünya genelinde birçok ülkede, mevcut elektrik iletim altyapısı yenilenebilir enerji kaynaklarının etkin bir şekilde entegre edilmesi için yetersiz kalmaktadır. Bu durum, güneş enerjisinden elde edilen elektriğin verimli bir şekilde dağıtılamamasına ve kayıplara yol açmaktadır. Yetersiz altyapı, aynı zamanda elektrik kesintilerine ve şebeke dengesizliklerine neden olmaktadır. Ayrıca, kapasite mekanizmaları ile fosil yakıtlardan elektrik üreten tesislerin desteklenmesi, yenilenebilir enerji kaynaklarına öncelik verilmesini zorlaştırmakta ve güneş enerjisi sistemlerinin tam potansiyeline ulaşmasını engellemektedir. Arz fazlası durumunda,

yenilenebilir enerji kaynaklarından üretim kesilmek zorunda kalmakta, bu da sistem verimliliğini olumsuz etkilemektedir. Enerji sektöründeki bir diğer önemli eğilim ise prosumer (üretici-tüketici) sayılarındaki yükseliştir. Merkezi olmayan yapılanmanın oransal olarak yükselişi, enerji üretiminin merkezi olmayan bir şekilde, küçük ölçekli üreticiler tarafından yapılmasını ifade etmektedir. Ancak, bu yapı uzun vadede yönetim ve etkinlik kontrolü açısından çeşitli sorunlar doğurmaktadır. Desantralize sistemlerin etkin bir şekilde yönetilebilmesi için yeni düzenlemeler ve teknolojik çözümler gerekmektedir. Toplayıcılık faaliyetleri (aggregator) gibi çözümler, bu sorunun üstesinden gelmek için potansiyel bir yoldur. Toplayıcılar, küçük ölçekli üreticilerin üretimini bir araya getirerek, merkezi bir sistem üzerinden daha etkin bir şekilde yönetilmesini sağlayabilir. Bu, aynı zamanda piyasa erişimini kolaylaştırarak, prosumerların daha fazla kazanç elde etmesini de sağlayabilir. Bu tür çözümler, enerji üretiminde verimliliği artırabilir ve desantralize yapıların yönetiminde karşılaşılan zorlukları azaltabilir. Hibrit ve depolamalı santraller, bu zorlukların üstesinden gelmek için önemli bir çözüm sunmaktadır. Hibrit sistemler, güneş enerjisi ile birlikte rüzgar, biyokütle veya hidroelektrik gibi diğer yenilenebilir enerji kaynaklarını birleştirerek, enerji arzının sürekliliğini artırmaktadır. Depolama sistemleri ise, güneş enerjisinden elde edilen elektriğin depolanmasını sağlayarak, arz ve talep dengesizliklerini minimize etmektedir. Bu, elektrik üretiminin daha stabil ve güvenilir olmasını sağlamaktadır. Ayrıca, depolama teknolojileri, iletim ve şebeke altyapısı üzerindeki baskıyı azaltarak, mevcut sistemlerin daha verimli kullanılmasını mümkün kılmaktadır. Bu çalışmada, hibrit ve depolamalı santrallerin, güneş enerjisi kurulumlarındaki hızlı penetrasyonun getirdiği sorunları ne derecede çözebileceği ele alınmıştır. Gelecekteki çalışmalar, belirli bölgelerdeki ve ülkelerdeki vakalar üzerinde derinlemesine incelemeler yaparak, bu sorunlara yönelik daha somut ve uygulanabilir çözümler ortaya koyabilir. Bu bağlamda, küresel ölçekte hibrit ve depolamalı santrallerin yaygınlaştırılması için gerekli politika, teknoloji ve finansman stratejileri detaylandırılmalıdır. Böylece, güneş enerjisinin tam potansiyeli değerlendirilebilir ve bu kaynak, temiz enerji geçişinde önemli bir rol oynayabilir. Küresel işbirlikleri ve bilgi paylaşımı, bu geçiş sürecinin hızlanmasına ve daha etkin hale gelmesine katkı sağlayabilir. Güneş enerjisinin geleceği, yenilikçi çözümler ve küresel düzeyde koordineli çabalarla daha parlak bir hale gelebilir.

Çağla Vural (Bağımsız Araştırmacı), Uluslararası İlişkiler Teorilerinin İklim Değişikliğinin Değerlendirilmesine Yönelik Yaklaşımları

Bu çalışmada, küresel seviyede en acil sorunlardan biri olan iklim krizinin, Uluslararası İlişkiler disiplini ile derin bağlantılarının ortaya koyularak teorik kapsamda incelenmesi ve krize yönelik en kapsamlı çözümü sunan yaklaşımın araştırılması hedeflenmektedir. Böylece iklim krizi; Problem Çözücü Teoriler ve Eleştirel Teoriler ayrımından yola çıkılarak problem çözücü teoriler altında konumlandırılan Realizm, Liberalizm ve Marksizm ile Eleştirel teoriler şemsiyesinde konumlandırılan Ekomarksizm, İnşacılık, Eleştirel Teori, Postyapısalcılık, Postkolonyalizm ve Feminizm/Ekofeminizm bağlamında incelenmektedir. Çalışmada karşıt ve çelişkili pek çok görüşü barındırdığı iddia edilen Yeşil Teori, Problem Çözücü Teori ve Eleştirel Teori yaklaşımlarının birleştirilmesiyle ortaya çıkan Eleştirel Problem Çözücü yaklaşım kapsamında

irdelenmektedir. İnsan ve çevresel değişimin etkileşimini ekomerkezci bir bakış açısıyla ele alabilme imkanı veren dinamikleri bir araya getiren Eleştirel Problem Çözücü yaklaşım, metodolojik ve teorik çoğulculuğu barındıran disiplinlerarası bir araştırma gerçekleştirebilmek için kombinasyon sağlayan ve literatüre henüz yeni sunulan bir yaklaşımdır. Sınırlarının tartışılması ve alternatif inşa süreciyle söz konusu başlık altında konumlandırılan Yeşil Teori; çözüme dair pratik uygulamaları ve derin sorgulamayı, birlikte yürütme kabiliyetine sahiptir. Bu bağlamda çalışmaya göre Eleştirel Teorilerin temel hedeflerinden olan dönüşümün hizmetinde bir Problem Çözücü yaklaşım olarak Yeşil Teori, iklim krizinin çözümünde en kapsamlı değerlendirmeyi içerir.

Panel 77 (14.30-16.00, Sınıf: 324)

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Küresel, Bölgesel ve Ulusal Hedefler, Politikalar ve Gerçekler

Panel Başkanı: Gizem Bilgin-Aytaç (İstanbul Üniversitesi)

Toplumsal cinsiyet eşitliği, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin beşincisidir ve diğer tüm hedeflerle ilişkilidir. Bu paneldeki çalışmalar, toplumsal cinsiyet eşitliğine küresel, bölgesel ve ulusal ölçekte bakmakta ve bulgularıyla birbirini tamamlar niteliktedir. Ayrıca, panelde yer alan çalışmalar, politika yapıcı aktörlerin strateji belgelerine bakarken, bu belgelerle toplumsal cinsiyet eşitliği hedeflerine ulaşma yönünde pratikleri inceleyerek gerçekleri tartışmaya açmaktadır. Bu panel, küresel, bölgesel ve ulusal seviyede toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarını, kısıtlarını ve fırsatlarını değerlendirmek için önemli bir tartışma alanı açmayı hedeflemektedir. Panelde yer alacak çalışmalar şöyledir: Zehra Yılmaz, "Türkiye'nin Yeni Kalkınma Stratejisinin Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Değerlendirilmesi: Uluslararası Standartlara Ne Kadar Uzak, Ne Kadar Yakın?" başlıklı çalışmasıyla Türkiye'de kalkınma odaklı metinleri toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı üzerinden okuyacak ve stratejik dokümanlardaki değişimi tartışacaktır. Pelin Sönmez, "Avrupa Birliği'nin Toplumsal Cinsiyete Dönük Politikaları ve Türkiye: Neoliberal Siyaset ve Feminist Eleştiri Arasındaki Sisifos Hikayesi" başlıklı çalışmasıyla Avrupa Birliği'ne odaklanacak ve AB'nin toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarını, bunun Türkiye ile ilişkilerindeki yansımalarını değerlendirecektir. Gonca Oğuz Gök ve Fatma Altuntaş, "BRICS ve Sürdürülebilir Kalkınmada Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Amartya Sen'in Kapasite Yaklaşımı Çerçevesinde Eleştirel Bir Analiz" başlıklı çalışmalarında, BRICS grubunun sürdürülebilir kalkınmada toplumsal cinsiyet eşitliği alanındaki politikalarına Amartya Sen'in kapasite yaklaşımı çerçevesinde bakacaklardır. Burcu Sarı Karademir ve Selver B. Şahin, "Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Afet Yönetimi: 6 Şubat Depremleri Bağlamında Bir Stratejik-İlişkisel İnceleme" başlıklı çalışmalarında, Türkiye'nin afet yönetim politikasına odaklanacak ve bu politikaların toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımı barındırmamasının nedenlerini tartışacaklardır. Ayrıca, politikaların tarafsız olmadığını, toplumsal güç ilişkileri dengesi üzerinden şekillendiğini ve kadınların çıkarlarının afet durumlarında bu sebepten görmezden gelindiğini ileri süreceklerdir.

**Zehra Yılmaz (Van Yüzüncüyıl Üniversitesi), Türkiye'nin Yeni Kalkınma Stratejisinin
Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Değerlendirilmesi: Uluslararası Standartlara Ne kadar
Uzak, Ne Kadar Yakın?**

Birleşmiş Milletler raportörlerince Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri üzerinden 2023 yılında Türkiye'nin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği konusundaki performansı genel olarak "durgun" tanımlanmıştır. Nitekim toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda Türkiye 36 OECD ülkesi arasında ancak 35. sırada yer alabilmiştir. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne ulaşma genel performansında ise Türkiye 166 ülke arasında 72. sırada yer almaktadır. 17 hedef içinde toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin performansı ise tüm hedefler içinde en başarısız bulunanlardan biridir. Elinizdeki bildiri, Türkiye'nin 2019 yılından bu yana ürettiği kalkınma belgelerinde toplumsal cinsiyet eşitliği konusunun nasıl ele alındığı, konunun ele alınış biçiminde değişiklikler ya da devamlılıkların neler olduğu ve değişikliklerin siyasi nedenleri üzerine odaklanacaktır. Bu bağlamda 2019 yılında yayınlanan Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları 2. Ulusal Gözden Geçirme Raporu, 11. Kalkınma Planı (2019-2023), 12. Kalkınma Planı (2024-28), Kadının Güçlenmesi Stratejisi ve Eylem Planı (2018-2023), Kadının Güçlenmesi Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2028), Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Eylem Planı (2021-2025), Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Vizyon Belgesi ve Eylem Planı (2024-2028) gibi belgeler "toplumsal cinsiyet eşitliği" perspektifinden doküman analizi yöntemiyle incelenecek ve analiz edilecektir. 2019 yılından sonra konunun ele alınıyor olmasının nedeni, son Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Gözden Geçirme Raporu'nun 2019 yılında yayınlanması, 2019 yılı itibariyle toplumsal cinsiyet eşitliği konusunun Kalkınma Planları'ndan çıkartılmaya başlanması ve nihayetinde 2021 yılında Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çıkmış olmasıdır. Özetle, 2019 yılı kırılma noktası olarak ele alınarak bildiride "kalkınma" odaklı metinler üzerinden toplumsal cinsiyet eşitliği politikasındaki değişim ve dönüşümün izi takip edilecektir. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin uygulanması, çok paydaşlı ve bütüncül bir yaklaşımı gerektirmekte olduğundan farklı kurumların ve paydaşların, devlet ve sivil toplumun görev ve sorumlulukları çerçevesinde hayata geçirilmektedir. Bütüncül perspektifin hayata geçirilmesi için de ulusal raporlamalar periyodik olarak gerçekleştirilmektedir. Konuyla ilgili tüm raporlar gönüllü olarak hazırlanmaktadır. Sürdürülebilir hedefleri hayata geçirme, gerçekleşme düzeyini ölçmek üzere de göstergeler belirlenmektedir. Türkiye'de göstergeler ve izleme ile ilgili uluslararası süreç ise bugün TÜİK ve Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nca takip edilmektedir. Tarihsel olarak hem kalkınma hem de toplumsal cinsiyet eşitliği meselesiyle ilgili kurumlarda da değişiklikler olmuştur. Bu nedenle bildiriye, süreç içinde hangi kurumların kalkınma ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularıyla meşgul olduğu, bu kurumsal ilişkilerde ne tür değişiklikler olduğu da dahil edilecektir. Tüm bu analizler, uluslararası alanda kalkınma konusunda yaşanan değişikliklere ilişkilendirilerek değerlendirilecektir.

**Pelin Sönmez (Kocaeli Üniversitesi), Avrupa Birliği'nin Toplumsal Cinsiyete Dönük
Politakaları ve Türkiye: Neoliberal Siyaset ve Feminist Eleştiri Arasındaki Sisifos Hikayesi**

Toplumsal cinsiyet en kısa tanımıyla sosyal yönden kadın ve erkeğe verilen roller ile sorumluluklar olarak ifade edilir ve bu tanım toplumsal cinsiyetin bir iktidar alanı olarak anlaşılmasına yol açar. Bu durum farklılıkların ya da eşitsizliklerinin sabit olmadığı ve her iki

cinse atfedilen biyolojik özelliklerin, toplumsal, ekonomik ve politik eşitsizlikleri meşrulaştıramayacağı fikrini zaman içinde yaygınlaştırmıştır. İşte bu eşitsizliklerin ortadan kaldırılması amacıyla faaliyet gösteren uluslararası aktörler arasında ilk sıralarda yer alan Avrupa Birliği (AB), çoğu zaman Birleşmiş Milletler (BM) ile paralel olarak, toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili en kapsayıcı kararları almakta ve eylem planları hazırlamaktadır. Yine de AB'nin toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları bazı konularda geçmişten bugüne feministlerce eleştirilmektedir. Buradaki gerekçe, Birliğin toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin vizyonudur, -ki bunun bir tarafında toplumsal cinsiyet eşitliğinin hak temeli yer alır. Bir diğer ifadeyle, AB nazarında toplumsal cinsiyet eşitliği temel bir hak, ortak bir değer olarak görülür. Ama diğer yandan eşitlik, ekonomik büyümeyi sağlamak adına bir araç olarak da görülmektedir. İşte feminist eleştiri AB'nin eşitliğe dönük düzenlemelerini kadınların sadece istihdam piyasası içerisinde yer alması şartıyla ortaya çıkarılan hukuki düzenlemelerle gerçekleştirildiğini ileri sürer. Başka bir deyişle AB açısından eşitlik meselesi kadın çalışma yaşamı içinde var olduğu sürece gerçekleştirilmesi hedeflenen bir meseledir ve bunun kapsamı hiçbir zaman feminist bakış açısını içerecek şekilde genişletilmemiştir. Nitekim önemli eleştirilerden bir diğeri de, AB tarafından toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya dönük planlamaların esasen eşitsizliğin nedenlerini ortadan kaldırmaya yönelik değil kadınlara mevcut koşullarda alan açmaya yönelik olduğunu vurgular. Özellikle bu son eleştirilerin alt metninde AB'nin neo- liberal yaklaşımına da hedef alınır ve bir karşıtlık durumu ifade edilir. İşte AB'nin kendisi ve feminist eleştiriye özgü bu varoluşsal ikilik adeta bir Sisifos hikayesi gibi devam edebilir. Bu çalışma AB'nin kurulduğu günden bu yana toplumsal cinsiyet politikalarını feminist eleştiri süzgecinden geçirerek inceleyecek ve diğer yandan AB'nin Türkiye ile ilişkilerini benzer bir yaklaşımla analiz edecektir. Bu noktada AB ve Türkiye arasındaki ilişkilerde toplumsal cinsiyetin önemi tarihsel gelişmeler, bu ilişkinin evirdiği yenilikler ve ikili ya da ortak programlar üzerinden ele alacaktır. Son olarak AB politikalarının Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgilenen sivil toplum örgütleri üzerindeki etkisi incelenecektir. Bu aşamada neo- liberal dönemin bu denklemdeki rolü özel olarak değerlendirilecektir.

Gonca Oğuz-Gök (Marmara Üniversitesi) ve Fatma Altuntaş (Topkapı Üniversitesi), BRICS ve Sürdürülebilir Kalkınmada Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Amartya Sen'in Kapasite Yaklaşımı Çerçevesinde Eleştirel Bir Analiz

Bu çalışma, BRICS grubunun sürdürülebilir kalkınmada toplumsal cinsiyet eşitliği hedefine (SDG5) yönelik politikalarını, Amartya Sen'in kapasite yaklaşımı çerçevesinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada Birleşmiş Milletler (BM), Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) verileri kullanılarak BRICS ülkelerinin SDG5 göstergelerdeki performansları karşılaştırılacaktır. Ayrıca SDG 5. raporları, BRICS Zirvesi Bildirgeleri ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki BRICS grubunun girişimleri incelenecektir. Bu çerçevede, BRICS grubunun zirve dekletasyonlarında ve söylemlerinde ön plana çıkan 'kalkınma' gündeminin, pratikte SDG5 hedefleri ile ilişkisi ele alınacaktır. BRICS grubunun politikaların Sen'in kapasite yaklaşımı ile ilişkisi tartışılacaktır. Bu anlamda BRICS grubunun sürdürülebilir kalkınmada toplumsal cinsiyet eşitliği hedefini gerçekleştirmede mevcut durumunu ve geliştirmesi gereken alanları karşılaştırmalı olarak verilerle daha derinlemesine

anlamayı hedefliyoruz. Ayrıca düzen eleştirisi, kalkınma ve reform talebiyle ön plana çıkan grubun, mevcut neoliberal düzene ve ana akım kalkınma yaklaşımlarına yönelik eleştirel bir bakış açısı geliştirme potansiyellerini tartışmaya açmayı hedefliyoruz.

Burcu Sarı-Karademir (TED Üniversitesi) ve Selver Şahin (SDG5 Network), Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Afet Yönetimi: 6 Şubat Depremleri Bağlamında Bir Stratejik-İlişkisel İnceleme

Kadınların ve kız çocuklarının gündelik hayatta karşı karşıya kaldıkları toplumsal kırılanlıklar afetler gibi olağanüstü durumlarda daha da derinleştiği için, devletlerin afet risk yönetimi planlamasında kadın ve kız çocuklarının ihtiyaç ve kaygılarını dikkate alması hayati önem taşımaktadır. Bu çalışmada, 6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye'nin güneydoğusunu vuran depremler karşısında merkezi ve yerel yönetimlerin aldığı önlemlerde toplumsal cinsiyet duyarlılığının eksikliğinin dinamikleri incelenmektedir. Bob Jessop'un "devletlerin toplumsal cinsiyet seçiciliği" olarak adlandırdığı kavramsal çerçeveyi kullanarak, merkezi hükümetin ve yerel yönetimlerin afet risk yönetim stratejisinin neden toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımla şekillendirilmediğinin açıklaması amaçlanmaktadır. Bob Jessop'un (2018) neo-Gramsciyen "stratejik-ilişkisel" bakış açısı ile öne sürdüğü devlet kuramını temel alarak, bu eksikliğin Türk devlet aygıtı içerisinde yapılandırılmış eşitsiz cinsiyetçi toplumsal güç ilişkilerinde yattığı savunulmaktadır. Jessop, devletin kurumsal uygulamalarını ve politika müdahalelerini, kaynaklara erişimde yaşanan sosyo-politik mücadelelerin ve rekabetlerin sonuçları olarak kavramsallaştırmaktadır. Devletin toplumsal güç ilişkilerinin bir ifadesi olarak kavramsallaştırılması, kurumsal mimarinin "stratejik seçicilik" çerçevesinde nasıl işlediğine işaret etmektedir. Bu kavramsal yaklaşım, devlet politikalarının doğası gereği tarafsız olmadığını ve belirli sosyal gruplar, çıkarlar ve kimlikler için daha erişilebilir kılındığını öne sürmektedir. Jessop'un "stratejik-ilişkisel" yaklaşımı, toplumsal cinsiyet önyargılarının politika oluşturma süreçlerini nasıl etkilediğini inceleyen feminist teorilerden alınan "toplumsal cinsiyet seçiciliği" kavramını da içermektedir. Bu kavram, Türkiye kontekstinde hükümetin afet yönetimi stratejisinin altında yatan dinamiklerin aydınlatılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Analizimiz, ulusal hükümet ve depremden etkilenen bölgenin taşra teşkilatları tarafından üretilen afet yönetimi politika belgelerinin kapsamlı bir incelemesine dayanmaktadır. Çalışmada Türk devlet aygıtında yapılandırılmış olan eşitsiz cinsiyetçi toplumsal güç ilişkilerinin, hükümetin afet yönetimi stratejisinde toplumsal cinsiyet yaklaşımının yokluğunu desteklediği savunulmaktadır. Türkiye'nin toplumsal cinsiyet seçiciliğinin afet risk yönetimi planlarını hem ulusal hem de yerel düzeyde nasıl etkilediği ve bunun sonucunda kadınların ve kız çocuklarının afet sonrası senaryolarda haklara, kaynaklara ve kapasitelere erişimini nasıl etkilediği gösterilmektedir. Bu soruya yanıt ararken ulusal düzeydeki üç plan incelenmiştir: Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı (UDSEP-2023), AFAD Stratejik Planları (2013-2017, 2019-2023, 2024-2028). Ayrıca, afet bağlamında kadınlara yaklaşımlarını anlamak için depremden etkilenen illerden on bir il Afet Risk Azaltma Planı (İRAP) taranmıştır. Türkiye'nin ulusal ve yerel afet risk yönetimi strateji belgelerinde ağırlıklı olarak "insan", "kişi", "halk", "personel", "toplum" ve "aile" gibi cinsiyetten bağımsız terimlerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak çalışma, Türkiye'nin ulusal ve yerel afet yönetimi stratejisinde varsayılan

yurttaşın erkek olduğunu, kadının birey olarak değil aile üyesi olarak haklarına erişebildiğini, farklı yurttaşların afette farklı kırılabilirlikleri, ihtiyaçları ve kapasiteleri olduğu gerçeğinin görülmediğini ve neticede toplumsal cinsiyet duyarlılığının eksikliğinin devlet nazarında kadınları afette de görünmez kıldığını göstermektedir.

Panel 78 (14.30-16.00, Sınıf: 328)

Göç Çalışmaları

Panel Başkanı: Elif Çetin (Yaşar Üniversitesi/UNESCO Uluslararası Göç Kürsüsü)

Semin Töner-Şen (Yeditepe Üniversitesi), Uluslararası Göçün Hukuki ve Siyasi Etkileri

Uluslararası göçün, göçmenin menşe ülkesi ve göç edilen ülke üzerindeki hukuki ve siyasi sonuçları nelerdir? Bu sorunun araştırılmasına yardımcı olmak için bu çalışma, göçe etki eden sosyolojik, ekonomik, hukuki, siyasi ve doğal (iklim değişiklikleri vb.) etkenler gibi bazen somut, bazen soyut olan nedenleri ve sorunları ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu etkileri azaltan veya arttıran değişkenler ele alınmaya çalışılmaktadır. Özellikle, kimin ve neden ayrıldığı gibi gözlemlenemeyen ve soyut kalan nedenlerin, siyasi etkilerin türü ve yoğunluğu, hukuki etkilerin, sistemlerin ve statülerin düzenlenmesi üzerinde etkiye sahip olması nedeniyle, uluslararası göçün bazı siyasi ve hukuki önemli sonuçları incelenmeye çalışılmaktadır. Politik ekonomik sonuçlar, milliyetçilik ve vatandaşlık gibi hukuki statüler ele alınırken, bu konuda siyasi kurumları kararları da incelenmeye konu edinilmekte ve gelecekte ortaya çıkabilecek bazı sorunlar tartışılmaktadır.

Saadet Ulaşoğlu-İmamoğlu (Kırkırelili Üniversitesi), Mültecilerin Yeniden Yerleştirilmesini Etkileyen Önemli Faktörler

Giderek daha fazla kişinin zorunlu göç ile yerinden edildiği günümüzde, uluslararası sınırları aşarak diğer ülkelerde korunma arayan mültecilerin sayısı daha önce görülmedik ölçüde artmıştır. Mültecilerin birçoğu, geri dönüş için güvenli koşulların oluşmaması sebebiyle özellikle kendi ülkelerine komşu olan ülkelere uzun süre kalmakta ve bu durum uzun süreli mülteci meselelerine yol açmaktadır. Mültecilerin korunması konusunda çalışmalar yapan Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği, mülteci meselelerine kalıcı çözüm yolu olarak güvenli geri dönüş ve yerel entegrasyonun yanında üçüncü ülkelere yeniden yerleştirme yöntemini önermektedir. Üçüncü ülkelere yeniden yerleştirme yöntemi, hem ilk sığınma ülkeleri ile sorumluluk paylaşımı yapılması hem de risk altındaki mültecilerin korunması açısından önemli olup incelenmesi gerekli bir uygulama olarak ön plana çıkmaktadır. Bu çalışma, Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği tarafından mülteci meselelerinde kalıcı çözüm yollarından biri olarak tanıtılan üçüncü ülkelere yeniden yerleştirme yönteminin incelenmesini amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, bazı ülkelerin diğerlerine göre daha fazla sayıda mülteciyi yeniden yerleştirme yöntemi kapsamında kabul etmesine etki eden faktörler, küresel bir veri seti kullanılarak ülkeler düzeyinde analiz edilecektir.

**Çağla Gül Yesevi (İstanbul Kültür Üniversitesi), Türkiye'nin Göç Politikasını Anlamak:
Türkistanlılar, Kimlik ve Aidiyet**

Bu çalışma, Türkiye'nin 1950'li ve 1980'li yıllarda göç ve göçmen politikaları üzerinde durmaktadır. Belirtilen tarihlerde, Türkistan (Orta Asya) coğrafyasından, Afganistan'a ve ardından Türkiye'ye göç eden Türk soylulara odaklanmaktadır. Kendilerini "Türkistanlılar" olarak tanımlayan bu göçmenlerin, göç nedenleri, göç hikayeleri, kimlik ve aidiyetleri üzerine gerçekleştirilmiş derinlemesine mülakatlara dayanan araştırmanın bulgularının değerlendirmesidir. Araştırma, 2018-2020 tarihleri arasında, bu göçü gerçekleştirenler, çocukları ve torunlarıyla yapılan 71 derinlemesine mülakat ve kısa anket çalışmasını içermektedir. 1920'li yılların sonu ve 1930'lu yıllarda, Türkistan'dan Afganistan'a göç gerçekleşmiştir. Bolşevik Devrimini takip eden süreçte yaşanan sosyal ve kültürel değişimler, dinsel ve kültürel baskılar, kolektivizasyon, kulaklaştırma ve kıtlık, Orta Asya'dan zorunlu göçün nedenleri olmuştur. Dinsel baskılar yanında, aile bireylerinin, Sibiryaya sürgün edilmesi, hapsedilmesi ve hayatlarını kaybetme tehlikesiyle karşılaşmaları göçü zorunlu kılmıştır. Aileler, önce kaçak yollardan Afganistan'a, bir kısmı daha sonra Arabistan'a ve Türkiye'ye göç etmiştir. Çalışma kapsamında, özellikle, 1950'li yıllarda göç edenlerle görüşülmüştür. Bu dönemde, Türkiye'nin göç politikaları, göçmen kavramının nasıl şekillendiği ve bunun Türk soylu göçmenlerin aidiyet ve kimlik bilincine etkisine odaklanmıştır. Bunun yanında 1980'ler ve günümüzde ülkeye gelen Afganistan uyruklu (menşei ülkeleri yine bugünkü Merkezi Asya ülkeleri olan) göçmenlerle de görüşülmüştür. Araştırma projesi, göç esnasında yaşadıkları, geçimlerini nasıl sağladıkları, bu farklı ülkelerde nasıl yaşadıkları ve dillerini, adetlerini, kültürlerini nasıl korudukları konu edilmiştir. Çalışma göç edenlerin yazdıkları kitapları içeren bir literatür taraması ve sözlü tarih çalışmasını içermektedir. Göçle ilgili literatürden elde edilen bilgi, göçü bizzat yaşamış bu insanların anlatı ve değerlendirilmeleriyle karşılaştırılmıştır. Çalışma kapsamında Türkiye, Arabistan ve ABD'de yaşayanlarla iletişime geçilmiş ve çalışma farklı nesiller ve farklı coğrafyalarda yerleşen aile bireylerinin konuya bakış açıları yönünden analiz edilmiştir. Türkiye'nin neden yerleşilecek yer olarak seçildiği sorusuna cevap aranmıştır. Ailelerin bir kısmının Arabistan ve ABD'ye yerleşmesi ve onların kimlik ve aidiyet konusundaki değerlendirmeleri araştırma kapsamında ele alınmıştır. Bu çalışma sayesinde, tarih kitaplarında yazmayan, yazılı belgelerde bulunmayan geçmişin keşfedilebilmesi mümkün olmuştur. Ayrıca, 1930'lu yıllarda bu göçü bizzat yaşayan yaşlı insanlarla görüşülmüş ve anıları kayıt altına alınmıştır. Bu göçün, kimlik oluşumuna etkisi ve kimlik tanımlamalarındaki değişim üzerinde durulmuştur. Kimliğin, farklı nesillere göre ve farklı coğrafyalarda yaşama neticesinde nasıl değiştiği ortaya konmuştur. Çalışmanın diğer katkısı ise 1950'ler, 1980'ler ve günümüzde Türkiye'ye yerleşen Türk soyluların düşünce ve duygularını ortaya koyarak, ülkeye gerçekleşecek yeni göçlerin etkilerine ışık tutmaktır. Bu araştırma İKU-BAP 1802 koduyla İstanbul Kültür Üniversitesi Teknoloji ve Proje Destek Birimi tarafından desteklenmiştir.

Kapanış Paneli (16.15-17.45, Yer: İnan Kıraç Salonu)

Akademide Prekarya Olmak: Deneyimler, Gözlemler ve Çözüm Önerileri

Panel Başkanı: Fulya Hisarlıoğlu (Kadir Has Üniversitesi)

Panelistler: ığdem Boz (Bağımsız Araştırmacı), Reyda Ergün (EğİTİM-SEN/Kadir Has Üniversitesi), Tuncer Beyribey (Öğretmen Sendikası), Berkay Ayhan (İstanbul Üniversitesi) ve Gökçe Gezer (İstanbul Bilgi Üniversitesi)

GCCRIS